COLECTIA ROMANELOR CELEBRE

Upton Sindair

IUBIRE

Vol. I-II

EDITURA ATOS

UPTON SINCLAIR

IUBIRE

Vol. I—II

Traducere de R. DONICI

Editura ATOS
București, 1993

Volumul I

ÎN MREJELE IUBIRII

CARTEA ÎNTÎI

VICTIMA

1.

Era strada dezmoșteniților soartei.

Mergînd, ei tremurau de frig și își aplecau umerii înainte, pentru că era noapte și cădea o ploaie rece, care te înghețа. Lumini din localuri și prăvălii cădeau pe fețele lor supte și roase de mizerie, sau umflate, buhăite de boală și viciu. Unii se uitau țintă înainte ; alții, mergînd încet, priveau pe furiș în jur, cu ochi flămînzi. Ici-colo, în locuri mai ferite, stătea cîte un polițist, agitînd bastonul de cauciuc și observîndu-i pe cînd tremurau. Muzica îi chema în spelunci și localuri de dans, reclame luminoase și imagini stridente îi ademeneau la expoziții și în teatre ieftine. Ei zăboveau în fața acestor localuri, bucuroși să se poată feri, fie chiar și numai pentru o clipă, de ploaie. Deasupra lor treceau duduind trenurile aeriene, iar prin ferestrele hotelurilor vedeau oameni îmbulzindu-se în haine fumegînde în jurul sobelor din camere.

De-a lungul acestei străzi mergea grăbit un băiat de vreo cincisprezece ani, cu fața palidă, cu trăsături fragede și fine. Își încheiase paltonul pînă la gît, iar mîinile și le băgase adînc în buzunare ; în mers, arunca în jurul lui priviri grăbite. Umblase de multe ori pe strada aceasta, dar nu se putuse obișnui niciodată cu cele ce vedea aici.

Fixa cu privirea pe toți bărbații pe care-i întîlnea în cale. Cînd ajungea la cîte o cîrciumă, deschidea ușa și arunca o privire înăuntru. Uneori intra, trecea grăbit în încăperile din fund și ieșea apoi, făcînd un larg ocol în jurul chefliilor și căutînd să le evite privirile. Din gangul unei porți, o fată îi trimise un surîs și-i făcu semn din

cap ; el tresări și o luă la fugă. Ochii ei negri, îndrăzneți, îl urmăriră, insinuînd lucruri de neînchipuit.

La un colț de stradă, se opri și se adresă unui sergent.

— Stai puțin, spuse acesta și clătină din cap. Nu, astăzi nu.

Atunci, băiatul porni mai departe ; strada era lungă de cîțiva kilometri și aspectul pe care-l oferea era același pe toată lungimea.

În sfîrșit, într-o cîrciumă murdară, cu miros de bere stătută, cu fum de țigări în aer și cu rumeguș presărat pe jos, băiatul se opri brusc și strigă : „tată !". Un bărbat, care ședea într-un colț, cu capul căzut între umeri, tresări, înălțînd spre băiat o față lividă. Apoi, se ridică cu greu în picioare, se apropie de el, împleticindu-se beat și-l cuprinse de gît, sughițînd : „Fiul meu ! Fiul meu !"

De cîte ori, în cîte ceasuri din chin, nu auzise Thyrsis cuvintele acestea ! Pătrundeau adînc în sufletul lui, trezind acolo ecouri ca de dangăt de clopote ; expresia întregii mizerii, expresia întregii dureri a unei vieți înfrînte : „Fiul meu ! Fiul meu !".

Omul se lipi strîns de el și dădu glas, plîngînd, rușinii care-l copleșea :

— Iar am greșit... sînt pierdut... pierdut !...

Mușteriii priveau scena cu stupidă curiozitate ; băiatul tremura ca o căprioară prinsă în cursă.

— Da, tată, hai acasă.

— Acasă... acasă, fiule ? Vrei să mă duci acasă ? O, n-aș suporta asta !

— Dar **trebuie** să te duc acasă.

— Vrei să spui că mă iubești încă, fiule ?

— Da, tată, desigur că te iubesc. Vreau să te ajut acum. Haide odată.

Apoi băiatul se uită în jur și întrebă :

— Unde ți-e pălăria ?

— Pălăria ? Nu știu, copilule. Am pierdut-o.

Băiatul văzu hainele rupte și murdare ale tatălui său, biata lui față bătrînă și mizeră, cu ochii încercănați și injectați de sînge și cu pielea cea pămîntie ca de mort care fusese cîndva atît de trandafirie. Își înăbuși apriga durere, încleștînd pumnii spre a-și păstra stăpînirea de sine.

— Haide, tată, ia-ţi pălăria mea şi să pornim.

— Nu, puiule, nu-mi trebuie nici o pălărie. Sînt doar înfrînt... un ratat... ratat !

Îl luă de braţ şi ieşiră. Pe cînd mergeau pe stradă, avu un acces de pocăinţă şi începu să povestească despre săptămînile lui de groază.

Curînd însă se opri.

— Puiule !

— Ce-i, tată ?

— Trebuie să intru aici.

— Pentru ce, tată ?

— Trebuie să beau ceva.

— Nu, tată !

— Dar nu pot merge mai departe, nu mă ţin picioarele. Tu nu ştii cît sufăr, puiule !

— Nu, tată !

— Mai am bani... nu trebuie să iau de la tine. Vin îndată, pe cuvîntul meu de onoare, îndată !

...Astfel se certau, se luptau tot drumul acela lung pînă la pensiunea unde locuiau şi unde mama îi aştepta plîngînd. Aici, îl culcau pe bătrîn în pat şi-i încuiau hainele spre a-l ţine în casă ; aici se osteneau în jurul lui cu medicamente şi apă minerală — uneori chemau şi un doctor — şi-l îngrijeau pînă ce-l puneau din nou pe picioare.

Atunci, cu hainele periate şi cu faţa proaspăt rasă, el se ducea înapoi în lumea oamenilor, dînd răgaz băiatului să se întoarcă în lumea visurilor sale.

2.

Astfel decurse viaţa lui Thyrsis, din fragedă copilărie şi pînă la maturitate. Tatăl lui se trăgea dintr-o familie nobilă şi de mare vază. Strămoşii săi fuseseră cavaleri şi slujiseră statul, iar el ajunsese acum să stea prin camere mobilate, ducînd o luptă aprigă pentru pîinea cea de toate zilele. Iar cînd Thyrsis ajunse să studieze problema, îşi dădu seama că la capătul luptei nu se întrevedea nici o speranţă ; tatăl lui era prins într-o capcană din care nu exista scăpare.

Era voiajor. Existența lui depindea de favoarea unui anumit gen de negustori, oameni lipsiți de caracter, în cea mai mare parte, care veneau în oraș în căutarea unor ieftine plăceri. Trebuia să-i aștepți în holurile hotelurilor și în restaurantele pe care le frecventau și totdeauna primul semn al prieteniei lor se exprima prin cuvintele : „Hai, să bem ceva !“ Iată terenul pe care trebuia dusă lupta !

Putea rezista luni întregi, uneori cîte o jumătate de an, bînd limonadă și suportînd nepăsător batjocura oamenilor. Apoi, se întorcea la bere de ghimber, trecea pe nesimțite la bere obișnuită, spre a ajunge, pînă la urmă, din nou la whisky. Născocea mereu alte planuri ca să se stăpînească, spunîndu-și mereu că acum a rezolvat problema. Nu va bea dimineața ; va bea numai după masă ; nu va bea singur, și așa mai departe, fără sfîrșit. Miezul vieții sale era alcoolul, toate gîndurile lui se învîrteau în jurul băuturii ; mirosul alcoolului nu-i părăsea nările niciodată, imaginea băuturii era veșnic în fața ochilor săi.

Iar grozăvia soartei sale consta în faptul că tocmai însușirile sale cele mai bune erau acelea care îl trădau. Dacă ar fi fost rău și meschin, ca mulți dintre cei care îl jefuiau, poate că ar mai fi fost vreo nădejde. Dar era mărinimos și sincer, un rob al impulsurilor sale calde, al avîntului său spre prietenie. De aceea, i se și părea lui Thyrsis lupta mai neomenoasă ; vedea un animal nobil prins în cursă, într-un mod laș și viclean.

De mic copil, urmărise încleștarea celor două forțe. Gentilomul și voiajorul luptau pentru supremație și pas cu pas sufletul tatălui său se adaptase muncii sale profesionale. Spre a avea succes la clienții săi, trebuia să împărtășească ideile și gusturile lor ; de aceea era supărat pe reformatorii care se ridicau împotriva distracțiilor orașului, fără a ține seama de dorințele „cumpărătorilor“. Veneau însă și vremuri de renunțare, cînd era cu trup și suflet de partea adepților temperanței.

Idei demodate roiau în capul lui. Convingerile sale politice culminau în fraza semnificativă că „ar vota mai degrabă pe un negru decît pe un republican ; dar, în aceeași clipă, putea exprima vreun sentiment frumos și nobil, aparținînd tradițiilor unui trecut uitat. Era sufletul cavalerismului față de femei, al loialității față de prieteni.

Idolatriza pe generalul Lee și pe „aristocrații Virginiei din vechile timpuri bune" ; iar oamenii de afaceri, cu care era în legătură și pentru al căror cîștig necinstit se vindea, nici nu bănuiau măcar cît de adînc era disprețul lui pentru dînșii. Ei aveau dolarii, ei erau stăpînii. Dar, într-o zi, îi va lovi răzbunarea gentilomilor și-i va zdrobi ; se va ridica armata urmașilor nobilimii și, în frunte cu Robby Lee și Jeb Stuart, va mătura din cale hoardele negustorilor.

Thyrsis mai apucă să vadă pe mulți din nobilii aceștia uitați ; amintirile lui din copilărie urmau să aibă asemenea fantome mucegăite. Cînd se mută în orașul din Nord, trebui să locuiască într-un hotel populat de oameni care trăiau în acest trecut ; cucoane bătrîne, mîndre și bățoase ; domni mai în vîrstă, galanți și hazlii ; domnișoare care se credeau frumuseți și tineri care voiau să fie irezistibili. Era o lume care ar fi încălzit sufletul oricărui scriitor romantic. Dar lui Thyrsis soarta îi dăduse de timpuriu darul de a privi dincolo de aspectul exterior al lucrurilor și pentru el aristocrația aceasta moartă își cerea de mult îngropăciunea. Oamenii aceștia erau beți și desfrînați și nici nu încercau măcar s-o ascundă ; se umflau în pene și lăcomia lor era totdeauna la pîndă ; erau invidioși, trufași și răi. O atmosferă de suspiciuni și scandaluri plana deasupra tuturor ca un nor otrăvit. Oamenii aceștia veneau și plecau ; o procesiune nesfîrșită. Băiatul îi vedea trecînd prin viața lui în rîsete și dansuri, spunînd vorbe goale și bînd ; fără să-și dea seama, îi judeca, urîndu-i și temîndu-se de ei totdeauna. Nu astfel de influențe aveau să-i modeleze viața.

Cei mai mulți dintre ei erau săraci ; dar nu de o sărăcie onestă, ci de una falsă și artificială, o sărăcie care consta în faptul că nu se puteau îmbrăca așa ca alții, că nu puteau pierde destui bani la bridge sau poker și că, în genere, nu-și mai puteau permite satisfacerea tuturor slăbiciunilor. În ceea ce-i privește pe părinții lui Thyrsis, își plăteau totdeauna datoriile ; dar uneori nu le puteau plăti la timp și atunci sufereau toate chinurile și umilințele acelora care nu plăteau deloc. Nu trecea săptămînă în care nevoile să nu fi bătut la ușa lor. Viața lor era o singură, nesfîrșită și istovitoare luptă, constînd din a face îmbrăcămintea veche să arate ca nouă și din a căuta o pensiune mai ieftină, dar, totuși, cumsecade.

Nu terminau cu certurile, necazurile și grija de bani. Și în fiecare an povara era mai grea, viața mai proastă, situația mai deznădăjduită.

Aveau rude bogate în așa-zisa „societate bună", oameni care trăiau în cel mai mare lux. Thyrsis, băiat vioi și cult, era bine văzut în lumea aceasta ; și-ar fi putut întinde aripile ca să-și ia zborul pentru totdeauna din mizeria de acasă. Îl reținea însă conștiința datoriei, iar iubirea și amintirile îl rețineau și mai mult. Tatăl său îl idolatriza și implora ajutorul lui ; pînă în ultima clipă a acestei îngrozitoare încleștări, a luptat ca să-și păstreze considerația fiului său ; o cerșea cu lacrimi în ochi și durere în glas. Astfel, băiatul trebuia să rămînă, adică să-și petreacă tinerețea într-o casă de tortură și să bea pînă la ultima picătură paharul cu otravă. Pentru ceilalți, tatăl lui era doar un om necioplit și bădăran, cu o imaginație murdară și cu josnice porniri. Thyrsis vedea însă cum furiile demenței îi pocnesc la ureche cu bicele lor și știa că poartă în suflet teroarea tuturor ființelor fugărite.

Un singur sfîrșit era cu neputință, și totuși se apropia cu precizia neîndurătoare a unei mașini. Vocea animalului sugrumat deveni din ce în ce mai înăbușită, mai slabă, pînă se pierdu cu totul. Chinul și rușinea deveniră mai arzătoare, suferința mai aprigă, deznădejdea mai neagră, pînă ce, într-o zi, îl găsiră pradă unui delir și-l transportară la o clinică particulară. Acolo se duse Thyrsis, care se făcuse mare în răstimp și se așeză într-o murdară sală de așteptare, ca să afle ce-i cu tatăl său. Un medic îl întrebă :

— Vrei să vezi cadavrul ?

Thyrsis răspunse încet :

— Nu.

3.

Astfel, băiatul începuse să mediteze de timpuriu asupra misterelor soartei umane. Viața nu era o glumă și nici o sărbătoare, nu era un domeniu prielnic pentru iluzii și autoamăgiri. Dimpotrivă, era un domeniu unde aprigi

dușmani așezau curse în calea celui nebănuitor, un cîmp stăpînit de forțe oarbe și neîndurătoare, care nu se sinchiseau nici de oameni, nici de Dumnezeu.

Thyrsis n-ar fi putut spune cînd anume ajunsese să înțeleagă aceasta. Din cea mai fragedă vîrstă își dăduse seama că tatăl său era gonit din urmă asemeni oricărui vînat din pădure. La început, socotise drept dușmani ai săi pe oamenii cei răi care-l făceau să bea. Oamenii aceștia, ale căror nume le auzea în fiecare zi, erau pentru el figuri de groază ; ele populau imaginația sa ca duhurile rele din basmele celorlalți copii.

Mai tîrziu însă, cînd se făcuse mare, găsi cauza nenorocirii sale în anumite forțe sociale, a căror importanță putea deocamdată doar s-o bănuiască vag. „Business", afacerile, erau zeul căruia îi cădeau jertfă toate lucrurile frumoase și nobile. Era în interesul afacerilor ca desfrîul să domnească în oraș ; din pricina afacerilor, cîrciumile nu erau închise nici măcar duminica, pentru ca tatăl lui să fi putut rămîne acasă cel puțin o zi din șapte. Și oare nu goana după afaceri îl silea să-și petreacă timpul prin holurile hotelurilor și prin cîrciumi ?

Thyrsis nu știa cine era de condamnat pentru toate lucrurile acestea ; știa însă că anumiți oameni trăgeau foloase de pe urma lor ; oamenii erau mîrșavi ! Thyrsis îi cunoștea destul de bine, pentru că din cînd în cînd patronii tatălui său onorau mica familie cu un fel de invitație și ei rămîneau să treacă peste mîndria lor și să primească. Astfel, Thyrsis crescu cu sentimentul că în lume bîntuie un rău imens, o nedreptate de care oamenii nu știu nimic. Și în el crescu dorința arzătoare de a striga acest adevăr cu glas tare, de a deschide și ochii celorlalți oameni asupra lui.

Încolo, era întocmai ca alți băieți, sprinten și vesel, zgomotos chiar, dar în el viețuia elementul acesta ascuns care-l rodea și nu-i dădea pace. Viața făcuse din el un ascet. Trebuia să fie sever și neîndurător cu el însuși, din pricina fricii pe care o nutrea el și mama lui de asemeni : teama că acea rușinoasă deșănțare ar putea pune stăpînire și pe el. Teama că și el ar putea cădea în cursă !

Nu numai că nu se atingea vreodată de un stimulent, dar avea și o aversiune împotriva tuturor lucrurilor ce

moleşesc şi răsfaţă pe om, împotriva tuturor ispitelor care fac din om robul unei pasiuni. Ceea ce-i plăcea lui era aerul de dimineaţă, spălatul cu apă rece şi înfruntarea elementelor sălbatice ale naturii. Alţi oameni erau de altă părere ; se îndopau şi se tăvăleau în noroi. Astfel, Thyrsis urmă propria lui cale. Trăia singur de tot cu gîndurile lui, avînd rareori un prieten sau camarad. Şi, într-adevăr, unde, în marele număr de pasiuni, camere mobilate şi reşedinţe de vară, ar fi putut găsi oameni care să cunoască viaţa atît de bine ca el ? Unde, în lumea aceasta mare, i-ar fi putut găsi, dacă nu în cărţile oamenilor mari din vremurile trecute ?

Familia lui nu prea era cultă şi n-avea nici o înţelegere pentru muzică sau poezie. Găsi acasă doar cîteva romane, dar existau biblioteci de împrumut unde puteai găsi cărţi cîte doreai. Thyrsis le înghiţea pur şi simplu, dispărea fără veste, ca să reapară abia la ora mesei, ieşind dintr-un colţ sau de după un divan. Citi colecţii întregi de cărţi de aventuri : Mayne-Reid şi Henty, apoi Cooper, Stevenson şi Scott. Veniră apoi la rînd romane mai serioase : **Don Quijote, Les Misérables,** cărţi de George Eliot, pe care o iubea, şi de Dickens, a cărui conştiinţă socială îl impresionă adînc ; înainte de toate însă, Thackeray, care-i modelă şi gîndurile. Thackeray cunoscuse lumea pe care o cunoştea şi el, Thackeray privise în inima ei. Şi nici un băiat cu suflet, care-l citise şi idolatrizase vreodată, nu mai putea fi momit de strălucirea acestei lumi mari, a cărei măreţie consta din egoism şi lăcomie.

Thyrsis nu cunoştea încă nici o limbă străină. Întîmplarea sau, poate, un bun instinct îl ţinură departe de cărţile ce servesc numai delectării erotice ; rămase, astfel, virgin şi pur în toate planurile imaginaţiei sale. Alţi băieţi schimbau confidenţe cu privire la lucrurile ascunse, dărîmau bariere şi rupeau văluri ; Thyrsis însă nu suflă niciodată nici un cuvînt în legătură cu vreo chestiune sexuală. Dibuia şi ghicea, dar nimeni nu-i cunoştea gîndurile ; a fost un lucru de însemnătate crucială pentru dezvoltarea sa, constituind în mare parte secretul firii sale rezervate.

4.

Într-una din primele pensiuni în care locuiseră părinții lui Thyrsis, făcuseră cunoștință cu o pereche care avea o fetiță. Dar cei doi copii nu se puteau suferi unul pe altul și se evitau pe cît le era cu putință. Thyrsis era un mic tiran și toate trebuiau să meargă după capul lui. Pe cînd el se răzvrătea deseori împotriva părinților săi, blînda și gentila Corydon se supunea tuturor ordinelor într-un mod care lui i se părea demn de dispreț.

Era o fetiță drăguță, cu ochi mari și negri ; dar pentru că vorbea puțin și era timidă, el o categorisise drept „proastă".

Petrecură odată vara împreună la țară. Thyrsis avea o praștie și începu să vîneze veverițe ca să le colecționeze pieile. Pe Corydon asemenea lucruri o îngrozeau. Și ca s-o ajute să-și învingă excesiva sensibilitate, el o puse să ducă acasă micile cadavre însîngerate. Apoi hotărî să facă o crescătorie de păsări și în scurt timp avu un porumbar cu cîțiva porumbei, doi prihori și o cioară. Hrănirea acestor păsări nu era o sarcină ușoară, dar Thyrsis se ducea la pescuit cînd avea chef, știind precis că ciripitul păsărilor flămînde o va lega de casă pe Corydon.

Cu timpul, aceasta înflori asemeni unui mugur, devenind o frumoasă și fragedă domnișoară. Thyrsis o mai vedea din cînd în cînd și încercă să împărtășească cu ea bucuriile sale spirituale. Se trezise într-însul dragostea pentru poezie. Plimbîndu-se odată cu ea pe malul mării, îi recită **Ospățul lui Alexandru**, exprimîndu-și încîntarea față de răsunătoarele versuri :

Rupeți mrejele somnului său,
Trezindu-l cu voce de tunet !

Dar Corydon nu auzise niciodată de Timoteu și nimeni n-o învățase să savureze o emoție estetică. De aceea, nu putu să spună decît că nu înțelege bine despre ce e vorba.

Cu alt prilej, Thyrsis se osteni să-i explice ideile lui Berkeley pe care tocmai îl citise. Dar Corydon nu manifestă mai multă înțelegere față de filozofia senzualistă. Revenea mereu la răspunsul evaziv al bătrînului

doctor Johnsen : „Cînd dau cu piciorul într-o piatră, știu că piatra există !“

„Fata asta e ca o floare minunată, își spuse Thyrsis, e ca toate florile care au înflorit vreodată și ca toate cele ce vor mai înflori. Se adaptează perfect mediului în care trăiește, dezvoltîndu-se calm și cu seninătate. Se îmbracă frumos, servește ceaiul cu grație, e drăguță și dulce, dar habar n-are de nici o realitate a vieții“. Astfel își explică Thyrsis firea fetei, mîndru peste măsură de perspicacitatea sa. Ce știa el de vulcanul de răzvrătire și deznădejde ce fierbea în adîncul sufletului ei ?

Stăpînii peste sufletele celor care nu s-au născut încă își satisfăcuseră un ciudat capriciu. Răpiseră o fată din antica Grecie și o așezaseră aici, în această metropolă a afacerismului. Corydon ar fi putut fi Nausica însăși. O vedeai pășind, cu un vas sacru în mîini, în marea procesiune a panateneelor sau luînd parte, dreaptă și cu mîinile și picioarele goale, la concursurile antice. Sufletul ei sălta la chemarea bucuriei, tresărea la cel mai slab contact cu frumosul. Afară de aceasta, era născută pentru muzică ; ar fi putut cînta astfel ca lumea să n-o mai uite niciodată. Și o asemenea fată trăia închisă într-o tristă pensiune, fără vreun punct de atingere cu cele din jurul ei, fără un suflet omenesc căruia să-i fi putut destăinui în șoaptă toată deznădejdea ei.

A fost trimisă la una din acele școli publice unde copiii negustorilor erau pregătiți pentru trista meserie de funcționari. Aici a fost chinuită cu învățături care-i inspirau groaza, ca matematicile, gramatica și cu cîntecele patriotice ale unei țări în care se simțea străină. Și, mai rău încă, a fost trimisă la Școala de Duminică, ea care nutrea o ură stranie, instinctivă împotriva religiei, și a lucrurilor în legătură cu aceasta. I s-a vorbit mult de păcate, ei, care nu știa ce e păcatul. A fost învățată și aici să cînte — imnuri mieroase care i se păreau o batjocură la adresa tuturor adevăratelor bucurii ale vieții.

În situația aceasta, biata fată își mînca sufletul pe ascuns, pînă în ziua cînd puroiul îngrămădit ieși afară. Într-o zi, Corydon, care era inocența întruchipată, citi din întîmplare un cuvînt trivial scris pe un gard. Nu degeaba fusese învățată să vîneze păcatul și îndemnată mereu să le mărturisească pe ale ei. Acum, descoperise, în sfîrșit, mult căutatul păcat. Ce va face dacă vorba aceas-

ta murdară o va obseda și n-o va mai părăsi, ce va face dacă n-o va mai putea uita, oricît de mult ar încerca ! Și firește că a încercat, dar cu cît încerca mai mult, cu atît izbutea mai puțin ; astfel a ajuns la concluzia că era un suflet pierdut, o ființă a depravării. I-a venit gîndul că s-ar putea ca, de aici înainte, să-i vină în minte și alte asemenea expresii, ba chiar imagini și scene întregi ! Poate că nu le va mai putea uita niciodată și mintea ei va deveni un fel de depozit de lucruri respingătoare ! Astfel, fecioara din vechea Eladă a stat trează nopți întregi, luptîndu-se, scăldată în sudori, cu duhurile rele.

5.

Cam în vremea aceea își începu Thyrsis cariera literară. Descoperise în sine ciudatul dar de a îmbina rime care plăceau copiilor. Versurile se nășteau într-un colțișor al conștiinței sale, nici nu știa cum ; dar un ziar se arătă gata să i le cumpere, plătindu-i regeasca sumă de cinci dolari pe săptămînă ! Cu banii aceștia își putea plăti locuința și întreținerea și-și putea permite să petreacă vara la țară ; astfel, cîțiva ani de-a rîndul Thyrsis trăi independent de familia lui.

Arătă o vîrstă falsă ca să se poată înscrie la o școală superioară și se apucă cu zel de învățătură. Era o școală săracă ai cărei studenți locuiau toți acasă și se țineau serios de carte. Thyrsis fu astfel lipsit de prilejul să cunoască așa-zisele „plăceri“ ale vieții studențești. Nu petrecu nici o clipă strigînd la meciurile de fotbal, nu se îmbrăcă niciodată în costum de paradă și nu stabili nici un record în domeniul fumatului. Fiind democrat pînă în măduva oaselor, nu urmărea niciodată să cîștige putere asupra altora și lăsă să-i scape cele mai bune ocazii de acest gen. Invitat de mai multe ori să se înscrie într-o asociație, refuză. O dată sau de două ori se pomeni ocolind noaptea străzile orașului împreună cu o ceată de studenți și scoțînd sunete sălbatice, dar lucrul acesta i se păru atît de idiot, încît se înapoie acasă.

Școala i-a fost de folos prin faptul că l-a introdus în lumea științei, dar acesta a fost și singurul ei folos. Studiul unei discipline exacte ca matematica îi făcu aceeași plăcere ca, bunăoară, unui tînăr voinic participarea la o cursă de alergare ; tot astfel studiul științelor naturale și al istoriei. Numai că el termina regulat cărțile de școală în cîteva săptămîni, după care nu-i rămînea altceva de făcut decît să scrie versuri în timpul orelor de curs și să deseneze mutrele profesorilor. Iar în ceea ce privește cursul de „limbă și literatură", așa cum era predat oficial, la sfîrșit, Thyrsis ajunse să-i ierte pe profesori, fiindcă își dădu seama că ei habar n-aveau de spiritul unei limbi sau al unei literaturi. De aceea, pe motiv că trebuia să-și cîștige singur pîinea, începu să ceară din ce în ce mai des voie să lipsească de la cursuri ; acasă își petrecea zilele și nopțile învățînd după propria lui metodă.

Puteai obține atît de mult în lumea aceasta a spiritului și pentru atît de puțin ! Cu opt cenți achiziționă un volum broșat din **Eseurile** lui Emerson și în noblețea subtilă și totodată practică a acestuia găsi multe din cele ce căuta el în viață. Curînd după aceea, dădu peste o ediție de cincisprezece cenți din **Sartor Resartus** de Carlyle, se duse acasă și se cufundă în cititul ei. Fu pentru el ca o muzică de trîmbițe și cimbale ; inima îi sălta de bucurie și de frămîntare. Citi toată noaptea, pe nerăsuflate, ca sub imperiul unei vrăji. Din cînd în cînd, scotea cîte un țipăt de entuziasm sau lăsa cartea, lovindu-se cu palmele peste genunchi și rîzînd de puterea demonică a acestei opere. A doua zi, se apucă de **Istoria revoluției franceze,** spre a descoperi, după ce o termină, că nu mai avea nimic de citit. Carlyle întorcînd spatele ideii democratice, Thyrsis întoarse spatele său lui Carlyle, pentru că această idee era una din forțele care îi plămădiseră gîndirea.

Încă din școală făcuse cunoștință cu istoria Americii, care era țara lui, chiar dacă nu era și a lui Corydon. Citise, între altele, **Viața lui Washington** de Irving și zece volume groase despre Lincoln. Ajunsese, astfel, să-și dea seama că orice mîntuire vine de la popor și că numai lucrurile făcute de popor sînt făcute cu adevărat. Nimeni nu-l mai putea acum dezamăgi sau înșela. Wordsworth, Tennyson, Browning, Swinburne, studie

pe fiecare dintre ei pentru impulsul lor revoluționar. În alte privinți, nu-l interesau. Renunță chiar la Ruskin, care-i arătase bogăția prozei engleze și-i deschise ochii pentru formele și culorile naturii ; renunță la el, pentru că era numai iubitor de oameni și nu cu adevărat democrat.

Thyrsis fusese crescut în credința Bisericii episcopale americane. Pentru solemnitatea miruirii, ai lui îl îmbrăcaseră în alb și purpură, ca să poarte trena episcopului, iar în postul Paștilor îl trimiseseră în fiecare zi la slujba de după-amiază. În adolescență, dăduse odată din întîmplare peste o ediție broșată a cărții lui Paine **Epoca rațiunii.** O citise cu groază și organizase pe propria lui socoteală un mic autodafeu. Dar cartea aceasta îi vîrîse în suflet îndoieli care deveneau din ce în ce mai puternice. Să se fi oprit, în adevăr, soarele în loc la porunca lui Iosua, ce urmări de ordin astronomic ar fi avut aceasta ? Cîte specii diverse de animale trebuie să fi găsit loc în mica Arcă a lui Noe ! Legenda lui Iona îi aduse aminte cît de îngust e esofagul unei balene și-l făcu să se întrebe dacă stomacul ei n-are o putere de digestie normală.

Apoi, îndoielile lui deveniră mai acute. Putea exista și în chestiunile intelectuale datoria de a te ține de perceptele credinței ? Putea oare exista o revelație care să fie superioară rațiunii și nu trebuie tocmai rațiunea să hotărască odată ce este revelație și ce nu ? Și cum stăteau lucrurile cu revelațiile celorlalte popoare din lume ? Iar dacă Isus fusese, în adevăr, Dumnezeu, cum putuse fi ispitit ? A fi Dumnezeu și om în același timp, nu înseamnă aceasta a ști și a nu ști totodată ? Și era de conceput ca să fi fost Dumnezeu o ființă care în toate celelalte privințe era omenească ?

Acestea și încă multe alte întrebări chinuitoare, băiatul le împărtăși tutorelui său spiritual, un om care-l iubea mult. Acesta îi recomandă o seamă de lucrări apologetice în care somități luau cu știință și demnitate apărarea credinței. Spre marea lui surprindere, Thyrsis găsi că singurele pasaje convingătoare din cărțile lor erau acelea în care dădea în rezumat argumentele părții adverse. Cunoscu, astfel, o seamă de contradicții dogmatice la care nu se gîndise deloc. Cînd termină de citit apologiile, știu ce are de făcut. Dacă putea fi afurisit cineva

pentru că nu voia să creadă, atunci el, ca un om cu raţiune, trebuia să ia asupra-şi afurisenia. Se dezise definitiv de Biserică, spre mare amărăciune a mamei sale, care s-ar fi bucurat să-l vadă, într-o zi, episcop.

6.

Nu era singurul prilej favorabil pe care Thyrsis îl lăsă nefolosit în zilele acelea. Petrecu, bunăoară, vacanţa, la rudele sale bogate şi, în loc de a căuta cu socoteală şi tact să intre în graţiile lor, stătea toată ziua ascuns într-un colţ al bibliotecii. Făcuse cea mai mare descoperire din viaţa lui : Shakespeare ! La şcoală, în orele de engleză, fusese pus să înveţe pe dinafară „a fi sau a nu fi", iar la examen profesorii încercaseră să-l prindă cu „întîia neascultare a omului şi roada" *. Astfel, ani de-a rîndul fusese ţinut departe de cele două mari glorii ale literaturii engleze. Acum însă, dădu din întîmplare peste **Furtuna** şi apoi petrecu două săptămîni cu citirea tuturor pieselor lui Shakespeare.

Sufletul i se pierdu într-o ţară a minunilor. Nu mai umbla şi gîndea asemeni celorlalţi oameni de pe pămînt ; sălăşluia acum în preajma mai marilor acestei ţări în domeniul spiritului, învăţînd să cunoască limba ce o vorbeau. Melodiile lor divine îi răsunau în urechi, pe cînd se plimba fără rost printre macarale şi autocamioane. Cîntîndu-le, ochii îi fulgerau, iar inima îi bătea repede :

Dormi, somn uşor, dulce prinţ,
Şi stoluri de îngeri să-ţi păzească tihna.

Puţinele zile care-i mai rămăseseră din acea minunată vacanţă, le petrecu în tovărăşia lui Milton. Operele acestuia le găsi acolo într-o scumpă ediţie de lux, care fusese publicată şi cumpărată fără ca cineva să se fi gîndit că se va găsi odată un om care s-o ia măcar în mînă. Dar Thyrsis citi toată opera şi, astfel, frumuseţea coperţii,

* N.t. : **Paradisul pierdut** al lui Milton.

ca și aceea a tiparului își găsiră o justificare. Oră după oră, el se pierdea în muzica aceea furtunoasă a versurilor, recitîndu-le cu glas tare, cu pumnii încleștați, oprindu-se din cînd în cînd ca să rîdă ca un copil, entuziasmat :

Flamurile imperiale, mîndru înălțate,
Strălucesc asemeni unui meteor aflat în zbor senin.
Împodobite cu aur și nestemate
Sînt ale îngerilor arme și trofee ;
Trîmbița cîntă imn de epopee.

Iar mai tîrziu, cînd ajunse la palatul care „se înalță asemeni unei adieri", tot sufletul lui se înălță împreună cu acea adiere. Într-o zi de vară, se găsea pe un munte înalt. La picioarele lui, în vale, unde trecea o linie de cale ferată, văzu oprind o locomotivă grea, care vărsa în aer rotocoale de fum negru și dens. Fumul se înălța în aerul nemișcat, asemeni unei coloane drepte, înalte și mărețe. Thyrsis își aminti de versul acela și sufletul îi sări în cer de bucurie. Își dădu seama, în clipa aceea, că într-o mare și neasemuită idee poetică, mîna nesigură și dibuitoare a omului întîlnește și apucă mîinile lui Dumnezeu.

Cam tot pe atunci avu o ciudată aventură. Într-o noapte de iarnă, tîrziu după miezul nopții, se plimba printr-o grădină frumoasă. Zăpada uscată scîrțîia sub picioarele lui, iar sus stelele străluceau atît de aproape, încît i se părea că trebuie doar să întindă mîna ca să le apuce. Universul încremenise parcă în tăcere, măreț în frumusețea sa. Și aici, deodată, pe negîndite și pe neașteptate, Thyrsis fu cuprins fără veste de un ciudat și fatal extaz : prima sa viziune poetică.

N-ar fi putut spune dacă merge sau stă locului, dacă vorbește sau tace ; pierdu orice simț al existenței sale ; personalitatea lui se contopi cu figurile și tovarășii îndrăgiți ai visurilor sale. Frigul și zăpada dispăruseră, exista numai un luminiș într-o pădure învăluită de razele lunii. Și iată-i venind unul cîte unul, zîmbindu-i prietenește, ca și cum ar fi fost simpli muritori, dar totuși, în deplina armură a strălucirii și grației lor : Shelley și Milton, nobilul și tulburatul Hamlet, amărîtul cavaler de la

Mancha și, spre a-i înveseli pe toți, nepotolitul Falstaff. O societate curioasă și amestecată, dar fiecare din aceste personaje reprezentau un spirit regesc și nici unul străin celuilalt în propria lor lume. Se strînseseră aici și vorbeau, fiecare în propriul lui fel și după cum îl tăia capul, cu grațioasă fantezie, în imagini îndrăznețe și cu alinătoare veselie. Mii de mile făcea să călătorești numai ca să le poți asculta !

Dar harul acestor viziuni deveni pentru Thyrsis o povară grea. În scurt timp își dădu seama că viziunile veneau fără veste și dispăreau repede, pentru totdeauna. Trebuia, deci, să le rețină, oricare ar fi fost prețul acestor sforțări de încordare spirituală. Numai astfel puteai mijloci oamenilor un palid reflex al frumuseții lor, cu care ei să-și hrănească apoi sufletele pentru veșnicie.

7.

În același timp, intervenise și altă însemnată și nebănuită schimbare în viața lui Thyrsis. Ajunsese încetul cu încetul la maturitate. Suferise schimbări trupești pe care nu le mai putea trece cu vederea și care-i produseră un sentiment de uluire și neplăcere. Nu știa ce să creadă despre ele și nici cui să se adreseze pentru un sfat. La început, încercă să înlăture toate gîndurile în legătură cu acest lucru, pe care-l credea fără importanță. Dar pentru că, în realitate, lucrul acesta avea o covîrșitoare importanță, gîndurile nu se lăsau deloc înlăturate. Descoperi în sine dorințe necunoscute pînă acum, porniri care-l tulburau. Începu să manifeste interes pentru femei și fete, să le caute apropierea ; privirea lor stîrnea în el ciudate emoții. Considera aceasta drept o încălcare a singurătății sale, pe care o iubea. Thyrsis nu dorea să cunoască alte femei în viața sa decît muzele cele cu veșminte presărate cu stele. Se îndrăgostise de un vers dintr-un sonet al lui Milton :

Sufletul tău era ca o stea și sălășluia în singurătate.

În loc de aceasta, ce îngrozitoare umilință ! În cursul unei vacanțe de vară, cunoscu o fată de un tip cu totul comun, cam grăsuță, care arunca priviri galeșe și căreia

îi plăcea să se lase îmbrățișată și mîngîiată de băieți. Thyrsis petrecu o seară întreagă, stînd cu ea într-un chioșc de grădină, cu brațul înlănțuit în jurul taliei ei, pierdut în sentimentale dulcegării. Restul nopții umblă furios prin pădure, cu lacrimi de rușine și necaz în ochi și blestemîndu-se.

Era atît de neștiutor în privința acestor lucruri, încît nici nu știa măcar dacă schimbările pe care le suferise erau normale sau dacă-i făceau rău. Trebuia neapărat să se sfătuiască cu cineva ; deoarece i se părea de neconceput să vorbească despre asemenea lucruri rușinoase cu un om în toată firea, recurse la un coleg de școală, tînăr serios și cumpănit. Prietenul acesta, mai mare decît Thyrsis, era fiu de pastor evanghelic și menit el însuși carierei preoțești. Se numea Warner și Thyrsis îl ajutase la organizarea unor festivaluri religioase. Warner se izbise altădată de îndoielile sale religioase, dar totuși rămăseseră prieteni. Acum, Thyrsis căuta prilejul să aibă cu el o discuție mai intimă.

Se plimbau odată pe o stradă din vecinătatea școlii, cînd le ieși înainte o femeie cu trăsături îndrăznețe și provocatoare, fardată în mod ostentativ. Zîmbi unui grup de studenți din fața lor. Unul din aceștia se apropie și, luînd-o de braț, porni cu ea.

— Ha, ha ! exclamă Warner. Ai văzut ?

— Da, răspunse Thyrsis. Cine-i femeia ?

— E dintr-o casă de aici, de după colț.

— Dar cine e ?

— Ei, cine să fie... e o femeie de stradă.

Răspunsul acesta îi aduse aminte lui Thyrsis de o problemă care-l obseda de vreo doi ani. Totdeauna cînd umbla noaptea pe stradă, întîlnea femei care-i zîmbeau și-i spuneau ceva în șoaptă. Știa că erau femei periculoase și se ferea de ele. Dar ce semnificație avea purtarea lor ?

— Dar ce face de fapt ? întrebă el.

— Cum, nu știi ce-i o femeie de stradă ?

— Nu prea bine, ca să spun drept.

Trecu cîtva timp pînă să obțină lămurirea dorită, pentru că Warner nu putea sesiza adîncimea ignoranței sale.

— Se vînd bărbaților, răspunse.

— Dar pentru ce ? întrebă Thyrsis. Doar nu vrei să spui că...

— Da, se culcă cu ei.

Thyrsis rămase trăsnit.

— Dar atunci trebuie să aibă copii ! exclamă el.

— Sfinte Doamne ! rîse celălalt. Dar pe ce lume trăiești tu ?

Thyrsis era prea zguduit ca să-i mai fie rușine. Convorbirea aceasta era pentru el ca o revelație care-i deschidea noi aspecte ale vieții.

— Dar de ce fac aceasta ? strigă.

— Își cîștigă astfel pîinea.

— Dar de ce tocmai în acest fel ?

— Nu știu.

Și Warner îi vorbi de prostituție și de toate abisurile depravării umane. Thyrsis intercala, unde putea numai, opiniile curente asupra acestor probleme. Află și cîteva întrebări dintre acelea care-l chinuiau și cunoscu astfel lucruri — noi pentru el — despre firea umană și despre lumea în care trăia.

Iată, bunăoară, Warner, un tînăr de douăzeci și patru de ani, harnic, deși cam greoi, de o rară conștiinciozitate ; de opt sau nouă ani suferea cumplit sub cazna instinctului său. Nu săvîrșise niciodată un act de incastitate, cel puțin așa spunea. Dar de instinctul său nu se putea elibera și nici nu putea măcar concepe putința de a se elibera. Pofta lui era pur trupească, lipsită de orice colorit spiritual sau fie numai sentimental. Dorea femeia ca femeie, n-avea importanță ce fel. Cît de murdare îi erau gîndurile, Thyrsis își dădu seama dintr-o remarcă pe care o făcu : sărăcia nu-l putea ajuta deloc să reziste ispitei, pentru că jos, în port și în cartierele muncitorești, găseai femei care se dădeau pentru cincizeci de cenți.

Întreaga viață a acestui om se scurgea sub influența poftei sale trupești. Lui Thyrsis i se păru chiar că Dumnezeu a creat tot universul numai în legătură cu acest Warner, cerul ca să-i răsplătească abstinența, iadul ca să-i pedepsească depravarea. Numai din motive de acest fel ținea Warner la credință și se temea de orice pactizare cu „raționalismul". Dezaproba teatrul, pentru că spectacolele îi trezeau poftele ; se ridica împotriva picturilor și sculpturilor reprezentînd nudul uman, pentru că vede-

rea lor îl copleşea. Din aceeaşi pricină condamna poeziile de dragoste, dansul şi chiar muzica, afară de cea religioasă. Se conforma cu rigiditate întregului convenţionalism social, fiindcă acesta îl apăra, pe el şi pe fetele pe care le cunoştea, de ispită. Aştepta cu nerăbdare să-şi termine studiile, pentru că atunci s-ar căsători şi şi-ar putea, în sfîrşit, satisface poftele. Spuse lucrurile acestea cu toată sinceritatea, citînd şi cuvintele Sfîntului Pavel că „era mai bine să te însori, decît să arzi". Conversaţia aceasta îl făcu pe Thyrsis să-şi dea seama că existau pe lume o mulţime de lucruri de care poeziile lui Tennyson şi Longfellow nu pomeneau nici un cuvînt. Începu să iscodească sufletele celorlalţi colegi ai săi.

8.

Warner îl lămurise asupra laturii religioase a chestiunii ; cea ştiinţifică nu-l interesa mai puţin. Printre colegii lui de clasă era un tînăr înalt şi cu trăsăturile feţei pronunţate, care se dădea drept discipol al lui Heackel şi Herbert Spencer şi îndrăznea chiar să citeze pe Schopenhauer în clasă. Mergînd într-o zi împreună acasă, cei doi începură să discute despre libertatea voinţei, despre instincte şi porniri şi despre puterea omului de a le rezista. Thyrsis făcu atunci uluitoarea descoperire, că din doctrina determinismului, pe care şi-o însuşise, tînărul acesta trăgea concluzia că trebuie să facă ceea ce doreşte şi că, prin urmare, n-avea putinţa de a rezista pornirilor sale sexuale. De un an, tînărul acesta, student bun, cumsecade şi superior din punct de vedere spiritual, frecventa în mod regulat o casă de toleranţă. Cu sînge rece şi ştiinţifică precizie, enumeră lui Thyrsis măsurile pe care le lua ca să se ferească de boli. Thyrsis asculta cu sentimentul unui om dus la spînzurătoare. Cînd, revenind asupra ipotezei deterministe, întrebă cum se face că izbutise să scape de această „necesitate", trebui să asculte răspunsul că era, probabil, de constituţie mai slabă şi mai puţin virilă.

Pe alt coleg al lui nu era deloc greu să-l faci să vorbească despre acest subiect, pentru că de altceva nu

vorbea deloc. Thyrsis, care stătea lîngă el la orele de latină, observă că, ori de cîte ori textul conținea vreo aluzie la chestiunile sexuale — ceea ce la Juvenal și Horațiu nu era deloc rar — omul acela rînjea semnificativ. Răstălmăcea în mod obscen orice remarcă pe care Thyrsis o făcea întîmplător în cursul conversației. Odată, Thyrsis nu se mai putu stăpîni și-i spuse :

— Nu-ți dai seama în ce hal ți-a ajuns creierul ?

— Cum adică, întrebă colegul.

— Tot ce se vorbește pare să-ți sugereze o glumă obscenă. Nu cauți decît asta și totdeauna găsești cîte ceva ; de altceva nici nu-ți pasă.

Colegul luă notă cu interes de acest punct de vedere și recunoscu, oarecum amuzat, că lucrurile cam așa stăteau. Pare-se că era o noutate pentru el că asemenea lucruri puteau fi discutate și cu toată seriozitatea. Îi spuse lui Thyrsis că nu ținea minte să-și fi înfrînat vreodată pornirile sexuale. Orice femeie pe care o vedea, îi trezea poftele. Prin mintea lui nu treceau decît obscenități. Încolo, era un băiat foarte simpatic, atlet desăvîrșit și avea de gînd să studieze medicina.

— Aproape toți băieții sînt ca mine, îi declară lui Thyrsis, la sfîrșitul conversației lor.

Curînd după aceea, Thyrsis a fost delegat să reprezinte școala sa la o adunare studențească ce se ținea în alt oraș. Acceptînd invitația să locuiască la căminul universității, avu prilejul să-și dea seama cîte aspecte ale „vieții studențești" îi scăpaseră pînă atunci. Era o universitate nobilă, frecventată numai de tineri bogați. Locuiau cîte douăzeci într-un cămin, fără supraveghere și fără restricții. În tot cursul prînzului, care a fost servit într-o frumoasă sală de mese ale cărei ornamente de stejar erau pătate cu vin, Thyrsis a fost tratat cu o serie de obscenități ce întreceau orice închipuire a sa. Nu exista posibilitatea de scăpare. Cînd se ridica de la masă, avea impresia că în toată lumea lui Dumnezeu nu mai există un colțișor curat. Băieții aceștia se întreceau în blasfemii ; n-o făceau numai din trufie ; se lăfăiau, pur și simplu, într-o mocirlă de scîrnăvii.

Unul dintre ei îl luă pe Thyrsis la plimbare cu automobilul și-i povesti multe din viața lui. Era fiul unui mare industriaș și singura întrebuințare pe care o dădea nesecatelor resurse ale tatălui său era vînătoarea femeilor.

Uneori cobora pînă la manichiuriste, vînzătoare și dactilografe ; de obicei însă prefera actrițele și balerinele, pentru că, după cum îi explică lui Thyrsis, acestea erau mai inteligente, mai spirituale și mai greu de cucerit. Lui nu-i rezista nici una, în parte pentru că era băiat drăguț și deștept, dar mai ales pentru că deținea cheile tuturor plăcerilor acestei vieți. Era stăpîn peste excursii cu automobilul, supeuri cu șampanie, flori și bijuterii.

Thyrsis se mira de brutalitatea și lipsa de scrupul a acestui om. Îi făcea impresia unei fiare sălbatice, care s-a năpustit asupra societății civilizate. Nutrea un dispreț suveran pentru victimele sale ; rațiunea lor de existență era să-i fie lui pe plac și, de altfel, le și plătea pentru aceasta. Disprețul lui nu-și avea originea în calitatea sa de bărbat, ci în orgoliul său de clasă ; tînărul avea mamă și surori și lor le aplica cu totul alte criterii. Thyrsis se întrebă însă : cît timp molima ce bîntuie printre tați și fii va mai cruța mamele și fiicele ?

9.

Descoperirile acestea veniră una cîte una. Dar Thyrsis își dădu seama de la început că se află în fața unor însemnate hotărîri și că venise timpul să fie gata pentru luptă. În nici un caz nu voia ca viața lui să fie hotărîtă de porniri animalice.

De formele mai grosolane ale ispitei îl apăra finețea înnăscută a temperamentului său ; gîndul la o femeie care se vinde pentru bani nu-l putea decît scîrbi. Dar fetele oamenilor săraci din cartierul lui erau pentru el o veșnică ispită. Făcu constatarea că pofta devenea mai chinuitoare pentru bărbați la intervale regulate. Putea lucra săptămîni întregi, senin și fericit, apoi îl copleșea neliniștea și ieșea să umble noaptea pe străzi, împins de un dor nelămurit, poate de speranța în ceva frumos, curat, deosebit de lumea aceasta murdară, în vreo aventură care să nu fie chiar nedemnă de imaginația unui poet. După ore întregi de hoinăreală, se furișa acasă, deznădăjduit

și cu inima mîhnită, vărsînd pe pernă lacrimi fierbinți și amare.

Cînd nu mai putu suporta povara gîndurilor, se simți îndemnat să se adreseze vechiului său prieten, preotul, care îl pierduse altădată pe tema mitologiei ebraice și care acum îl recîștigă datorită forței sale morale. După multe ezitări și luptîndu-se cu bîlbîiala, Thyrsis izbuti să-i dea o idee despre ceea ce îl tulbura ; iar omul acesta, a cărui viață consta numai din iubire pentru alții, deschise băiatului marea sa inimă și-i povesti despre lupta din propria sa tinerețe, luptă care fusese victorioasă, pentru că nu cunoscuse femeia. El îi vorbi de toate aspectele chestiunii și-l lămuri asupra covîrșitoarei importanțe a hotărîrii sale :

Alege bine ; deși scurtă,
Alegerea ta e pentru totdeauna

De o parte : robie, înjosire și boală ; de cealaltă parte : toate înălțimile spiritului uman ! Pentru că, dacă păstrai și îngrămădeai această mare energie sexuală, ea se prefăcea în aurul forțelor spirituale și emoționale. Aceasta era mîntuirea tuturor marilor spirite.

Puterea mea e înzecită,
Căci sufletul meu e curat.

Aceasta nu însemna ascetism orb ; însemna, pur și simplu, să alegi ce era mai bun. Nu era o negare a iubirii ; dimpotrivă, echivala cu o sfințire a ei. Într-o zi, Thyrsis va întîlni femeia care îi este hărăzită și deoarece aștepta ca ea să fie fecioară, avea datoria să păstreze pentru ea tot focul și toată ardoarea tinereții sale.

Iată idealul. Thyrsis promisese că o dată pe lună va scrie prietenului său despre succesul sau eșecul luptei sale. Această obligație de a se spovedi, pe care singur și-o impusese, era de mare însemnătate pentru băiat ; știa că nu-și va putea minți prietenul niciodată și nevoia de a spune adevărul atîrna asupra lui ca sabia lui Damocles. Erau clipe de încercare, cînd ajungea pe marginea prăpastiei și cînd gîndul la prietenul său era singurul lui sprijin.

10.

Venise vara. Thyrsis o petrecu într-o mică localitate de țară, citind pe Keats și Shelley și proza poetică a lui Scott. Într-o seară senină și caldă, cînd lumea părea cufundată în vis, îl apucă un dor de stele și ieși din casă. Se plimba fără țintă pe stradă, cînd văzu o fată ieșind de undeva. Era mai tînără decît el, drăguță și bine făcută. Un felinar îi lumină obrajii îmbujorați și ea îi zîmbi lui Thyrsis cînd trecu pe lîngă el. Inima lui săltă atunci de bucurie, iar sîngele îi năvăli în obraz. Se întoarse s-o privească și văzu că ea se uita înapoi peste umăr.

Se luă după ea ; toate intențiile și hotărîrile lui dispărură. Îl apucă un tremur, toți nervii palpitau în el. Auzea cum îi bate inima.

În clipa următoare, fu alături de ea.

— Îmi dai voie să te însoțesc ? o întrebă.

Fata dădu din cap și el o luă de braț. Un minut mai tîrziu, cînd ajunseră într-un loc mai întunecos al străzii, îi cuprinse talia. Fata nu se împotrivi.

— Te-am văzut de multe ori, spuse ea.

— Da, și eu te-am văzut, răspunse el.

În aceeași clipă, își aduse aminte de o remarcă pe care o auzise asupra ei. Prin apropiere se afla un mare hotel de vară, prin intermediul căruia obiceiurile rele de la oraș ajunseseră și la țară. Un tînăr, pe care Thyrsis îl recunoscuse acolo, îi spusese cu privire la fata aceasta : „E o mică bestie". Venindu-i în minte cuvintele acestea, Thyrsis fu apucat de o dorință nebună. Se aplecă subit și-i șopti la ureche cuvinte pe care buzele lui nu le mai rostiseră niciodată.

Fata îl respinse, dar rîdea.

— Sper că nu te-ai supărat, exclamă Thyrsis. Inima-i bătea ca un ciocan. Ascultă, îi șopti apoi din nou, la ureche — hai să facem o plimbare. Acolo unde nu ne va vedea nimeni.

— Unde ? întrebă fata.

— Afară din oraș.

— Acum nu, răspunse ea. Altă dată.

— Nu, acum ! strigă Thyrsis, deznădăjduit. Acum !

Porniră încet înainte şi ajunseră într-un loc unde se ridica un copac înalt, umbrind strada ; acolo se opriră amîndoi, ca şi cum s-ar fi înţeles.

— Ascultă, şopti Thyrsis repede. Ascultă. Nici nu ştii cît de mult ţineam să te cunosc. Te rog să mă crezi...

Apoi, tăcu.

— Şi eu doream să te cunosc, răspunse fata. N-ai observat niciodată cum îţi făceam semne ?

Fără veste, Thyrsis o cuprinse în braţe şi o strînse la piept. Atingerea sînilor ei făcu să-i năvălească sîngele prin vine în torente de foc. Nu mai ştia ce spune şi ce face.

— Ascultă-mă, te rog, ascultă-mă. N-o să afle nimeni ! O, eşti atît de frumoasă, atît de frumoasă ! Te iubesc !

Cuvintele îi ardeau buzele, dar se silea să le repete mereu : „Te iubesc" !

Fata se uită, nervoasă, în jurul ei.

— Nu acum, răspunse, nu astă-seară. Mîine ne putem întîlni, mîine seară merg cu tine.

— Nu, strigă Thyrsis, nu mîine seară, ci azi, acum ! O înlănţui mai tare, strîngînd-o cu toată puterea la trupul său. Ascultă, gîfîi, gîdilîndu-i obrazul cu respiraţia sa, te iubesc ! Nu pot să aştept pînă mîine... nu pot ! Ard ca o flacără. Ce să fac ?

Fata privi nehotărîtă în jur, şi el continuă în grabă exclamaţiile lui sacadate, incoerente. Nu voia să primească un refuz, pentru că jumătate din nebunia lui era groaza de el însuşi şi el ştia aceasta. Apoi, cînd o asaltă din nou cu vorba, fata şopti încet :

— Bine.

Inima îi bătea să-i spargă pieptul.

— Uite ce este, continuă fata, am ieşit ca să cumpăr ceva şi ai mei mă aşteaptă acasă. Dar stai aici pînă mă întorc şi atunci merg cu tine.

— Adevărat ? întrebă Thyrsis. Adevărat ?

— Adevărat.

— Vii îndată ?

— Îndată.

— Bine, spuse el, dar mai întîi să te sărut.

O strînse mai tare şi — ea oferindu-i faţa — o sărută de nenumărate ori, pînă ce obrajii fetei se înroşiră ca focul. În sfîrşit îi dădu drumul şi ea o luă la fugă în direcţia din care veniseră.

11.

Rămas singur, băiatul stătu locului, nemișcat. Trecu un minut întreg. Culoarea îi dispăru din obraz, focul din vine se potoli și abia se mai putu ține pe picioare. Capul îi căzu din ce în ce mai jos, pînă ce din gîtlej îi scăpă un suspin răgușit :

— O, Doamne, Doamne !

Privi cerul. Fața îi era albă ca varul. Din piept îi ieși un vaiet surd, ca la animalele rănite. Fără veste, se întoarse și o luă la fugă de-a lungul străzii.

După ce fugi cîtva timp, se opri din nou și privi în jur. Încleștă pumnii pînă ce unghiile îi tăiară carnea și strînse dinții.

— Nu, nu ! mormăi. Să nu fiu laș.

Se întoarse și, încruntat ca un ostaș, porni înapoi, spre locul de unde fugise. Acolo, se opri și rămase nemișcat ca o statuie. Trecu un minut, apoi încă unul ; în sfîrșit, apăru o umbră în depărtare și se auziră pași. Era fata.

— Iată-mă, șopti ea.

— Trebuie să-ți spun ceva, spuse Thyrsis.

Ea observă numaidecît schimbarea și întrebă :

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu știu cum să-ți spun, zise Thyrsis cu glas tremurînd. Am fost un ticălos. Îmi pare rău de ceea ce am vorbit mai înainte.

— Adică de ceea ce ai vorbit **dumneata** mai înainte, nu ? accentuă fata, privindu-l mînioasă.

Thyrsis plecă privirea.

— Da, răspunse el, sînt un nemernic. Iartă-mă, te rog. Mi-e așa de rușine, încît nu știu ce să mă fac. Eram ca un nebun, dar nu sînt de vină. Și-mi pare atît de rău !

Avea lacrimi în ochi.

— Aș ! Un fleac ! E în regulă, spuse fata.

— Nu, insistă el. Nu-i un fleac. E ceva îngrozitor. Nu știu cum am putut s-o fac !...

— Cel mai bun lucru e să n-o mai faci altă dată. De mine nu trebuie să te îngrijești, îmi port eu singură de grijă.

Thyrsis o privi din nou. Nu mai era deloc frumoasă ; fața îi era vulgară și mînia n-o înfrumusețea cîtuși de

puţin. Căinţa sa nu-i făcea nici o impresie.

— E atît de urît... reîncepu el, dar fata îl întrerupse :

— N-are nici un rost să-mi ţii predici, pentru că nu mă interesează. Adio !

Se întoarse şi plecă. Thyrsis rămase locului, livid şi tremurînd, pînă se îndreptă, în sfîrşit, şi porni. Străbătu în chip mecanic zeci de străzi şi ieşi afară din oraş ; nu auzea şi nu vedea nimic. Se trînti la marginea drumului şi rămase culcat cîteva ore, suspinînd :

— Doamne, Doamne ! Ce să fac ?

12.

Mijeau zorile cînd ajunse acasă şi se furişă sus în camera lui. Acolo se aşeză pe marginea patului şi îşi privi în oglindă chipul tras. Tresări, îngrozit. În trăsăturile sale şi chiar şi în vocea sa descoperi ceva ce-l umplu de groază ; păcatele părinţilor erau plătite de fii şi nepoţi ! Ce bine cunoştea el vechea poveste : deznădejde şi căinţă ! Hotărîri entuziaste care se risipeau ca negurile, sentimente nobile şi jurăminte solemne care rămîneau fraze goale şi nu erau niciodată traduse în fapt ! Purta povara unei grele moşteniri : luptă, deznădejde, mizerie.

Gîndul acesta era pentru el cel mai puternic îmbold. După o asemenea întîmplare, au urmat luni întregi de muncă şi penitenţă. Era greu să pedepseşti un om care avea atît de puţin, dar Thyrsis se dovedi foarte inventiv în privinţa aceasta. Luni în şir îşi refuza mîncărurile care-i plăcea mai mult ; în loc de a se culca la ora unu noaptea, se silea să mai citească un ceas Noul Testament în greceşte. Dimineaţa, din pat, sărea de-a dreptul într-o apă rece ca gheaţa ; uneori, noaptea, cînd îl copleşea un dor plăcut, nelămurit, se scula şi hoinărea pe străzi pînă ce dorul făcea loc oboselii.

Începu să ţină un jurnal în care deseori trecea îndemnuri către el însuşi. Rugăciunile pe care le învăţase în şcoală nu-i mai erau acum de nici un folos ; de aceea compuse altele noi pentru uzul său personal. Rugăciuni adresate „misterioaselor izvoare ale imaginaţiei mele", invocări către „proaspetele forţe ale sufletului meu",

„zeii mei nedescoperiți", erau denumirile comune pe care le dădea. Cel mai mult se ruga, însă, idealei închipuiri pe care și-o făurise despre fata care, undeva departe, aștepta să răsplătească cu iubirea ei pe acela care va ieși biruitor din luptă.

Îmi spune inima
Că, undeva, o fată
De soartă-mi harăzită
A mea va fi odată.
Mereu o voi iubi,
Unind recea-mi gîndire,
Ca să rămîn poet
Cu-o largă închipuire.

Toate acestea avură drept urmare o ușoară schimbare în atitudinea sa față de Corydon, pe care o mai vedea din cînd în cînd. Corydon era acum o domnișoară frumoasă și distinsă, în jurul căreia plutea un aer de deosebită frăgezime și puritate. Lucrul cel mai urît pierea în neant în fața ei ; de aceea, lui Thyrsis îi plăcea să fie în societatea ei atunci cînd era obsedat de gînduri rele. Cîteodată, pomenea vag în fața ei de suferințele lui și ispitele ce-l chinuiau, adăugînd că, prin contrast, ea i se părea un fel de zeiță.

Corydon primi omagiul acesta cu sfială, dar și cu uimire. Nu putea deloc să înțeleagă de ce avea cineva atîta de luptat și de ce un tînăr ca Thyrsis vedea toate lucrurile în culori atît de sumbre. Dar firește că nu se supăra să fie privită drept zeiță și se bucura chiar dacă putea astfel fi de folos cuiva.

Odată, Thyrsis îi citi o poezie care-i plăcea mult și pe care o intitulase :

Cîntecul tinerilor heruvimi
Din zilele facerii omului.

Exprima în această poezie nouă sa concepție despre viață :

Judecă bine a alegerii tale soartă :
Veșnic te vor pîndi grațiile plăcerii
Și groaznic te vor biciui furiile durerii.
Suspină după Eden : la poartă,

O sabie de foc te va amenința.
Căci departe e rodul închipuirii tale,
Iar pumnul destinului e o povară grea.

Corydon rămase profund mișcată.

13.

Thyrsis dobîndi în această lungă și aprigă luptă, fără să știe, toate acele puteri care aveau să-i fie de folos în viața lui de mai tîrziu. Învăță „să se supună voinței sale ca unei supreme legi" și să desfidă lumea în numele idealurilor sale. Apoi, frămîntările acestea au fost cheia care i-a deschis comoara unei arte noi pentru el, muzica.

Pînă la absolvirea liceului, Thyrsis nu auzise altă muzică afară de cele cîteva cîntece și imnuri religioase pe care le învățase în școală. Dar, în cărțile și poeziile pe care le citea acum, era deseori vorba de marii compozitori și de înțelesul adînc al muzicii. Lucrurile descrise în aceste cărți și poezii erau lucrurile pe care le iubea el și, de aceea, simți arzătoarea dorință de a cunoaște muzica mai de aproape. Și-a cumpărat o mandolină și s-a apucat, cu tenacitatea care-l caracteriza, să învețe singur să cînte. Cam tot pe atunci, un prieten al lui își cumpărase o chitară și cei doi hotărîră să cînte duete. Dar, neștiind că sunetele mandolinei sînt cu o octavă mai sus decît cele ale chitarei, nu-și acordară instrumentele ; pierdură, astfel, multă vreme în zadar, stricînd și multe corzi de chitară.

Pe urmă, Thyrsis se duse la un concert de pian. Rămase însă dezamăgit. O fată, care stătea lîngă el, suspina tot timpul de emoție, iar la sfîrșit, publicul răsplăti pe artist cu furtunoase aplauze. Dar lui Thyrsis, personal, marele pianist nu-i plăcu decît atunci cînd execută un mic și nostim „impromptu", la care el putu deosebi urmele unei melodii. Bietul Thyrsis își cumpără a doua zi notele acestei bucăți și încercă s-o cînte la mandolină, dar, vai, în potopul de note nu izbuti să descopere nici măcar melodia.

Dar, dacă nu-i era dat să înțeleagă muzica în sine, putea cel puțin citi cărți despre ea. Făcu aceasta cu priso-

sință, citind o întreagă bibliotecă : critică muzicală, analiză muzicală, istoria muzicii, viețile marilor compozitori. Astfel, încetul cu încetul, începu să deosebească o sarabandă de o simfonie și să-și dea seama de ce era vorba în bucățile pe care se ducea să le asculte. La început, la concert, preocuparea lui de căpetenie era să distingă diferitele instrumente ; asculta simfonii întregi fără a face altceva decît să-și concentreze atenția asupra începutului fiecărei fraze, dornic să nu-i scape vreuna.

Mai tîrziu, înainte de a se duce la un concert, citea lungi disertații asupra fiecărei simfonii în parte, notîndu-și pasagiile mai interesante și așteptînd apoi, plin de nerăbdare, să le audă. Critica vorbea, de exemplu, de „o disonanță foarte prelungită, care încheie tema principală" ; Thyrsis aștepta în zadar disonanța aceea, mirîndu-se că nu vine, uimit, în cele din urmă, că simfonia s-a sfîrșit... Cînd citea aprecieri ca : „fantasticul joc al fagotului" sau „frenetica dezlănțuire a viorilor în urma unei melodii a tromboanelor", se silea, la concert, să fie cît mai atent. Dacă izbutea să descopere pasajul respectiv — evrika ! bucuria lui nu mai cunoștea margini.

Dar, cu timpul, nu se mulțumea numai cu atît. Inima lui Thyrsis era numai avînt și iubire, și avîntul și iubirea formează și sufletul muzicii. Trecea, pe vremea aceea, printr-o perioadă de depresiune ; i se părea că viața lui e o povară prea grea pentru dînsul, că va pierde lupta și va avea un sfîrșit mizerabil. Steaua lui bună îl duse tocmai atunci la un concert al cărui program se încheia cu marea simfonie în do-minor a lui Beethoven.

Thyrsis citise o carte despre viața lui Beethoven și știa că acesta fusese un suflet de erou, un titan, un om care înfruntase totul. Știa, de asemenea, că gigantica simfonie simboliza lupta spiritului uman împotriva deznădejdii. Acum citi și cuvintele lui Beethoven cu privire la tema de deschidere : „Astfel bate la ușă destinul". Îl apucă un dor nebun, de nestăvilit, să pătrundă sufletul și spiritul acestei simfonii.

La concert, nu se sinchisi de restul muzicii, ci stătu tot timpul cufundat parcă într-un vis. Cînd veni rîndul simfoniei, tremura de emoție. O lungă pauză, în care domni cea mai deplină tăcere, apoi începu întîia temă : îngrozitoarele lovituri de ciocan, care te zguduie cînd te

gîndești doar la ele. Thyrsis le simți parcă lovind în inima lui și rămase nemișcat. Era ca sub imperiul unei vrăji și se lăsă dus de fluxul imens al acestei puternice pasiuni muzicale, nu știa unde, nu știa cum. Uită cu totul că încerca doar să înțeleagă o simfonie ; uită cine era, ce era ; simțea numai că se înălțau într-însul gigantice fantome și că sufletul i se desfăcea în sute de părți. Nici nu-și dădu seama cînd orchestra începu cea de-a doua temă. Vedea numai o luminiță licărind undeva, în mijlocul unui întuneric de nepătruns, auzea doar un glas jalnic, plîngăreț, sfios, dar totuși nespus de frumos, cerînd îndurare furiilor furtunii. Glasul acela se înălța mereu. Thyrsis nu știa că aceasta era o „execuție a temei" din acelea pe care le pîndise atîta altădată. Știa numai că aici cineva sau ceva se luptă cu disperare, se apără, plînge în suspine, se înalță din ce în ce mai sus, răsuflă, în sfîrșit, — spre a nu fi acoperit din nou de fantoma aceea îngrozitoare și neagră ; loviturile de ciocan ale destinului căzură greu asupra sufletului ce se zbătea, îl sfărîmară și-l nimiciră. Aceasta se repetă de mai multe ori, în timp ce Thyrsis stătea țintuit locului, fremătînd de emoție și teamă. Niciodată nu mai trecuse prin ceva atît de îngrozitor, atît de impresionant. Era peste puterile lui. Cînd glasul acela se stinse, sări în picioare și fugi afară. Cine-l vedea pe stradă trebuia să-l ia drept un nebun. Din ziua aceea, toată viața lui lăuntrică se scurse în sunete de muzică.

Cu economiile sale își cumpără o vioară și se duse la un profesor. Acesta îi spuse că era prea mare ca să mai înceapă să învețe. Thyrsis răspunse :

— Voi munci cum n-a mai muncit om pe pămînt.

— Asta o facem doar cu toții, zîmbi profesorul și-l primi la curs.

Acum, Thyrsis stătea zile întregi, exersînd pînă i se jupuiau degetele, iar brațele și spatele îi tremurau de epuizare. Spiritul muzicii pusese stăpînire pe el și-l îmboldea. În pensiunea unde locuia, avea ca vecin pe un domn bătrîn și nervos, care nu putea suporta exercițiile lui ; la sfîrșitul lunii, Thyrsis trebui să se mute. Cînd plecă la țară, progresase atît de mult, încît știa acum să cînte melodii întregi. Dacă-i plăcea vreuna în mod deo-

sebit, o cînta zi şi noapte. Dimineaţa, la ora opt, îşi lua vioara şi pleca în pădure, cîntînd acolo toată ziua în faţa veveriţelor. Într-o zi, un vizitator nou, care sosi dis-de-dimineaţă cu autobuzul hotelului, întîlni o femeie bătrînă, o italiancă. Femeia urca din greu o colină, cîntînd cît o ţinea gura marşul din **Tannhäuser.** Noul venit, care era muzician, rămase surprins şi întrebă pe bătrînă de unde cunoaşte melodia. Iată răspunsul ei :

— E un nebun în pădure... de trei săptămîni nu cîntă decît cîntecul ăsta !

14.

În răstimp, Thyrsis terminase, fără multă glorie, şcoala secundară şi se înscrisese la universitate. Din multe cursuri la care era obligat să asiste, nu frecventa decît unele ; timpul cîştigat astfel şi-l petrecea într-o sală goală a universităţii, citind ceea ce-l interesa. În medie, devora cîte două cărţi pe zi. Cîteodată, se oprea noaptea din citit, întrebîndu-se cum de putuse citi versuri o săptămînă întreagă, timp de paisprezece ore pe zi, fără să obosească.

A învăţat singur germana şi a făcut o nouă mare descoperire : Goethe, ale cărui versuri au fost o revelaţie pentru el. Puterea acestui măreţ spirit uman l-a copleşit într-atît, încît i se ruga uneori, cînd era singur. Purta în buzunar portretul lui Goethe cînd era tînăr, cercetîndu-l deseori cu admiraţie. Ochii lui mari şi negri îl urmăreau pînă şi în somn, iar odată se trezi noaptea, ţipînd : visase că-l va întîlni pe Goethe.

În catalogul de cursuri al universităţii erau trecute şi o seamă de prelegeri asupra „retoricii şi stilisticii limbii engleze". În catalog erau lăudate şi metodele după care, la aceste cursuri, studenţii erau învăţaţi să scrie o engleză literară. Thyrsis voia să ştie totul în legătură cu scrisul. De aceea, se înscrise la un curs pentru avansaţi, ducîndu-se în fiecare zi să asculte prelegerile profesorului Osborne asupra structurii frazelor. Profesorul Osborne era autor a două opere intitulate : **Prozatorii americani**

și **Știința retoricii.** Cerea elevilor săi compoziții de cinci sute de cuvinte asupra unui subiect dat de el. Poate că Thyrsis nu era însuflețit de spirit sportiv ; în orice caz, nu fu în stare să scrie cu convingere despre „Datoria studentului de a practica atletismul". O lună întreagă se luptă cu el însuși, apoi se duse la profesor și-i spuse :

— Cred că va trebui să renunț la cursul A.

Profesorul îl privi peste rama ochelarilor.

— De ce ?

— Cred că nu-mi folosește la nimic.

— Cum poți să judeci **dumneata** asta ?

— Am această impresie, răspunse Thyrsis cu sfială.

— Într-un timp atît de scurt nici n-ai putea avea altă impresie. Trebuie să ai răbdare.

— Dar nici metoda nu-mi place.

— Ce critici poți aduce metodei ?

Thyrsis șovăi o clipă, încurcat. Nu era sigur, spuse apoi, dar avea impresia că arta scrisului nu se poate învăța. Mai întîi trebuie să ai ceva de spus...

— Trăiești poate cu iluzia că știi să scrii ? îl întrerupse profesorul. (Sub ultima compoziție a lui Thyrsis, scrisese aprecierea : „slab și banal").

— Nuu... începu Thyrsis.

— Dacă socoți că știi să scrii, e bine să te lămuresc, aici pe loc : nu există în tot cursul unul care să se priceapă mai puțin la scris decît dumneata !

— Cred că aceasta e din cauză că nu pot să scriu ceva numai cu rațiunea rece. Trebuie să am interes, entuziasm pentru ceea ce scriu. Asta e !

— Ba nu, totul este că-ți închipui că știi prea multe.

— Îmi pare rău, zise Thyrsis, umilit. Mi-am dat toată silința...

— Datoria mea este să-i învăț pe studenți să scrie. În viața mea n-am făcut altceva și am pretenția că am oarecare pricepere în materia aceasta. Dar dumneata ai ideea fixă că ești mai luminat decît mine.

Thyrsis păstră vie în memorie această convorbire. Mai tîrziu, avea să se mai întîlnească o dată cu profesorul Osborne, putînd atunci măsura din nou atitudinea autoritară a acestui domn față de literatură.

15.

Thyrsis n-avea nici un prieten la universitate. Nici n-avea timp să lege o prietenie. Afară de aceasta, fusese prins de un student mai în vîrstă, mare mucalit, gonind pe coridoare și declamînd entuziasmat :

Mîndre flamuri aurii
Flutură pe metereze.

De altfel, încetase de mult să mai spere că va găsi odată un prieten și nici de părerea celorlalți oameni despre el nu-i mai păsa. Începuse să-și dea seama că era poet și, de aceea, menit nefericirii. Nici mama lui nu mai spera să-l vadă episcop ; ajunsese cu ea la un compromis : se va face judecător. Universitatea unde studia avea și o facultate de drept ; Thyrsis avu prilejul să cunoască o seamă de tineri juriști și văzu că nici meseria de judecător nu era pentru el. Acești studenți în „drept" nu studiau de dragul învățăturii, ci spre a avea o meserie care să le înlesnească apoi să se cațere cît mai sus pe scara vieții. Nici nu se gîndeau măcar să lupte pentru adevăr și dreptate ; se perfecționau numai în tot felul de manopere datorită cărora să cîștige resursele bănești ale acelora pentru care vor lucra ; își ascuțeau inteligența ca să le fie de folos la spargerea caselor de bani. Se vedea de departe ce erau : o bandă de ticăloși rafinați, care lui Thyrsis nu-i puteau inspira decît un sentiment de repulsie.

El își urmă calea fără șovăire. Rămase la universitate pînă ce învăță bine germana, franceza și italiana și citi în original operele pricipale ale literaturilor respective. Folosi și toate prilejurile ce i se oferiră de a asculta muzică bună, rămînînd pentru totdeauna pătruns de ea. Pe vremea aceea, își biruise definitiv demonii și era acum stăpîn pe el însuși. Și, cu toate că nimeni nu bănuia nimic, o nouă minune se petrecea acum cu el ; era, în sens spiritual, însărcinat.

Cu toate acestea, nu lipseau semnele exterioare după care această nouă stare ar fi putut fi ușor recunoscută. Umbla totdeauna singur, nu mai vorbea cu nimeni ; era veșnic cufundat în gînduri și cu ochii ațintiți în gol ; se

supăra dacă era tulburat din reverie și își păzea cu sfințenie timpul liber. Îi păsa acum și mai puțin decît altădată de formalitățile convenționale ; nu se mai ducea la nici o prelegere, nu purta manșete, iar în timpul mesei nu se lăsa antrenat în nici un fel de discuție. Făcea lungi plimbări la ore nepotrivite, avînd o deosebită predilecție pentru o colină unde vîntul sufla cu putere. Toate acestea țineau de un an. În același timp, cartea crescuse în el și acum aștepta să nască.

Subiectul operei sale își avea originea în citirea istoriei ; Thyrsis se lăsase mai ales inspirat de lupta din vechile timpuri împotriva celor mai crunte forme ale tiraniei. Dacă Thyrsis nu putea să se împace cu creștinismul, aceasta se datora în primul rînd faptului că această religie propăvăduia „virtutea bastardă", cum spune el, aceea a supunerii. El însuși nu se supunea nimănui, trăindu-și viața așa cum credea că e mai bine. Iar tinereasca ardoare, care-l însufleța, luă în imaginația sa chipul și asemănarea unei anumite figuri. Visa adică, un erou care să fie **împotrivirea** întruchipată, un pasionant luptător pentru dreptate și libertatea omului.

Acțiunea povestirii sale se petrecea în zilele cele mai frămîntate din istoria Italiei, în zilele tiranilor și briganzilor. Eroul lui Thyrsis era un bun călător, un falnic trubadur, totdeauna gata să-și apere libertatea. Iată cum o ceru el pe fiica despotului, în chiar castelul acestuia :

Cînd la fereastra ei ajunge
A cîntului scară ușoară,
Versul e atît de fraged și fin,
Încît al prințesei suflet senin
Se zbate, se înalță și zboară.

Thyrsis era parcă amețit de arzătoarele cuvinte cu care cîntărețul cîștigă inima iubitei sale. El o smulse din noianul de prejudecăți ridicole în care crescuse și destrămă aureola de sfîntă care fusese creată în jurul ei, ca în jurul oricărei prințese. Pe puternicele lui brațe o duse în singurătatea munților, trăind acolo cu ea, ca șef al unei bande de proscriși. Dar proscrișii erau brutali și fioroși, pe cînd trubadurul era bun și blînd ; astfel, se iscă o luptă între ei. Cîntărețul și iubita lui au fost siliți să se refugieze mai adînc în pădure, unde au trăit într-o colibă, **el** rege al

vînătorilor, ea regină a iubirii. Dar proscrișii se uniră cu despotul și-i arătară drumul spre colibă ; urmă o luptă crîncenă. Prințesa fu ucisă, cîntărețul izbuti să scape datorită întunericului. Toată noaptea rătăci prin pădure, iar în dimineața zilei următoare îl aștepta pe tiran cu arcul încordat ; cînd trecu, slobozi o săgeată și-i străpunse inima, ucigîndu-l. Fu prins și muri în groaznice chinuri, dar cu un cîntec de batjocură și semeție pe buze.

16.

Cînd Thyrsis se gîndea cu sfială și dragoste la povestirea sa, își spunea cu teamă că poate nu-i va ajunge o viața întreagă s-o scrie. Trecu astfel un an întreg, în care timp orice întîmplare din viața sa avu înrîurire, într-un fel sau altul, asupra povestirii sale ; fiecare ton muzical pe care-l auzea, izvora parcă din inima bardului său călător. Veni, în cele din urmă, vremea cînd preocupările acestea nu-i mai dădeau pace, cînd, umblînd pe stradă, rîdea și plîngea în același timp. „Acum trebuie să se întîmple ! Acum ! Acum !“ își spunea, căutînd parcă un locșor ferit, ca o femeie cînd simte durerile facerii.

Iarna era pe sfîrșite. Profesori, rude, cunoscuți, pierduseră demult orice speranță în el, considerîndu-l ca pe un om pierdut. Thrysis pusese deoparte o sută de dolari : atîta trebuia să-i ajungă. Repeta mereu : „Primăvara ! De-ar veni primăvara ! Numai la țară trebuie să se întîmple !“. O dată cu primele zile de aprilie, nu-l mai răbdă inima și porni în căutarea unui loc prielnic, undeva, într-un ținut sălbatic.

Dădu peste un lac care era numai gheață și de niște munți care erau numai zăpadă. Oamenii de prin partea locului nu văzuseră în viața lor chip de poet și nu erau în stare să facă subtila deosebire între inspirație și nebunie ; de aceea, nu mică le-a fost mirarea cînd au auzit de intenția lui de a se adăposti în pădure. Thyrsis își croi nestînjenit drumul prin pădurea înzăpezită de pe malul lacului, spre a găsi un loc mai depărtat unde să-și poată ridica o colibă sau în cel mai rău caz, un cort. Cînd se depărtă mai multe mile de ultimul sat, dădu pe neașteptp-

tate de o minunată poiană ; inima-i sălta în piept, ca aceea a unei căpriboare zburdînd prin desișuri. Zări în fața lui un castel ca în povești, cum n-ar fi putut visa unul mai frumos, o colibă mică, așezată într-o adevărată prăpastie prin care trecea cu zgomot un rîuleț de munte. În spate era apărată de măreața pădure, la picioarele ei se întindea lacul. Totul era zăpadă, gheață și umezeală, oferind o priveliște dezolantă. Dar Thyrsis gîndindu-se numai la aspectul pe care-l avea vara, se așeză pe o piatră și, privind încîntat coliba, chiui de bucurie.

Apoi, se întoarse în grabă în sat, căută pe proprietarul acestui mic rai pămîntesc și închirie coliba pe o sumă mică. În ciuda zăpezii, se mută imediat în noua sa reședință ; în sfîrșit, se simțea liber !...

De două ori pe săptămînă i se aduceau provizii de hrană, pentru că el însuși n-ar fi ieșit din pădure cu nici un preț. La început, era cît pe-aci să înghețe noaptea, iar ca să poată scrie, trebuia să-și pună mănușile. Dar, datorită focului său lăuntric, nu mai simțea frigul de afară. Se căță̆ra pe munți, luîndu-se la întrecere cu vîntul sau se plimba prin pădurea pleșuvă și pietroasă, fredonînd cîntecele trubadurului său. În toate aceste zile era una cu Dumnezeu și cu natura, încît nu mai exista pentru el altceva pe lume. Milioane de tinere ființe săreau din pămînt ca să-i ureze bun venit, pădurile desfășurau în fața lui toate minunățiile lor, iar dimineața păsările făceau zboruri îndrăznețe în cinstea sa. În tot acest timp, Thyrsis scria necontenit, punîndu-și, într-un neîntrerupt extaz, tot sufletul în scrisul său. Săptămîni în șir, micul său jurnal de pe vremea aceea nu conținea decît un singur cuvînt : „Cartea ! Cartea !".

Într-o zi primi o scrisoare de la mama lui, scrisoare prin care aceasta îl anunța că avea de gînd să petreacă vara într-un sat învecinat și că acolo va veni și Corydon cu mama ei..

CARTEA A DOUA

CAPCANA

1.

În tren, Corydon, scrise unei prietene că pleacă într-un loc unde-l va întîlni și pe Thyrsis. „Dar sper să-l văd cît mai puțin, pentru că, în ultimul timp, a devenit un egoist și un mare închipuit. Am început să nu-l mai pot suferi".

Dar cînd cineva n-a cunoscut, timp de trei sau patru săptămîni, altă tovărășie decît aceea a veveriților și bufnițelor, devine subit un om foarte sociabil ; simpla vedere a unei fețe cunoscute capătă la el proporțiile unui eveniment. Thyrsis terminase acum de scris cîteva capitole din cartea sa și prima furie a dorului său de creație se potolise. De aceea, la sosire, Corydon avu surpriza să vadă că ieșise în întîmpinarea ei. El îi povesti că tocmai făcuse cumpărături pentru o petrecere în pădure și o invită să vină a doua zi cu mama ei să vadă castelul lui fermecat și să ia parte la ospăț.

Au venit. În cinstea lor, primăvara își pusese cea mai frumoasă haină. Soarele strălucea cald și luminos ; iarba și tufișurile răsunau de zumzet și veselie. Simțeai cum crește un val de primăvară, cum inundă toată lumea. Un verde viu strălucea pe coline, iar frunzișul plopilor și al mestecenilor tremura încet în bătaia vîntului. Corydon bătu din palme și scoase strigăte de entuziasm la vederea mărețului tablou.

Thyrsis, îmbrăcat în chip pitoresc, în pantaloni vechi de dril și într-o cămașă de flanelă cenușie, își luă în serios rolul de gazdă. Arătă musafirilor sălașul lui, în care, pentru întîia oară de cînd locuia acolo, făcuse puțină ordine. Le povesti și toate aventurile sale : ce frig năprasnic era noaptea și cum trebuia să cînte mereu la vioară ca să nu-și piadă cumpătul ; cum dormise la început în-

tr-un hamac de pînză, cu tot așternutul peste el, neînțelegînd de ce îngheța totuși ; cum lăsase odată pe verandă o bucată mare de carne friptă într-o tigaie și o pisică sălbatică furase friptura, cu tigaie cu tot. Rîdea el însuși de nepriceperea sa în ale gospodăriei : uita deseori mîncarea pe foc pînă se ardea bine sau se stingea focul. La urmă de tot, încercase să trăiască numai cu mîncăruri reci, spre marea revoltă a stomacului său.

Le făcu apoi o demonstrație a greu dobînditei sale arte culinare, ospătîndu-i cu orez cu stafide, ouă cu șuncă, pîine cu unt și cu marmeladă, fructe murate și — culmea ospățului — cu cozonac. La sfîrșitul mesei, Thyrsis își sprijini spatele de trunchiul unui copac și, privind spre cer, rosti cuvintele fiului regelui Kalandar, cel cu un singur ochi :

— Așa viață, mai zic și eu ! Păcat că-i atît de scurtă !

Mai tîrziu, o luă pe Corydon la plimbare. Urcară colina în vîrful căreia Thyrsis se lupta cu vînturile mînioase și de unde obișnuia să privească apusul soarelui și răsăritul lunii deasupra lacului. Coborîră, apoi, în prăpastia în care sălta micul pîrîu de munte. Aici înflorise nu de mult măcrișul iepuresc ; acum, totul era acoperit de un covor cu gingașe și îndrăznețe căldărușe și de rădăcina-șerpilor. Călcînd pe mușchiul moale și fraged, te simțeai parcă pășind într-un templu.

Într-un loc, unde rîulețul forma clocotind un iaz, Thyrsis arătă o piatră și spuse :

— Aici scriu de obicei.

— Cum stai cu cartea ? întrebă Corydon.

— Muncesc din greu la ea... e tot ce pot spune.

— Despre ce e vorba ?

— E o povestire. O povestire romantică aș spune, dar nu-mi place cuvîntul.

Corydon șovăi o clipă :

— Nu mi te închipui scriind ceva romantic, spuse ea.

Thyrsis, adîncit încă în gînduri, urmă :

— Aș numi-o mai degrabă o romanță revoluționară.

— Despre ce e vorba ?

— Acțiunea se petrece în evul mediu, iar eroii sînt un trubadur și o prințesă.

În timp ce creează, artistul e predispus la tăcere, caută liniștea și singurătatea. Mai tîrziu, însă, vine un timp cînd simte nevoia să-și deschidă sufletul, să guste efectul

operei sale asupra altora. Aşa era şi cu Thyrsis. Plimbîndu-se acum alături de Corydon, îi veni, deodată, un gînd. Auzise că beletristica e citită mai mult de femei. Nu era oare Corydon tipul perfect al fetei din burghezimea mai avută, adică acel „public" căruia va trebui să se adreseze şi el în curînd ? De ce n-ar încerca să vadă care va fi reacţia ei ?

Astfel, se reculese şi întrebă :

— Ai vrea, poate, să-ţi citesc ce am scris ?

— Firește, răspunse fata, îmbujorată, adăugînd astfel, cu modestie : bineînţeles, dacă nu ţi se pare că ar fi o profanare.

— Nu, deloc, spuse Thyrsis. Cînd va apare cartea, o vor citi doar fel de fel de oameni.

Alergă înapoi în colibă şi aduse preţiosul său manuscris. Corydon trebui să ia loc pe piatra inspiraţiei sale, iar el se aşeză alături de ea şi începu să citească.

În multe privinţe, povestirea lui era, într-adevăr, revoluţionară. Thyrsis nu scotocise prin cărţile altora ca să creeze o verosimilă „culoare locală" ; nici nu se baza pe efectul unor zale, pieptare de oţel sau al unor arhaice întorsături de frază. Castelul unde începea acţiunea povestirii sale era doar fundalul slab colorat al unei scene pe care oamenii vii îşi disputau cu pasiune lupta. Vedeai marea sală de banchete în toată splendoarea tapiţeriilor sale ; iar pe tron, în mijlocul lor, stăpîn peste toate acestea, un om al forţei. În scene scurte erau aruncate priviri fugare asupra tristelor stări de lucruri de pe pămînt, veşnic aceleaşi :

La eşafod dreptatea e pururi osîndită
În timp ce nedreptatea se lăfăie-n măriri.

O ceartă tocmai fusese adusă în faţa stăpînitorului şi se aştepta o aspră judecată, cînd sosi trubadurul. Faima acestuia era mare şi astfel despotul, într-o stare de semibeatitudine provenind din băutură, îi lăsă lui judecata conflictului. Fu aşezat în capul mesei şi prinţesa fu adusă înăuntru ; astfel se întîlniră cei doi pentru întîia oară.

Aici, Thyrsis se opri şi întrebă :

— Te interesează ?

— Continuă, te rog, continuă !

Citi, atunci, descrierea prinţesei, care era întruchiparea tuturor virtuţilor acelei necunoscute zeiţe pe care, în închipuirea sa şi-o făurise ca ideal. Era mîndră şi to-

tuşi smerită, inaccesibilă şi, în acelaşi timp, miloasă, de o nespusă şi covîrşitoare frumuseţe. Iar în ceea ce priveşte pe bard,

Frumos era trubadurul şi tînăr
Şi inima lui doar foc şi iubire.

El îşi luă harpa, aplană cearta, apoi se întoarse spre prinţesă. Îi cîntă despre dragoste şi despre toate ce i se par frumoase unui poet, preamărind mai ales libertatea vieţii sale.

Îi cîntă despre tovarăşii visurilor sale şi despre minunata şi tainica putere pe care o mîntuia, ca poet :

Tainele tuturor vremurilor
Le ascund în mine.
Comori nevisate de muritori
Le păstrez doar pentru tine.

Îi cîntă despre vrăjile pe care le va ţese pentru ea, despre călătoriile pe care le vor face împreună :

Ca un rîu sufletu-ţi curge.
Între maluri aurite
Iar cîntînd vîslaşii pleacă
Şi te duc în ţări vrăjite.

2.

Pînă aici scrisese Thyrsis povestirea sa. Cînd termină lectura, văzu că frumoasa Corydon ţinea mîinile încleştate şi că ochii îi străluceau de entuziasm.

— O, ce frumos ! Minunat, exclamă, încîntată.

O senzaţie de plăcere şi bucurie inundă pe tînărul poet.

— Vasăzică, îţi place ? întrebă el.

— O, de ai şti cît de mult îmi place ! răspunse fata. Apoi, îl privi cu ochii mari şi miraţi : dar tocmai dumneata ! Dumneata !

— De ce nu eu ?

— Cum ai putut dumneata să scrii o asemenea poveste ? De unde ai scos-o ?

— Chiar din mine, răspunse Thyrsis, fără a șovăi o clipă.

— Nu pot să cred asta ! Nu mi-aș fi închipuit că te-ar putea interesa asemenea lucruri.

— De unde să știi ce mă interesează pe mine ?

— Văd doar cum trăiești, singur, departe de oameni și tot timpul cu nasul în cărți. Dacă nu mă înșel, interesul dumitale pentru orice lucru este pur intelectual.

— Crezi, prin urmare, că scriu doar spre a mă exersa în tehnica scrisului ?

— Nu, nu ! Dar îmi vine greu să mă obișnuiesc cu gîndul contrariu.

— Oamenii au trei facultăți diferite : intelectul, simțirea și voința. Cine vrea să fie un om desăvîrșit trebuie să le dezvolte pe toate trei în aceeași măsură.

— Da, dar de ce îți pierzi vremea, îngrămădind științe aride ?

— Trebuie să știu foarte multe lucruri. Nu cred că aș învăța ceva ce n-ar fi trebuitor scopului meu.

— Și care ți-e scopul ? întrebă Corydon.

Thyrsis atinse prețiosul său manuscris.

— Iată-l.

Tăcură o clipă. Apoi, Corydon spuse :

— Dar nu-ți dai seama că, izolîndu-te de lume, îți scapă multe ? Ai putea ajuta atîția oameni !

— Oamenii n-au nevoie de ajutorul meu ; de altfel, nici nu l-ar accepta.

— Cum poți să știi asta, dacă nu vii niciodată în contact cu ei ?

— Judec după viața pe care o duc ei.

— O ! exclamă Corydon, dar oamenii nu trebuie judecați după felul lor de viață !

— De ce nu ?

— Pentru că nu depinde de ei. Oamenii sînt legați, sînt prizonieri.

— N-au decît să se elibereze.

— Ușor de spus. Dumneata nu ești legat.

— Ba, am fost și eu și eram și azi dacă nu mă descătușam.

— Da, dar dumneata ești bărbat.

— Ce contează ?

— Mult de tot. Poţi să-ţi cîştigi singur existenţa, poţi să faci ce vrei. Dar închipuie-ţi că ai fi fată, că ai fi închis într-o casă şi ţi s-ar spune că asta ţi-e adevărată „sferă".

— Aş lupta. Aş găsi un mijloc să scap, n-ai nici o grijă ! Dacă renunţi la luptă, înseamnă că nici nu ţii s-o cîştigi.

Pe Thyrsis îl surprinse marele interes pe care-l purta Corydon scrierii sale. Nu şi-ar fi închipuit că asimilează atît de uşor. A fost uimit de atitudinea ei. Ţinea mîinile încleştate şi privirea ţintă înainte.

— Nu eşti mulţumită cu viaţa pe care o duci ? întrebă el.

— Am motive ca să fiu ?

— Nu ştiu.

— Asta arată cît de stupid eşti uneori.

— Dar n-ai manifestat niciodată...

— Îţi aminteşti poate că, anul trecut, voiam să mă pregătesc să dau examenul la universitate ?

— Da, dar ai renunţat pînă la urmă.

— Ce era să fac ? Nimeni nu s-a gîndit să mă ajute sau să mă încurajeze măcar. Bîjbîiam în întuneric, ca o oarbă. Ţi-am spus-o încă de atunci.

— Şi ţi-am arătat de atunci ce să înveţi.

— Bine, bine, dar cum era să încep ? Dumneata ştii cum se începe un lucru, ai învăţat-o la şcoală. Eu însă nu ştiu nimic şi sînt neputincioasă. Am încercat să încep cu latina, fără să ştiu măcar cum se pronunţă cuvintele.

— Nimeni nu ştie, interveni Thyrsis.

— Totul era sterp şi plictisitor, fiecare lucru pe care trebuia să-l învăţ. Mi-era dor de lucruri reale, vii, de lucruri frumoase şi bogate, cum e cartea dumitale, de pildă.

— Sînt nespus de fericit că-ţi place, spuse Thyrsis, impresionat de cuvintele ei.

— Povesteşte-mi cum continuă, îl rugă Corydon.

3.

Thyrsis povesti pe larg subiectul operei sale. Imaginaţia i se aprinse la flacăra simpatiei lui Corydon şi el vorbi cu elocvenţă, descoperind frumuseţi noi de care pînă atunci nici nu-şi dăduse seama. Corydon îl asculta cu crescîndă bucurie şi uimire.

— Vasăzică, astfel îți petreci dumneata vremea! exclamă ea, în sfîrșit.

— Da, astfel.

— Și tot din pricina asta trăiești ca un sihastru ?

— Da.

— Crezi că, întorcîndu-te printre oameni, ți-ai pierde viziunile ?

— Sint sigur de asta.

— De unde știi ?

— Am încercat. Nici nu poți să-ți dai seama ce grea e munca mea. Un an întreg mi-am purtat opera în gînd, nu mai trăiam decît pentru ea, pentru altceva nu mai aveam nici un interes. Fiecare frază pe care ți-am citit-o este produsul unei munci complicate, al unor repetate sforțări de gîndire, de autocritică, de revizuire. La partea asta mică, pe care am terminat-o, am muncit aproape o lună, abia lăsîndu-mi răgaz pentru mîncare. Primul meu gînd dimineața, ultimul noaptea, era la carte. Cînd mă copleșește nevoia de a scrie, lucrez cu un fel de frenezie ce poate ține ore și zile întregi ; dacă mă opresc la mijloc, atunci totul a fost în zadar și trebuie s-o iau de la capăt. E ca și cum aș urca un povîrniș greu.

— Înțeleg, șopti Corydon. Ești hotărît să n-ai niciodată relații cu ceilalți oameni ?

Thyrsis cugetă o clipă.

— Ai citit vreodată poezia **Fluierul lui Pan** de Elisabeth Barrett-Browning ? întrebă el.

— Nu.

— E o poezie minunată. Și, după cîte știu, e foarte rar citită sau citată. Ni se arată acolo cum marele zeu Pan coboară pe malul unui rîu și taie o trestie ca să-și facă din ea un fluier. Stă pe mal și cîntă :

E dulce cîntecul tău, o Pan !
Și dulce mai cînți pe maluri de rîu.
Cînți fermecător, o zeule Pan !
Uitat-a s-apună și falnicul soare,
Și fluturii chiar uitat-au să zboare.
Iar crinii ascultă pe maluri de rîu.
Jumate fiară e Pan cel temut,
De rîs e cum cîntă pe maluri de rîu !
Aci dintr-un om un poet s-a născut !
Dar zeii suspină și-ncep să jelească

O trestie care nu poate să crească
În șiruri de trestii pe maluri de rîu.

Thyrsis se opri.

— Înțelegi sensul poeziei ? întrebă.

— Da, răspunse Corydon.

— *Aci dintr-un om un poet s-a născut* e unul dintre cele mai frumoase versuri pe care le cunosc. Tot astfel mă simt și eu. Am lăsat toate celelalte îndatoriri pe care le are omul față de lume. Dar dacă izbutesc să scriu o carte, sau măcar o singură poezie care va inspira pe oameni în viitor, atunci am făcut cu mult mai mult decît aș putea face ajutînd o viață întreagă pe oamenii din jurul meu.

— Asta nu mi-a trecut niciodată prin gînd, spuse Corydon.

— Iată ideea pe care trubadurul meu vrea s-o vestească prințesei. Mai întîi, își deschide sufletul în fața ei ; apoi însă, cînd își dă seama că ea îl iubește, se înspăimîntă și încearcă s-o convingă să nu-l urmeze. Ii arată cît de singuratică și de sumbră e existența lui ; ea e născută pentru o viață mai plăcută, își are locul și îndatoririle ei în lume. Dar, cu cît vorbește el mai convingător despre asprimea vieții sale, cu atît mai mult ea își dă seama că trebuie să-l urmeze. Chiar de i-ar fi hărăzită moartea, ea tot ar fi pentru el izvor de inspirație, ar da aripi cîntecului său. „Taci, îi spune ea, lasă-mă să mă lepăd de mine pentru un cîntec al tău ! A săvîrși o faptă pe care lumea o va păstra în memorie, a spune o vorbă ce va trăi veșnic, valorează mai mult decît toate durerile și chinurile pe care le poate îndura o femeie într-o viață întreagă".

Corydon stătea cu mîinile încleștate.

— Da, spuse ea, așa ar simți ea, într-adevăr.

— Mă bucur că o spui, remarcă Thyrsis. Povestea trebuie să fie reală și aveam oarecari temeri în privința asta. Crezi, într-adevăr, că prințesa l-ar urma ?

— Dacă-l iubește, da.

— Dacă-l iubește ! Dar ea trebuie să iubească arta lui mai mult decît pe el.

— Ba nu. Pe el trebuie să-l iubească, spuse Corydon.

Thyrsis clătină din cap.

— Atîta n-ar fi de ajuns ca să-l urmeze, spuse.

— De ce nu ? El n-o iubește ?

— Ba da, dar îi e teamă să i-o spună. În orice caz, aceasta n-ar trebui să influenţeze hotărîrea.

— Nu înţeleg de ce ?

— Pentru că iubirea personală este ceva mărginit şi relativ josnic.

— Nu cred că există ceva mai nobil, mai măreţ, decît dragostea adevărată între un bărbat şi o femeie, declară Corydon cu hotărîre.

— Depinde de ceea ce înţelegi prin dragoste „adevărată", răspunse Thyrsis. Dacă doi oameni se iubesc într-un mod pur personal, după puţin timp sfîrşesc prin a se cunoaşte pe deplin, prin a se sătura şi atunci orice dezvoltare încetează. Concepţia mea este că doi oameni trebuie să se piardă pe ei înşişi, să uite de ei, într-o dragoste comună pentru ceva mai mult, pentru un mare ideal, o mare ţintă, pentru o viziune a perfecţiei. Ei vor căuta aceste lucruri împreună şi se vor bucura găsindu-le, se vor bucura unul pentru celălalt. Numai astfel pot creşte şi progresa, unul însemnînd ceva nou pentru celălalt în fiecare zi a vieţii. O dragoste de acest fel n-are sfîrşit, pentru că nu cunoaşte oboseala sau saturaţia.

— Nu m-am gîndit niciodată la asta, spuse Corydon. Dar, la început, tot trebuie să existe un fel de dragoste personală.

— Nu ştiu, răspunse Thyrsis. Nu m-am gîndit încă bine. Mi-e teamă că sînt impersonal din fire.

— Da, tocmai asta m-a mirat la dumneata. Nu iubeşti oamenii ?

— În genere, nu, mărturisi el.

— Atunci, ce-ţi stîrneşte mai mult interesul ? Dumneata însuţi ?

— Da, mulţi oameni îmi reproşează aceasta. Şi într-un sens, e adevărat ; sînt obişnuit să mă privesc, ca să zic aşa, ca pe o operă de artă. Am anumite idei despre puterile pe care le simt în mine şi pe care încerc să le dezvolt. Cînd izbutesc, pot scrie cărţi şi aş împărtăşi celorlalţi oameni gîndurile mele, iar ei le pot judeca şi pot vedea dacă sînt mai bune decît propriile lor gînduri. Cred că aceasta e un gen superior de altruism.

— E cam greu de înţeles.

— Nimeni nu-i în stare să înţeleagă asta. Oamenii învaţă că trebuie să se jertfească pentru alţii şi o fac or-

bește și în mod stupid, fără să se întrebe vreodată dacă celălalt merită sacrificiul și, mai puțin încă, dacă ei înșiși au ceva ce merită să fie jertfit.

Corydon strînse subit pumnii.

— Ah ! urăsc religia jertfirii de sine ! exclamă.

— Religia mea e aceea a autodizolvării, spuse Thyrsis. Eu mă jertfesc pentru ceea ce toți oamenii ar trebui să fie.

4.

După un timp reveniră la subiectul dragostei și al acelei ideale concepții despre ea, pe care Thyrsis voia s-o dezvolte în cartea sa. După el, fiecare om avea datoria de a tinde spre cea mai înaltă treaptă de dezvoltare pe care o poate concepe ; și s-o facă nu numai pentru el, ci și pentru ființa iubită. Numai aceasta ar fi o dragoste înaltă, adevărată : să consideri omul pe care-l iubești ca pe tine însuți, să fii veșnic nemulțumit cu el, să-l împingi neîncetat spre năzuințe mai înalte, să ții trează în el tendința de a se depăși.

Asupra acestui punct discutară cu deosebită patimă. Pentru Thyrsis, însăși dragostea era răsplata promisă ființei iubite, pe cînd Corydon era de părere că dragostea trebuie să existe înainte de a se putea concepe o asemenea legătură. Obrajii i se îmbujorară, iar ochii-i străluceau pe cînd susținea teza că prințesa nu l-ar putea urma pe trubadur decît după ce aceasta i-ar fi declarat și dăruit dragostea sa în mod irevocabil.

— Dacă înțelegi prin dragoste contopirea a două persoane întru urmărirea aceluiași ideal, te aprob, spuse Thyrsis. Dacă însă te gîndești la ceea ce se înțelege de obicei prin dragoste : o admirație reciprocă sau adorarea, pur și simplu, a unei alte persoane, atunci nu sînt de acord cu dumneata.

— Dar doi oameni care se iubesc, n-au nici măcar voie să simtă interes unul pentru celălalt ? exclamă Corydon.

Poetul nu se lăsă intimidat nici de această obiecţie.

— Cred că o femeie nu m-ar putea interesa în măsura în care s-ar dezvolta şi ar creşte. Ea ar trebui să aibă mereu în minte gîndul că, în clipa în care ar înceta să se mai perfecţioneze, interesul meu pentru ea s-ar stinge. Cred că asta nu este o chestiune de voinţă, e ceva în legătură cu structura chimică a sufletului, dacă pot să mă exprim astfel.

— Nu cred că în aceste condiţii vei găsi multe femei care să te iubească, spuse Corydon.

— Nici n-am sperat vreodată să găsesc mai mult decît una, fu răspunsul lui Thyrsis. Şi nici pe asta n-o voi găsi-o poate.

Ea îl privi o clipă în tăcere.

— Niciodată nu mi-am dat mai bine seama cît de mare îţi este egoismul. Nici prin gînd nu ţi-ar trece să judeci pe cineva după alte măsuri decît ale dumitale

— Ai dreptate, rîse Thyrsis. Sînt, într-adevăr, de părere că, afară de sufletul meu, nimic nu contează în lumea asta.

— De ce ?

— Pentru că pe propriul meu suflet mă pot bizui. Dar n-am întîlnit încă în viaţă nimic despre care să pot spune acelaşi lucru.

Corydon tăcu din nou.

— Eşti dur ca oţelul, exclamă apoi.

— Sînt mai dur decît orice cu ce m-ai putea asemui, răspunse el. Nu există, pur şi simplu, putere care să mă abată de la datoria mea.

— S-ar putea, totuşi, să întîlneşti o femeie care să te captiveze.

— Se poate. Am făcut destule lucruri de care mi-e ruşine şi o teamă salutară mă păzeşte să nu mai fac altele. Ştiu însă că, oricine ar fi acea femeie, într-o zi s-ar trezi fără mine.

Tăcu o clipă, ca să privească ondulaţiile apei din micul lac, de la picioarele lui.

— Femeia pe care mi-o închipui e cu totul altfel. O femeie pentru care idealul meu ar fi acelaşi lucru ca şi pentru mine, o forţă ce ar împinge-o înainte, ceva viu ce ar însufleţi-o, ceva căruia i-ar fi stăpînă şi sclavă totodată,

ca mine. Astfel, ea n-ar cunoaşte teama şi n-ar cere favoruri. N-ar vrea să găsească indulgenţă, n-ar cere făgăduinţă, s-ar dărui aşa cum mă dăruiesc şi eu : simplu, fără socoteli. Să nu se găsească oare o singură femeie de acest fel în toată lumea ?

— S-ar putea să se găsească. Dar această femeie n-ar putea avea încredere decît în idealul dumitale, nu şi în dumneata.

— Pentru aceasta, spuse Thyrsis, ar trebui să mă cunoască mai întîi.

— Pentru asta, răspunse Corydon, ar trebui să te iubească mai întîi.

Thyrsis zîmbi.

— Ca în mai toate discuţiile, spuse el, totul depinde de sensul pe care-l dai noţiunilor.

5.

În clipa aceasta auziră pe cineva strigînd de departe.

Corydon tresări şi exclamă :

— E mama ! Ce repede a trecut după-amiaza !

— Trebuie să te duci acasă, acum ? întrebă el.

— Din păcate, da. Avem un drum lung de făcut cu barca.

— Păcat. Aş fi vrut să-ţi spun ce cărţi să mai citeşti. Va trebui să te laşi îndrumată de mine în privinţa aceasta.

— Cu plăcere, numai să vrei dumneata ! răspunse Corydon.

— Voi face tot ce-mi va sta în putinţă. Regret, chiar mi-e ruşine că nu te-am ajutat mai de mult.

Se ridicaseră şi se îndreptau acum spre colibă.

— N-ai putea să vii şi mîine, ca să mai discutăm ? întrebă Thyrsis.

— Păi, dumneata trebuie să stai şi să lucrezi, răspunse Corydon.

— Un răgaz de încă o zi nu mi-ar strica, sînt sigur, răspunse el. Afară de asta, mi-a făcut o adevărată plăcere să stau azi de vorbă cu dumneata.

Thyrsis le conduse pe mamă și fiică la barcă, apoi se îndreptă spre colibă. În pragul ei se opri, șoptind : „Corydon ! Micuța mea Corydon !“.

Astfel o numea totdeauna în gîndurile sale. Nu numai pentru că vorbele acestea exprimau cel mai bine imaginația pe care o avea despre ea : era atît de gingașă, de împăciuitoare și de blîndă. Avea acum optsprezece ani, iar el numai douăzeci. Cu toate acestea, se simțea parcă un bunic al ei. Ceea ce auzise azi de la dînsa i se părea o revelație, îl uimea. Văzuse că opera sa îi făcuse o adîncă impresie, o răscolise. Nu era o emoție afectată, ci una venind din adîncul inimii. Ieșise la iveală că nu era deloc mulțumită de viața pe care o ducea, că era setoasă de o viață adevărată.

Discuția lor fusese ca o explozie care dărîmase toate barierele existente între ei și abia acum o văzu așa cum era în realitate. Schimbarea era atît de ciudată, încît abia îi venea s-o creadă. În cursul zilelor următoare, se pomeni deseori șoptind cu un fel de nedumerire : „Corydon ! Micuța mea Corydon !“

În seara aceea, nici nu mai încercă să lucreze. Se gîndi la Corydon și la viața ei. Fata îl răscolise într-un mod ciudat ; o vedea frumoasă, însă într-un fel cu totul nou. Hotărî s-o ajute să găsească viața aceea adevărată pe care o dorea.

Corydon veni a doua zi, dis-de-dimineață. Se așezară pe marginea lacului și începură să discute. Vorbiră despre lucrurile pe care ea trebuia să le învețe și despre felul în care va trebui să le învețe ; despre cărțile pe care le citise și despre cele pe care va trebui să le mai citească. De aici ajunseră la o mulțime de chestiuni din domeniul literaturii, al filozofiei, al vieții în genere. Se aprinseră, din ce în ce mai mult, gîndurile lor luară aripi, pierdură orice noțiune a timpului și spațiului. Erau atîtea lucruri de discutat !

Corydon, în ciuda antipatiei pe care o nutrea pentru instituțiile bisericești, credea în nemurirea sufletelor. Invoca drept mărturie unele intuiții și momente de înseninare care i-o relevaseră. Thyrsis, dimpotrivă, considera ideea nemuririi drept culmea necredinței. Pentru el, viața era doar un clăbuc de spumă pe fluxul vremii, o umbră aruncată de nori asupra pămîntului. Nimic din acestea nu putea, nu trebuia să fie nemuritor.

— A crede, strigă el, înseamnă a ne arunca în braţele vieţii, a o primi aşa cum este, a ne bucura de diversitatea ei nesfîrşită, de „jocul plastic al firii" ; înseamnă a ne da seama că floarea care înmugureşte, ca şi soarele care răsare din nou, sînt aceeaşi expresie a bucuriei vieţii. Dar oamenii sînt slabi şi, pentru că se iubesc doar pe ei înşişi, se consideră centrul universului.

Corydon avea însă o concepţie mai personală şi iubea viaţa. Susţinu că moartea ar fi ceva de neînchipuit şi că ea avea simţul infinitului. Thyrsis se strădui s-o convingă că omul trebuie să-şi realizeze impulsul spre infinit în orice clipă a vieţii, nu să amîne aceasta pentru o vreme îndepărtată. Viaţa este un lucru de sine stătător, care n-are nevoie de o urmare ca raţiune justificată. Este un dar benevol asupra căruia n-avem nici un drept şi pe care trebuie să-l primim în condiţiile în care ne-a fost făcut.

Astfel, ajunseră la chestiunea religiei. Thyrsis iubea religiile vechi pentru fondul lor de poezie şi avu de luptat cu păgînismul înnăscut al lui Corydon. El încercă să-i arate că puteai citi **Paradisul pierdut** şi cartea de rugăciuni engleză, întocmai cum citeai pe Virgiliu sau pe Homer. Corydon îi răspunse că frecventase o şcoală de duminică. Thyrsis nu se dădu însă bătut. Îi arătă cît de mult pierdea ea din lucrurile sublime şi măreţe ale trecutului. Dădu drept pildă povestea lui Iisus. Indiferent dacă era adevăr sau ficţiune, exista ca o sublimă creaţie a spiritului uman. I-l arătă pe omul Evangheliilor — nu chipul de icoană cu veşminte împărăteşti şi coroană strălucitoare de pe vitraliile bisericilor, ci pe muncitorul cel umil care visase cerul pe pămînt şi pe un tată ceresc care-şi iubeşte copiii fără a face deosebire între dînşii. Iisus, întîiul revoluţionar din lume, umblase printre cei săraci şi obidiţi, propovăduindu-le supremaţia credinţei şi a sufletului, învăţătură care trebuia să aibă efectul unei încărcături de dinamită pusă sub stîlpii aşezămintelor şi orînduirilor existente. Trăise o viaţă de vagabond, de proscris şi murise de moartea unui răufăcător ; iar acum, cei care-l omorîseră se serveau de învăţăturile Lui, spre a robi lumea.

Toate aceste idei erau noi pentru Corydon şi ea hotărî să înceapă a citi Noul Testament.

6.

Astfel vorbiră, pînă ce Thyrsis, înălțînd o dată privirea, observă cu surprindere că umbrele se lungiseră mult. Era ora cinci. Uitaseră cu totul de prînz ! Nu mai era vreme de gătit acum ; improvizară o masă rece, continuînd să vorbească în timp ce mîncau.

Apoi Corydon spuse :

— Și-acum trebuie să mă duc spre casă.

— Cred că nu ți s-a făcut încă foame, ca să te grăbești la masă, Să privim mai întîi apusul soarelui.

— Mama va fi îngrijorată, obiectă fata.

— De ce să fie ? Știe doar unde te găsești, o liniști el.

Urcară colina și se așezară să privească apusul soarelui și răsăritul lunii. Aerul era limpede, iar cerul părea de opal ; culorile șterse, cu reflexe de mărgăritar ale norilor, erau neasemuit de frumoase. Lui Thyrsis i se păru că aceste culori erau o imagine a sufletului ce i se deschisese doar lui.

N-ar fi fost în stare să îmbrace în cuvinte atmosfera de neobișnuită puritate pe care i-o evoca apariția lui Corydon. Această atmosferă, nu era datorită numai faptului că Corydon era fecioară, pentru că fata era ceva mult mai rar și mai minunat : era un suflet omenesc desăvîrșit, un suflet fără de pată sau prihană, incapabil de un gînd josnic, lipsit de cea mai mică urmă de vanitate, necunoscînd nici una din deșărtăciunile pămîntești. Bucuria și plăcerea de a trăi săltau în ea cu toată spontaneitatea ; vibra la orice impuls nobil, cum vibrează norii în fața vulcanului. Părea o ființă descinsă din cerul pe care-l privau.

Aci, sub clarul argintiu de lună, care-i inundă acum, trăiră un ceas memorabil. Thyrsis îi vorbi de chemarea sa și de singuratica sa viață. De ani de zile începuse să simtă că era altfel decît ceilalți oameni ; acum fiecare ceas i-o dovedea tot mai limpede. Lumea profanase cuvîntul, și el se ferea să-l întrebuințeze, dar ceea ce-l însuflețea era geniul. Tot mai des îl cuprindea acea ciudată stare de extaz, al cărei izvor nu-l putea ghici, ca și cînd s-ar deschide în el niște zăgazuri, lăsînd să se reverse valuri de minunății și bucurie. Îl făcea să tremure ca frunza, să strige de entuziasm, să cadă la pămînt, epuizat. Și,

totuși, oricît de puternică ar fi fost presiunea, niciodată nu pierdea stăpînirea de sine ; dimpotrivă, puterile sale păreau a se înmulți, ca și cînd toată natura s-ar fi contopit cu sufletul lui.

Niciodată nu vorbise cuiva despre lucrurile acestea. Nimeni nu putea cunoaște toată greutatea poverii pe care o luase asupra sa. Puterea pe care ți-o dă geniul era lucrul pe care-l căuta o lume întreagă, era lucrul care, lipsind, făcea să moară o lume întreagă. De el depindea dacă ceda sau rezista pînă la urmă, dacă se lăsa înfrînt sau biruia ; singur trebuia să-și făurească arma și s-o călească ; trebuia să dea trup și chip geniului, trebuia să-l toarne în imagini și simboluri de poetică expresie. Toate acestea cereau o muncă uriașă, o rezistență sufletească și mintală de nedescris. Trebuia să strîngă în mîini ceea ce-l ardea ca focul, trebuia să închidă în piept ceea ce-i sfîșia inima.

— Cîteodată, spuse el, nu izbutesc și trebuie să renunț la tot. Îmi rămîne o amintire ștearsă pe care n-o pot formula în cuvinte, doar dacă-mi vin în gînd cîteva frînturi de fraze fără sens. Atunci mă simt ca un om care trebuie să privească neputincios cum o ființă dragă se îneacă sau arde sub ochii săi. Ca și cum o putere necunoscută ar căuta să-mi smulgă din mîini ceva nespus de prețios, să-l arunce pentru totdeauna în uitare. Nu pot să știu, firește, dacă nu va reveni vreodată în mintea altui om, sau dacă este pierdut pentru veșnicie. Am același sentiment ca și o mamă față de copilul pe care se pregătește să-l nască : dacă ea nu-i va dărui viață, nimeni n-o va putea face vreodată. Înțelegi acum că, în raport cu această misiune, nimic nu mai poate avea vreo însemnătate ? M-aș arunca la pămînt și m-aș lăsa rupt în bucăți, dacă asta ar folosi scopului meu ; sînt sigur că aș suferi mai puțin decît în sforțarea mea de acum. Prostiile cu care ceilalți oameni își pierd vremea nu există, pur și simplu, pentru mine. Firește, am nevoie de ceva bani, pentru că trebuie să mănînc și să am un acoperiș sub care să pot lucra. Dar nu caut nici nume, nici situație, nici nu mă tem că voi fi luat în rîs sau umilit. Sună poate ca o nebunie cînd o spun, dar eu stau dincolo de ceea ce oamenii consideră bun sau rău. Nu sînt legat de datoriile lor, nu pot avea nici patrie și

cămin, nici soție și copii, pînă și la prieteni trebuie să renunț. Poți înțelege asta ?

— Da, șopti Corydon, adînc impresionată, înțeleg.

— Gîndește-te odată la toată depravarea și toată mizeria care domnesc în lume : cîtă ură, cîtă lăcomie și cruzime ! Gîndește-te la toate acele nimicnicii idioate cu care oamenii își pierd vremea : cîtă meschinărie, cîtă vanitate și invidie ! Și toate acestea numai pentru că oamenilor le lipsește ceea ce mi-a fost dăruit mie : simțul valorii și sfințeniei vieții. Oamenii caută, caută mereu și se rătăcesc căutînd ! Iată, de pildă, bețivii : băutura le procură anumite plăceri, dar ei au pornit pe o pantă greșită, care-i duce la prăpastie. Așa pier cei mai buni dintre oameni, e purul adevăr ceea ce îți spun. Pentru că numai oamenii cu spirit viu și aventuros, numai oamenii însuflețiți de aspirații mai înalte se simt atrași de prăpastia aceea ; ceilalți, oamenii nepăsători și fără simțire, sînt totdeauna perfect mulțumiți. Cînd merg pe stradă și văd cîrciumile înșirîndu-se una lîngă alta, simt că mă sugrumă un gînd înfiorător și aș vrea să strig, să urlu cît pot de tare, pentru ca toți oamenii să mă audă : „Iată cimitirele geniilor voastre ! Iată cimitirele geniilor voastre".

Corydon privi chipul lui Thyrsis și spuse :

— Așa trebuie să se fi simțit Iisus cînd plîngea Ierusalimul.

— Da, continuă Thyrsis, e o religie nouă care așteaptă să se nască. Numai că azi lumea nu te mai persecută, te trece, pur și simplu, cu vederea. Nu mai ești răstignit pe cruce — spectacol pentru mulțime — ci ridiculizat și lăsat să mori de foame. Și eu am de înfruntat toate acestea. Am o sută de dolari strînși, exact atît cît să-mi ajungă pentru mîncare pînă ce termin cartea.

— Și alții au atît de mult ! exclamă Corydon.

— Atît de mult și, totuși, habar n-au ce întrebuințare să dea banilor. Îi aruncă fără rost pe lucruri de nimic, cu frenezie, pe cînd alții duc o viață de robi spre a face posibilă civilizația. Niciodată, nici în clipele cele mai fericite, nu pot uita viața pe care sînt siliți s-o ducă. Mă simt ca un om care a scăpat dintr-un oraș împresurat : de mine depinde totul. Eu trebuie să aduc ajutor și salvare, eu sînt singura lor nădejde ; dacă dau greș, sînt un trădător, o ființă demnă de blestem. Ei sînt neștiutori

și neputincioși, iar strigătele lor vin spre mine ca o furtună de durere și deznădejde. Într-o zi voi rosti cuvinte care vor ajunge la ei. Nu-i pot dezamăgi ! Nu-i voi dezamăgi !

— Nu, șopti Corydon, nu-i vei dezamăgi !

Tăcură amîndoi.

— Cît de mult aș vrea să te pot ajuta ! întrerupse ea tăcerea.

— Cine știe ? răspunse el. Poate ai dreptate. Un prieten adevărat e greu de găsit.

— Aș face orice ca să pot lua parte la o astfel de operă.

— Crezi ? Cu toate că e atît de greu ?

— Aș îndura orice, spuse ea. M-aș duce pînă la capătul pămîntului. M-aș lepăda de toate, întocmai cum ai făcut dumneata.

— Dar ai destulă putere ? Crezi că ai putea rezista pînă la urmă ?

— Nu știu... sînt încă o copilă. Dar nu mi-ar păsa nici de moarte.

Astfel veni iubirea. Veni așa cum vin zorile, pe nesimțite, întinzîndu-se tot mai mult pînă ce, deodată, se face ziuă. Cîteva luni mai tîrziu, vorbind despre acestea, Thyrsis întrebă :

— Cînd m-am destăinuit ție întîia oară ?

— Cred că niciodată, răspunse ea. Totul a venit de la sine. Trebuia să vină ; nu se putea altfel.

— Și cînd te-am sărutat întîia dată ? întrebă el.

— Nici asta n-o știu, răspunse ea, și rămase pe gînduri.

— N-a fost în noaptea aceea cînd stăteam pe colină ?

— Poate. Dar nici atunci n-aș fi băgat de seamă. Era tot atît de firesc pentru tine să mă săruți, ca pentru mine să respir.

7.

Luna era sus pe cer cînd coborîră dealul. Pe drum, — Thyrsis o ducea acasă cu barca, — nu scoaseră nici un cuvînt, cuprinși parcă de un sentiment de evlavie. Găsiră pe toți ai casei foarte alarmați, dar abia își dădură seama

de asta și nici nu căutară să explice venirea lor tîrzie.

Thyrsis porni, apoi, spre coliba lui. Cîteva ore rătăci fără țintă într-o stare de adîncă răscolire a sufletului ; zorile îl găsiră așezat pe marginea hamacului său, repetînd în șoaptă : „Corydon ! Micuța mea Corydon" !

Nu se gîndea la lucru în dimineața aceea. Porni spre sat, pe poteca singuratică de munte. La jumătatea drumului, se întîlni cu Corydon care venea din direcția opusă. În ochi ei se citea uimirea și tulburarea, pentru că toată dimineața repetase în șoaptă : „Thyrsis !"

Se așezară la marginea drumului, ca să mai vorbească o dată despre toate.

— Corydon, începu el, m-am gîndit mult la ceea ce am discutat noi astă noapte și m-a apucat o teamă grozavă. Aș vrea să te rog să uiți totul. N-am dreptul să leg pe cineva de viața mea, nu pot să fiu atît de nemernic. Doamne ! Numai gîndul la acest lucru mă face să mă cutremur. Te rog, te implor, fugi de mine cît mai e timp !

— Vorbești serios ? întrebă ea.

— Corydon ! strigă el. Sînt un om zbuciumat. Pentru mine nu poate exista fericire pe acest pămînt. Iar tu ești atît de frumoasă, atît de curată, atît de bună, nici nu îndrăznesc să mă gîndesc măcar ! Tu trebuie să fii fericită, Corydon !

— N-am fost niciodată fericită, spuse ea.

— Ascultă, continuă el, azi-dimineață mi-a venit în minte o strofă din Walter Scott : cîntecul unui proscris ; o strofă care exprimă tot ce vreau să spun eu :

Copilă, duc o viață fără nume,
De-o moarte făr' de nume voi muri.
Cel necurat ce te-amăgește pe cîmpii
Mai bun tovarăș azi ți-ar fi în lume !

Corydon rămase cu privirea ațintită înainte.

— Nu mă vei putea alunga, căutînd să mă sperii, spuse încet. Nu te osteni... e în zadar. Lasă-mă numai să-ți spun pentru ce am venit. Sînt atît de neștiutoare și de neputincioasă, încît nu văd cum aș putea să-ți fiu de vreun folos. De aceea, voiam să-ți spun să faci totdeauna cum ți se va părea mai bine, fără a ține seama de mine. Vreau să

mă înțelegi ; nu mi-e frică pentru mine, ci doar pentru tine. N-aș putea îndura gîndul că, poate, îți stau în cale. Simțeam nevoia să vin să-ți spun asta, înainte ca tu să te apuci din nou de lucru.

Thyrsis înălțase în jurul său puternice bariere ; cele mai celebre curtezane din istorie n-ar fi izbutit să le clintească măcar. Dar în fața cuvintelor simple ale lui Corydon, pe care ea le rostea cu glas blînd și cu o privire care trăda mirare, zidurile se clătinară și căzură.

Așa li se întîmpla acum mereu. Aveau mereu noi explicații și atitudini, noi discuții și descoperiri. Se despărțeau în deplină înțelegere, fără să știe însă cu ce gînduri se vor scula a doua zi. Erau azvîrliți dintr-o extremă în alta, trecînd de la certitudine la îndoială, de la bucurie la mîhnire și nădejde. Zi cu zi se întîlneau, stînd și discutînd ceasuri întregi. Sau venea Corydon la mica lui colibă, sau se ducea Thyrsis în sat ; hoinăreau pe șosele sau prin pădure, uitînd de mîncare, uitînd de restul lumii. Odată se rătăciseră și noaptea îi surprinsese departe în inima munților.

— Firește, spuse, într-o zi, Thyrsis, niciodată nu ne vom căsători asemeni celorlalți oameni.

— Nu, firește că nu !

— Vom trăi ca frate și soră.

— Da, aprobă Corydon.

— Nici n-ar fi o căsnicie adevărată ; ar fi doar de ochii lumii.

— În felul acesta, nici nu voi fi o povară pentru tine, adăugă Corydon. Cînd voi greși cu ceva, tu mi-o vei spune. În privința banilor, nu trebuie să-ți faci griji ; am un venit personal de douăzeci și cinci de dolari pe lună.

— Nu știam, spuse Thyrsis.

— Îl am abia de un an, precizează Corydon. O mătușă mi-a lăsat moștenire aproape patru mii de dolari. De capital n-am voie să mă ating pînă nu împlinesc treizeci de ani, dar am dobînda care-mi acoperă toate nevoile mele. Așa că nu voi fi o povară pentru tine.

— Cred că latura materială nici nu este atît de importantă, spuse Thyrsis. E vorba doar de vara asta... pînă termin cartea.

Cheia întregului lor viitor era cartea ; dar, vai, cartea nu prea progresa. Şi, într-adevăr, cum să scrii într-o asemenea stare de agitaţie ? În vinele lui Thyrsis fierbea un vin nou. În faţa acestei realităţi, figurile viselor sale se destrămau, piereau în neant.

Căzură de acord să nu se vadă cîteva zile, în care timp Thyrsis să înceapă a lucra, dar peste puţină vreme, gîndurile lui erau iar la Corydon. Descoperea mereu noi probleme şi se apuca să-i trimită scrisori, pentru ca, deznădăjduit, să-şi dea în sfîrşit seama că tot atît de bine putea să meargă s-o vadă.

În răstimp, Corydon avea necazurile ei. Discutînd despre cele ce va trebui să înveţe, amîndoi căzură de acord că va trebui să muncească în mod sistematic şi disciplinat. Şi pentru că Thyrsis îi citise cîteva poezii de Goethe, hotărî să înceapă cu germana. Thyrsis pierduse destulă vreme cu orele de germană de la facultate ca să poată acum să-i spună tot ce nu trebuia să facă. O învăţă cîteva noţiuni elementare de gramatică, atît cît să priceapă structura limbii germane ; apoi, o puse să înveţe cuvinte. Thyrsis avea mici caiete pline de cuvinte, caiete din care învăţase el însuşi ; acum i le dăduse lui Corydon, îndemnînd-o să-şi bage în minte şirurile de cuvinte germane şi înţelesul lor în limba engleză. Ea învăţă toată ziua şi aproape toată noaptea, oprindu-se numai pentru a mînca şi dormi ; învăţa în pădure cînd vremea era frumoasă şi în odaia ei cînd ploua. Viaţa lui Corydon nu mai consta decît din cuvinte, cuvinte şi iar cuvinte. Firește că, în felul acesta, făcu progrese uimitoare. În timp ce Thyrsis se lupta cu figurile creaţiei poetice, ea citi poveştile fraţilor Grimm, cîteva din nuvelele lui Paul Heyse, **Herman şi Dorothea** şi **Wilhelm Tell**.

Dar aceasta era o nimica toată în comparaţie cu ceea ce mai avea de făcut. Cîţi ani de muncă grea îi vor mai trebui ca să ajungă în apropierea culmilor mîndre, depărtate şi aproape inaccesibile, pe care se desfăşura viaţa spirituală a lui Thyrsis ! Uneori, pierdea nădejdea şi venea la el cu lacrimi în ochi ; îi era ruşine de ignoranţa şi prostia ei. Thyrsis îi usca atunci lacrimile cu sărutări şi-i povestea cîte femei strălucite şi rafinate cunoştea el, femei care,

în dosul unei fațade de cultură, ascundeau suflete de păpuși.

Izbuti, totuși, s-o mîngîie pe Corydon, dar altceva îi făcea tot atît de nenorociți. Ea era o fată frumoasă și atrăgătoare și Thyrsis o iubea mai presus de orice. Nu era oare firesc ca atunci cînd erau împreună, să se sărute și să se îmbrățișeze ? Aceasta le dădea însă o senzație de plăcută moleșeală și satisfacție, lucru cu care Thyrsis nu putea să se împace, pentru că voia să trăiască într-o veșnică stare de divină neliniște și nerăbdare. I se părea că Corydon îl îndrăgește din ce în ce mai mult și că-i place din ce în ce mai mult să se lase mîngîiată de el. Propria sa slăbiciune și îngăduință îl înfuriau de-a dreptul. Petreceau ore întregi, dezmierdîndu-se și spunîndu-și în șoaptă neroziile pe care le inspiră oricui tinerețea și dragostea. A doua zi, el era în stare să-i trimită o scrisoare mînioasă, în care retrăgea toate prostiile spuse în ajun. Corydon rupea, atunci, în deznădejdea ei, scrisorile sale de dragoste, jurîndu-și printre lacrimi că nu-i va mai permite să-i atingă măcar mîna. Uneori, el încerca s-o convingă că ceea ce îi trebuia ei, pentru împlinirea vieții sale, nu era un zănatic ca el, ci un soț care s-o îndrăgească și s-o înconjoare cu duioșie, un soț cum aveau și alte femei ; dar nimic din lume n-o înfuria mai mult decît aceste cuvinte ale lui.

9.

Veni un timp cînd toată această situație nu mai putu fi ascunsă față de părinți. Anunțarea neverosimilei „logodne" dezlănțui toate furiile durerii, mîniei și deznădejdii. Corydon surprinse pe toată lumea printr-o neașteptată schimbare : blînda și răbdătoarea fecioară deveni dură și de neclintit ca granitul.

Cît despre Thyrsis, făcuse și pînă acum diverse nebunii și nimeni nu se aștepta la altceva de la dînsul. Dar chiar el rămase uluit de furtuna pe care o stîrnise această lovitură de trăsnet.

„Ți-ai distrus cariera ! Ți-ai distrus cariera !" era strigătul care-i răsuna toată ziua în urechi. Știa bine ce

voia să spună lumea cu asta. Un tînăr de talent care voia să ajungă cineva în lume nu trebuie să se împovăreze cu o soție de la vîrsta de douăzeci de ani ; mai întîi, trebuia să-și asigure existența. Iar dacă în acest timp simțea nevoia, putea să-și satisfacă pornirile cu fete din clasele de jos. Tot pentru o „partidă bună" de acest fel fusese păstrată și Corydon : în vederea ei, părinții îi dăduseră o educație bună și o păziseră tot timpul cu sfințenie. Frumusețea și frăgezimea ei vor atrage pe vreun bărbat cu situația asigurată, nevinovăția ei va da imbold puterilor lui consumate, le va rechema la viață. Dacă un asemenea bărbat ar cere mîna fetei, nimeni n-ar mai pomeni de trecutul său, nimeni nu l-ar mai întreba de anumite vicii și boli pe care le-ar putea aduce cu sine. Lucrurile ar urma făgașul tradițional : trusou, flori, dineu nupțial, dantele și panglicuțe, voiaj de nuntă, lună de miere ; apoi, un apartament în oraș, poate chiar o casă întreagă, cu servitori și automobil, cine putea să știe ? Nu se revărsa oare bogăția din toate direcțiile înspre metropolă și nu se întîmplase oare ca un asemenea noroc să vină peste unele fete frumoase și nevinovate de familie bună ?

Și iată că o fată ca a noastră, Corydon, avea îndrăzneala să se arunce de gîtul unui poet fără o lețcaie în buzunar, care nu numai că n-o putea întreține, dar nici nu se gîndea măcar să încerce acest lucru. „Are de gînd să se apuce de o muncă serioasă ?" fu întrebată Corydon ; în loc de răspuns, încercă să explice cu multă prudență că vor trăi „ca frate și soră". Asta puse vîrf la toate : era doar curată nebunie, dacă nu de-a dreptul escrocherie și neobrăzare !

Pînă la urmă, deznădăjduite și neputincioase, mamele se întoarseră una împotriva celeilalte. Căci pentru fiecare din ele era limpele — fiecare cunoscînd virtuțile propriei odrasle — că mîrșava poveste se datora mașinațiunilor celeilalte. Într-o zi, făcînd o plimbare, Thyrsis și cu mama lui întîlniră pe Corydon cu mama ei pe o colină înaltă, unde vîntul sufla cu tărie ; cele două mame își vărsară mînia, dominînd, cu țipetele lor, urletul furtunii. În ochii lui Thyrsis, ele luară proporții eroice, părîndu-i două regine dintr-o tragedie antică ; evenimentul rămase în

istorie sub numele de „întîlnirea mamelor", iar lui Thyrsis îi plăcea să-l asemuiască cu marea ceartă dintre Brunhilda și Kriemhilda din **Cîntecul Nibelungilor.**

La toate acestea se mai adăugă și altă nenorocire. În aceeași pensiune cu Corydon, locuiau cîteva doamne bătrîne, care dovedeau un remarcabil talent de a ghici faptele reale ale altora. Nu le scăpase nici legătura dintre Corydon și Thyrsis, și una din ele se simți obligată s-o prevină pe mama lui Corydon, pentru ca aceasta, la rîndul ei, să prevină un scandal. Lucrurile se complicară, deci. Corydon se pomeni deodată surghiunită din societatea fetelor și a mamelor din localitatea climaterică. Auzi, o fată să viziteze pe un poet în cabana lui retrasă și să rămînă acolo pînă noaptea tîrziu ! Într-o zi, Thyrsis primi înștiințarea scrisă că Corydon nu mai are voie să-l viziteze ; cîteva ore mai tîrziu, sosi și Corydon spre a-i aduce vestea că primiseră o telegramă în urma căreia ea și mama ei trebuiau să se întoarcă în oraș chiar a doua zi.

Thyrsis se mînie grozav și era gata să se ducă la preotul cel mai apropiat pentru a aranja lucrurile pe loc, o dată pentru totdeauna, dar Corydon izbuti să-l liniștească.

— M-am gîndit mult, spuse ea, și cred că e mai bine să mă întorc acum în oraș. Tu trebuie să termini cartea, totul depinde de asta și știi că dacă aș sta acum cu tine, n-ai putea s-o faci. Dacă plec însă, tu poți lucra aici în liniște. Eu voi continua să învăț în acest timp, iar în toamnă ne întîlnim în oraș și vedem ce avem de făcut.

Se lipi duioasă de pieptul lui.

— Tu știi, spuse, că nu mi-e ușor să mă despart de tine. Dar e mai bine pentru noi amîndoi.

Thyrsis își dădu seama că dreptatea era de partea ei și ceda. Corydon petrecu toată ziua aceea la el, ultima lor zi ; valuri de duioșie se revărsară în inimile lor, făcînd să le curgă lacrimi pe obraji. Abia acum, cînd Corydon trebuia să plece, Thyrsis își dădu bine seama cît de scumpă îi devenise și cît de fină și de afectuoasă era.

Se înțeleseră ca aici, și nu în sat, să-și ia rămas bun. Își spuseră sute de cuvinte de dragoste, neuitînd nici jurămintele pentru viitor. Spre seară, Thyrsis o sărută

pentru ultima oară, o așează în barcă și rămase să privească în urma ei pînă ce nu se mai zări decît un punct pe apă. Apoi, se întoarse în colibă, cu o adîncă urmă de singurătate în suflet.

În ciuda tuturor hotărîrilor, se sculă a doua zi în zori și porni spre sat : trebuia s-o mai vadă o dată ! O conduse la gară și pe peron își luară încă o dată rămas bun, pecetluind, astfel, definitiv, condamnarea lui Corydon în ochii mamelor și fiicelor din localitatea climaterică.

CARTEA A TREIA

VICTIMA ȘOVĂIE

1.

Dragul meu Thyrsis !

O, de aș putea sta la o mînăstire pînă ce tu vei fi gata să mă iei la tine ! De cînd te-am părăsit, sînt stăpînită de dorințI ciudate, cărora nu le pot ceda, altfel m-ar aștepta o tristă soartă.

În cîteva rînduri, am fost foarte nenorocită. Dar, în general, mă străduiesc să fiu silitoare și să-mi păstrez încrederea. Lumea de aici are o atitudine dușmănoasă față de mine ; mă tem că eu îi răspund cu una grosolană, ceea ce nu prea aș vrea. Tocmai am scăpat de un tînăr care ținea morțiș să mă conducă în sat. Cred că aș înnebuni, pur și simplu, dacă ar trebui acum să vorbesc cu cineva.

Gîndurile mele se învîrtesc în jurul unui singur om. Uneori îmi vine să mă urc pe un munte înalt și să strig celor patru vînturi. Mă tem că mă voi fi sălbăticit și destrămat pînă ce vei veni tu cu minunata ta facultate de a-mi împreuna gîndurile și de a mă închega la loc. Mă gîndesc la tine, la coliba ta și aș da orice ca să fiu acolo, chiar și în deșert, dacă ai fi tu cu mine.

Cînd am trecut prin oraș, m-am simțit întocmai ca în infern. Luminile strălucitoare, zgomotul cel îngrozitor, oamenii cei leneși și netrebnici, la restaurantul unde am mîncat, îmi făceau impresia unor demoni veniți să se îndoape cu mîncare. Acum înțeleg de ce atîția oameni te consideră pe tine drept un băiat neobrăzat și fără ma

niere. Dacă aș trăi mult timp printre ei, ar avea aceeași părere și despre mine.

Am început în gînd atîtea scrisori către tine și, vai, de cîte ori mi-am spus cît de mult te iubesc ! Ți-am citit scrisorile de zeci de ori și am adormit cu ele sub pernă, ca orice fată îndrăgostită. Dar toate gîndurile mele fericite s-au risipit acum. Contactul cu atîția oameni mă zăpăcește.

O, sfătuiește-mă, spune-mi, te rog, ce să fac ca să mă stăpînesc și să-mi păstrez liniștea sufletească pînă în clipa cînd voi putea fi pentru totdeauna cu tine ? Nu trebuie să-mi fie dor de tine, altfel nu pot învăța. De ai putea numai să vii la mine o dată pe zi, pentru o singură clipă, să-mi dai o singură sărutare și să pleci apoi îndată ! Vezi ce gînduri stupide am, cînd, de fapt, ar trebui să mă gîndesc numai la învățătură ! Mi-ar place să am o putere de muncă de neînvins, să mănînc numai de două ori pe zi și să nu trebuiască să mă gîndesc deloc la trupul meu.

Trebuie să-ți spun ce simt : sînt cu trup și suflet a ta, sînt mînioasă pe orice urmă de imagine care se interpune între tine și mine. De ai ști numai cum mă contopesc cu tine în gîndurile, vorbele și faptele mele ! Singurul motiv care mă îndeamnă la acțiune, este să-ți arăt ție că am făcut ceva, singura mea dorință este acum să fiu ceea ce ai dorit tu ca să fiu. Nimeni, nimeni nu înțelege și nici nu va înțelege vreodată ce se petrece în inima ta și a mea, ce am închis pentru totdeauna în inimile noastre. Toată iubirea, toată credința și nădejdea de care sînt capabilă le-am dăruit ; în tine mă încred și pe tine te ador, tu ești singura legătură care mă unește cu mine însumi și cu Dumnezeu ; fără tine nu sînt decît o biată pribeagă, o ființă demnă de compătimit.

Prin tine am aflat că omul poate fi întreg, că se poate desăvîrși, ceea ce mai înainte nici n-aș fi bănuit măcar. În clipele mele cele mai bune, cele mai adevărate, știu că, alături de tine, îmi pot atinge idealul. Imaginea ta în fața ochilor îmi dă putere și credință, îmi dă hotărîrea de a birui sau de a muri. De un singur lucru sînt sigură pentru totdeauna : iubirea mea pentru tine. S-ar putea ca, într-o zi tu să încetezi de a mă iubi ; dar eu te voi iubi pînă în ultima zi a vieții mele și chiar și pe urmă,

sper. Nu te iubesc pentru că poți să-mi dai atîtea, te iubesc pentru că ești tu, pentru că ești așa cum ești și va trebui să te iubesc totdeauna, oricît te-ai schimba. Cred că Shakespeare avea dreptate, spunînd că „nu este iubire acea iubire care se schimbă atunci cînd dă de o schimbare". Cred că un om nu iubește cu adevărat decît o singură dată în viață.

Trebuie să mă apuc din nou de germana mea. Mă iubești ? Mă iubești ? Mă iubești ?

2.

Dragă Corydon !

Am primit scrisoarea ta încă înainte de masă ; ca de obicei, am avut o puternică emoție și mi-au venit în minte o mulțime de lucruri pe care să ți le scriu. Acum stau pe un povîrniș de munte și încerc să mi le amintesc pe toate. Trebuie să-ți spun că-mi devii din ce în ce mai prețioasă. Mă bucur că ai de suferit și cred că este bine că trebuie să stai cîtva timp departe de mine, pentru că numai astfel poți susține cu propriile tale puteri propriile-ți lupte sufletești. Precum vezi, sînt sever ca totdeauna și ca totdeauna convins că sufletul omului nu poate fi adîncit decît prin propriile sale sforțări. Adevărata glorie o vieții nu poate fi nici cumpărată, nici furată ; n-o capeți nici măcar în schimbul iubirii ; trebuie să ți-o cîștigi.

Să-ți spun ce am făcut de cînd ai plecat. Am petrecut trei zile întregi într-o stare de plîns ; n-am simțit inhibiții ca tine ; în schimb, am avut apăsătoarea conștiință a unei îngrozitoare inerții și amorțeli. Nu pot să-ți zugrăvesc ce sufăr cînd îmi pierd stăpînirea de sine, dar închipuie-ți un om legat de șine, pe o linie de cale ferată și care aude venind trenul. Poate fi oricît de deznădăjduit i-ar place, poate suferi cele mai îngrozitoare chinuri, dar nu poate scăpa. Așa și cu mine : cartea îmi plutea în fața ochilor, ca un fel de conștiință exterioară, care-mi amintea cît am întîrziat cu munca.

Acum, printr-o sforțare aproape supraomenească, m-am smuls din starea asta. Așezat din nou la lucru, am simțit o imensă bucurie, o putere de muncă de o intensitate cum nu mai cunoscusem. Mi se părea că dispoziția asta va ține acum mereu.

Vezi, dragă, tu trebuie să dobîndești și să introduci în viața ta aceeași unitate. Învață-te să-ți concentrezi facultățile, obișnuiește-te să fii totdeauna gata și caută să obții chiar o înaltă recompensă. După expresia lui Wordsworh, „nu lăsa slăbiciunea de voință să-ți devină însușire". Să-ți fie ca o înțepătură de ac oricînd îți amintești că ai lăsat nefolosită măcar o singură clipă. Nu uita că viața are un scop, că omul nu trăiește numai ca să trăiască. Va trebui uneori să-ți vorbesc în felul acesta ; poate nu atît de des ca mie însumi, căci cred că, în sinea ta, nu ești o fire atît de molatică și de slabă ca mine.

Cred că cea mai mare încercare pentru noi va fi dragostea noastră, primejdia că ne-am putea simți mulțumiți numai știindu-ne unul în brațele celuilalt. Dar vom birui și asta ca multe alte lucruri și asta nici nu e o problemă acum. Trebuie să înveți a lupta, să înveți a fi stăpîn pe tine însăți. Folosește toate puterile tale în acest scop. Să nu-ți pese că ai putea părea nemanierată celorlalți oameni. Privește lucrurile din jurul tău ca un fel de lume ireală. Numai viața ta interioară, viața sufletului tău are pentru tine o existență reală. Și nu-mi mai scrie că împrejurările te țin pe loc. Cînd te apuci de lucru, trebuie să-ți dai seama că pornești la luptă tocmai împotriva acestor împrejurări ; ele te provoacă la luptă. Cînd obstacolele sînt înlăturate, lupta nu încetează, asta o știu din propria-mi experiență ; semeni atunci cu un cal care trebuie să cîștige o cursă fără a fi stimulat de pinteni.

Trebuie să-ți repeți aceste lucruri mereu, ziua și noaptea, pînă ce însușirea asta va fi atît de puternică și de trează, încît nu vei putea pierde o clipă fără ca să-ți dai seama și fără ca să simți o puternică zguduitură. Și ori de cîte ori simți o asemenea zguduitură, lasă la o parte toate celelalte lucruri, orice gînd care nu este în legătură cu munca pe care trebuie s-o faci în clipa aceea și concentrează-ți toate facultățile asupra ei. Fă așa ori de cîte ori îți prinzi gîndurile zburînd fără rost. Uneori, cînd îmi dau bine seama ce ființă superficială sînt, de fapt, mi se

pare că singurul lucru care mă face mai suportabil este felul dur și sălbatic în care lupt cu mine însumi.

Trebuie să mă opresc neapărat. Știi că am pierdut cinci prețioase ore stînd aici, gîndindu-mă la tine și scriindu-ți ? Doamne, am obosit și mi-e frig, pentru că suflă un vînt rece. Văd că va trebui acum să-mi adun eu puterile ca să nu-ți scriu atunci cînd am de lucru.

Scrisorile noastre, avînd nevoie — pentru dus și întors — de vreo patru-cinci zile, se vor încrucișa dacă ne vom scrie mai des. În patru-cinci zile, ne putem schimba de mai multe ori dispozițiile, astfel încît corespondența noastră va fi îndeajuns de cuprinzătoare și de variată.

3.

Dragul meu Thyrsis !

M-a necăjit gîndul că ultima mea scrisoare te-a dezamăgit atît de mult. Era un îngrozitor talmeș-balmeș de cuvinte, dar trebuia să scap o dată de lucrurile acelea apăsătoare. Azi, am avut o zi bună. M-am ținut numai de germană, pierzîndu-mă aproape în ea. Cred că înțeleg acum construcția primei poezii. Minunată operă !

Cuvintele tale, dragul meu, pe care le recitesc acum, sînt numai frumusețe, foc și avînt ; nădăjduiesc că totdeauna vei gîndi așa. Cred că posibilitatea căsătoriei noastre, așa cum o vedem noi, depinde, în mare parte, dacă nu cu totul, de severitatea ta. Să nu uiți asta niciodată.

Nu pot să știu încă ce putere și energie voi fi în stare să acumulez pînă la urmă. Ceea ce mă chinuiește însă, de pe acum, e inaptitudinea mea din unele momente, precum și neputința mea de a participa în mod activ la opera ta. Deseori, cînd sînt într-o stare de deosebită slăbiciune și neputință, mă întreb subit dacă are, în genere, vreun rost ca eu să te urmez, cînd tot nu pot să te ajut. Dar trebuie să termin cu aiurelile astea ! Am scăpat o dată pentru totdeauna de mocirla mea îngrozitoare și asta e principalul. N-am nici un chef să mă cufund din nou în ea.

Trebuie să ne gîndim totdeauna unul la altul ca doi tovarăși de muncă ce au întreprins o mare operă comună ; ajunge să știm că iubirea noastră a prins rădăcini adînci și că ea se va întări pe măsură ce munca va fi mai grea. Nu văd nici un motiv ca să nu ne ducem la altar tocmai cu aceste hotărîri și ca să nu păstrăm de azi înainte această atitudine și pînă în ziua cînd ne vom fi cîștigat dreptul la iubire. Ești tu în stare de așa ceva ? Eu îți voi dovedi că sînt.

4.

Dragă Thyrsis !

Mă chinuiesc grozav. Mă retrag în singurătate cu cărțile mele de germană și tocesc ca și cum viața mea ar depinde de asta. Noaptea, mă culc cu dureri de cap, dar nu-mi pasă, pentru că ele îmi dovedesc că nu m-am trîndăvit.

O tu, dragul, bunul, scumpul meu, mă silesc să nu mă gîndesc prea mult la tine, pentru că atunci nu mai pot învăța. Dar te iubesc cu adevărat, da, te iubesc și te-aș urma oriunde. Nu mă simt prea fericită, dar știu că în anii ce vor veni n-am voie să fiu .

5.

Thyrsis !

Numai cîteva cuvinte. M-am zbuciumat azi între avîntul spre muncă adevărată și accesul de adîncă deznădejde. Mi se strînge inima de rușine ; am fost pe punctul să-ți scriu să mă eliberez de orice răspundere. Mă întrebi de ce ? Pur și simplu, pentru că este o sarcină herculeană să citești **Egmond**. *Trebuie să caut atîtea cuvinte în dicționar, încît sînt năucită că nu le mai înțeleg și nu-mi*

pasă de nimic ; cînd mă gîndesc apoi la tine și la cele ce ești în stare să faci, un cuvînt de-al tău ar fi de ajuns ca să mă facă să renunț, la orice gînd de a mă căsători cu tine.

Starea asta de deznădejde mă copleșește mereu. Doamne, aș putea munci zi și noapte dacă aș avea puterea ta de muncă, dar cum să smulg niște cătușe de fier, eu, un melc ? ! O, de-ai ști cum gem sub povara asta ! În asemenea momente, gîndul căsătoriei cu tine mi se pare de același ordin ca o călătorie în lună. Conștiința că sînt mereu azvîrlită înapoi, pe cînd tu avansezi cu repeziciune, mă va ucide într-o zi. Nu știu care va fi părerea ta, dar eu nu mai pot, simt că mă prăbușesc. Cînd mă gîndesc la puterea și însușirile tale, iar apoi la ale mele, îmi vine să rîd. Thyrsis, e de-a dreptul ridicol ! Nu-ți mai cer să mă iei cu tine, Thyrsis.

Te miri că-ți scriu toate acestea ? Dacă le-ai înțelege, nu te-ai mai mira. Îmi vine nespus de greu să păstrez puțină bucurie în suflet și repetatele eșecuri mă obosesc. Asta-i tot. Pînă acum, am rupt toate scrisorile de acest gen, dar pe cea de față o expediez. Mă voi așeza acum la pian, încercînd să-mi alung tristețea din suflet.

6.

Dragul, scumpul meu Thyrsis !

Ieri noapte ți-am sccris o scrisoare îngrozitoare, dar nu ți-am trimis-o încă.

Am învățat, sau am încercat să învăț, toată ziua, sfidînd oboseala. Două zile m-am ținut tare, cu prețul unor uriașe eforturi. Spre a-mi îndeplini doar o mică parte a datoriei, trebuie să fac atîtea sforțări, încît mor aproape. Pe deasupra, aici domnește o căldură înăbușitoare, de neîndurat ; azi, am petrecut o oră sau două în apă.

Mă chinuiește necontenit gîndul că tu înfăptuiești mult mai mult decît mine. Ieri noapte, m-am gîndit la scrisorile tale și am căutat să-mi evoc în minte unele pasaje care păreau a vorbi lămurit despre dragostea ta

pentru mine. O, Thyrsis, dacă scrisorile tale sînt pasionate şi impetuoase, se datoreşte asta iubirii pe care o simţi pentru mine ? Uneori mă sperii de-a dreptul, cînd îţi citesc scrisorile, cînd vorbeşti de femeia pe care vrei s-o iubeşti.

Cu siguranţă că eu nu sînt acum ca ea. Şi uiţi oare cu totul că vom fi legaţi pentru totdeauna de îndată ce ne vom căsători ? Nu ştiu de ce îţi scriu toate lucrurile acestea, cînd perspectiva pe care mi-o deschid ele nu mi se pare deloc surîzătoare.

Cu toate acestea, am fost în stare să mă duc azi după-amiază să înot şi, uitînd de toate, să zburd şi să mă bălăcesc aşa ca şi cum m-aş fi născut în apă.

7.

Draga mea Corydon !

Ajunsesem, în sfîrşit, să-mi scriu poemul, dar gîndurile mele au zburat la tine şi acum simt că trebuie să-ţi scriu o lungă scrisoare. Este una de genul acelora care nu-ţi plac ţie.

În primul rînd : te plîngi de contradicţiile din scrisorile mele. Nu-i vina mea ; trăiesc într-o continuă luptă împotriva a ceea ce nu este în mine şi, totuşi, cedez mereu aceloraşi slăbiciuni. Afară de asta, am atît de puţină experienţă în privinţa fenomenului care se petrece cu noi, încît umblu prin lume, bîjbîind asemeni unui orb ; apoi, mai este la mijloc şi un element pasional, element foarte primejdios, care mereu mă abate de la calea cea dreaptă.

Îţi pot spune doar că, potrivit idealului pe care-l am despre dragoste, o dragoste absolută şi spirituală, nu pot concepe viaţa alături de tine decît ca o deplină dezvelire, o desăvîrşită nuditate a sufletelor. Vreau să fiu totdeauna în faţa ta exact aşa cum aş fi faţă de mine însumi ; de aceea, îţi voi scrie acum toate gîndurile care mi-au tre-

cut prin cap, oricît de aspre şi de neplăcute ar fi ele. Vei găsi în mine un om departe de perfecţiune, deseori apucînd pe căi greşite, deseori ducîndu-te şi pe tine în rătăcire şi făcîndu-te nefericită. Dar, în dosul tuturor acestor lucruri, vei găsi ceva deseori ascuns, dar totdeauna prezent : datoria nestrămutată care mi-a fost impusă de soartă şi forţa interioară care să împingă la îndeplinirea ei.

Toată dimineaţa de azi, m-am gîndit la cartea mea, pierzîndu-mă în ea, pătrunzîndu-mă de frumuseţea sa. După-amiază, am încercat să mă gîndesc la noi doi, şi gînduri ce de demult pîndeau în subconştientul meu au prins pentru întîia oară formă. Ele mă făceau să-mi spun că nu te iubesc, că nu te-aş putea iubi atît cît ar trebui ; că dragostea pe care o simt nu-i decît o creaţie a inimii mele ; că m-am lăsat amăgit din dorinţa de a-mi putea spune că mi-am găsit idealul pe pămînt ; că tu n-ai putea fi la înălţimea cerinţelor pe care le am eu faţă de viaţă şi că, dacă m-aş căsători cu tine, n-aş face decît să nenorocesc două fiinţe : pe tine şi pe mine ; că tu n-ai nici una din însuşirile de care am nevoie şi că viaţa căreia tu îi eşti sortită prin însăşi firea ta, este cu totul diferită de a mea ; că tu nu-ţi poţi închipui frenezia care mă împinge la creaţie şi n-ai putea găsi puterea pe care aş avea nevoie să mi-o dai ; că trebuie cu orice preţ să-ţi scriu şi să-ţi explic toate acestea şi că, în sfîrşit, faţă de sacrele însuşiri ale sufletului meu, am datoria să trăiesc singur, în cazul cînd o viaţă singuratică mi-ar fi mai prielnică. După formularea acestor gînduri, am simţit un fel de uşurare, căci ele mă obsedaseră de multă vreme.

Nu ştiu ce impresie îţi vor face cuvintele mele ; depinde de adîncimea dragostei tale pentru mine ; pentru mine, în orice caz, ele înseamnă că dragostea mea nu este prea profundă, că n-ai izbutit să-mi devii de neînlocuit. Cred că ultima frază exprimă cel mai bine ceea ce vreau să-ţi spun : nu eşti indisolubil legată de mine. Trebuie să fac continue sforţări spre a-mi menţine dragostea vie, spre a nu mă înstrăina de iubirea mea. În felul acesta, nu-mi mai rămîne nici o hrană sufletească atunci cînd mă gîndesc la tine şi la dragostea noastră ; de

aceea, sînt veşnic nemulţumit şi frămîntat de îndoieli, simţind veşnic deosebirea dintre dragostea noastră şi aceea pe care o visam.

Am încercat să pătrund toată chestiunea pînă în de-desubturile ei cele mai intime şi primul argument care s-a ridicat în favoarea ta a fost sinceritatea ta absolută, dragostea ta faţă de tot ce este pur şi nobil în idealul nostru. Astfel că, deodată, m-am pomenit spunîndu-mi în gînd : «Dacă nu eşti în stare să iubeşti cu adevărat o asemenea fată, atunci, sau nu ştii să preţuieşti dragostea, sau nu ţi-e dat să poţi iubi». Dar, apoi, mi-am amintit cît eşti de neştiutoare, cît de lipsită de învăţătură şi de putinţa de a te dezvolta şi atunci mi-am spus că era absurd din partea mea să mă gîndesc că aş putea găsi satisfacţie în dragostea ta, de vreme ce tot ce ştiu şi gîndesc eu despre viaţă, ţie îţi este cu desăvîrşire necunoscut. Mi-am dat seama că sînt un om care a gustat din mai toate ştiinţele, un om căruia viitorul îi deschide vaste perspective de noi cunoştinţe, un om dotat cu o sete nepotolită de a cunoaşte, iar tu nu eşti decît o şcoliriţă, cu toate datoriile pe care le are o elevă. Motivul nemulţumirii mele, am conchis atunci, rezidă într-o greşeală a mea proprie, în trecătoarea mea orbire. Am greşit în atitudinea mea faţă de tine ; am greşit atunci cînd, uitînd ţelul meu suprem, desăvîrşirea şi mulţumindu-mă cu lucruri mai mărunte, am trădat ceea ce este mai bun şi mai înalt în mine ; în sfîrşit, am greşit atunci cînd nu te-am făcut să vezi ce sarcină grea iei asupră-ţi cînd te hotărăşti să cauţi a cunoaşte vreodată ce am eu mai bun. Precum vezi, revin la atitudinea mea de la început ; îmi pare rău dacă te fac să suferi, însă nu pot altfel. E o operaţie dureroasă, dar inevitabilă. Sper că nu va fi nevoie s-o repet.

Înţelege, dragă Corydon, că nu pot căuta cuvinte plăcute într-o scrisoare ca aceasta ; îţi vorbesc întocmai cum îmi vorbesc mie însumi. Şi dacă ar fi ca din dragostea noastră să mai iasă ceva bun, atunci va fi numai mulţumită acestei scrisori. Apelez la tot ce este mai nobil în tine : fii mare şi puternică, spre a înţelege şi înfrunta adevărul din această scrisoare. Nu ţi-aş fi scris deloc, dacă n-aş crede în posibilitatea asta.

Soarta ţi-a oferit o şansă, iar tu, în setea ta de viaţă, te-ai agăţat de ea şi ţi-ai pus toată fericirea într-însa.

Această șansă este dragostea unui om a cărui inimă e mistuită de flacăra geniului. Puțini sînt oamenii pe care viața îi stăpînește atît de puternic ca pe mine, puțini sînt acei care cer o atît de intensă **trăire** *— cunoaștere, putere, frumusețe — ca mine. Și mai puțini încă sînt acei care vor stoarce din existența lor atît de mult ca mine. Sînt încă tînăr : un băiat în pragul vieții ; dar îmi cunosc bine ținta și știu că, de voi avea sănătate și zile, nimic din ceea ce au aflat vreodată oamenii, nu-mi va rămîne ascuns și tot ce a făcut vreodată om pe pămînt, voi face, sau voi încerca să fac și eu. Sînt rezistent, muncesc zi și noapte și voi munci întotdeauna. Voi fi pururi nesățios și neliniștit, niciodată mulțumit de mine și de cele din jurul meu ; veșnic mă voi simți și voi munci ca un om hărțuit de diavol. Nici nu încerc să scuz sau să justific în fața ta trufia ce se desprinde din cuvintele mele ; ele reprezintă părerea mea despre mine, iar de ceea ce spune lumea nu-mi pasă. Știu că am un temperament năvalnic, că năvalnice puteri zac ascunse în mine. Într-o zi, ele vor răzbi în afară și atunci va cunoaște lumea ceea ce acum știu doar eu.*

Tu, Corydon, știi că visez o dragoste absolută, că aș disprețui orice altă iubire. Mi-aș putea stăpîni pasiunea dacă ar fi ca pe pămînt să nu se găsească o singură femeie dornică și aptă de a merge alături de mine pînă la capătul anevoiosului meu drum. Visez o tovarășă de viață care să mă urmeze oriunde m-ar chema datoria, care să simtă acel dor deznădăjduit pe care-l simt eu, care să fie tot atît de aspră și de neînduplecată, tot atît de sălbatică și de neîmblînzită ca mine, care să străbată fără odihnă, alături de mine, toate cîmpurile cunoașterii, care să împărtășească cu mine pasiunea mea pentru adevăr, o femeie demnă de geniul meu ! Precum ți-am spus, să mă căsătoresc cu tine ar însemna să mă dăruiesc ție cu desăvîrșire, să fiu al tău ca propria ta inimă ; și cînd mă gîndesc la viața plăcută și blîndă pe care ai dus-o pînă acum !

Îmi vine foarte greu să-ți vorbesc de viața mea și să-ți explic cauza nebunei mele patimi. Dacă îți scriu, o fac cu scopul de a-ți arăta limpede că ai în fața ta două căi ; va trebui să alegi una din ele, pe care nu o vei mai părăsi,

suportînd toate consecințele alegerii tale. E chinuitor pentru mine să știu că te-am fermecat prin toată firea mea, prin puterea, pasiunea și talentele mele, trezind doruri în tine, cînd tu, de fapt, nici nu-ți dai seama ce om sînt eu, ce om va trebui să fiu și cînd ceea ce va trebui să fac te va înspăimînta. Îți scriu cu intenția de a te înspăimînta **acum**, *de a te face să dai drumul fierului înroșit pe care-l strîngi cu atîta putere în mînă ; sau, cel puțin, de a-ți arăta viața mea atît de limpede, încît orice s-ar întîmpla mai tîrziu, tu să nu-mi poți aduce vreo imputare și nici să nu te mai îngrozești vreodată, decît doar din propria ta vină.*

Nu trebuie să mă condamni că-ți scriu acestea și nici pentru faptul că mă îndoiesc că ar exista în lume o femeie, o singură femeie, în stare de a îndura sforțările pe care i le-ar impune viața alături de mine. Cînd caut să te decid să renunți la mine, nu trebuie să crezi că o fac dintr-o răceală a sentimentelor ; o fac din credință în menirea mea, față de care simt că am îndatoriri. Cum să ne așteptăm ca tu să devii pentru mine o esențială însemnătate, cînd eu am făcut totul cu putință spre a ajunge să-mi fiu eu însumi de-ajuns ? S-ar putea ca în anii ce vor veni să-mi devii necesară ; dar, căsătorindu-mă cu tine azi, n-aș face-o decît pentru ceea ce ai putea deveni mai tîrziu, și numai pentru aceasta, ca să fiu sincer de tot.

Dacă-mi vei fi soție, va trebui să-mi fii și suflet ; viața și suferințele sufletului meu vor fi viața și suferințele tale. Îți voi vorbi cum îmi vorbesc mie însumi, te voi chema pe numele meu și de vei plînge și țipa, te voi părăsi cu dispreț ; nu-ți voi îngădui nici o plăcere, cum nu-mi îngădui nici mie și — ceea ce-ți va fi încă de o mie de ori mai greu de îndurat — te voi lăsa să te bucuri de ceva spre a interveni fără veste și a-ți curma plăcerea la mijloc ; știi, desigur, ce vreau să spun. Voi fi veșnic nemulțumit de tine, niciodată nu voi ține seamă de sentimentele tale, totdeauna îți voi aminti că ești imperfectă. Oricît de mult te-aș iubi, nu voi uita că sînt conștiința ta și, de aceea, voi înăbuși în tine orice început de slăbiciune. Mi-ai spus odată că ai primi bucuroasă să te învețe cineva, cu biciul, a trăi ? fii sigură că astfel nici nu ți se va întîmpla.

Trebuie să înțelegi, Corydon, de ce procedez în felul acesta. Sînt un om slab, care are de luptat cu o mie de ispite ; iar cînd mă voi căsători cu tine, tu vei însemna pentru mine ispita cea mai mare. Tu ești o fată frumoasă, iar eu te iubesc și mă simt atras spre tine cu fiecare fibră a ființii mele ; îmi va veni totdeauna greu să trăiesc alături de tine fără a te săruta și a te strînge în brațe. Tu te vei simți la fel ; ispita va fi un veșnic pericol pentru noi și veșnic vom fi nefericiți din pricina ei. Te văd parcă revoltîndu-te la citirea acestor rînduri și declarînd (cum ai mai făcut-o de multe ori) că vei considera drept o insultă orice sărut pe care ți-l voi mai cere de aici înainte. Dar așteaptă numai pînă ne vom întîlni din nou !

Asupra unui lucru m-am lămurit pe deplin, și anume : din clipa în care s-ar ivi în noi cea mai mică urmă a unui sentiment de saturație cu privire la dragostea noastră, această dragoste ar înceta să satisfacă ce am eu mai bun în mine. Tu nu poți satisface partea mai bună a eului meu ; nici n-o cunoști măcar ; și, dacă ar fi vorba doar de asta, nici prin vis nu mi-ar trece să mă căsătoresc cu tine. Te iubesc numai și numai pentru că ești un suflet care nu și-a desfășurat încă întru nimic nesfîrșitele sale posibilități și pentru că gîndul la această dezvoltare mă încîntă. Am credința că ai un caracter desăvîrșit, că ești adevărul întruchipat ; de aceea, sînt convins că, oricît de neputincioasă ai fi, voi izbuti să fac din tine «întreaga mea lume», cu condiția să rămîn credincios idealului meu. Din cele spuse mai înainte, trebuie să vezi că sînt în stare să iubesc, că știu ce este dragostea și că poți avea încredere în mine. Nu încerc să condamn pasiunea ca ceva josnic ; văd însă că ea aruncă întreaga povară a urmărilor asupra femeii și, de aceea, numai gîndul la ea mi se pare o crimă. Ar trebui să te privesc ca pe o școlăriță și numai atît ; în loc de asta, m-am apucat să-ți scriu scrisori de dragoste !

Să știi că nimic nu mi-e mai urît ca amintirea purtării noastre copilărești, atunci cînd ne-am dus sus în cameră spre a ne putea săruta nestingheriți. Mi se revoltă inima împotriva ta și a iubirii noastre. Firește, sînt gata să iau întreaga vină asupra mea ; eu te-am făcut să accepți această purtare și chiar să te complaci într-însa, eu trebuie, deci, s-o curm. Îți poți da seama cît de mult urăsc

gîndul că tu ai putea face un lucru care mie nu mi-ar inspira decît scîrbă ?

Aştept de la tine să citeşti această scrisoare de atîtea ori de cîte ai avea nevoie ca să te' încredinţezi că e sinceră şi pură în fiecare cuvînt al ei, pînă ce mi-ai putea scrie şi tu la fel. Noi doi trebuie să ne simţim ca nişte copii de şcoală şi să trăim chiar aşa. Copiii de şcoală nu se căsătoresc, de obicei, dar noi putem risca s-o facem, în ciuda tuturor sfaturilor şi împotriva oricărui precedent în puterea marii ţinte pe care o avem. Trebuie să fim mereu conştienţi că sîntem în slujba unui ideal şi că tocmai din cauză că iubirea noastră e atît de puternică şi de pătimaşă, trebuie să cerem unul altuia să se desăvîrşească. Faptul că-ţi cer ţie atît de multe se datoreşte hotărîrii mele de a-ţi da dragostea mea întreagă ; numai de aceea îţi cer să devii o femeie desăvîrşită.

Nu-ţi voi făgădui, deci, nici un pic de indulgenţă ; nu voi aduce, pentru tine, nici cea mai mică atingere idealului meu. După cum ţi-am mai scris, înţeleg să mă confund cu fiinţa ta şi aştept acelaşi lucru de la tine. Nu depinde decît de tine să ai întregul meu suflet ; îmi voi trăi viaţa cu tine, vei cunoaşte toate gîndurile mele şi-ţi voi da tot ce am. Singur Dumnezeu — pentru că numai el îmi cunoaşte inima — ştie cîtă dragoste pentru tine, cîtă încredere absolută conţin aceste cuvinte şi în ce măsură reprezinţi tu pentru mine întruchiparea a tot ce este mai pur şi mai sfînt. Pe tine, o fiinţă străină, te voi primi în sufletul meu, pe tine te voi lăsa să vezi în toată goliciunea lor cele mai tainice locuri ale sale, toate slăbiciunile, ca şi toată forţa, lucrurile deşarte, ca şi pe cele sfinte. Tu n-ai de unde cunoaşte pudoarea pe care o simt cînd e vorba de inima mea ; ajunge să ştii că nici unei fiinţe înaintea ta nu i-a fost permis să arunce o privire înăuntru ; tu eşti cea dintîi şi ultima totodată. Atît de sigur sînt de tine, încît îndrăznesc să spun că toată viaţa mea se va desfăşura în prezenţa ta, sprijinită pe credinţa în simpatia şi sinceritatea ta ; a trăi altfel mi s-ar părea o trădare a dragostei noastre. De va fi în inima mea un lucru atît de josnic, încît să mă tem a vorbi de el, ţi-l voi destăinui tocmai pe acesta primul, ca o jertfă adusă iubirii noastre ; îţi voi mărturisi orice gînd vanitos, orice slăbiciune, — tocmai despre acest fel de lucruri îţi vine greu să vorbeşti — pentru că prea ne este mare amorul propriu.

Dacă ți-aș putea vorbi în noaptea asta, aș face același lucru ca atunci, noaptea, pe deal, sub lumina lunii : te-aș înspăimînta, făcîndu-te să te îndoiești că ar putea exista o femeie gata să ducă o asemenea povară. Și, ceea ce, poate, este și mai trist pentru mine, este faptul că eu însumi nu duc partea mea, că nu mi-am făcut datoria ; în schimb, mă apasă conștiința și sînt chinuit de remușcările ei. Ai putea tu să duci și **această** *povară pe lîngă a ta ? Căci, Corydon, dacă mă judec în noaptea asta, recunosc în fața lui Dumnezeu că sînt un om fricos și slab, un laș. Iar n-am lucrat ! Iar am șovăit să înfrunt greutățile misiunii cu care El m-a învrednicit, iar nu m-am folosit de puterea lăuntrică pe care el mi-a dăruit-o spre îndeplinirea ei ! În loc de a munci, stau și-ți* **vorbesc** *ție despre muncă ! Conștiința acestui fapt este pentru mine un coșmar care-mi otrăvește viața. Aceasta e povara pe care trebuie s-o iei asupră-ți, dacă vrei să mă ajuți pe mine să mă eliberez de a mea. Iar dacă nu vrei — atunci, pentru numele lui Dumnezeu, pentru binele meu și al tău, nu te apropia de mine — și așa te-ai apropiat prea mult ! Nu-ți dai seama că, dacă ai veni la mine tocmai acum, cînd eu am de înfruntat toate aceste lucruri înspăimîntătoare, și mi-ai cere să-ți dăruiesc ție viața mea, să închin cele mai bune însușiri ale mele, adoptării persoanei tale, n-aș avea dreptul să spun da ?*

Mi-ai spus odată că ești fericită, pentru că te-am numit «mein guter Geist, mein bess'res Ich» ; ei bine, nu ești cîtuși de puțin asta. Numele pe care ți-l dau acum și pe care-l vei putea păstra este : «minunatul germene al unui suflet». Amintește-ți de cuvintele pe care, la începutul dragostei noastre, ți le-am spus despre «primejdia de a înceta să iubești perfecțiunea în schimbul iubirii pentru o femeie». Și citește trista însemnare a lui Shelley la al său **Epipsychidion** *!*

8.

Dragă Corydon !

Îmi spui în ultima ta scrisoare că-i părăsești pe toți aceia care te iubesc și îmi pui întrebarea : «De unde știi că iubind frumusețea, mă vei iubi și pe mine ?»

M-am gîndit mult la asta ; nu cred, Corydon, să fi trăit vreodată pe acest pămînt un om stăpînit de un dor mai nebun decît al meu. Dacă mă analizez mai bine, ajung la concluzia că nu sînt un om bun ; cred că nu mai există cineva atît de puţin îngăduitor, atît de puţin simţitor faţă de inimile oamenilor. De un singur lucru în lumea asta pot fi sigur : credinţa în idealul meu. Ştiu că, oricîte greşeli aş face, ori de cîte ori aş eşua şi aş fi aproape de renunţare, atracţia pentru lucrurile sufleteşti nu mă va părăsi niciodată ; ziua şi noaptea voi munci pentru ele. N-am dreptul să-ţi promit altceva, n-am nici măcar dreptul să visez altceva ; pentru că ceea ce simt nu este o plăcere, ci un fel de frenezie, o forţă oarbă, necunoscută şi neîndurătoare, care mă împinge înainte. Aş putea încerca să-mi spun o viaţă întreagă că numai pe tine, Corydon, te iubesc, că numai pe tine te doresc, în adîncul inimii mele o voce a conştiinţei mi-ar repeta mereu : „Eşti un prost !“ Iubesc puterea, iubesc viaţa, pe ele le caut şi lupt pentru ele ; de nimic altceva nu-mi pasă, nimic altceva nu mă poate satisface. Nu-ţi pot da altă iubire decît aceasta, nu-ţi pot face altă promisiune“

9.

Draga mea Corydon !

Făcînd o plimbare azi-dimineaţă, m-am gîndit la noi şi la groaznica purtare pe care am avut-o faţă de tine. Adevărul este că, sînt atît de tînăr, atît de necopt şi de nepriceput (şi tu eşti la fel, dacă nu şi mai mult), încît nu pot fi absolut sigur că iubirea mea pentru tine este ceea ce ar trebui să fie şi nici că sînt măcar în stare să iubesc pe cineva aşa cum ar trebui. Apoi mai sînt nemulţumit şi nefericit şi din alt motiv. De două săptămîni de cînd mă tot căznesc să scriu un pasaj din cartea mea — Dumnezeu mi-e martor — nu sînt în stare s-o fac ! îmi lipseşte puterea.

Corydon, dragă, acum îmi dau seama că e o nenorocire pentru tine că mă iubeşti ; n-aveam dreptul să-ţi spun povara asta pe umeri. Aş vrea să-ţi pot spune altceva, dar

căsătoria noastră mi se pare că va fi ca trecerea pe întuneric a unui ocean răscolit de furtună. Va trebui să fii o eroină ca să te încumeți și să pornești în această călătorie. Cuvintele acestea sună, poate a exagerare, dar exprimă adevărul vieții mele și nu îndrăznesc să întrebuințez altele. Poate o fată care a fost crescută în bunătate și blîndețe, care n-a cunoscut viața și laturile ei dureroase, să spună și să simtă lucruri ca acestea ?

10.

Thyrsis !

Dumnezeu nu mi-a dăruit talentul tău. Altfel, nu mi-ar fi atît de greu să-ți împărtășesc unele din gîndurile care îmi trec prin cap de un ceas.

E o oră de cînd am început să citesc lunga ta scrisoare, — scrisoarea groaznicelor adevăruri, i-aș spune. Dar acum mi se pare că a fost acum un an sau acum un secol. Într-adevăr, mă simt străină mie însămi, iar mișcările mele sînt foarte încete. În primul rînd, vreau să-ți spun că cred în Dumnezeu și această nezdruncinată credință îmi dă nădejdi infinite. Vreau să-ți arăt cît mai mult din inima mea, pentru cazul cînd aș fi tovarășa ta de viață, cum cred cu toată tăria că voi fi. Simt acum o liniște atît de ciudată în mine, ca un om care s-a trezit dintr-un groaznic coșmar. Voi încerca să-mi deschid inima și să ți-o arăt ; cred că se cuvine să încerc, nu-i așa ?

Să știi că am pus încredere și temei în tot ce ai făcut și faci. Dacă ai deschide o ușă în fața mea și mi-ai spune că ea duce spre marele și veșnicul adevăr, te-aș crede fără șovăire. Dacă m-ai trage înapoi și m-ai împinge printr-o ușă opusă, spunîndu-mi că pe acolo trece drumul meu, te-aș urma cu aceeași credință. Acum, abia acum, la capătul acestei ore — am aflat — tot prin tine — care este singura poartă adevărată. Și pe cît sînt de sigură că, în clipa aceasta, soarele strălucește pe cer, pe atît de convinsă sînt că nimic în lumea asta nu mă va putea face s-o pierd din vedere. Mai degrabă o poți pierde tu din vedere. Thyrsis, ceva îmi spune că, în ultima lună, eu m-am arătat mai tare decît tine. Da, da, așa este,

Thyrsis, deși tu poate n-o știi. Cred că m-aș fi arătat și mai tare, dacă aș fi știut să-mi stăpînesc pornirile bune și să le dau o direcție și dacă aș fi avut mai multă încredere în puterea mea sufletească.

Voi încerca să-ți povestesc ce am simțit pe cînd îți citeam scrisoarea. Simt acum în mine o liniște aproape supărătoare. Totuși, cred că, în după-amiaza de azi, mi-am dat seama de ceea ce trebuie să însemne a simți *; iată de ce nu mă mai tem să-ți spun că și eu cer dreptul la Dumnezeu și la viață, același drept pe care-l ceri și tu. În unele clipe, am simțit asta cu multă intensitate, dar, precum ți-am spus, nu știu încă să reținaceste străfulgerări de adevăr pe care le am. Ele se trezesc fără veste în mine și dispar tot atît de repede.*

Cînd am început să-ți citesc scrisoarea, m-a cuprins o agitație, o emoție de nedescris. Mă simțeam ca un cap de mort părăsit într-un deșert. Tu nu vei putea simți niciodată ceva asemănător ! Ce groază, ce deznădejde ! Căutam să-mi adun gîndurile. să-mi spun că totul nu-i decît un vis. Încercam să mă rog, implorînd pe Dumnezeu să-mi dea putere să citesc scrisoarea pînă la sfîrșit.

Mi-am concentrat toată pătrunderea spre a-mi da seama de un lucru ; dacă scrisoarea ta era scrisă cu desăvîrșită sinceritate și fără nici un gînd ascuns. M-am întrebat dacă dorești, într-adevăr, să-ți trăiești viața singur, dar n-am avut curajul să-mi răspund afirmativ. Sînt convinsă că nici o restriște, nici o dezamăgire, nici o durere nu mă vor mai putea băga în groaza care m-a cuprins la citirea scrisorii tale.

Îți dai seama ce înseamnă toate acestea pentru mine, Thyrsis ? Astă-primăvară, ajunsesem să mă cufund aproape într-o stare de letargie ; vedeam că nu sînt bună de nimic și, pentru că nu voiam să îndur acest chin gratuit, trebuia să recurg la această autoamețire. Iar tu, tu, diavole m-ai trezit ! și fie-ți sufletul de trei ori blestemat dacă ai rupt păpușa în bucăți numai ca să vezi din ce este făcută ! Tu, care spui că ai un suflet care trăiește și suferă, ia aminte că nici al meu nu mai poate adormi din nou ! Nu mai am nici o bucurie pe lume, sînt indiferentă cînd mă gîndesc la tata și la mama, la prietene și admiratori ; nu mai pot suporta nimic din ceea ce suportam înainte de a veni tu cu focul tău blestemat sau sacru.

Dacă tu nu mă vei lua de soție și nu voi găsi alt om cu aceeași putere și cu același dor de viață ca tine, care să mă ia și să mă ajute să mă dezvolt, atunci voi muri fără să fi trăit. Îmi vine să urlu de neputință și deznădejde : numai patruzeci și doi de ani, și voi fi o bătrînă de șaizeci de ani ! Numai patruzeci și doi de ani spre a cunoaște viața și a învăța să trăiești !

Cred că, dacă te-aș avea acum aproape, aș fi în stare să te sugrum. Într-o zi, ne vom omorî, poate, unul pe altul. Uneori am impresia că nimic nu mă va mai putea alina vreodată, că nu mai pot respira ; propriul meu trup îmi devine uneori de neîndurat. Dar toate acestea sînt sentimente stupide și lipsite de rost, iar eu tot mai sper că voi putea fi salvată, dacă nu de tine, poate prin mine însămi. Cred că azi mi-a venit un ajutor de sus. M-am rugat pentru el, mi-am spus că trebuie să vină. Și, deodată, mă puteam din nou suporta, puteam iar privi în jurul meu ; acum știu că secretul mîntuirii mele nu este moartea, ci viața.

Știu prea bine, Thyrsis, că n-ai nevoie de mine, că nu te pot ajuta și nici măcar distra. Nu-ți dai seama că am înțeles aceasta de la început și că tocmai acest gînd m-a făcut să sufăr, să mă îndoiesc și să-mi pun întrebările cele mai chinuitoare ? Dar mi-am spus, apoi, că trebuie să fi găsit tu la mine ceva demn de iubirea ta, și eram atît de dornică de Dumnezeu și de viață ! Și mi-am mai spus că, dacă mă iubești îndeajuns spre a nu mă considera drept o netrebnică, s-ar putea ca — rămînînd însuflețiți de aceeași neobosită străduință — să facem totuși bine unind căile noastre. Și acum, ai vrea să-ți spun că nu mă voi căsători cu tine oricît de puternic mi-ar fi dorul ? Nu mai știu decît un lucru, că doresc nespus de mult să trăiesc. Și n-am nici un cuvînt, nici o dovadă să-ți dau.

Nu mai am putere să mai scriu, Thyrsis. Aș vrea doar să te pot face să înțelegi prin ce am trecut eu azi după-amiază ; sînt sigură că, dacă aș fi în stare s-o fac, nu te-ai îndoi de mine. Cît despre mine, cred că e dreptul meu firesc să nu mă îndoiesc de mine însămi.

Nu mai scriu nimic. Am scris îndeajuns pentru ca tu să-mi poți răspunde una din două : «Vino cu mine» sau «Prefer să-mi urmez calea singur». Știu care-ți va fi răspunsul, chiar acum, cînd mă simt atît de nenorocită.

Cerul e atît de albastru în astă-seară, totul în jurul meu e atît de frumos, iar eu fac atîtea sforțări ca să găsesc calea cea dreaptă, ca să mă simt tare și încrezătoare !

11.

Dragă Thyrsis !

Sînt cîteva minute de cînd m-am sculat. M-am trezit în toiul nopții : pe marginea patului meu se așezase un spectru care m-a înspăimîntat grozav, pînă am izbutit, în sfîrșit, să scap de el și să-mi regăsesc liniștea. Apoi, mi-au venit în minte multe fraze din scrisoarea ta ; am văzut totul mult mai limpede, am înțeles ce stă în dosul cuvintelor tale și mi-am dat seama cît de îndreptățite erau ele și că nu-mi puteau fi decît de folos. În orice caz, ele și-au atins scopul : mi s-au întipărit în suflet ca arse cu fierul roșu și m-au ajutat să înțeleg mai bine tot ce privește legătura noastră. Dacă îmi vei îngădui vreodată, în viitor, să mă odihnesc și să fiu mulțumită de mine, nu te voi crede, pur și simplu. Trebuie numai să te urăsc pentru chinul pe care mi l-ai pricinuit prin unele cuvinte ale tale, pe care nu le voi uita niciodată.

Amintirea primelor două pagini ale scrisorii tale îmi va inspira totdeauna o groază de moarte. Pentru celelalte sînt însă adînc recunoscătoare și voi încerca să-ți dovedesc cît de mult îți iubesc idealul. Cît voi trăi, nu te voi putea răsplăti pentru faptul că-mi îngădui să te urmez. O, sînt sigură, Thyrsis, că niciodată nu-mi va păsa dacă mă iubești sau nu, numai să pot fi în apropierea ta și să învăț a lupta.

Am rupt azi-dimineață toate scrisorile tale de dragoste. Ultima am păstrat-o, cu toate că nu cred că aș avea puterea s-o mai recitesc vreodată. M-aș teme că va trebui să trec prin aceeași deznădejde. Aștept cu nerăbdare timpul cînd va trebui să nu mai pierd nici un minut, cînd nu voi mai avea prilejul să-ți scriu. Cît timp prețios am risipit cu scrisorile tale și ale mele !

12.

Dragă Thyrsis !

Aştept cu nerăbdare să bată gongul pentru cină. Capul mă doare îngrozitor şi, în genere, mă simt cît se poate de prost. Vai, de ce sîntem atît de departe unul de altul şi atît de departe de a ne înţelege !

Azi, am primit scrisoarea ta tocmai pe cînd învăţam. Am hotărît s-o deschid peste o săptămînă, ca să-mi rezerv toată puterea pentru muncă. Apoi, am învăţat toată după-amiaza, ceea ce nu mi-a fost deloc uşor. Cînd m-am întors acasă, mi-am spus că, poate, tot ar fi mai bine să-ţi citesc scrisoarea, ceea ce am şi făcut, scîrşnind din dinţi.

Nu ştiu dacă-ţi dai seama de asta, dar mă chinuieşti necontenit, mă ţintuieşti de scaunul de tortură. Carnea şi sîngele meu nu vor putea îndura asta la infinit. Cred că trupul va fi acela care va ceda primul ; niciodată creierul nu-mi este atît de obosit ca trupul. Îmi place să mă gîndesc că te porţi cu mine tot atît de neîndurător cum te-ai purta cu tine însuţi, fiindcă ştiu că pentru tine însuţi n-ai putea găsi un bici mai dureros. Fii sigur că niciodată vreun semn de dezgust, nici o injurie, nici o vorbă de ocară — chiar atunci cînd voi fi soţia ta — nu mă va putea răni mai mult decît mă răneşte azi neîncrederea ta.

Recitesc tocmai scrisoarea ta şi-ţi spun : eşti un prost. Spui că nu ştii dacă ai putea iubi vreodată pe cineva atît cît ar trebui. Ei bine, eu, cu toată slăbiciunea mea, ştiu dacă pot iubi sau nu şi te iubesc de o mie de ori mai mult decît ai merita. Eşti atît de flămînd ! Vrei să mori de foame numai pentru că eşti orb ? Spui că vrei să mă iubeşti atît cît merit. Dar de unde şti cîtă dragoste merit eu ? Dacă eşti, într-adevăr, geniu, de ce n-ai şi puţină inimă, de ce eşti un bărbat prost ?

Uneori văd totul limpede şi-mi dau seama că te străduieşti să pui relaţiile noastre pe făgaşul cel drept, pentru că te temi să nu mă iubeşti în felul cum iubesc ceilalţi oameni, pentru că ţi se pare că, cedînd slăbiciunii mele, eu ţi-aş degrada geniul şi pentru că nu poţi fi sigur de caracterul şi de tăria mea. Nu poţi fi sigur nici dacă eu

îmi dau seama ce viață îmi aleg. Tu ai găsit că această viață este grea și ai toate motivele să crezi că eu o voi găsi de zece ori mai grea. Iubirea pe care o simți pentru mine nu este iubirea cea mare. Din fericire însă, mă iubești îndeajuns ca să-mi spui adevărul întreg.

Am ajuns acum la un punct cînd îmi pot spune, fără riscul de a mă minți, că nu-mi mai pasă cît de mare sau de mică e dragostea ta pentru mine. Asta e ceva ce depinde de tine tot atît de bine ca și de mine. Va veni timpul cînd mă vei iubi cu adevărat. Spun asta cu tot calmul și cu toată convingerea și avînd conștiința deplină a slăbiciunilor mele și a firii mele sentimentale. Ciudat e cum neîncrederea ta m-a făcut să iau armele și să lupt pentru cauza mea. Altfel, aș cădea pentru totdeauna în țărînă, ca o negare a lui Dumnezeu.

Să fie oare iubirea mea pentru tine aceea care-mi dă atîta credință ? Mă agăț de tine ca o mamă de copilul ei ; mă agăț de tine ca de întruchiparea și de făgăduința a tot ce aș putea găsi adevărat în viață. În tine vreau să trăiesc, prin tine vreau să-mi desăvîrșesc posibilitățile. Dacă mori sau te lepezi de mine, nu-mi mai rămîne nici o speranță, nu-mi mai rămîne decît moartea. În scrisoarea asta, nu mai am pentru mine însămi, ca pînă acum, nici dispreț, nici ironie sau îndoială.

Tu mă întrebi : «Poate o fată, care a fost crescută în bunătate și blîndețe și care n-a cunoscut laturile dureroase ale vieții — poate ea spune și simți lucruri ca acestea ?». Păi, tocmai blîndețea, bunătatea și necunoașterea asta îmi sînt cele mai nesuferite. Nu le mai pot îndura. Ele m-au amăgit și nu mi-ai fost de nici un folos. Totuși, am avut oarecari suferințe în viață, iar de cînd te cunosc pe tine, știu și mai bine ce înseamnă și ce aduce suferința. Dar acum mă simt parcă bolnavă și nu mai sînt stăpînă pe gîndurile mele. O, Doamne !

13.

Draga mea Corydon !

Cred că azi voi putea termina prima parte a cărții, scăpînd astfel de duhurile mele rele. Să-ți scriu numai în grabă cîteva rînduri. (Bineînțeles, s-au făcut șase pagini !).

Ultima ta scrisoare e foarte nobilă. Îți pot spune doar că purtarea mea față de tine, purtare care te revoltă atît, nu-mi face nici mie plăcere, cum, de altfel, nici viața pe care o duc, n-o duc pentru plăcerea mea. Spui că ți se pare că ești mai bună decît mine. Se prea poate. Uneori am și eu impresia asta. Dar, oricum ar fi, n-are nici o importanță. Încearcă să fii mai bună decît idealul meu, dacă ești în stare, și atunci te voi putea admira. Trebuie să înțelegi, draga mea, că în dosul tuturor faptelor mele se ascunde un adevăr sufletesc și că doar acest adevăr sufletesc e iubire, singura iubire adevărată. Nu vreau altceva decît să mă pot purta cu tine la fel ca și cu mine ; fii sigură că, dacă mă voi purta vreodată altfel cu tine, numai mai puțin aspru decît cu mine. Și tocmai asta e singura primejdie a vieții noastre.

Va veni o zi cînd vei înțelege de ce uneori mă simt vrednic de ură și-mi par superficial, prefăcut și rău ; și de ce tot ce doresc în acele clipe este să pot fugi de mine însumi. Nu-mi pot închipui să fiu vreodată la fel de supărat pe tine. Aș putea doar să fiu nemulțumit... dar puțin de tot. Să continuăm amîndoi a iubi din tot sufletul perfecțiunea și atunci, sînt sigur, dragostea noastră personală își va purta singură de grijă. Ții minte povestea celor două corăbii, care, despărțindu-se, dar navigînd amîndouă după busolă, au ajuns amîndouă în același port ?

Corydon, dragă, dacă te superi pentru că mă îndoiesc de puterile tale și-mi reproșezi că nu te cunosc, nu-ți pot răspunde decît că ai dreptate ; nu te cunosc, dar nici tu nu te cunoști. Tu îți descoperi adevărata fire treptat-treptat. De ce să fii supărată pe mine că eu n-o cunosc decît după ce mi-o spui ? Ești azi o femeie în toată firea, în raport cu ceea ce erai acum trei luni ; îmi ceri să-ți cunosc mai bine caracterul. Nu știi că e nevoie de ani de muncă grea spre a cunoaște și a pune la încercare un caracter ?

14.

Dragă Corydon !

Îți poți închipui cîtă încredere am în tine ? Atît de diferită e viața ta de a mea, încît părem a fi descins

fiecare din altă lume. Totuşi, sper să te tîrăsc şi pe tine prin toate deşerturile pe care le-am străbătut eu. Dar nu te pot purta în braţe şi nici ţine de mînă ; trebuie să-mi pun toată încrederea în puterea cu care te vei ţine tu de mine. Numai această facultate a ta are însemnătate pentru mine. Ai putea fi minunat de deşteaptă şi minunat de înţeleaptă şi, cu toate acestea, să n-am ce face cu tine. Ţii minte cuvintele lui Beethoven că, dacă ar avea timp, şi-ar lua o soţie şi i-ar rupe inima ca să poată cînta ?

Draga mea, aş dori să poţi citi în cuvintele mele tot ce simt. Nu-i oare decît un vis idealul pe care mi-l fac despre ceea ce poate fi iubirea unei femei : o absolută dăruire, o desăvîrşită uitare de sine, pierderea voită a personalităţii spre a începe o nouă viaţă în inima fiinţei iubite ? Nu mi-e frică să cer atîtea unei femei, să-ţi cer atîtea ţie ! Pentru că în inima mea e destulă patimă spre a potoli oricîtă sete ai simţi. Ah ! Corydon, te vreau ! Mă îmbată gîndul să-mi creez o femeie spre a o iubi. Oare a mai avut cineva vreodată ideea asta ? Cîţi artişti nu rătăcesc în lume plini de năzuinţe, cu inimile înfometate, să găsească undeva, vreodată, un suflet la fel cu acela la care au lucrat ani de zile spre a-l face frumos, puternic şi avîntat ! Dar s-a gîndit vreodată măcar unul din ei, că în loc de a scrie cărţi pe care nimeni nu le înţelege, ar putea crea altă operă de artă, una vie, care să aibă propriile ei însuşiri sacre ?

15.

Dragă Thyrsis !

Ultimele trei scrisori au fost minunat de frumoase. Văd un lucru : cu toate că susţii că eşti un om aspru, blîndeţea ta firească şi inima ta caldă ar putea deveni pentru noi, în viitor, o mare primejdie, dacă eu aş permite-o. Cred însă că te poţi bizui pe mine ; niciodată în viaţă nu te voi atrage spre slăbiciune. Deznădejdea prin care am trecut înainte de a primi scrisoarea în care-mi

spuneai că pot veni cu tine a fost îngrozitoare. M-a făcut să mă îndoiesc de mine, atît era de greu să nu mă pierd cu totul. Am fost îndeajuns de rea spre a-ți dori să înduri și tu tot ce am îndurat eu în acele două zile, să simți cel puțin chinul acela aprig, singurul chin adevărat pe care l-am simțit vreodată în viață. Oricum, am tras învățămîntul că singura cale spre a ajunge să cunoaștem viața și pe noi înșine este aceea a suferinței. Am descoperit că am puterea de a suporta, pentru că, amintindu-mi coșmarul acela îngrozitor, mi se pare că numai printr-o sforțare supraomenească am putut citi scrisoarea ta pînă la capăt. Dar ajunge despre asta !

Cred că m-am lecuit pentru totdeauna de obiceiul de a cerși dragostea ta. Mă apropii de tine însuflețită de recunoștință, știind ce-mi lipsește și de ce ai nevoie tu. Tot ce va putea face dragostea mea, va face pentru tine. Ea are puterea să facă multe, poate mai multe decît îți închipui tu.

Se prea poate ca orice femeie să creadă că bărbatul iubit e toată viața ei. Eu însă n-o cred numai, eu o știu.. De te iubesc sau nu, trebuie să te urmez.

În acest timp, iubirea mea a dobîndit o forță nebănuită.

Nu știu ce impresie ți-au făcut scrisorile mele pătimașe și incoerente, dar de multe ori aș fi vrut să pun mîna pe tine și să te zgudui pînă cînd te-aș face să ai puțină prețuire pentru mine și pentru sufletul meu. Mi-e teamă că nu vei mai putea scăpa de mine ; cu cît ești mai neîndurător față de mine, cu atît mai pătimaș te iubesc.

Sînt stăpînită de atîtea contradictorii influențe și stări sufletești. Mi-e cam frică de tine, pentru că niciodată nu știu ce ai de gînd să faci cu mine.

Fără să vreau, simt că fac acum parte din viața ta, că trebuie să ai de mine aceeași grijă ca și de propriul tău suflet. Ești acum răspunzător de sufletul meu, tot atît de bine ca și de al tău. Nu mai există pentru mine nici o îndoială în privința asta. Știu că acesta e adevărul și că și tu trebuie să-l cunoști.

16.

Dragă Thyrsis !

Bănuiesc că mi-ai rezervat o misiune minunată și mă rog lui Dumnezeu să-mi dea putere s-o duc la îndeplinire. Îmi dau seama că te aștepți să găsești sufletul meu mai bun, în esența sa, decît al tău, pentru că se pare că ai de gînd să-mi încredințezi o muncă mai grea decît a ta.

Știi, de multe ori m-am întrebat, cu un fel de sfidătoare mînie, dacă ai, într-adevăr, de gînd să dăruiești prințesei din cartea ta o dragoste împlinită înainte de a o lăsa să sufere. Pînă acum n-ai făcut-o deloc să sufere. Gîndul acesta a început să mă înflăcărezе, deși îmi dau seama că toată chestiunea nu mă privește. Probabil că tu ai dreptate și că ai putut s-o faci pentru că este vorba de o ființă imaginară, căreia îi poți dărui toate perfecțiunile din lume. Ea e strălucită, cuceritoare și demnă de iubire, pe cînd eu nu sînt decît micuța Corydon pe care ai cunoscut-o toată viața, o fată proastă și neputincioasă, de neconceput ca eroină a unei cărți. Acesta-i adevărul, nu-i așa ?

17.

Dragul meu Thyrsis !

Tocmai am primit o lungă scrisoare de la tine. Totdeauna cînd sosesc scrisorile tale, am mari emoții, iar cînd le citesc, îmi ard obrajii. Ce păcat că durează atît pînă cînd o scrisoare se duce și se întoarce.

Am ajuns acum să mă tratez pe mine însămi ca pe un copil neascultător. M-am săturat de toată nerozia asta, trebuie să pun capăt odată pentru totdeauna absurdităților și insuficiențelor mele. Cred că, în ultimele zile, am început să mă cunosc ceva mai bine. Știu că n-am nici un drept la vreo victorie rapidă, la fericire, nici chiar la dragostea ta. Crede-mă, dacă ar fi cu putință, aș pleca și în clipa asta — auzi ? — spre vreun loc singuratic și aș căuta să fac ceva din mine. Vreau să fiu singură, singură de tot, vreau să stau față în față cu mine însămi și cu Dumnezeu, dacă se poate. Am ajuns la convingerea că

sînt în stare să fac ce trebuie să fac. Cred — nu sînt încă sigură — că, dacă ar trebui s-o fac, aș putea chiar renunța la tine, încercînd să-mi croiesc singură un drum. Dacă nu te am pe tine, am nevoie de singurătate.

18.

Draga mea Corydon,

Gîndindu-mă la opera mea azi-dimineață, socotind cît este de grea și cîtă muncă îmi va cere, gîndurile mele te-au cuprins deodată pe tine și pentru întîia oară mi-am dat seama cît de mult îmi place să mă gîndesc la tine. Mi s-a părut că și tu ești o parte din materia primă pe care o prelucrez, că am izbutit să te stăpînesc și să te modelez după dorința mea. La gîndul acesta, m-a cuprins o frenetică bucurie a creației, o bucurie cum n-am mai cunoscut pînă atunci, atît era de nebună ; tu țipai, încercînd să-mi scapi, dar eu nu ți-am dat drumul și te-am ținut strîns în brațe. Nu, nu-ți voi da drumul niciodată ! Te voi tîrî cu mine și te voi modela, voi face din tine ceea ce doresc. Iar făgăduința mea de a mă căsători cu tine, nu înseamnă că te iubesc ; eu nu te iubesc, dar ceea ce vreau să fie femeia pe care s-o iubesc, asta voi face din tine !

Nu încerca vreodată să obții altă promisiune de la mine, pentru că nu vei izbuti. Dar vei veni și așa.

19.

Dragul meu Thyrsis !

Adineauri, pe cînd învățam, am simțit deodată o strîngere de inimă. Era o presimțire, pentru că venind acasă, ți-am găsit scrisoarea în care-mi spui că sînt a ta, că trebuie să fiu a ta. Ah, știu, în sfîrșit, că pot veni la tine, așa cum mi-am dorit. Tu, dragostea mea, nu-mi pasă cum ești și ce-mi vei face, atîta vreme cît mi-e îngăduit să te însoțesc.

Rîd de mine însumi pe cînd spun asta. Tu m-ai făcut să-ți ador viața, nu să te ador pe tine. Nu voi munci pentru dragostea ta, voi munci pentru viață. Iubirea noastră va fi una din întîmplările vieții noastre. Dar pînă atunci, știu că pot veni cu tine, asta e tot ce mai știu să spun, o cînt aproape. Pot merge cu tine, nu pentru fericire, ci constrînsă de o necesitate.

Ah, blestemata asta de germană ! Îmi atîrnă asupra capului ca sabia lui Damocle (despre care am auzit odată, deși nu știu de ce a fost ținută deasupra capului său.)

Ți-e teamă că am putea ajunge să trăim gîngurind ca doi porumbei îndrăgostiți ? O, Doamne, Thyrsis, trebui-va totdeauna să-ți strig peste un ocean întunecat ?

20.

Dragă Thyrsis !

Îți poți închipui ce înseamnă să fii închis într-o odăiță scundă, afară să fie noapte și ploaie, iar o droaie de oameni și de copii să țipe necontenit sub fereastra ta ? În situația asta mă aflu eu acum.

Uneori îmi vine greu să mă înțeleg pe mine însămi. Mă cuprinde melancolia sau un sentiment de descurajare sau de dezgust, dar știu să mă stăpînesc mult mai bine decît altădată. Astă-seară, am fost chiar fericită, cîteva clipe. Cîntam o bucată la pian și mi-am lăsat gîndurile să zboare pretutindeni. Dar asta mi se întîmplă foarte rar și nu ține decît puține clipe. Adesea mă mir de mine însămi. Cu două luni în urmă încă, nu te iubeam nici un pic ; acum, te iubesc atît de mult, încît nu mai sînt în stare să fac altceva. De fapt, nu mi-am dat seama cît de mult te iubesc decît în clipa aceea îngrozitoare, cînd am citit că tu nu mă iubești. Atunci, am înțeles că mi-ar fi cu neputință să încetez să te iubesc, indiferent ce mi-ai face. Nu știu de ce este așa, știu doar că așa este. Poate că într-o zi te voi învăța cum să iubești ; nu prea sînt de părere că acum știi. Nu, Thyrsis, dimpotrivă !

Îți cunosc acum adevărata personalitate și o iubesc mai mult decît pe aceea pe care credeam că o cunosc. Spun asta cu oarecare amărăciune. Te cunosc pe tine, cunosc firea ta adevărată și te iubesc așa cum ești.

Trebuie să știi, iubitul meu, că în ultimele trei luni te-ai transformat în ochii mei din băiat în bărbat, bărbatul meu ! Cînd mă gîndesc la tine cum erai la început, îmi pari un copil față de acela care ești acum.

21.

Iubito !

Noaptea trecută, pe cînd mă culcam, m-am gîndit la tine și la problema noastră și iar am avut de luptat cu o mulțime de îndoieli. Dar altceva vreau să-ți spun, dragă Corydon, anume că mi-am dat seama cît de delicată și de sinceră, cît de curată și de bună ai fost totdeauna ; și te-am iubit, te-am iubit mult. M-am gîndit : am să-i spun asta și am s-o rog să rămînă totdeauna atît de nobilă și de lipsită de egoism. Trebuie să-ți dai seama că toate lipsurile tale nu înseamnă nimic în ochii mei față de această singură perfecțiune de neatins. Pentru că scumpa mea Corydon e toată numai devotament, iubire și o pură și feciorelnică bunătate. O inimă plină de simțiri bate în aceste cuvinte ; cît aș dori să te am aici ca să-ți spun totul !

22.

Draga mea Corydon !

Ajung să mă cunosc din ce în ce mai bine și să văd lămurit singura însușire cu care am fost înzestrat. Îmi amintesc de un fost prieten al meu, un tînăr preot, și-mi dau seama ce înseamnă «o inimă iubitoare», ce vrea să zică să găsești o încîntare în a privi în sufletele oamenilor, în a fi bun cu ei și a-i iubi. Știu însă că nu poate fi om mai străin de aceasta decît mine. Niciodată n-am iubit un suflet de dragul lui și nici nu cred că aș fi în stare s-o fac.

Iubesc frumusețea, adevărul și puterea ; pentru orice alt lucru care-mi iese în cale nu găsesc decît ură. Dacă aș fi silit să duc viața prietenului meu, preotul, aș înnebuni în cel mult o lună. Îmi dau seama că însușirea aceasta a mea e foarte urîtă, dar tot ce pot face e să bag bine de seamă ca să mă urăsc pe mine mai mult decît pe oricare altul și să muncesc, să muncesc fără odihnă pentru ceea ce iubesc.

M-ai întrebat odată dacă moartea ta ar avea urmări însemnate asupra vieții mele. Dacă ai muri mîine, aș simți că s-a stins o sfîntă posibilitate a vieții mele, că toate străduințele mele vor izbuti mai puțin bine ; totuși, nu cred că aș întrerupe munca măcar pentru o zi.

Te iubesc pentru că ești o ființă asupra căreia voi putea exercita toată puterea voinței mele. Cred cu toată sinceritatea că acestea sînt cuvintele cele mai adevărate, cele mai potrivite caracterului meu, pe care le-am rostit vreodată. Îmi stîrnești interesul numai dintr-o singură pricină : pentru că ești setoasă după viață, pentru că ești gata de orice sacrificiu și orice osteneală, pentru că ești sensibilă și plină de zel. Iată de ce te iubesc și te prețuiesc ; te strîng la pieptul meu și-ți pun viața mea la dispoziție ; voi face din tine o femeie perfectă sau te voi ucide.

Înțelege bine ce vreau. Nu-ți cer ceva concret, nu o duzină de limbi care să te ducă la deznădejde. Îți cer numai sforțări, necontenite sforțări. Atît. Dacă te hotărăști să-ți părăsești viața tihnită și să lupți, atunci ai un suflet mai puternic decît al meu. Iată ce cred despre tine și iată de ce te iubesc.

23.

Scumpe Thyrsis !

Nu mai am nimic de spus, iubitul meu. Mă închin cu bucurie în fața voinței tale, în fața siguranței și puterii tale.

Lasă să rămînă totul așa și eu să te ador atît cît doresc.

Îmi dai tot ce aș putea cere. Ce mi-aș putea dori mai mult, dragă Thyrsis, decît să știu că nu mă vei părăsi

niciodată ? Voi încerca acum să încetez a mă tîngui și a mă plînge de lipsurile mele. Astă-noapte, m-a cuprins o siguranță atît de minunată, am avut aproape sentimentul sublimului ; aș fi vrut să cad la pămînt și să aduc laude Domnului pentru harul Său. Mi-am vorbit mie însămi cu glas tare, m-am îmbărbătat, arătîndu-mi care sînt însușirile mele, ce ar putea fi împlinirea vieții mele, scopul pentru care m-am născut. O convingere venită ca o binecuvîntare m-a înălțat : simțeam că sufletul meu este în fond bun și curat și că, dacă îi este dat unui om să se ridice pînă la Dumnezeu, atunci n-aș mai sta pe gînduri.

Sfinte Doamne, cînd mă gîndesc cum mi-am risipit toți anii vieții, ca o neroadă ! Dar tu, dacă mă vei lua cu tine, voi înnebuni de bucurie, te voi iubi ca o tigroaică ! Te voi implora să-mi arăți calea spre viață. O, dacă mă vei lua cu tine, te voi iubi ca o nebună ! îmi închipui că te-aș putea vedea acum, deodată... nu știu ce aș face. Te iubesc atît de mult ! Mă gîndesc la tine și totul din jur mi se pare minunat de frumos !

Simt parcă, uneori, că n-am dreptul să te iubesc atît de mult. Spune-mi tu, vrei să te iubesc cu toată puterea de care sînt capabilă ? De pe acum mi se pare că ești o parte din mine — al meu, al meu ! Și ce minunat e că mă ajuți !

24.

Thyrsis !

Am petrecut toată ziua în parc, fără o îmbucătură de mîncare, pentru că nu voiam să mă mai duc pînă acasă și n-aveam la mine decît cinci cenți. Îmi dau mult osteneala ca să mă stăpînesc și să nu fac nimic necugetat. Cîteodată însă, mă cuprinde o groază nebună și mi-e atît de dor de tine încît îmi vine să urlu. E aproape de neîndurat și uneori aș prefera să mor. Dar nu vreau să mor ! Închipuirea mea a ajuns, în ultimele zile, pradă frigurilor. Nu știu ce se întîmplă dacă nu te văd în curînd !

Niciodată nu te-am iubit cu atîta patimă, deşi totdeauna te-am dorit. Cîteodată, mi se pare că creierul meu e cam zdruncinat. Nu mai înţeleg nimic : cînd mă gîndesc la tine, gîfîi de agitaţie. Văd cerul şi iadul aproape în aceeaşi clipă ; stări de bucurie şi de tristeţe se succed în sufletul meu într-un ritm ameţitor. O atingere a mîinii tale, o singură privire de-a ta m-ar vindeca. Mă aflu parcă în toiul unei furtuni... o beznă neagră ca smoala acoperă totul... rareori fulgeră... iar în lumina fulgerului te zăresc pe tine, iubitul meu !

25.

Thyrsis !

Sînt grozav de plictisită de veşnica mea dependenţă. Dar tu eşti minunat de blînd şi de bun cu mine ! Niciodată nu te voi putea răsplăti pentru ajutorul tău.

O, Doamne, cîtă otravă am băut de cînd nu te-am mai văzut ! Tu însuţi, iubitul meu, mi-ai sfîşiat sufletul fără s-o ştii. Acum însă sînt vindecată, imaginea ta binecuvîntată îmi dă puterea să merg înainte şi nu mă mai tem de nimic.

Cîteodată, mă întreb dacă exişti într-adevăr ca întruchipare pămîntească. Ce ciudat mi se va părea să te văd, să te ating. Uneori acest gînd mă face să tresar !

26.

Thyrsis !

Îţi scrie cea mai zbuciumată, cea mai nenorocită, cea mai deznădăjduită şi cea mai chinuită dintre fiinţe, o adevărată Didona ! Eşti mulţumit acum cînd m-ai adus în halul de a nu mă mai putea gîndi la altceva afară de tine ? Îmi trebuie mai multe ceasuri ca să citesc o pagină de carte.

Citeam tocmai în liniște cînd, deodată, mi-a venit gînd : ce aș simți dacă te-aș vedea intrînd pe ușă ? A tresărit agitată și nu mi-am putut închipui că te voi p tea vedea vreodată aievea, nu numai în imaginația me Cînd se apropie noaptea, încep să devin neliniștită ș nu-mi pot stăpîni teama de tot felul de fantome. Apoi, încerc să citesc **Clasicismul și romantismul în muzică,** *dar nu pot, pentru că mă gîndesc la tine. Mai citesc un rînd și iar mă gîndesc la tine. Trebuie să înțelegi că eu, cu cît mă străduiesc mai mult, cu atît mai mult mă mistui de dorul tău. Asta-i totul ! Singura scăpare ar fi să mă dau cu capul de pereți.*

Poate că asta se întîmplă oricui îi este dor de un om pe care nu-l poate vedea. Stau aici, și ar trebui să învăț, dar în loc de asta ce fac ? Umblu de colo pînă colo ca să găsesc puțină liniște, îți scriu o duzină de scrisori pe zi și epuizez stocul de mărci poștale al casei.

Îți pot spune că, dacă îți puseseși în gînd să mă fa să te iubesc, ți-ai atins țelul cu un succes desăvîrșit. N mai există nimic în viața mea, afară de tine ! E ciudat s dobîndești deodată un alt eu. Ți se pare neverosimil, Thyrsis, nu-mi vine să cred că voi putea veni la tine și găsi liniște și siguranță.

27.

Scumpa mea Corydon !

Am numai cîteva cuvinte să-ți spun. Nu mi-au mai rămas decît două săptămîni spre a-mi scutura de pe umeri groaznica fiară care mă sfîșie. Sînt azi trei săptămîni de cînd n-am mai scris un cuvînt !

Munca pare aproape peste puterile mele. Doamne, știva lumea vreodată cît am muncit la această carte ?

Dacă însă ție nu ți se vor năzări noi îndoieli, iar eu nu-ți voi mai scrie scrisori, voi izbuti, poate, acum, să duc munca pînă la capăt. Ne vom vedea de îndată ce voi fi terminat, dar pînă atunci nu-ți voi mai trimite nici o scrisoare.

28.

Dragă Thyrsis !

Aș da mult să poți ști și tu cît am luptat și suferit. Cît p-aci să nu mai pot suporta povara, care era cu atît mai apăsătoare, cu cît mai lipsită de sens. Trebuie *s-o știi. Dacă te tulbură, pune scrisoarea deoparte și citește-o într-o vreme mai bună. Starea mea o atribui în mare parte unor cauze de ordin fizic — n-am fost niciodată atît de nervoasă ca acum. Adesea, mă cuprinde o deznădejde atît de crudă, încît mă zbat ca în ghearele unui diavol. Am impresia de a fi trăit toate chinurile fiecărei trepte din* **Infernul** *lui Dante. Știu acum ce simte un suflet care a fost condamnat la moarte în plină floare a tinereții.*

Ieri, m-am trezit în toiul nopții ; simțeam parcă lîngă mine un monstru care voia să-mi arunce o pătură neagră pe cap ca să mă înăbușe. M-am ridicat și m-am scuturat — în timp ce inima îmi bătea puternic — izbutind să scap.

Astăzi, de dimineață, mă simt mai bine. Dumnezeu mi-e martor că aș prefera să fiu ruptă bucată cu bucată, decît să mai îndur o dată chinurile negre prin care a trecut sufletul meu în ultima vreme.

29.

Dragul meu Thyrsis !

Poate că, după ce-ți voi fi scris cîteva rînduri, voi izbuti să mă concentrez asupra învățăturii, lucru care pînă acum nu mi-a reușit. Aseară, am avut tot felul de toane romantice. Mai întîi, am simțit nevoia să cînt, iar după cină mi-am îmbrăcat, în glumă doar, o rochie frumoasă care-mi dădea o înfățișare de-a dreptul strălucitoare. Apoi, m-am gîndit la tine și mi te-am închipuit la picioarele mele, îmbrăcat ca un adevărat Romeo, eu fiind Julieta ta. Imaginile acestea mi-au venit în minte fără voia mea, pentru că eu știam că aveam altceva de făcut. Dar sînt atît de ahtiată după un pic de fericire ! Ieri noapte, ai fost Romeo al meu, erai tînăr și frumos și mă iubeai ; ce vrei,

am avut și eu un vis de tinerețe și fericire înainte de a-mi relua truda de la capăt !

Am impresia că, în ultimul timp, ne-am fost foarte aproape. Tu mi-ai dezvăluit întreaga duioșie a inimii tale și, de aceea, te iubesc cu toată patima. Iubesc bunătatea ta, iubesc căldura sentimentelor tale, poate ți-o voi spune mai bine cînd te-oi vedea !

30.

Dragul meu Thyrsis !

Am primit chiar acum scrisoarea prin care mă anunți că sosești în curînd. Ca de obicei, m-a cuprins o ciudată slăbiciune. Era ca o veste venită din altă lume ; au trecut veacuri, milenii, de cînd n-am mai auzit nimic despre tine ! Îți trimit, alăturat, o serie de însemnări scrise în diferite zile, un fel de itinerariu mintal, căci mintea mea a călătorit prin cele mai ciudate locuri ale timpului și spațiului. Îți spun că, fără sprijinul tău continuu, mă pierd în îndoieli și nesiguranță. Caută, te rog, să înțelegi ceva din însemnările mele și să desprinzi din ele stările mele succesive de dragoste și de teamă.

31.

Dragă Thyrsis !

Azi mă simt dură ca oțelul și dornică de luptă. Sînt gata să înfrunt orice și pe oricine. Nici tu, nici măcar tu, nu m-ai înțeles cu totul... Mi-ai aruncat deseori un os, ca unui cîine. M-am purtat ca o sclavă, m-am tupilat la picioarele tale ca o pisică, iar tu — fără să vrei, o știu — ai făcut totul ca să-mi distrugi curajul, speranța și iubirea, prin ceea ce tu numești revelația eului tău superior. Din fericire, cunosc acest eu superior al tău tot atît de bine ca și tine, dacă nu și mai bine, și știu că el este acea parte din tine care-mi întărește cel mai mult curajul și iubirea și care cel mai mult îmi sporește dorul de a trăi. Eu am

același drept la viață ca și tine, precum și dreptul de a iubi la tine ceea ce mă însuflețește mai mult. Mă simt în stare să judec asta, în ciuda lipsei mele de educație și a neputinței mele de a te urma în viața ta intelectuală.

Mi-am amintit deunăzi că tu ai darul de a te face singur să crezi că poți fi orice ți-ai dori să fii. Oricînd mă vei chinui și vei căuta să storci din mine puterea, voi pleca singură undeva, întorcîndu-mă la tine abia atunci cînd îmi voi fi recîștigat stăpînirea de sine.

Spui că vrei să fii stăpîn peste toate, dar trebuie să ții seama și de ceea ce este drept. Mie îmi lipsește multă putere. De ce găsești tu drept să mă arunci mereu într-o deznădejde și mai neagră, asta n-o pot înțelege. Îți scriu toate acestea pentru că de curînd am început să mă tem că te-ai putea întoarce la metodele tale neplăcute, crezînd că ele ar fi îndreptățite. Ține minte un lucru : mai degrabă rămîn acasă, decît să trec din nou prin chinuri ca acelea pe care mi le-ai pricinuit ori de cîte ori te aflai într-o «stare de suflet superioară», cum spui tu. Nu vei putea contesta că și eu sînt în stare să respect o stare de suflet superioară și să mă plec în fața ei ; dar eu n-o găsesc superioară decît atunci cînd ea constituie pentru mine un izvor de bucurie și de entuziasm.

Dacă ne iubim, trebuie neapărat să ne zăpăcim unul pe altul și să ne zădărnicim reciproc marile noastre hotărîri ? Nu văd de ce iubirea noastră n-ar putea fi întotdeauna un mijloc de a ne apropia de desăvîrșire. Nu trebuie să-mi răspunzi la această scrisoare ; dar dacă vii, să-mi spui, te rog, dacă am sau nu dreptate, sau dacă, cel puțin, n-am fost îndreptățită să vorbesc așa. Poate, însă, e mai bine să aștept. Știu că n-am dreptul să te tulbur acum.

32.

Thyrsis !

M-am trezit azi-dimineață, simțind clar că nu te iubesc. Același lucru mi s-a mai întîmplat de două sau de trei ori și nu mi-l pot deloc explica.

Pricina trebuie să fie că nici tu nu mă iubești în clipa de față. Lucrezi la cartea ta și cauți, probabil, să te convingi că nu mă poți iubi așa cum ar trebui, nu-i așa ? E o simplă presupunere din partea mea, sigură nu pot să fiu, dar n-aș fi deloc surprinsă dacă ea ar corespunde adevărului. Sigură sînt doar de un singur lucru : numai iubirea ne poate uni și eu nu te iubesc acum. Poate vei găsi tu explicația. Scriu asta fără nici un fel de emoție.

Trebuie să-ți spun că ai făcut greșeli de neiertat. Te-ai gîndit la orice, numai să-mi inspiri iubire nu te-ai gîndit ; nu m-ai văzut niciodată cum sînt cînd iubesc. Pînă acum în urmă nici nu te-am iubit ; mă sileam aproape să cred că te iubesc, pentru că viața mea părea a depinde de asta. Gîndindu-mă la trecut, îmi vin în minte multe momente cînd te-ai purtat urît cu mine.

Ți-e ușor să predici cît timp ești singur și stăpîn pe tine însuți. Va trebui să am mai mult noroc decît am avut vreodată ca să pot îndura dojenile tale și proasta ta dispoziție. Dacă vei mai veni să-mi vorbești de idealul înalt și mîndru pe care trebuie să-l ating, vei șterge din inima mea orice urmă de dragoste și voi prefera să mă căsătoresc cu un butuc de lemn.

Doamne, ce toane ciudate am ! Îmi închipui cum va fi întîlnirea noastră lipsită de iubire. Tu : hotărît, energic, nepăsător față de orice și, mai ales, față de mine ; eu : dezamăgită, închisă în mine, dar hotărîtă să nu plîng.

Eu duc acum o viață aproape neînsuflețită, mai precis vegetez. Dar tu, singura ființă pe care sînt în stare s-o iubesc, nu te întorci în curînd la mine, dacă nu ești față de mine vesel și puteric, sincer, cald și plin de iubire — da, toate acestea deodată — atunci voi ști că e o glumă să mai sper într-o viață adevărată alături de tine. Ce să fac, dacă nu cred că o femeie se poate dezvolta fără iubire, fără multă iubire ! De ce crezi că-ți scriu toate acestea, eu care am simțit o dragoste atît de puternică și de sinceră pentru tine ? Mi-am pierdut tot curajul — o perdea de ceață mi s-a așternut pe suflet — și nu voi mai fi veselă pînă ce nu voi fi scăpat de aceste mizerabile îndoieli asupra ta și a dragostei tale.

33.

Dragă Corydon !

Împotriva hotărîrii mele, îți scriu din nou. Văd o luntre cu niște vînători pe lac ; dacă termin scrisoarea la timp, voi putea să le-o înmînez cînd vor trece pe lîngă mine. Vreau să-ți spun multe lucruri la care tu va trebui să te gîndești.

Scrisoarea aceasta e una din acelea care paralizează. O vei primi luni. Unde voi fi atunci, nu știu. M-am luptat cu ultima parte a cărții și sînt furios din pricina neputinței mele. O voință puternică nu e de ajuns cînd ai dus o viață atît de falsă și de lașă ca a mea. M-am surprins pe cînd doream să mă furișez printre greutățile acestei cărți, să mă duc acasă mulțumit și să mă înveselesc. Dar Dumnezeu nu se lasă păcălit, asta e.

Nu pot să mă întorc acasă bătut. De aceea, mai stau aici, luptînd. A căzut prima zăpadă și frigul din colibă mă silește să-mi petrec jumătate din vreme așezat pe sobă.

Mă gîndesc tocmai la tine. Totdeauna, cînd mi se înflăcărează inima, îmi închipui că am puterea să fac orice. Văd stîngăcia și neputința ta, dar îmi spun că-ți pot schimba întreaga fire, că te pot modela după dorința mea. Dar, pe urmă, îmi piere încrederea, te văd pe tine așa cum ești și mă copleșește un sentiment de deznădejde. Nu-ți spun acum că n-ai talent la muzică, la învățătură și la altele de acest gen, doar că-ți lipsește forța vitală. Văd că nu știi încă nimic despre nespusa, nepotolita sete care mă chinuiește pe mine. Prin urmare, nu pot încă să te iau de soție, pentru că mi-aș ruina viața. Capul mi-e plin de gigantice planuri, gîndurile mele ating infinitul viitorului, pur și simplu nu pot să iau cu mine o femeie într-o asemenea călătorie.

Îți văd ochii inundați de lacrimi pe cînd citești aceste rînduri. Pot numai să-ți spun ce sînt : Dumnezeu m-a făcut **artist** *și nu* **amorez.** *Eu nu cunosc sentimente adînci și nu-mi pasă de durerea omenească. Pot numai să muncesc, asta-i tot. Arta nu ține seama de persoane, și nici eu. Muncesc pentru ceva care n-are nimic de-a face cu persoana mea și care cere chiar negarea de sine. Iar cînd mă gîndesc la tine, am sentimentul că tu nu îți dorești un astfel de om și că, însurîndu-mă cu tine, te-aș nenoroci*

de-a dreptul. Tu iubeşti **dragostea** *; nu poate fi dorinţa ta să te arunci într-o luptă de asemenea natură cum va trebui să fie viaţa mea. Văd asta în toate scrisorile tale. Ţi-e teamă de acest eu superior al meu, de partea cea mai înaltă din mine. Dacă te vei căsători cu mine, va trebui să susţii o luptă care te va ucide, poate. Va trebui să te chinuieşti zi şi noapte, să renunţi la tine însăţi şi la sentimentele tale, să te lepezi cu dispreţ de tot ce ţi-e mai scump şi să trăieşti într-o continuă sforţare. Ţi-ai da seama în curînd că eu iubesc viaţa în genere, că n-am nici o încredere în inimile omeneşti, că ele mă sîcîie doar şi-mi inspiră cel mult nerăbdare.*

Doreşti o asemenea viaţă ? Dacă poţi învăţa s-o iubeşti aşa cum este, — sălbatică, potrivnică firii, dar regească, — foarte bine ! Dacă însă vei veni la mine spre a cerşi îndurare, nutrind în taină dorinţa să-ţi dau iubire şi temîndu-te de mine cînd nu ţi-o voi da, atunci Dumnezeu să-ţi ajute, pentru că eu nu te pot ajuta !

Tu eşti o copilă şi nu poţi înţelege idealul meu. Pe zi ce trece, simt ceva mai mult dintr-o forţă sălbatică şi uriaşă care va fi în stare să înfrunte lumea întreagă, care mă mistuie şi mă împinge aproape la nebunie. Această forţă te va face o fiinţă asemenea mie, sau te va fărîmiţa, una din două. Îţi dai seama ce înseamnă asta ? Şi nimic n-o va putea opri, pentru că ea nu se sinchiseşte de nimic în lume, afară de calea ei. A mă căsători cu tine înseamnă pentru mine a îndrepta acest tăvălug asupra ta, a te apuca şi a face din tine o fiinţă asemenea mie, fie că mori sau scapi teafără, nimic altceva ! Nici o clipă de răgaz, ci o singură, stăruitoare şi impetuoasă cerere ca să reuşeşti şi un dispreţ fioros, diabolic, cînd nu vei reuşi, dispreţ care te va face să urli de durere şi care te va învăţa ce este viaţa ! Simţi acum ceva din pasiunea care se ascunde în aceste cuvinte ? Nu ştiu ce impresie îţi vor face, dar ele conţin singurul fel de adevăr de care sînt capabil. Eu voi agita numai sabia goală a arzătoarei şi turbatei mele voinţe şi te voi pedepsi cu ea în fiecare clipă a vieţii tale, pînă ce o vei recunoaşte, o vei iubi şi adora ca mine.

Nu-mi pasă ce vei crede despre această scrisoare. Eu am scris-o şi tu trebuie s-o citeşti. Ea nu conţine critici la adresa ta sau a lumii. Este numai expresia voinţei mele de a **domina** *lumea. Dacă mă însor cu tine, viaţa mea sufletească se va desfăşura în faţa ta şi tu va trebui să iei*

parte la ea ; dacă îți închipui că vei putea face asta fără a fi suferit mai întîi și fără a-ți fi liberat mai întîi propriul tău eu siluit, te înșeli amarnic. Ține minte un lucru : îți voi cere tot atîta suflet, cît îți dau eu ; în zadar vei plînge și vei suspina, spunîndu-mi că n-ai, că nu poți ; îți voi răspunde, scrîșnind din dinți, că **trebuie** *să ai,* **trebuie** *să poți.*

Poate că e o nebunie din partea mea să cred că voi putea face toate acestea ; totuși, eu nu doresc să fac altceva. Ar fi mai degrabă o nebunie să mă gîndesc că aș putea face altceva și chiar și tu ai datoria să mă ferești de asemenea gînduri.

Nu-mi pot trăda arta fără a mă disprețui pe mine însumi, și tu nu te poți căsători cu mine pînă nu înțelegi asta. Cînd m-am apucat să-ți scriu scrisoarea aceasta, mi se părea o nebunie gîndul că mi-aș putea lega viața de a ta. Acum, simt din nou interes pentru tine. Tu vei căuta să mă domolești, eu voi ceda, desigur, ca de obicei, iar tu vei fi fericită că eu sînt Romeo al tău !

Uf ! ce ură am pe scrisoarea aceea ! Romeo ! Ce tablou frumos și sentimental : tu în cea mai frumoasă rochie a ta, iar eu ținîndu-te în brațe și spunîndu-ți în șoaptă cît de mult te iubesc !

34.

Dragul meu Thyrsis !

Voi fi soția ta. Gîndul acesta îmi dă tărie și liniște, îmi alungă lacrimile, nesiguranța și teama. Firește, am suferit mult citind scrisoarea ta și era cît p-aci să-mi pierd stăpînirea de sine, dar ochii nu mi-au fost «inundați de lacrimi». Nu sînt deloc disperată ; voi fi soția ta și știu că mulți ani de aici înainte una din cele mai grele sarcini ale mele va fi să te feresc de rolul unui Romeo. Sînt o fire slabă și omenoasă, dar nici tu nu ești altfel... o știi ?

Bucură-te, mi-am recîștigat stăpînirea de sine și voi fi soția ta. Altfel — și mi se pare că spun ceva foarte firesc și obișnuit — viața n-ar avea nici un rost pentru mine. Dar nu mă tem că voi muri, pentru că voi fi soția ta. Poți să mă contrazici, poți chiar să-mi spui că-ți ruinez

viața, poți să refuzi chiar să mă iei ; mai curînd sau mai tîrziu tot voi fi soția ta. Afirm aceasta cu absolută certitudine și păstrîndu-mi tot cumpătul pe cînd o spun.

E o nefericire să nu te pot vedea tocmai acum : soarta e crudă cu noi. Aș avea atîtea să-ți spun și nu numai lucruri favorabile ție. Într-o zi, voi învăța să scot din tine și să-l văd limpede acel **eu superior** *de care acum nu mă mai tem. Și eu am un* **eu superior**, *deși el nu se manifestă și nu se arată prea des. Este un eu care se poate întîlni fără rușine cu al tău, pe care-l iubește și spre care își întinde brațele ; știe prea bine că fără acel* **eu superior** *al tău nu poate, nu vrea să trăiască. E greu de priceput aceasta, dar eu am hotărît să nu te mai rog, ci să merg alături de tine, orice ar fi. Precum vezi, nu mă mai tem deloc de eventualitatea că nu mă vei lua cu tine.*

Dacă m-aș teme, n-aș putea să-ți scriu în felul acesta. Tu mi-ai arătat că sînt în stare să mă depășesc și că pot duce o altfel de viață decît oamenii din jurul meu. Soarta voia să mă cufunde într-un somn veșnic, dar tu, zgîlțîindu-mă, m-ai trezit la viață. Doamne, zîmbesc cînd văd ce încrezătoare sînt. Dar sînt atît de sigură ! Siguranța aceasta atît de înrădăcinată în inima mea nu poate fi lipsită de semnificație. Eu nu sînt făcută pentru viața pe care o duc. N-am nici o dovadă că sînt un spirit mare și nici un indiciu că aș putea deveni ca atare, dar asta nu mă sperie. Nu știu dacă tu mi-ai fost trimis de Dumnezeu, nu știu dacă aș fi în stare să duc vreodată viața aceea superioară la care aspiri tu ; dar știu că vreau să fac o încercare și că tu îmi oferi cel mai bun prilej. Cum crezi că aș putea rămîne acasă, lăsîndu-te să mă părăsești ?

Nu mă mai tem acum nici că tu ai putea dori să mă părăsești. Nu mi-aș mai prețui deloc viața, dacă nu te-aș avea pe tine.

«Tu ești aerul meu, numai prin tine pot să respir, prostule !» mi-am spus nu de mult în gînd. Mă minunez uneori cum poți tu să te gîndești măcar să mă părăsești, cînd eu simt așa ca acuma. Mă întreb, cum e cu putință ca tu să nu simți nimic din toate acestea și să nu-mi întinzi bucuros mîinile ? Cum te-a lăsat inima să-mi scrii că vezi din toate scrisorile mele că eu n-aș avea hotărîrea să lupt pentru o viață cum o dorești tu ?

Nu găsesc cuvintele potrivite ; de aceea, poate, nu știi nimic despre mine.

Altă dată, cînd îți scriam, eram îngrijorată, aveam îndoieli și temeri. Acum, e cu totul altfel, acum cred, sînt chiar sigură, că nu mă înșel pe mine însămi. **Voi fi soția ta.** *E păcat, tare păcat că nu pot vorbi acum cu tine. Nu pot concepe că tu te-ai putea gîndi să mă părăsești acum. Și toate scrisorile mele nu ți-au spus decît că doresc să fiu alintată și dezmierdată ? Desigur că n-ar avea nici un rost să las frîu liber sentimentelor mele, dacă tu ai fi aici și te-aș bate, pentru că la ce mi-ar folosi asta ? De urît nu pot să te urăsc ; este foarte nefiresc să-ți urăști soțul.*

Într-o zi, da, într-o zi — astfel mă consolez — vei înceta să glumești și să te joci cu mine și cu sufletul meu.

Te-ai gîndit serios să mă cufunzi iarăși în somnul meu de altădată ? Viața mea prețuiește doar ceva ; tu însuți mi-ai dat o rațiune de existență. Mi-e greu să găsesc acum expresiile cele mai potrivite sentimentelor mele, pentru că sînt necontenit deranjată, probabil că și asta e una din încercările pe care trebuie să le trec. Dar nu-ți dai seama că ai luat asupra ta răspunderea pentru sufletul meu ? Eu nu pot trăi fără tine. Nu înseamnă oare nimic că ființe din carne și oase aleargă în lume, luptînd și strigînd din toate puterile că vor, că trebuie să trăiască ? E vorba oare numai de niște bieți nerozi ?

Ești tu un ales al lui Dumnezeu ? Ai avea oare curajul să-mi spui : «Corydon, tu nu poți trăi aceeași viață ca mine, nu ești făcută din același aluat». Dragă Thyrsis, cred că, dacă mi-ai spune asta acum, aș rîde de bucurie, pentru că aș considera ca o victorie faptul de a-ți fi dovedit slăbiciunea și prostia. În nici un caz nu te-aș lăsa să mă descurajezi. Te-aș îmbrățișa și te-aș strînge pînă mi-ai făgădui că mă iei cu tine. În definitiv, e destul de modest din parte-mi că cer doar dreptul de a încerca să trăiesc ; ajutorul pe care mi-l dai tu nu poate decît să-ți facă onoare — iară dacă nu te fac să pierzi nici timp, nici bani, în ce fel te pot păgubi ?

Întreabă-te o dată cum te-ai purtat cu mine. N-am avut și eu de suferit ? Iar dacă am fost de multe ori rușinos de slabă, n-am arătat acum oarecare curaj ? Cum poți fi atît de orb, încît să mă tratezi ca pe o păpușă cu inima din rumeguș de lemn ?

Eu nu pot face decît un singur lucru. Știu că tu ești puternic și viteaz și că și eu pot să fiu dacă merg cu tine : și merg cu tine — n-am altă ieșire — pentru că te iu-

besc. Da, te iubesc, am văzut asta limpede cînd ţi-am citit azi scrisoarea. Acum parcă văd totul cu alţi ochi. Ştiu că nu mă mai doare. Tu nu trebuie să mă iubeşti deloc ; vreau numai să-ţi aparţin, numai să ne aparţinem unul altuia.

Văd că, stînd acasă, devin cu timpul oarbă pentru tot ce e superior. Mi-e cu neputinţă să fac ceva atîta vreme cît sînt legată de datorii casnice. Învăţ, dar cum ? Cum se poate un om să ducă viaţa cotidiană a acestor oameni, să fie adică simpatic, politicos, plăcut şi, în acelaşi timp, să se realizeze pe el însuşi ? Cum poate atinge o fiinţă ca mine idealul pe care-l visează, dacă nu se eliberează de legături şi obligaţii, dacă nu curmă influenţele tulburătoare ? Sufletele care au învins, cum au reuşit : urmînd calea lor proprie şi singuratică, sau stînd în salon şi servind ceaiul ?

Cînd mă gîndesc aşa, aş fi în stare, la nevoie, să mă aruc la picioarele tale, într-o ultimă şi înfocată rugă. Ajutor, ajutor, strig eu — iar tu eşti ajutorul meu ! Ce-mi rămîne de făcut decît să te rog să ai încredere în mine ? Ştiu că, pînă acum, n-ai avut aproape nici un motiv să te încrezi în mine, deşi poate, fără ca tu să fi observat, eu m-am ridicat o dată sau de două ori la înălţimea ta. Sînt aproape fericită acum, pentru că simt că s-a sfîrşit cu această luptă sterilă, cu chinul şi întrebările, dacă nu cumva ai dori să mă părăseşti. Pentru toate acestea te disprețuiesc, pentru cruzimea oarbă şi uşuratică cu care ai vrea să sfărîmi tot ce tu însuţi ai creat. Cum crezi că va preţui Dumnezeu sufletul tău, cînd tu îl apreciezi atît de puţin pe al meu ?

Dar are vreun rost să te implor în felul acesta ? Ceea ce respect mai mult la tine e dorinţa ta de a fi drept ; ştiu că şi cu mine te vei purta astfel cum îţi va indica simţul tău de dreptate. Vei proceda aşa cum vei simţi că trebuie să procedezi spre a fi sincer. Da, fii sincer faţă de tine însuţi, te rog ; sînt fericită că am această încredere în tine. Dacă crezi că îţi voi strica viaţa, atunci nu vreau să merg cu tine. Nu ştiu de ce, dar simt că şi fără tine voi fi destul de puternică spre a nu mai recădea în disperare. Voi avea grijă de sufletul meu. Viaţa trebuie să-mi rezerve şi mie ceva. Simt că tu te vei gîndi că nu sînt în toate minţile cînd mă supun orbeşte hotărîrii tale. Dar eu ştiu că voi lupta şi fără tine şi că nu voi pieri.

Aş vrea un singur lucru : să vii să mă vezi cît mai curînd ; aş vrea să vii dis-de-dimineaţă şi să se hotărască în ziua aceea dacă ne căsătorim sau nu. Te voi părăsi apoi, ori ca să nu te mai văd niciodată, ori ca să-ţi devin în curînd soţie. Mă îmbolnăvesc de atîtea gînduri şi suspine, de atîtea lacrimi şi chinuitoare întrebări.

Ce vei face, Thyrsis, ce vei hotărî ? Nu mai pot să scriu.

Deschid din nou scrisoarea. **Pentru numele lui Dumnezeu, Thyrsis, ce vei hotărî ?**

CARTEA A PATRA

VICTIMA SE APROPIE

1.

Tîrziu, într-o după-amiază de noiembrie, în coliba sa din pădure, Thyrsis scrise ultima baladă a cărții sale. Nu putuse ști cînd îi va veni cea din urmă inspirație și de aceea nu făcuse nici o pregătire pentru plecare. Cînd ultimul cuvînt fu așternut pe hîrtie, sări în picioare și porni prin pădurea înzăpezită spre ferma cea mai apropiată. Aici închirie o căruță, se înapoie la colibă, își împachetă tot avutul într-o valiză, apoi luă trenul de noapte spre oraș.

Radios, învești mîntat în strălucita glorie a făpturilor închipuirii sale, un tînăr zeu, sosi în metropolă. Era însuflețit de toți demonii și de toate muzele viselor sale ; n-avea decît să le strige și ele îi răspundeau. Toată ziua aceea cîntară în sufletul lui trîmbițe și harpe ; semăna cu un om ce merge sau aleargă în mijlocul urgiilor unei furtuni.

Luptase vitejește și fusese încununat de o meritată victorie. Lumea era la picioarele sale, nu se mai temea acum de nimic. Uruitul tramvaielor i se părea muzică, zgomotul și iureșul orașului îi înfierbîntau sîngele, iată viața pe care o va plămădi după voința sa !

În starea aceasta, glorios și irezistibil, se duse s-o vadă pe Corydon. Hotărîrea lui era fixată : o va lua de soție ; era acum stăpîn pe el însuși, nu mai avea nici îndoieli, nici temeri. Gîndul la ea îl însuflețea de o bucurie plină de emoție. Ce minune e să aibă în asemenea ceas pe cineva căruia să i se poată destăinui, cineva

pe fața căruia să vadă reflectîndu-se propria-i exaltare ! Își aduse aminte de cuvintele poetului german :

Der ist selig zu begrüssen
Der ein treues Herze weiss. *

Ajunse în casa în care locuia Corydon. În hol, dădu peste ea încă înainte de a fi fost anunțat. Ea tresări și-l privi ca pe o stafie ; nu fu în stare să scoată nici un sunet, dar el o văzu îngălbenindu-se, începînd să tremure din tot corpul și clătinîndu-se amețită. Ca o trestie în bătaia vîntului, cugetă el, atît e de plăpîndă și de sensibilă ! Deodată, își dădu seama de furtuna care o zguduia și se sperie, simțind însă, în același timp, și o ciudată satisfacție.

Se apropie de dînsa, îi strînse mîinile și-i atinse obrazul cu buzele. Ea îl privea năucă.

— Totul e bine, iubito, șopti el. Totul a mers bine.

Ea închise ochii ; părea că nu mai poate decît respira.

— Vino, spuse el. Să ieșim.

Pe jumătate ametită, ea își puse pălăria și paltonul și ieșiră în stradă. El o luă de braț ca s-o sprijine.

— Ei ! îl privi ea întrebătoare.

— Totul e în regulă, dragă, spuse el.

— Ai primit scrisoarea mea ?

— Da. Era o scrisoare minunată. Nici nu putea fi mai frumoasă.

— O !

— Nimic de discutat în privința asta. O asemenea rugăminte nu poate fi respinsă. Vii cu mine.

— Thyrsis ! Dar vrei tu ca să vin ?

— Da, spuse el. Vreau.

Simți un tremur trecînd prin brațul ei și-l strînse cu putere.

— Te iubesc doar ! șopti, apoi.

— Ah, Thyrsis ! exclamă ea. Cît m-ai chinuit !

— Ssst, dragă, răspunse el. Să nu ne mai gîndim la trecut. Acum, mergem înainte împreună. Tu ți-ai dovedit curajul. Ești o ființă minunată !

---

* N. ed. În limba germană, în original :
Îl salut căci e ferice
Cel cu inimă fidelă.

Intrară într-un parc și se așezară pe o bancă luminată de soare.

— Am terminat cartea, începu el. Peste cîteva zile o voi avea scrisă pe curat. Am o recomandație către un editor și manuscrisul va fi citit fără întîrziere.

— Mi se pare un vis, șopti ea.

— Nu va trebui, deci, să așteptăm mult timp, spuse Thyrsis. Vom ști în curînd cum stăm.

— Și ce vei face tu pînă atunci ?

— Mama vrea să stau cu ea. Mi-au mai rămas numai zece dolari dar voi lua un avans de la editură.

— Ești sigur că va fi acceptată cartea ?

— Ah, Corydon, tu n-ai idee ce minunată este ! Vei rămîne uimită. Am simțit cum creștea în mine pînă în ultima clipă ; am avut mereu idei noi, de aceea m-a și ținut atît de mult. N-am îndrăznit s-o prețuiesc cît timp o scriam, pentru că trebuia să mă îndemn la muncă. Dar acum, cînd e gata, pot s-o judec. Și-ți spun, Corydon, e o carte care va uimi lumea.

— Cînd pot s-o văd, Thyrsis ?

— De îndată ce va fi copiată. Manuscrisul e numai mîzgălituri. Știi ce formă a luat cîntecul bardului pînă la urmă ? Îi spune **Ghetsemanele mele** și e scris numai în versuri albe. Nici n-aveam intenția asta, totul a venit de la sine. Versurile au rupt toate zăgazurile și m-au luat ca într-un iureș. Poezia e năpraznică acum, ca tunetul.

Scoase cîteva hîrtii din buzunar.

— Am recitit-o azi-dimineață în tren. Ascultă.

Îi citi poemul, înfrigurat de emoție la gîndul efectului pe care-l va avea asupra ei.

— Thyrsis ! exclamă ea la sfîrșit, încîntată. E minunat ! Minunat ! Cum ai putut să-l scrii ?

Și totuși, cu tot entuziasmul, Thyrsis simți un fior de dezamăgire, o urmă de îndoială strecurîndu-se în mintea lui. Era ceva inevitabil, era în firea lucrurilor : cum putea cartea să însemne pentru ceilalți oameni ceea ce însemna pentru el ! Timp de șapte luni muncise la ea, aproape atît cît durează sarcina unei femei, îndurînd, în adevăr, chinuri de lehuză ; iar acum, altul o va citi într-o singură zi ! Era veche, străvechea și tragica poveste a artistului care nu poate împărtăși lumii decît o mică parte din ceea ce se petrece în sufletul lui.

El voia să vorbească despre carte, dar Corydon nu voia să vorbească decît despre el. Aşteptase atîta timp, suferise atît şi acum el venise, în sfîrşit !

— Thyrsis ! exclamă ea. N-are nici un rost să mă chinuiesc. Fără tine nu sînt bună de nimic, nu pot face nimic.

— Nu mai trebuie să faci nimic, răspunse el. Nu ne vom mai despărţi niciodată.

— Eşti sigur de tot că mă vrei, că ai nevoie de mine ? Nu mai ai nici o îndoială ?

— Cum să mai am îndoieli, după o scrisoare ca aceea ! Curajoasă scrisoare a fost, Corydon ! Cînd am citit-o, îmi apăreai ca fata vreunui bătrîn wiking. Aşa trebuie să te apuci de orice sarcină grea !

— Atunci pot să fiu sigură ? întrebă ea.

— Nici nu mai trebuie să-ţi faci vreun gînd în privinţa aceasta, răspunse el. Să nu ne mai pierdem vremea în zadar. Lăsăm totul baltă şi ne punem pe muncă.

Petrecură toată ziua în parc, făcînd planuri în timp ce se plimbau.

— Cred că putem fi mulţumiţi că sîntem împreună, spuse Thyrsis. Pentru căsătorie mai avem timp.

— Sigur că da, răspunse ea. Nici să nu ne gîndim la asta, pînă ce nu vei avea mai mulţi bani.

— Ce bine ar fi dacă n-ar trebui să ne căsătorim ! exclamă el.

— De ce ?

— Pentru că... ce nevoie avem de promisiunea altora ca să ne trăim viaţa ? M-am gîndit mult la asta. În fond, nu-i decît o tradiţie de sclavi, care mă face să-mi fie ruşine de mine însumi.

— Cum, eşti cu totul împotriva căsniciei ?

— Da şi nu. Un bărbat care pune o femeie în situaţia de a avea un copil trebuie să-şi ia obligaţia de a-i asigura atît ei, cît şi copilului, traiul pentru cîtva timp. În privinţa asta nu încape nici o discuţie. Numai un nemernic ar căuta să se sustragă îndatoririi. Dar căsătoria înseamnă încă atîtea pe lîngă asta ! Te obligă să rămîi toată viaţa lîngă un om, indiferent dacă-l mai iubeşti sau nu ; nu te poţi despărţi de el decît în anumite condiţii, pe

care alții le-au stabilit. Trebuie să iei asupra ta o mulțime de făgăduieli de care n-ai de gînd să te ții și să te supui unor anumite forme în care nu crezi, iată ce mi se pare culmea lașității.

— Dar ce poți face altceva ? întrebă Corydon.

— Ce am putea face noi doi, e limpede. N-avem de gînd să trăim ca soț și soție ; prin urmare, am putea foarte bine să plecăm împreună și să ne apucăm de munca noastră.

— Dar gîndește-te la părinți, Thyrsis.

— Știu, m-am gîndit la ei. Dar dacă fiecare s-ar gîndi la părinții lui, lumea nu s-ar mai mișca din loc.

— Dar, dragă, strigă Corydon, dacă nu ne căsătorim, și-ar putea pierde mințile !

— Știu. Dar închipuie-ți că ei ar fi împotriva legăturii noastre și ne-ar amenința să-și iasă din minți chiar dacă ne căsătorim. Le-ar folosi asta la ceva ?

— Trebuie să fim cuminți, spuse fata. Pentru ei are o însemnătate atît de mare, pentru noi nici una.

— Da, ai dreptate, răspunse el. Dar mi-e nesuferit gîndul. Dacă începi o dată cu concesiile, nu mai știi cînd și unde te vei opri.

— Noi vom ști, afirmă Corydon cu hotărîre. Oricare ar fi ceremonialul și formele pe care ar trebui să le îndeplinim căsătorindu-ne, amîndoi vom ști că niciodată nu-i va trece prin gînd vreunuia din noi să-l rețină pe celălalt o clipă măcar după ce iubirea s-ar fi stins. Și asta-i doar esențialul, nu ?

— Da, aprobă Thyrsis, așa cred și eu.

— Bine, atunci să stabilim asta între noi doi ! Și asta va fi cununia noastră.

— Vezi, asta-mi place mai degrabă.

Ea rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse rîzînd :

— Ce-ar fi să improvizăm o mică ceremonie numai pentru noi doi ?

— De acord !

— Ești gata chiar acum ? Hotărîrea ta e definitivă ?

— Definitivă.

Ea privi în jur, ca să se asigure că nu e nimeni în apropiere ; apoi puse mîna ei într-a lui.

— Am mai fost pe la cununii, spuse ; știu cum se face : te iau pe tine, Thyrsis, ca tovarăș al sufletului meu. Mă dăruiesc ție de bună voie și pentru că te iubesc

și voi rămîne lîngă tine atîta vreme cît sufletul tău o va duce mai bine în tovărășia mea decît singur. Dacă situația aceasta se va schimba vreodată, atunci te voi părăsi ; pentru că, dacă sufletul meu e mai slab decît al tău, nu mai am dreptul să-ți fiu tovarășă.

Ea se opri.

— E bine așa ? întrebă.

— Da, răspunse el.

— Atunci e rîndul tău, acum.

Și-l puse să repete cuvintele :

— Te iau pe tine, Corydon, ca tovarășă a sufletului meu. Mă dăruiesc ție de bună voie și pentru că te iubesc și voi rămîne lîngă tine atîta vreme cît sufletul tău o va duce mai bine în tovărășia mea decît singur. Dacă situația aceasta se va schimba vreodată, te voi părăsi ; pentru că, dacă sufletul meu e mai slab decît al tău, nu mai am dreptul să-ți fiu tovarăș.

— Acum, exclamă ea, rîzînd veselă, sîntem căsătoriți !

Cînd Thyrsis o privi, zări în ochii ei licărirea unei lacrimi.

3.

Dar lumea n-avea de gînd să se mulțumească cu atît. Se despărțiră în după-amiaza aceea, după ce întocmiseră un amănunțit program de muncă. Urmau să se viziteze alternativ unul pe altul în fiecare zi, ocupîndu-se de germană și de muzică. Dar nu trecu nici o săptămînă, și se iviră primele dificultăți. La Corydon acasă, afară de dormitorul ei, nu se găsea altă cameră în care să poată lucra nestingheriți. Într-o seară, cînd veni Thyrsis, Corydon îl anunță că nu mai au voie să lucreze acolo.

— De ce nu ? întrebă el.

— Fiindcă... părinții spun că servitoarea și-ar putea închipui ceva.

Ea se așteptase ca Thyrsis să aibă o izbucnire de furie ; el însă zîmbi doar amar.

— Eu venisem tocmai să-ți spun ceva asemănător, o lămuri. După cît se pare, nu vei mai putea să vii atît de des la mine și nici să stai după ora zece seara.

— De ce ? întrebă Corydon.

— Băiatul de la ascensor ar putea să-și închipuie ceva.

Se priviră cîtva timp în tăcere.

— Nu mai merge așa, spuse Thyrsis, în sfîrșit. E o stare de lucruri imposibilă. Trebuie să ne căsătorim ; altfel, lumea nu ne va da pace.

— Lumea habar n-are de adevăratele noastre intenții, exclamă Corydon.

— De unde să aibă habar ! spuse Thyrsis. Ca să le înțeleagă ar trebui să aibă în ei ceva corespunzător. Degeaba să le vorbești de suflet, cînd ei n-au suflet. Vorbește-le de dragoste și ei se vor gîndi la obscenități. Toată lumea nu ne atribuie decît gînduri obscene...

— Toată lumea, afară de părinții noștri, îl întrerupse Corydon.

— Ba, și părinții noștri se gîndesc ca ceilalți, răspunse Thyrsis, înciudat.

Fiecare credea că trebuie să-și facă gînduri asupra lor. Aceasta îi scotea din sărite. De ce se simțea toată lumea obligată să aibă o părere despre ei ? De ce se băgau oamenii în treburile lor ? Thyrsis dădu glas sentimentelor sale, exclamînd :

— De ce naiba nu ne lasă în pace ?

— Trebuie să ne căsătorim, spuse Corydon. Asta-i singura soluție înțeleaptă și care-i va reduce la tăcere.

— Ești sigură că asta-i soluția cea mai înțeleaptă ? obiectă el. Poate că tocmai asta e intenția lor : să ne facă să ne căsătorim.

Aceasta era o chestiune substanțială, dar ei nu prea erau dispuși s-o discute în amănunt. Trecură la latura practică a problemei, discutînd, adică, unde, cînd și cum să-și aducă proiectul la îndeplinire.

— Am putea merge la oficiul stării civile, opină el.

— O, nu, nu ! exclamă ea. — Ne-am întîlni cu o mulțime de oameni și eu n-aș putea suporta asta.

— Doar n-oi fi vrînd să ne căsătorim la biserică !

— N-am putea găsi un preot care să ne cunune în liniște ?

— Dar e un ceremonial întreg...

— Îl vom ruga să lase totul la o parte.

— Nu știu dacă va fi de acord. De obicei, preoții cred în lucrurile acestea.

Oricum, se putea face o încercare.

— Să începem chiar de mîine dimineață, spuse Thyrsis. Eu tot trebuie să-mi dau vioara la reparat ; asta va dura un ceas sau două. Cred că putem s-o facem în timpul acesta.

— Ideea e bună, primi Corydon. Eu vorbesc astă seară cu părinții mei, ca să-i obișnuiesc cu acest gînd.

4.

Iată-i deci, a doua zi dimineață, ieșind din micul magazin de instrumente muzicale și pornind să caute pe cineva care să le dea „sfînta binecuvîntare nupțială".

Pe strada cea largă pe care mergeau se găseau multe biserici, dar numai din cele impunătoare.

— N-am observat niciodată, spuse Thyrsis, dar se pare că în tot orașul nu se găsește o biserică săracă, modestă.

Se opriră în fața unei clădiri cenușii, care părea ceva mai puțin măreață.

— „Biserica presbiteriană", citi Corydon. Sînt curioasă să știu cum o fi la aceștia.

— Nu știu, spuse Thyrsis. Cu siguranță că preotul nu ne va cere bani mulți.

— Nu s-ar putea să aibă un vicar sau așa ceva ?

— Prostuțo, zise Thyrsis, la presbiterieni nu există vicari.

— Știi doar că vreau să spun, un ajutor, un asistent sau ceva asemănător.

— Hai, să întrebăm.

Au sunat, deci, emoționați, la ușa casei parohiale. La geam a apărut o fată cu o scufiță albă pe cap, care le-a spus că preotul nu-i acasă și că la ei nu există vicari sau asistenți.

Au pornit mai departe.

— Cum crezi, cam cît se ia de obicei pentru o cununie ? întrebă Thyrsis.

— Nu știu, cred că fiecare dă atît cît poate. Cîți bani ai tu ?

— Opt dolari cu totul.

— Îi ai la tine ?

— Da !

— Eu primesc mîine cei douăzeci și cinci de dolari ai mei, spuse Corydon.

— Îi primești sigur ? întrebă el. Poți conta pe suma asta ?

— O, da. Îi capăt la fiecare cincisprezece ale lunii.

— Am auzit de multe ori despre oameni care trăiesc din rente sau din alte asemenea venituri, dar niciodată nu mi-am putut închipui acest lucru. Și nici prin vis nu mi-ar fi trecut că voi beneficia și eu de așa ceva.

— E în orice caz ceva plăcut, spuse Corydon.

— De la cine o primești ?

— De la domnul Hammond, administratorul moștenirii.

— Ah, domnul acela chel pe care l-am întîlnit o dată la voi ?

— Da, el. E un avocat cunoscut și mi s-a spus că am nimerit-o bine cu el.

— Se poate, spuse Thyrsis. Va trebui să mă ocup și eu de chestia asta într-o zi. Știi că trebuie să lași pe seama mea administrația tuturor „bunurilor lumești" pe care le ai.

Merseră înainte pe strada aceea și ajunseră la o sinagogă cu o cupolă aurită.

— Ce-ar fi să încercăm aici ? întrebă Corydon.

— Cred că n-are rost. Cu siguranță că ne vor pune să jurăm mai întîi pe ceva.

Cînd, mergînd mai departe, se opriră la un colț spre a privi în jurul lor, Thyrss fu copleșit deodată de o stare ciudată. Parcă un văl i-a fost smuls de pe ochi, parcă a fost lovit de trăsnet. Ce se ducea să facă ? Să se căsătorească ? Punea singur piciorul în capcană, el, cerbul cel tînăr și sălbatic a cărui patrie era pădurea, a cărui viață era libertatea !

— Ce s-a întîmplat, ce-i cu tine ? îl întrebă Corydon, văzîndu-l stînd nemișcat.

— Nimic. Mă... mă gîndeam numai.

— La ce ?

— M-am speriat, Corydon. Mă întrebam dacă sîntem siguri de tot... dacă ne dăm seama de ceea ce vrem să facem.

— Dacă ne dăm seama ! strigă ea.

— Știi... e pentru toată viața...

— O, Thyrsis ! exclamă ea, îngrozită.

Atunci el porni și rîse în silă.

— A fost o idee ciudată care mi-a venit, zise.

— Dar cum ai putut să te gîndești !...

— Hai, dragă, spuse Thyrsis repede. Nu-i nimic. Numai că totul mi se pare atît de ciudat.

Ajunseră curînd la altă biserică.

— Unitarieni ! exclamă el. Poate că aici am nimerit bine.

Intrară înăuntru și se găsiră în fața unui preot prietenos, pe nume dr. Hamilton, căruia îi explicară cazul lor. Răspunseră la întrebările sale : da, erau amîndoi majori, vorbiseră și cu părinții. Thyrsis mai adăugă bîlbîindu-se, că averea sa se ridica la suma de opt dolari.

— Dar... din ce aveți de gînd să trăiți ? întrebă dr. Hamilton.

Thyrsis se simți ispitit să menționeze capodopera sa, dar se stăpîni.

— Vom munci, răspunse el.

— Bine, răspunse preotul, atunci totul e în regulă. Sînt gata să vă cunun.

Paracliserul fu chemat înăuntru ca să facă oficiul de martor, iar preotul se postă în fața lor, le ținu o scurtă cuvîntare și rosti o rugăciune. Apoi le uni mîinile și pronunță formula. Cei doi tremurau ușor. Totuși au spus „da", acolo unde trebuia, și asta a fost tot. Au strîns mîna preotului și i-au făgăduit să vină într-o duminică să-i asculte predica. Apoi, i-au înmînat, fîstîciți, doi dolari, pe care el i-a dat paracliserului. Cînd s-au văzut din nou în stradă, au răsuflat ușurați.

— N-a fost pe jumătate atît de rău cum credeam, a mărturisit tînărul soț.

5.

Thyrsis cumpără un ziar și în drum spre magazinul de instrumente muzicale citiră anunțurile de camere mobilate. În centru, chiriile erau prea ridicate față de mijloacele lor ; dar, într-un cartier mai depărtat, într-o

casă joasă, la al cărei parter se afla o bodegă, găsiră două odăiţe mobilate de închiriat. Gazda, croitoreasă, lipsea toată ziua de acasă şi Corydon află cu bucurie că va putea să cînte la pianul din locuinţa ei. Odăiţele erau cele mai mici din cîte văzuseră în viaţa lor, dar în schimb erau curate şi nici chiria nu era prea ridicată : un dolar şi jumătate pe săptămînă pentru camera lui Thyrsis, doi dolari pentru aceea a lui Corydon (a ei avea calorifer), deci, cincizeci de cenţi pe zi pentru amîndoi.

Din stradă venea mult zgomot, ţipetele copiilor de şcoală şi uruitul tramvaielor care treceau pe sub fereastra lor, dar judecară că se vor obişnui, cu timpul, cu toate acestea. După ce dovediră gazdei, negru pe alb, că erau căsătoriţi în regulă şi după ce îşi asigurară permisiunea de a face un menaj modest, închiriară odăile şi plătiră pentru o săptămînă înainte.

— Ne mai rămîn doi dolari şi jumătate ca să începem noua noastră viaţă ! a spus Thyrsis cînd au ieşit din nou în stradă. Menajul nostru va trebui să fie, în adevăr, modest.

Merseră o bucată de drum, apoi intrară într-un parc spre a putea discuta mai în voie.

— Nu stăm chiar atît de prost pe cît se pare, argumentă Thyrsis. Eu tot trebuia să cîştig pentru mine. Acum însă mai avem şi cartea.

— Cînd vei afla ceva despre ea ?

— Am telefonat mai alaltăieri la editură. Mi s-a spus că manuscrisul e în curs de citire.

— Le-ai vorbit de bani ?

— Nu încă.

— Crezi că vei obţine un avans ?

— Cred că da, numai să le placă manuscrisul. Nu mă prea pricep în chestiuni de afaceri.

— În nici un caz nu trebuie să ne lăsăm traşi pe sfoară, exclamă Corydon.

— Nu, fireşte că nu. Dar gîndul la partea comercială a chestiunii mi-e cu totul nesuferit. Mi se pare o cruzime că trebuie să-mi vînd inspiraţia.

— Ce altceva ai putea face ? întrebă ea.

— M-am gîndit mult la asta ; mă obseda tot timpul gîndul : cît am scris ? Iată-mă acum cu grandioasa mea viziune ; lucrez zi şi noapte ca să creez ceva frumos şi sfînt, ceva care să nu poarte nici o urmă a eului meu.

Și trebuie să-mi duc opera la oameni de afaceri, care o scot în piață și o oferă spre vînzare ca să facă bani cu ea ! Cartea intră în concurență cu mii de alte cărți și editorii trebuie să-i strige calitățile, ca precupeții în tîrg. Numai gîndul acesta mă face să turbez de furie ! Mai bine să trăiesc toată viața într-o mansardă, decît să asist la un asemenea spectacol. Nu vreau ca ceea ce am păzit ca o comoară în sufletul meu să fie vîndut pe stradă.

— Dar cum să ajungă cărțile în mîinile oamenilor ?

— Cel mai mult mi-ar plăcea să am o editură a mea proprie, să-mi tipăresc cărțile pe hîrtie bună, să le dau o legătură trainică și să le vînd, apoi, pe prețul de cost. Mi-aș face singur recenziile, spunînd întregul adevăr asupra celor ce am scris, pentru că cunosc acest adevăr mai bine decît oricine. Nu sînt vanitos și m-aș critica tot atît de sever cum se critica Shelley pe el însuși. Pot aștepta în liniște să găsesc prieteni adevărați : comerțul cu cărți îl las pe seama scriitorilor care nu caută decît îmbogățirea. Mi-aș putea vinde cărțile ieftin, astfel ca ele să ajungă în mîinile oamenilor mai săraci. Mă cutremur mereu la gîndul că tocmai oamenii care au cel mai mult nevoie de cărțile mele nu le vor putea avea din pricină că ceea ce cîștig eu le scumpește.

— Va trebui să facem asta într-o zi, declară Corydon.

— Vom fi nevoiți să trăim foarte modest, ca să putem începe cît mai curînd. Poate chiar cu banii de la această carte. O mie de dolari pe an ne-ar ajunge pentru tot ce ne trebuie, iar restul l-am putea economisi.

Corydon se arătă de acord.

— Am și scris prospectul editurii mele, continuă Thyrsis. Am elaborat și alte cîteva planuri : oamenii ar rîde dacă le-ar cunoaște, sînt sigur. Întîi voi deschide o sală de lectură unde oricine va dori, va putea citi cărțile mele ; asta va fi într-un cartier de oameni săraci, firește. Apoi, voi organiza biblioteci ambulante pentru uzul oamenilor de la țară. E singura speranță într-o îmbunătățire a stărilor de azi : să-i facem pe oameni să gîndească, să le mijlocim idei.

Discutînd astfel, ajunseră la casa mamei lui Thyrsis și el intră înăuntru ca să-și împacheteze avutul ; Corydon îl însoți. Cum intrară, mama îi spuse :

— A sosit un pachet pentru tine.

Thyrsis se duse în camera lui, unde văzu un pachet pe pat. Îl privi mai de aproape, tresări, apoi, îl luă în mîini și citi adresa.

— Ce-i asta ? bolborosi, uluit.

Luă o foarfecă, tăie sfoara și desfăcu ambalajul. Era manuscrisul lui.

Cu degetele tremurînde, întoarse pachetul și găsi o scrisoare pe care o citi repede.

Avem regretul de a trebui să vă anunțăm că nu vă putem adresa o ofertă de publicare a cărții dumneavoastră. Mulțumindu-vă pentru privilegiul de a o fi examinat, rămînem

Cu toată stima,

. . . . . .

Asta era tot !

— Au respins cartea ! gemu Thyrsis. El și Corydon se priviră îngroziți și consternați.

La eventualitatea aceasta, Thyrsis nu se gîndise niciodată, nici măcar în clipele celei mai crude deznădejdi. Să respingă un om în toate mințile cartea lui, să citească cineva un singur capitol și să nu-și dea seama îndată de măreția ei !

— Au avut-o numai cinci zile ! strigă el. Și, în aceeași clipă, o explicație îi străfulgeră gîndirea. Sînt sigur că n-au citit-o ! Nici nu s-au uitat măcar la ea !

Dar, citit sau necitit, manuscrisul era acolo, respins ! Hotărîrea era fără apel. Cărei instanțe superioare să se fi adresat ? Fără explicații și fără scuze, găsiseră de cuviință să refuze cartea și gata ! Pentru Thyrsis era o lovitură în obraz : se simțea ca o femeie a cărei dragoste a fost terfelită în noroi.

— Idioții ! Mizerabilii ! strigă el.

Dar multă mîngîiere nu-i aducea metoda aceasta. Tristul adevăr rămînea același. Editura era una din cele mai mari și mai prospere din țară. Iar dacă stăpînii ei erau idioți, cîți idioți mai puteau fi printre ceilalți editori care se aflau între el și publicul cititor ? Iar dacă aceasta era realitatea, ce-i rămînea de făcut ?

Astfel de la început căzu o umbră asupra tinerei lor vieți. Din primul ceas, atunci cînd totul ar fi trebuit să fie numai entuziasm și încîntare, se încuibă în inimile lor spectrul cenușiu al grijii, care avea să nu-i părăsească atîția ani !

Ei însă nu s-au lăsat intimidați. Au încleștat cu curaj pumnii, au înlăturat orice gînd negru și s-au mutat cu tot avutul lor în cele două odăițe. Cînd geamantanele au fost înăuntru, nu le-a mai rămas loc decît pentru paturi ; și, deși Corydon renunțase la tot de ce se putea lipsi, rămînea încă o enigmă unde vor plasa toate lucrurile lor.

Dar ce însemnătate avea aceasta. Erau, în sfîrșit, împreună ! Ce fericire să-și despacheteze și să-și amestece avutul ! Li se părea un simbol al comuniunii lor spirituale ; lucrurile cele mai banale căpătau, deodată, un înțeles mai adînc. Thyrsis simți o deosebită emoție atunci cînd Corydon aduse la el în cameră un maldăr de cărți ; toată bogăția aceasta avea acum să fie și a lui ! El însuși avea puține cărți, numai cîteva partituri de opere și cîteva volume de poezii pe care le știa pe dinafară. Tot ce citise în viața lui luase de la biblioteci de împrumut ; se mirase de multe ori de oamenii care dădeau un dolar sau doi pentru o carte pe care n-aveau de gînd s-o citească decît o singură dată.

Din valiza lui Corydon ieșiră la iveală o mulțime de nimicuri care-i vorbeau de viața ei cea mai intimă ; fotografii pe care ea le așeză pe masă, rochii pe care le atîrnă de un cui pe ușă. Îl tulbura ciudat gîndul cît de aproape unul de altul vor trăi de azi înainte.

Iar apoi excursia la băcanul din colț și întîile delicii ale gospodăriei ! O litră de unt, puțină sare și piper și o legătură de țelină ; conserve de carne, o duzină de ouă și un kilogram de cartofi. Apoi, la brutărie, după chifle și cozonac ! Niciodată un băcan și un brutar nu mai vînduseră asemenea minunății ! Duseră comorile acasă și, pe cînd Corydon curăța țelina în odaia de baie, Thyrsis își scoase tigaia din valiză. Curînd, carnea și ouăle fierbeau zumzăind pe foc, în timp ce ei trăgeau în nări delicioasele mirosuri, rontăind totodată din chiflele cu unt, pentru că nu se mai puteau ține de foame.

Ce ospăț paradisiac ! Și cînd te gîndeai că asta se va repeta acum de trei ori pe zi ! Adevărat, cumpărăturile tocaseră jumătate din restul de capital al lui Thyrsis ; dar nu era oare tocmai această veșnică primejdie și nesiguranță aceea care le biciuia plăcerea, sporindu-le-o ? Ce altceva le cufunda micul refugiu într-o lumină atît de plăcută și de intimă, dacă nu conștiința lumii reci și dușmănoase care-i pîndea afară ?

A doua zi dimineață, Thyrsis își duse manuscrisul la altă editură și, imediat ce se întoarse, se apucară de lucru. Corydon zburdă de bucurie cînd începură cu germana, pentru că nu mai trebuia să îndure chinuri, cînd îl avea pe Thyrsis ca dicționar ! Înghițiră de-a dreptul cărțile. În săptămînile ce urmară, citiră **Werther, Wilhelm Meister** și **Wahlverwandtschaften,** * apoi **Undine, Peter Schlemihl** și **Aus dem Leben eines Taugenichts****, veniră pe urmă, la rînd, poeziile lui Heine, povestirile lui Berthold Anerbach și Gustav Freytag, **Oberon** de Wieland — cine mai citește astăzi în Germania **Oberon-ul** lui Wieland ? Cu siguranță că se mai găsesc undeva tinere perechi care se delectează cu **Der Trompeter von Säckingen** și rîd de cotoiul **Hidigeigei.**

Cu muzica procedară tot atît de temeinic. Corydon fusese învățată să cînte la pian doar cîteva bucăți, ca orice tînără americană de condiție mai bună, Thyrsis însă știu s-o cîștige pentru o nouă și deznădăjduită întreprindere : declară că n-ai nimic cu muzica pînă n-ai învățat să cînți după note. În fiecare zi, imediat ce gazda pleca de acasă, își lua pupitrul în camera în care se afla pianul și o chema pe Corydon la lucru. Thyrsis adoptă o metodă de forță : spre a învăța să citești nemțește, trebuia să citești nemțește, spre a învăța să citești note, trebuia să citești note. Lua o bucată pe care nici unul din ei n-o cunoștea și începea s-o cînte, bătînd tactul cu piciorul, iar Corydon trebuia să se țină după el, chiar dacă nimerea numai o notă sau două dintr-un tact. La început, aceasta a fost pentru ea un chin de neîndurat ; ea voia să prindă cel puțin o urmă a melodiei. Dar Thyrsis nu se lăsa înduplecat, o certa, o îndemna și striga, bătînd necontenit tactul.

---

* N. ed. În limba germană, în original : **Afinități elective,** roman de J.W. von Goethe.

** Idem : **Din viața unui pierde vară,** nuvelă de J. Eichendorff.

Și astfel, spre marea mirare a lui Corydon, în cîteva săptămîni, a constatat că ea și Thyrsis puteau cînta împreună. În felul acesta, au exersat sonatele lui Haydn și Mozart și s-au aventurat chiar să cînte — fără vioara a doua — triourile lui Beethoven. Apoi Thyrsis s-a abonat la o bibliotecă muzicală și de două ori pe săptămînă aducea acasă cîte un maldăr de note. Iar de fiecare dată cînd izbuteau, după atîtea sforțări, să cînte ceva ce le suna a muzică adevărată, bucuria lor nu mai cunoștea margini.

7.

În domeniul muzicii, aveau încă cel mai mult sentimentul unei apropieri creatoare, pentru că era singurul domeniu în care însușirile lor erau aproape aceleași. În toate celelalte, vădeau dizarmonii ; se loviră, de aceea, de multe stînci și bancuri de nisip pe căile nestrăbătute ale mării conjugale.

Thyrsis era grăbit și nerăbdător și lepădase orice grijă pentru lucrurile exterioare. Corydon, dimpotrivă, era înzestrată cu toate lipsurile și slăbiciunile naturii feminine. Era asemeni unui mic șoarece de cîmp în grija pe care o purta persoanei sale ; dimineața, trebuia să se frece cu conștiinciozitate, seara, avea nevoie de apă caldă pentru obraz ; părul ei trebuia împletit, unghiile ei trebuiau date cu lac. Doamne, cît timp îi trebuia ca să se îmbrace sau numai să se pregătească să poată ieși în stradă ! Se agita ca o nebună ca să termine cît mai în grabă, pe cînd Thyrsis mormăia, se mînia și agoniza în odaia de alături. Nu putea să facă nimic în timpul acela : nu hotărîseră oare să facă totul împreună ?

Dar mai era și alt măr al discordiei : ziarele ! Thyrsis trebuia să știe ce se întîmplă în lume. Se obișnuise să citească ziarele și revistele atît de repede, ca un redactor de economice-financiare ; ochiul lui zbura de la coloană la coloană și în cîteva minute desprindea esențialul. Corydon nu putea asista nepăsătoare la acest spectacol, pentru că ei îi trebuia o jumătate de oră ca să citească un ziar. Îl rugă să citească totul cu glas tare, neputînd înțelege

de ce Thyrsis nu putea suferi aceasta. După un timp, el recurse la alt procedeu : însemna în ziar tot ce trebuia să știe ea. Făcu aceasta cu cea mai mare religiozitate, pînă în ziua cînd își dădu seama că Corydon nu ținea minte nici o iotă din ceea ce citea.

Îi trebuiră ani ca să înțeleagă aceasta. Anumite părți ale creierului omenesc normal lipseau, pur și simplu, soției sale. Trăia de optsprezece ani pe lume și niciodată nu-i trecuse prin minte să se întrebe cum pun aburii în mișcare o locomotivă sau care este rostul porțelanurilor de pe stîlpii de telegraf. Tot așa și cu politica și cu afacerile și cu cele o mie și una de personalități ale zilei. De îndată ce se ivea un asemenea gol în știința ei, Thyrsis îi explica răbdător tot ce trebuia să știe. I se părea firesc ca ea să se arunce ca o pasăre de pradă asupra nou dobînditei cunoștințe și să caute s-o păstreze cît mai bine în minte, întocmai cum ar fi făcut el într-un caz similar. Dacă însă, după două sau trei săptămîni, reveneau în discuție la același subiect, recunoștea, după groaza subită care se zugrăvea în ochii lui Corydon, că ea uitase totul de la primul și pînă la ultimul cuvînt.

Abia mult mai tîrziu ajunsese să înțeleagă și să respecte această ignoranță a ei. Oamenii trebuiau să aducă autentice scrisori de acreditare ca să cîștige un loc în gîndirea lui Corydon ; nu ajungea ca ei să fie deseori pomeniți în public. La fel era și cu celelalte lucruri. Știința exista pentru Corydon numai în măsura în care atingea frumosul, iar istoria trebuia s-o însuflețească spre a o interesa. Seara, citeau de obicei împreună din **Istoria poporului englez** de Green ; la fiecare cîteva minute, Corydon trebuia să se scoale și să-și moaie obrazul în apă rece ca să nu i se închidă ochii de somn. Lungile lupte parlamentare rămîneau pentru ea ceva extrem de confuz. Nu găsea nici o plăcere în a urmări cum „libertatea își face drum din generație în generație". Dacă însă intervenea vreo poveste pur umană, ca, de pildă, aceea a Fecioarei din Orléans, atunci vedeai fata încleștînd pumnii, cu lacrimi fierbinți în ochi, ca și cum rugul martirului s-ar fi aprins în sufletul ei !

Acestea erau orele care revelau lui Thyrsis ce prețioasă comoară dobîndise, o ființă de pură frumusețe, al cărei suflet era acum în grija lui. Îi era rușine și se sfia în fața ei ; dar ceea ce era mai rău, era că nu putea

sălășlui cu ea în acele sfere de bucurie. Trebuia să se ocupe de lucruri banale și cu oameni vulgari, căci cu aceștia lupta pentru o bucată de pîine. Partea aceasta a gîndirii și a vieții sale nu putea fi împărtășită de Corydon. Și nu era de ajuns să tolerezi numai asemenea existențe cotidiene și să te împaci cu firea lor trecătoare ; nu, trebuia să iei parte la tot ce făceau și să te transpui de-a dreptul în sufletele lor mărunte. Ce altceva îți rămînea de făcut dacă voiai să-ți menții locul în lume și să reușești în lupta pentru viață ?

Aceasta, căuta el să se convingă, era singura cauză a neînțelegerilor dintre ei, singura umbră care întuneca fericirea vieții lor comune. Cu timpul însă, îi veni bănuiala că mai era și altceva la mijloc, ceva mult mai însemnat și mai vital. Își dădu seama că renunțase la ceea ce era principalul izvor al puterii sale de creație : singurătatea sa. Centrul conștiinței sale fusese scos dintr-însul ; toate încercările de a-l readuce la locul lui inițial erau zadarnice. Unde erau acum ceasurile de nestingheritā meditare ? Unde erau crîncenele bătălii din sufletul lui ? Și ce era să le ia acum locul, conversația, poate, oricît de interesantă ar fi fost ea ? Lui Thyrsis îi plăcea o maximă a lui Emerson, pe care o cita de multe ori : „Oamenii se înjosesc să se întîlnească." Fiind căsătorit, nu te înjoseai oare în felul acèsta în fiecare clipă ?

Judecă chestiunea în sinea lui. Corydon n-avea nici o vină, era limpede. Ar fi fost același lucru chiar dacă s-ar fi însurat cu un înger. Dar el nici nu voia să ducă viața unui înger, voia să trăiască propria lui viață. Apropierea fizică a altui om era de-ajuns ca să-i abată atenția asupra unor lucruri exterioare. Trivialitățile și lucrurile mărunte ale cotidianului cîștigau, în mod inevitabil, o anumită însemnătate. Thyrsis își fixase odată ca ideal să nu lase să-i vină pe buze o vorbă goală ; acum, trebuia să vadă, neputincios, cum buzele îi erau inundate de fraze banale ; de pildă, conversația sa cu Corydon lua regulat o întorsătură personală și hazlie. Ea era foarte sensibilă la lucrurile exterioare și-i atrăgea mereu atenția că pantalonii îi erau lustruiți la genunchi, iar părul nepieptănat și că oamenii se uitau după el pe stradă.

Era o situație inerentă căsniciei. Pentru un scriitor, cugetă el, jugul era și mai greu, pentru că un scriitor,

trebuia să stea tot timpul acasă. Altădată, Thyrsis fusese obișnuit, cînd deschidea ochii, dimineața, să mai rămînă în pat lăsînd să-i treacă prin cap tot felul de imagini și de gînduri ; își făcea astfel planul de muncă pentru ziua întreagă, în timp ce imaginația lui era limpede și proaspătă și nimic nu-l tulburase încă. Acum însă, trebuia să se scoale și să se îmbrace, spulberîndu-și astfel toate viziunile. Tot astfel, altădată, obișnuia să se plimbe ceasuri întregi, pierdut în gînduri. Acum însă, nu mai era niciodată singur, iar Corydon nu era în stare să țină pasul cu el, cînd mergeau. Toate acestea însemnau o renunțare la condițiile de viață cu care se obișnuise și care erau cele mai prielnice gîndirii sale. Iar dacă acesta era cazul cu asemenea lucruri exterioare, cu atît mai mult era cu ciudatele și capricioasele impulsuri ale eului său interior ! Thyrsis era acum ca un vînător care a dibuit un vînat și, în loc să dea pinteni calului său și să-l urmărească, trebuie să-și cheme tovarășul și să-l aștepte, în care timp, firește, vînatul a luat-o peste munți și cîmpii.

Toate neînțelegerile lor nu duceau decît la un singur refugiu : muzica. Muzica îi interesa pe amîndoi în aceeași măsură. Muzica era religia lor ; trebuiau numai să învețe mult spre a progresa în acest domeniu, trebuiau să dobîndească o tehnică desăvîrșită, spre a putea turna în muzică tot ce simțeau. Aceasta putea dura ani de zile, firește ; dar lor nu le păsa. Ei erau gata să exerseze în fiecare zi pînă la epuizare, numai lumea să-i fi lăsat în pace. Dar, vai, lumea părea a avea cu totul alte intenții.

8.

Thyrsis așteptă o săptămînă în zadar, apoi scrise celuilalt editor ; primi răspunsul că cercetarea manuscrisului său va cere cel puțin două săptămîni. În acest timp, cheltui și ultimul cent și fu nevoit să trăiască din banii lui Corydon. Nu mai mergea așa, își spuse, trebuia să cîștige ceva pe loc. O lăsă pe ea să studieze și să exerseze singură, iar el își chinui creierul și sufletul, scriind tot soiul de lucruri plătite.

Încercă din nou să scrie versuri, dar își dădu seama că izvorul din el secase. Prea îi era sumbră viața, iar versurile spontane și voioase nu mai voiau să-i vină. Dacă izbutea totuși, cu forța aproape, să scrie ceva, cuvintele îi sunau searbede și goale. Tot astfel le sunau, probabil, și editorilor, pentru că i le trimiteau regulat înapoi.

Își încercă apoi norocul cu recenzii literare, dar, vai, ce oribilă farsă erau aceste recenzii ! Să citești aceste cărți neroade, adevărate mîzgăleli, repetîndu-se în sute de variante, fără a putea îndrăzni să-ți spui adevărata părere despre ele ! Tristă meserie, să fii nevoit a te transpune în sufletul unei simple școlărițe, al unui obosit vînzător de prăvălie sau al unei gospodine sentimentale și să trebuiască să-ți închipui ce părere au ei despre cartea respectivă și cam ce le-ar face plăcere să citească despre ea ! Să iei aceste produse ale înjosirii tale și să te duci la o redacție, să aștepți tremurînd pînă ce sînt citite, spre a căpăta doi dolari de bucată dacă sînt primite și nici un ban dacă ai fost atît de naiv, încît l-ai făcut pe redactor să înțeleagă că volumul respectiv nu merită nici măcar spațiul pe care l-ar ocupa în gazetă !

Oricum, Thyrsis a fost destul de șiret spre a-și cîștiga în felul acesta banii de chirie și de mîncare pentru următoarele două săptămîni. Într-o zi, sosi și scrisoarea așteptată. Cînd Thyrsis citi numele expeditorului, inima îi săltă în piept de bucurie. Deschise în grabă plicul și citi următoarea comunicare a celui de-al doilea editor :

„Manuscrisul dumneavoastră e interesant, dar, întrucît nu întrevedem nici o posibilitate de a-l publica, ne-ar face plăcere să discutăm chestiunea cu dumneavoastră personal".

— Ce o mai fi însemnînd și asta ? întrebă Corydon, tremurînd aproape de emoție.

— Dumnezeu știe, răspunse Thyrsis. Mă duc chiar azi să-i vorbesc.

Cînd se întoarse acasă, căzu pe un scaun și rămase cu privirea încruntată, ațintită înainte.

— Nu mă întreba ! îi spuse lui Corydon. Nu mă întreba nimic !

— Spune-mi, te rog, strigă fata, l-ai văzut pe editor ?

— Da, l-am văzut. Adică, am văzut un om gras !

— Un om gras !

— Da, gras la trup, gras la minte, gras la suflet.

— Povestește-mi, te rog, Thyrsis !

— Mi-a spus că nu s-ar putea vinde bine cartea mea, pentru că lumea s-a săturat de asemenea lucruri.

— Asemenea lucruri !

— Lumea obișnuia să citească altădată „romane istorice", dar azi nu le mai cumpără. Omul acesta era sincer convins că și cartea mea e de genul acesta.

— Înțeleg. Dar tu nu l-ai lămurit ?

— Ba l-am lămurit. I-am spus : nu-ți dai se[domnule, că lucrarea aceasta e ceva deosebit, că e s[cu inima unui om ? „Se prea poate, mi-a răspuns, da poți cere ca și publicul să-și dea seama de asta". A[tot acolo am rămas.

Thyrsis își înfipse unghiile în palmă.

— E ca și cu recenziile, exclamă el. Editorul însuși cunoaște adevărul, dar asta nu înseamnă nimic, nu se gîndește decît la public ! A ajuns să nu-i mai pese de altceva.

— Deci, nu va mai edita cartea ?

— Nici nu va mai avea de-a face cu mine. Mă urăște.

— Te urăște ?

— Da. Mă urăște, pentru că eu am o credință, iar n-are. Pentru că n-am primit oferta sa rușinoasă.

— Dar ce ți-a oferit ?

— Mi-a spus că ceea ce publicul cere azi sînt romanele de societate, cărți despre oameni din lumea mondenă, eleganți, bogați și cu succes în toate. Publicul vrea să găsească, în romanele pe care le citește, spectacole de gală și cluburi intime.

— Dar, Thyrsis, tu nu cunoști nimic din toate astea !

— Așa i-am spus și eu. El mi-a răspuns însă că astea se învață foarte repede. „Ai un stil pătimaș și colorat, ai putea scrie o emoționantă poveste de dragoste", mi-a spus. Cu alte cuvinte, să necinstesc extazul meu pur ca să scriu despre dragostea unei perechi din lumea mare !

Amîndoi tăcură cîtva timp.

— Și ce ai făcut cu manuscrisul ? întrebă, apoi, Corydon cu vocea stinsă.

— L-am dus la altă editură.

— Și ce vom face acum ?

— Am fost la directorul **Comorii sufletești.**

Comoara sufletească era o revistă populară pe care Thyrsis o văzuse odată pe masa gazdei sale. Se uitase atunci printr-o nuvelă publicată acolo și-i spusese lui Corydon că, dacă ar avea un stenograf, i-ar putea dicta o astfel de poveste cu o iuțeală de douăzeci de mii de cuvinte pe zi.

— Ai vorbit chiar cu directorul ?

— Da. Un afacerist cu umerii lați și vocea răgușită, arată ca un boxer de bîlci. Mi-a spus că, dacă știu să scriu, să mă apuc de lucru și să-i arăt ceva gata. Plătește un cent de fiecare cinci cuvinte — o sută de dolari pentru poveste întreagă. Dă toți banii o dată. Să scriu o schiță de roman, mi-a spus, el o va citi și-mi va spune dacă pot scrie pentru publicul lui.

— Despre ce să fie vorba în povestire ? întrebă Corydon.

— Spune că cititorii săi tot nu s-au săturat încă de poveștile gen **Zenda.** Așa că voi încerca să scriu și eu una.

Thyrsis petrecu toată după-amiaza și seara plimbîndu-se prin parc ; puțin după miezul nopții, își așternu schița pe hîrtie. Poveștile gen **Zenda** aveau avantajul lor ; totul petrecîndu-se într-un regat imaginar, nu era nevoie să studiezi culoarea locală. Cît privește limba convențională și artificială, folosită în aceste povești, o învățâ la repezeală dintr-un roman istoric ales la întîmplare din biblioteca de împrumut de peste drum. Nu îndrăzni să ducă schița a doua zi, ci mai așteptă, de formă, cîteva zile. Editorul îi spuse că schița putea fi considerată ca promițătoare și, în consecință, îi dădu însărcinarea să scrie deocamdată, de probă, o poveste de douăzeci de mii de cuvinte.

9.

Thyrsis se încuie în odaia lui și se apucă de lucru. Scria, cînd fierbînd de mînie la gîndul înjosirii sale, cînd rîzînd el însuși. Rîdea, mai cu seamă, cînd scria scenele de dragoste ; încărcă, în adevăr, de „patimă și culoare" pe fascinanta contesă și pe inginerul american cel tînăr și deștept. Ar fi putut scrie cele douăzeci de mii de cuvinte

în trei zile ; lăsă însă să treacă zece zile, ca directorului revistei să nu i se pară că lucra de mîntuială. După alte trei zile, se duse să afle verdictul.

Directorul era mulțumit și-i spuse că, dacă urmarea va fi la fel de interesantă, va accepta povestirea. Thyrsis termină lucrarea, punînd-o din nou deoparte pentru cîteva zile. În răstimp, primi o scrisoare de la consultantul literar al celei de-a treia edituri, care îi exprima regretul de a nu putea accepta cartea.

Era însă o scrisoare atît de cordială, încît Thyrsis se simți îndemnat să treacă pe acolo. Cunoscu pe consultantul literar, un domn amabil și delicat, pe nume domnul Ardsley, care-i vorbi de problemele cărora va trebui să le facă față în viață.

— Ai mult talent, îi spuse. Poate ești chiar un geniu. Cartea dumitale e, fără îndoială, sinceră, e o carte trăită. Bănuiesc că erai îndrăgostit pe cînd o scriai.

— Da, oarecum, răspunse Thyrsis, roșind ușor. Nu intenționasem a lăsa să se întrevadă asta.

Domnul Ardsley zîmbi.

— Pe alocuri e cam exagerată și incoerentă. Dar principalul motiv pentru care n-o publicăm este că e cu mult deasupra nivelului marelui public. Cititorii nu vor înțelege dragostea de care vorbești dumneata ; ea le va părea cel puțin ridicolă.

— Dar ce să fac atunci ? strigă Thyrsis.

— Nu-ți rămîne decît să încerci din nou pînă vei avea norocul să răzbați.

— Și din ce să trăiesc ?

— Ah, așa stau lucrurile. — Domnul Ardsley privi pe tînărul din fața lui și zîmbi trist. — Să-ți spun cum am rezolvat eu problema. Eram și eu odată tînăr și voiam să scriu romane. Pe atunci, îi uram și eu pe editori, căci credeam că ei sînt aceia care-mi stau în cale. Azi însă, știu cum stau lucrurile. Editorul trebuie să lupte cu o puternică concurență și nu poate conta pe un cîștig prea mare ; prin urmare, nu-și poate permite să publice cărți care nu-i vor aduce un cîștig real. Iată-mă, de pildă, pe mine ; în calitate de consultant al casei, am datoria să fiu prudent cu ceea ce recomand spre publicare. Dacă le dau sfaturi proaste, îmi pierd postul. Aș putea, de pildă, să iau manuscrisul dumitale și să le spun : „Iată o lucrare

de mare valoare". „Va avea succes ?" mă vor întreba ei și atunci va trebui să răspund : „Nu prea cred".

— Dar ce nerozii se publică ! exclamă Thyrsis cu violență.

Domnul Ardsley zîmbi din nou.

— E adevărat. Dar ele aduc cîștig. Sînt singurele care rentează și care, de fapt, salvează întreprinderea.

Thyrsis își luă rămas bun și plecă. Era lămurit acum, vedea limpede banalul adevăr : nu era vorba cîtuși de puțin de artă, era vorba de afaceri. Trăim într-o lume a afacerilor, nu într-o lume a artei ; iar el, un biet nerod, își pusese în cap să fie artist !

Lucră încă trei zile la povestirea sa din **Zenda** ; cînd o termină, noaptea tîrziu, ieși să respire puțin aer proaspăt și să încerce să scuture povara de deznădejde care-l apăsa. Atunci, se produse o explozie.

Poate că era o influență a vîntului puternic din noaptea aceea. Thyrsis iubea vîntul ; îl asemăna cu o oglindă a propriului său suflet, neobosit, neînfrînat și tainic. Cînd ieși în stradă, se treziră într-însul toți demonii săi. Cheltuise o muncă uriașă, clădise din gîndurile sale această operă măreață, și acum totul să fie în zadar ! Făcuse totul ca întreaga sa fire să se contopească într-un singur dor pasionat, într-o singură flacără, și acum trebuia s-o stingă, s-o înăbușe pînă la ultima scînteie !

Scrisese o carte, o carte mare ; cei cărora le-o arătase știau că e mare. Dar toți îi spuneau să scrie alta și să se hrănească în acest timp cu mîzgăleală la comandă ! Dar aceasta era cu neputință, el n-o putea îndura ! Va reuși cu cartea pe care o scrisese! Îi va face să-l asculte, îi va face să-i citească lucrarea !

Începu să compună în gînd un manifest către lume ; în zori, ajunse acasă, se închise în odaia lui și-l așternu pe hîrtie. Îi dădu titlul **Artă și afaceri** și povestea în el cum se născuse cartea sa. Explica fără rezerve ce era această carte și întreba dacă există în toată America un editor care să publice o carte pentru că este bună și nu numai pentru că se vinde bine ; sau dacă se găsește vreun critic literar, bibliofil, filantrop sau altă persoană gata să sprijine pe un autentic artist. Acest artist e hotărît să muncească ziua și noaptea și cere mai puțin decît primește un salahor. E gata să jertfească totul în viață, spre a-și putea urma chemarea.

Cînd Corydon se trezi dimineață, îi citi manifestul. Îl ascultă tremurînd de emoție.

— O, Thyrsis ! strigă ea. Trebuie să faci ceva cu manifestul acesta !

— Îl tipăresc și-l trimit tuturor editurilor, ziarelor și oamenilor de litere.

— Îl vei semna cu numele tău ?

— L-am și semnat.

— Și cînd îl duci la tipărit ?

— De îndată ce se întoarce cartea de la ultimul editor.

După ce dejună, termină povestirea gen **Zenda** și o duse la redacție. După trecerea timpului cuvenit, se duse să afle rezultatul. Tremura și abia se putea ține pe picioare de emoție și teamă. În răstimp, nu plasase decît o singură recenzie și trăi din nou din banii lui Corydon. Dușmanii săi îi preziseseră că va ajunge la aceasta, dar atunci ce le răspunsese : „Mai degrabă mor !"

De astă dată radia de fericire cînd se întoarse acasă.

— Povestirea e primită ! vesti cu bucurie. Trebuie să schimb doar sfîrșitul continuării a patra ; vor ceva mai senzațional. O voi închide pe contesă într-un turn cuprins de flăcări.

Făcu și aceasta, se duse din nou la redacție și se întoarse cu un pachet de o sută de dolari păstrat cu grijă în buzunarul dinăuntru al hainei. Se simțea ca un om ieșit din închisoare. În sfîrșit cîmpul era liber în fața sa. Manifestul lui putea porni în lume !

CARTEA A CINCEA

MOMEALA A PRINS

1.

Thyrsis era aproape sigur că editura următoare îi va respinge manuscrisul. De aceea, n-a fost entuziasmat peste măsură cînd a primit o scrisoare prin care i se aducea la cunoștință că, deși editorul nu-i putea accepta cartea spre publicare, unul din lectorii săi manifesta atîta interes pentru ea, încît i-ar face o deosebită plăcere să stea de vorbă cu autorul. Thyrsis răspunse în scris că e de acord. Astfel, spre marea lui surprindere, află că lectorul în chestiune nu era altul decît profesorul Osborne, acela care, în universitate, îi făcuse o atît de adîncă impresie prin savanta sa nepricepere în arta scrisului.

Se duse la profesor acasă și acolo se înfiripă între ei o lungă discuție. De întrevederea lor anterioară nu pomeni nici unul nici un cuvînt. Era vădit că profesorul recunoștea că Thyrsis justificase pretenția sa de a urma o cale proprie. Thyrsis se mulțumi cu această recunoaștere tacită.

Discutară despre carte. Profesorul îl asigură de la început că nu va avea succes niciodată. Apoi, se apucă să-i explice motivele. Cu acest prilej, se încăierară.

— Cartea e sinceră, poate chiar măreață, spuse profesorul Osborne. Dar e cam exaltată și suferă de exagerări.

— Dar nu este vie ? întrebă Thyrsis.

Profesorul cugetă o clipă. Chibzuia bine tot ce vorbea și alegea cuvintele cu grijă.

— Poate că anumitor oameni li se va părea vie. În ce mă privește, eu n-am cunoscut niciodată o asemenea viață.

— Ce are a face ? strigă Thyrsis.

— Are foarte mult, pentru tine cel puțin. Nu poți judeca decît ceea ce cunoști tu însuți.

— Omul însă trebuie să primească învățăminte și de la alții.

Profesorul medită din nou.

— Vezi dumneata, spuse el, eu am patruzeci și cinci de ani ; dumneata nici jumătate pe atît. Îmi pot îngădui să spun că am citit mai mult, că am gîndit și învățat mai mult decît dumneata. Prin urmare, nu poți avea pretenția să mă iau după învățămintele dumitale.

— Nu, nu ! strigă Thyrsis cu violență. Asta nu este o chestiune de învățătură, de studiu, de cunoaștere a lumii. Există o intensitate a experienței, a trăirii, care nu depinde de timp. Spre a avea imaginație și a fi inspirat, nu trebuie deloc să fii bătrîn sau învățat.

— Asta poate să fie adevărat, admise profesorul după o scurtă șovăire.

— Citiți, de pildă, poeziile lui Keats sau Shelley. Ei erau tot atît de tineri ca și mine cînd le-au scris. Cu toate acestea, recunoașteți fără rezerve valoarea lor. Se datorește asta împrejurării că sînt morți și că opera lor e considerată clasică ?

După lungi lupte, Thyrsis își aduse adversarul la punctul de a recunoaște posibilitatea unei scîntei de geniu în opera sa. Dar nu-l putu aduce la punctul de a mișca un deget pentru promovarea ei. Cînd plecă, tînărul poet era complet lămurit asupra situației. Domnul Osborne era profesor ; meseria lui era să știe. Dacă ar fi abdicat în fața unuia dintre elevii săi, ce s-ar fi ales din autoritatea sa ? Avea prototipuri fixate o dată pentru totdeauna, pe care le servea clasei ; toate laolaltă formau literatura. Dacă îndrăznea cineva să nu țină seamă de ele și să creeze un nou gen, potrivit propriului său suflet și propriilor sale legi, ce anarhie s-ar naște în clasă ! În asemenea împrejurări, era de-a dreptul remarcabil că profesorul luase numai în considerație posibilitatea unor îndoieli. În drum spre casă, Thyrsis încleștă pumnii, jurînd în sinea lui : *„Las' că-i arăt eu într-o zi !"*

2.

Calea era acum liberă în fața lui și el s-a pus cu rîvnă pe muncă. După ce manifestul lui a fost tipărit pe coli lungi de hîrtie, Thyrsis a pregătit coletele pentru poștă, iar Corydon a scris adresele pe ele. Într-o seară le-au luat pe toate și le-au aruncat în cutia poștală.

— Să vedem ce-o să iasă din asta, spuse Thyrsis.

Au văzut curînd. A doua zi la prînz, cînd veni acasă, Corydon îl primi foarte agitată.

— Sst ! îi șopti ea de la ușă. A venit o femeie reporter.

— O femeie reporter ? Ce vrea ?

— Vrea un interviu în legătură cu cartea ta.

— De la ce ziar e ?

— De la **Răcnetul dimineții**. A citit circulara noastră.

— Dar la ziarul acesta nici n-am trimis-o !

— Știu, dar spune că i-a arătat-o un cunoscut. În orice caz, știe tot.

Thyrsis intră în casă, asemeni unui vițel care se duce la tăiere. Era încă novice în materie de interviuri și se lăsă cu ușurință cucerit de grațiile amabilei și simpaticei doamne. Da, îi va face plăcere să vorbească despre cartea sa. Povesti cum și cînd o scrisese, precum și ce speranțe legase de ea.

— Soția dumitale mi-a spus că abia v-ați căsătorit ! spuse doamna cu un zîmbet cuceritor, începînd să-i pună întrebări în legătură cu acest subiect. Deveniseră prieteni în acest timp, și Thyrsis îi povesti multe lucruri pe care nu le-ar fi povestit decît unei atît de fermecătoare doamne. Ea îi ceru, apoi, o fotografie a lui, spunînd că astfel ar obține mai mult spațiu pentru reportajul ei. Apoi, ceru și o fotografie a lui Corydon, simțindu-se rău jignită cînd această rugăminte îi fu refuzată.

Ea prelungi mult întrevederea, repetînd mereu încercarea de a obține o fotografie a lui Corydon. În sfîrșit, se ridică să plece. În hol însă, la despărțire, își aduse subit aminte că-și uitase mînușile în odaie. Intră înăuntru, apoi își luă rămas bun și plecă în grabă. Abia cîteva ore mai tîrziu, Thyrsis descoperi cu groază că fotografia lui Corydon de pe biroul lui nu se mai găsea la locul ei.

A doua zi, fotografiile lor împodobeau pagina a doua a **Răcnetului dimineții,** în cadrul unui reportaj pe două coloane, intitulat : **Un tînăr geniu se oferă de vînzare.**

Thyrsis citi în goană articolul, fremătînd de rușine și de indignare. Ziarista făcuse dintr-însul subiectul a ceea ce se cheamă „un emoționant caz uman". Vorbea puțin despre cartea sa, dar mult mai mult despre împrejurările romantice în care o scrisese. Înfățișarea eroilor era descrisă întocmai : Corydon cu fața ei dulce și ochii ei negri, însuflețiți ; Thyrsis cu fruntea sa largă și buzele sale senzuale. Modestul menaj al tinerei perechi era redat cu lux de amănunte : nu lipsea nici tigaia, nici mirosul cotletelor de miel. La sfîrșit, era o relatare extrem de interesantă asupra „evadării" lor de acasă, numai cu opt dolari în buzunar ; era evocată și crunta deznădejde a părinților lor, așa cum și-o închipuia simpatica doamnă.

Fuseseră tăiați și gătiți cu sos spre a fi serviți ca atracție specială cititorilor unei gazete de scandal !

„Priviți la lumea interesantă și senzațională", părea a glăsui ziarul. „Face să dai un cent ca să citești despre ea ! Iată-l aici, în pagina întîi, pe Antonio Petronelli care și-a înjunghiat amanta cu un cuțit de măcelărie și a pus cadavrul într-un geamantan ! Aici vedeți șapte persoane care au ars de vii într-un catastrofal incendiu ! Un interviu cu Shrike, marele speculant care a cîștigat trei milioane de dolari printr-o genială lovitură la bursa grîului ! Iar acum, doamnelor și domnilor, urmează atracția programului : cei doi îngerași care au fugit de acasă și s-au căsătorit, cerînd lumii să-i sprijine în timp ce ei vor scrie capodopere literare !"

Vedeai parcă marele public plescăind din limbă pe cînd consuma senzațiile : funcționarii din Wall Street în tramvaie, vînzătoarele de magazin în timpul prînzului lor modest, iar apașii în cafenelele de mîna a doua ale orașului. Ți-i puteai închipui cum zîmbesc, nu cu dispreț, ci, dimpotrivă, binevoitori și satisfăcuți, ca niște oameni care știu cît de interesantă e lumea și că face să dai un cent ca să citești despre ea !

3.

Umilința aceasta o făcu pe Corydon să verse lacrimi de amărăciune și să trimită doamnei de la ziar o scrisoare plină de reproșuri. Răspunsul pe care-l primi era conceput în termeni foarte amabili : doamna afirma că le făcuse numai un bine și că, atunci cînd vor cunoaște mai de aproape tagma literară și viața în general, își vor da seama de aceasta cu recunoștință tardivă.

Rezultatele tangibile ale aventurii au fost trei. Mai întîi, sosi o scrisoare pe hîrtie parfumată de la o doamnă care lăuda nobilul lor ideal și le ura succes, dar care evitase să iscălească scrisoarea.

În al doilea rînd, primiră vizita unui confrate, poet, om de vreo patruzeci de ani, care, cu hainele sale jerpelite, cu ochii săi albaștri, apoi și cu biata sa mustăcioară compusă doar din cîteva fire răzlețe, oferea un aspect vrednic de jale. Avea o purtare din cale afară de sfioasă. Nu îndrăzni să treacă pragul, stînd cînd pe un picior, cînd pe altul și declară că citise articolul din ziar și că venise pentru că, la rîndul lui, și el era un geniu nerecunoscut. Cele două volume de poezii, pe care le scrisese, erau cele mai însemnate din tot ce produsese vreodată literatura engleză ; Milton și Shakespeare vor cădea în uitare de îndată ce lumea va cunoaște opera sa. De zece ani era în căutarea unui editor sau a unui om de litere care să știe să-l aprecieze ; poate că Thyrsis era omul potrivit pentru aceasta.

Cînd intră, în sfîrșit, luă loc pe unul din paturi și scoase cele două volume ale sale : mai multe sute de pagini scrise la mașină și legate în mătase trandafirie, destrămată. Thyrsis se apucă să citească unul din ele, iar celălalt îl dădu lui Corydon, în timp ce poetul îi urmărea din ochi, frămîntîndu-și mîinile de nervozitate. În poeziile sale era vorba de stele, de ghiocei și de razele lunii, de primăvară și de suspinele amorezilor, de morminte reci, bătute de ploi și de frunzele veștede ale toamnei, într-un cuvînt de toate lucrurile și imaginile care de două mii de ani și mai bine constituie patrimoniul tuturor poeților

minori. Numai Thyrsis ar fi putut însemna vreo cincizeci de expresii și figuri de stil care erau imitații nereușite după Tennyson, Longfellow și Keats ; citi poeziile o jumătate de oră, în speranța de a găsi un singur vers mai viguros, dar în zadar !

Întrevederea devenea din ce în ce mai penibilă. Pe de o parte, Thyrsis nu voia să-l jignească pe bietul „poet" în sentimentele sale, pe de altă parte nu știa cum să scape de el. Situația era încă îngreunată de prezența lui Corydon care, necunoscînd sursele de inspirație, credea că poeziile sînt foarte bune. Ea îl lăsă pe musafir să-și verse tot amarul în fața lor, pînă ce veni și deznodămîntul pe care Thyrsis îl așteptase tot timpul. Poetul povesti că era contabil, că era de multă vreme fără slujbă și că nevasta și cei trei copii ai săi erau pe punctul de a muri de foame ; îi rugă, deci, să-l ajute cu o sumă oarecare.

Cel de-al treilea rezultat al articolului fu pentru ei de mai mare însemnătate. Era următoarea scrisoare de la o editură :

„Sîntem în căutare de cărți puternice și valoroase și avem dorința de a promova talentele tinere. Reportajul asupra operei dv. ne-a stîrnit mult interesul și am fi plăcut impresionați dacă ne-ați da cît mai curînd prilejul să examinăm manuscrisul".

Thyrsis nu auzise niciodată de această editură, dar faptul acesta nu-i răci cu nimic entuziasmul. Duse în grabă manuscrisul acolo și veni acasă să raporteze lui Corydon. Editura era situată în două mici încăperi ale unei case nu prea impunătoare. Șeful întreprinderii, un anume domn Taylor, nu era prea atrăgător, dar părea om cult și manifesta un vădit interes pentru carte. Pe deasupra, făgăduise că o va citi fără întîrziere.

Încă în aceeași săptămînă veni răspunsul, un răspuns care-i făcu pe amîndoi să înnebunească de fericire.

„Am citit manuscrisul dv., scria domnul Taylor, și nu ezit să declar că este o operă genială. Este, într-adevăr, cea mai însemnată operă literară de care am avut vreodată norocul să dau în lunga mea carieră de editor. Se distinge printr-o nemaipomenită vigoare și prin pătimașa ei sinceritate. Nu mă dau înapoi de la profeția că va avea

un imens și imediat succes. Sper că veți fi de acord ca noi s-o publicăm și v-aș fi recunoscător dacă ați trece neîntîrziat pe la noi pentru discutarea condițiilor".

Thyrsis citi scrisoarea cu glas tare ; apoi, o îmbrățișă cu putere pe Corydon. Lacrimi de bucurie și de ușurare curgeau pe obrajii acesteia.

Se duse fără întîrziere la editor și timp de zece sau cincisprezece minute trebui să asculte un asemenea panegiric la adresa cărții sale, încît i se urcă sîngele în cap și începură să-i ardă obrajii. Viziuni de libertate și triumf se înălțau în fața ochilor săi. Izbîndise, în sfîrșit ! Domnul Taylor trecu apoi la partea comercială și cînd Thyrsis înțelese propunerile lui, simți că a fost parcă cufundat într-o baie rece ca gheața. Omul îi cerea să plătească jumătate din cheltuielile de tipar și, în plus, să cumpere o sută de exemplare la prețul de vînzare de nouăzeci de cenți bucata.

— Așa e obiceiul... la toate editurile ? — întrebă Thyrsis.

— Nu la toate, răspunse domnul Taylor. Dar la noi așa este. Vezi dumneata, noi sîntem o editură de un gen mai deosebit. Noi nu alergăm după succese și după cîștig, publicăm numai cărți bune, cărți adevărate, cărți care aduc lumii un mesaj și care au de îndeplinit o misiune. Le facem o largă și generoasă publicitate, astfel ca lumea întreagă să audă de ele ; iată de ce ne socotim îndreptățiți a cere autorului să suporte o parte din cheltuieli. Bineînțeles plătim zece la sută drepturi de autor și, în plus, autorul mai are și cele o sută de exemplare ale cărții pe care le poate vinde prietenilor și cunoscuților săi.

— La cît ar reveni partea mea ? întrebă Thyrsis.

Omul îi făcu o socoteală amănunțită și ajunse la suma de 250 de dolari.

— Dumitale ți-aș lua 225 de dolari, adăugă el, numai pentru că mă interesează viitorul dumitale.

Thyrsis însă clătină doar din cap, cu tristețe.

— Aș vrea să am banii aceștia ; dar nu-i am, pur și simplu, așa că nu-i nimic de făcut.

Își luă rămas bun și duse manuscrisul la alt editor ; apoi se duse acasă, abătut, zdrobit.

4.

Dar, cu cît se gîndea Thyrsis mai mult la acest proiect, cu atît îi plăcea mai mult. Dacă avea cartea tipărită, nu se putea ca ea să nu facă impresie. În deznădejdea lui, se gîndise de multe ori s-o editeze singur. Ar fi avut de suportat atunci costul tiparului şi o mulţime de alte cheltuieli, pe cînd aşa, avea totul mai ieftin, dispunînd de o sută de exemplare pe care să le trimită criticilor şi oamenilor de litere, spre a fi sigur că volumul va fi citit.

Cînd manuscrisul fu respins în mod formal de editura următoare, Thyrsis îşi propuse să-şi ducă planul la îndeplinire. Hotărî să scrie o nouă povestire pentru revistă. Un bătrîn căpitan de vapor îi povestise odată aventura unor tineri americani care furaseră un idol dintr-un templu chinez. Thyrsis era de părere că e un subiect foarte bun pentru un roman senzaţional, iar directorul **Comorii sufleteşti** găsi că e o idee „straşnică". Astfel, Thyrsis munci cîteva săptămîni, ziua şi noaptea, cîştigînd din nou o sută de dolari. Apoi, făcu ceva ce nu făcuse în viaţa lui : ceru bani rudelor sale bogate. Le explică ce greu muncise la această carte şi ce şansă i se oferea acum : făgădui să dea banii înapoi din primul venit pe care i-l va aduce cartea care nu putea să nu-i producă cei o sută de dolari ce cerea.

Afară de aceasta, îi mai rămaseră ceva bani de la prima sa povestire. Se duse la domnul Taylor, care era prevenitor şi entuziast ca totdeauna, achită suma şi semnă contractul. Cartea urma să apară la primăvară, ceea ce însemna că trebuia să mai aştepte, răbdător, aproape trei luni. Pînă atunci îi rămîneau patruzeci de dolari şi Thyrsis nădăjduia că banii aceştia îi vor ajunge pentru opt săptămîni, în care timp să se poată dedica în întregime chemării sale.

Dar, vai, ce uşor se destramă cele mai meşteşugite planuri omeneşti ! Într-o marţi dimineaţă, înmînase editorului cei 225 de dolari. Joi, pe cînd citea ziarul la micul dejun, scoase deodată un ţipăt scurt.

— Corydon ! strigă. Cum îl chema pe avocatul acela, tutorele tău ?

— John C. Hammond, răspunse ea.

— S-a împușcat, ieri, în biroul său ! exclamă Thyrsis și-i citi reportajul în care se arăta că Hammond făcuse diverse manopere și că se bănuia că ultima criză de pe piața bumbacului îi pricinuise grave pierderi.

Corydon îl privi, consternată.

— Ce are să fie acum ?

— Nu știu. Trebuie să ne informăm.

Ieșiră de acasă și telefonară tatălui lui Corydon. Thyrsis puse mîna pe un fost coleg de școală al său, care era acum avocat și toți patru se duseră la biroul răposatului. Abia peste cîteva săptămîni aflară întregul și groaznicul adevăr, dar și ceea ce li se spuse în prima zi era de-ajuns ca să le răpească orice speranță. Hammond pierduse totul, nu numai banii săi, ci și banii celor opt sau zece moștenitori a căror avere o administra. Casa în care locuise și întreg inventarul ei erau trecute pe numele soției sale. Prin urmare, nu exista nici un ban pentru achitarea celor patru mii de dolari ai lui Corydon.

Biata fată fu aproape doborîtă de această lovitură. Jură sus și tare că se va întoarce la părinții ei sau își va căuta de lucru. Iar Thyrsis, care nu era mai puțin disperat, nu putea decît s-o strîngă în brațe și s-o mîngîie :

— Nu-i nimic, draga mea, nu-i nimic ! La primăvară apare doar cartea, iar povestiri senzaționale pot scrie și pentru doi !

5.

Dar, noaptea tîrziu, Thyrsis stătea treaz în patul său și sufletul i se strîngea de groază și deznădejde. Era prins în cursă — ce rost avea să-și ascundă adevărul ? — era prins într-o adevărată capcană ! Puterile lui slăbeau din oră în oră, viziunile sale mureau într-însul. Din zi în zi, se simțea mai slab, din zi în zi, cleștele în care-l apucase destinul se strîngea mai tare. Ah, cît de crud și îngrozitor era totul, ca și un omor pe la spate, noaptea, ca și chinuirea unui om într-o cameră secretă de tortură ! Era mistuit de flacăra sa interioară : o nouă carte, poate chiar mai însemnată decît prima, creștea în el. Și n-o putea scrie, nici nu se putea măcar gîndi la ea ! Îl chema

sufletul lui Corydon, îl ademeneau frumusețile muzicii și ale poeziei, și el trebuia să-și tortureze creierul cu tot soiul de mîzgăleli ! Trebuia să umble după editori, să-i lingușească și să se umilească în fața lor spre a primi cărți de recenzat ; trebuia să studieze imbecilitățile din reviste spre a culege material pentru articole ; trebuia să-și muncească creierii ca să inventeze glume și rime proaste, el, stăpînul vieții, vestitorul unei noi religii, mîndrul și avîntatul vultur ale cărui picioare nu cunoscuseră fiarele !

Cînd îi veneau asemenea gînduri, își înfigea unghiile în palme, scrîșnea din dinți și blestema lumea. Nu, oamenii nu vor izbuti să-l doboare ! Niciodată, niciodată nu se va supune voinței lor ! Îl pot înfometa, îl pot omorî, o pot omorî chiar și pe Corydon, da, pe Corydon, el însă nu se va da bătut niciodată ! Va lupta neîncetat, se va bate pînă la ultima răsuflare, își va înfăptui opera chiar dacă toate puterile iadului s-ar ridica împotriva lui.

Într-o privință, luă o hotărîre în noaptea aceea : nu-și mai puteau permite să stea în două odăi. Trebuia să se mulțumească cu una, și anume cu aceea a cărei chirie era de un dolar și jumătate. Caloriferul tot se dovedise o farsă, pentru că nu funcționa niciodată. Ceea ce nu va încăpea în odaia lui din lucrurile lui Corydon, va trebui trimis înapoi la părinții ei. Cealaltă odăie îi costa atît cît primea el pentru recenzia unei cărți și o asemenea recenzie răpea deseori o zi întreagă din prețiosul său timp.

A discutat chestiunea cu soția sa și ea a fost de acord cu el. S-au umilit să spună totul gazdei lor și au obținut îngăduința de a ține valiza lui Corydon în hol pentru că în odăița cea scundă nu era loc pentru ea. Lucrurile care n-au mai găsit loc pe micul lavabou sau în cuierul de pe ușă le-au pus în cutii, iar cutiile le-au vîrît sub pat.

De aici înainte, pe la miezul nopții, Thyrsis se ducea să facă o plimbare, în timp ce Corydon se culca. Întors acasă, își făcea culcușul pe jos, folosind o plapumă pe care o împrumutase de la gazdă și cîteva pături luate de acasă. Dacă era frig noaptea, trebuia să se mai acopere și cu paltonul său și cu cîteva rochii ale lui Corydon. În toiul iernii, trebuia să doarmă cu hainele pe el, căci nu era loc pentru culcuș decît drept sub fereastră, iar ei nu puteau dormi decît cu fereastra deschisă. Dimineața, Co-

rydon se întorcea cu faţa la perete, în timp ce Thyrsis se spăla şi se îmbrăca ; apoi, el ieşea să se plimbe şi venea rîndul ei.

Astfel, pierdu şi ultimul pic al singurătăţii sale. Acum, trebuia să lucreze tot timpul cu soţia lui în aceeaşi odaie. Şi deşi ea stătea ore întregi tăcută ca un şoarece, el tot nu-şi putea aduna gîndurile ca mai înainte ; iar noaptea, cînd Corydon era obosită, trebuia să întrerupă munca şi s-o lase să doarmă. În asemenea împrejurări, nu era de mirare că era tot timpul nervos şi iritabil. Şi cum nimic nu mai putea rămîne acum ascuns între ei, oricînd Thyrsis era prost dispus, Corydon se afunda într-un abis de tristeţe şi melancolie.

În scurt timp, necazurile şi munca de zi şi de noapte începură să aibă înrîurire asupra sănătăţii lor. Thyrsis avea o constituţie robustă, dar acum îl durea din cînd în cînd capul, iar cînd muncea ca un disperat, durerile deveneau de-a dreptul de neîndurat. Thyrsis atribuia aceasta sobei de gaz pe care o aveau în odaie ; învăţase destulă fizică spre a şti că gazul strică aerul. Au încercat să se lipsească de sobă, dar în perioada gerurilor a fost imposibil. În zilele cu temperatură moderată, stăteau în odaie cu ferestrele deschise şi cu paltoanele pe ei. Dacă însă gerul era prea aspru, lăsau soba să ardă un ceas sau două, iar cînd începeau să simtă miros de gaz, ieşeau să se plimbe în stradă pînă se aerisea odaia.

Thyrsis începu să se întrebe dacă durerile de cap nu erau în legătură cu alimentaţia lor. Trebuiau neapărat să facă economie la mîncare, dar nu prea ştiau cum. Thyrsis citise cele mai însemnate opere din literatura engleză, franceză, germană, italiană şi greacă ; dar nicăieri nu aflase cum trebuie să-şi îngrijească omul propriul său trup. Nici la şcoală, la liceu sau la universitate nu se învăţa nimic în privinţa aceasta. Atît el, cît şi Corydon se trăgeau din familii care trăiseră în belşug, familii în care viaţa îndestulată era o tradiţie de pe vremea cînd erau slujite de nenumăraţi sclavi negri. La masa bunicului său, Thyrsis se obişnuise să vadă o tavă mare cu pui fripţi, într-o parte, iar în cealaltă una tot atît de mare cu **roastbeef** ; alături, pe o măsuţă, se mai servea şi şuncă rece. De trei ori pe zi se mînca pîine proaspătă, cozonac, marmeladă şi îngheţată, iar Thyrsis fusese crescut în

credință că toate acestea erau trebuincioase menținerii forțelor de muncă.

Acum însă, citi că Thoreau trăise mult timp numai cu terci. Corydon și cu el hotărîră să nu mai mănînce decît lucruri mai ieftine. Prețul cărnii ,al ouălor și al untului era, iarna, înspăimîntător. Cumpărau, de aceea, numai cartofi, orez, făină, prune uscate și sfeclă, plăteau gazdei pentru folosirea mașinii de gătit din bucătărie și cîteva zile la rînd mîncau mereu aceleași bucate. Din cînd în cînd, erau invitați la masă de rude sau prieteni ; fiind subalimentați, se îndopau acolo, ceea ce, firește, avea apoi repercusiuni asupra digestiei lor. Astfel, pînă la urmă, Thyrsis se văzu silit să consulte un medic ; vizita aceasta n-o uită niciodată, pentru că ea dezlănțui cele mai însemnate evenimente din viața sa.

6.

Doctorul constată la Thyrsis o ușoară dispepsie și-i dădu o sticluță cu un lichid roșu, care să-i reactiveze digestia. Îi recomandă să mănînce încet, mestecînd mîncarea bine și să se odihnească după fiecare masă. Thyrsis îi mulțumi și era gata să plece, cînd doctorul, care-i cunoștea pe amîndoi de mici, îl întrebă :

— Ce mai face Corydon ?

— E bine, mulțumesc, răspunse Thyrsis.

— Nu așteaptă încă un copil ? întrebă doctorul, zîmbind.

Thyrsis tresări.

— O, nu ! exclamă el.

— De ce nu ?

— Noi nu vom avea copii.

— Dar de ce nu ? Vă feriți atît de bine ?

Thyrsis șovăi o clipă, apoi spuse :

— Noi nu trăim în felul acesta.

Doctorul îl privi uimit.

— Ia vino încoace, băiatule. Șezi aici.

Thyrsis se supuse.

— Așa, acum spune-mi limpede ce vrei să zici.

— Vreau să spun că... trăim ca frate și soră, răspunse Thyrsis.

— Atunci de ce v-ați mai căsătorit ?

— Ne-am căsătorit pentru că voiam să studiem diferite lucruri împreună.

— Ce lucruri ?

— De toate... în primul rînd, muzică.

— Și cît timp aveți de gînd s-o duceți așa ?

— O, încă mulți ani, pînă ce voi realiza ceva și vom avea ceva bani.

Doctorul căzu pe un scaun.

— Acum înțeleg de ce nu-ți este stomacul în regulă, spuse el.

— Cum asta ?

Doctorul nu răspunse la această întrebare. Dimpotrivă, îi puse o nouă întrebare.

— Îți dai seama ce-i faci lui Corydon ?

— Ce-i fac ?

— Îi distrugi toată viața. În primul rînd, sănătatea.

— Dar cum, domnule doctor ? E doar nespus de fericită. Amîndoi ne-am înțeles ca să trăim așa.

— Nu te iubește ?

— Ba da. Dar nu în felul acesta.

Doctorul zîmbi.

— De unde știi ? întrebă el.

— Pentru că... ea singură mi-a spus.

— Și dacă ar fi altfel, crezi că ți-ar spune ?

— Firește că da.

— Băiatule, rosti doctorul, află de la mine că mai degrabă ar muri decît ți-ar spune asta.

Thyrsis îl privi uimit.

— Să-ți spun eu cum e femeia adevărată, continuă medicul. Eu sînt căsătorit de treizeci de ani, căsătorit cu adevărat, vreau să spun. Am cinci copii. Și în toți acești treizeci de ani, soția mea nu mi-a făcut niciodată vreun avans de acest fel !

Apoi, doctorul se apucă să-i expună teoria sa asupra iubirii dintre sexe.

— Pentru tine nu înseamnă chiar atît de mult. Tu ai cărțile tale și munca ta. Ai vrea ca același lucru să fie și cu Corydon ; ai putut s-o convingi că asta e ceea ce-i trebuie, și ceea ce-și dorește ea. Ai de gînd să faci dintr-însa o copie a ta. Dar e pur și simplu cu neputință,

băiatule ; ea e femeie. Și singurul lucru din lume care interesează cu adevărat pe femeie e dragostea ; dragostea înseamnă pentru ea totul, ea e născută pentru dragoste. Iar dacă o lipsești de iubire, de iubirea deplină, vreau să spun, îi nenorocești viața. Tocmai acum e vremea cînd ar trebui să aibă copii, dacă, în genere, vrea să aibă copii. Și în timpul ăsta tu o îndopi cu muzică și filozofie !

— Dar, știu că ea nu se gîndește deloc la asta ! strigă Thyrsis, îngrozit.

— Se poate și asta, spuse doctorul. Ar însemna că nu i s-au deschis încă ochii. Tocmai asta ar trebui să faci tu. Pentru ce ești bărbat ?

— Dar... se simte doar bine așa cum e...

— Nu-i niciodată nervoasă ?

— Ba da... uneori...

— Nu e de multe ori tristă și abătută ? Nu-i face plăcere cînd o săruți ? Nu te lasă să simți că e fericită atunci cînd o ții în brațe ?

Thyrsis rămase mut.

— Vezi ? făcu medicul, rîzînd. Fata te iubește și tu nici nu-ți dai seama.

Thyrsis nu găsea cuvintele să răspundă.

— Dar un copil ar însemna ruina noastră ! exclamă, în sfîrșit, cu violență. N-am nici un ban și e în joc cariera mea !

— Bine, dacă așa stau lucrurile, atunci renunțați deocamdată la copii.

— Dar cum s-o facem ?

— Cum, nu știi că asta se poate preveni ?

Thyrsis îl privea cu ochii holbați.

— Nu ! Cum ?

— Sfinte Doamne ! rîse doctorul. Dar pe ce lume trăiești tu, băiatule ?

Începu să-i explice ce se înțelege prin „sterilizarea artificială a căsniciei". Niciodată băiatul nu auzise nimic despre acest lucru și acum nu-i venea să creadă urechilor. Doctorul însă vorbea ca despre ceva de la sine înțeles. Îi expuse în amănunt diferitele metode curente printre oameni. Cînd Thyrsis se ridică, în sfîrșit, ca să plece, îl bătu binevoitor pe umăr și-i spuse, zîmbind :

— Și acum, băiatule, du-te acasă la nevastă-ta !

Efectul acestei convorbiri asupra lui Thyrsis fu covîrşitor. La început, el încercă să înlăture asemenea gînduri, ca fiind ceva cu totul de neconceput între el şi Corydon. Dar gîndurile nu se lăsau înlăturate.

Doctorul aruncase sămînţa cu deosebită pricepere. Dacă i-ar fi spus lui Thyrsis că-şi făcea rău sieşi, tînărul ar fi crezut că nu era adevărat, pentru că se cunoştea destul de bine. Dar omul acela spusese o mulţime de lucruri despre Corydon, şi cum putea el fi sigur de gîndurile şi dorinţele acesteia ?

Hotărîtor era că se gîndea acum la ea într-un chip cu totul nou, aşa cum altă dată nici n-ar fi visat. Şi o dată ce începu s-o vadă în lumina aceasta nouă, nu mai putea conteni. Pînă atunci, ori de cîte ori îi venea un gînd erotic, îl privea drept o ispită. Şi cum socotea ispita drept ceva rău, cele mai bune puteri într-însul se ridicau spre a o înfrunta. Acum, totul se schimbase : imaginea lui Corydon, aşa cum i-o arătase doctorul, înfrîngea orice rezistenţă, lăsîndu-l la cheremul pornirilor sale.

Aceste porniri se treziră atît de subit şi cu atîta putere, încît se îngrozi. Se gîndi la Corydon ca soţie a sa şi gîndul acesta parcă-i muie trupul într-o baie de flăcări. Bărbatul dintr-însul se răzvrăti, cerîndu-şi cu violenţă drepturile. Descoperi dintr-o dată că o iubea în felul acesta, că o dorea toată. Acesta era adevărul acum, acesta fusese adevărul totdeauna ; ce nerozie din partea lui că încercase să se convingă de contrariu ! Care altul era înţelesul pătimaşelor jurăminte din scrisorile pe care i le trimisese ? Ce altceva însemnau imaginile pe care le folosise : o va lua în braţele sale şi o va duce de aici, o va supune voinţei sale ? Şi ea, la rîndul ei, îl iubea şi-l dorea aşa cum o dorea el ! Altfel, de ce tocmai pasajele acelea îi plăceau ei mai mult ? Şi de ce părea nespus de fericită atunci cînd el avea faţă de ea o atitudine agresivă şi autoritară ?

Doamne, ce viaţă neomenească duceau de atîtea luni ! Atît de aproape unul de altul, înghesuiţi într-o odăiţă scundă ! Amănuntele cele mai intime ale vieţii lui Corydon dezvelite în faţa lui ; sărutările ei totdeauna pe bu-

zele sale, brațele ei totdeauna înlănțuite în jurul gîtului său, parfumul suav al prezenței sale totdeauna în simțurile lui ! Mai era de mirare că erau totdeauna nervoși și neliniștiți ? Abia se lăsau și ei în voia duioșiei și schimbau mîngîieri și iată-i că și tresăreau ; trebuiau doar să se stăpînească !

Cînd ajunse acasă, o găsi pe Corydon pregătind cina. Se apropie de ea, o strînse în brațe și o sărută.

— Te iubesc ! șopti.

Ea alipindu-se de el, Thyrsis o sărută iar și iar, pe buze, pe obraz, pe gît. Da, îl iubea și ea : altfel, cum l-ar fi lăsat s-o sărute în felul acesta ?

Dar atît de repede nu puteau fi învinse inhibițiile unei vieți întregi. Thyrsis se înspăimîntă deodată. Ce era pe cale să facă ? Nu, în nici un caz Corydon nu trebuia să știe nimic de asta ,cel puțin pînă nu va fi judecat el chestiunea și pînă nu va fi ajuns la o hotărîre.

Se retrase, deci. Pe cînd pleca de lîngă Corydon, citi surprindere în ochii ei. Nu de multe ori se întîmplase s-o sărute în felul acesta !

— Am o foame de lup, spuse ca să schimbe vorba. Apoi, se așezară la masă.

Thyrsis mai avea mult de scris în seara aceea. A făcut tot ce i-a stat în putință, dar n-a fost în stare să-și concentreze gîndurile asupra muncii. Totul dintr-însul era în fierbere. Pretinse că trebuie să-și adune gîndurile și ieși ca să facă o lungă plimbare.

Afară, bîntuia o furtună și obrazu-i fu lovit de o rafală înghețată. Vîntul puternic îl împingea de colo pînă colo, îl ridica aproape. Thyrsis se puse să-l înfrunte, viguros și dornic de luptă, hotărît să-și croiască drumul. În el răsuna muzică, o muzică triumfătoare. Se trezi într-însul toată patima zăgăzuită atîta timp, sîngele începu să-i fiarbă în vine. Din străfundurile ființei sale se ridicau valuri de emoție, inundîndu-l, luîndu-l într-un iureș. Își desfăcu larg aripile, luîndu-și zborul spre înălțimile patimii sale, rîzînd și cîntînd de entuziasm. Mai trăise asemenea ceasuri în viața sa, dar niciodată cu gîndul la Corydon. Îi venea să urle cînd se gîndea ce copil fusese ! O luase ca s-o facă supusă voinței sale, și ea nici nu era a lui ! Și de ce toate acestea ? Pentru că lăsase nefolosită singura și covîrșitoarea putere, singura supremație pe

care o avea asupra ei. Dar aceasta se va schimba acum, acum o va avea cu adevărat ! Luptîndu-se astfel cu elementele dezlănțuite, își aduse aminte de poezia de dragoste a lui Goethe :

Dem Schnee, dem Regen,
*Dem Wind entgegen !**

8.

Cutreieră astfel străzile ore în șir. Pe urmă însă, cînd ajunse acasă și se opri în vestibul ca să se scuture de zăpadă, veni reacția. Era doar vorba de Corydon, o ființă plăpîndă și nevinovată ! Cum să-i spună ei asemenea lucruri ! Cum să facă măcar aluzie la ele ! Ah, i-ar inspira numai groază și aversiune de neconceput !

Urcă scările și o găsi dormind. Se culcă și el în micul lui culcuș, dar nu putu adormi. Imaginea ei îl tulbură. Îi urmări respirația cu urechea ; era atît de aproape de el și totuși nu era încă a lui !

Adormi abia spre ziuă și, cînd se trezi, era toropit de nesomn și frînt de oboseală. Deveni, deodată, furios pe el însuși, ieși din nou în stradă și începu să-și blesteme slăbiciunea. Asta era bună ! El n-avea timp de pierdut, avea munca lui ! Hotărî ca trei zile în șir să nu se gîndească deloc la chestiunea aceasta. Răgazul acesta îi va permite să vadă adevărul mai limpede, pentru că el avea de gînd să rezolve problema cu rațiunea lui, nu potrivit oarbei sale porniri.

Se ținu cu tărie de hotărîrea lui. Dar la capătul celor trei zile, cînd începu din nou să se gîndească în voie, fu copleșit din nou de o furtună de emoții. Părea că, cu cît zăgăzuia mai mult acest fluviu, cu atît mai năvalnic se revărsa apoi. Pentru că tot timpul voința îi era paralizată de sugestia că poate îi face rău lui Corydon.

Pînă la urmă, se hotărî să-i vorbească. Într-o după amiază, se apropie de ea și o cuprinse în brațe.

---

* N. ed. În limba germană, în orginal : *Zăpezii și ploii/Și vîntului împotrivă.*

— Dragă, vreau să te întreb ceva, îi spuse.

Pentru Corydon, mintea lui Thyrsis era ca o carte deschisă. Nu-i scăpa niciodată dacă era prost sau bine dispus. Astfel, observase de cîteva zile că îl tulbura ceva. Mai observase, de asemenea, că el nu era gata încă să-i vorbească de necazul lui.

— Ce este ? îl întrebă Corydon.

— Ceva foarte important, îi răspunse.

— Anume ?

— Știi că am fost la doctor, acum cîteva zile.

— Da.

— Mi-a spus... e de părere că ne facem rău unul altuia prin felul în care trăim.

— Care fel, Thyrsis ?

— Că nu trăim ca soț și soție. Crede că tu suferi din pricina asta.

— Dar, Thyrsis ! strigă Corydon, agitată. Nu-i adevărat.

— Tu nici nu-ți dai seama, spuse el. De aceea ești nervoasă și neliniștită.

— Dragă, mă simt doar cît se poate de fericită.

— Ești sigură de asta ?

— Sigură de tot.

— Și dacă ar fi altfel... mi-ai spune adevărul ?

— Firește că da.

— Ești sigură și de asta ?

Corydon șovăi o clipă. Cînd răspunse, în sfîrșit, vocea ei era o șoaptă :

— Cred că da...

Au tăcut amîndoi. Apoi, ea a spus deodată :

— Dacă aș avea un copil, Thyrsis !

— S-ar putea face ca să n-ai, răspunse acesta și-i povesti ceea ce îi spusese doctorul.

Pentru Corydon totul era la fel de nou și de surprinzător, precum fusese pentru Thyrsis.

— Înțeleg, a fost tot ce a putut șopti.

— Ascultă, Corydon, întrebă el în șoaptă, crezi că mă iubești și în felul acesta ?

— Nu știu, răspunse ea. Nu m-am gîndit niciodată la așa ceva.

— Crezi că ai putea învăța să mă iubești și astfel ?

— De unde vrei să știu, Thyrsis ? Totul mi se pare atît de nou... Mă sperie.

El se uită și văzu o umbră de roșeață pornind de la gîtul ei și acoperindu-i obrazul. Avea o privire neliniștită. Thyrsis se întoarse și spuse :

— Bine, draga mea, nu vreau să te chinuiesc cu întrebări.

Se apucă din nou de lucru, dar fără nici un folos. Putea exersa cu spor la vioară sau citi nemțește în tovărășia lui Corydon. Dar, de îndată ce începea să se gîndească la noua sa carte, ceea ce însemna că trebuia să dea drumul gîndurilor sale să pască pe un anumit izlaz, ele săreau gardul și se întorceau tot la ea. Întreprinse din nou lungi și obositoare plimbări, umblînd ore în șir în mijlocul unei furtuni de dorinți.

Firește că orice naturaleță dispărea acum între ei. Nu se mai puteau dezmierda în joacă, asemeni copiilor din basme. Se transformaseră fără veste în bărbat și femeie, angrenați în secularul duel dintre sexe. Discutară chestiunea, și, cu cît vorbeau mai mult despre ea. cu atît mai mult aceasta începea să le domine gîndurile. În felul acesta, barierele dintre ei se dărîmară. Thyrsis deveni mai îndrăzneț și mai deschis în vorbă. Pierdu orice teamă și sfială în fața fecioriei și inocenței ei, începu s-o asalteze, s-o pîndească ; simțea plăcere în exercitarea puterii sale de a-i zgîndări simțurile, de a o zăpăci, de a-i vorbi de lucruri oprite. O lua în brațe și-i acoperea fața cu sărutări ; ea nu-i opunea nici cea mai mică împotrivire, beată de voluptate... apoi însă tresărea brusc și se retrăgea îngrozită.

Atunci el ieșea din nou în noapte, luptîndu-se cu viscolul iernii. Tresăririle ei speriate îl zăpăceau. În genere, el, care era nelămurit în toate, cum să găsească drumul cel bun și drept ? Dorea să facă numai ce era bun și drept, o dorea din tot sufletul. Dacă ar face ceva rău și Corydon ar trebui să gîndească mai puțin frumos despre el, niciodată în viață nu și-ar ierta greșeala ! Dar, apoi, iar îl copleșea năvalnicul iureș al dorului său, bărbatul dintr-însul striga după ea. Era în puterea lui să-i învingă împotrivirea izvorîtă din sfială, trebuia s-o silească să-i cedeze. Ca o batjocură îi răsuna în urechi întrebarea doctorului : „Pentru ce ești bărbat ?“ În adevăr, pentru ce era bărbat ?

Pînă la urmă, încordarea aceasta atinse un grad cînd Thyrsis n-o mai putu îndura. Era atît de frămîntat și de chinuit, încît nu mai găsea odihnă și somn. Într-o după amiază, o ținuse pe Corydon mult timp în brațe și asta-l doborî ; tresări, deodată, și, smucindu-se, își strînse fruntea între palme.

— Nu mai pot ! strigă. Nu mai pot !

— Ce este ! Ce ai ? întrebă ea, speriată.

— Parcă mă rupe în bucăți, nu altceva !

Corydon îl privi cu teamă în ochi.

— Thyrsis ! exclamă. Tu nu ești fericit !

Lăsîndu-se pe pat, își ascunse fața în mîini.

— E adevărat, șopti, nu sînt fericit.

Și astfel, pe neașteptate, învinse împotrivirea ei. Ceea ce-l zguduise fusese gîndul că ea suferea ; gîndul că suferă el, a fost de ajuns ca s-o biruie pe ea...

Numai că ei nu-i trebuiră zile întregi spre a dezbate chestiunea cu ea însăși. Se apropie numaidecît de el și-l cuprinse în brațe.

— Thyrsis, șopti, crede-mă că habar n-aveam !

— Nu te scuza, dragă, spuse el. Îmi pare rău... Mi-e rușine...

— Nu, nu ! întrerupse ea. Nu spune asta. Te iubesc doar, Thyrsis ! Te iubesc cu trup și suflet.

El se întoarse și o privi cu ochi tulburi.

— Voi face totul pentru tine, continuă ea. Mă vei avea toată ! Voi fi soția ta !

Dar cînd Thyrsis o trase spre el, Corydon tresări totuși din nou.

— Dă-mi numai puțin timp, dragă, șopti. Lasă-mă să mă obișnuiesc cu gîndul. Vreau ca totul să vină de la sine.

Dar dacă voia să-i dea timp, s-o cruțe, trebuia să plece de acasă. Aici, în odaia în care era, totul îi amintea de ea și-i întărîta simțurile. Avea de ales numai între două lucruri : să iasă afară să se plimbe și să se gîndească la ea, sau să stea acasă și să vorbească cu ea despre dragostea lor.

Se așezară la masă. După aceea, Thyrsis iar o luă în brațe. Îi vorbi de tulburarea sa, arătîndu-i cum îl mistuia iubirea pentru ea. Pînă noaptea tîrziu, își deschise inima

în fața ei, înălțînd-o pînă la culmile pătimașului său dor. Luă o carte și-i citi **Epithalamium** de Spencer și **Epipsychidion** de Shelley, de care amîndoi erau îndrăgostiți. Toate darurile și însușirile lui Thyrsis, tot geniul lui părea a se fi contopit acum cu iubirea sa ; dezvălui puteri noi, puteri a căror existență n-o bănuiseră nici el, nici ea. Îi vorbi avîntat, îi descoperi gîndurile sale cele mai ascunse ; izbuti s-o farmece și s-o sperie în același timp, ca atunci în seara aceea pe colină. Apoi, cînd iureșul simțurilor sale îl copleși și-l duse cu el, o strînse cu putere la piept, ascunzîndu-și obrazul la gîtul ei.

— Te iubesc ! Te iubesc ! strigă.

Corydon căzuse pe spate și închisese ochii.

— Thyrsis !

— Mă iubești ? întrebă el. Mă iubești cu adevărat ?

— Da, te iubesc cu adevărat ! răspunse ea.

El o sărută. O sărută mereu, pînă ce fu sigur că-i trezise dorința. Apoi, fără veste, cu degetele înfrigurate, începu să-i descheie rochia la gît.

În prima clipă Corydon nu înțelese ce vrea. Apoi, tresări.

— Thyrsis ! exclamă.

Sări în picioare și-l privi cu ochii holbați.

— Ce-i cu tine ? întrebă el.

— Thyrsis, întrebă agitată, ce... ce aveai de gînd să faci ?

Întrebarea ei îl făcu să se simtă copleșit de rușine. Se îngrozi de el însuși. Cum putea găsi cuvinte ca să-i spună ce avusese de gînd să facă ?

Se întoarse cu un suspin, ascunzîndu-și obrazul în mîini.

— Nu mai pot ! exclamă. Nu mai pot îndura asta !

Apoi, se duse să-și ia pălăria și paltonul.

— Trebuie să ies ! spuse.

— Ce ți-a venit ? strigă Corydon.

— Trebuie să ies ! Nu știu unde... oriunde ! Nu mai pot rămîne aici !

— Thyrsis ! strigă ea, și-l înlănțui cu brațele. Nu, nu ! Rămîi !

— Dar ce să fac ?

— Ai răbdare ! Ai numai puțină răbdare !

Se lipi strîns de el.

— Thyrsis ! şopti. Tu nu înţelegi ! Nu mai fi atît de prost, scumpule !

— Prost ?

— Da, dragă, nu-ţi dai seama ? Sînt doar o copilă încă. Totul mi-e nou şi mă sperie. Încearcă să-ţi închipui cum mă simt eu.

— Dar eu ce să fac ?

— Ce să faci ? Trebuie să mă sileşti, Thyrsis ! Spunînd aceasta, îşi ascunse obrazul la umărul lui şi oftă. — Tu eşti bărbat, Thyrsis, eşti bărbat iar eu sînt doar o fată ! Trebuie să faci ce vrei. Nu mai ţine seamă de mine !

Cuvintele acestea avură asupra lui Thyrsis efectul unei lovituri de trăznet. O strînse la trupul lui cu o putere care o zdrobea, care o făcu să ţipe. Sufletul omului cavernelor se trezi într-însul ; îşi ridică femeia în braţe şi o duse la loc ascuns.

— Stinge lumina, şopti Corydon şi Thyrsis îi îndeplini rugămintea. Apoi, începu din nou să-i descheie rochia.

Ea se supuse întîi, lăsîndu-l să facă ce vrea. Dar cînd degetele lui îi atinseră sînii, el simţi un tremur trecînd prin trupul ei.

— Thyrsis ! şopti Corydon.

— Ce este ?

— Aşteaptă, dragă, aşteaptă !

— Ce să mai aştept ?

— Numai o clipă... te rog, dragul meu.

El însă răspunse :

— Nu ! Nici o clipă ! Nu !

Ea se agăţă de el, tremurînd, implorîndu-l :

— Te rog, scumpule, te rog ! Mi-e frică, Thyrsis !

Acum însă nimic nu-l mai putea opri.

Era a lui, a lui... putea să facă cu ea ce dorea ! O va supune voinţei sale ! Toată firea lui striga după ea, ca şi cum în sufletul lui ar fi răsunat sălbatice cimbale.

Nu se lăsă înduplecat de rugămînţile ei. Ea încerca să-i scape, el însă o ţinea strîns şi nu-i dădea drumul.

Atunci, ea începu să suspine :

— O, Thyrsis, aşteaptă... cruţă-mă ! Nu mai pot îndura. Nu, Thyrsis, nu !

El îi răspunse doar :

— Taci ! Te iubesc ! Ești a mea ! — La toate suspinele, tresăririle și gemetele ei, n-avea decît un singur răspuns : Te iubesc, ești a mea !

Știa acum că o iubea și ce însemna iubirea lui. Pînă în clipa aceasta fuseseră străini unul altuia ; acum, va pătrunde secretele ei, o va cunoaște pînă în cele mai sfinte și mai tainice locuri.

Thyrsis nu atinsese niciodată o femeie. Femeia fusese pentru el supremul mister al vieții, o ființă care-ți inspira respect și sfială, o ființă de care nu te puteai atinge, la care abia aveai voie să te gîndești. Acum vălul fusese ridicat, barierele căzuseră ; ceea ce fusese ascuns era dezvăluit, ceea ce fusese oprit era îngăduit. Se afla, acum, sub stăpînirea dorințelor pe care le înfrînase o viață întreagă și ele amenințau să-l rupă în bucăți. Atingerea sînilor ei calzi, parfumul suav al cămășii sale, apăsarea coapselor ei fragede și albe întărîtară într-însul fiece nerv, dezlănțuiră în el o furtună de patimi. Fu cuprins de un val de emoții, era ca o frunză dusă de vijelie ; cuvintele-i veneau în suspine întretăiate : Te iubesc ! Te iubesc !

Cu degetele tremurînde, o dezgoli toată. Ea se strînse și se ghemui, plîngînd. El o luă în brațe. Strînsoarea sa era lipsită de echivoc, purta amprenta întregii sale voințe. Ea nu se împotrivi... tremura numai încet, înecată în suspine. Astfel își făcu voia cu ea, luînd-o de soție.

10.

Apoi, veni reacția, cea mai îngrozitoare experiență a vieții sale. Thyrsis stătea în pat și privea țintă înaintea lui, ametit. Era epuizat și se simțea slab.

— O, Doamne, Doamne ! Dumnezeule, ce făcuse ! Corydon, plăpîndă și pură, i se încredințase, iar el abuzase de ea ! O torturase, o pîngărise ! Ce grozăvie ! Se purtase ca un măcelar ! Se prăbuși pe pat, oftînd : — Doamne, nu pot îndura asta ! Nu pot !

Atunci se petrecu un lucru ciudat, cel mai ciudat dintre lucrurile ciudate ! Un lucru neprevăzut, de neînchipuit !

Corydon devenise atentă și trăgea cu urechea ; acum, el simți deodată brațele ei încolăcindu-se în jurul lui.

— Thyrsis ! șopti ea. Thyrsis !

— Vai, ce să fac ? suspină el.

— Ce s-a întîmplat ?

— M-am purtat îngrozitor, monstruos !

— Thyrsis ! spuse ea repede. Nu spune asta !

— Cum am fost în stare s-o fac ? continuă. Sînt un monstru !

— Nu, nu ! strigă ea. Tu nu înțelegi asta, Thyrsis ! Te iubesc doar ! Nu știi că te iubesc ?

Se lipi strîns de el și se furișă iar în brațele lui.

— Iartă-mă ! șopti. Te rog, te implor... iartă-mă, Thyrsis.

El o privea amețit.

— Să te iert ! Eu pe tine ?

— N-ar fi trebuit să mă port astfel, strigă ea. Dar îmi era frică, nu eram stăpînă pe mine. Dar te iubesc, Thyrsis !

Se lipi de el cu și mai multă putere, aproape convulsiv. Pierduse orice sfială.

— Da ! gîfîi ea. Da ! Nu-mi mai pasă de nimic ! Sînt a ta ! Sînt a ta ! Poți să faci cu mine ce vrei, Thyrsis... Te iubesc !

Îl acoperi cu sărutări : pe obraz, pe gît, pe trup. Îl trase jos spre ea, șoptind în extaz : Iubitul meu ! Soțul meu !

El nu mai putea de uimire. Era asta Corydon plăpîndă și sfioasă ? Nu, aceea nu mai exista ; în locul ei se vedea aici o femeie agitată, lacomă, pătimașă. I se părea un fel de zeiță a iubirii din Orient, lipsită de rușine, sălbatică, distrugătoare. Era ca o tigroaică din junglă, care noaptea își cheamă tovarășul. Îl înlănțui puternic în brațe : aceeași vitejie, care-l apucase mai înainte pe el, o scutura acum pe ea. Întreaga ei fire se revărsa într-un singur cîntec de triumf : „Al meu ! Al meu ! Al meu ! Al meu !"

— Ah, Thyrsis ! spuse ea. Tu ești al meu ! Eu sînt a ta ! Acum, nu-mi mai poți scăpa. Nu mă mai poți părăsi niciodată... Iubitul meu !

Cînd Thyrsis auzi aceasta, pasiunea muri într-însul. Raţiunea lui se trezi din nou şi un fior rece îi îngheţă inima. Oare ce să însemne asta?

Cu multe ore mai tîrziu, dormind încă în braţele sale, ea îl simţi, deodată, tresărind şi înfiorîndu-se.

— Ce ai ? întrebă ea.

— Nimic, răspunse el, mi-a venit doar ceva în gînd şi m-a speriat.

— Ce anume ?

— M-am gîndit, dragă... Închipuie-ţi că m-aş domestici !

CARTEA A ŞASEA

VICTIMA E ÎNCOLŢITĂ

1.

Atît de mică era odăiţa lor, încît ca să mănînce erau nevoiţi să se aşeze pe pat, iar farfuriile murdare trebuiau să le ţină sub masă. Pe stradă, sub fereastra lor, ţipau o droaie de copii murdari, iar în cîrciuma de jos chefuiau femei destrăbălate şi bărbaţi desfrînaţi.

Acolo, în odăiţa aceea, i-a găsit zeul dragostei cel cu aripi de foc şi acolo le-a fost dat să aibă minunatul lor vis de iubire.

În strălucirea nou înfloritei lor pasiuni, totul le apărea transfigurat ; descopereau sensuri noi în lucrurile cele mai banale. Nu exista colţişor cît de ascuns în care să nu fi dat peste tînărul zeu al iubirii ; atingeau trupul său cald şi fraged, auzeau rîsul lui argintiu şi se îmbătau cu nectarul prezenţei sale. Vorbeau un limbaj nou, plin de foc şi culoare ; descopereau unul în ochii celuilalt înţelesuri pe care nici nu le bănuiseră. Cea mai uşoară atingere a mîinilor sau a buzelor era de ajuns spre a-i cufunda într-o mare de duioşie şi încîntare.

Unul apărea celuilalt ca o minune, iar trupurile lor, abia acum descoperite, le apăreau ca o minune supremă. Pentru Thyrsis, îndeosebi, ceea ce trăia acum constituia supremul miracol al vieţii, o revelaţie atît de încărcată de desfătări, încît deveni pentru el un chin neîntrerupt. Chemarea care se ascundea în moliciunea şi parfumul părului despletit ; frăgezimea unor sîni de fecioară, parcă sculptaţi în marmoră şi încununaţi cu sfîrcuri ca mugurii de trandafir ; conturul plăcut al şoldurilor albe, jocul ritmic al muşchilor aflaţi în mişcare, — să fii stăpîn peste toate aceste lucruri, să sălăşluieşti printre ele, însemna a des-

coperi deodată, în realitate, ceea ce mai înainte existase doar în lumea picturii și a sculpturii.

La rîndul ei, din extazul său de voluptate, din beția și nesațul său, Corydon dobîndise o nouă conștiință a frumuseții ei. Se întîmpla acum, de multe ori ca, stînd pierdută în gînduri, să-și pună, deodată, mîinile pe piept, să dea capul pe spate și să închidă ochii în așteptarea sărutărilor sale ; acum dorea să fie mereu sărutată ; aștepta, înfrigurată, atingerea mîinilor sale fragede și înlănțuirea puternicelor sale brațe.

În toate acestea ea era învățătoarea lui. Pentru că la Corydon, trupul, mintea și sufletul constituiau un tot și ea nu suferea de dizarmonii sau contradicții interioare. Prietenul lor, doctorul, spusese odată ce înțelegea printr-o „femeie adevărată" ; Corydon însă nu părea formată după acest simplu model. Acum, cînd era a lui, era a lui cu totul, dorea să-i aparțină întreagă, să fie o parte dintr-însul și nu încăpea la ea vreun gînd de falsă rușine sau șovăire. Se bucura de trupul ei ; se bucura de el cu atît mai mult, cu cît îl putea dărui iubirii. Căuta mereu căi noi spre a exprima mai perfect totalitatea acestei dăruiri.

Thyrsis se minuna de naturalețea ei : era atît de liberă, de sinceră și de spontană. Pentru că el însuși, chiar în toiul dezmierdărilor, nu era părăsit niciodată de o impresie de mister și straniu, de sentimentul că se apropie prea mult de o taină oprită. Corydon însă rîdea de entuziasm și încîntare, cel mai mult rîdea de Thyrsis atunci cînd simțea cît de mult îl zăpăceau cuvintele ei simple.

Fata din vechea Eladă iubea acum. Altădată, Thyrsis o văzuse, în imaginația sa, trecînd, cu un vas sacru în mîini, în marea procesiune a panateneelor sau luînd parte, dreaptă și cu mîinile și picioarele goale, la concursurile antice. Acum, o auzea cîntînd în crîngurile de mirt ale muntelui Hymettus și o vedea plimbîndu-se goală, sub razele lunii, pe cîmpiile Arcadiei.

Oricînd era veselă și exuberantă, îi amintea lui Thyrsis vreo figură din antica Grecie, de pildă, ori de cîte ori găsea drumul spre apă. Acasă, fusese îmbrăcată în fuste lungi și pusă să servească musafirii în salon. Izbutise însă totdeauna să scape și să ajungă la apă. Din clipa în care spuma unui val îi sărutase întîia oară piciorul, Corydon își amintise de vremea cînd fusese o Nereidă ; din clipa aceea, recunoscu apa ca elementul ei.

Așa și cu iubirea ; era născută să fie o preoteasă a iubirii. Așteptase ceasul cînd, luîndu-l de mînă, îl va duce în templu și-l va învăța ritualul. Era o slujbă pe care o oficia cu tot sufletul și cu tot trupul ei, cu fiecare fibră a organismului său.

— Ah, lasă-mă să-ți arăt ce este iubirea ! striga ea. Lasă-mă să te învăț să iubești !

Iubirea însemna pentru ea contopirea desăvîrșită a două ființe, pierderea voită a personalității uneia în cealaltă ; însemna o totală uitare de sine, sfîrșitul oricărui eu. Thyrsis se minuna de strălucita încîntare, care o copleșea ori de cîte ori descoperea vreun nou farmec al iubirii. Cunoștea limbajul tuturor îndrăgostiților, și cîntecele tuturor amorezilor erau pe buzele ei :

Du bist mir ewig,
Bist mir immer
Erb und Eigen
Ein und All ! *

Acesta era zestrea pe care i-o aducea ca femeie : mai prețioasă decît toate comorile lumii, dăruită din toată inima și fără tocmeală. Thyrsis se cutremura cînd își dădea seama de aceasta ; cădea în genunchi în fața ei și valuri de duioșie îi inundau inima. Cît de nelimitată era încrederea ei într-însul, cît de integral îi aparținea ! Ce putea face ca să fie demn de ea, acum cînd se împlinise cel mai frumos vis al vieții sale, cînd soarta îi încredințase o inimă de om spre păstrare și-i dăruise și cheița de aur — dragostea — care deschidea această inimă !

Dar chiar și în toiul fericirii sale, Thyrsis era urmărit de duhurile îndoielii. Va fi el în stare să împlinească impetuoasele dorințe ale inimii sale ? Putea iubirea însemna pentru el atît cît însemna pentru Corydon ? De ce nu-l mulțumea iubirea pe el astfel cum o mulțumea pe Corydon, de ce trebuia mereu să se minuneze, să se îndoiască și să tremure de teamă ?

Pentru că strămoșii lui Thyrsis nu alergaseră pe cîmpiile Arcadiei. Ei veneau din pustiurile stîncoase ale Palestinei și din deșerturile de nisip ale Africii de Nord ; în mînăstiri gotice și în casele de rugăciune din New England

* N. ed. În limba germană, în original : *Îmi aparții pe vecie / Îmi ești mereu / Avere și bun / Unul și totul.*

ei se minunaseră, se îndoiseră şi tremuraseră de teamă ; umbrele sufletelor lor planau încă asupra lui. Corydon iubea dragostea, el nu ; ea avea încredere în dragoste, ca în ceva extrem de firesc, el nu. El niciodată nu putea scăpa de un sentiment de ruşine şi de teama că-şi întinează sufletul şi se apropie de saturaţie. De îndată ce se stinse întîia răbufnire de foc a patimii sale, fu copleşit de aceste îndoieli ; îşi aduse aminte de părerea pe care o avusese înainte despre iubire ; ceva ciudat şi neplăcut, ba chiar grotesc, sugerînd o prea strînsă înrudire cu animalele. Făcu observaţia că simţurile sale se răceau totdeauna înaintea celor ale lui Corydon. Ea ar fi dorit ca el să prelungească mereu lîncezirea în braţele ei ; dragostea însemna atît de mult pentru ea !

Afară de aceasta, el nu prea cunoştea codul iubirii. Ce era îngăduit şi ce nu ? Cînd puteai ceda pornirilor tale şi cînd trebuia să le înfrînezi ? Corydon nu cunoştea asemenea întrebări, noţiunea excesului nu exista pentru ea ; acţiona aşa cum o învăţa firea ei. Ispitele, inhibiţiile şi remuşcările erau toate de partea lui Thyrsis, iar el trebuia să le tăinuiască în sufletul său şi nu putea cere ajutorul lui Corydon. Căci de la început îşi dăduse seama că, dată fiind firea sa mîndră şi autoritară, un refuz din partea lui Corydon ar fi fost de neînlăturat pentru el. Sarcina sa deveni astfel mult mai grea, de-a dreptul apăsătoare. Nu erau oare toată vremea împreună ? Buzele ei nu-l chemau mereu, nu se simţea mereu atras spre ea ?

Altă împrejurare neplăcută erau mijloacele pe care trebuiau să le folosească spre a se feri de urmările dragostei lor. De la început, gîndul la aceste mijloace fusese pentru Thyrsis penibil, dar abia cu timpul îşi dădu seama ce dezgust îi provoca întrebuinţarea lor. Se simţea ofensat în sensul lui de economie şi scop ; era ceva făcut şi, în acelaşi timp, nefăcut, purtînd astfel în sine esenţa nimicniciei şi a răului. Pasiunea pierdea orice semnificaţie şi scuză. Lui Corydon nu-i putea spune aceasta. Ştia acum că nu va mai putea trăi fără ea. Era legat bine, încătuşat fără speranţă ! Ştia că, pe zi ce trece, cătuşele sale se vor strînge mai mult ; ceea ce acum era spontană bucurie, va deveni cu timpul cotidian obicei, ceva asemănător cu mîncatul şi dormitul, o nouă şi umilitoare necesitate a cărnii !

Iată care erau problemele vieții lor. Poate că ei le-ar fi rezolvat pe toate, numai să fi avut timp. Dar veneau mereu altele și altele, unele chiar mai însemnate și mai urgente. Lumea nu le dădea răgaz, părînd a invidia visul lor de fericire.

Fondul lor de rezistență se epuizase și Thyrsis trebui să reia scrierile sale pentru bani. Cît era ziua de mare, stătea la masa de lîngă fereastră, aplecat asupra muncii sale, în timp ce Corydon se odihnea pe pat și citea sau se plimba singură prin parc. Sarcina lui Thyrsis era acum îndoit de grea pentru că trebuia să cîștige pentru doi. Și ori de cîte ori, în extazul iubirii, ea îi șoptea că era acum a lui pentru totdeauna, în limbajul tristei lor soarte, aceasta însemna că, de aici înainte, el va trebui de-a pururi să muncească pentru doi.

Scrise recenzii literare și umblă să le plaseze pe la reviste. Uneori trebuia să le dea în schimbul cărților pe care le recenza și apoi vindea cărțile cu douăzeci, treizeci de cenți bucata. Scrise cîteva schițe satirice despre personalitățile politice la ordinea zilei și primi trei dolari pentru una din ele. Cu o parodie la o poezie celebră pe vremea aceea cîștigă șase dolari. De la un coleg de școală care tocmai se înapoiase dintr-o călătorie în Anzi, culese material pentru o nuvelă pe care o vîndu cu cincisprezece dolari unui ziar obscur.

În același timp, lucra cu furie la o nouă povestire, avînd drept eroină pe o irezistibilă revoluționară, cu obrajii roșii, povestire cu care avea de gînd să mai umple o dată nesățiosul stomac al cititorului **Comorii sufletești.** Odată, cînd toate li se înfundară, Corydon luă șase linguriță de argint pe care le primise drept cadou de nuntă și le duse la bijutierul cel mai apropiat, căruia i le vîndu pentru doi dolari și jumătate.

Dar, oricît de grea și de amară era lupta, ei nu pierdură nici o clipă nădejdea într-un glorios sfîrșit al nevoilor lor. În aprilie va apărea cartea și atunci vor fi liberi. Vor pleca la țară, poate chiar la coliba cea mică unde Thyrsis își scrisese cartea, vara trecută. Vai, cum visau această colibă, ce dor le era de ea ! Vedeau în închipuire locul așa cum trebuia să arate : coliba acoperită de

zăpadă, pîrîul înghețat, dormind și visînd, poate, de asemenea, venirea primăverii.

Thyrsis, cînd visa aceasta, avea lacrimi în ochi și un sentiment greu și ciudat în inimă ; o nouă operă încolțise și creștea într-însul. Trebuia să lupte cu înverșunare cu ea spre a se opri să pună stăpînire pe gîndurile sale și să izgonească din templu mîzgălelile cu care era silit să-și piardă vremea.

Veniră o seamă de bucurii necunoscute : citirea corecturilor cărții sale, alegerea coperții, examinarea hîrtiei și o mulțime de alte lucruri. Pînă la apariție mai erau două săptămîni, apoi numai zece zile, o săptămînă și, în sfîrșit, avu în mînă primul exemplar !

De fapt, era timpul să se înceapă cu publicitatea și Thyrsis se duse la editorul său. Domnul Taylor îi dădu răspunsuri foarte vagi. Sosi și ziua apariției și nici urmă de publicitate în ziare ! Thyrsis se duse din nou la editură și făcu reproșuri celor de acolo ; spre marea lui consternare află că nici n-aveau de gînd să facă publicitate cărții ; afacerile mergeau prost, firma avusese cheltuieli neașteptate și așa mai departe. Cînd Thyrsis îi aminti de promisiunea sa și începu să vorbească pe un ton amenințător, domnul Taylor îl informă în liniște că contractul nu pomenea nici un cuvînt de publicitate.

Thyrsis se duse acasă și expedie cele o sută de exemplare ale sale. Asta îl mai ajută să-și potolească mînia. Se împăcase cu ideea că va da greș în toate, dar aici avea un plan despre care era sigur că va reuși. Făcuse o listă cu o sută dintre cei mai cunoscuți oameni de litere ai țării, profesori și ziariști, editori și preoți, romancieri, poeți și critici literari. Din banii săi, cîștigați cu greu, pusese deoparte douăzeci de dolari, adică atît cît costa să trimită fiecăruia dintre ei cîte un exemplar al cărții împreună cu manifestul lui și cu o scrisoare bătută la mașină. Credea că, în felul acesta, cartea va fi citită. Și, o dată ce cartea va fi citită de adevărații conducători spirituali ai țării, era sigur că asedierea lui se va sfîrși.

Coletele luară drumul poștei, împovărate cu speranțele și așteptările sale. De două sau de trei ori pe săptămînă, Thyrsis se ducea la editură să se intereseze de mersul cărții. Nu primea însă niciodată un răspuns precis și niciodată nu afla ce aveau de gînd să facă și cum mergea vînzarea. Domnul Taylor îi spunea numai în mod

vag că trebuiau să fie mulțumiți cu orice : sezonul era cam „slab" și cartea avea nevoie de timp ca să „prindă".

Apoi veniră recenziile. Un birou de tăieturi de presă se oferise să i le furnizeze cu prețul de cinci cenți bucata ; avînd în vedere că erau în total vreo douăsprezece, nu cheltui pe ele nici măcar un dolar. Cele mai multe apăruseră în neînsemnate gazete de provincie, a căror cronică literară e deținută de obicei de eleve de liceu sau de fete bătrîne, respectiv, nepoatele sau mătușile directorului. Dintre ziarele și revistele metropolei, doar trei aduseră la cunoștință apariția cărții. Două din ele publicară notițe cu conținut stereotip ; era clar că se inspiraseră din reclama de pe banderola volumului.

Cronicarul literar al celui de-al treilea ziar, stabilind legătura între conținutul cărții și cele arătate în faimosul interviu din **Răcnetul dimineții,** scrisese o recenzie burlescă în care saluta apariția „celui mai mare roman al Americii". După ce povestea subiectul cărții, cita pasajele cele mai exagerate, însoțindu-le de atîtea comentarii cîte erau necesare spre a le ridiculiza. Pe Thyrsis, batjocura aceasta îl lovi ca o flacără în obraz ; el n-avea de unde să știe că ziarul întrebuința regulat această metodă și că tocmai în felul acesta își cîștigase reputația de a fi cea mai bună și mai neînfricată gazetă a țării.

3.

Toate acestea erau cu atît mai greu de suportat cu cît trecea pe atunci printr-o epocă grea și deznădăjduită, printr-o epocă crucială a vieții sale. Nu era de ajuns că mîndrele speranțe pe care le puseseră în apariția cărții erau pe cale de a se spulbera. O nouă și mai grozavă nenorocire se abătu asupra lor. De trei luni ținea tînărul lor vis de iubire, cînd, din senin, îl lovi un trăznet care, despicînd întunericul din jurul lor, lumină puternic cruzimea soartei lor.

De cîțiva ani, Corydon se obișnuise să poarte o povară : să se simtă prost trei, patru zile pe lună, redusă la o stare de semiinfirmitate. În luna din urmă, aceasta nu se întîmplase ; sorocul venise și trecuse și ea se simțea tot

atît de bine. Neliniștită, se destăinui lui Thyrsis ; se putea ca totul să nu însemne nimic : i se întîmplase și mai înainte de cîteva ori. Totuși, putea să însemne că era însărcinată.

Ideea în sine era îngrozitoare. De aceea, nu-i prea dădură importanță. Era cu neputință : doctorul îi învățase doar cum să se ferească. Nu le spusese că toată lumea face așa și că se puteau simți în siguranță ?

Veni a doua lună. Corydon își aștepta cu teamă sorocul. Dar, vai, ziua veni și trecu, fără ca starea ei să se schimbe ! Mai aşteptă două zile, trei zile ! Apoi, se duse la doctor.

Cînd se întoarse, nu trebui să scoată nici un cuvînt, pentru că Thyrsis înțelese totul după expresia feței ei. În clipa aceea, îngălbeni, iar Corydon căzu pe pat.

— Ei ? întrebă el cu glas răgușit.

— E adevărat.

— Ce-a spus ?

— A spus... a spus că sînt într-o stare excelentă și că voi avea un copil minunat.

Thyrsis o privea amețit, apoi izbucni, deodată, într-un rîs sălbatic și își ascunse fața în mîini. Era în asemenea dispoziție, încît Corydon nu știa dacă el rîdea sau plîngea.

Da, acum aveau de-a face cu viața în mod serios. Toate problemele pe care trebuiseră să le înfrunte pînă acum nu erau nimic față de această nouă problemă ; citeau groaza unul în ochii celuilalt. Lui Corydon îi tremurau buzele ; fața îi era lividă, trasă, bătrînă. Atît de repede se destrămase visul lor de fericire !

— Thyrsis, spuse ea în șoaptă, asta e ruina noastră.

— Da, răspunse el.

Corydon încleștă mîinile.

— Mai bine să mor ! șopti. Nu vreau să te nenorocesc și pe tine.

El nu răspunse.

— Ascultă, Thyrsis, continuă ea. Nu există decît o singură ieșire : trebuie să scap de copil !

— Să scapi de copil ? Cum ?

— Nu știu. Dar multe femei o fac.

— Am auzit și eu. Dar nu-i periculos ?

— Nu știu și nici nu-mi pasă.

Tăcură amîndoi.

— De ce nu l-ai întrebat pe doctor ?

— Pe doctor ? N-avea nici un rost să-l întreb, Thyrsis.

— De ce ?

— Pentru că... el nu înțelege asta. Doctorului îi plac copiii. E meseria lui.

După ce mai discutară vreme îndelungată, Thyrsis hotărî să se ducă el la doctor. Trebuia să-i vorbească, măcar ca să-și verse amarul în fața lui. Dacă judecai bine, doctorul purta în fond vina groaznicei lor nenorociri.

Dar, curînd, își dădu seama că dreptatea era de partea lui Corydon și că n-avea nici un rost să discute cu doctorul. Nașterile și copiii erau, în adevăr, meseria medicului. Ba, după părerea lui, era meseria întregii lumi. Oamenii se căsătoreau doar că să aibă copii : pentru asta doar sînt pe pămînt oamenii. Restul n-are nici o importanță. În ziua de azi, copiii sînt singura scuză pe care o au oamenii pentru viața lor ; morala lor începe și sfîrșește cu ei. Afară de aceasta, copilașii sînt dulci, frumoși, dolofani și zglobii. Cu cît sînt mai mulți, cu atît mai multă voie bună e pe pămînt !

Apoi, există pentru femei o ocupație mai bună decît să nască copii ? Aceasta și nu cititul de poezii germane și cîntatul la pian e meseria lor. La început, toate fac mofturi, dar, curînd, își dau seama că natura e mai deșteaptă decît ele, și se supun. Copiii sînt cel mai bun leac pentru femei ; ei dau un conținut vieții lor și le liniștesc nervii ; le feresc de isterie, exaltare, sentimentalism și de toate celelalte rele ale epocii noastre.

Doctorul ațintì privirea sa asupra lui Thyrsis.

— Vă gîndiți la un avort, tu și cu Corydon ? întrebă el.

— Nu... nu știu, bolborosi Thyrsis. Cuvîntul suna așa de urît.

— Cuvintele lui Corydon mi-au făcut impresia asta, spuse doctorul. Țin să te previn : ar fi o faptă pe care nu ți-ai ierta-o niciodată. Întîi, îți poți pierde soția. E un lucru foarte periculos și rareori femeia rămîne așa cum a fost. Poate îi iei putința să mai aibă vreodată un copil și-i distrugi astfel viața. Va trebui s-o dai pe mîna unui doctor nemernic, lipsit de scrupule. Îți dai seama că asta e crimă ?

— Da, răspunse Thyrsis.

— E o crimă nu numai împotriva legii, e o crimă împotriva lui Dumnezeu. E blestemul epocii noastre.

Urmă o pauză.

— Dar, ce este de fapt cu Corydon ? întrebă apoi, doctorul.

— E atît de tînără !... făcu Thyrsis.

— Prostii ! Are nouăsprezece ani, nu ? Nici n-ar putea fi într-o stare mai bună.

— Dar nu e încă dezvoltată... sufletește, vreau să spun.

— Nimic în lume n-o poate dezvolta mai bine decît maternitatea. Nu-ți dai seama că vrea un copil ?

— Vrea ? exclamă Thyrsis.

— Sigur că da. Te iubește ca o nebună ; de aceea vrea un copil. De ce să nu-l aibă ?

— De-aș putea numai să vă explic... începu Thyrsis.

— Las' că știu eu, îl întrerupse doctorul. Toți îmi spun așa. Nu trece o zi fără ca o femeie să stea aici, în cabinetul acesta, și să-mi spună asta. Fiecare caz e cu totul deosebit de celelalte, e unic, cum n-a mai fost altul niciodată. Îmi povestesc cît de mult suferă, în ce hal le-au ajuns nervii, cît de ocupate sînt și cît de sărace ; toate au datorii sociale, datorii artistice, datorii religioase, datorii filantropice și mai știu eu ce ! Stau aici, plîng, își frîng mîinile, îți spun povești de te cutremuri și-mi oferă orice sumă de bani aș cere. De multe ori aș putea cîștiga cîte o mie de dolari cu o operație care nu mi-ar lua nici zece minute, dacă n-aș avea conștiință ! Haide, băiatule, du-te acasă și scoate-ți prostiile din cap !

4.

Abia cînd plecă de la doctor, își dădu Thyrsis seama de gravitatea situației în care se găsea. Era victima unei conspirații a naturii, unei conspirații a lumii întregi ! Era prins în capcană !

De cînd dura iubirea sa, spiritul lui activ și cercetător nu încetase nici o clipă — nici măcar în momentele cînd Thyrsis se afla cel mai mult sub stăpînirea pasiunii sale — să scormonească și să dibuie, căutînd explicații pentru noile stări prin care trecea. Încetul cu încetul, tabloul se întregise și acum era gata în fața lui. Văzuse

acum și ultima scenă a panoramei ; ajunsese la morala fabulei !

Fusese obiectul de joc al unor forțe cosmice, al orbului și irezistibilului instinct de reproducere al naturii. Pas cu pas fusese împoldit înainte, potrivit planului obișnuit. Șovăise, cercetase, deliberase, hotărîse, crezînd mereu, că totul depinde de el. Amintindu-și acum de toate acestea, se vedea pe el însuși ca pe o frunză dusă de un șuvoi. Șuvoiul știuse tot timpul care-i era destinația ! El, Thyrsis, avusese multe planuri și scopuri : natura însă avusese doar un singur plan și un singur scop : copilul !

Cu douăsprezece luni în urmă, fusese încă un băiat fericit și lipsit de griji, absorbit de visurile artei ; acum era un bărbat însurat, cu toate grijile și cu toată povara unei paternități pe umeri. Dacă cineva i-ar fi spus vreodată că viața îi va mai juca un asemenea renghi, ar fi izbucnit în rîs. Cît de încrezător fusese, cît de sigur de faptul că el stăpînea viața ! Și ce repede se lăsase prins în cursă !

Deși era supărat, Thyrsis nu putea să-și stăpînească zîmbetul. Artistul dintr-însul știa să aprecieze tehnica înscenării. Cu ce iscusință fusese regizat totul, cu ce iscusință fuseseră disimulate intențiile, cu cîtă isteție fuseseră alese mijloacele de momeală !

Retrăi în gînd toată aventura sa. Cîte mofturi făcuseră Corydon și cu el ! Ce risipă de atitudini, introduceri, sentimente și hotărîri ! Cît de solemn li se păruse micul lor roman, cu cîtă convingere crezuseră în seriozitatea jocului ! Hotărîri grele apăsaseră asupra lor, furtunoase pasiuni îi zguduiseră, două biete păpuși, mici marionete trase încoace și încolo de mîini nevăzute ! De la prolog și pînă la căderea cortinei, nimic afară de străvechea dramă a sexului, care se juca de la începutul lumii !

Se minună de risipa pe care o făcea natura, de comorile pe care le risipise ca să-și atingă scopul. Crea un milion de ouă și se năștea un singur somn ; crease un milion de emoții ca să se nască un singur copil ! Ce poezii scrisese pentru ei, ce cîntece compusese ! Deșertase cornul abundenței, umplîndu-le poala cu daruri. Presărase poteca lor cu trandafiri, le umpluse gura de miere și urechile cu muzică ; îi orbise, îi amețise, lăsîndu-i apoi pradă soartei lor.

Cîte pretexte și iluzii fuseseră inventate pentru ei ! Cîte vicleșuguri ca să le adoarmă bănuielile ; virtuți și

renunţări, umilinţe şi jurăminte ! Corydon era din fire sperioasă şi timidă ; de aceea, natura îl făcuse pe Thyrsis să sufere, spre a birui împotrivirea ei. El era mîndru şi poruncitor, şi atunci, blînda şi supusa Corydon fusese transformată într-o eroină a răzvrătirii ! Mai rău încă : înseşi puterile şi însuşirile sale deosebite, pe care le socotise cel mai bun scut la său, nu erau oare o parte a capcanei ? Cultura sa, înclinaţiile sale artistice, viziunile şi exaltările sale, ce altceva fuseseră ele decît mijloace de a momi femeia ? Avuseseră aceeaşi menire ca şi irisul unui porumbel, sclipitor, ca şi creasta cocoşului de munte, ca aurul şi purpura de pe aripile unui fluture ! Chiar şi geniul său, miraculosul, neasemuitul său geniu, servise acelaşi scop ca şi podoaba de pene a potîrnichii, fusese cununa strălucitoare în faţa căreia capitulase femeia sa !

Revăzînd în minte imaginile acestea, Thyrsis izbucni într-un rîs convulsiv. Se vedea pe el însuşi într-o lumină nouă şi grotească : el era păunul care se fălea cu splendoarea sa în faţa unei lumi uimite, era un tînăr cocoş care umbla ţanţos în faţa găinilor sale plin de conştiinţa propriei sale importanţe. Era, la rînd, fiecare din orătăniile ce există într-o crescătorie de păsări, iar Corydon era mereu femeia care se lăsa fascinată. Undeva, stătea, probabil, şi proprietarul crescătoriei, zîmbind mulţumit, pentru că nu exista oare un stăpîn în această crescătorie de găini care e lumea ?

Apoi, însă, rîsul îi pieri de pe buze ; îşi aduse aminte de **Viaţa albinelor** a lui Maeterlinck şi se cutremură, gîndindu-se la soarta trîntorului. Aceasta e doar un simplu accident în schema naturii ; ea îl înzestrează cu mii de strălucite însuşiri spre a-l face să îndeplinească o datorie de o clipă. El o îndeplinise, acum. Trăise momentul lui de extaz, făcuse un zbor ameţitor spre albastrul cerului şi lumina soarelui ; iar acum, iată-l căzînd, sfîşiat şi rupt, un înveliş stors de conţinut !

Ba nu, nu-i aşa, îşi spuse Thyrsis, cugetînd mai departe. În stupul uman, masculul nu e numai purtătorul seminţei, ci şi lucrătorul. Iată încă o funcţie pe care o avea de îndeplinit. Toată însufleţirea sa, ideile şi entuziasmul său îşi împliniseră scopul şi puteau muri acum ; în schimb, i se deschidea o perspectivă de viitor, un viitor sumbru şi trist, de veşnică muncă pentru bani !

Își aminti de noapte nunții lor. Tot ce-l zăpăcise și neliniștise atunci era acum atît de limpede ! Corydon se împotrivise la început, ca să-l atîțe și să-l atragă cît mai mult. Apoi, toată firea ei se schimbase brusc ; îl apucase și-l strîngea cu putere, pentru că el împlinise scopul ei secret, îi zămislise copilul. Trebuia acum să rămînă cu ea, trebuia să-i aducă hrană, ca să poată da naștere copilului. Pentru această menire îl ținea ; pentru aceasta va recurge la orice artă pe care o stăpînea, va folosi toate forțele ființei sale.

Firește că ea nu-și dădea seama de toate acestea ; acționa, ca și pînă acum, condusă de orbul ei instinct. Obținea ceea ce dorea cu ajutorul acelorași minunate și generoase însușiri care-l cîștigaseră pentru ea. În aceasta se ascundea hazul aventurii lor și tocmai aceasta era perfidia mortală a capcanei ! Frînghiile care-l legau de ea erau împletite din iubire și duioșie, din extaz și nostalgie ; ele erau legate direct de fibrele inimii sale, astfel încît a se elibera de ele însemna a muri. Nu se va elibera niciodată de ele — își dădu seama de aceasta cu o vizionară certitudine. Corydon va fi nobilă pînă la extrema limită a nobleței. Ea îl va amenința că se va sinucide și el o va scăpa ! Ea îl va ruga s-o părăsească și el va rămîne cu ea pînă la sfîrșit ! Iar sfîrșitul va fi ofilirea și pieirea acelor strălucite însușiri pe care el le numea geniul său, însușiri care erau atît de prețioase pentru el, dar despre care natura nu voia să știe nimic !

La o atît de tristă concepție despre viață ajunsese acest tînăr de douăzeci și unu de ani ! Smulsese carnea amăgirii de pe obrazul frumos al vieții și privea craniul rînjind care se ascundea dedesubt. Își bătea joc de el însuși ; atîtea virtuți care erau mai puternice decît voința lui și tocmai datorită lor fusese prins ! Credința și iubirea îl făcuseră un captiv al capcanei ; credința și iubirea îl vor duce, acum, la pieire.

5.

În răstimp, Corydon făcu și ea cercetări în această chestiune, ajungînd la rezultate cu totul diferite. Văzu că existau oameni care priveau lucrurile mai puțin serios de-

cît ea şi cu Thyrsis. Tocmai aceştia izbuteau să rupă lanţurile vieţii, scăpau din capcană şi se strecurau printre degetele soartei. Corydon auzise odată pe un conferenţiar vorbind despre bărbat ca despre „fiul răzvrătit al naturii“ ; acum, descoperi că natura avea şi fiice răzvrătite.

Corydon fiind însărcinată, toate femeile măritate din cercul de cunoştinţe al familiei se grăbeau, acum, să-i cunoască intenţiile. Fiecare se socotea îndreptăţită să-i dea sfaturi izvorîte din propria experienţă. Corydon povestea totul lui Thyrsis, astfel că acesta avu prilejul să-şi facă o imagine despre mecanismul acestei „mori de sinucidere a rasei“.

-Era aşa cum spusese doctorul. Fiecare din aceste cucoane aparţinînd clasei burgheze de mijloc se considera un caz special, deşi toate cazurile erau aproape identice. Fecunditatea neînfrînată a naturii era pentru aceste cucoane o latură extrem de neplăcută a vieţii. Mai întîi, sarcina şi naşterea erau lucruri nu numai plictisitoare, ci şi dureroase. Arătai atît de desfigurată, încît trebuia să te ascunzi de lume şi să întrerupi orice relaţii sociale. Pierdeai mult din farmecul tău, deci din puterea de atracţie asupra soţului. Pe urmă, mai aveai de îndurat toate acele greutăţi şi necazuri pe care ţi le pricinuiesc copiii. Ce să te faci cu ei într-un oraş în ale cărui case şi hoteluri mai selecte nici nu erai primit cu ei ?

În sfîrşit, chiar dacă aveai cele mai bune intenţii, mai rămînea problema traiului. Cu scumpetea care domnea pretutindeni, era cu neputinţă pentru un om cu un salariu mic să întreţină mai mult de un copil sau doi. Cum însă scumpetea creştea din zi în zi, nici educaţia acestor doi copii nu era asigurată. Şi cînd te gîndeşti că e în firea lucrurilor ca, jumătate din viaţa ei, femeia să nască în fiecare an cîte un copil.

Prin urmare, acestor cucoane burgheze nu le rămînea decît să facă totul spre a preveni zămislirea. Mijloacele folosite n-aveau însă totdeauna succesul dorit, pentru că bărbaţii sînt adesea imprudenţi. Astfel, se ajungea la avortul provocat, pe care medicul îl calificase drept „blestem al veacului nostru“.

Cîteodată, acest efect putea fi obţinut cu ajutorul unuia din numeroasele medicamente recomandate în acest scop. Dar acestea îmbolnăveau totdeauna femeia şi numai rareori duceau la rezultatul dorit. Corydon făcu cunoş-

tință cu o tînără femeie, nevasta unui misit ajuns, care din primul an al căsniciei dăruise soțului gemeni și care declara că părea făcută spre a popula cu copii toate casele din oraș. Stînd comod în automobilul ei, această tînără femeie, nepăsătoare și vioaie, care nu mai contenea cu flecăreala, mărturisi lui Corydon că aproape întotdeauna era „îngrijorată". Încercase, mai întîi, să corupă pe medicul casei, dar în zadar ; trebuise să se ducă la altul. Acum, se obișnuise cu totul. Singurul neajuns îl vedea în nevoia de a găsi noi pretexte față de cunoscuți. Nu se putea doar opera mereu de apendicită !

Dar chestiunea mai avea și altă latură. O femeie suferise o hemoragie. Sora unei prietene a lui Corydon contractase septicemie și murise în groaznice chinuri. Unii pledau chiar și o preveneau, cum făcuse doctorul, vorbind ca de o crimă. Corydon povestea toate aceste argumente și temeri soțului ei, spre a le discuta și cumpăni împreună.

Zile întregi se plimbau prin parc, chinuindu-se cu această chestiune. N-aveau decît o lună spre a lua o hotărîre, o hotărîre de care depindea viața sau moartea copilului lor. Pe bună dreptate, Thyrsis își aminti din nou, în acest impas cuvintele lui Carlyle :

Alege bine ; deși scurtă,
Alegerea ta e pentru totdeauna

6.

În luna aceea, se hotărî și soarta cărții. În fiecare zi, cînd se ducea să-și ia poșta, inima îi bătea mai repede, de încrezătoare așteptare. Fiecare zi îi aducea însă o amară dezamăgire. Tot mai spera să apară undeva o recenzie nepărtinitoare sau să vadă, în sfîrșit, un semn că volumul „a prins". Nu-și pierdu nădejdea pînă în ziua cînd, din întîmplare, avu prilejul să discute chestiunea cu prietenosul domn Ardsley. Acesta îl lămuri că și de astă dată căzuse într-o cursă.

„Editorii" lui nu erau cîtuși de puțin editori adevărați. Ei nu trăgeau cîștig din vînzarea cărților, ci de pe

urma autorilor. Existau mulţi oameni proşti şi închipuiţi care scriau cărţi, apoi doreau să le vadă tipărite, spre a fi priviţi de prietenii lor ca nişte celebrităţi literare. Mulţi din ei erau bogaţi şi cumpărau un număr mai mare de exemplare. Astfel, „editorii", care îşi asigurau cheltuielile dinainte, aveau un profit chiar dacă nu vindeau decît o sută sau două de exemplare. Toate acestea fiind cunoscute, nici o revistă literară nu dădea atenţie cărţilor anunţate de această editură, iar librăriile nici nu le puneau în vînzare. Cît despre cartea lui Thyrsis, o editaseră în condiţii proaste. Era îndoielnic să-i fi costat atît cît le plătise el. Afară de aceasta, o tipăriseră sub o formă care le îngăduia să-i scadă trei cenţi de volum din drepturile sale de autor.

Domnul Ardsley îi spusese că va trebui să fie mulţumit dacă se vor vinde trei sute de exemplare din cartea sa. Astfel, Thyrsis socoti ca o recunoaştere a meritelor operei sale faptul că, după alte şase luni de aşteptare, primi de la editură un extras de cont din care reieşea că se vînduseră 743 exemplare. În acelaşi timp, primi un cec pentru suma de optzeci şi nouă de dolari şi şaisprezece cenţi. Înmînă cecul, fără întîrziere, unchiului său bogat, iar două săptămîni mai tîrziu, cînd vîndu o nuvelă unei reviste, îi plăti şi restul pînă la cei o sută de dolari pe care îi luase cu împrumut. Făcu apoi socoteala că plăcerea de a-şi publica prima carte şi de a o oferi celor o sută de cunoscuţi oameni de litere ai ţării îl costase frumuşica sumă de o sută treizeci şi cinci de dolari şi optzeci şi patru de cenţi.

Firește că, în răstimp, Thyrsis primi şi veşti de la aceşti oameni. Pînă la urmă, sosiră răspunsuri de la şaisprezece din ei. Thyrsis nu află niciodată dacă ceilalţi optzeci şi patru au primit cartea sa şi, în caz afirmativ, ce au făcut cu ea. Dintre cei şaisprezece, şase îl înştiinţau formal de primirea cărţii, alţi doi scriau că n-au manifestat nici un interes pentru conţinutul volumului ; astfel mai rămîneau opt, de la care primi scrisori ce constituiau oarecare sprijin. Unii din aceştia se numărau printre oamenii cu cea mai rodnică activitate a vremii. Aceasta o descoperi Thyrsis cînd ajunse să le citească operele şi cînd ei deveniră pentru el mai mult decît doar nume întîlnite prin ziare. Cîţiva dintre ei îi trimiseră critici amănunţite şi de real folos asupra operei sale, subliniind me-

ritele care-i erau cunoscute și lui și relevînd unele lipsuri, pe care, după o scurtă judecată, trebui să le recunoască. Patru îi scriau chiar că, fără îndoială, era un geniu și-i preziceau un mare viitor. Și atît. Își exprimau părerea, apoi se opreau ca în fața unui zid. Nici unul nu păruse a simți că putea întregi cu **fapta** buna sa părere! Nici unul nu înțelesese că ceea ce căuta acest tînăr nu erau nici aprecieri, nici laude, ci o posibilitate de trai și de muncă. Nici unul nu-i dădea un sfat practic; nici unul nu găsise o vorbă caldă, omenească, de spus, nici unul nu-și exprima măcar dorința să-l vadă. Spre a se încredința că faptul acesta nu se datora trecerii cu vederea sau, poate, unei greșite delicateți, Thyrsis, în deznădejdea lui, le scrise din nou, atrăgîndu-le atenția că „geniul" pe care-l recunoscuseră murea de foame. De data aceasta, unul nu-i mai răspunse deloc, iar altul îl sfătui să se apuce de gazetărie ca să „ia contact cu publicul".

A fost o cruntă dezamăgire pentru Thyrsis cînd și-a dat întîia oară seama cît de rece și de nepăsătoare e lumea. El însuși era însuflețit de o dragoste înflăcărată, dragoste care nu se mărginea doar la arta și la năzuința sa, ci care cuprindea omenirea toată cu cele mai nobile visuri ale ei. Prietenii săi, poeții și înțelepții vremurilor trecute, erau oameni cu generoase idealuri și inimi simțitoare. Să nu se găsească oare în toată lumea de azi un singur om ca ei? Să nu mai existe oare pe acest pămînt decît discernămîntul critic și politețea epistclară?

Întrebarea aceasta îl preocupă și mai mult după singura întrevedere care rezultă din toată corespondența sa. Un distins profesor de la universitatea din Harvard îi scrisese că avea deosebit talent și că se află prin trecere la New York. Thyrsis îi ceru favoarea unei întrevederi.

Profesorul descinsese la unul dintre cele mai luxoase hoteluri ale orașului, pentru că era căsătorit cu o femeie foarte bogată și juca în societate un rol însemnat. Thyrsis n-avea de unde să știe acest lucru. I se părea îngrozitor ca cineva să stea pe un scaun îmbrăcat în mătase, într-un palat de un lux orbitor, știind că el, geniul, n-are ce mînca.

— Mi-ați spus să-mi urmez calea, domnule profesor, începu Thyrsis. Dar cum pot s-o fac?

Profesorul își ștergea ochelarii cu rama de aur, cercetîndu-și cu luare-aminte vizitatorul.

— Trebuie să-ți cauți o ocupație din care să poți trăi, spuse el. Nu te poți aștepta să trăiești din ceea ce scrii dumneata.

— Dacă fac asta, nu-mi mai rămîne timp pentru scrisul meu ! răspunse Thyrsis.

— Va trebui să-ți împarți timpul cît mai bine cu putință.

— Dar tocmai asta nu se poate ! Scrisul meu mă absoarbe cu totul. Nici nu îndrăznesc să mă gîndesc la opera mea, cînd trebuie să lucrez la altceva.

— Cred că scrierile cu care te întreții acum și care nici nu te pun la adăpost de nevoi, îți sînt o piedică și mai mare...

— E adevărat... Tocmai aici e miezul problemei !

— Mi-e teamă că, pînă la urmă, va trebui, totuși, să accepți un compromis.

— Nu, niciodată ! se aprinse Thyrsis. Mai bine mor !

Profesorul tăcu.

— Sau mă duc să cerșesc, adăugă Thyrsis.

Privirea profesorului se adumbri. Sensibil cum era, Thyrsis îndată observă aceasta.

— Bineînțeles, spuse profesorul, dacă nu ți-e rușine s-o faci...

— De ce să-mi fie rușine ? Oameni mai importanți decît mine au cerșit pentru arta lor.

— Da, știu... și firește că am toată stima pentru acest sentiment al dumitale. Dacă ești atît de neînduplecat în dragostea pentru arta dumitale, vei face, desigur, și asta. Dar mi-e teamă că va fi o experiență umilitoare.

— Nici nu mă aștept să fie un amuzament, răspunse Thyrsis și își luă în grăbă rămas bun. Simțise că pe profesor îl apucase teama că el ar putea începe cu cerșitul chiar în locul și în momentul acela.

Vasăzică, acesta era eminentul critic, autorul acelor alese aprecieri literare, favoritul saloanelor din Boston, acel Boston care se socotea Atena Americii, centrul universului, buricul lumii. Un om al cărui creier cuprindea cultura tuturor vremurilor — și omul acesta avea inimă de mumie și suflet de snob ! Aprobase cu gura profesiunea de credință a lui Thyrsis, nu îndrăznise s-o dezaprobe, pentru că umbrele a mii de genii care trăiseră în sărăcie

îl priveau și-i impuneau tăcere. În inima sa însă, disprețuise pe acest băiat palid și deșirat, care amenința că va cerși. Părăsind palatul cel luxos, Thyrsis se simți ca un proscris.

7.

De la această întrevedere, se duse s-o întîlnească pe Corydon în parc. După ce îi povesti tot ce se întîmplase, începură din nou să discute marea lor problemă. Acum, trebuia să ia o hotărîre definitivă, pentru că răgazul de o lună trecuse și venise momentul să acționeze într-un fel sau altul.

În cursul lungilor lor discuții, Thyrsis ajunsese încetul cu încetul la convingerea că hotărîrea depindea de el. Corydon era în mîna lui ; se socotea o povară pentru el și cel mai mult ar fi vrut să moară ; astfel, el avea răspunderea și trebuia să ia comanda. Ceasuri în șir, pe cînd Corydon dormea, cercetase și cumpănise faptele, străduindu-se din tot sufletul să găsească drumul cel drept.

Aducerea pe lume a acestui copil însemna sfîrșitul tuturor planurilor pe care și le făuriseră. Totuși, el nu conteni nici o clipă să ia în considerare și eventualitatea aceasta. Dorise întotdeauna să aibă copii mai tîrziu. Acum, acest dar li se oferea, și poate, dacă-l respingeau, nu le-ar mai fi fost oferit niciodată. Oricît de neprielnic era momentul, era totuși cel mai potrivit. Astfel, problema era rezolvată în parte. Iar dacă vor avea griji și răspunderi, cheltuieli și dureri de suportat, toate acestea vor fi suportate pentru copil, pe cînd, în celălalt caz, grijile și răspunderile, cheltuielile și durerile nu erau mai mici, numai că n-aveau sens !

Thyrsis fusese adesea impresionat de marele rol pe care întîmplarea oarbă îl jucase în desfășurarea iubirii lor. O întîmplare o adusese pe Corydon acolo la țară unde se retrăsese el. Datorită unei întîmplări, îi citise ei cartea cea dintîi. Apoi, ce întîmplare că s-a dus la doctor din pricină că-și stricase stomacul ! Iar în întunericul acelei nopți, accidentul care deschisese poarta vieții unei noi ființe omenești. Și acum, mai ciudată decît toate, întîm-

plarea de care urma să depindă ultima hotărîre : o plimbare în parc și întîlnirea cu o doică !

— Dumnezeu știe că vreau să găsesc calea cea bună, spuse Thyrsis, dar nu pot să iau o hotărîre !

Apoi, se așezară pe o bancă, iar doica veni și se așeză lîngă ei.

Trecură vreo cinci sau zece minute pînă ce Thyrsis își dădu seama de cele ce se petreceau lîngă el. Era cufundat în gîndurile lui sumbre, cu privirea ațintită în gol, cînd, deodată, o auzi pe Corydon exclamînd :

— Vai, ce dulce e !

Se întoarse să privească. Văzu că în fața doicii se afla un cărucior, iar în cărucior un copilaș ; copilașul îi zîmbea lui Corydon, iar Corydon se uita zîmbind la copilaș. Ea îl înțepa cu degetul, iar copilașul încerca să-i prindă degetul cu mînuțele.

— Vai, ce dulce e ! repetă Corydon.

Thyrsis o privi, mirat. Își ascunse însă îndată adevăratele gînduri, simulînd chiar interes pentru copil.

— Nu-i așa că-i drăguț ? îl întrebă ea.

De fapt, copilul i se părea lui Thyrsis de o urîțenie fără seamăn. Avea părul roșu, un nas turtit și era lipsit de trăsături nobile. Cu toate acestea, răspunse fără șovăire :

— Da, dragă, e foarte drăguț — și continuă să-i observe pe amîndoi.

Corydon se juca mai departe cu copilul. Pare-se că se pricepea la sugari. Știa cum să umble cu ei ca să-i facă să rîdă ; avea idee și despre alimentarea lor. Interesul ei pentru copil fiind foarte viu, puse doicii tot felul de întrebări. Thyrsis nu s-ar fi mirat mai mult dacă ar fi găsit-o discutînd cu un astrolog chaldeu ! Timp de un sfert de ceas, uită de toate necazurile ei, de grijile care o chinuiau și se jucă cu un copil !

În sfîrșit, se ridicară să plece.

— Ție îți plac copiii, nu-i așa, dragă ? întrebă Thyrsis pe drum.

— Da.

Se născu o tăcere, în timp ce Thyrsis cugetă. Într-o străfulgerare, își dădu seama că natura însăși le arată drumul.

Din prima zi a căsniciei lor, Thyrsis fusese urmărit de gîndul că o umbră amenințătoare plutește deasupra lor, că iubirea lor poartă în sine sămînța unei tragedii.

El avea marea lui menire de îndeplinit, iar Corydon n-o putea împărtăși cu el. Înaintea lui se întindea lungul calvar al artistului. Într-o bună zi, va trebui să-și strîngă lucrurile și să pornească la drum.

Iar acum, iată venind din senin soluția acestei probleme, dezlegarea tuturor enigmelor ce izvorîseră din discordanța firilor lor ! Corydon să-și aibă copilul, și el va putea rămîne la cărțile sale ! Cugetînd astfel, îi veniră în minte cuvintele bătrînului doctor : „Ea vrea acest copil."

Astfel, încă înainte de a ajunge acasă, hotărîrea lui era luată : Corydon trebuia să-și aibă copilul cu orice preț ! Nu-i va spune cum a ajuns la hotărîre. Va rămîne o taină între el și bătrîna natură. I se păru că o aude pe aceasta rîzînd în dosul cortinei, rîzînd nu numai de Corydon ci și de el. Își aminti cu durere de cinismul lui de altădată, de „biologica" lui amărăciune, cum o numea ; luase din nou asupra-și povara virtuților sale.

8.

O dată această hotărîre luată, se simțiră ușurați în mai multe privințe. Hotărîrea îi elibera de o mare teamă care apăsase asupra vieții lor și le dădea un răgaz de încă șase luni. Și cîte nu putea face Thyrsis în șase luni ! Muncind fără odihnă pentru diferite reviste, izbutise să pună deoparte aproape nouăzeci de dolari ; din suma aceasta puteau trăi pînă ce va scrie noua lui carte.

Cartea aceasta și începuse să fiarbă într-însul. Va fi o carte minunată, cu mult superioară celei dintîi. Noul îndemn spre creație, noua ardoare care începu să-l însufleţească, îl făcură să uite toate dezamăgirile suferite, toată batjocura soartei și asprimea lumii. Dacă va fi lăsat numai să scrie **această** carte, atunci va fi salvat și oamenii vor trebui să-i recunoască dreptul la viața pe care o dorea.

Acum, o dată ce luase hotărîrea, nu mai zăbovi nici o clipă. Își făcu chiar reproșuri că așteptase atît. Din „înaltele sfere" ale rudelor bogate le căzu în poală un noroc neașteptat : două bilete de tren. Cîteva zile mai

tîrziu, descindeau pe peronul gării unui orășel de pe malul lacului Ontario.

Ce bucurie să fii iar la țară ! Mireasma pămîntului proaspăt arat... Vederea verdelui primăvăratic de peste tot... Întîia privire asupra lacului cu apele-i verzi și minunat de străvezii... Briza rece și înviorătoare care sufla spre uscat ! În aer plutea ceva sfidător și aventuros. Thyrsis se gîndi la argonauții și corsarii din trecut și se simți îndemnat să făurească mîndre planuri. Respiră adînc acest aer dătător de viață și încleștă pumnii ; în gînd se și vedea lucrînd la noua lui carte.

Își cumpărară cu opt dolari un cort mai mult sau mai puțin bun ; patru dolari îi costă lemnul de susținere. De grija chiriei scăpaseră pentru următoarele cinci luni. Căutară pe țărm un loc potrivit pentru ridicarea cortului lor și găsiră o fîșie stîncoasă care ieșea din apă. Acest loc se afla la o milă depărtare de cea mai apropiată gospodărie și era cu desăvîrșire ferit de privirile lumii. Proprietara locului era plecată în voiaj în Europa și administratorul le îngădui să se stabilească acolo. Apoi, Thyrsis se uită la ceas și avu o idee îndrăzneață :

— Să ne mutăm chiar azi după-amiază !

— Dar e aproape ora trei ! exclamă Corydon. Ne apucă noaptea !

— E lună plină azi și, dacă vrem, putem lucra toată noaptea.

— Dar dacă plouă ?

— Nu arată a ploaie. Ce rost are să petrecem noaptea în oraș și să cheltuim atîția bani pe nimic ?

Așa rămase stabilit. Se duseră la o prăvălie din oraș și cumpărară tot ce le trebuia pentru gospodărie. Un sentiment de putere și de bunăstare îi însufleți pe cînd își făcură alegerea : două paturi de campanie și două perechi de cearșafuri, o lampă, un bidon cu petrol și o sobiță de petrol, două găleți, un topor și un lighean, un scaun pliant, un hamac și o ladă de alimente. Luară o căruță care să le ducă toate acestea, precum și lemnul de construcție și bagajul lor, la locul ales. Se opriră la o fermă unde stabiliseră să li se trimită regulat lapte, ouă și legume ; tot de-acolo împrumutară un ciocan și un ferăstrău. Apoi, Thyrsis se apucă de lucru ; pînă la apusul soarelui, nivelase terenul și tăiase țărușii și prăjinile pentru cort.

În răstimp, Corydon pregăti cina : slănină prăjită și ceva de băut ; de mult nu mai mîncaseră atît de bine ! Apoi, ridică cortul. Corydon ținea prăjinile, pe cînd Thyrsis fixa frînghiile. Fuseseră sfătuiți să aleagă un loc mai ferit, undeva în fundul pădurii. Ei însă erau dornici de aventuri și țineau să aibă și priveliștea lacului ; de aceea, rămaseră la hotărîrea de la început. Oricum, se găseau și aici cîțiva pini prin apropiere, iar Thyrsis fixase cortul cu frînghii rezistente. La ora zece seara, totul fu gata. Thyrsis se ridică în picioare, își admiră opera la lumina lunii și declară că, chiar dacă o furtună ar putea rupe cortul în bucăți, ea nu-l va putea răsturna.

Duseră înăuntru tot avutul lor, desfăcură paturile de campanie și întinseră cearșafurile. Apoi, priviră în jur, la lumina lămpii cu petrol.

— Thyrsis, nu ți se pare minunat ? întrebă Corydon.

— E căminul nostru, un cămin pe care l-am făcut numai pentru noi, răspunse el.

— Și fără proprietăreasă ! adăugă ea.

— Și fără cîrciuma de sub noi ! spuse el. Fără uruitul tramvaielor și fără zgomotul copiilor de pe stradă !

În schimb, în jur aveau noaptea cu miile ei de lumini ; înaintea lor se întindea lacul, asupra căruia luna își revărsa sclipirea argintie, iar alături de el se înălțau pinii care își depănau în vînt cîntarea.

— Brr ! E frig ! exclamă Corydon.

— La început, va trebui să dormim cu hainele pe noi, spuse Thyrsis. În ciuda acestei perspective, amîndoi rîdeau de încîntare. E tot ce ne-am fi putut dori mai frumos !

— Da, e nespus de frumos ! întări Corydon. Știi, ar trebui să muncim cît mai mult, ca să cîștigăm îndeajuns spre a putea rămîne aici, sub cerul liber, și a nu fi siliți să ne întoarcem la sclavia din oraș.

Apoi, a doua zi dimineață, ce plăcere să te arunci în apa rece ca gheața a lacului, să te plimbi prin pădurile din jur, să iei dejunul sub razele calde ale soarelui ! Mai erau multe lucruri de făcut ; Thyrsis trebuia să facă un dulap cu rafturi, o masă pentru cort și o masă cu o bancă pentru afară. Pe urmă, mai aveau de despachetat toate lucrurile lor și de orînduit toate la locurile lor. Făcură mult haz, împărțindu-și sălașul în mai multe odăi imaginare cărora le dădeau felurite destinații : două dormitoare, o bibliotecă, o bucătărie și o cămară.

Parcă atunci începea iubirea lor. În sfîrșit, erau liberi să trăiască după placul lor și să se iubească în voie. Nu mai era nimeni să-i critice și foarte puțini care să știe de existența lor. Nu veneau în contact cu lumea decît atunci cînd se duceau după poștă și după alimente. Aú aflat că spălătoresei care venea pentru rufele lor îi era rușine de sărăcia în care trăiau și unii vecini îi bănuiau a fi contrabandiști de petrol. În două rînduri au fost vizitați de șeriful districtului, care l-a comparat pe Thyrsis cu fotografiile și semnalmentele unor criminali și spărgători de bancă, de multă vreme căutați. Dar, deși Thyrsis declarase în repetate rînduri că ar fi în stare să spargă o bancă spre a-și asigura libertatea muncii, nu ajunsese încă să-și pună în aplicare planul și astfel toate aceste incidente n-au făcut decît să sporească farmecul deosebit al aventurii lor.

Duceau o viață cum trebuie să fi fost aceea din grădinile raiului. Găteau, mîncau și lucrau sub cerul liber, pe o poiană însorită cînd era răcoare și la umbra unui stejar cînd era mai cald. Făceau lungi plimbări prin pădure, se scăldau în pielea goală în lacul cel limpede ca și cristalul, sărind în apă de pe stînca lor și suindu-se apoi din nou pe ea, spre a se usca la soare. Corydon se putea acum lepăda de întregul convenționalism al orașului, pe care nu putuse să-l sufere niciodată. Ca semn al acestei emancipări, își tăie părul scurt, părul acela rebel și îndărătnic a cărui îngrijire îi răpise totdeauna atîta timp.

Trăiau, astfel, în contact zilnic cu marea inimă a naturii. Vedeau soarele răsărind într-o parte a micii lor peninsule și apunînd în cealaltă parte ; priveau uriașele furtuni biciuind suprafața lacului și trăsnetele spintecînd apa. Uneori, noaptea, vijelia zguduia cortul cu atîta putere, încît nu mai știau dacă era vîntul sau tunetul. Totuși, proptelele rezistau și ei puteau dormi fără nici o grijă. Apoi, furtuna se potolea, iar dimineața, cînd se trezeau, găseau lacul sclipind în razele soarelui ; cerul era de un albastru limpede ca ametistul, pescărușii argintii evoluau în zbor jucăuș deasupra lacului, iar bîtlani de un cenușiu strălucitor stăteau mîndri pe mal.

— Am putea mînca pește cel puțin o dată pe zi, spuse într-o zi Thyrsis.

— Bine, dacă tu vei prinde vreunul.

— Și mai sînt prin împrejurimi o mulțime de veverițe.

— Veverițe ?

— Da. Pot să le ucid cu pietre și pe urmă... dar ai să vezi tu.

— Thyrsis, n-oi fi vrînd să mîncăm veverițe ?

— Le-ai gustat vreodată ? rîse el.

— Dar e o cruzime ! exclamă ea.

Iar el se gîndi : „Întocmai ca micuța Corydon de altădată" !

— Așteaptă pînă jupoi una și o prăjesc în slănină, răspunse cu glas tare.

Așa și făcu, curînd. La început, Corydon a fost impresionată de tristul aspect al micilor degete crispate, dar, după ce acestea au fost tăiate, a cedat ispitei mirosului apetisant.

— Nu mai sînt acum decît o mașină digestivă ! se plînse ea.

Fuseseră siliți să renunțe la încercarea lor de a trăi cu prune uscate și sfeclă. Medicul stăruise asupra însemnătății unei alimentații abundente și substanțiale pentru Corydon. Părerea medicului era întărită de spusele tuturor cunoștințelor feminine, precum și de o voce interioară a lui Corydon, care-i cerea necontenit de mîncare. Pofta ei deveni de-a dreptul înspăimîntătoare, nu numai în privința cantității, ci și în aceea a calității. Se întîmpla uneori să nu-i mai placă nimic din ceea ce aveau în cămară și s-o apuce o poftă de lucruri dintre cele mai rare. Uneori, nici nu mai știa ce voia. Făcea un drum lung pînă la un magazin din oraș, privind îndelung toată marfa, pînă cînd îi venea, deodată, o inspirație. Cîteodată, simțea în mod atît de imperios nevoia de a mînca, încît nici nu mai aștepta să ajungă acasă, ci se așeza pe marginea drumului, consumînd pe nerăsuflate tot ce avea în coș. Se supunea cu sfințenie tuturor poftelor de acest fel, pentru că i se spusese că ele reprezentau cerințele vitale ale organismului ei. Cineva îi povestise mișcătorul caz al unei femei însărcinate care avea mereu poftă de banane, dar nu și-o putuse satisface. Abia născut, copilul acelei femei începu să plîngă, și plînse fără încetare timp de cinci săptămîni, pînă i se dădu o banană.

Aceste întîmplări ciudate adăugară un farmec nou intimității lor. Maternitatea o trăiră, pe cît se putea, împreună. Curînd începură să se facă observate unele

schimbări la corpul lui Corydon. Urmăriră zi cu zi progresele sarcinii. Cît de minunat era totul, de necrezut aproape ! Thyrsis cădea în genunchi în fața ei, o îmbrățișa și rîdea : „Va avea, în adevăr, un copilaș !“ Corydon se îmbujora și protesta. Nu-i plăcea să fie tachinată pe tema aceasta. Se împăcase abia pe jumătate cu gîndul. „Sînt doar o copilă încă“ ! strigă ea. „Nu sînt bună pentru asta !“ El trebuia s-o mîngîie atunci, spunîndu-i că viața e lungă și că tocmai copilul va fi prilej de îmbogățire a cunoștințelor.

Discutară importanta chestiune a numelui pe care să-l dea copilului. În privința aceasta, ca și în multe altele, nu trebuiau să țină seama de nimeni și de nimic și constatară că excesul de libertate e uneori dăunător. Chemară în ajutor reminiscențele lor literare. Thyrsis își dădu curînd seama că, în această chestiune, trebuia să dea precădere sensibilității lui Corydon.

— La urma urmei, spuse aceasta, pentru tine numele nu-i decît un nume. Tu vrei ca atunci cînd chemi copilul pe nume, să-ți răspundă și atîta tot !

— Da, așa e, confirmă el. Dacă numele e prea incomod, îi mai pot da o poreclă.

Pentru Corydon însă, numele era o chestiune vitală. Un copil care este fermecător cu un nume, putea fi nesuferit cu altul. Citise poeziile lui Ossian și cele al imitatorilor săi neoceltici. După o lungă cumpănire și repetate consfătuiri, hotărî ca **Cedric** și **Eileen** să fie cele două nume între care vor alege.

9.

Duioșia lui se manifesta sub cele mai variate forme. Lui îi plăcea s-o mîngîie și s-o răsfețe cu cele mai fermecătoare cuvinte. Își dădeau nume de dezmierdare, ca toți îndrăgostiții din lume. Adăugîndu-le prefixe și sufixe, modificau apoi acest nume într-atît, încît nici cel mai iscusit filolog n-ar mai fi fost în stare să descopere de la ce nume porniseră. Inventară și cuvinte noi, un întreg limbaj pentru stările lor sublime. Thyrsis îl numi „limba nerozilor“.

Thyrsis descoperea mereu alte însușiri la Corydon. Ea avea atîtea toane ca lacul lîngă care trăiau, iar lui i se părea că fiecare capriciu îi schimbă întreaga fire, transformînd-o parcă în alt om. Corydon cea de toate zilele era serioasă și mai mult tăcută ; dar mai era o Corydon care era una cu natura, care înota prin apă ca o sirenă și se îmbăta cu lumina soarelui. Cîteodată, o cuprindea o stare de exuberantă veselie ; atunci izbucnea în rîsete zgomotoase și vorbea lucruri atît de poznașe, încît Thyrsis regreta că n-avea un stenograf la îndemînă. Dintr-un simplu cearșaf își făcea un veșmînt în stil grecesc și începea să danseze, după o muzică de proprie inspirație ; sau își împodobea fruntea cu zorzoane și făcea pe regina țiganilor. Putea fi tot ce era sălbatic, pitoresc, spontan. Avea dansuri și pentru acest rol ; rîdea, sărea și se veselea ca orice vrăjitoare oacheșă. Apoi însă, reapărea Corydon cea melancolică și deznădăjduită ; obrazul i se zbîrcea, trăsăturile ei deveneau triste și bolnăvicioase ; părea o copilă de zece ani. Uneori, Thyrsis izbutea s-o smulgă din această stare de jale, făcînd glume pe socoteala ochilor ei „mici, lucitori și negri ca smoala", dar ea nu îngăduia să-și bată cineva joc de ochii ei.

Acum, cunoscuse o nouă Corydon, aceea aleasă de Dumnezeu să fie unealta pentru săvîrșirea unei minuni. Prezența ei îi inspira acum lui Thyrsis un sentiment de evlavie, în jurul frunții ei vedea o cunună. Într-o dimineață, în toiul verii — tocmai se scăldaseră și Corydon stătea sus, pe stîncă, uscîndu-se la soare — o văzu deodată tresărind și rămînînd împietrită, cu privirea țintă înainte.

— Ce este ? întrebă Thyrsis.

Vocea ei era pătrunsă de un tremur, cînd răspunse în șoaptă :

— Thyrsis, s-a mișcat !

Se apropie de ea și puse mîinile pe trupul ei ; stătură amîndoi cu respirația tăiată, așteptînd parcă un sunet din depărtare.

— Acum ! Acum ! strigă ea. Ai simțit ?

Da, simțise. Mai simțise vreodată ceva atît de ciudat ? Primul semn al noii vieți, întîiul strigăt venind din întunericul neființei ! Și auzind acest strigăt, nu te simțeai parcă luat pe sus și dus în regiunile unor minuni nemaipomenite ?

Ceea ce se mișcase, era un viitor suflet omenesc, și cu un simț al răspunderii. Va fi bărbat sau femeie ; în orice caz, o făptură independentă și care nu va ști nimic despre negurile acestui început. Și totuși, va avea ceva și din viața lor ; ei dăduseră ființă copilului, împotriva voinței lor ! Orbește, nesocotit, urmînd porunca unor puteri mai mari decît ei, îl chemaseră la viață. Datorită unui mecanism misterios și de neînțeles, el va reuni în sine însușirile lor. Va fi o sinteză a firilor lor, un simbol al uniunii lor, al acelei flăcări ciudate, care, arzînd luminos în sufletele lor, îi contopea. Nu ajunseseră oare acum la esența iubirii, la sîmburele acelei uriașe puteri care stăpînea și conducea toate lucrurile de la începutul vremurilor ?

Fără îndoială, se aflau acum la însuși izvorul vieții. Și totuși — nu mai erau așa de siguri — se aflau, în adevăr, acolo ? Sufletul acesta în devenire, era, în adevăr, opera lor ? Sau existase și mai înainte ? Iar dacă mai existase, de unde venea ? Dacă era, în adevăr, o ființă atît de nobilă și de divină cum se va considera într-o zi, nu era oare nedemn că va trebui să-și aducă aminte de o asemenea origine, de perioada cînd, jumătate om, jumătate animal, se zbătuse înăuntrul pîntecului unei femei ?

Era **viața**, în toată sublima ei măreție, monstruoasă și de nepătruns, care li se arăta, acum, sub mii de aspecte. Uneori, Corydon era parcă obsedată de simțul greutății pe care o purta în sine. Era o povară pe care trebuia s-o ducă, cu sau fără voia ei. Alteori însă, se vedea într-o lumină grotescă, tovarășă de suferință cu toate animalele, cumătră bună cu orice vacă răbdătoare. Apoi, venea cîte un moment de har sublim, cînd se vedea transfigurată, o ființă divină, transmițînd flacăra vieții generațiilor viitoare.

Lui Thyrsis îi plăcea cel mai mult s-o vadă în lumina aceasta. Plutea în jurul ei ceva misterios, părea înconjurată de forțe supranaturale. Ceasuri întregi stătea cu privirea ațintită înainte, semănînd cu Ioana d'Arc cînd își asculta vocea interioară. În asemenea clipe, aspectul ei îl impresiona pe Thyrsis. Se apropia de ea și o săruta cu dragoste și evlavie.

Iubirea lor, viața lui, cîștigară astfel un sens mai adînc. Lupta sa împotriva lumii îi apărea într-o lumină nouă. Era groaznic că, în asemenea stare, Corydon

trebuia să înfrunte cele mai meschine necazuri gospodăreşti ! Era lipsită de orice confort, trebuia să renunţe la lucrurile cele mai necesare, ştiind cît de mic e bugetul lor ! Şi alte femei aveau copii, dar ele nu trebuiau să se întrebe dacă erau în drept să-l aibă şi dacă se va găsi pentru ei un loc sub soare. Multe din ele erau egoiste şi vanitoase şi, totuşi, aveau ce le trebuia ! Iar Corydon, firea aceasta frumoasă şi nobilă, devotamentul întruchipat, era chinuită şi torturată ! Puţin îi păsa de atitudinea lumii faţă de el. Dar pentru această atitudine faţă de ea, lumea va plăti cu vîrf şi îndesat ! Într-o zi va trebui să ispăşească păcatul de a-şi fi bătut joc de Corydon într-un mod atît de laş ! O blasfemie la adresa Sfîntului Duh nu i s-ar fi părut mai demnă de pedeapsă.

În clipe ca acestea, o cuprindea în braţe şi căuta să-i vorbească de durerea care-i sfîşia inima. Îi spunea în şoaptă cît de mult o iubea, îi spunea că era a lui. Într-o zi, îi va face dreptate, o va răsplăti cu prisosinţă pentru toate cîte le îndură de dragul lui. Cînd îi vorbea astfel, lacrimi lunecau pe obrajii lui Corydon şi ea îi răspundea că nu-i trebuie nimic, că nu se teme şi nu-i pasă de nimic, atîta vreme cît are dragostea lui.

10.

În acelaşi timp, Thyrsis lucra cu îndîrjire şi deznădejde la cartea lui. Abia se instalaseră în cort, cînd auzi chemarea cărţii şi se pregăti pentru luptă. Scrierea acestei cărţi era acum o chestiune de viaţă şi de moarte, nu numai pentru el şi Corydon, ci şi pentru copilul care era pe drum. Banii pe care-i avea îi vor ajunge numai pentru şase sau opt săptămîni. Prin urmare, fiecare clipă era preţioasă. De astă dată nu mai avea timp de pierdut.

Thyrsis nu mai scria acum despre trubaduri şi prinţese ; nici prin gînd nu-i trecea să mai preamărească fericirile iubirii. Viaţa fusese prea aspră cu el. Şase luni de contact cu lumea fuseseră de ajuns ca să-i umple inima de amărăciune ; făurea o suliţă ascuţită cu care să străpungă prostia drept în inimă.

Thyrsis se inspirase din povestea lui Hathawi, visătorul, despre care citise într-o poveste hindusă. **Descoperitorul adevărului** urma să fie titlul cărții ; Thyrsis căuta pentru ea un stil cu totul nou. În original era vorba de o legendă fantastică ; el însă avea de gînd s-o transpună în lumea realității cotidiene, să-i dea atmosfera unei scrieri perfect verosimile. Voia să folosească un stil de bibilică simplicitate, lipsit de orice înfloriturî, spunînd fiecărui lucru pe numele său adevărat. Aceasta părea a fi destul de ușor. În realitate însă, era foarte greu, întocmai ca o operă în versuri albe. Puteai munci o zi întreagă ca să găsești forma cea mai scurtă, în care să exprimi o singură idee.

Dorea să arate evoluția lui Hathawi de la începutul ei, din clipa în care eroul, copil încă, dar dotat cu un ciudat simț pentru misterele vieții, se retrăsese în singurătate spre a putea medita în liniște. Viața lui decurse printre munți uriași, în preajma cărora se jucau fulgerele și vuiau furtunile. Își întări voința prin post și rugăciune, pînă cînd muri eul dintr-însul și putu percepe formele veșnice și aspectele ascunse ale lucrurilor. Se duse în pădure și locui în mijlocul animalelor, învățînd să înțeleagă limba lor, nu numai frumusețea, puterea, pe care poate să le vadă oricine, teama și ura lor, a căror descoperire e atît de dureroasă, ci și iubirea lor, care e cea mai adîncă dintre toate. Învață să cunoască viața care se ascunde în lucrurile neînsuflețite, în apă, în aer, în foc ; să pătrundă bucuriile și tristețile florilor, să cinstească venerabila înțelepciune a copacilor înalți și bătrîni și binecuvîntarea cuprinsă în lumina soarelui. Cînd învață toate lucrurile acestea, Hathawi se întoarse în lumea oamenilor.

Descoperi că avea facultatea de a citi în sufletele oamenilor. La început, nu voia să creadă lucrurile îngrozitoare, potrivnice firii, pe care i-a fost dat să le vadă. Preferă să locuiască printre săraci, pentru că ei erau mai aproape de rădăcina lucrurilor, iar minciunile lor erau de natură mai simplă. Cînd descoperi însă de unde vine mizeria existenței umane, se duse la originea răului, adică în lumea celor de sus.

Oriunde se îndrepta, i se dezvăluiau gîndurile cele mai intime ale oamenilor, iar el le împărtășea lor. Avea asupra bărbaților și femeilor același efect ca și vinul : îi apuca, deodată, dorința de a spune adevărul, același

adevăr pe care nu-l mărturisiseră nici propriilor lor conștiințe. Mai tîrziu, cînd își dădeau sema de fapta lor, îl urau pe Hathawi și se temeau de el ; nu spuneau însă nimic unul altuia, pentru că fiecare credea că va putea păstra secretul.

Crescîndu-i puterea, Hathawi începu să-i demaște pe oameni în public. Astfel, izbucni un scandal monstru. Se vorbea de un mare bărbat de stat, care dezvăluise la un banchet adevăratul rost al activității sale. Într-o zi, un episcop vorbi de la amvonul catedralei sale despre unele păcate pe care le făptuise în numele bisericii. Mare senzație produse întîmplarea cu polițistul care dăduse drumul unui deținut, arestînd în locul lui pe judecător. Ceilalți polițiști chemați în grabă pentru prinderea colegului lor găsiră că el procedase pe bună dreptate, iar reporterii însărcinați cu descrierea evenimentelor se încăpățînară să scrie numai purul adevăr. Curînd după aceea, se ținu congresul unuia din cele două mari partide ; candidatul la președinție ținu un discurs în care mărturisi adevăratele lui credințe și, astfel, partidul lui se prăbuși. Aceasta era o catastrofă națională, pentru că toți bărbații de stat declarară că un singur partid nu era de ajuns pentru amăgirea poporului. Pe deasupra, mai circula și zvonul că Hathawi va onora cu prezența lui congresul partidului care mai rămăsese în ființă.

În urma acestor lucruri, Hathawi fu prins și băgat la închisoare, sub învinuire de vagabondaj. Fără îndoială, era un vagabond. Dar el converti pe gardieni și pe deținuți și, curînd, închisoarea se goli. Unii dintre aderenții săi cei mai sinceri dobîndiseră și ei însușirea de a face să iasă la iveală adevărul. Nebunia începu să se întindă peste tot. Diferiți agitatori atîțau lumea și ordinea publică era amenințată. Un bogătaș, care odată se caracterizase în prezența lui Hathawi, drept un lup flămînd, tocmi un ucigaș care-l răpuse pe stradă, în plină zi.

Spre a se preîntîmpina orice tulburări, cadavrul fu ridicat pe ascuns și ars. Cenușa fu împrăștiată în vînt. Aceasta se dovedi a fi fost o greșeală, pentru că cenușa deveni sămînța unei noi contagiuni. În tot orașul, în chip ciudat și de neînțeles, oamenii începură, deodată, să grăiască adevărul. Afacerile stagnară îndată. Comercianții și oamenii de afaceri se văzură siliți să se mute în alte orașe. Și cum să fi fost păstrată ordinea, cînd unul după

altul, avocații, judecătorii și oamenii politici începură să spună numai adevărul ? Poporul se ridică, declarînd că s-a săturat de minciuni și înălță lui Hathawi o statuie într-unul din locurile unde vîntul dusese cenușa sa. De aici înainte, oricine candida la o funcție de stat trebuia să țină în acest loc un discurs asupra intențiilor sale. Trecea multă vreme pînă să fie numit un funcționar de stat, pentru că nu se găsea nimeni care să nu fi socotit proeminența și puterea personală mai presus de binele public. În răstimp, poporul propășea de minune.

Vestea acestor întîmplări se răspîndise și printre celelalte popoare și conducătorii acestora declarară că asemenea lucruri nu puteau fi îngăduite ; se temeau de răscoale în țările lor. Era necesar să se dovedească lumii că un stat fără cîrmuire e jefuit de celelalte și se pregătiră s-o facă. În patria lui Hathawi se produse o mare agitație ; poporul cerea un dictator care să organizeze apărarea. Dar adepții lui Hathawi emiseră altă părere : „Să ne supunem dușmanilor ! Să le deschidem orașul nostru și să-i lăsăm să-și facă voia, pentru că puterea adevărului este mai mare decît a lor !“ Astfel se și hotărî.

Auzind aceasta, cîrmuitorii inamici au fost cuprinși de teamă. Și-au adus aminte de soarta mai multor diplomați celebri care fuseseră trimiși în orașul lui Hathawi. Fiind primejdios să te apropii de acest stat ciudat, au renunțat la planul de invazie. Poporul a început să rîdă și să-și bată joc de ei. Și iată, într-o bună zi, o statuie a fost ridicată lui Hathawi într-o piață publică ! Iubitorii de adevăr s-au strîns acolo cu miile, iar trupele care au fost trimise împotriva lor au depus armele și au fraternizat cu ei. Astfel stăpînirea minciunii încetase în întreaga lume.

11.

Acesta era, pe scurt, subiectul cărții lui Thyrsis. Știa că putea scrie o operă foarte importantă sau una banală, în raport cu puterea pe care ar pune-o în imaginile sale. Trebuia să se reculeagă, să-și adune forțele. Acesta va fi actul lui de creație, copilul său !

Pentru întîia oară de cînd se căsătorise, Thyrsis, încerca să lucreze cu adevărat. Tot ce scrisese pînă acum, nu fusese decît un ecou al operei sale din vara trecută ; de data aceasta însă trebuia să scrie ceva cu totul de sine stătător, ceva fără nici o legătură cu lucrările sale anterioare. În fiecare zi, încerca să purceadă la muncă şi în fiecare zi deznădejdea lui era mai mare, pentru că nu putea lucra. Nici nu putea măcar începe cartea ; toate încercările dădeau greş. Era neputincios, legat de mîini şi de picioare !

Nu era vina lui, nici a lui Corydon ; era în firea lucrurilor, o tragedie inerentă celor două firi dintr-însul : **bărbatul** care iubea o femeie şi se străduia s-o facă fericită şi **artistul** care putea progresa doar în străinătate. Spre a scrie noua lui carte aşa cum dorea s-o scrie, trebuia să petreacă săptămîni în şir meditînd asupra ei, să se gîndească la ea ziua şi noaptea ; trebuia să pună întreaga lui existenţă în slujba acestui scop, să înlăture orice gînd tulburător, să fie liber de orice împrejurare exterioară. Şi cum era aceasta cu putinţă cît timp trăia cu altă persoană în acelaşi cort ?

Ca artist, Thyrsis avea standardul lui de perfecţiune. Firește, nu era niciodată mulţumit de rezultatul pe care-l obţinea, dar cel puţin, îşi putea spune că era tot ce putea el da mai bun ; ajungea la sentimentul că epuizase toată puterea calităţilor sale. Acum însă, lucrurile stăteau cu totul altfel ; nu mai ajungea la acel sentiment de epuizare a talentului. Era tîrît în luptă şi trebuia să se bată pe loc. Povara împrejurărilor potrivnice îl copleşea. Se vedea silit să facă ceva ce nu făcuse încă în cariera lui de artist, în loc să-şi **creeze** cărţile, să le aştearnă pe hîrtie, cum îi venea mai uşor.

Dar, oricît de inevitabil era aceasta şi oricît de bine îşi dădea el seama de realitate, nu putea să se împace cu gîndul s-o facă. De fapt, nu s-a împăcat cu gîndul nici pe cînd o făcea. Atunci, într-un colţ ascuns al creierului său, ştia că o face. Dar încerca s-o nege tot timpul şi tot timpul, în sufletul lui, se străduia să facă ceva mai bun.

Pleca de dimineaţă şi încerca să mediteze asupra cărţii. Dar cînd creierul i se încălzea şi avea cele mai bune idei şi gînduri, se făcea ora mesei şi imaginea lui Corydon aşteptîndu-l nu-i mai dădea pace. Se ducea acasă. După-amiaza pleca din nou şi cînd era iar pe

calea cea bună, se lăsa întunericul. În ziua următoare, după ce vorbea cu Corydon, lua mîncarea cu el. Dar o furtună însoțită de o ploaie torențială îl gonea încă de dimineață, înapoi în cort. Încercă să lucreze în cort, noaptea, dar vîntul urla necontenit, în chip sfîșietor, stingînd uneori și lampa cu petrol, încît era cu neputință să-și adune gîndurile. Degeaba își bătea joc de el însuși, spunîndu-și că e un nerod care se lasă la cheremul unor asemenea banale întîmplări. Era, în adevăr, la cheremul lor și era stînjenit în avîntul imaginației sale.

Apoi, mai era și Corydon, care se stingea de dorul de a-l ajuta. Visul lor de totdeauna era să lucreze împreună. Atît de desăvîrșit îi va contopi focul iubirii, încît ea va împărtăși stările lui sufletești și va putea scrie părți din cărțile lui. Acum însă, gîndul acesta trebuia părăsit, iată tragedia ei.

— Trebuie să stau inactivă și să mă gîndesc mereu la sănătatea mea ! exclama ea de multe ori, nemulțumită.

— Nu-i vorba de sănătatea ta, dragă, îi răspundea el. E vorba de sănătatea copilului !

— Știu asta. Dar, apoi, va trebui tot timpul să stau acasă pe cînd tu vei pleca să te lupți cu îngerii ?

— Nu tot timpul, Corydon. Știi doar că asta va trece...

— Cînd stau singură, trebuie să mă lupt mereu cu demonii. Crezi că asta e atît de bine pentru o femeie însărcinată ?

— Ce tot spui, dragă !... protesta el.

— E așa cum ți-am spus. N-ar fi trebuit să am acest copil. Ce sînt eu ? O simplă școlăriță, cu toate datoriile ei. Încerc, încerc mereu să mă stăpînesc, dar nu pot. Totul din mine se răzvrătește împotriva maternității.

— Astea sînt toane, dragă. Știi doar că e ceva trecător.

— E și mai limpede totul de cînd nu mai putem face muzică împreună. Cine știe cum mai cînt eu la pian acum, dacă voi mai putea cînta vreodată.

— E totuna, Corydon. Tot nu ți-aș putea cumpăra acum un pian.

— Bineînțeles că nu. Dar nici tu cu vioara ta nu stai mai bine.

— Parcă am acum timp sau chef să cînt !

— Știu... știu ! Dar nu-ți dai seama că se duce și ultima speranță că ne vom putea dezvolta împreună ?

Mă urmărește tot mai mult o imagine îngrozitoare : tu, plecînd la munca ta și rămînînd acolo tot mai mult timp, iar eu, stînd și păzind copilul !

Zi după zi, cînd se întorcea, ea îl întreba cum merge cartea, iar el îi răspundea că nu merge deloc. În deznădejdea lui, își impuse hotărîrea să scrie de acum încolo cum va putea, să se mulțumească ici cu licărirea unei scene, colo cu slabul ecou a ceea ce știa el că ar trebui să fie scena următoare. Rezultatul îl aducea lui Corydon, descoperind cu tainică durere și consternare că ea nici nu remarca deosebirea. Apoi însă, se întrebă : cum putea ea observa deosebirea ? Deosebirea doar nici nu exista ! Viziunea a ceea ce voia el să creeze perfect existase doar într-însul și numai într-însul. Dacă nu izbutea s-o exprime, lumea n-ar ști niciodată ce ar fi putut crea și nici nu-i păsa. Vai, ce viitor îl aștepta : să umple urechile lumii cu lamentări asupra cărților pe care le-ar fi putut scrie. Și știind tot timpul că urechile lumii erau surde pentru orice sunet al lui !

12.

Își închipuia că a gustat dintr-o dată întreaga am ciune a tragediei sale. Dar amărăciunea consta în tul că tragedia devenea din zi în zi mai cumplită. E tragedie cu care trebuia să trăiască sub același acop Trebuia s-o urmărească manifestîndu-se în cele neînsemnate chestiuni ale vieții sale, în propriul suflet, în sufletul lui Corydon și chiar în sufletul copil așteptat. Mai grav pentru el, ca artist, era faptul că buia s-o vadă manifestîndu-se și în ceea ce scria, în c țile ce apăreau, ca să-l reprezinte și care nu-l reprezen pe el, ci numai capcana în care era prins. Era una caracteristicile capcanei că ea n-avea un stăpîn n care să vină și să pună capăt suferințelor victimei p tr-o lovitură de grație. Era lăsat singur, să se zvîrcolea să se zbată și să se rupă în bucăți, condamnat să p încet, prin epuizare. Nu era omor, era crucificare !

N-ar fi putut spune de mila cui îi sîngera mai m inima, de mila lui sau de mila lui Corydon. Era înt situație grea, asaltată de zeci de probleme, de zeci

nevoi ; îi trebuia un sfat, o încurajare, un tovarăș, îi trebuia un soț ! Și se măritase cu un artist, o trestie „care nu poate să crească în șiruri de trestii pe maluri de rîu". Care nu mai putea, chiar dacă ar fi vrut. Căci zadarnic îi striga lumea să înceapă o viață așezată și să intre în rîndul oamenilor ; el nu putea. Ceea ce îl mistuia acum, va continua să-l mistuie. Singura alegere care îi era dată, era între expresia artistică și nebunie.

Astfel, cu inima sfîșiată, trebuia să plece din cort și să lucreze cum putea mai bine. Dacă ceda dorinței sale și rămînea cu Corydon, cartea nu mai era scrisă la timp ; aceasta însemna sfîrșitul tuturor speranțelor lor ; niciodată nu și-ar mai cîștiga libertatea ! Explica asta lui Corydon ; cu nemărginitul lor devotament față de adevăr, cu necruțătoarea lor sinceritate, discutau împreună toate laturile chestiunii. Cercetau minuțios fiecare colțișor al capcanei, fiecare nod al lanțului care-i strîngea de gît. Corydon recunoștea că el avea dreptate și că ea trebuia să se supună. Neapărat, el trebuia să muncească toată ziua, la nevoie și toată noaptea, pînă va termina cartea.

Nu totdeauna însă, rezolvau problemele lor la lumina rece a rațiunii. Uneori, Thyrsis, potrivit fluctuațiilor firii sale de artist, era nervos și iritabil ; se supăra pentru o mimica toată, își pierdea răbdarea, ceea ce dădea naștere mici tragedii. Pentru bunul mers al menajului lor, era nevoie ca cineva să aducă o anumită cantitate de apă pe zi. Și nu totdeauna un om, care purta în mintea lui destinele omenirii, îndeplinea această umilă sarcină cu tot devotamentul necesar. Apa trebuia scoasă cu găleata din lac ; uneori, pe vreme rea, nu era ușor să scoți o apă atît de curată cum era nevoie pentru abluțiunile unei atît de capricioase doamne cum era Corydon.

— Dacă ți-ai da mai mult osteneala ! începea ea atunci.

— Osteneală ! exclama el. Crezi că-mi face plăcere să aud reproșurile tale ?

— Dar, Thyrsis, apa de azi e mai murdară decît ieri !

— Știu ! Și furtuna e mai puternică azi.

— Dacă te-ai fi aplecat ceva mai mult...

— Și așa era cît p-aci să cad în apă !

— Dar cum să-mi spăl fața cu apa asta, Thyrsis ?

Astfel, Thyrsis fiind absorbit de gîndul la carte, era un chin pentru el să fie mereu tulburat cu asemenea lucruri. Corydon, așa i se părea, dădea prea multă importanță lucrurilor exterioare. Mereu îi distrăgea atenția, vorbindu-i de cine știe ce nimicuri. Tigaia nu era destul de curată, sau el era nepieptănat, sau pantalonii săi erau roși sau haina îi era prea mică. Ce naiba, toată viața lui va consta din asemenea fleacuri ?

Și astfel, într-un acces de mînie, Thyrsis dădu cu piciorul în găleată de se rostogoli pe povîrniș la vale și apoi se duse să scrie. Din nefericire însă, nu prea putea lucra atunci cînd sufletul îi era frămîntat de supărare. Curînd îl cuprinseră și remușcările. Se întoarse și o găsi pe Corydon zăcînd pe o stîncă și plîngînd cu isterice sughițuri, ceea ce, firește, nu era lucrul cel mai potrivit pentru o femeie însărcinată. Trebui s-o mîngîie și s-o liniștească.

Dar, vai, aceasta nu era chiar atît de ușor, căci Corydon era extrem de sensibilă. Cu oricîtă umilință își cerea el iertare, ea rămînea cu durerea că se putuse naște o ceartă între ei. Îl scotea din sărite faptul că ea repeta și analiza cearta în toate amănuntele ei, încercînd să justifice atitudinea ei față de el și a lui față de ea. Thyrsis era o fire mai viguroasă, el lăsa trecutul să fie trecut ; încerca să-i arate necazurile care-l apăsau și o ruga să-i acorde privilegiul de care se bucură orice om normal : acela de a se supăra din cînd în cînd. Corydon primea explicațiile lui și-i făgăduia tot ce dorea ; firea ei însă n-o lăsa să țină o asemenea făgăduială, să-i acorde acest privilegiu. Thyrsis se putea supăra pe soartă și pe lume, putea tuna și fulgera împotriva lor. Nu-și putea însă permite să fie aspru cu Corydon fără primejdia de a o arunca în brațele deznădejdii, brațe în care cădea apoi și el, din pricina ei.

Poate, se gîndea el, bolnăvicioasa ei sensibilitate era o urmare a stării în care se găsea. Avea uneori amețeli, trecea prin perioade de deprimare sufletească și de slăbiciune trupească. Prietenele îi spuseseră fantastice povești despre influențele prenatale. Iar el, nefiind deloc lămurit asupra acestor chestiuni, nu știa să deosebească adevărul de născociri. Astfel, oricînd ea era nefericită, exista putința să fi făcut copilului vreun rău ireparabil.

Ușor de închipuit ce chin provoca acest gînd unui artist sensibil și surmenat.

Își dădu curînd seama că trebuia să suprime pentru totdeauna tot ce era aspru în firea sa. Asprimea avea loc în viața lui, dar nu mai avea loc în aceea a lui Corydon. Vedea cum suferă ea și i se rupea inima. Revenea mereu s-o mîngîie și să-i spună cît de mult o iubește și cît de mult dorește să facă ce este drept. Îi expunea logica situației lor, arătîndu-i că, dacă totul ieșea prost, nu era nici vina lui, nici a ei, că lumea era aceea care-i ținea în mizerie și-i condamna să sufere, în ciuda iubirii lor. Astfel, de-a lungul întregii lor vieți, neînduplecata lor rațiune avea să-i salveze. În analiza și expunerea cauzei propriei lor nefericiri, găseau singura satisfacție comună pe care o aveau în viață.

13.

Iată împrejurările în care a fost scris **Descoperitorul adevărului.** Opera a fost gata în șase săptămîni și n-a produs autorului nici o mulțumire și nici o bucurie. Aceasta însă, deși el nu-și dădea seama, era o circumstanță favorabilă cărții : cu cît îi plăcea lui mai puțin, cu atît mai multe șanse avea să aibă la public.

Dădu manuscrisul să fie bătut la mașină, apoi îl trimise unei reviste din Boston, al cărei director era unul din cei o sută de oameni celebri cărora le trimisese întîia sa carte. În răspunsul său, celebritatea aceasta promisese atunci că va citi fără întîrziere orice alt manuscris al lui Thyrsis. În răstimp, acesta se străduí să obțină din metropolă cîteva cărți de recenzat și se apucă să lucreze la o schiță pentru o nouă povestire pe care voia s-o supună directorului **Comorii sufletești** pentru că puținii lor bani se epuizaseră și nu puteau trăi mereu cu afine și pești.

Trecură zile de încordată așteptare ; în sfîrșit, într-o după-amiază, fermierul învecinat le aduse alimente și poșta. O scrisoare din Boston ! Thyrsis o deschise și citi următoarele :

Lectura manuscrisului dumneavoastră, **Descoperitorul adevărului,** *mi-a făcut multă plăcere. Este o carte nobilă, frumoasă şi totodată uluitor de inteligentă. Mărturisesc sincer că am rămas uimit de maturitatea şi de înţeleapta cumpătare pe care le dovedeşte. Socot ca sigur că o vom publica sub formă de roman-foileton în revista noastră ; înainte însă de a vă putea da un răspuns definitiv, trebuie să aştept aprecierile asociaţilor mei care citesc acum manuscrisul. Pînă atunci, m-am simţit îndemnat să vă comunic cu titlu personal părerea înaltă pe care o am despre opera dumneavoastră.*

Fără a scoate un cuvînt, Thyrsis întinse scrisoarea lui Corydon. Abia le întorsese fermierul spatele şi cei doi soţi au căzut unul în braţele altuia şi erau cît pe-aci să plîngă de emoţie. Victorie ! Victorie ! Victorie necontestată ! Cunoscuta revistă literară îi va plăti, poate, cinci sute de dolari drepturi de autor — şi o dată avînd suma asta, erau la adăpost de griji. Şi ce recunoaştere pentru Thyrsis ! Revista era o publicaţie serioasă. Lumea va trebui să ia cunoştinţă de opera lui !

După un triumf ca acesta, era uşor să scrii lucruri mai neînsemnate pentru acoperirea nevoilor cotidiene. Îşi îngăduiră chiar şi cîteva zile de sărbătoare : într-o zi, cumpărară o jumătate de kilogram de înghetată, în alta făcură o excursie cu barca pe lac. Thyrsis îşi scoase iar vioara la iveală şi avu chiar îndrăzneala să se intereseze cît ar costa să ia cu chirie un pian pentru Corydon. Începu să se informeze şi de preţurile caselor mai mici din apropiere. După ce vor primi banii, şi-ar putea clădi aici o cabană, o construcţie a cărei suprafaţă să nu fie mai mare decît cortul lor, dar cu o încăpere sus, în care Thyrsis să poată lucra. Ar putea trăi în libertate, departe de lume, n-ar mai trebui să-şi petreacă zilele apăsaţi de tristeţe, închişi ca într-un sicriu, între zidurile de piatră ale marelui oraş.

14.

Astfel trecu o lună. Thyrsis scrise revistei şi află că hotărîrea nu fusese încă luată. După alte două săptămîni, primi a doua scrisoare cu următorul cuprins :

Regret nespus a fi silit să vă anunț că hotărîrea a fost luată în defavoarea dumneavoastră. Opinia mea personală nu s-a schimbat cîtuși de puțin, dar n-am fost în stare s-o impun asociaților mei. Ei sînt unanimi de părere că opera dumneavoastră este prea radicală spre a fi publicată de noi. Cercul nostru de cititori se compune din oameni conservatori, răsfățați și cam fățarnici. Veți înțelege că trebuie să ținem seama de acest considerent. Personal, regret nespus de mult că lucrurile au luat această întorsătură. Cred că nu trebuie să accentuez că voi fi bucuros să citesc orice alt manuscris pe care ni l-ați putea supune.

Iată realitatea ! „Oameni conservatori, răsfățați, cam fățarnici !" Thyrsis își spuse că nu va uita caracterizarea aceasta cît timp va trăi. Mai era loc în lume unde să se găsească ceva asemănător, afară de Boston ?

A fost o amară și crudă dezamăgire, cu atît mai cruntă, cu cît îi răpise șase săptămîni din prețiosul lui timp. Nu-i rămînea însă altceva de făcut, decît să trimită manuscrisul altei reviste sau edituri. Cînd se întoarse de acolo, îl trimise la alta, plătind de fiecare dată optzeci de cenți pentru mărci poștale din puținii lui bani. Spre a nu lungi relatarea acestui penibil episod, **Descoperitorul adevărului** avu cinstea să fie respins de cincisprezece reviste și douăzeci și două de edituri. Pelerinajul manuscrisului se întinse pe o perioadă de nouăsprezece luni, după care timp, cea de-a treizeci și opta editură se oferi să-l publice. Cartea apăru, ușor prelucrată, și fu respinsă, pentru a treizeci și opta oară, de astă dată de către public.

CARTEA A ȘAPTEA

VICTIMA E PRINSĂ

1.

Se întoarseră în oraș la începutul lui octombrie — nu atît din pricina frigului care începea să se simtă în cort, cît din pricină că li se epuizaseră banii și era mai greu să cîștigi de la distanță. Trebuia să fii mereu prezent pe cîmpul de bătaie, să stai oricînd la dispoziția editorilor și directorilor de ziare, să le studiezi toanele și să nu te lași uitat de ei ; altfel, un altul îți lua munca.

Thyrsis se întoarse deci în „lumea" sa și găsi această lume revoltată împotriva lui. Toată opunerea pe care o întîmpinase pînă atunci nu era nimic față de ceea ce avea de înfruntat acum. Părea că societatea își pusese în gînd — în gîndul ei colectiv — să-l pună cu botul pe labe. Din toate părțile se strîngeau oștile să-l atace — orice om pe care-l cunoștea se asociase asaltului împotriva lui.

Își dădea seama că toate argumentele erau de partea adversarilor săi. Urmase cu încăpățînare propria lui cale, sfidînd orice sfat și orice îndrumare ; și care era rezultatul ? — întocmai acela prevăzut de orice om cu mintea normală. El și cu Corydon voiseră să ducă o căsnicie de frate și soră — și iat-o pe Corydon însărcinată cu un copil ! Firește, nimeni nu se gîndea să-l condamne pentru asta ; dimpotrivă, toți se bucurau să vadă că prezicerile lor se adeveriseră — că plesnise bășica de săpun a trufiei sale și că puteau să-i arunce în față afirmația că el nu este altfel decît ceilalți oameni. Tot ce doreau ei acum era numai ca el să recunoască responsabilitatea sa și să aibă grijă de bunăstarea lui Corydon. Să trăiești în odăi mobilate și în corturi, ca țiganii și sălbaticii, este desigur

interesant cînd vrei să te distrezi, e pitoresc şi chiar atrăgător atunci cînd se întîmplă în romane ; dar nu este lucrul cel mai nimerit pentru o femeie pe cale să devină mamă. Corydon fusese crescută în cele mai bune condiţii, ea era obişnuită cu confortul unei vieţi tihnite. A o face mamă şi a nu avea apoi grijă de toate cele necesare, iată culmea nemerniciei !

Dintotdeauna, lumea avusese un singur îndemn pentru Thyrsis : „Caută-ţi de lucru !". Din punct de vedere al lumii, limbile şi literatura, muzica şi scrisul nu erau decît pierdere de vreme ; „a lucra" însemna „a-şi face o situaţie". Ziua şi noaptea i se asurzeau acum urechile cu vorbele acestea, chiar şi pietrele de pe stradă păreau a-i striga : „Caută-ţi de lucru ! Fă-ţi o situaţie ! Caută-ţi de lucru ! Fă-ţi o situaţie !".

Întîmplarea îi oferi chiar o şansă, „situaţia" era gata pentru el. Rudele lui bogate aveau de gînd să deschidă în străinătate o reprezentanţă a marii lor firme şi Thyrsis fu invitat să preia conducerea ei. Va avea o leafă de trei mii de dolari pe an la început, şi de două sau de trei ori atît mai tîrziu ; ce-şi putea dori mai mult ? Adevărat, nu se pricepea deloc la afaceri, dar rudele lui ştiau că e un băiat capabil şi că va îndeplini cu sîrg tot ce lua asupra-şi. Va cunoaşte oameni de cultură, pledau ei, şi, în genere, va cîştiga mult din contactul cu lumea. Cît despre Corydon, ea va începe o viaţă cu totul nouă. Desigur, chiar şi numai de dragul ei nu putea refuza propunerea.

Thyrsis prevăzuse asemenea lucruri. Se pregătise să înfrunte lovitura şi lumea îl găsi cu pumnii strînşi şi fălcile încleştate. La toate argumentele, n-avea decît un singur răspuns : „Nu ! Nu ! Nu !" Nu va accepta slujba asta, nu va accepta nici un fel de slujbă — nici acum, nici în viitor ! Niciodată ! El nu era om de afaceri, era artist — şi artist va rămîne pînă la sfîrşit ! Oamenii să ştie de la început : el nu va da înapoi nici cu un milimetru. Îl pot înfometa, îl pot omorî, îi pot face tot ce vor — el nu va capitula !

— Dar ce ai de gînd să faci ? — i se striga.

— Voi scrie cărţi ! — răspundea el.

— Dar ai scris pînă acum două cărţi şi nu ţi-au adus nimic !

— Poate îmi vor mai aduce ceva. Iar dacă nu, voi scrie altele, și altele, și altele. Voi continua să scriu cît timp voi simți o fărîmă de putere în mine : pe patul de moarte chiar, voi încerca să mai scriu.

Și astfel, pe cînd ei argumentau, pledau, blestemau și plîngeau, el tăcea neîndurat. N-aveau nici cea mai mică înțelegere pentru motivele lui — el zîmbi cu amărăciune gîndindu-se la neputința lor de a înțelege chiar și lucrul cel mai simplu în legătură cu el. Iată, bunăoară, pe ferchețul avocat și distinsa sa soție, din cercul de cunoștințe al familiei, care veniră să-l convingă ; Thyrsis îi rugă să nu pomenească față de Corydon motivul vizitei lor. Îi văzu schimbînd o privire semnificativă și înțelese că-și ziceau că el se teme de imputările soției sale. Cum să le explice adevăratul înțeles al rugăminții sale — că dacă i-ar fi spus lui Corydon că veniseră pentru a-l convinge să renunțe la arta lui, Corydon ar fi uitat probabil să manifeste față de ei cea mai elementară politețe.

2.

Thyrsis ducea deci acum în spinare povara batjocurii și disprețului tuturor oamenilor pe care-i cunoștea. Trecea printr-unul din cele mai întunecate ceasuri ale vieții sale. Nu mai știa cum s-o scoată la capăt. Ajunsese în oraș cu mai puțini bani în buzunar ca anul trecut. Toate căile pe care altădată mai reușise să ajungă la cîștigarea mijloacelor de trai erau acum baricadate. Directorii tuturor ziarelor, cărora le vînduse altădată recenzii literare, păreau a-și fi acoperit nevoile pe timp îndelungat — sau poate găsiseră oameni cu un stil mai agreat de publicul cititor. Nici articolele lui Thyrsis nu fură pe placul nici unui șef redactor.

Mai grav ca orice : directorul **Comoarei sufletești** refuză povestirea pe care o scrisese încă la țară. Nu indica nici un motiv precis — doar că nu-i plăcea și atît ; schița fusese mai promițătoare. El insinuă că, poate, Thyrsis lucrează acum cu mai puțină tragere de inimă ca mai înainte ; părea a-și fi pierdut vitalitatea, și nici stilul nu

mai era atît de bun. Thyrsis se oferi să prelucreze unele părți ; dar nu, zise editorul, povestirea nu-l interesa deloc. Îl sfătui pe Thyrsis să încerce a scrie alta, zicîndu-i, însă, în același timp, că atîtea nuvele își așteptau apariția în ziarul lui, încît nu-i putea făgădui nimic precis.

Corydon cedase insistențelor părinților ei și se mutase pentru cîtva timp la dînșii. Thyrsis își reduse cheltuielile la cinci dolari pe săptămînă, inclusiv mărci și hîrtie pentru manuscrisele sale ; dar nici măcar acești cinci dolari nu și-i putea procura. Mînca din ce în ce mai puțin și uneori o invitație la o masă ca lumea îl bucura cu o săptămînă de zile înainte. Zi și noapte umbla pe străzi, muncindu-și creierul în căutarea unor noi idei, noi planuri, noi speranțe.

Cîțiva ani mai tîrziu, amintindu-și de această epocă și dîndu-și seama de adîncimea prăpastiei în care căzuse, de toată puterea forțelor care fuseseră desfășurate împotrivă-i — se minună de curajul cu care îndurase totul. Într-adevăr, nici o clipă nu se gîndi să renunțe la luptă ; un asemenea gînd era cu totul în afara caracterului său. El avea misiunea lui de îndeplinit. Acesta era singurul rost al existenței sale pe pămînt și de aceea trebuia s-o îndeplinească cît putea de bine.

Cînd era singur, cobora asupra lui harul viziunilor sale — viziuni grandioase, minunate, covîrșitoare. Nu existase încă în lume ceva asemănător, poate nu va mai exista niciodată. De ar putea numai face lumea să-l asculte — de ar putea numai vîrî o licărire din ceea ce-l frămînta în mintea vreunui om de pe pămînt ! Nu putea concepe că nu se va găsi omul acela într-o zi — a crede altfel însemna a arunca blestemul asupra lumii ! Cu ochii închipuirii vedea persoana aceea citind întîia lui carte, vedea pe vreun editor sau lector citind **Descoperitorul adevărului** și rămînînd uimit — nu era oare cu putință ca tocmai în momentul acela să fi fost descoperit de vreun suflet uman ? În orice caz, tot ce putea face era să lucreze fără încetare, să toarne viziunile sale în cît mai multe forme și să încerce apoi a le da o cît mai largă răspîndire. Era de parcă ar slobozi săgeți în aer fără nici un rost ; el însă va continua să le slobozească atîta timp cît va mai avea o săgeată în tolbă.

3.

Thyrsis dezbătu problema amănunțit în sinea lui; vedea limpede ce voia și găsea că era în drept să ceară anumite lucruri. Ca om creator, ca artist, îi trebuia timp ca să-și învețe meseria. Cînd o va fi învățat, nu va lucra spre propriul lui folos, ci va munci să aducă bucurie și credință atîtor milioane de oameni, poate și generațiilor viitoare. Pînă atunci, în perioada uceniciei, nu cerea decît minimale mijloace de existență.

Se putea oare spune că e un începător, poate un nechemat ? Nu, căci dăduse o dovadă a însușirilor sale : scrisese două cărți care cîștigaseră prețuirea unora dintre cei mai competenți critici ai țării. La aceasta, lumea răspundea că nu era treaba nimănui să-și piardă vremea cu căutatul unor genii pe care apoi să le sprijine. Dar verdictul acestei stări de fapt nu însemna încă pentru Thyrsis o justificare a ei — nu era un argument să-i spui că un lucru nu există, cînd el știa că acel lucru **ar trebui** să existe. O privire asupra istoriei artelor ajungea ca să-i arate hidoasa stare de fapt care domnea în acest domeniu — geniul pierea de foame și mizerie, iar oamenii îi ridicau statui de îndată ce murea. Bogătași și maniaci plăteau averi întregi pentru manuscrisele unor poezii cărora, pe vremuri, o lume întreagă le refuzase orice prețuire. Pentru Homer cel mort se certau șapte orașe în care Homer cel viu trebuise să cerșească pîinea. Thyrsis nu se putea îndupleca să creadă că o asemenea monstruoasă-situație va rămîne de-a pururi neschimbată.

În nici un alt domeniu al activităților umane lucrurile nu stăteau așa. Un om care dorea să se facă preot avea la îndemînă seminarii teologice și putea concura pentru o bursă în cazul cînd era lipsit de mijloace. Tot așa, unul care dorea să devină inginer, arhitect, istoric sau biolog. Numai la artist, omul cu adevărat creator, nu se gîndea nimeni și tocmai el avea cel mai mult nevoie de sprijin. Căci munca lui era cea mai grea, ucenicia lui cea mai lungă și mai aspră.

Meditînd astfel, Thyrsis avu altă idee. Redactă o scrisoare în care arăta tot ce dorea el și ce făcuse pînă acum ; cita părerile cîtorva oameni de litere despre opera sa și

se oferea să trimită spre cercetare cărţile şi manuscrisele în chestiune. Trimise cîte o copie a acestei scrisori preşedinţilor principalelor universităţi ale ţării, pentru a afla dacă măcar la una din ele existau burse, premii sau orice alt fel de recompense pentru operele pur literare. Dintre acei care-i răspunseră, mulţi recunoşteau că avea dreptate, că asemenea recompense ar fi trebuit să existe ; nu existau, însă, nicăieri. Existau premii pentru studiul operelor trecutului, dar nu pentru opere originale, moderne, oricît de bune ar fi ele.

Apoi i se năzări un alt plan. Scrise un articol anonim în care relata unele din experienţele sale pline de haz şi din cartea lor mare evidenţia contrastul dintre partea de credit a „mîzgălelilor" sale pentru bani şi partea de debit a adevăratei sale opere artistice. Articolul acesta era nostim de citit şi un magazin îl publică, plătind autorului douăzeci şi cinci de dolari şi asigurîndu-i astfel traiul pentru o lună. Dar asta fu totul — nu se ivi nici un om bogat care să întrebe redacţia magazinului cine era acest geniu chinuit.

În deznădejdea lui, Thyrsis intră în şirul celor care trimit scrisori de cerşire. Trimitea lungi relatări asupra cazului său unor eminenţi filantropi — neştiind că secretarii eminenţilor filantropi aruncă în fiecare zi coşuri întregi cu asemenea scrisori. Dacă afla din ziare de vreo instituţie de binefacere sau auzea de vreun om de bine, se aşeza degrabă şi scria celor în chestiune că moare de foame, şi-i implora să-i citească cartea. Cu ani mai tîrziu, cînd ajunse să cunoască un idol de gazetă dintr-aceştia, singura lui mîngîiere fu gîndul că nici unul dintre ei nu citise vreo scrisoare de a lui.

Începu să ceară împrumuturi tuturor cunoscuţilor săi, cu orice prilej îi întîlnea. Dacă auzea despre vreunul că e înstărit, bietul om nu mai scăpa ; mai curînd sau mai tîrziu, venea ceasul de nevoie cînd Thyrsis îi cerea un împrumut. Odată făcu o socoteală, şi găsi că se legase astfel de patruzeci şi trei de oameni, de şase ori cu succes. Făgăduia să-şi plătească datoria din primii bani pe care-i va avea — şi făcea asta cu scrupulozitate. Dar nimeni nu se ridică vreodată pînă la înţelegerea a ceea ce dorea el de fapt ; un dar benevol în cinstea artei sale. Nu se găsi niciodată cineva care să înţeleagă că, în pri-

vința asta, el nu mai avea nici un sentiment de rușine, că ardoarea cu care credea în vocația sa făcea ca nimeni să nu-l poată umili sau insulta. Numai să se trădeze pe el însuși, nu-i era îngăduit ; în afară de asta — totul.

Lumea avea vederi precise în această chestiune ; un om trebuie să-și croiască singur calea prin viață. Punctul acesta de vedere era îndreptățit, cît timp omul lucra pentru el însuși. Cum stăteau, însă, lucrurile cu acei puțini a căror strădanie era pentru omenire și care n-aveau timpul să se gîndească la ei înșiși ? Era asta într-adevăr atît de rușinos ? Ar fi trebuit Iisus, de pildă, să se țină de meseria lui de dulgher în loc de a ține Predica de pe Munte ? Sau poate dreptul de a predica depindea de succesul colectei printre auditori ?

Apoi, pe cînd dezbătea problema datoriei de a-ți „croi singur calea prin viață", Thyrsis urmărea viața acelora care propovăduiau această expresie. Cum își cîștigau ei tot luxul de care se bucurau ? Chiar dacă recunoșteai superficiala filantropie a unora dintre ei ca justificare a lor personală, mai rămîneau încă zeci de mii de alții care duceau o viață cît se poate de deșartă, risipind cu dezinvoltură și cu ostentație uriașe averi la a căror agonisire nu contribuiseră cu nimic. De cîte ori mergea pe stradă băiatul, această monstruoasă stare de fapt i se vîra sub ochi în mii de forme. Atîtea milioane pentru prostii și vicii și nici un ban pentru arta lui ! Asupra acestui lucru medita de multe ori și sufletul i se umplu de o amărăciune care avea să mai îngrozească lumea în anii de mai tîrziu.

4.

Acasă la ea, nu voia s-o viziteze pe Corydon. Se întîlneau pe stradă și se duceau împreună în parc — o tristă și jalnică pereche. Trebuiau să meargă foarte încet și de multe ori trebuia s-o sprijine pe Corydon căci sarcina ei se făcuse mare și grea. Își prelucrase toate rochiile și purta o pelerină lungă care n-ajungea, totuși, să-i ascundă desfigurarea trupului. În ciuda frigului, se așezau pe cîte o bancă și vorbeau de ultimele aspecte ale luptei sale, își discutau intențiile și făureau nădejdi.

Corydon îi relata opiniile cîtorva membri ai lumii burgheze și împreună blestemau această lume și pe membrii ei. Căci Corydon era tot atît de hotărîtă ca și el să nu cedeze ; nu degeaba îi vorbise în noaptea aceea pe colină.

Vremea trecea și perspectiva apropiatei lehuzii a lui Corydon plutea deasupra lor ca un nor de furtună. El se apropia grăbit, neîndurat, amenințător. Evenimentul trebuia să cadă în jurul Crăciunului și pînă atunci trebuia să facă rost de bani — trebuia neapărat să facă rost de bani. Dar de unde ?

Thyrsis mai încercase, fără succes, să plaseze o povestire la **Comoara sufletească.** Ducea încă dintr-un loc într-altul manuscrisul **Descoperitorul adevărului,** din ce în ce, însă, cu mai puține speranțe. Fiecare editor găsea că opera lui este prea radicală și subversivă. El oferea manuscrisul în mod mecanic, mai mult de formă — așteptîndu-se de la început la un refuz, ca să nu mai fie dezamăgit.

Una dintre prietenele ei bogate îi recomandase lui Corydon pe un chirurg celebru și ea se dusese să-l vadă în minunatul lui sanatoriu particular. Prețurile sale erau exorbitante, dar el păruse interesat de cazul lui Corydon și, în vederea grelelor ei împrejurări, consimțise la o reducere pe jumătate. Dar chiar și așa, suma pe care o cerea se ridica la aproape o sută cincizeci de dolari. De unde să ia Thyrsis atîția bani ? Chiar dacă chirurgul se arăta gata să mai aștepte — ce perspectivă exista pentru Thyrsis să aibă vreodată atîția bani !

Din nou simțiră blestemul creșterii lor într-un mediu înstărit. Ei nu știau cum își nasc femeile mai sărace copiii și nici nu voiau măcar să afle. Lui Corydon, marele chirurg îi făcuse o puternică impresie ; ea poate nici nu-și dădea seama, dar Thyrsis văzu că ținea nespus de mult să nască la sanatoriul acela. Iar dacă el nu-i dădea posibilitatea asta și apoi nu ieșea totul bine — cum își va putea ierta vreodată asta ? Un eveniment serios și unic ca acesta poate avea cele mai grave consecințe.

Hotărî deci să „facă rost" de bani cu orice preț. Dar zilele treceau și deveneau săptămîni, săptămînile, luni — și nici o perspectivă de bani ! Apoi, deodată, îl surprinse o rază de soare străbătînd printre nori — una din acele false

lumini care mereu îl atrăgeau în mocirlă. Din nou **Descoperitorul adevărului** stîrnise interesul unui editor, din nou un editor declara că e o capodoperă literară şi că el o va publica cu siguranţă. Thyrsis se duse deci la marele chirurg şi-l anunţă că în curînd va dispune de suma necesară ; fu stabilită ziua cînd Corydon va intra la sanatoriu. În acest timp, editorul punea manuscrisul „capodoperei literare" într-un sertar şi-l uita acolo pentru o lună — în timp ce Thyrsis aştepta, zi cu zi, hotărîrea supremă.

Ziua sorocită sosi — Corydon trebuia să intre la sanatoriu ; editorul însă tot nu dădea un semn de viaţă. Thyrsis avea vreo cincisprezece dolari, cîştigaţi în ultimele săptămîni cu versuri şi recenzii. În deznădejdea lui, hotărî să-şi vîndă vioara. Plătise nouăzeci de dolari pentru ea, cu trei ani în urmă ; acum, după ce o purtă pe la toţi negustorii, o vîndu cu treizeci şi cinci.

Astfel, pînă la poarta noii vieţi, îl fugări pe Thyrsis spectrul nevoii ; ba nu, îl urmă chiar înăuntru, în sanatoriu. În locul acesta minunat i se revelau toate posibilităţile culturii şi ştiinţei. Dar totul era numai pentru oamenii înstăriţi, nu pentru ei ; avea simţămîntul că n-are ce căuta aici.

Ce contrast izbitor faţă de odăiţa mobilată în care sălăşluia el ! Aici erau de văzut femei bogate, cu tenul îngrijit, trecînd ca nălucile în diafane rochii de casă ; erau de văzut coşuri cu cele mai costisitoare fructe, munţi de flori care înmiresmau aerul — şi aici venea el cu hainele sale purtate şi cu obrajii săi traşi, cu stomacul lui flămînd şi cu inima sa şi mai flămîndă ! Nu vedeau oamenii aceştia îndată că el trebuise să ceară un preţ redus şi că chiar şi aşa rămînea dator ? Nu recunoşteau ei îndată că era un ratat, el, cea mai netrebnică dintre făpturile netrebnice — omul care nu-şi poate întreţine familia ? Ce însemnătate avea pentru el că scrisese capodopere literare, că era vestitorul unei noi religii ! Thyrsis aflase prea mult din părerea lumii asupra lui ; se temea acum de orice contact cu semenii săi, în ochii fiecăruia citea o insultă. Era un cîine prea mult bătut care dă înapoi încă înainte de a se ridica mîna împotriva lui.

Dar de gîndurile acestea nu pomeni nici un cuvînt lui Corydon. Oricît de mult îl disprețuiau oamenii pe el, pe ea n-o condamnau deloc ; cel puțin de amărăciunea asta era cruțată. Corydon era frumoasă — Doamne, ce frumoasă era, stînd culcată în patul cel alb ca zăpada, cu dantelele albe din jurul gîtului și al brațelor ! Arăta ca însăși zeița maternității, capu-i era parcă încununat cu un cerc de lumină. Și ea, la rîndul ei, trebuia să aibă flori care să-i vorbească de bucurie și nădejde ; Thyrsis îi aduse deci trei jalnice garoafe pe care le cumpărase de la o fetiță șchioapă, în colțul străzii. Lacrimi apărură în ochii lui Corydon cînd văzu florile — știa că el renunțase la masă pentru a i le putea cumpăra.

Văzu că toată lumea începuse s-o îndrăgească. Toți se purtau frumos cu ea și-i împlineau orice dorință cu promptitudine și pricepere. Inima lui era plină de recunoștință ; se bucura că reușise s-o adăpostească în acest port sigur. Se sili să înlăture orice gînd în legătură cu propria sa umilire — mătură din mintea lui lucrurile care-l priveau numai pe el și se pregăti s-o ajute să înfrunte această supremă încercare a vieții ei.

— Rămîi cu mine ? — îl rugase Corydon. El făgădui să stea tot timpul în preajma ei. Ea voia ca el să nu plece deloc și de aceea i se făcu patul pe canapea și el petrecu noaptea acolo. A doua zi, nu se mișcă de lîngă ea, citindu-i tot ce-i cerea. Din cînd în cînd observa că gîndurile ei au luat-o razna și se uita la ea : ochii ei erau holbați de groază.

— O, Thyrsis — șoptea ea — sînt doar o copilă. Voi fi eu în stare să devin mamă ?

El încerca s-o liniștească și să-i dea curaj. În realitate, el însuși nutrea o mulțime de temeri. Simțise în abdomenul ei forma aceea rotundă și mare despre care se spunea că e capul copilului ; cum va ieși acest cap de acolo nu-și putea închipui. Dar, după cum auzeau, așa ceva se mai întîmplase. Nu le rămînea decît să aștepte.

Erau în mîinile Naturii, care-i adusese pînă aici și care le impusese voința ei. Acum, li se va dezvălui ținta urmărită de ea — vor cunoaște rostul a tot ce făcuseră

pînă acum. Erau ca doi copii care se întovărășesc să străbată o vale întunecată ; mînă în mînă merg înainte, înălțînd privirea spre piscurile munților unde caută ivirea primelor semne ale luminii așteptate.

6.

De cîte ori deschideau fereastra, auzeau de afară freamătul orașului. Li se părea absurd că tramvaiele continuă să circule cu zgomot strident pe străzi, că vînzătorii de ziare își strigă mai departe marfa și că oamenii obosiți se grăbesc ca întotdeauna să ajungă acasă unde-i așteaptă cina — în timp ce aici se pregătea un astfel de eveniment. Thyrsis dădu glas acestui gînd, iar medicul, care se afla în cameră, îi răspunse zîmbind :

— Acest lucru se întîmplă pe pămînt de două ori în fiecare secundă !

Medicul de serviciu era cel în grija căruia fusese dat cazul lui Corydon ; un om tînăr și cu înfățișarea simpatică. Își făcea treaba cu un aer de parcă era vorba de un lucru cît se poate de obișnuit — aer care era întotdeauna liniștitor și enervant. Amîndoi îl priviră în tăcere pe cînd își făcea pregătirile.

Era asistat de două infirmiere îmbrăcate în alb, cu care se înțelegea aproape numai prin gesturi. Una dintre ele era mai în vîrstă și avea părul cărunt, iar medicul părea a se bizui mai mult pe ea ; cealaltă era tînără și frumușică și inima îi era plină de simpatie și de compătimire pentru Corydon. Se așeză pe pat lîngă ea și-i mărturisi că era încă începătoare și abia la al treilea caz.

— Mă va durea mult ? — întrebă Corydon cu voce slabă.

Deodată, încă înainte de a i se fi putut răspunde, se făcu albă ca varul și cu un țipăt scurt apucă mîna lui Thyrsis.

— Ce s-a întîmplat ? — întrebă el.

Mîna ei se încleștă spasmodic într-a lui și, ridicîndu-se în pat, începu să țipe tare.

Doctorul stătea la fereastră, preocupat să deschidă o casetă cu instrumente. Nici nu se întoarse măcar.

— Doctore ! — strigă Thyrsis, alarmat.

Medicul puse caseta jos şi se apropie de pat.

— Totul e în regulă — zise apoi cu un zîmbet uşor.

Luă mîna lui Corydon, care începuse să tremure.

— Totul e bine. O voi examina peste o clipă.

Se întoarse iarăşi, în timp ce Thyrsis şi sora cea tînără o ţineau pe Corydon de mînă şi căutau s-o liniştească.

Ea căzuse înapoi pe pernă şi se arunca gemînd cînd pe o parte, cînd pe cealaltă ; în acest timp, medicul îşi vedea liniştit de treabă, aranjîndu-şi ligheanele şi felurite sticluţe. Mai dădu cîteva ordine, apoi veni s-o examineze.

— Excelent ! Nici nu s-ar putea simţi mai bine ! — zise el. Domnişoară Mary, eu am astă-seară o invitaţie la teatru. Cred că nu va fi nevoie de mine pînă peste cîteva ceasuri.

Thyrsis tresări îngrozit.

— Doctore !

— Ce este ?

— Dacă se întîmplă ceva ?

— Sînt la doi paşi de aici. Se va trimite după mine dacă va fi nevoie.

— Dar durerile ! strigă Thyrsis agitat. Nu se poate face nimic împotriva lor ?

Doctorul îşi spăla tocmai mîinile.

— Nu există naştere fără dureri. Acestea nu sînt decît durerile premergătoare facerii, adevăratele dureri vor veni abia peste cîteva ore, poate chiar mîine. E vorba aici de nişte membrane care trebuie rupte şi de nişte muşchi care trebuie întinşi — şi asta nu se poate decît în felul acesta.

Cu mîna pe clanţa uşii, mai zise :

— Nu trebuie să-ţi faci nici o grijă. Orice s-ar întîmpla, sora ştie ce are de făcut.

„La teatru“ ! Părea de neînţeles ! Dar, de fapt, ar fi nedrept să-i reproşeze ceva — nu se putea cere unui om care supraveghea mai multe naşteri pe săptămînă, să sufere la fiecare caz. Dar, cel puţin n-ar fi trebuit să pomenească de teatru ! Te făcea să te simţi atît de părăsit !

Oricum, plecase, și Thyrsis se întoarse iar spre Corydon, care gemea încet. Simțea o durere de parcă ar fi tăiată cu cuțitul ; dacă stătea întinsă, durerile erau de nesuportat, iar dacă încerca să se ridice, greutatea corpului o trăgea iar în jos. Găsi că era puțin mai bine cînd Thyrsis o sprijinea; el se așeză deci lîngă ea, ținînd-o strîns, pe cînd ea se lupta cu sarcina ei. Infirmiera îi răcori cu un evantai fruntea, pe care se adunaseră numai broboane de sudoare.

În poziția în care era silit să stea, lui Thyrsis i se încorda fiecare mușchi. Fiecare clipă i se părea o oră ; dar nu se clinti de acolo nici cînd simți că totul se învîrte în jurul lui. Ar fi făcut orice ca s-o ajute — orice, numai s-o poată ajuta puțin, cît de puțin !

Dar nu exista nici un fel de ajutor. Ea intrase în cămăruța singuratică a durerii, unde nu te poate întovărăși nimeni, nici prietenia, nici iubirea. Sufletul lui o striga, dar ea nu-l auzea — căci era singură, singură cu durerea. Există oare undeva, în deșerturi sau pe oceane o singurătate care să se poată asemui cu singurătatea suferinței ?

Era zguduită de spasme și Thyrsis îi simțea trupul tremurînd. Tot ce putea face era s-o susțină. Trecea minut cu minut, oră cu oră, mereu la fel, fără clipă de răgaz — pînă ce izbucni în sughițuri de plîns, strigînd că nu mai poate îndura ! Se agăță cu disperare de mîna lui Thyrsis ; brațele-i erau scuturate ca două frunze veștede.

El alergă, cuprins de spaimă, s-o cheme pe sora mai în vîrstă, care ieșise din odaie. Ea veni îndată, puse lui Corydon mai multe întrebări, după care clătină din cap :

— Nimic de făcut.

— Ceva nu e în regulă aici ! — strigă Thyrsis. Citise într-o carte ceva despre nașteri și mintea îi mișuna de imagini de tot felul de oribile accidente, de copii născuți monștri și de așa-zise „poziții anormale". Trebuie chemat doctorul — declară el cu hotărîre — sînt sigur că ceva nu e în ordine.

— Putem trimite după doctor, dacă doriți — îi răspunse sora — trebuie însă ca dumneavoastră să dați dispoziția... Nașterea nici n-a început încă... în clipa în care

va începe, felul durerilor se va schimba cu totul și singură își va da seama de asta. Pînă atunci, doctorul n-are ce să-*i* facă.

— I-ar putea da un somnifer ! — exclamă Thyrsis.

— Asta ar opri numai nașterea. Și o dată tot trebuie să se întîmple.

Se întoarseră deci la posturile lor. Thyrsis se ținu cu tărie pînă ce simți că-i arde tot corpul ; atunci abia, rugă sora să-i ia locul. Odaia se învîrtea în jurul lui pe cînd încercă s-ajungă la canapea ; se trînti jos și stătu culcat, respirînd din greu. De afară, mai putea auzi același freamăt grăbit al străzii — viața își continua cursul, neștiutoare, nepăsătoare. Rîsete voioase răsunară din stradă — sufletul lui Thyrsis se umplu de crîncenă revoltă.

Se întoarse la patul lui Corydon, mușcîndu-și buzele. Ea era abia o copilă — era prea plăpîndă ! E o monstruozitate ! striga totul într-însul. Doamne, era literalmente ruptă în bucăți ! Se zvîrcolea și tremura din tot corpul, convulsiile n-aveau sfîrșit. Apoi, însă, încetul cu încetul, gîndurile acestea păliră, căci avea de luptat cu oboseala propriului său corp. Trebuia s-o țină strîns ca un clește, cu puterea unui luptător ; brațele îl dureau, tîmplele îi zvîcneau. Își stăpîni durerea, repetîndu-și mereu : „Trebuie să reziști ! Trebuie să reziști !“ — va rezista pînă va cădea jos !

Dar doctorul acela nu mai venea ? Era scandalos din partea lui s-o lase singură în halul acesta. Timpul trecea ; Thyrsis înnebunea de nerăbdare. Deodată, Corydon căzu înapoi pe pernă și izbucni în plîns. El nu mai putu răbda chinul ei și trimise iar după infirmieră.

— Doctorul ! Îmi trebuie doctorul ! — strigă el.

— A venit chiar acum. L-am auzit închizînd ușa.

Doctorul intră încet în odaie. Era într-o impecabilă ținută de seară și ținea încă în mîini jobenul și mănușile. Thyrsis îl urî în clipa aceea, cu toată ura unui animal chinuit. La urma urmelor, era doar un asistent și lipsa de conștiinciozitate a asistenților era un fapt cunoscut. De ce nu venise marele chirurg în persoană să vadă de ea ?

— Cum îi merge ? — întrebă doctorul sora. Își scoase paltonul și haina și își suflecă mînecile, în timp ce ea îi dădea raportul. Apoi îi lui lui Corydon pulsul, își spălă

mîinile și o mai examină o dată. Thyrsis îi urmărea orice mișcare cu sufletul la gură.

Se ridică fără a spune un cuvînt.

— E în drum ? — întrebă sora.

— Încă nu — răspunse el și se întoarse să se uite la termometrul din odaie.

Vasăzică tot nu era nimic de făcut ! Thyrsis stătea înmărmurit — nu-i venea să creadă. Nici prin vis nu i-ar fi trecut așa ceva.

— Cît timp va dura asta, domnule doctor ? — strigă el. Suferă doar îngrozitor !

— Mă tem că pînă dimineață — fu răspunsul —. Totul depinde de rigiditatea cîtorva mușchi. Dar poți fi absolut liniștit, pînă acum totul merge cît se poate de bine.

Mai zise cîteva cuvinte de încurajare lehuzei, apoi se îndreptă spre ușă.

— Voi dormi în odaia de alături — zise către soră — mă poți chema oricînd.

8.

Din nou erau singuri. Grele ca plumbul se tărăgănau orele și Corydon tot se lupta cu chinul. Infirmiera cea tînără dormea pe canapea, cea bătrînă aţipise pe un scaun. Ei doi erau singuri — singuri de tot ! La unul din geamuri, perdeaua era trasă în sus și Thyrsis putea privi peste acoperișurile caselor. Undeva, departe, mai licărea o lumină singuratică, poate că și acolo un om în suferință își număra bătăile inimii sale chinuite. Poate murea cineva — sau poate se năștea și acolo un om ? Doctorul zisese doar că asta se întîmplă de două ori în fiecare secundă !

Thyrsis nu era obișnuit să privească durerea, nu știa s-o suporte prea bine. Se temea ca nu cumva infirmierele să aibă impresia că uneori Corydon e prea pretențioasă sau că nu se stăpînește îndeajuns în văitarea ei fără de rost.

Și timpul trecea ; pe cer apăru o îngustă dîră de lumină, iar în odaie umbrele începură să pălească. Thyrsis tresări din gîndurile sale, dîndu-și seama că se făcuse dimineață. Pierduse nădejdea în venirea acestei dimineți —

venirea ei i se păru ceva ireal. Acum insistă să fie chemat medicul, care veni, silindu-se să nu caşte şi să facă o mutră amabilă. Iarăşi examinarea nu duse la nici un rezultat ; nimic de făcut — trebuiau să mai aştepte.

Pe stradă, viaţa începu să se trezească. Veni lăptarul, făcînd un mare zgomot cu zornăitul cănilor lui ; din cînd în cînd, ţipa la calul lui, apoi fluiera sau bătea la o poartă. Soarele intră, revărsîndu-şi lumina în odaie. Vînzătorii de ziare începură să strige — atunci se trezi infirmiera cea tînără şi îşi aranjă în grabă părul. Infirmiera mai vîrstnică deschise şi ea ochii, dar nu se mişcă ; privirea ei părea o sfidare aruncată oricui ar fi îndrăznit să afirme că ea dormise.

— Soră Mary, n-ar fi bine să pregătim pacienta ? — îşi permise să propună, învingîndu-şi timiditatea, infirmiera cea tînără.

Corydon părea a se simţi acum ceva mai bine. O ridicară în braţe şi o culcară pe canapea. Apoi îi refăcură patul cu multe cearşafuri şi cu deosebită grijă ; după ce o duseră înapoi, o îmbrăcară cu o jachetă scurtă şi-i traseră nişte pantaloni largi şi albi peste picioare. Ce palidă era ea acum şi ce brazde adînci îi săpase suferinţa pe frunte !

Era cufundată într-un fel de toropeală şi Thyrsis, epuizat, începu să dormiteze. Nu ştia cît timp trecuse, poate o oră sau două — cînd deodată deschise ochii şi sări în picioare, trezit de un ţipăt al lui Corydon. Ea se ridicase în pat şi dădea din mîini ca o nebună, scoţînd ţipete din ce în ce mai tari. El îi apucă mîna, îngrozit, şi privi în jur.

Erau singuri. Sări în picioare ca să cheme pe cineva, dar în aceeaşi clipă sora dădu buzna în odaie. Se uită la Corydon, a cărei faţă se făcuse roşie ca focul ; veni lîngă ei şi-i luă mîna.

— Simţi o durere mai violentă ? — întrebă ea.

Corydon n-avea destulă putere să vorbească şi dădu doar din cap ; în clipa următoare, căzu înapoi pe pernă cu un suspin înăbuşit.

— O durere de parcă s-ar lăsa ceva în jos ? — întrebă sora mai departe. — Altfel decît mai înainte ?

Corydon dădu doar uşor din cap, în semn de consimţire.

— Asta e naşterea — zise infirmiera. — Doctorul va fi aici într-o clipă.

Din nou, spasmele o apucară pe Corydon și o siliră să se ridice ; din nou, mîna ei se cramponă de cea a lui Thyrsis ca în disperarea morții și din nou i se umflară vinele de pe frunte. Ca un val amenințător al oceanului o copleși durerea ; deodată, scoase un țipăt și căzu pe pernă.

Thyrsis era cît p-aci să înnebunească de spaimă, cînd doctorul, calm ca întotdeauna, intră în odaie.

— Ei, acum începe ! — zise el.

Nimic nu-i putea tulbura liniștea. Părea o ființă descinsă din altă lume. Își scoase haina, își suflecă mînecile, apoi își puse un halat alb. După ce își spălă cu grijă mîinile, mai examină o dată pacienta. Thyrsis ședea astfel încît îi vedea obrazul și urmărea cu respirația tăiată expresia feței sale. Doctorul, însă, nu zise decît : „A-șa" !

Apoi se adresă lui Corydon.

— Durerile pe care le simți provin de la comprimarea mitrei. Nu trebuie să te sperii, totul este așa cum trebuie să fie. Poți grăbi nașterea, ținîndu-ți suflarea la fiecare acces ; de îndată ce țipi, slăbește tensiunea diafragmei, presiunea se oprește și durerea trece. De aceea, caută s-o suporți de fiecare dată cît poți de mult. Firește, nu vreau ca să leșini, dar cu cît va dura fiecare presiune mai mult, cu atît mai repede va trece totul.

Corydon se uita la el cu o privire sălbatică — semăna cu un animal fugărit și prins în cursă. Tot ce zisese doctorul suna foarte simplu — dar singur spectacolul ajungea ca să-l înnebunească pe Thyrsis. Dumnezeule, era îngrozitor... supraomenesc... dincolo de orice închipuire ! I se frîngea tot sufletul, inima-i era răscolită de furtună.

Era ca o luptă ce se încinsese dintr-o dată, ca o aprigă încleștare de moarte între doi dușmani. Nu mai era vreme de vorbe acum, nici de o privire măcar ; spasmele veneau unul după altul, fără milă, fără scăpare, fără sfîrșit — nu trecuse încă unul și venea celălalt ; erau nenumărate și năvăleau unul peste altul ca valurile mării biciuite de furtună. Iar fata aceasta, copila aceasta pe care o ocrotise cu atîta însuflețire, care era atît de gingașă și de plăpîndă — era acum ruptă în bucăți. Chinurile creșteau, vedea cum trupul i se înțepenește, obrajii i se învinețesc, dinții i se încleștează, gingiile îi sîngerează. Fiecare mușchi era

încordat pe fața ei, de pe frunte îi curgea sudoarea. Trase cu atîta putere de mîna lui Thyrsis, încît cu amîndouă brațele abia fu în stare s-o țină în stăpînire.

De cealaltă parte a patului, îngenunchease infirmiera cea tînără și se lupta cu cealaltă mînă a ei ; Thyrsis observă că și fața ei se făcea roșie de fiecare dată — pînă, în sfîrșit, cîte un țipăt se smulgea din gîtlejul lui Corydon și ea cădea înapoi pe pernă, albă și istovită.

Ceea ce vedea acum, era pentru Thyrsis un nou aspect al vieții, o revelație neașteptată a existenței umane. Nici prin vis nu i-ar fi trecut că poate exista un asemenea chin, o groază ca aceasta nu-și găsise loc nici măcar în imaginația sa. Toate suferințele din noaptea trecută nu erau nimic față de una din clipele de acum — accesele o copleșeau ca un puhoi de ape... pe loc, fără cruțare, fără răgaz... cu precizia neîndurătoare a mersului planetelor. Thyrsis fusese luat pe nepregătite ; cerea timp pentru a se reculege, pentru a se obișnui cu gîndul — dar nu era îngăduită nici o clipă de răgaz. Dușmanul era acolo, aprig și cu armele ascuțite — și trebuia înfruntat pe loc cu mîinile goale !

Spasmele veneau fără întrerupere, unul mai tare decît celălalt. În sufletul lui, durerile lui Corydon luară proporțiile unei simfonii a groazei ; ele îl scoteau din minți, îi răpeau orice control asupra sa — era ca o frunză veștedă în prada vîntului. Nu trăise încă niciodată asemenea clipe, nu simțise încă niciodată o astfel de senzație — era de parcă sufletul i-ar fi sfîrtecat într-un vîrtej de cuțite. Simțirea lui nu mai avea nimic de-a face cu ceea ce făcea ; nu mai era stăpîn pe gîndurile sale, simțea că înnebunește. Ea era atît de frumoasă... el o iubea atît... și trebuia să privească neputincios cum e sfîrșită de chinuri !

Încercă din nou să se stăpînească, vorbind cu sine însuși, concentrîndu-și toată atenția asupra efortului brațelor sale. Poate că nu era decît închipuirea lui — poate că pe ea n-o durea atît. Poate că...

Îi vorbea, o chema pe nume, între accese. Ea întorcea ochii asupra lui, privindu-l cu o expresie de nemăsurată suferință ; de vorbit nu putea vorbi. Venea apoi un nou spasm și ea se ridica să-l înfrunte. Lui i se părea că devenise străvezie și luminoasă ; nu mai era deloc umană — suferința o transfigura. Era întruparea durerii, o

figură epică, măreață, demnă de un Michelangelo ; îi apărea ca însăși marea mamă a pămîntului, din sînul căreia se născuseră toate neamurile.

— Poate că s-ar simți mai bine cu încă o pernă sub cap — îl auzi spunînd pe doctor. Vraja era ruptă.

Corydon dădu din cap cu nerăbdare. Gestul ei părea a spune : „Lăsați-mă ! Asta e lupta mea !“ Cuvinte n-avea pentru nimeni.

— Cît va mai dura asta ? — întrebă Thyrsis cu voce tremurată. Doctorul îi făcu semn să tacă. Era vădit că nu voia ca răspunsul la această întrebare să fie auzit de Corydon.

9.

Căci puterea lui Corydon creștea din clipă în clipă, creștea o dată cu suferința. Poate că trăgea tărie din adîncurile ființei sale, din izvoarele veșnic fecunde ale vieții. Parcă cineva i-ar fi spus că chinul acesta are un rost, un scop, că duce la o înfăptuire. Încleștă fălcile și cu toate puterile ei făcu sforțări, sforțări ca să reziste și să nască. Un simțămînt de evlavie îl cuprinse pe Thyrsis cînd o văzu astfel — un simțămînt cum nu mai cunoscuse. Ea era o ființă sacră, sfințită prin suferință — încarnarea a tot ce e sfînt în viață, o făptură supraomenească, aproape divină. Această revelație schimba cu totul întregul aspect al vieții de pînă atunci. Era de neînchipuit — femeia aceasta care îndura acum aceste chinuri era aceeași cu femeia pe care o cunoștea din viața de toate zilele, cu ființa acea veselă și vorbăreață, nepăsătoare și banală ! Iată — aceasta era menirea femeii ! Iată lucrul hărăzit femeii — chiar și cea mai simplă și mai ordinară femeie putea fi sortită să aibă parte de el ! Jură să i se închine veșnic cu venerație, căzu în genunchi în fața ei, plîngînd, iar sufletul i se aprinse de o evlavie fără margini. Doamne, oare prin ce s-ar putea el arăta vreodată vrednic de a trăi pe pămînt cu o femeie ?

Asta nu era o emoție de moment sau o plăsmuire a imaginației sale ; nu era loc pentru imaginație aici — realitatea întrecea orice închipuire. Era ceva covîrșitor, nebunesc, necruțător ; gîndurile lui încercau să evadeze,

să se refugieze în altă parte, dar realitatea îl apuca mereu de păr și-l trăgea înapoi : „Aici, aici ! Uite, aici !“

Ea stătea întinsă, frîntă de suferință, cu fața în sus și cu ochii închiși ; mușchii ei împietriră parcă. Minutele se făcură șirag, deveniră ore — și nici un sfîrșit — încă nici un sfîrșit ! Era ceva de neînțeles — pătimire nudă, nimic decît pătimire — martiriu fără sens ! Fiecare acces al ei îi încorda nervii la maxim ; cădea înapoi epuizat, crezînd că acum s-a sfîrșit cu puterea lui de simțire. Dar mereu îl atrăgea din nou suferința cea fără de sfîrșit. Se deschideau înaintea lui peșterile groazei — adîncuri negre se căscau în el — goluri și prăpăstii fără fund, înspăimîntătoare. Aici sălășluiau furiile, disperarea și nebunia — aici locuiau forțele demonice ale firii, fantome oribile care nu îndrăzneau să iasă la lumină. Mîinile lor îl apucau, ghearele lor se înfigeau în carnea lui ; cînd privea în abisuri, se cutremura — din adîncuri îl lovi în obraz un miros de fum ce se înălța din clocotitorul cazan al vieții, acel cazan pe care veacurile l-au închis și sigilat și în care ochi de muritor nu poate privi fără a plăti cu viața.

Viață — viață — da, iată viața adevărată ! Ce știuse el pînă acum despre ea ? Îi cunoscuse numai zorzoanele și spoiala. Frumusețe, desfătare, iubire — iată cum arată ele la origine — iată-le în adevărata lor lumină ! Ceva crud, gol, hidos — și totuși, izvorul tuturor lucrurilor ! Toată ființa lui se răzvrăti împotriva monstruozității. De neînchipuit ! Nu voia o asemenea viață — nu-și asuma nici un drept asupra ei ! Să se sfîrșească o dată cu ea ! Nu exista viață care să merite un astfel de preț ! Înșelăciune, oribil șantaj ! Aici nu mai exista dreptate, nici Dumnezeu, — totul era o absurdă silnicie ! Se gîndi la milioanele de oameni care roiau pe acest pămînt — fiecare dintre ei se născuse în felul acesta ! Și se întîmpla în fiecare ceas, în fiecare clipă ! Văzu durerea seculară, chinul cel dintru început — veșnicele dureri de facere ale vieții. Și în clipa aceea, urî viața, o urî cu sălbatică mînie — ar fi vrut s-o nimicească dintr-o singură lovitură de pumn.

Dar vai — viața era de nerăpus ! Se impunea, inevitabilă, nepieritoare — o veșnică amăgire, o veșnică sminteală ! O capcană !

Iar îi veni în gînd această asemănare — şi oare nu era cea mai potrivită ? Oricît ai ţipa, nimic nu te mai poate ajuta ; eşti prins şi nu mai scapi. Te ţine strîns — cum o ţinea durerea pe Corydon. Gemea, se înăbuşea, se arunca de pe o parte pe cealaltă — dar nu putea scăpa. Oare, cum se zbătea în chinul ei, nu semăna cu un pin slăbuţ, părăsit pe vîrf de munte, pe care-l scutură şi cu care se joacă vijelia ?

10.

Mîinile doctorului erau acum roşii de sînge, ca cele ale unui măcelar. Stătea aplecat asupra muncii sale, cu buzele strînse. Din cînd în cînd, zicea cîteva cuvinte infirmierei celei tinere pe care o instruia ; de fiecare dată, vocea lui îl trezea pe Thyrsis din gîndurile sale de coşmar.

— Poţi vedea capul acum — zise el deodată, adresîndu-se lui Thyrsis.

Thyrsis se uită ; în rana cea oribilă căscată, zări o pată mică de mărimea unui dolar — de un roşu închis, aproape negru, zvîcnind mereu şi pornind înainte de fiecare dată cînd spasmele o scuturau pe mamă. „Şi asta să fie un cap !“ şopti mai mult pentru sine.

— Dar cum va putea să iasă ? — strigă deodată, cuprins de agitaţie.

— Va ieşi — răspunse doctorul zîmbind. — Aşteaptă.., ai să vezi.

— Dar pînă atunci, copilul va muri !

— Dimpotrivă, e cît se poate de viu. Aud clar cum îi bate inima.

Pînă acum, Thyrsis nu se gîndise deloc la copil — prea nu-şi putuse închipui că ar fi ceva real. Nu se gîndise decît la femeie şi la suferinţa ei fără sfîrşit. Fiecare clipă i se părea o viaţă întreagă — dimineaţa cea lungă venise şi trecuse, dar chinul rămăsese acelaşi. Thyrsis se simţea bolnav la trup, bolnav la suflet ; Corydon îi părea a desfăşura puterea a zece bărbaţi.

Dar acum, această putere începea s-o părăsească în mod neîndoios — gemetele ei erau tot mai dese, vaietele tot mai ascuţite. Vinele se umflară pe fruntea medicului pe cînd se lupta aşa cu ea — într-o adevărată luptă fizică.

Gigantic, îi apăru acum lui Thyrsis — grozav ca destinul. Din cînd în cînd, Corydon ţipa de o durere acută ; medicul însă lucra mai departe, fără o vorbă, într-o încordare absolută. La un moment dat — ţipetele ei nu mai conteneau — îşi pierdu şi el cumpătul ; făcu semn din cap sorei, care luă o sticlă de pe masă, îmbibă o bucată de tifon cu lichidul dintr-însa şi o ţinu deasupra feţei lui Corydon. Aceasta începu să ţipe tot mai tare, mai strident, apoi izbucni într-un rîs isteric, se apucă să agite braţele în aer ; strigă după Thyrsis, pe cînd i se închiseră ochii şi începu să murmure fraze fără şir, incoerente, despre „dragostea care se ţine de flecăreală pe verzile cîmpii". Fu prea mult pentru bietul băiat — simţi că se înăbuşe, năvăli afară în coridor şi se prăbuşi pe un scaun, plîngînd ca un copil.

După puţin timp, se ridică, începu să străbată coridorul cu paşi lungi, dîndu-şi singur curaj. Asta nu mai merge aşa — era doar bărbat. Mai trecuseră şi alţii prin aşa ceva, de ce nu şi el ? Peste puţin, totul se va sfîrşi — şi atunci, nu se va dispreţui pe el însuşi ? Se întoarse în odaie.

— Cloroformul o face să se agite aşa — îi zise sora cea tînără, pentru a-l linişti. — Cînd ţipă atît de tare, n-o doare deloc.

Corydon se trezea încetul cu încetul din toropeală. Lupta începu din nou. Ea implora un sfîrşit, nu mai putea îndura.

— Ajutaţi-mă ! Ajutaţi-mă ! suspină ea.

Capul era acum de mărimea unei farfurioare —dar, de fiecare dată cînd ţipa, mergea înapoi. Thyrsis se ridică în picioare, silindu-se să-i strîngă mîna cu toată puterea. Faţa ei, care privea în sus, semăna cu faţa unui lup. Şi nu se întrezărea încă nici un sfîrşit — nici un sfîrşit !

Trecu încă o oră în acelaşi fel. Lui Thrysis începu să i se învîrtă totul în faţa ochilor. Corydon gemea şi striga că vrea să moară. Se vedea acum un mare obiect negru inform şi monstruos — prins într-o fîşie de carne însîngerată, întinsă ca pielea unei tobe. Aplecat mult înainte, doctorul muncea cu răsuflarea tăiată.

— Nu mai pot ! Nu mai pot ! — ţipă Corydon.

— Încă o dată ! Încă o dată ! Acum ! Acum ! — o îndemnă doctorul, gîfîind. Mai trecură cîteva clipe. Doctorul o încuraja, o implora, îi făgăduia ceva, o mintea :

— Încă o dată ! Încă o dată ! Acum e ultima dată ! O chema, o înflăcăra în mii de chipuri, făcea semn lui Thyrsis să-l ajute, s-o îndemne la răbdare, să-i dea curaj.

Încă o titanică sforțare și deodată — de necrezut — ceva năvăli în afară. Jalnic cum se simțea, mut de groază, amețit — Thyrsis abia știa ce se întîmplă în fața ochilor săi. Totul se petrecu atît de repede, încît abia ajunse să vadă. Ceva țîșni în afară, ceva enorm, supranatural ! Din ce în ce mai mult — din ce în ce mai mult — părea că n-are sfîrșit ! Thyrsis sări în picioare, țipînd, cu ochii holbați ; în aceași clipă, doctorul cu un strigăt de triumf, ridică ceva în aer. Ceva ce se bălăbănea, ținut de un picior ! Sfinte Doamne ! Un om !

Un om ! Ceva ce avea capul unui om, trupul unui om, picioarele și brațele și fața unui om ! O făptură hidoasă — demonică — diavolească ! Un mormoloc roșu, picurînd de sînge — îngrozitor — monstruos — un spectru desprins dintr-un coșmar !

Doctorul ridică mîna și lovi mormolocul ; și gura mormolocului se deschise, apăru puțină spumă roșie — apoi, un strigăt ! Un sunet care era ceva viu, o minune, ceva venit din altă lume. Un ton neomenesc, ca vaietul unui suflet pierdut, un ton care-ți atingea fiecare nerv ! Thyrsis avu simțămîntul că uriașe turnuri se prăvălesc înlăuntrul lui — se prăbuși întreaga sa ființă și căzu pe pat, gemînd, suspinînd convulsiv.

11.

Cînd înălță privirea, sora cea vîrstnică ținea copilul în brațe. O licărire de zîmbet se ghicea pe fața lui Corydon.

Mîna doctorului era vîrîtă în rana cea îngrozitoare, iar doctorul vorbea în chip ciudat și monoton cu sora cea tînără, pe care o instruia :

— De multe ori, placenta trebuie scoasă ; facem așa, răsucind-o încet, încet — cu multă grijă, firește. Uite, așa !

Un șuvoi de sînge țîșni din rană : Thyrsis întoarse capul, să nu vadă.

— Dă-mi ligheanul — zise doctorul. — Aşa, acum trebuie să avem grijă ca uterul să se contracte imediat. Grăbim acest proces prin comprimarea pereţilor vasculari. Uterul trebuie bandajat strîns.

Thyrsis privi copilul. Trebui să strîngă pumnii ca să-şi poată stăpîni emoţia. Da, era un om ! Un om adevărat ! Nu un monstru, un diavol, ci un copil !

Copilul său ! Copia lui ! Era cu putinţă ? Avea fruntea lui, nasul lui ! Era o caricatură a lui ! O caricatură caraghioasă, ciudată, şi totuşi, de o eclatantă asemănare ! O caricatură de maestru !

Pe deasupra avea şi viaţă ! Se mişca, se agita şi se răsucea, dădea din mîini şi din picioare ! Clipea din ochi, deschidea şi închidea gura, scotea sunete. Avea şi putere de simţire — strigase doar la atingerea doctorului !

Precaut, cu un singur deget, îşi atinse copilul. Simţind carnea cea vie, îl trecu un fior. Copilul lui ! Copilul lui ! Un copil viu ! O făptură care îşi începea acum viaţa ; care va mînca şi va dormi, va creşte şi va învăţa să vorbească şi să deosebească lucrurile ! Care va gîndi şi va avea voinţă ! Într-un cuvînt : un om întreg.

— E... e normal de tot ? — întrebă el sora cu glas tremurat.

— E un băiat superb — fu răspunsul ei. Aprinse un chibrit şi-l ţinu în faţa copilului ; ochii acestuia urmăriră lumina. — Uite că vede ! — zise ea.

Da, ştia să vadă ! — Thyrsis auzise că ştia să şi vorbească ! Dar ce nu ştia — fiinţa asta minunată ? Era supremul miracol al naturii — răspunsul la toate enigmele, soluţia tuturor misterelor ! Era o justificare a şireteniilor şi subterfugiilor o răsplată pentru toate jertfele lor, o alinare a suferinţelor îndurate. De dragul acestui copil se întîmplase totul — copilul era încununarea şi desăvîrşirea iubirii lor, era supremul şi cel mai măreţ strigăt de triumf al vieţii !

Infirmiera ridică copilul în faţa lui Corydon. Aceasta se uită la el cu nesaţ, desfătîndu-şi privirea. Ah ! şi zîmbetul care-i înflori pe obraz — un zîmbet de negrăit ! Cîtă mîndrie, uşurare, fericire în acest surîs ! Era opera ei — actul ei de creaţie ! Se bătuse cu vitejie şi dobîndise victoria în luptă ; acum îi aduceau coroana şi răsplata. Thyrsis îşi aduse deodată aminte de cuvintele lui Iisus :

„O femeie care umblă îngreunată e mîhnită căci i-a venit ceasul ; dar de îndată ce s-a slobozit de prunc, nu își mai aduce aminte de frica ei, de bucurie că s-a născut un om în lume". Căzu în genunchi alături de pat, luă mîna femeii într-a lui și începu să plîngă încet.

12.

Mai tîrziu ieși în stradă. Se făcuse din nou seară — douăzeci și două de ore ținuse lupta ! Nu mîncase nimic de la prînzul zilei trecute și era slăbit și amețit.

Ce ciudată îi părea lumea deodată. Făpturi stranii roiau încoace și încolo — de unde veneau ? — încotro se duceau ? Făpturi de groază și coșmar, venite din haos și care se vor întoarce în neant — oameni ! Azvîrliți încoace și încolo de forțe cosmice, fiecare expus unui tragic destin și nici unul nebănuind veșnica minune a propriei sale ființe ! Mănîncă, se îmbracă și dorm, rîd, se joacă și muncesc, se urăsc, se iubesc, se agită, se cheltuiesc fără a se gîndi o clipă măcar la enigma vieții, la sensul cuprins în ceea ce se întîmplă cu ei, la furtunile care-i aruncă de colo pînă colo, la milioanele de minuni care se săvîrșesc în fiecare clipă de dragul lor !

Intră într-un restaurant și se așeză la o masă ; alături de el, atît de aproape încît îl atingea cu cotul, ședea un bărbat. Un domn gras care mînca friptură de porc, magiun de mere, cartofi prăjiți și mari cantități de pîine. Thyrsis îl privi cu ochii uimiți. „Omule" ! i se adresă el în gînd, „știi tu cum ai venit pe lumea asta ? Ca un mormoloc roșu, scîrbos, picurînd de sînge — un spectru desprins dintr-un coșmar !"

„— Ce... ce ?" — bîigui omul.

„— Tu habar n-ai ce dureri a pricinuit nașterea ta ! Tu nu înțelegi lucrul acesta ciudat ! Nici prin vis nu-ți trece să te gîndești cît a suferit o femeie la nașterea ta ?"

Pe scaunul din față, ședea o femeie. Thyrsis n-o cruță nici pe ea.

„— Tu ! Femeie ! Știi tu ce ești ? Cunoști soarta cu care te joci ? Puterea care îți este dată ? Puterea de a

crea viață care să poată fi transmisă fără sfîrșit, de-a lungul veacurilor viitoare ?"

Thyrsis nu rosti aceste cuvinte ; ar fi vrut să le rostească, i se părea că trebuie să le rostească. Despre covîrșitoarele fapte ale zămislirii și nașterii nu era voie să vorbești. Trebuia să le ții ascunse, învăluite în taină — dacă voiai totuși să te referi la ele, atunci trebuia să recurgi la metafore și la decente parafrazări.

Cînd Thyrsis se gîndi la asta, îl cuprinse o aprigă mînie. Într-o zi, lumea va trebui să audă aceste lucruri, va trebui să se gîndească la ele ! Într-o zi, oamenii vor vedea viața așa cum este și vor cunoaște sensul ei. Acum, sînt încă nebănuitori ca pruncii — altfel, cum ar fi cu putință ca femeile care țin la viață, cu atîtea chinuri, întreg genul uman, să slujească bărbaților de roabe, podoabe sau jucării ? Altfel, cum era cu putință ca viața, care cerea un asemenea preț, să fie atît de ieftină pe pămînt ? Pentru fiecare om care trăiește și umblă, o femeie a îndurat chinuri de nedescris. Și ce se face cu acești oameni ? Sînt închiși în mine și în tot felul de iaduri industriale, pier de accidente în fabrici și ateliere — ba, mai rău, sînt băgați în uniforme pestrițe, înarmați cu puști și mitraliere și puși să se măcelărească reciproc cu miile și sutele de mii !

Umblînd astfel pe stradă în noaptea aceea, Thyrsis făcu un sacru legămînt. Într-o zi, va înfățișa lumii priveliștea care l-a zguduit atît. Într-o zi, va aprinde inimile oamenilor cu vîlvătaia sufletului său. Le va inspira teamă și groază, îi va însufleți cu înțelegere pentru marea valoare și sfințenie a vieții. Ca o suliță ghimpată va înfige acest sentiment într-înșii — ca niciodată în viață să nu se mai poată elibera de el. Niciodată nu se vor mai putea bucura, nu-și vor mai putea bate joc, nu vor mai fi nepăsători pînă ce nu vor fi șters din lume aceste lucruri, pînă ce nu vor fi stîrpit de pe pămînt aceste sălbatice orori.

IUBIREA E STĂPÎNĂ

CARTEA A OPTA

ÎN LANȚURI

1.

A fost o zi de aur în viața lui Thyrsis. Porțile minunii s-au deschis larg, și toate lucrurile au căpătat o nouă și mistică strălucire. El nu și-a dat seama de aceasta atunci, pentru că era răscolit în așa măsură, încît nu-și mai putea analiza emoțiile. Artistul se contopise în întregime cu omul. Pînă și odaia lui i se părea mai puțin tristă decît altădată. Fiind opera unor mîini omenești, era o parte din misterul creației. Ar fi vrut să împărtășească cuiva emoțiile sufletului său, dar, în singurătatea în care se obișnuise să trăiască, n-a găsit pe nimeni afară de gazda sa. Pînă și la aceasta a descoperit, deodată, o față umană, numai din cauză că arăta interes pentru marele eveniment. Dacă toată lumea iubește pe îndrăgostit, îndrăgește și mai mult pe acela prin care a fost atins țelul suprem al iubirii.

Thyrsis se ducea în fiecare zi la sanatoriu să urmărească desfășurarea minunii, să vadă copilul afirmîndu-și existența ca o ființă cu viață proprie. Nu obosea să-l privească. Îl observă în timpul somnului, cînd copilul respira, răspîndind aburi ușori și calzi ; îl observa cînd se deștepta : atunci ochii i se deschideau, iar mișcarea buzelor lui arăta dorința de a suge. Scutecele în care era înfășurat copilul ascundeau multe din ciudățeniile micului său trup. În fiecare dimineață însă, sora îl dezbrăca și-i făcea baie. Atunci Thyrsis avea prilejul să admire piciorușele scurte și strîmbe și mînuțele pe care băiatul său le mișca întruna. Privindu-le, te simțeai transportat cu secole în urmă și aveai impresia că privești în labora-

torul tainic al naturii. Lui Thyrsis i se îngăduia uneori să ia în brațe misterioasa făptură. Dar, mai întîi, trebuia să asculte o serie de îndrumări și să promită că va ține brațul stîng sub capul băiatului, în poziția arătată. Astfel, și acest amănunt i-a dovedit că viața e un lucru serios.

Corydon sta culcată, cu capul afundat în perne, surîzătoare și cu privirea senină. Thyrsis se mira de repeziciunea cu care se întrema. Ceas cu ceas, bujori care trădau sănătatea se furișau înapoi în obrajii ei. Amintindu-și de oarba sa frică și de mînioasa sa răzvrătire, Thyrsis se rușina. Acum, își dădea seama că ceea ce îndurase ea, chinurile acelea, nu se asemănau cu alte dureri. Fusese un chin creator, dacă se poate spune astfel, o luptă pe care ea o înfruntase și din care ieșise învingătoare. Acum, domnea pe carul ei triumfal, aclamată de o mulțime de nădejdi și nevăzute bucurii.

Minunea laptelui nu era mai puțin măreață decît celelalte lucruri. Buzele băiatului se mișcau necontenit, iar mînuțele sale părea că dibuiesc aerul, căutînd o nouă experiență, vrînd să cunoască viața despre care știa atît de puțin. Dar și mai minunat era faptul că natura prevăzuse totul și că pregătise mama pentru această clipă. Thyrsis a urmărit fenomenul cu admirație, așa cum admiri precizia unor ingineri, care sapă un tunel din două părți opuse ale muntelui și se întîlnesc la mijloc cu exactitate de milimetru. Faptul că Corydon avea mai mult lapte decît îi trebuia copilului, corespundea în totul închipuirii pe care o inspira ea, de răspînditoare de belșug, de zeiță a fecundității. Surplusul de lapte era îndepărtat cu ajutorul unei mici pompe aspiratoare. Urmărind cum micile picături țîșneau în globul de sticlă, Thyrsis încerca un ciudat sentiment. Laptele era gras și avea o nuanță aurie. Curios cum era, el gustă dintr-însul, uimit și în același timp înfiorat.

Toate aceste proceduri în legătură cu copilul făceau ca în odaie să se împrăștie un miros plăcut și cald, dîndu-i un aer de casnică intimitate. Odinioară, Thyrsis obișnuise s-o tachineze pe Corydon cu perspectiva acestor lucruri. Acum însă nu-i mai ardea de glume : se afla sub cupola mărețului templu al vieții, amuțit și înfiorat de evlavie. Întîmplările al căror martor fusese în odaia aceasta erau

de așa natură, încît nu puteau fi uitate niciodată. Glasul scepticei raţiuni amuţise, acum, cu totul. Observă cu interes că şi în sufletul lui Corydon încetase orice răzvrătire stăpînită de instinctul matern.

2.

Dar nici măcar în aceste ceasuri de reculegere, meschina lume de afară nu-i dădea pace. Norii cei grei se risipiseră parcă pentru o clipă, dînd răgaz soarelui să-şi reverse bogăţia de lumină. Acum însă se strîngeau din nou, mai negri şi mai ameninţători. Marele chirurg, care-i promisese lui Thyrsis că va aştepta cu banii, nu-şi mai aminti — cel puţin aşa susţinea — că făcuse această făgăduială. Cine ştie, poate o uitase într-adevăr. N-ar fi fost de mirare, avîndu-se în vedere sumedenia de lucruri ce-i încărcau mintea. În orice caz, Corydon se văzu pusă în faţa unei note de plată pe care n-o putea achita. Cu obrajii livizi şi buzele tremurînde, îi povesti lui Thyrsis cele petrecute; noi necazuri şi noi umilinţe. Mîncarea ce i se dădea la sanatoriu i se părea acum lipsită de orice gust, pentru că simţea că nu i se cuvine. Peste cîteva zile, îl rugă pe Thyrsis s-o scoată de acolo.

O duse, deci, înapoi acasă, la părinţii ei, iar el se întoarse în singuratica sa odăiţă, stînd acolo ceasuri întregi cu dinţii încleştaţi de frig şi de mînie şi cu unghiile înfipte adînc în palme. Ca să pună vîrf la toate, tocmai atunci începu editorul acela să-şi schimbe părerea despre **Descoperitorul adevărului**; seria decepţiilor mai spori, deci, cu una.

La ea acasă nu voia s-o viziteze pe Corydon, ceea ce duse la alte supărări. Căci ea, fiind parcă posedată de dorul de a-i fi aproape, părăsi înainte de vreme patul de convalescenţă, spre a urca scările spre odăiţa sa. Făcu asta de mai multe ori, în ciuda împotrivirii lui. Curînd după aceea, cînd medicii descoperiră la ea metrită, o atribuiră acestei împrejurări. Poate că, în realitate, asta nici nu era cauza, dar Corydon aşa credea şi încă mulţi ani de zile avea să facă răspunzătoare aceeaşi împrejurare pentru nenumărate ceasuri de dureri de cap şi de spate.

Astfel, un episod menit să cadă în uitare rămase a dăinui în amintirea ei, ca un simbol al tuturor suferinţelor mari şi mici din care se compunea viaţa sa.

Cînd venea, aducea cu ea şi sugarul. Îl culca pe pat, iar ei se aşezau şi discutau ceasuri întregi apăsătoarea problemă a existenţei lor. Mai tîrziu, cînd Corydon se simţi mai bine, începură să se ducă în parc, sorbind cu lăcomie aerul cel proaspăt. Dar, în toiul iernii, puţine erau zilele cînd puteau sta mai mult timp pe o bancă ; trebuiau să se plimbe fără clipă de odihnă, pînă ce Corydon se simţea epuizată şi el o ducea înapoi în odaie.

Thyrsis era în zilele acelea ca o fiară sălbatică închisă în cuşcă, măsurînd cu paşi mînioşi fiecare colţişor al închisorii sale. Dar niciodată nu se gîndiră să capituleze, niciodată nu luară măcar în discuţie această posibilitate. Cu disperată îndîrjire continuară chiar şi studiile lor. Corydon învăţă din nou şiruri de cuvinte germane, iar împreună citiră **Die verlorene Handschrift** * a lui Freytag, **Ekkehard** de Scheffel, făcînd şi o încercare cu **Iphigenie auf Tauris**, deşi, ce-i drept, le era greu să se desprindă într-o asemenea măsură de lumea de toate zilele. Va recunoaşte oricine că nu este deloc uşor să încerci cura **catharsis** a tragediei cînd lîngă tine se află un sugar care trebuie alăptat la una-două ore şi care se simte îndreptăţit să ceară din clipă în clipă cîte ceva.

Un sugar este de obicei o fiinţă dificilă şi complicată, a cărei îngrijire cere o mulţime de cunoştinţe speciale, de pildă, mînuirea celor mai diferite panglici şi uzul unor raţional de lungi scutece ; de multe ori, cînd Corydon era prea obosită, lucrurile acestea cădeau în sarcina lui Thyrsis. Într-o zi, stîrni o furtună de rîsete într-o redacţie, oferindu-se să facă recenzia unei cărţi despre alimentarea sugarilor. Ştiu însă să sfideze batjocura, spunîndu-şi că şi domnii cei veseli au fost odată sugari ; pe deasupra, aflase că şi printre scutece puteai pătrunde sensul şi secretul vieţii şi visa mari opere de artă. De altfel, ar fi înfruntat cu dragă inimă şi mai multă batjocură numai ca să primească un dolar pentru citirea unei cărţi care-l interesa. Căci asupra cărţilor pe care dorea să le cunoască

---

x) N. ed. În limba germană, în original : „Manuscrisul pierdut".

rareori se cereau recenzii, iar un dolar era atît de greu de cîștigat !

Părea că sarcina lui devine mai grea cu fiecare săptămînă. Umbla acum fără manșete, purta gulere vechi și roase, spălase de atîtea ori singura lui cravată, încît se degradă cu totul, se hrănea cu prune uscate și pesmeți, renunță la soba din odaia lui și, cu toate acestea, abia izbutea să-și plătească chiria la timp. Cerceta la o bibliotecă revistele cele mai proaste, muncindu-și creierii în căutarea de idei care să capteze interesul directorilor acelor reviste. Colinda redacțiile pînă ce era amenințat că va fi dat afară, încărcîndu-se astfel cu noi umilințe. Se despărțea după-amiază de Corydon și se încuia în odăița lui ; așezat în pat, singurul loc mai cald din cameră, lucra pînă la miezul nopții la vreo nouă „mîzgăleală" cu care spera să cîștige ceva bani. După aceea, ieșea să se plimbe și să-și împrospăteze creierul ; chiar și în această stare de epuizare avea încă viziuni pur poetice, minunate și zguduitoare. Întors acasă, lucra din nou pînă la ivirea zorilor la vreo scriere, care-i făcea într-adevăr plăcere.

3.

În asemenea împrejurări scrise **Caradrion**, un poem țesul din gîndurile lui Corydon și din lacrimile pe care le vărsau unul în prezența celuilalt. Lui Thyrsis îi plăcea să scotocească prin cărți vechi și prăfuite în care găsea de multe ori o minunată expresie a sufletului uman primitiv, surprins în momentul cînd își dă pentru întîia oară seama de misterele vieții. O asemenea carte era **Phisiologus**, cu poveștile sale despre animale ciudate și vrăjite nestemate. „Trăiește o pasăre cu numele de Caradrion", citise Thyrsis acolo. „Dacă se află undeva un om bolnav de lecuit, Caradrion zboară la el, îl sărută pe gură și-i ia astfel boala ; omul se însănătoșește pe loc." Pornind de la această idee, scrise o legendă despre doi copii care crescuseră împreună într-o micuță colibă „cu verde

împodobită" ; dădu eroilor săi numele care-i plăceau lui Corydon ; Cedric și Eileen.

Cînd veni vremea să-și mărturisească iubirea,
Atunci frumosul Cedric se aplecă asupră-i
Și-i sărută obrazul cel alb catifelat.
„Eu te iubesc, Eileen, din suflet te iubesc
Și pururi te-am iubit, făptură din povești".

Astfel, zilele trecură fericite pînă în clipa cînd

Un negru gînd în mintea lui Cedric se-ncuibă,
Gînd care zi și noapte odihna îi răpea.
„Eileen, omul adesea la moarte se gîndește,
Vorbind de ea cu spaimă, cu groază în priviri.
Nu știu, dar teamă mi-este c-o să te pierd odată
Și chipul tău de zînă eu nu-l voi mai vedea".

Porni, deci, în lume, să afle taina morții și a viitorului, ajunse la o bătrînă vrăjitoare, temută pentru puterea ei.

În jurul unui foc ea dănțuia frenetic ;
Lumini, fantasmagoric, pe bolți tot apăreau
Și umbrele pe ziduri zvîcneau parcă nebune.
„Să știu vreau viitorul !" atunci Cedric îi spuse
Iar vrăjitoarea rîse, apoi cîntă, privindu-l :
„Orbi, născuți în negru haos
Și în beznă azvîrliți,
Zvîrcoliți de goale patimi
Și prin lume crunt goniți !
Căutători,
Doritori,
Chinuiți,
Bîjbîind,
Rătăcind,
Amăgiți,
În închipuite sfere
De fantastice himere,
Cad și urcă, stau, gonesc,
Apar, dispar, urăsc, iubesc.
De un fulger se înfioară
Orice tunet îi doboară,

Şi la cel mai mic cutremur
Îi cuprinde-un rece tremur,
Eu de-aş fi om, n-aş îndrăzni
În cartea soartei a citi!"

Cedric se înfioră, dar spuse din nou :

„Să ştiu vreau viitorul!" iar, vrăjitoarea mîna
O ridică deodată : atunci o-mpuşcătură
Cutremură caverna şi zidurile toate
Sinistru răsunară. Iar colţurile fură
De-un fulger luminate, ca de un foc năvalnic
Ce dogorea-n unghere, pornit din tainic loc.

Şi în această înfricoşătoare viziune, Cedric zări micuţa-i vale şi coliba cea „cu verde împodobită" ; întinsă pe iarbă, Eileen zăcea moartă.

Cedric strigă în noapte : „Eileen, fiinţă dragă!"
Dar tunetu-i răspunse mai tare ca oricînd.
Pămîntul în cutremur se răsuci puternic,
Iar muntele în două se despică, deodată...
În întuneric, astre şi lumi pluteau haotic.

Turbat de mîhnire şi disperare, Cedric începu să rătăcească prin lume. După nesfîrşite suferinţe, păsările se îndurară de el şi-l sfătuiră să plece în căutarea lui Caradrion.

„Caradrion! Dar dînsa putea-va să-mi ajute?
Frumoasă păsărică, nu-întîrzia răspunsul :
În aste clipe unde Caradrion se află?"
Aşa-ntrebase Cedric, iar pasărea-i răspunse :
„Eu nu ştiu, dar nădejdea nu vreau ca să ţi-o pierzi ;
Pe cocostîrcul veşnic şi înţelept tu cată-l
Ce stă pierdut în gînduri din ziua-ntîi a lumii
Oracol, ca şi sfinxul, serafic, contemplînd
Ciudata procesiune de visuri trecătoare,
De visuri frămîntate, de prea umane visuri..."

Cedric găsi cocostîrcul, dar acesta era de o mare cruzime şi nu voia să-i îndeplinească dorinţa. Urmîndu-l însă cale lungă, prin mocirle neumblate, Cedric izbuti o dată să-l strîngă de gît şi să-i smulgă secretul.

„Spre miazăzi te duce, acolo, unde-un soare
Neiertător usucă și arde tot pământul,
Acol' unde țărîna respiră numai aburi
Și cele mai frumoase și mîndre flori răsar.
De-acolo, spre o stîncă îți vei mîna tu pașii,
O stîncă ce înalță o frunte de granit
Spre soarele pe care aproape îl atinge.
Acolo e un pisc, sub pisc este o grotă :
E peștera în care Caradrion trăiește ;
El pasăre-i jum'ate, jum'ate-i ca un om...“

Cedric începu căutarea. După lungi și grele peregrinări, ajunse, în sfîrșit, la stînca de granit.

E noapte și în cețuri pămîntu-i cufundat,
Iar stînca plînge-ntruna, ca omul la necaz.
Într-una cată Cedric spre peștera aceea.
„Caradrion“, el strigă, „răspunde : unde ești ?“
O voce se aude, o voce din adîncuri :
„Ferește-te, străine, cu tine e mîhnirea !“
Dar brațele-obosite spre cer Cedric înalță :
„Mîhnirea cea străină“, răspunde el în grabă,
„În blîndă fericire eu vreau ca s-o preschimbi,
Iar fericirea mea prefă-o în mîhnire !“
Atunci îi spuse vocea : „Apropie-te, Cedric !“
Și Cedric fără teamă în peșteră intră ;
În întuneric beznă zări el o făptură
Ce din slăbite aripi bătea încet și rar.
„Tu ești, Caradrion ?“ Răspuns îi fu ecoul
Ce răsună în grotă îndat' : „Caradrion“.

Cedric povesti nenorocirea sa, implorînd ajutor. Vocea îi răspunse :

„Îmi este în putere s-o scap, dar numai dacă
În mîndră nepăsare tu chinuri ai să-nduri,
Ai să înfrunți mînia destinului prea aspru
Și dacă însăși moartea o vei disprețui“.
„Urmează !“ spuse Cedric, cuprins de-un rece tremur.
„Ascultă a mea lege, destinul meu cel groaznic :
Mîhnirea îmi e drumul, iar moartea un sfîrșit.
Și chinurile mele au doar o îndurare :
Prin lumea asta plină de jale și dureri,

Eu caut cu privirea un suflet necăjit
Ce plînge-n disperare și-n chinuri nesfîrșite
Își pierde-orice nădejde și orice bucurie.
Aștept pînă adoarme, apoi spre ea-mi iau zborul,
Cu fîlfîit de aripi ce nu e auzit
Și cu-n sărut pe buze îi fur tot chinul aspru,
Îl iau cu mine-ncoace cînd mă întorc apoi
Și, suferind năpraznic, eu harul mi-l plătesc".
Cedric sări-n picioare : „Atunci vino cu mine !
Să n-o lăsăm să moară !" Dar trista voce spuse :
„O, nu, puterea-mi mare apune-n aste clipe,
Căci fapta mea cea bună a fost îndeplinită.
Mai este o speranță, de-mi vei urma tu sfatul :
Dacă aștepți aici pîn' inima îmi tace
Și-apoi din al meu sînge vei bea cît de puțin,
Vei fi ca mine-n toate, chiar la înfățișare ;
Vei locui în grotă și tot Caradrion
Te vei numi ca mine... Deci stai aici și-așteaptă ;
Eu în curînd muri-voi. Te roagă pentru tine !"
...Și orele-ncepură să treacă-ncetișor.
Un geamăt din adîncuri din timp în timp s-aude
De parcă o femeie s-ar zbate în dureri...

La asfințit de soare, o umbră țîșni din grotă și zbură cu iuțeală spre miază-noapte, pînă la mica vale în care Eileen zăcea să moară. O găsi așa cum o zărise în viziunea din caverna vrăjitoarei.

Cedric strigă-n suspine : „Eileen, a mea iubită !"
Nu-l auzea iubita, nici nu știa de-i dînsul.
Mîhnirea-acum răzbindu-l și frînt de oboseală,
C-un glas plin de durere, el, Cedric, jelui :
„Eileen, eu te iubesc, făptură minunată
Și pururi te-am iubit, din sufletu-mi aprins.
De ce chipul tău fraged eu nu-l voi mai vedea,
Cînd blestemata-mi viață aș da-o pentru tine ?
Și de ce tocmai mie mi-e scris să nu te văd,
Nici glasul tău de zînă să nu-l aud nicicînd ?
Răspunde-mi c-o privire, încearcă să-mi vorbești ;
O vorbă doar îmi spune, căci mult nu voi mai sta..."
Cînd mîna i-o atinse, Eileen zăcea ca moartă ;
Ea nu-i simți prezența. Încet, Cedric șopti :
„Să te păzească Domnul, să te blagoslovească,

Ființă adorată, al vieții mele suflet!
Trezindu-te, tu oare te vei gîndi la mine?
La Cedric ce murit-a din prea multă iubire?
Mă vei uita, firește... Chiar numele-mi uita-vei.
Căci eu toată durerea ce-o porți o iau cu mine
Și-ar fi durere dacă de-un mort ți-ai aminti...
De mi-ai putea tu spune doar un cuvînt, atîta!
O, spune-mi că spre moarte eu nu merg în zadar!
Hai, uită-te la mine, Eileen, sînt eu, iubitu-ți
Ce în această clipă se-apleacă peste tine
Și buzele-ți sărută cu multă duioșie.
Privește-mă; sărutul ți-l dau ca totdeauna,
Nu simți în sărutare tot chinul meu amarnic?"
Acestea spuse Cedric și-o strînse-apoi la pieptu-i;
Metal topit în vine i se părea că-i curge
Și că în gură flăcări îi ard fără-ncetare.
Un tremur îl cuprinse, căzu pe spate Cedric,
Apoi închise-o clipă și ochii de jăratic.
O ultimă privire el îndreptînd spre dînsa,
Văzu cum iarăși viața în trupul ei se naște,
Văzu cum de sub pleoape doi ochi frumoși apar.
Cu un oftat de jale, plîngînd, Cedric se duse,
Nevrînd ca ea să-l vadă în ultimele-i clipe.
Și orice fîlfîire sporea a lui durere,
Iar inima-i sărmana cu-ncetul se stingea...
Eileen — din nou în viață, — văzu în depărtare
O pasăre măiastră zburînd, prin nori, spre soare...

Cedric se întoarse în peșteră și în curînd auzi o voce care-l chema: „Caradrion, unde ești?" Iar el răspunse:

„Ferește-te, străine, cu tine e mîhnirea!"

La fel ca mai înainte.

...Și orele-ncepură să treacă-ncetișor;
Un geamăt din adîncuri din timp în timp s-aude
De parcă o femeie s-ar zbate în dureri...

Eileen în fericire trăi o viață lungă
Și nu-și mai aminti de cel pierdut pe veci...

4.

Thyrsis scrisese acest poem cu multă uşurinţă, astfel că nu-i atribuia o valoare deosebită. „Vrei să asculţi o mică poveste ?“ se adresă lui Corydon atunci cînd hotărî să i-l citească. Rămase surprins de efectul pe care-l avu asupra ei, de lacrimile care-i inundară ochii şi de felul spontan şi afectuos în care se lipi, suspinînd, de el. Nici una din scrierile lui n-o impresionase într-atît ; poezia aceasta i se părea expresia cea mai pură a iubirii şi durerii lor.

Thyrsis o duse apoi la singurul editor pe care-l ştia iubitor de poezie şi încîntarea sinceră a acestuia îl surprinse nu mai puţin decît aceea a lui Corydon. Zîmbi însă cu tristeţe cînd îşi dădu seama că nici editorul acesta n-avea de gînd s-o publice ; oamenii sînt mai zgîrciţi cu laudele cînd e vorba să cumpere ceva !

Poemul este prea lung pentru o revistă, fu verdictul, dar nu îndeajuns de lung spre a umple o carte. Afară de asta, versurile nu prea au căutare acum.

În ciuda acestui răspuns lămurit, Thyrsis, care n-avea obiceiul să se dea bătut, trimise poezia la alte cîteva edituri ; astfel, **Caradrion** întregi şirul acelor manuscrise care consumau mărci poştale şi colindau lumea pe socoteala stomacului autorului lor.

Dezamăgire, zadarnic efort, însemna, deci, şi poezia aceasta cu care se bucuraseră atîta la început. Se simţeau la marginea disperării cînd, înveliţi într-o plapumă, stăteau amîndoi în odăiţa lui sărăcăcioasă. Corydon era din zi în zi mai nervoasă şi mai nefericită ; pare-se că, în calitate de femeie al cărei bărbat nu era în stare s-o întreţină avea de îndurat multe umilinţe. O rudă prea zeloasă îi sugerase odată ideea că poate băieţii de la lift nici n-o credeau măritată ; Corydon începu să studieze fizionomiile oamenilor de serviciu de rasă neagră şi nu-i fu greu să citească dezaprobarea de pe feţele lor.

Thyrsis, din pricina excesului de muncă şi a neodihnei, avea faţa trasă şi oferea un aspect sălbatic. Strigătul lumii „Fă-ţi o situaţie !“ îi răsuna în urechi ziua şi noaptea. Izvorul recenziilor literare secase în mod definitiv şi spectrul foamei îl sili să coboare încă o treaptă pe scara înjosirii. Un fost coleg de şcoală alcătuia un almanah

de „biografii contemporane" și apelă la serviciile lui. Thyrsis trebuia să ducă acasă maldăre întregi de scrisori de la cele mai luminate capete ale lumii și din elogiile scrise de acestea la propria lor adresă, să alcătuiască schițe biografice. Fiecare cap luminat trimitea și cîte o fotografie care să-i pună în lumină caracteristicile personale. Thyrsis simțea că umblă cu un pumnal prin măruntaiele fiecăruia dintre oamenii aceștia.

De mai bine de trei luni, un cunoscut editor de cărți și reviste încerca să-și adune tot curajul și să publice **Descoperitorul adevărului.** Scrisese autorului mai multe scrisori în care-i lăuda opera ; hotărîndu-se acum s-o respingă în mod definitiv, își liniști conștiința, invitîndu-l pe poet să ia masa cu el la unul din cele mai elegante și mai intime cluburi ale orașului. Cu un guler curat și cu pantofii proaspăt lustruiți, Thyrsis intră în eleganta clădire de marmură de pe Fifth Avenue și sub privirile bănuitoare ale unui șir de lachei în livrea fu condus în fața proeminentului editor. În jur, pe pereții vastei săli, atîrnau portrete ale demnitarilor trecuți în lumea celor drepți ; cei vii puteau fi văzuți șezînd în mari fotolii de piele și consumînd băuturi răcoritoare. Editorul se ridică și-l conduse pe Thyrsis în sala de mîncare, unde toată lumea mînca și vorbea în șoaptă și unde chelnerii zburdau încolo și încoace, asemeni unor năluci în negru și alb. Pe cînd mînca o ceașcă de bulion rece, un porumbel **en casserole** și o farfurie cu o salată artistic preparată, Thyrsis asculta vocea catifelată cu care editorul discuta problema viitorului său.

El privea chestiunea din punctul de vedere al publicului. Lumea există demult și pare-se că e în firea ei să fie potrivnică schimbărilor. Orice scriitor trebuie să țină seama de prejudecățile ei, mai ales dacă e tînăr și necunoscut și dacă — hm ! — e silit să trăiască din ceea ce cîștigă. În inima lui Thyrsis se furișă cu încetul sentimentul că marele om îl poftise la masă în acest loc numai cu scopul de a avea un cadru potrivit cuvintelor sale, cuvinte menite parcă să umple de amărăciune sufletul flămîndului poet din fața sa.

— Uită-te la mine, — era sensul vorbelor și al atitudinii editorului, — viața mea ar putea să-ți servească de pildă. Eram și eu odată sărac și necunoscut ca dumneata, dar aveam gust și talent și am fost rezonabil. Rezulta-

tul ? De treizeci de ani sînt șeful uneia din cele mai mari case editoriale ale țării. Ai văzut doar că un singur cuvînt al meu îți deschide drumul chiar și în această citadelă a puterii ! Oamenii pe care-i vezi aici sînt stăpînii metropolei. Uite, domnul acela e cel mai bogat editor al Americii ; un gest al lui valorează milioane — și ai văzut cum m-a bătut pe umăr mai înainte. Acela care mă salută acum cu un zîmbet este fostul primar al New York-ului ; dincolo stă capul uneia din cele mai vechi și mai nobile familii ale orașului — chiar și pe el îl cunosc. Iată ce se cheamă putere ! O poți recunoaște după mobilele din lemn de mahon, după tapițeriile de piele, după purtarea reverențioasă a chelnerilor, după respectul care ne înconjoară din toate părțile și după belșugul în care trăim, belșug îngrădit numai de finețea manierelor noastre. Grăbește-te să omagiezi această strălucire și intră cît mai curînd în slujba ei !

Thyrsis puse frîu gîndurilor sale și se despărți de editor după toate regulile politeței. Apoi însă, cînd păși pe Fifth Avenue, fu copleșit de mînie. Simbolurile puterii care erau de văzut aici nu erau mai puțin însemnate decît acelea de la club. Palate de granit și marmură, uriașe hoteluri de lux înălțîndu-se pînă la ceruri ; un șir nesfîrșit de automobile cu femei bogate lăfăindu-se în ele sau coborînd la marile magazine ale căror vitrine erau pline de aur, argint și bijuterii. Iată-i aici pe stăpînii metropolei, stăpînii vieții ; de ei depindea el, ei erau publicul căruia trebuia să-i placă. Ideile, viziunile, revelațiile sale trebuia să le depună frumos legate la picioarele lor, așteptînd smerit laudă sau critică.

Și ce așteptau ei, de fapt, de la poeții lor ? Adorare, credință, iubire ? Răspunsul putea fi citit pe fețele lor fudule, putea fi ghicit după zăbrelele de bronz cu care-și împrejmuiau palatele și după aspectul lacheilor lor, ale căror priviri îl loveau în obraz ca niște palme ; acest răspuns se oglindea și în trăsăturile jalnice ale ucenicelor de „mode", care alergau cu mari cutii ca să le ducă un pic de splendoare în casă, se reflecta și în privirile pline de teamă ale cerșetorilor jerpeliți care pe străzile lăturalnice implorau mila lor. Nu, oamenii aceștia nu iubeau viața și n-o prețuiau ; erau paraziți care nimiceau toate speranțele omenirii. Luxul în care trăiau era o

esență distilată din lacrimile și suferințele a milioane de oameni înfrînți, bijuteriile lor erau sînge picat din inima speței umane.

5.

Astfel, mînios și plin de amărăciune, Thyrsis cutreieră în ziua aceea străzile centrale ale orașului. Veninul care fierbea în el, avea de gînd să-l toarne în opera lui următoare. Trebuia să fie cea mai teribilă dintre cărțile sale și lumea avea să nu i-o ierte niciodată.

Interveni și alt episod care-i dădu un imbold hotărîtor. Într-un oraș din nordul Statelor Unite locuia alt unchi al lui Thyrsis, care dobîndise situația de „rege al lemnului". Una dintre încîntătoarele fiice ale acestui om de vază, urmînd să se căsătorească acum, familia făcu din alegerea trusoului ei prilejul de a veni pentru scurt timp în capitală. Au fost cîteva reuniuni de familie și Thyrsis a fost invitat să vină cu soția.

Corydon nu-și ascunse uimirea.

— Cum se face că ne invită și pe noi ? întrebă ea.

— Sînt doar membru al familiei, răspunse el.

— Da, dar ești sărac !

— Știu. Familia însă e familie și apoi ei sînt prea mîndri spre a fi snobi.

— Dar pe mine de ce vor să mă vadă ?

Thyrsis șovăi.

— Știu că am publicat o carte, spuse el. Li se pare, probabil, că în felul acesta aduc literaturii omagiul lor.

— Sînt oameni culți ?

— Nu prea. Afară de cazul c-ar fi făcut extraordinare sforțări. Țin însă foarte mult la tradiție și își dau aere de aristocrați.

— Eu nu merg, declară Corydon. Nu m-aș putea înțelege cu ei.

Thyrsis se duse deci singur, la același hotel de lux unde altădată se întîlnise cu distinsul profesor universitar. Fu primit de regele lemnului, un bărbat înalt și de impunătoare înfățișare, de regina lemnului, care înclina spre corpolență și de cele trei prințese ale lemnului, care pentru un poet erau făpturi deosebit de tulburătoare.

Lui Thyrsis i se păru că toată viața lui și-o petrecuse într-o stare de mizerie, atît de puternic fu șocul pe care i-l produse vederea acestor fete. Aveau o înfățișare aleasă și totul era încîntător la ele : liniile grațioase ale trupului, trăsăturile perfecte, culorile strălucitoare, rochiile moi și diafane pe care le purtau, parfumul suav și amețitor pe care-l răspîndeau și atmosfera de seninătate și voie bună pe care o radiau. Thyrsis simți o ciudată amărăciune la vederea lor : de fapt, se născuse și el în lumea în care trăiau ele și ar fi putut lua de soție o fată asemeni lor.

Înlătură însă numaidecît aceste gînduri. Făcuse de mult alegerea lui și doar nu umbla acum să pețească. Poate că era și prea sensibil, gîndindu-se în mod acut la proasta impresie pe care, jerpelit cum era, fără manșete și cu pingelele rupte, trebuia s-o producă acestor oameni. Tot timpul, fetele erau ocupate cu rochiile și articolele de mode, care soseau necontenit în mari pachete ; nu încetau o clipă să vorbească de bijuterii, de automobile și de apropiatul voiaj de nuntă spre Riviera. Îi fu astfel greu să-și învingă amărăciunea, greu să nu se gîndească la soția lui, care era încă o copilă ; o vedea plimbîndu-se la ora asta, singură, prin parc ; viața ei era un șir de privațiuni, de nădejdi risipite în vînt, de zadarnice zvîcniri ale unui suflet chinuit.

Familia se ducea la teatru ; dispunînd de un loc liber în automobil, îl invitară și pe Thyrsis. Acesta primi și avu prilejul să-l vadă pe regele lemnului, care refuzase să-i împrumute bani, dar îi oferise o „situație", scoțînd un pachet gros de bancnote și plătind o sumă nu tocmai neînsemnată pentru o lojă la unul din luxoasele teatre de pe Broadway.

Thyrsis fusese de multe ori sfătuit să studieze dorințele publicului ; acum, așezat comod în lojă, avu prilejul să urmeze acest-sfat. Se juca o operetă. **Prințesa din Praga.** Era vădit că piesa corespundea în totul gustului publicului, pentru că sala era ticsită. Interpretul principal, după spusele ziarelor, primea o mie de dolari pe săptămînă. Îmbrăcat ca locotenent de marină, stătea în mijlocul scenei, clipea din ochi, rînjea și făcea caraghioslîcuri. După ce se produse cu o serie de cuplete de îndoielnic înțeles, lansă asupra publicului o ploaie de glume cinice. Făcea curte unei prințese care fugise de acasă și pe care, cînd o

accepta, cînd o respingea cu multă cochetărie. Între aceste amuzante scene, apărea un grup de vreo douăzeci de femei exagerat de fardate, care, țopăind, își suceau membrele într-o parodie de dans. La fiecare apariție, erau dezbrăcate din ce în ce mai rafinat.

De la început și pînă la sfîrșit, nu se găsea în această piesă nici o urmă de adevărat umor, nici o fărîmă de autentică simțire omenească, nici o licărire de inteligență. Thyrsis constată cu uimire că întreaga civilizație, cu toate resursele ei de știință și artă, cu muzica și pictura, cu poeții, compozitorii, actorii și cîntăreții ei, inclusiv orchestra și auditoriul, ar fi căzut parcă deodată pradă unui atac de **delirium tremens**. El sta tăcut și asculta, în timp ce mulțimea din sală urla și fremăta de entuziasm. Rudele de lîngă el — mama, tata și fiicele — rîdeau de glume care pe el îl făcea să se rușineze a se uita în ochii lor. Peste puțin timp, devenind conștient că toate acestea însemnau decadența unei civilizații și că și spiritul lui era condamnat să trăiască în această temniță, se simți deodată rău ; scuzîndu-se pentru o clipă, ieși în foaier unde aștepta sfîrșitul piesei.

Acolo îl găsiră rudele sale și viitoarea mireasă îl întrebă dacă se simte acum mai bine ; apoi, observînd ce palidă îi este fața, îi veni alt gînd : după o clipă de ezitare îl invită să stea cu el la masă. În mintea ei se produsese un conflict între mila pe care o simțea pentru bietul băiat și îndoielile pe care le avea cu privire la starea costumului său. Thyrsis, ghicindu-i gîndul într-o străfulgerare, șovăi și el ; pe de o parte, se simțea umilit, pe de altă parte, era chinuit de foame. Pînă la urmă, birui motivul mai ordinar ; își înăbuși mîndria și conduse familia la hotel. Acolo, după cum urzise soarta, primi imboldul să scrie cartea lui următoare.

6.

La masă mai era și alt invitat : preotul acelei aristocratice parohii căreia îi aparținea familia. Era un om tînăr, care își și cîștigase renumele unui orator de talent. Înfățișarea lui cucerea toate inimile : totdeauna proaspăt

ras, avea un obraz fraged, trandafiriu, era grațios în gesturi și insinuant. Ideile, limbajul și morala sa erau tot atît de perfect lustruite, ca și unghiile degetelor sale ; într-un cuvînt : o flamură în fața ochilor lui Thyrsis. Deoarece însă venise aici ca să mănînce, nu se preocupă de altceva, lăsînd hrana sufletească în grija reverendului dr. Holland. Masa era acum pe sfîrșite și reverendul tocmai își sorbea cafeaua.

Conversația urmînd o traiectorie curioasă, ajunsese la vegetarianism și vegetarieni. Doctorul Holland își exprimă dezaprobarea față de acești oameni. Thyrsis nu era vegetarian și niciodată nu fusese preocupat de această problemă ; îl scoteau însă din sărite argumentele folosite de celălalt în favoarea tezei sale. Căci, ceea ce îl făcea pe reverend să fie antivegetarian era o atitudine față de viață care i se potrivea de minune : era membru al partidului republican, profesa idei imperialiste, studiase la Universitatea din Harvard, iar acum administra parohia unei comunități de snobi, așa-zisa „Succesiune Apostolică". Numai cei apți aveau dreptul la viață ; însemna că era voia Domnului ca cei mai puțin apți să se lase condamnați la moarte prin cuvîntul doctorului Holland.

Menirea animalelor, proclama el, este să transforme țesutul vegetal într-un aliment mai substanțial. „Proteina cărnii animale este mai înrudită cu țesutul omenesc decît cea vegetală ; deci, este mai potrivită pentru hrana noastră".

Aici interveni Thyrsis.

— Doctore Holland, spuse liniștit și rar, ar trebui atunci să duci ideea dumitale pînă la ultima consecință.

Reverendul se întoarse spre dînsul.

— Care consecință ? întrebă el.

— Ar trebui să devii canibal, răspunse Thyrsis.

Toți cei prezenți tăcură deodată. Cînd doctorul Holland reluă vorba, se grăbi să schimbe subiectul conversației. Din cînd în cînd, arunca pe furiș o privire uimită în direcția lui Thyrsis.

Dar Thyrsis nu mai vedea aceasta. Capul lui era acum un vîrtej de gînduri ; aici, în aceast elegant restaurant îl apucară frigurile creației. Iată imaginea pe care o căutase, fraza care conținea totul, care exprima întreaga amărăciune a vieții sale otrăvite ! Da, acum îi prinsese.

Pusese mîna pe ei cu întreaga lor strălucire și putere ! Canibali, iată ce erau ! **Ca-ni-bali !**

Părăsind hotelul, nu se duse acasă, ci se plimbă cîteva ore prin parc. În ceasurile acelea, trăi în gînd toată cartea lui viitoare, care avea să poarte titlul : **Canibalismul superior.**

În dimineața următoare, povesti totul lui Corydon. Aceasta exclamă îngrozită :

— Thyrsis, dar nimeni nu va publica o asemenea carte !

— Firește că nu !

— Atunci, de ce o mai scrii ?

— Fiindcă **trebuie** s-o scriu ! Chiar dacă ar fi să pier !

Se închise, deci, din nou în odaia lui și se puse pe lucru.

7.

Un celebru savant — aceasta era povestea — dezvoltă în amănunt ideea doctorului Holland. Iarba consumă materie anorganică, pe care o preface în hrană. Boul mănîncă iarba, ridicînd-o la treapta următoare. Există însă și o treaptă superioară. Omul de știință făcu — în cea mai mare taină, firește, o serie întreagă de experiențe. Rezultatele le supuse unui corp de specialiști, dar colegii săi fură atît de scandalizați, încît toată chestiunea trebui înăbușită.

Sămînța cea rea prinsese însă rădăcini. Un savant mai tînăr reluă ideea și întreprinse cercetări în mările Sudului. Izbuti să demonstreze în mod convingător că triburile de antropofagi supraviețuiseră totdeauna tuturor celorlalte. Savantul acesta publică rezultatul investigațiilor sale într-o carte care începu să circule pe ascuns din mînă în mînă. Nu trecu mult timp și fu invitat la o întrevedere de către spiritul conducător al finanțelor țării, care era și cel mai bogat om din lume. Domnul acesta era cunoscut ca fiind bătrîn, chel și șubred. Acum, dintr-o lovitură, înfățișarea lui se schimbă cu totul ; se întări în mod uimitor, reîncepînd să guste viața cu tinerească prospețime. Ca o explicație, cei din preajma lui

răspîndiseră zvonul că umblase multă vreme cu picioarele desculțe prin iarbă și jucase toată ziua golf, explicație pe care publicul o luă drept bună. Nimeni nu remarcă faptul că, de cîtva timp, bătrînul dedica o parte a imensei sale averi înființării de aziluri de copii.

Cu timpul însă, începură să circule zvonuri și bănuieli ciudate. Trăiau cîțiva scriitori tineri, care dezvoltaseră o tehnică nouă, ridicînd expresia poetică la culmi nebănuite ; în operele acestora se găseau tainice aluzii la niște practici de diabolică inspirație. Un ziar socialist publică **ménu**-ul unui banchet dat de acești neonietzscheeni, cum își spuneau ei, cerînd să știe ce se înțelegea prin **filet de mouton blanc** și în ce consta farmecul special al unui **paté de petite bête.** Scandalul nu mai putea fi evitat. Un tînăr de vreo douăzeci de ani publică un volum de poezii în care aruncă lumii în obraz, cu sfidătoare batjocură, îngrozitoarea taină. Toate încercările de a scoate din circulație această carte dădură greș. Un procuror dornic să parvină deschise împotriva tînărului poet o acțiune penală. Astfel, izbucni furtuna.

Marele public descoperi cu uimire cît de adînc pătrunsese noua idee. Ea devenise cultul unei întregi clase sociale, o religie ezoterică a statului. De pretutindeni răsăreau apărătorii ei. Ca și cum atît puterile intelectuale, cît și cele materiale ale națiunii s-ar fi aflat sub vraja ei. A te opune noii idei era considerat nedemn ; cine o făcea totuși, își atrăgea stigmatul de inferioritate morală și disprețul cuvenit victimelor „eticii de sclavi".

În lumea științifică, victoria fu, firește, deosebit de rapidă. Noua învățătură corespundea în totul doctrinei universal recunoscute a evoluției naturale. Darwin și Spencer, două nume mari, au fost invocate în sprijinul ei. Iar în ceea ce privește economia politică, ea nici nu ingăduia altă opinie în această chestiune ; ce însemna oare **laissez faire**, celebra deviză a liberalismului, dacă nu punerea în practică a noii teorii ?

Dar cea mai mare agitație o stîrni în țară cartea unui profesor universitar, sociolog de frunte, carte în care chestiunea era tratată pe față fără nici un fel de denaturare. Era un fapt notoriu că marea majoritate a oamenilor a trăit totdeauna într-o stare de sclavie. Sub actualul regim democratic, un sfert de milion de oameni piereau anual în industria Americii, o jumătate de milion

de femei trăiau din prostituţie ; două milioane de copii munceau din greu în fabrici ; zece milioane de oameni erau şomeri şi se zbăteau în neagră mizerie. În comparaţie cu aceste stări, cît de uman era noul cult, cît de onest şi sincer, cît de curat şi economic ! Pentru întîia oară în istorie, se oferea straturilor de jos o funcţie cu adevărat socială de îndeplinit. Să fie o dată noile teorii aplicate pe o scară mondială şi proletariatul va putea da urmare, fără nici o restricţie, instinctului său natural de înmulţire ; problema „sinuciderii rasei" nu va mai tulbura atunci somnul atîtor eminenţi oameni de stat.

Cartea aceasta căzu ca o bombă tocmai în vremea cînd opinia publică nu vorbea de altceva decît de procesul pomenit, cînd în presă se duceau aprigi discuţii cu privire la cursul dezbaterilor. Dacă cineva avea chef să-şi lase moştenire trupul unui cumpărător, declară judecătorul, iar apoi să se sinucidă, nu exista lege care să-l împiedice ; bineînţeles că ceea ce făcea apoi cumpărătorul cu cadavrul moştenit nu mai avea nici o legătură cu problema în sine. Aceasta era o chestiune de gust (aici, învăţatul judecător ceru energic ca liniştea să fie păstrată în sală), da, de gust, pe cînd problema dezbătută era o chestiune de lege. Şi nu exista nici o lege care să controleze idiosincrasiile stomacale ale fiecăruia ; era îndoielnic că o asemenea lege ar putea fi susţinută din punct de vedere constituţional ; în orice caz, nu în faţa unei Curţi Federale, afară de cazul că ar fi vorba de o chestiune de comerţ internaţional.

În consternarea lor, oamenii invocară ajutorul bisericii. Cu siguranţă că învăţătura creştină era baricada care ar fi rezistat acestui monstruos cult. Dar şi în sînul bisericii începuseră să se petreacă lucruri curioase. Se găsi un episcop protestant care să se ridice cu energie împotriva oricărei încercări de a „atrage biserica în mocirla controverselor politice". Trebuia precizat, declară el, că religia creştină este o religie şi nu o dogmă alimentară. Scopul ei este să mîntuiască sufletele oamenilor şi nu să se amestece în treburile lor trupeşti. Faptul că ni se recomandă în Sfînta Scriptură a-i avea totdeauna pe săraci în jurul nostru, demonstrează clar zădărnicia oricărei încercări de a schimba o elementară stare de fapt a naturii.

Atît de departe ajunsese Thyrsis. Putîndu-se acum răfui în voie cu biserica, o scutură pînă ce faţa-i tran-

dafirie, proaspăt rasă, se făcu roşie ca focul şi ceaşca cu cafea zbură din mînile-i îngrijit manichiurate. Şi în timp ce o făcea, în timp ce punea aberaţii de felul celor de mai sus în gura unui episcop, sufletul lui chiuia de bucurie, iar în sinea lui răsuna un urlet asemănător aceluia al singuraticului lup cenuşiu, pe care, în sihăstria lui de la ţară, îl auzise urlînd în miez de noapte. Un asemenea răzvrătit făcuse viaţa din băieţaşul, care, numai cu cîţiva ani în urmă, la solemnitatea miruirii, fusese îmbrăcat în alb şi purpură şi purtase trena episcopului ! Şi atît de aspru lăsa el să ispăşească Biserica Statelor Unite păcatul de a se fi aliat cu „lumea bună !"

8.

Banii pe care-i cheltui cu transcrierea la maşină a manuscrisului i-ar fi ajuns lui Thyrsis pentru o săptămînă de trai. Primul exemplar îl duse prietenului său, domnul Ardsley, care devenise principalul lui sfătuitor. Cînd Thyrsis veni să se intereseze de rezultat, domnul Ardsley scoase un plic dintr-un sertar şi se uită la referatul lectorului său.

— „Ce-i cu băiatul acesta ?" citi cu glas tare. Aceasta e prima propoziţiune.

Apoi se uită cercetător la Thyrsis.

— Într-adevăr, ce-i cu dumneata ? întrebă el.

Thyrsis tăcu ; n-avea ce să răspundă. Îl ispitea doar dorinţa de a spune : „Ce-i cu mine ? N-am ce mînca ! Iată ce este !"

Dar nici lui Thyrsis nu-i mai plăcea acum **Canibalismul superior.** Era o carte născută dintr-o stare de slăbiciune şi mizerie şi cîtuşi de puţin opera pentru crearea căreia venise el pe lume. La sfîrşit, pusese o poezie în care vorbea de o vizită a muzei (în genul **Nopţilor** lui Musset). Muza fusese tristă şi tăcută ; el însă reînnoi legămîntul cu ea, rupînd în bucăţi produsul orelor sale de disperare.

În acest timp, se tot tîrau înainte lungile luni de iarnă şi încă nu se întrezărea nici o licărire de speranţă. Corydon avea şi mai mult de îndurat decît soţul ei. Căci

el își putea cel puțin exprima sentimentele în scris, pe cînd ea n-avea nici o supapă pentru gîndurile care o rodeau. Viața ei se scurgea incoloră și monotonă, fiecare zi era la fel cu cealaltă, cel mult mai plictisitoare. Făcea mari sforțări ca să nu-i arate lui cît de mult suferă ; de multe ori însă, o copleșeau lacrimile. Starea ei de nefericire avea un efect nefast asupra copilului, care la început arătase deosebit de voinic și sănătos, iar acum nu prea creștea. Thyrsis ar fi rîs dacă i s-ar fi spus că nervozitatea lui Corydon avea înrîurire asupra laptelui ei ; abia mai tîrziu, cînd avu prilejul să vadă toxinele oboselii și fricii în niște eprubete reactive, înțelese de ce copilul nu fusese în stare să înalțe capul pînă la vîrsta de un an și de ce înclinase spre rahitism.

Viața lor se deosebea atît de aceea pe care o visaseră ! Visul îi ademenea încă, dar cu o voce mai slabă și în culori mai pale decît altădată. Cum să-l fi prefăcut ei în realitatea, cînd alergau după ceva care le scăpa mereu din mîini ? Existența lor consta din nesfîrșită mizerie, jalnică bălăceală în același trist cotidian ; cînd nu-i ataca nimic în mod activ, erau amenințați să se înece într-o băltoacă pasivă și inertă de murdare banalități.

— Thyrsis, exclama Corydon de multe ori, asta ne va ucide dacă va mai ține mult !

O lovitură din cele mai grele era pentru ei faptul că acum nu mai auzeau deloc muzică. Corydon nu mai avea destulă putere ca să cînte la pian, iar vioara lui o vînduse. Un șuvoi nestăvilit de concerte, opere și recitaluri se revărsa asupra marelui oraș, dar ei trebuiau să stea ca niște copii înfometați, care își apasă obrajii de vitrina cofetăriei, înghițind cu ochii minunățiile îngrămădite acolo. Thyrsis se ținea la curent prin cronicile din ziare și reviste cu viața muzicală și teatrală a metropolei ; dar asta era ca și cum ar fi încercat să-și potolească setea cu un miraj. Se întreba uneori ce s-ar întîmpla dacă ar scrie marilor artiști ? L-ar invita la spectacolele lor sau l-ar disprețui și ei ? Nu îndrăzni niciodată să facă o încercare.

Odată, în timpul iernii, cineva dădu lui Corydon două bilete de operă ; se duseră împreună, în culmea fericirii. Thyrsis trecu printr-o experiență nouă, căci aveau fotolii de orchestră, iar pînă atunci el ascultase toate operele din ultimul rînd al celui de-al cincilea balcon ; aerul era cald și înăbușitor acolo sus, iar cîntăreții

apăreau ca o pereche de braţe scurte ce se agitau încoace şi încolo şi un cap (deseori chel) care emitea un glas slab, depărtat. În mintea lui, imaginea aceasta era strîns legată de noţiunea de operă ; fu uimit să descopere acum că un tenor e o fiinţă umană de statură normală, cu chip, două picioare şi voce puternică.

Din păcate, nu-şi putuseră alege singuri spectacolul. Se dădea **Traviata**. Multă hrană pentru sufletele lor flămînde nu se găsea în această amestecătură de artificialitate şi fals sentimentalism. Închiseră ochii, încercînd să guste doar muzica şi renunţînd cu plăcere la vederea tinerilor cavaleri de pe scenă şi a fermecătoarelor lor amante. Dar chiar şi muzica părea stricată ; sau — se întrebă Thyrsis — să fi ajuns el atît de jos, încît nu mai putea încerca bucuria pură a unei melodii ? Cunoscuse toate felurile de corupţie : corupţia bărbaţilor, femeilor şi copiilor ; corupţia picturii şi sculpturii, a poeziei şi a geniului dramatic. Dar o corupţie în domeniul muzicii fusese pînă acum ceva de neînchipuit pentru el ; muzica era doar adevăratul glas al sufletului, izvorul din care se trăgea tot ce e viaţă.

Plimbîndu-se cu Corydon prin foaierul elegantului palat al Operei, Thyrsis se gîndi că nicăieri în lume nu exista un loc unde cerul şi iadul să se întîlnească atît de aproape. Trufia şi plăcerile cărnii desfăşurau aici toate splendorile lor, şi tot aici puteai cădea în cel mai pur extaz încercat vreodată de spiritul uman ! Se uită la o cucoană, care trecu zornăind pe lîngă ei ; pieptul imens îi ţîşnea din corsaj pe cînd mergea, stomacul îi era strîmbat de un fel de platoşă din bijuterii, iar capul încărcat cu un munte de păr fals şi încununat cu o diademă de briliante. Bogat fardată, faţa ei semăna cu o mască a trufiei şi dispreţului. Şi cînd te gîndeai — o, inexplicabil contrast ! — la **Waldweben** sau **Feuerzauber** sau la tragedia cruntă şi îngrozitoare a marşului funebru din **Siegfried** ! Erau în această clădire o Operei oameni care ştiau să aprecieze valoarea unei asemenea muzici ; Thyrsis citise asta pe feţele lor, cînd îi văzuse acolo sus, la galeria a cincea. Se întrebă dacă spiritele evocate de muzică nu se vor răzvrăti într-o zi şi vor purcede să izgonească şi ele din templu pe zarafi.

9.

Din nou un redactor citea **Descoperitorul adevărului**, iar un editor cîntărea riscurile legate de publicarea **Canibalismului superior**. Alte două speranţe ademeneau, deci, tînăra pereche. La venirea primăverii, aveau de gînd să evadeze din oraş şi să-şi ridice din nou cortul pe malul lacului. Petreceau multe ceasuri închipuindu-şi cum vor trăi, ce vor mînca, ce vor face, cum se vor îmbrăca. Pe Cedric — astfel îşi botezaseră băieţaşul — îl şi vedeau jucîndu-se sub copacul cel bătrîn din faţa cortului. Ce bucurie să-l scalde în lac !

— Va putea să doarmă într-un coş de rufe, opina Thyrsis.

— Nu vorbi prostii, dragă, spunea Corydon. Ţi-am mai spus că trebuie să-i cumpărăm un pătuc.

Corydon făgăduia mereu că-l va ajuta să facă economii ; dar de fiecare dată cînd el venea cu o propunere concretă, ea avea ceva de obiectat.

— Ne vom culca devreme, propunea el, ca să facem economie de petrol.

— Bine, răspundea ea.

— Şi ne vom spăla singuri rufele, continuă el.

Pe chestia asta începea o discuţie întreagă. Era cu neputinţă s-o convingi pe Corydon că scutecele copilului puteau fi spălate şi în apă rece, chiar dacă îi puneai la dispoziţie toată apa Marilor Lacuri.

Îşi închipuiau vremea de glorie cînd vor avea destule mijloace spre a-şi clădi o casă proprie, în care să poată locui şi vara şi iarna. Corydon nu vorbea de ea decît în termenii din **Caradrion** : o căsuţă „cu verde impodobită". Pentru copil, mai ales, va fi o binefacere : nu va mai trebui să se întoarcă în oraş niciodată. Lui Thyrsis îi plăcea să şi-l închipuie ca pe un băieţandru voinic, înnegrit de soare şi pistruiat, zburdînd în jurul acestei case, în pantaloni scurţi şi cu picioarele goale.

Corydon însă nu era de acord cu această imagine.

— Înţeleg să te împaci cu un lucru urît, spunea ea, cînd nu poţi altfel. Dar de ce să faci dintr-însul un fetiş ?

— Dar n-ar fi urît ! Ar fi numai natural !

— Bine. Eu vreau însă ca să aibă bucle...

— Bucle ! strigă Thyrsis. Şi poate şi un costum à la „Micul Lord" !

— Nu, asta nu... cel puţin cît timp sîntem săraci. Dar vreau ca să arate ca lumea.

— Dacă va avea bucle, îţi va trebui o guvernantă care să-l pieptene.

— Nu vorbi prostii, Thyrsis. Nu poate o mamă avea grijă de părul propriului ei copil ?

— Unele mame pot... dar ele n-au altceva de făcut. Dacă eşti o adeptă atît de convinsă a artei coafatului, de ce ţi-ai tăiat părul ?

Astfel, se năşteau mereu între ei noi discuţii. „Te pomeneşti că ai să vrei să ne instalăm un menaj în toată regula !" exclamase Thyrsis, ori de cîte ori ea manifesta asemenea impulsuri estetice. Imaginea unei burgheze aşezări gospodăreşti îl teroriza de-a dreptul. Toţi bărbaţii însuraţi ajungeau, mai curînd sau mai tîrziu, acolo ; părea să fie ceva inerent căsniciei. Şi e mai bine să adopţi de la început idealurile şi obiceiurile ţiganilor decît să te stabileşti ca respectabil cap de familie, cu guvernantă şi bucătăreasă.

Thyrsis simţea nevoia să facă o cură de purificare a sufletului. În metropolă vedea prea mult lux şi prea multă mizerie deodată, ceea ce îi pricinuia adevărate chinuri sufleteşti. Într-o zi va deveni celebru, de asta era sigur, poate şi bogat, cine ştie. Va trebui atunci să fie în oraş cel puţin un singur om care să nu fie corupt, care să nu se lăfăiască în lux şi destrăbălare, care, nu numai să propovăduiască, ci să şi ducă o viaţă de om cinstit. Şi astfel, el şi Corydon reînnoiau mereu legămîntul din întîile zile ale dragostei lor, făgăduindu-şi unul altuia să ducă totdeauna o viaţă de spartană austeritate.

Sărac cum era, Thyrsis găsea încă răgazul să se gîndească la planurile pe care le nutrea pentru o vreme mai bună : în primul rînd, editura care va publica operele lui la preţul de cost, apoi sala de lectură gratuită şi bibliotecile sale ambulante. Acum, voia să scoată o revistă, căci avea de spus lumii un mare adevăr.

— Trebuie să facem în aşa fel, ca suferinţele noastre să nu fi fost zadarnice, îi spunea de multe ori lui Corydon. Ele trebuie să ne ajute să deschidem ochii oamenilor.

Îşi închipuia cum, cînd va fi scăpat, în sfîrşit, din prăpastia cea neagră, va fi în situaţia de a vorbi în

favoarea celor rămaşi încă la fund. Oamenii îl vor asculta atunci şi el va putea să le arate cît de greu îi este artistului să creeze şi în acelaşi timp să ducă lupta pentru pîinea cea de toate zilele. Poate va reuşi să convingă pe vreun om bogat să creeze o fundaţie pentru întreţinerea scriitorilor tineri ; nici un artist, avînd cu adevărat de spus ceva lumii, nu va mai trebui atunci să moară de foame.

Thyrsis acumulase destulă experienţă ca să ştie acum că nimeni n-avea nici cea mai mică înţelegere pentru situaţia lui. Pe vremea aceea, ajunsese iar să nu cîştige nici un ban, trăind de la o zi la alta din împrumuturi ! Cîte umilinţe şi jigniri îl costau ele ! Şi, ce era mai rău, cîte umilinţe şi insulte trebuia să înghită atunci cînd nu căpăta nimic ! Un bogătaş îi împrumută o dată zece dolari ; Thyrsis îi plăti datoria cu un cec pe care-l primise de la o mică revistă provincială. Omul cel bogat îi trimise cecul înapoi cu observaţia că lipsea „dobînda". Thyrsis se interesă printr-o scrisoare, cu toată umilinţa, cam despre ce fel de „dobîndă" putea fi vorba la un cec. Primi răspunsul că mai datorează bogătaşului suma de zece cenţi !

Cazul lui era cu deosebire deznădăjduit, din pricină că era însurat. Unui tînăr aprins şi răzvrătit, lumea i-ar mai fi iertat, poate, cîtva timp intenţia de a-şi croi un drum în felul lui. Dar ca un bărbat care avea soţie şi copil să mai vorbească despre poezie, asta era prea mult ! În ochii lumii, a avea soţie şi copil era un lux ; cine şi-l permitea, trebuia să tragă consecinţele şi să se apuce de o muncă serioasă. Cum să fi explicat Thyrsis oamenilor elementul care deosebea căsnicia lui de a altora ? Cum să fi făcut numai aluzie la un asemenea lucru fără a fi fost luat drept tîmpit ?

10.

Culegerea de „biografii contemporane" era gata. După săptămîni de căutare, Thyrsis găsi o nouă sursă de cîştig : domnul Ardsley îi oferise manuscrise de citit. Aceasta era minunat, căci munca de lector nu era grea, iar plata era de cinci dolari de manuscris. Thyrsis primi oferta cu

bucurie, ducînd acasă un teanc de cărți în stare embrionară.

Ocupația aceasta nouă și interesantă îi deschise o lume întreagă a cărei existență nici n-o bănuise pînă atunci. Datorită vremelnicei sale îndeletniciri de cronicar literar, ajunsese să cunoască genul de cărți care vedeau lumina zilei ; acum, făcu uimitoarea descoperire că, pentru fiecare carte care apărea, erau altele, sute și poate mii, care piereau înainte de a se naște. În curînd, înțelese și de ce. Hoarde întregi de oameni semiculți, care citiseră cîteva cărți, se simțeau îndemnate să scrie și ele opere asemănătoare. Fiecare manuscris în parte era o tragedie. Deseori, el era însoțit de o scrisoare sau prefață izvorîtă din grija autorului ca nu cumva sensul mai adînc al operei sale să fie greșit interpretat. Iată, de pildă, un muncitor însuflețit de un arzător mesaj către lume, dar care nu era în stare nici să schițeze un caracter, nici să închege un dialog ; un om de afaceri care învățase dialectul regiunii unde își petrecuse vilegiatura și care scria într-un stil atît de mizerabil, încît lectura manuscrisului lui te dezgusta la culme ; un contabil, o dactilografă sau un biet funcționar, avînd rolul de rotițe în vastul mecanism al vieții economice, care, auzind de fabuloasele averi ale cîtorva scriitori de faimă mondială, folosiseră toate orele lor libere din cursul unui an spre a scrie o povestire cu eroi din înalta societate sau vreo slabă imitație a zaharisitelor romane istorice atunci la modă.

Uneori, un fior îl trecea pe Thyrsis la citirea acestor manuscrise ; ele îl făceau să-și dea seama de stările din lumea aceasta. Aceste mii și zeci de mii de oameni luptau cu disperare pentru o fărîmă de succes în viață ; el însuși nu era decît unul între nenumărați. Nu era oare curată nebunie să-și închipuie că tocmai el se va ridica deasupra capetelor lor, că tocmai el va fi cel ales să cîștige înălțimile gloriei ? Scrisorile și prefețele lor sunau ca o satiră la adresa propriei sale atitudini, ca o reducere la absurd a pretențiilor sale de a fi considerat drept „geniu". Iată, de pildă, un om care se recomanda drept cel mai mare poet epic al Americii, pomenind în treacăt că era inspector la o societate de gaz și electricitate și avea soție și patru copii. Poemul lui se întindea pe șase sute de pagini mari, frumos legate cu mîna ; era vorba în el de stările sufletești ale unui Byron din Alabama, care, refuzat fiind de

aleasa inimii sale, își exprima mînia și uimirea într-un lung discurs. Patru versuri se întipăreau pentru totdeauna în mintea cititorului :

Căci trupul meu e sănătos,
Nu sînt urît ; sînt chiar frumos !
De tine sînt prea doritor ;
Am bani în pungă... și-s fecior !...

Ca metodă de cîștigare a traiului, munca aceasta era extrem de avantajoasă. Cu cît erau mai proaste manuscrisele, cu atît mai ușoară era sarcina lui. Cînd dădea de o lucrare mai interesantă, care trăda oarecare forță poetică, își blestema soarta, căci atunci dobîndirea celor cinci dolari îl costa mai multe zile de muncă. În cea mai mare parte însă, manuscrisele erau foarte proaste și Thyrsis ar fi putut cîștiga o avere într-o săptămînă, numai să fi fost destule. Își dădu osteneala să-și îndeplinească sarcina bine, presărînd referatele sale cu observații pătrunzătoare și spirituale, al căror sens era cu grijă adaptat vederilor domnului Ardsley. După cîtva timp, cînd putea presupune că șiretenia lui prinsese, se duse la domnul Ardsley să-i facă o propunere.

— Domnule Ardsley, începu el, am de gînd să vă atac cu o carte.

— Ia s-auzim.

— Vreau să scriu un roman pe care să-l puteți tipări. Cred că acum aș fi în stare s-o fac.

Domnul Ardsley se înflăcără pe loc.

— Totdeauna am fost sigur că ești în stare s-o faci.

Se apucă să-i explice lui Thyrsis etica oportunismului. Nu era nevoie să-și trădeze convingerile, să scrie ceva potrivnic credințelor sale ; ajungea să-și toarne părerile într-o formă populară și să nu dea publicului o doză mai mare decît era în stare să înghită.

Thyrsis îi expuse planul lui. Va înfățișa în romanul său lupta pentru existență a unui tînăr scriitor din metropolă, nu a unui fanatic rebel cum era el însuși, ci a unui tînăr simplu și simpatic, care va fi pe placul marelui public. „Culoarea locală" pentru un asemenea subiect o stăpînea bine, astfel încît cartea nu i-ar fi luat prea mult timp. Domnul Ardsley se arătă încîntat de idee.

Cu multă precauțiune, Thyrsis încercă acum să ajungă la miezul chestiunii.

— Aș vrea să plec la țară ca să pot lucra în liniște, spuse el. De aceea, vreau să vă întreb de manuscrisele pe care mi le trimiteați pînă acum. Sînteți mulțumit de munca mea ?

— Da, da, firește.

— Îmi veți putea trimite unele și în cursul verii ?

— Cred că da. Depinde de numărul de manuscrise pe care-l vom primi noi.

— N-ați putea face în așa fel ca să primesc mai multe decît pînă acum ?

— Deocamdată, nu. Trebuie să țin seamă de faptul că am lectori angajați de mult timp, a căror muncă o cunosc bine. Tot ce va rămîne, îți voi trimite dumitale.

După ce îi mulțumi, Thyrsis își luă rămas bun de la domnul Ardsley și se duse acasă, în mica lui odaie, să se consulte cu Corydon. Cu munca lui, cîștigase pînă acum vreo douăzeci de dolari pe lună ; suma aceasta nu era suficientă pentru întreținerea unei familii de trei suflete.

— Singura noastră speranță este noua mea carte, declară el și Corydon își dădu seama că avea dreptate. Păcat de fiecare săptămînă cît mai stau aici, căci trebuie să plătesc tot timpul chiria.

— Dar cum vei putea locui într-un cort, acum, în aprilie ? întrebă ea.

— Voi putea... dacă tu ești de acord, răspunse el. Depinde de tine.

Corydon știa că nu se putea altfel, că era datoria ei să suporte cu calm vremelnica despărțire, chiar dacă i se rupea inima. Trebuia să rămînă singură acasă și să-i poarte de grijă copilului, în timp ce el pleca să muncească.

Thyrsis se așeză lîngă ea și-i mîngîie mîinile, pe cînd ea încleșta dinții, luptîndu-se cu plînsul. Inimile lor erau acum atît de strîns contopite, încît a-i despărți însemna pur și simplu a rupe din carnea lor. Niciodată nu se mai gîndiseră la putința unei despărțiri.

— Thyrsis, șopti ea, tu mă vei uita !...

El îi strînse mîinile cu și mai multă putere.

— Nu, draga mea ! Nu ! Nu !

— Dar te vei obișnui să trăiești fără mine. Tocmai acum, cînd am cea mai mare nevoie de tine !

— Dacă spui asta, nu mai plec ; rămîn cu tine.

— Nu, nu, exclamă ea. Voi căuta să mă stăpînesc.

Văzînd durerea ei, cu inima sfîșiată de milă, Thyrsis simți un ciudat îndemn. Luă mîinile ei într-ale lui, îngenunche în fața ei și începu să se roage. De ani de zile nu se mai rugase, iar Corydon nu spusese în viața ei o rugăciune. Cuvintele véneau din adîncul sufletului său, cîteva cuvinte bolborosite, simple și copilărești, dar mîntuitoare ca muzica. Se rugă ca nimic să nu tulbure vreodată imaginea pe care o aveau unul despre altul, ca să aibă curajul și puterea de a duce lupta pînă la capăt și să fie veșnic în stare a ține vie iubirea lor curată. Era o rugăciune care n-avea nici o legătură cu vreo religie anumită, o rugăciune adresată unor divinități necunoscute ; dar le aduse ușurare prin faptul că dezlănțui în ei un val de duioșie. Cînd Thyrsis sfîrși, Corydon plîngea în suspine pe umărul lui.

CARTEA A NOUA

O ULTIMĂ SPERANȚĂ

1.

După o călătorie cu trenul de noapte, Thyrsis sosi pentru a doua oară în micul oraș de pe malul lacului Ontario. Ca și atunci cînd fusese pentru întîia oară aici, soarele se oglindea în apa de cristal a lacului și o briză rece sufla înspre uscat. Deși pe alocuri pădurea era încă acoperită de zăpadă, Thyrsis își scoase cortul din șura fermierului învecinat, cîrpi găurile făcute de șoareci și-l instală în locul cel vechi.

De la început simți lipsa lui Corydon. Erau aici atîtea lucruri care-i aminteau de ea și fiecare amintire îl durea. Acolo jos se întindea micul golf unde înnoptaseră împreună, iar aici, alături de el se afla pinul pe care-l spintecase trăsnetul, într-o zi , cînd amîndoi stăteau în apropierea lui. Pe cînd se lăsa amurgul, iar el despacheta cîteva lucruri pe care le lăsaseră la fermă, singurătatea i se păru aproape de neîndurat ; stătea lîngă mica lui sobă cu petrol, ținînd în mînă un papuc vechi și rupt al lui Corydon peste care picurau lacrimile sale.

Dar, în două-trei zile, izbuti să învingă aceste sentimente. Nu era acum timpul să fie sentimental, trebuia să fie gata de luptă. În sfîrșit, era din nou liber și avea putința să lucreze. Se afla încă sub impresia convorbirii sale cu Ardsley și era hotărît să-și dea toată silința ca să fie o dată „om practic". Iată-l, așadar, umblînd ceasuri întregi prin pădurile muiate de apă, pe cărări noroioase, sau stînd lîngă mica lui sobă, în timp ce furtuna amenința

să-i rupă cortul în bucăți — încercînd necontenit să domolească nepotolitul său Pegas și să-i imprime un mers lent, potrivit puterii de înțelegere a marelui public.

Vecinii îl preveniseră că nu era încă timpul de locuit în cort, dar Thyrsis nu luase în seamă sfaturile lor. Ca o pedeapsă pentru această sfidare, trebui să îndure acum o urgie de intemperii ; vreme de patru săptămîni se ținură lanț furtuni cu ploi și zăpezi, cum nici regiunea aceasta nu cunoscuse vreodată în aprilie. Erau nopți în care stătea învelit în palton și cearșafuri, tremurînd totuși la fiecare curent de aer ce pătrundea prin pînza de cort. Într-o noapte calmă și înstelată, îngheță aproape pînă să adoarmă, iar în dimineața următoare găsi paharul cu apă de lîngă culcușul său prefăcut într-un sloi. Temperatura era de treisprezece grade sub zero, îi spuse fermierul din vecinătate ; ce chin să te scoli din pat și să faci focul cu o bucată de lemn verde. Pînă la urmă, turnă o jumătate de bidon de petrol în sobă, care se înroși ca văpaia ; folosi acest prilej spre a-și încălzi spatele, dar deodată simți miros de fum ; se întoarse cu iuțeala fulgerului — cortul era în flăcări !

Cu o găleată de apă și o coadă de mătură izbuti să stingă focul. Apoi întreprinse o cursă de alergare spre a se încălzi. Cînd se întoarse, vîntul începuse să bată din nou și cortul nu voia să se încălzească ; în același timp ploua, încît nici în pădure nu se putea adăposti. Într-un tîrziu, descoperi un șopron părăsit și se ghemui acolo într-un colț, învelit în cîteva cearșafuri, încercînd să scrie cu mîinile aproape degerate.

Poate că și aceste nefericite împrejurări își aveau cauza în faptul că gîndurile sale nu voiau să se închege într-un șuvoi regulat ; motivul adevărat era însă altul. Thyrsis nu era niciodată în stare să lucreze la ceva ce interesa numai pe alții ; poate că ar fi putut s-o facă, dacă n-ar fi fost atîtea preocupări care-l interesau pe el. Imaginea preotului cel distins și aceea a sclivisitului editor de la club nu-i dădeau pace. În fiecare zi mai primea și ziarul în care se găseau mereu alte dovezi ale nesimțirii și aroganței „lumii bune" ; uneori și scrisorile lui Corydon conțineau cîte ceva ce-l întărîta să lupte împotriva dușmanilor sufletului său.

Astfel, abandonată curînd, tema era interesantă și practică și se pregăti pentru o nouă bătălie. Mesajul lui

nu era încă enunțat ; puțin îi folosea să pună vina acestei împrejurări pe vitregia oamenilor. Pînă nu va fi silit lumea să-l asculte, nu-și va fi îndeplinit, pur și simplu, misiunea. Trebuia, deci, să-și formuleze gîndurile din nou, să făurească din ele o nouă operă de artă, una mai puternică, mai frumoasă, mai convingătoare decît tot ce scrisese pînă acum.

Din ce în ce mai mult îl preocupa acest plan, pe cînd mînca, se plimba și chiar și în timpul somnului, sub formă de vis, pînă ce, în sfîrșit, se născu în el viziunea noii sale opere. Aceasta se întîmplă într-o noapte, tîrziu, pe cînd se pregătea de culcare ; vreo zece minute rămase așezat cu cămașa pe jumătate dezbrăcată, cufundat parcă în transă. Apoi își puse din nou cămașa și ieși afară, ca să cutreiere pădurea, rîzînd și vorbind cu el însuși.

„Viața geniului în această lume, dominată de spiritul comercial", iată tema pe care voia s-o trateze. Urma să fie o operă dramatică, o comedie probabil. Eroul era un tînăr muzician, un băiețandru încă, un maestru al viorii, pierdut cu totul în beția artei sale ; în jurul lui, roiau o seamă de oameni întruchipînd forțele răului din lume. Rînd pe rînd, ei apărură în închipuirea lui Thyrsis, gătiți cu toate zorzoanele puterii și splendorii lor, în toată măreția și lăcomia lor, figuri sinistre dar nu lipsite de haz, adevărați eroi de comedie. Da, de astă dată avea o comedie, o comedie autentică, pătrunsă de cea mai caustică satiră.

2.

Firește că, în ceasul acela, uită cu totul de planul pe care-l expusese domnului Ardsley și de hotărîrea sa de a fi „om practic". O voință măreață și irezistibilă se ridică în el, măturînd din cale cu un singur gest toate ezitările lui. Lăsă totul deoparte și se cufundă în scrierea piesei. Niciodată vreo idee de-a lui nu-l stăpînise cu atîta putere ; uita să mănînce, uita să doarmă. Lucra la vreo scenă pînă se epuiza, fără veste, i se deschidea vreo nouă perspectivă și se arunca asupra ei ca să nu-i scape. Personaje, întîmplări și dialoguri, umor, caustică satiră

și crunt tragism, totul se îmbulzea și se îmbrîncea în închipuirea sa, luptînd pentru întîietate.

Geniul urma să fie titlul piesei. Eroul principal își terminase studiile la Viena și se întorcea în America ; familia lui s-a întrunit ca să-l primească. Domnul Hartman, tatăl, avea magazin de coloniale en-gros ; făcuse avere cu întreprinderea aceasta, dar, din păcate, meseria lui nu era considerată printre cele mai nobile. Doamna Hartman, o persoană robustă, strîns încorsetată, se ocupase cu studiul unei anumite științe, eleganța, în timp ce soțul ei avea mai mult interes pentru studiul zahărului și al altor articole de băcănie. Băiatul cel mare fusese călăuzit de mama lui spre „o partidă bună". Domnișoara Violet, fiica, nutrea încă primejdioasa dorință de a se mărita undeva în străinătate.

Abia de curînd, familia ajunsese să-și dea seama de foloasele pe care le putea trage de pe urma artistului ei. Altădată își bătuse joc de „mania" lui de a-și pierde toată vremea cîntînd la vioară ; ce-i drept, mijloacele bănești nu-i fuseseră precupețite ; aducea acum acasă o vioară de Cremona care costase trei mii de dolari. Acum însă membrii familiei începeau a se dumiri că violonistul lor era ca și „rățușca cea urîtă" din poveste. Urma să-și facă debutul în capitală, unde se aștepta un adevărat triumf ; apoi, urma să se producă în orașul său natal, în cadrul unor manifestări muzicale patronate de membrii cei mai distinși ai elitei orașului.

Alte personaje de seamă ale piesei erau : Reminitzky, profesorul lui Lloyd, care-l însoțise pe acesta la New York și profesorul von Arne, de la Universitatea din Berlin, un psihiatru cu renume mondial, autorul lucrării **Nevroza inspirației**. Von Arne venea în America să facă studii în vederea viitoarei sale opere tratînd despre demența religioasă ; se bucura că-l întîlnise pe vechiul său prieten Reminitzky, al cărui elev în vîrstă de șaptesprezece ani, o adevărată minune muzicală, oferea material extrem de interesant cercetărilor sale.

Profesorul Reminitzky era cea mai mare autoritate din lume în arta de a sfîșia sufletul uman prin mijlocirea unor fire de păr de cal frecate cu sacîz și trase peste un număr de alte fire făcute din mațe de porc. Nu existau trucuri, agilități digitale și nuanțe de ton pe care să nu

le fi stăpînit. În ce privește emoțiile produse în felul acesta, el le simțea, dar într-un sens pur profesional ; anume, părerile sale cu privire la ele se refereau exclusiv la efectul lor asupra auditoriului și, cu deosebire, asupra celor cîteva zeci de critici muzicali a căror psihologie o studiase o viață întreagă. Cum însă cunoștea tot atît de bine și psihologia tineretului, știa că elevul său trebuie să aibă cu totul alte păreri despre arta sa. Tocmai în aceasta consta genialitatea profesorului : avea înțelegere pentru paranoia entuziasmului și o folosea ca să ridice arta elevilor săi la culmile perfecțiunii.

În toate acestea, prietenul său, von Arne, îi era de mare ajutor. Von Arne scotocise marile biblioteci ale tuturor țărilor și călătorise prin toată lumea, frecventînd pretutindeni cafenele, saloane, mînăstiri, chilii monahale, închisori, spitale și azile, adică toate locurile unde se pot culege cunoștințe inedite despre acel complicat fenomen anormal numit „geniu". Avea oricînd la îndemînă cîteva mii de cazuri cercetate de el în toate amănuntele ; la fiecare măsurase timpul de reacție, calculase indexul cefalic, analizase cele mai intime secrete. Era maestru în ocultism, cunoștea stările de transă și somnambulism, se pricepea la autosugestii, halucinări telepatice, epilepsie, extaze și isterie. Peste capul oricărui muritor care îndrăznea să-l contrazică în discuții, lăsa să treacă tăvălugul erudiției sale, îngropînd pe nefericit sub un vagon de citate grecești și latinești.

Alt specialist în materie de genii era Moses Rosen, impresarul artistului, un om scund, purtînd în deget un inel cu diamante. El studia geniul din punctul de vedere al încasărilor și calculele lui erau tot atît de precise ca și acelea ale unui laborator psihologic. În fața lui Moses Rosen defila un nesfîrșit șir de artiști, fiecare oferind un aspect pitoresc, purtînd plete, vorbind repede și fulgerînd din ochi ; problema era să alegi dintre ei pe aceia care, pe lîngă facultatea de a scăpăra fulgere cu ochii și de a vorbi repede, mai aveau și puterea de a îndrepta spre casa de bilete un șuvoi de bani.

În cazul de față, Moses Rosen avea impresia că perspectivele sînt bune ; îl îngrijora numai intenția tînărului violonist de a introduce în program concertul unui compozitor necunoscut, vreo chestie sălbatică și anticonvenționio-

nală care, cu siguranță că va plictisi pe critici. Moses, fiind cu totul de părerea doamnei Hartman că și în muzică trebuie să existe oarecare „maniere elegante", ar fi vrut ceva „mai clasic".

3.

Astfel, toate aceste făpturi ciudate roiau în jurul geniului, adulmecîndu-l și vîrîndu-și nasul în treburile lui. În timp ce ele apar pe scenă, dintr-o încăpere mai depărtată se aud sunetele unei viori. În sfîrșit, își face intrarea și Lloyd Hartman, frumos, palid, sensibil, un băiat obsedat de arta sa și cea mai obsedantă figură creată vreodată de Thyrsis. S-o redea cu plasticitate, era și munca cea mai grea pe care o întreprinsese vreodată ; căci pentru el, Lloyd nu era o noțiune, formulă sau colecție de amănunte care trebuiau înșirate, ci o intuiție, un om viu, întreg, scos din propriul său suflet. Putea scrie o scenă de douăzeci de ori și s-o refacă de tot atîtea ori. Trebuia un dialog cu totul deosebit spre a sugera plastic prăpastia dintre Lloyd și oamenii care se învîrteau în jurul lui. Căci băiatul acesta nu se certa cu ei pe chestiuni de amănunt ; lumea faptelor îi era cu totul străină. Era curat și credincios, iar firea lui nu ascundea nici un pic de fățărnicie sau cinism ; din cuvintele pe care le adresa lor însă, trebuia să reiasă limpede că era conștient de deosebirea dintre ei și dînsul. Îi trata cu multă blîndețe, dar numai din pricină că drumul său era, pentru un răstimp, identic cu al lor. De îndată ce căile lor se despărțeau, el nu șovăia nici o clipă să pășească singur pe drumul său propriu. În aceasta se ascundea germenul tragicomediei.

Familia s-a adunat în jurul lui și el răspunde întrebărilor ei. Da, va purta cravata pe care o preferă sora lui și-i lasă să fixeze orice dată le convine pentru manifestările muzicale de acasă. Ascultă textul proiectului de afiș, pe care l-a pregătit Moses ; apoi, se așează și, absent, uită conversația celor din jurul său. Muzica a pus din nou stăpînire pe gîndurile sale și, încetul cu încetul, se furișează în expresia feței și în gesturile mîinilor sale.

Membrii familiei îl observă și se supără ; pînă la urmă, mama declară că o enervează și iese din odaie, urmată de întreaga familie.

Apoi, e anunțată domnișoara Helena Arnold, o fată tînără și frumoasă, care-l va acompania pe artist la marele concert. Cei doi se duc în încăperea alăturată ca să exerseze, în timp ce profesorii rămîn să discute noua complicațiune.

Profesorul von Arne atribuie, firește, o însemnătate deosebită elementului sexual în psihopatologie. Reminitzky și el au discutat acest punct cu ani în urmă, adoptînd un anumit plan de acțiune. Nenumărate abstinențe și anomalii se datorau reprimării sexuale, ale cărei urmări erau distrugătoare ; cu toate acestea, nu putea exista îndoiala că toate fenomenele hotărîtoare ale nevrozei numite „geniu" erau mult sporite în intensitate prin abstinență. De aceea, în tratamentul aplicat elevilor săi și, mai ales, unui elev-minune ca tînărul Hartman, Reminitzky recurgea la arsenalul de argumente al misticilor religioși, învățîndu-și elevii să considere femeia ca obiectul unei exaltate adorări, ca pe o ființă prea sfîntă spre a te putea apropia de ea chiar numai în gînd. Acum, cînd a ieșit la iveală că acompaniamentul tînărului artist va fi susținut de o femeie extrem de atrăgătoare, profesorii convin că se impune o deosebită grijă.

În acest timp, din depărtare se aud furtunoase acorduri de muzică ; la un moment dat, ele sînt întrerupte și Helena intră în odaie, palidă și adînc emoționată. Spune că e tulburată de compoziția aceea ciudată și roagă să nu i se pună alte întrebări. Lloyd apare și se oprește în ușă, urmărind-o de acolo cu privirea. Profesorul lui încearcă să aducă vorba despre chestiunile comerciale, dar Lloyd îl întrerupe, rugîndu-l să-i lase singuri.

După un timp, Helena întrebă :

— Cine a scris muzica asta ?

El îi redă trista poveste a unui talentat compozitor, suflet de titan, care pierea de foame într-o mansardă întunecoasă și care și-a pus capăt zilelor cu un glonte de revolver, doborît de nepăsarea lumii.

— L-aș fi putut salva, poate ! exclamă băiatul la sfîrșit. Eram atît de fermecat de muzica lui, încît l-am uitat pe cel care o crease.

Ei discută mai departe despre compoziția aceea epocală și Lloyd manifestă intenția de a o impune publicului, fie și cu sila.

— Dumneata mă vei acompania. Ești prima ființă care a înțeles-o.

— Dar nici nu știu s-o cînt ! protestează ea.

El îi răspunde :

— Parcă vocea sa ar fi înviat din mormînt !

4.

Actul al doilea se petrece în salonul casei Hartman, la ora patru dimineața, cîteva ore după terminarea marelui concert. Moses și cei doi profesori nu se pot hotărî să plece ; supărați și amărîți, cu părul vîlvoi, măsoară încăperea în lung și-n lat, văitîndu-se cît îi ține gura. Planul lor a dat greș, speranțele lor s-au prăbușit, îi așteaptă ruina. De vină, firește, este numai „muierea aceea" ; membrii familiei sînt de aceeași părere. Ea l-a făcut pe Lloyd să cînte compoziția aceea nebunească. Și modul cum au executat-o. Toată truda profesorului zădărnicită, roadele a săptămîni de exerciții pierdute într-o seară ! Cîntase ca un diavol gonit de furii, frenetic, aproape dement. Acum, cei interesați așteaptă apariția ziarelor de dimineață, care conțin verdictul lumii ; ei știu de ce natură va fi acest verdict și numai gîndul la el îi face să se înfioare.

Intră Helena și Lloyd. Ei s-au plimbat cîteva ceasuri pe străzi, uitînd cu totul de lume. Trag cu urechea să asculte reproșurile și lamentările celorlalți. Spun că nu sînt de vină ; muzica i-a luat deodată pe sus, ducîndu-i cu ea.

Cei doi profesori se duc să cumpere ziare, iar Moses se duce să se odihnească puțin pe o canapea în odaia alăturată. Publicul spectator își dă seama că acum va urma duelul amoros între Lloyd și Helena.

— Dumitale puțin îți pasă de oameni, spuse ea cu tristețe.

— Oamenii nu merită, e răspunsul lui.

— Dar, în definitiv, totul trebuie să vină de la oameni ! insistă ea.

— Ah, dar ei n-au nici o înțelegere pentru ceea ce vreau eu. De supunere și umilință nici nu vor să știe.

Problema este, continuă Lloyd după o clipă, dacă să-ți urmezi calea singur sau să aștepți să mai iei pe cineva cu tine. Tu ai adus problema aceasta în viața mea.

— Nu văd cum te-ar putea stînjeni dragostea mea.

— Dacă tu mă iubești pe mine, cine va iubi arta mea ?

Pe cînd ei discută astfel, apar profesorii încărcați cu ziarele lumii de afară. Scena următoare îl făcu pe Thyrsis să rîdă încă multe zile. Cineva citește cu glas tare cronicile asupra concertului. Moses se trezește și intră în odaie. Deznădejdea crește. Rînd pe rînd, apar și ceilalți membri ai familiei, în ținută de noapte, întărind cu vaietele lor corul lamentărilor. S-a dus tot prestigiul celor doi profesori, s-a dus cîștigul scontat de Moses, s-au dus perspectivele de triumfuri sociale în orașul natal.

Cei doi ascultă totul cu răbdare, pînă cînd mama, într-o pornire de supărare, se întoarse spre Helena și o acuză că l-a atras pe Lloyd în mrejele ei. Atunci — punctul culminant al scenei — Lloyd sare în sus : toată puterea și pasiunea geniului său, pe care pînă atunci le-a exprimat prin muzica lui, se revarsă acum într-un acces de furie și mînie. El îi zugrăvește pe acești oameni așa cum îi arată faptele lor : cu mîini murdare ating arta sa... o adulmecă, o cîntăresc, o negociază... o duc în piață ca s-o vîndă ca pe orice marfă. Le arată ce sînt ei și ce este „lumea“ cu care vor ca el să-și prostitueze muzica. Cînd, în focul acuzării sale, începe să se agite vioara în aer, profesorul von Arne comite imprudența să arunce o vorbă în discuție ; Lloyd se repede la el și sparge prețiosul instrument (valoarea lui e de 3.000 de dolari) în capul strălucitului psihiatru.

5.

Cel mai greu de scris era actul al treilea. Acțiunea se petrece într-o odăiță de mansardă. Sînt trei ani de cînd Lloyd și-a părăsit familia ; e bolnav de oftică și

acum zace să moară. Helena a venit la el — și acum încă ține duelul lor.

— O femeie face totul pentru un bărbat, numai de renunțat nu renunță la el, spune Lloyd.

Ea nu poate înțelege această semeție a lui.

Helenei nu i-a fost deloc ușor să-l găsească. Respirînd greu, în fraze fără șir, Lloyd îi spune însă că nu vrea ca ea să-și aducă necazurile în odaia lui : căci el a învins de mult orice necaz, durere și dispreț, iar acum, împăcat cu viața, își așteaptă în liniște moartea. Nu mai este prins în lanțurile propriei sale viziuni ; a învățat de la milioanele de stele ale cerului și de la milioanele de copaci ai pădurii.

A îndepărtat orice teamă din sufletul său ; și cu ea orice iubire. „Ce ești tu ?“ întrebă el. „Ce sînt eu ?“ Și în cuvinte arzătoare îi expune adevărul pe care a ajuns să-l cunoască : fiecare iubire în parte nu este mai mult decît o fulgerare de lumină într-o picătură de ploaie și totuși una cu eternul proces al vieții.

Ca fruct al trecerii sale pe pămînt, el lasă manuscrisul unei simfonii și cîteva pagini de proză în care a rezumat crezul său. Atîta ajunge, spune el, asta e victoria sa ; pentru asta a trebuit să se despartă de oameni, pentru asta și-a ucis iubirea.

Vin cei doi profesori, care au auzit că Lloyd e pe moarte. Dar nici ei nu-i mai pot tulbura liniștea sufletească. Adresîndu-se profesorului von Arne, bolnavul îi spune că știința lui se va supune într-o zi și că „savanții vor fi grădinari care cultivă floarea fragedă a credinței“. Tatăl și mama lui vin și ei. Lloyd șoptește că și pentru ei mai există speranțe și că „chiar în mocirla cea mai adîncă a societății licărește încă o scînteie a sufletului uman“. Mama lui se prăbușește în lacrimi lîngă patul său și el o consolează, spunîndu-i că „și din închisoarea trufiei mai există șanse de scăpare“. Apoi, îi trimite pe toți să se roage.

Helena se așază la pian și cîntă un psalm din acea sonată a lui Beethoven — expresie a celei mai sfîșietoare dureri — pe care, în mod îngrozitor de greșit, un editor a botezat-o **Sonata lunii**. După o lungă tăcere,

muribundul e auzit vorbind cu muza lui. O lumină pală se revarsă în încăpere, în timp ce el șoptește :

— Ia-mă la tine, căci semințele strălucirii tale le-am sădit în inimile oamenilor.

6.

Thyrsis lucra la piesa lui cîte șase ore în șir, fără să miște un mușchi afară de cei ai mîinii. Zile și nopți întregi cutreiera pădurile. Mînca neregulat, mulțumindu-se cu ceea ce găsea la îndemînă ; de dormit, nu mai dormea aproape deloc. Cînd termină, după cîteva săptămîni, suferea mereu de dureri de cap, iar stomacul lui — o, neașteptată cădere din înălțimile Parnasului ! — pierduse aproape orice putere de digestie.

În schimb, piesa era gata. O trimise la copiat în mai multe exemplare și expedie lui Corydon o scrisoare plină de entuziasm care suna ca o rugăciune de mulțumire. Din nou își făurise o armă cu care să străpungă pielea cea groasă a lumii.

Rămînea chestiunea practică : ce face un om cînd a scris o piesă ? Care e primul pas de făcut ? Problema aceasta îl preocupă pe Thyrsis cîteva zile ; apoi, din întîmplare, ochiul lui căzu pe o notiță de ziar cu următorul cuprins : „În stagiunea viitoare, domnișoara Ethelynda Lewis, populara subretă, va apărea pentru întîia oară într-o piesă serioasă. După cum am aflat de la domnul Robertson Jones, manager-ul actriței, alegerea piesei nu s-a făcut încă". Din întîmplare, Ethelynda Lewis jucase și în **Prințesa din Praga,** opereta aceea îngrozitoare la care fusese tîrît Thyrsis ; deoarece, însă, nu era niciodată atent la numele actorilor și actrițelor, n-avu nici o bănuială și trimise manuscrisul lui viitoarei vedete. După o săptămînă, primi o scrisoare pe hîrtie parfumată și purtînd monograma „E.L.". Artista, cu scris lunguieț și nobil, confirma primirea piesei sale și-i făgăduia s-o citească în curînd.

Thyrsis se apucă acum să cerceteze manuscrisele care se strînseseră în răstimp. Veneau acum mai multe : pare-se că domnul Ardsley era mulțumit de munca sa. Lui Cory-

don, care plecase la țară cu părinții ei, îi scrise că speră să aibă în curînd destui bani ca să poată fi din nou împreună.

Aceasta îi aduse un potop de scrisori ; din nou era coborît cu forța în lumea realității. „Nu ți-am spus nimic de suferințele mele", scria Corydon. „Ți-am scris cel puțin douăzeci de scrisori lungi și le-am rupt apoi pe toate, spunîndu-mi că nu trebuie să-ți tulbur munca. Dar acum, Thyrsis, nu mai pot, nu mai pot ! Închipuie-ți că ai fi închis într-o pensiune fără un suflet de om care să te înțeleagă !"

Mai departe, vorbea despre necazurile ei, despre umilințele pe care trebuia să le îndure, despre dorul care o frămînta, despre mînia ei neputincioasă și despre neagra-i deznădejde. Cedric îi pricinuia griji deosebite. „E frumos", scria, „și toată lumea îl iubește. Dar nu face nici cea mai mică încercare de a sta singur în picioare. Poate ar trebui să încetez a-l mai alăpta ; sînt prea nervoasă ca să mănînc așa cum ar trebui. Cînd mă gîndesc că se apropie iarna și că s-ar putea să nu fim nici atunci împreună, mă apucă groaza. Mă simt ca închisă în temniță. Mă gîndesc la tine și caut să mi te închipui așa cum ești acum, dar nu izbutesc să-ți văd imaginea în închipuirea mea".

La toate acestea, Thyrsis nu putea răspunde decît cu vagi speranțe. De cîte ori primea cîte o asemenea scrisoare, pleca să cutreiere pădurea ca să-și reîmprospăteze curajul. Avea el singur destule necazuri. În primul rînd, dușmanul din stomacul său nu se lăsa izgonit prin nici un farmec din lume. Oricît era de romantic să scrii o carte în care eroul moare de o boală oarecare, să suferi tu însuți de acea boală era cu mult mai puțin plăcut. Adevărat, Thyrsis nu muri ; dimpotrivă, se încumetă chiar să mănînce cîteva felioare de pîine muiată într-o ceașcă cu lapte. Dar în ceasurile ce urmară, se simți ca și cum ar fi umflat o minge de fotbal în stomacul său.

Pe vremea aceea, avea o mișcătoare încredere în profesiunea medicală ; ori de cîte ori nu se simțea bine, dădea fuga la un doctor ca să-și liniștească sufletul. De astă dată, doctorul îi spuse că avea dispepsie — diagnoză nu prea greu de pus — și-i dete o sticluță cu un lichid roșu pe care să-l ia după fiecare masă. Lui Thyrsis, lichidul acesta îi apăru ca una din marile minuni ale științei, ca

o dovadă de eficacitate a metodelor ei. Abia luase puțin din el — și iată că laptele și pîinea dispărură ca prin farmec ! Putea mînca tot ce-i făcea poftă ; dacă ceva nu era în regulă, n-avea decît să recurgă la licoarea cea roșie. Cu puteri noi se apucă să lucreze la o povestire pentru o revistă și scrise lui Corydon să-și recapete buna dispoziție, căci se apropie sfîrșitul necazurilor lor.

7.

Corydon primise în răstimp un exemplar al piesei sale. El rămase surprins de impresia puternică pe care i-o făcuse. „E minunată", scria ea, „de la început pînă la sfîrșit, e ca o străfulgerare de lumină. Și totuși, oricît mi-ar plăcea vigoarea cu care e scrisă, mi-a produs mai mult un sentiment de teamă decît de bucurie. Cred că în piesa aceasta ai vorbit din adîncul cel mai tainic al sufletului tău. Să fii tu oare atît de mînios pe dragostea noastră ? Ți-e necaz că ești al meu și că eu mă simt atît de legată de tine ? Sau poate nu-ți plac ? O, Thyrsis, ce pot să fac ? «O femeie face totul pentru un bărbat, numai de renunțat nu renunță la el !» Nu te-ai cutremurat scriind aceste cuvinte și gîndindu-te la mine ?"

„E ora două noaptea și încă n-am închis ochii. Stăteam trează, frămîntată de gînduri, cînd s-a deșteptat copilul și a început să plîngă ; a trebuit să-l adorm din nou. Simte îndată orice indispoziție a mea. Acum stau pe dușumea, la picioarele patului, scriindu-ți la lumina unei lumînări ; sper să fiu în curînd atît de epuizată, încît să pot adormi."

„Du-te și urmează-ți chemarea, trecînd peste cadavrul meu. Dumnezeu să te binecuvînteze !..." Am scris asta acum cîteva ceasuri și am încercat să-mi închipui ce ar însemna asta pentru mine. Îmi iau copilul și mă duc, îmi înăbuș toate speranțele și dorințele și-i dedic lui viața mea. Dar nu, nu pot asta, nu pot ! Zadarnic încerc să-mi închipui că aș putea ! Sînt setoasă de viață, nu vreau să renunț la ea. Simt în mine o putere pe care nimic n-o va putea înfrînge. Cred că și la șaptezeci de ani voi căuta

încă viața ca acum. Înțelegi asta ? Simt că nu voi îmbătrîni niciodată."

„Nu ți se pare nedrept, Thyrsis, ca tu și cu mine, care am putea face atît de mult cu atît de puțin, să n-avem nici acel dram de noroc care se cere pentru asta ? Am citit cîteva cărți despre viața altor scriitori și a soțiilor lor ; ei aveau cel puțin o colibioară pe povîrnișs de munte și nu mureau de foame."

„Sînt tare obosită ; poate voi fi în stare să adorm. Vreau însă să-ți spun ceva ; ți se va părea, probabil, o prostie, Thyrsis. Nu numai că nu voi îmbătrîni niciodată, dar nu voi renunța niciodată la iubirea ta. Da, într-o zi, vei ști cum să-ți urmezi chemarea, în ciuda faptului că sînt soția ta !"

8.

Alteori, scrisorile erau mai liniștite ; unele trădau chiar o stare de veselie. A deschide o scrisoare a lui Corydon era același lucru ca a pune mîna într-un sac cu lozuri de noroc. Cu ani mai tîrziu, recitind aceste scrisori, ele treziră într-însul amintirea unei epoci ciudate din viața sa.

„Thyrsis", scria era : „În **Visătorii din Ghetto** a lui Zangwill am citit azi o povestire despre Heine, despre care încă nu citisem nimic. A iubit o femeie din popor, Matilda, care n-avea nici un interes pentru scrierile lui. Eu nu numai că te iubesc, Thyrsis, voi ști să-ți și prețuiesc opera. Așteaptă numai să fiu cu adevărat cultă ; nu va fi totul frumos atunci ?

Sînt foarte silitoare, dar n-am atîta timp, ca vara trecută. Viața mea constă aproape numai din nădejdi : prezentul n-are pentru mine nici o valoare. Mai mult ca orice, îmi dă putere vederea copilașului. Mă întreb dacă voi fi în stare să-i inspir însuflețirea și năzuințele mele. Este pentru mine extrem de pasionant să mă gîndesc la toate lucrurile pe care le-ar putea face un om liber dacă ar avea spiritul meu și visurile mele. Nici măcar tu n-ai habar de asta. Trebuie să zîmbesc cînd mă gîndesc ce surprins ai putea rămîne într-o zi ! «O, tu, mititelule, tu

n-ai să mă dezamăgeşti, nu-i aşa, mititelul mamei ?» Astfel îi vorbesc de multe ori şi-l strîng cu atîta foc la piept-tu-mi, încît se îneacă cu laptele şi trebuie să tuşească. E un omuşor atît de drăguţ şi nostim, bucuria lui cea mai mare e un titirez roşu-alb-albastru. Tocmai acum se uită la el şi rîde de se prăpădeşte — ştii, e tare şiret, mititelul. Expresia lui favorită e «A-buu, a-buu» ; mă topesc de fericire cînd îl aud. Toată lumea îl îndrăgeşte, de curînd a vrut să-l sărute chiar un băieţaş de doisprezece ani. Dar stai, minunea minunilor e că în gingia de jos îi apar doi dinţişori ! Biata de mine : şi aşa mă muşca destul".

Altă dată scria :

„Iubitule, e prea cald ca să stau cu lampa aprinsă ; de aceea, îţi scriu iar la lumina unei lumînări. Am citit **Paradisul pierdut** şi, zău, te-ai bucura să ştii ce mult mi-a plăcut. Am citit şi o carte despre unitarism ; nici nu ştiam că există asemenea cărţi. Nu ştiu dacă are rost ca cineva să se proclame unitarian. Vreau însă să cercetez lucrurile pînă la rădăcini şi m-am hotărît să citesc toată Biblia.

Tot în săptămîna aceasta am citit şi **Paul şi Virginia**. Nu-mi scrie, te rog, nimic despre revederea noastră pînă nu vei fi absolut sigur de ea ; altfel, îmi sfîşii inima cu totul.

Ai avut şi tu vreodată chef să pleci cu mine la tropice ? Am putea avea o colibă numai pentru noi, iar eu aş învăţa să cultiv pomi roditori şi legume. Mi-e tare dor de o insulă verde, bogată în vegetaţie — vorbesc cu toată seriozitatea. Cu siguranţă că s-ar găsi o insulă pe unde să treacă din cînd în cînd cîte un vapor, iar la New York cineva ar avea grijă de publicarea cărţilor tale.

Noaptea trecută, mititelul meu n-a vrut cu nici un chip să adoarmă ; stătea culcat în poala mea, dădea din mîini şi din picioare şi rîdea. L-am mîngîiat şi l-am legănat ca să adoarmă, dar, cum manifestam un pic de nerăbdare, începea să ţipe. Sau se uita la mine ştrengăreşte, ca şi cum ar fi vrut să-mi spună : «Hai, să ne mai jucăm puţin pînă adorm !» După un timp, m-am uitat drept în ochii lui şi i-am spus : «Aşa, acum te-ai jucat destul, acum vreau să fii băiat cuminte şi s-adormi». El a rîs, iar eu l-am culcat pe o parte şi — mă crezi ? — a adormit îndată. Nu este asta ceva extraordinar din partea unui copilaş, care a împlinit abia şapte luni ?

Găsesc că scrisorile mele sînt cu mult mai interesante decît ale tale. Adevărat, eu nu scriu cărți în care să-mi exprim toate gîndurile. Afară de asta, eu am mult timp ca să-ți scriu ; Cedric mă trezește de atîtea ori pe noapte și cîteodată nu mai pot să adorm apoi. Poți să-ți închipui ce bine îmi prieste asta. Și totuși, cînd nu sînt epuizată, am o bucurie deosebită să stau la lumina slabă a lumînării și să privesc obrăjorii cei trandafirii, îndreptați în sus și gurița cea dulce care se mișcă și în somn. O, Thyrsis, e numai al meu și al tău și va trebui să-l facem fericit, să se bucure că a venit pe lume, nu-i așa ?"

9.

Scrisorile acestea cădeau într-o vreme cînd Thyrsis ajunsese aproape la sfîrșitul puterilor sale ; valuri de tristețe și nostalgie îl copleșeau în singurătatea sa. Doamne, ce soartă tristă să robotească așa cum robotea el, fără vreo putință de recreare sau odihnă. Nici o mînă care să-i mîngîie fruntea și să-l liniștească, nici o voce care să-l aline în șoaptă ! Cine putea măsura întreaga tragedie care se ascundea în acest aspect al vieții sale ?

Într-o zi, se petrecu ceva atît de frumos, încît aproape i se frînse inima. Un iaht particular venea plutind pe lac, frumos și înaripat, sclipitor ca un bănuț abia ieșit din monetărie, culorile-i alb și bronz scînteind în baia de soare. Aruncă ancora nu departe de locul unde se afla cortul lui Thrysis, apoi o barcă se desprinse de vas și duse la țărm trei tinere fete. Ele erau suple și grațioase, îmbrăcate numai în alb, imaculate ca însuși vasul ; trupurile lor radiau un aer de sănătate și voie bună. Fetele îl rugară pe Thyrsis să le arate drumul spre gospodăria cea mai apropiată, aruncînd în răstimp priviri curioase spre cortul lui. El le urmări dispărînd în pădure și le văzu revenind cu un coș încărcat cu fructe.

Soarele tocmai apusese ; o lună nouă stătea pe cer, iar luceafărul de seară tremura pe undele lacului. Acolo, nu prea departe, unde în liniștea plină de farmec se legăna vasul cu pînze, se auziră deodată voci cîntînd. Nu muzică de iazz și șlagăre de bulevard, ci corul Fiicelor

Rinului, Auf dem Wasser zu singen de Schubert și alte compoziții necunoscute lui Thyrsis, dar toate de o frumusețe fără asemănare. Fiecare sunet sfîșia inima lui Thyrsis. Stătea cu pumnii încleștați, toți nervii vibrînd într-însul și lacrimi fierbinți curgîndu-i pe obraji. Era o frumusețe supranaturală, o apariție venind din alte sfere, arătarea pe care o așteptase de cînd sosise pe aceste meleaguri.

Sperînd c-a mea durere cu timpul se va șterge,
Stau pe-nălțimi frumoase și caut alinare.
Triton, bătrînul, cîntă din trîmbița-i de aur,
Iar Proteus se-nalță încet, încet, din mare...

Sunetele amuțiră și se ridicară din nou. Thyrsis era răscolit pînă în adîncul sufletului său, în ale cărui străfunduri se descătușară izvoare de bucurie și tristețe, inundîndu-l cu șuvoaie de duioșie. Observînd că vasul ridică ancora, îi veni să alerge și să le strige să mai stea. Dar nu, ce știau ele despre dînsul ? Ce le păsa de el ? Se ghemui pe țărm, sorbind cu nesaț prețioasele note. Cînd iahtul se îndreptă spre larg și luminile sale dispărură în întunericul amurgului, sufletul poetului îl însoți, plin de dor. Din depărtare, se mai prelungiră pînă la el cîteva acorduri, vibrînd pe valuri :

Suflă, vîntule, adie,
Suflă fără de sfîrșit
Dinspre marea apuseană
Înspre cea din răsărit !

Își îngropase obrazul în palme ; din cînd în cînd, trupul îi era zguduit de un fior. Iată-l pe el, în mocirlă, luptîndu-se cu mizeria și deznădejdea, iar acolo, sus, departe deasupra lui, toate înălțimile artei adevărate. Dacă i-ar fi fost dat să trăiască cu asemenea muzică, ce minunate opere de artă ar fi putut crea ! Iar fericiții aceștia care o aveau, însemna muzica pentru ei atît cît însemna pentru el ? Ei aveau tot ce poate oferi viața : muzică, literatură și artă plastică, libertate, sănătate, frumusețe ; toate comorile lumii le cădeau în poală prin faptul pur întîmplător al nașterii lor ; nu se gîndeau nici-

odată la aceia care n-aveau nimic și făceau munca de galere pe iahturile lor de plăcere.

Thyrsis se lovea mereu de alte aspecte ale problemei privilegiilor sociale. Lui Corydon îi venise odată ideea să-și caute o ocupație ușoară ; Thyrsis cercetă atunci mica publicitate a unui ziar și dădu de anunțul unui om care căuta o guvernantă pentru cei trei copii ai săi. Anunțul era redactat într-un stil caracteristic, denotînd o persoană care era obișnuită să spună exact ce dorea ; el ocupa un spațiu de vreo zece centimetri, ca un simbol al faptului că omul acela nu era zgîrcit. Mai întîi, era descrisă viața copiilor ; ei aveau servitori și un pedagog care îngrijeau de nevoile lor fizice și intelectuale ; acum, tatăl lor le căuta o prietenă și tovarășă, care să ia în mînă dezvoltarea lor sufletească și socială. Amănuntele date în anunț evocau imaginea unei case în care toate resursele țării, toate științele și artele civilizației erau puse în slujba creșterii a trei copii. Ce izbitor contrast cu mijloacele de care dispunea Corydon pentru creșterea lui Cedric !

Thyrsis putea să și-l închipuie în mod viu pe domnul și stăpînul acelei case. Ce bine cunoștea el acest gen de oameni, de cîte ori nu stătuse neobservat în vreun colț, urmărind felul în care se manifesta adevărata lor fire ! Mai mult decît sigur că era un om sprinten și agresiv, de impecabilă înfățișare în hainele-i croite după ultima modă, spoit cu un strat subțire de cultură ; dedesubt, firește, păstra încă gheare de pradă și suflet de uliu. Nici vorbă că era un om „practic", unul care știa să tragă foloase din toți și din toate. Era versat în mirosirea cîștigului și se arunca asupra lui cu iuțeală. Ca om de afaceri, cîrmuia munca altora, își zdrobea concurenții cum putea și exercita o tainică influență asupra politicienilor și a întregului aparat de stat ; ca avocat, apăra de atacuri pe cei de o seamă cu el ; ca judecător, manevra legile cu scopul de a fi pe plac mai marilor săi și de a acumula bogății. Trăia în palate, călătorea cu vagoane-salon sau cu iahturi de lux, ținea servitori și guvernante pentru copiii săi și valeți și secretari pentru uzul său propriu. Thyrsis îl ura și vedea într-însul o întruchipare a răului. El guverna în toate domeniile activității umane ; oricine însă își putea da seama că guvernarea sa favoriza elementele distructive,

care subminau civilizația. Oricînd întîlnea un om de acest soi, fie în realitate, fie în închipuire, Thyrsis încleștа pumnii și simțea întregul său trup arzînd de dorința de a lupta.

10.

Deosebit de neplăcut pentru un om care purta povara unui mare viitor în sufletul lui era veșnicul război împotriva stomacului său îndărătnic. Magicul lichid roșu își pierdea încetul cu încetul puterea. Povestirea pentru revistă nu prea progresa și — culmea ! — manuscrisele încetară cu totul să mai vină. Thyrsis așteptă aproape trei săptămîni cu teamă și nerăbdare, apoi scrise domnului Ardsley. Primi răspunsul că nu-i mai putea trimite manuscrise deloc. Îi trimisese pînă acum numai datorită interesului său pentru proiectatul roman popular ; acum afla cu stupoare și dezamăgire că poetul pierduse vremea cu scrierea unei piese imposibile !

Situația lui Thyrsis era disperată și-l împinse la o hotărîre tot atît de disperată. Era în toiul verii ; istovit de sforțări cum era, se putea oare gîndi să se întoarcă în orașul cel înăbușitor și să-și caute o slujbă într-un birou ? Sau era mai bine să se angajeze ca lucrător cu ziua, indiferent în ce condiții ? Îl nemulțumeau ambele perspective. Bătîndu-și capul în căutarea altei posibilități, îi veni deodată o idee nebună. De ani de zile, visa și vorbea despre o evadare din lumea civilizată. Se văzuse în gînd trăind pe o insulă la tropice, unde creșteau banani și cocotieri, sau într-o regiune sălbatică din nord, unde putea vîna și pescui, ducînd o viață de pionier sau explorator. De ce să nu-și realizeze visul acum ? Avea un topor, o pușcă și o undiță ; și numai cu cîteva zile în urmă auzise pe cineva vorbind despre un lac din regiunea Adirondacks, unde în cursul unui an abia treceau cîțiva oameni.

Ideea aceasta îi veni într-o zi, dis de dimineață ; în mai puțin de un ceas strînse cortul și își făcu bagajele. Așternutul și accesoriile de campament le îngrămădi într-o ladă, iar cortul îl lăsă în șopronul vecinului. Apoi scoase bilet de tren pînă în ultimul sat înainte de desti-

naţia lui. Ajuns acolo, petrecu noaptea la un han ; a doua zi, călători cincisprezece mile cu diligenţa şi alte cinci mile cu o căruţă ţărănească ; de astă dată, înnoptă într-o colonie de tăietori de lemne, situată departe de orice aşezare omenească. În ziua următoare, purtînd în spinare atîta din avutul lui cît era în stare să ducă, mai merse trei mile pe jos şi ajunse, în sfîrşit, la micul lac pe care-l căuta.

Lungimea lacului era de vreo jumătate de milă. Pădurea virgină atîrna asupra lui ca o mare cortină verde, iar umbrele munţilor albaştri păreau pictate pe suprafaţa sa. Thyrsis scoase un strigăt de încîntare cînd, dînd la o parte tufişul, îl văzu ; îşi lepădă în grabă hainele şi se aruncă în apa de cristal. În starea sufletească în care se găsea, înfierbîntat şi obosit de drum, răcoarea apei îl prinse asemeni unei plăcute îmbrăţişări. În mijlocul lacului se ridică un vîrf de stîncă ; înotă acolo, se căţără pe el şi stătu privind încîntătoarea frumuseţe a regiunii, rîzînd şi chiuind de răsunară munţii din jur.

Găsi un adăpost părăsit, al cărui acoperiş trebuia reparat cu crengi şi ziare. Culcuşul şi-l făcu din iarbă proaspătă pe care aşternu cearşafurile şi păturile sale. Apoi, se înapoie la tăietorii de lemne şi cumpără de la ei o lădiţă de prune uscate şi un sac de orez. Pe dealurile din apropiere creşteau afini, în lac erau peşti, iar în pădure veveriţe şi iepuraşi, potîrnichi şi cerbi. Vînatul era protejat prin legi speciale, adevărat, dar după cum află de la cîţiva eminenţi specialişti, existau legi şi mai însemnate cu privire la protecţia omului. Un calamburgiu din colonia tăietorilor de lemne îi explica chestiunea în felul următor : „Dacă se întîmplă să te atace vreun iepure sălbatic, nu cumva să uiţi să te aperi !“

Astfel, cu suma de un dolar şi douăzeci şi trei de cenţi în buzunar, Thyrsis se lansă în cea mai fericită aventură a vieţii sale. Urmărea soarele răsărind şi apunînd în spatele munţilor ; uneori se căţăra şi pe piscuri spre a-i urmări calea mai departe. Se bucura de furtunile care biciuiau suprafaţa lacului şi înota cu vioiciune prin apă în timp ce ploaia îl lovea în obraz, iar trăsnetele spintecau arborii din pădure. Se ghemuia în tufişuri ca să observe raţele sălbatice şi căprioarele care veneau la apusul soarelui să se adape. Urmărea cu privirea pescăruşii care săreau în apă, spionîndu-l cu ochii lor sălbatici ; cînd se

ridicau să zboare, aripile lor băteau apa cu un zgomot ca de tunet. Noaptea, auzea rîsetele lor și țipetele croncănitoare ale bîtlanilor care treceau în zbor. Uneori, departe în pădure, lătra ascuțit cîte o vulpe sau se prăbușea cu zgomot asurzitor cîte un copac prea bătrîn. Thyrsis stătea culcat pe spate, contemplînd luna care strălucea printre cetini ; un sentiment de adîncă recunoștință îl însufleția față de această pădure.

E pace-n codrul plin de umbre...
O dulce liniște, profundă,
Mă-mbrățișează și m-alină
Și în uitare mă cufundă...

Thyrsis avusese multe de cărat și de făcut înainte de a se instala complet și avu și mai mult de muncit în timpul șederii sale. Trebuia să-și gătească singur toate mesele, pe urmă să facă curat ; și fiindcă nopțile erau friguroase, iar păturile sale puține, trebuia să taie multe crengi pentru foc. De mîncare nu era nimic dacă nu se ducea să caute și, de aceea, cutreiera pădurea timp de cîteva ceasuri în fiecare zi. De îndată ce ajungea acasă și își curăța și gătea prada, era atît de chinuit de foame, încît nu se mai întreba ce era prielnic stomacului și digestiei sale. Tocmai aceasta îi prii foarte bine. Înlătură toate muzele din gîndul său, iar licoarea cea roșie împotriva dispepsiei o aruncă în lac. Mușchii săi se întăriră, iar obrazul își recăpătă culoarea sănătoasă de mai înainte. Rîdea și cînta pe cînd umbla după treburi și își bătea joc de prostia lumii. Într-o scrisoare către Corydon dezvoltă cel mai recent plan al său : la iarnă, va cîștiga ceva bani în oraș, iar la începutul primăverii se va întoarce aici și va clădi o căsuță de lemn pentru ea și copil.

11.

De două ori pe săptămînă se ducea la colonia de tăietori ca să-și ia poșta. De fiecare dată spera într-o știre bună. Un editor se interesa tomai de **Descoperitorul adevărului**, iar altul citea **Canibalismul superior** ; însă,

ce era mai însemnat : Ethleynda Lewis ținea **Geniul** de două luni și încă nu răspunsese nimic. Thyrsis îi scrise ca să-i amintească, iar după două săptămîni îi scrise pe un ton de-a dreptul nerăbdător. În sfîrșit, primi un răspuns : „Fiind plecată din oraș, n-am avut prilejul să vă citesc piesa. O voi cerceta însă, cu toată atenția, în zilele ce urmează". După alte trei săptămîni, Thyrsis îi scrise din nou și primi un răspuns care făcu să-i salte inima în piept de bucurie.

„V-am citit piesa", scria populara artistă, „și trebuie să spun că ea mi-a stîrnit interesul în cel mai înalt grad. L-am rugat și pe managerul meu s-o citească și de îndată ce voi ști ceva precis vă voi ține la curent".

Thyrsis trimise această scrisoare lui Corydon, însoțind-o de noile sale nădejdi. „Dacă reușesc numai să închei un contract cu un teatru", îi scria el, „atunci viitorul ne e asigurat, căci cîștigurile autorilor dramatici sînt extrem de mari. Ar fi un mare noroc ca de la prima încercare să fi dat de omul nimerit".

Mai trecură cîteva săptămîni. Thyrsis asistă la intrarea triumfală o toamnei. Cortinele verzi ale lacului se acoperiră de auriu și stacojiu, apoi cu galben pai și arămiu. Cea mai ușoară adiere a vîntului stîrnea trîmbe de frunze care cădeau la pămînt. Vînatul părăsi regiunea lacului, retrăgîndu-se mai spre adîncul pădurilor ; seara, potîrnichile erau mai zgomotoase decît altădată. Nopțile deveniră friguroase de-a binelea și Thyrsis petrecea o bună parte din zi spărgînd și cărînd lemne, ca să aibă cu ce întreține focul noaptea. Întreprinzînd o „vînătoare" în pădure, răpuse o căprioară ; vîndu o parte din ea, iar restul îl agăță în apropierea culcușului său.

Într-o noapte, căzu și prima zăpadă. În dimineața următoare, toate dealurile scînteiau, albe, la soare. Minunată fu raita prin pădure ; de pe pămînt se putea citi, ca de pe o pagină de hîrtie, istoria a tot ce se petrecuse noaptea. De necrezut cîte animale trăiesc într-o pădure. Încotro îți îndreptai privirile, vedeai numai urme. Ici trecuse o veveriță, colo o potîrniche ; urmele unui porc ghimpos semănau cu tiparul unor picioare de sugar ; iată, aici alergase o vulpe, acolo un urs cu doi pui. Iar acolo, în groapa aceea, înnoptase o căprioară care curățase mușchiul de zăpadă. Aici se luptaseră doi cerbi ; unul fusese speriat de

apropierea unui vînător și o luase la fugă cu niște sărituri de uimitoare lungime.

Thyrsis era cît p-aci să-și piardă viața cu prilejul acestor fascinante aventuri. Fu surprins de un viscol care-i acoperi urmele ; cînd încercă să găsească drumul înapoi cu ajutorul busolei, constată că uitase care capăt al acului magnetic arată spre Nord. După ce merse la întîmplare cîteva ceasuri, lăsă o monedă aruncată în aer să hotărască asupra drumului pe care să-l urmeze. Existau numai două eventualități : putea să ajungă pe șosea sau să regăsească drumul spre adăpostul său, rătăcind, fără merinde și fără un singur chibrit, prin pădurea cea mare și înzăpezită care se întindea douăzeci de mile în lung și în lat. Din fericire, moneda căzu bine. Thyrsis petrecu noaptea într-o casă țărănească, iar a doua zi ajunse la colonia tăietorilor de lemne.

Găsi o scrisoare de la Ethelynda Lewis. Rupse grăbit plicul și citi următoarele cuvinte de necrezut :

„Piesa dumneavoastră a fost amănunțit cercetată și sînt gata s-o accept. Fără îndoială că este neobișnuit de interesantă și poate duce la un mare succes. Totuși, cred că sînt unele ușoare schimbări de făcut. Mi-ar face plăcere să veniți în oraș ca să ne putem întreține verbal asupra acestui subiect. O chestiune atît de importantă nu poate fi rezolvată pe calea poștei ; pe de altă parte, timpul este prețios, căci — de acord cu managerul meu — aș vrea să încep repetițiile cît mai curînd".

12.

Nimic din ceea ce-i adusese poșta vreodată nu însemnase atît pentru el. Era beat de fericire. Firește, în asemenea împrejurări, trebuia să se întoarcă fără întîrziere în oraș. Dar își aminti numaidecît în ce situație se afla și i se opri răsuflarea. Cum era să ajungă la New York numai cu trei dolari în buzunar ?

Cîntări cu grijă toate posibilitățile. Să trimită o telegramă vreunei rude bogate cerînd sprijin ? Nu, își făgăduise mai bine să moară. Să se adreseze actriței, explicîndu-i într-o scrisoare situația sa ? Nu, căci asta i-ar fi

nimicit toate șansele. O singură soluție putea fi luată în considerare : kilogramul de vînat se plătea în regiune cu douăzeci și doi de cenți ; căprioara cea mai mică era încă îndeajuns de mare spre a-i produce banii de călătorie.

Astfel, începu o nouă mare aventură. Thyrsis scrise domnișoarei Lewis că va veni în curînd în oraș. Încă în aceeași noapte își încărcă pușca, iar cînd se crăpă de ziuă, porni la vînătoare. Zăpada se topise ; precaut, ca să nu facă zgomot, cutreieră pădurea o zi întreagă. De două ori avu prilejul să tragă în cozile albe ale unor căprioare ce o luaseră la goană.

Deși se lăsă noaptea, nici nu se gîndi să renunțe la planul său. Își construi un „jack", un aparat curios a cărui întrebuințare era de fapt interzisă ; o lanternă așezată într-o lădiță de săpun prevăzută cu o bucată de tinichea ca reflector. Datorită unui igenios sistem de curele și sfori, își fixă acest aparat pe cap, apoi se furișă ca un hoț pînă la un luminiș a cărui iarbă fragedă atrăgea căprioarele la păscut. Vînatul tropăia prin desișuri, scoțînd strigăte de alarmă. Din cînd în cînd se oprea cîte o căprioară, cu globul ochilor licărind ca jăraticul. Deodată răsună o împușcătură și lanterna se răsturnă. Thyrsis o aprinse din nou și se duse să cerceteze dacă nimerise. Găsi urme de sînge pe frunze, dar nici urmă de căprioară.

În dimineața următoare, se sculă din nou înainte de apariția zorilor. De astă dată se postă la una din răscrucile care tăiau calea ce ducea spre lac. În zadar. Cutreieră din nou pădurile pînă departe în munți, trăgînd în repetate rînduri în cozile inamicilor săi fugari. Spatele îl durea îngrozitor, picioarele îi erau ca de plumb, el însă își continua vînătoarea fără clipă de răgaz ; viața lui depindea de moartea unei căprioare.

Să fi avut numai o cutie mai mare ca să poată așeza mai bine lanterna. Spre seară se postă din nou, învelit în păturile sale, la o răscruce de drumuri. Nu se arătă nici o căprioară. Hotărî să stea pînă la răsăritul lunii. Noaptea era năpraznic de friguroasă ; mîinile îi înghețaseră aproape de țeava puștii. În sfîrșit, răsări luna, ascunzîndu-se îndată după un nor, și iată că apăru și o căprioară.

Deși nu era nici o mișcare în aer, animalul părea a fi simțit prezența lui Thrysis. Se opri și scoase un sunet ca

de trîmbiță. Ce sălbatic era acest sunet ! Inima vînătorului bătu mai repede, de încordată așteptare și arzătoare dorință. Căprioara făcu un pas înainte... se auzi un trosnet de cracă... și animalul se opri. Thyrsis stătea cu toate simțurile încordate, țeapăn ca o statuie, cu mîinile încleștate pe armă ; ochii lui sfredeleau de-a dreptul întunericul. Căprioara făcea doi, trei pași și se oprea ; apoi, speriată de cine știe ce lucru, sărea înapoi ; revenea, tiptil, pas cu pas, atrasă în mod irezistibil de lumina aceea fascinantă din întuneric. Timp de trei ceasuri, chinuitoare ca agonia, animalul se învîrti săltînd în jurul lui Thyrsis, care aștepta cu dinții dîrdîind să poată ținti bine ; apoi, deodată, o cauză necunoscută îl sperie într-atît încît o zbughi prin desișuri și nu se mai întoarse.

În ziua următoare, se repetă aceeași poveste. Spre apusul soarelui, pîndi vînatul la o răscruce. Din nou se apropie o căprioară, dar din direcție greșită. Dădu peste un om, care, istovit, de trei zile și trei nopți de sforțări, dormea vajnic la postul său.

Totuși, asupra sfîrșitului acestei aventuri nu putea exista nici o îndoială. Thyrsis avea nevoie de o căprioară ; era ferm hotărît să nu se lase pînă nu împușcă una. Toată arta și osteneala sa nu-i folosiră la nimic ; dar, în ziua următoare, cînd ieși afară, cu o găleată în mînă, din sălașul său, la marginea pădurii stătea o căprioară ! Thyrsis rămase pironit locului, cu ochii holbați ; animalul se uita liniștit la el.

Ce era de făcut ca să-și ia pușca ? Să se furișeze tiptil înapoi sau să facă șapte, opt salturi mari ? Se hotărî pentru cea de-a doua soluție, făcu o săritură și fu aproape să urle cînd văzu căprioara întorcîndu-se ca iureșul și luînd-o la goană. Fugi totuși în grabă înapoi, își luă arma și se întoarse să scruteze direcția în care dispăruse căprioara — și iată, cu cîțiva pași mai la dreapta stătea alt animal. Era un căprior puternic, cu niște coarne mari, care se ridicau deasupra tufișului pe lîngă care stătea. Cum dădu cu ochii de om, o porni la goană. Thyrsis ridică repede arma și trase. Văzu animalul poticnindu-se și mai trase un foc. Apoi se luă după el.

Fusese prevenit să se ferească de orice vînat rănit ; dar uită aceasta, după cum uită că nu mai avea nici un glonte la el. Ca un nebun, se repezi înainte prin pădure, sărind peste bușteni răsturnați, gonind prin hățișurile

care-i însîngerau fața ; cu mîinile goale ar fi apucat animalul, numai să-l fi ajuns din urmă.

Căpriorul era rănit mortal. Fugea cu salturi mari, se poticnea, căzînd pe jumătate și se îndrepta iar. Cu toate acestea, acoperi o distanță uimitoare. Thyrsis rămase uluit de puterea animalului, de salturile sale uriașe care făceau să troznească tufișurile codrului. Ca și cum o stîncă enormă s-ar fi rostogolit de-a lungul unui povîrniș. De la distanță sigură, Thyrsis urmărea spectacolul. Potrivit literaturii convenționale, ar fi trebuit să se căiască grozav, mișcat pînă la lacrimi de privirea plină de reproș din ochii mari ai animalului. El nu observă nimic din toate acestea. Mai mult decît sigur că autorii de literatură convențională n-avuseseră niciodată atît de crunt nevoie de costul unui bilet de tren, ca Thyrsis.

Abia în noaptea care urmă își dădu seama prin ce situație disperată trecuse. Era la adăpost sigur în trenul care-l ducea spre oraș, în timp ce departe, în fund, peste sălașul lui din pădure, bîntuia un viscol grozav, iar termometrul arăta douăzeci de grade sub zero. Lui Thyrsis în schimb, îi era cald și se simțea confortabil. Era bronzat și înăsprit de soare și vînt, plin de sănătate și sete de viață. Toată noaptea asculta muzica roților care goneau pe șine. Oricît de repede alerga trenul, iuțeala nu era îndeajuns de mare pentru zborul închipuirii sale. I se părea că șinele îi cîntă fără încetare : „Ethelynda Lewis ! Ethelynda Lewis ! Ethelynda Lewis !“

CARTEA A ZECEA

DEZAMĂGIRE

1.

Toată vara, Corydon trăise cu speranța, reînnoită de la o săptămînă la alta, că soțul ei va fi în curînd în stare s-o ia la dînsul ; toamna își petrecuse vremea visînd despre ce vor face la iarnă. Cu timpul însă, își dădu seama că vor trebui să rămînă despărțiți și o bună parte din iarnă. Îi trimise lungi scrisori pline de nădejdi și dorințî, temeri și răzvrătiri ; pînă la urmă, se supuse inevitabilului. Abia se împăcase cu gîndul acesta, cînd din cercurile familiei transpiră intenția de a i se cere un sacrificiu și mai mare : să nu se mai vadă deloc cu Thyrsis ! Dacă un bărbat nu-și întreținea soția, spunea lumea, era doar normal să n-aibă parte de ea ; aceasta era metoda cea mai bună de a-l aduce la rațiune. Cei doi trebuiră să se supună și acestei monstruoase fatalități ; urmau să trăiască în același oraș și, totuși, să se mărginească la raporturi epistolare !

Fu pentru Thyrsis un ciudat sentiment s-o știe atît de aproape și, totuși, să n-o vadă niciodată. Neputînd suferi să locuiască în nici una din acele părți ale orașului care-i evocau amintiri în legătură cu viața lor comună, își închirie o odăiță ieftină într-un cartier mărginaș. Apoi își cumpără un guler curat, trecu pe la lustragiu și scrise domnișoarei Ethelynda Lewis că a sosit la New York. În timp ce aștepta răspunsul ei, avu o aventură ciudată, cu siguranță una din cele mai ciudate din cîte a avut vreodată un poet necunoscut, într-o lume în care tocmai

poeții neconsacrați sînt supuși celor mai ciudate dintre întîmplări.

De mai bine de șase luni, Thyrsis nu-și mai văzuse copilul. Cîte scrisori nu primise în acest timp de la soția sa, scrisori în care se spuneau lucruri minunate despre copilul lui ! Îl visase de atîtea ori, legase atîtea nădejdi și dorinți de mica sa ființă ! Douăzeci și două de ceasuri petrecuse lîngă patul mamei, atunci cînd se născuse, iar în cursul grelelor încercări care veniseră pe urmă, cît de mult suferise și tremurase pentru soarta copilului ! Acum, inima îi era sfîșiată de dorul de a-l vedea, de a-l atinge ; era doar copilul lui ! Scrise lui Corydon că nu mai poate îndura aceasta ; ea îi răspunse că, firește, are dreptate ; în curînd își va vedea copilul. Și, astfel, conveniră prin scris ca, într-un anumit loc al parcului, Thyrsis să aștepte bona care-l va aduce pe micul Cedric.

La ora stabilită, Thyrsis fu acolo și se așeză pe o bancă. Nu trebui să aștepte mult. De-a lungul aleii venea o bonă care împingea un cărucior. Privi fata : da, era o irlandeză, așa cum îi scrisese Corydon, și corespundea și în rest tuturor amănuntelor descrierii. Cînd aruncă însă o privire asupra copilului, fu cît p-aci să leșine de spaimă. Doamne, ce copil urît ! Avea părul roșu, nasul turtit și o privire lipsită de expresie. Un copil cu trăsăturile cele mai vulgare. Thyrsis privi din nou bona ; aceasta îi zîmbi. Apoi trecu mai departe, iar el recăzu pe bancă. Sfinte Doamne, se putea ca acesta să fie copilul lui ? Tot restul vieții sale să fie împovărat cu făptura asta urîtă, străină lui ? Fu apucat de groază. Era parcă un vis urît. Abia se mai putea mișca.

Nu, era cu neputință ! Corydon îi scrisese totul despre copil ; era frumos, avea un căpșor cu trăsături fine, toată lumea îl îndrăgea. Dar e un fapt notoriu că mamele sînt oarbe. S-a mai pomenit o mamă căreia să nu-i placă propriul ei copil ? Sau chiar un tată ? Și nu era oare un fel de trădare din partea lui să fie atît de scîrbit de copilul lui ? Era doar vădit că era al lui !

Nu se vedea nici un altul. Mai așteptă o jumătate de oră, dar în zadar. Pînă la urmă, nu mai putu răbda, dădu buzna la primul oficiu poștal și trimise lui Corydon o telegramă : „Are Cedric părul roșu ? A fost în parc ?“ Apoi se duse acasă. Răspunsul nu se lăsă așteptat mult timp : „Cedric are părul auriu. Bona bolnavă. Venire imposibilă“.

Thyrsis citi depeşa şi izbucni în hohote de rîs. Cu mîinile întinse, invocă mărturia posterităţii : „Ei, ce spuneţi de asta ? Ce spuneţi de asta ?“

Un ceas întreg mai stătu aşezat pe marginea patului său, discutînd cu posteritatea. „Se va şti oare vreodată cîte am îndurat eu ? Se va şti vreodată ce preţ am plătit pentru cărţile mele ?“ Apoi, zîmbi cu amărăciune, aducîndu-şi aminte de groaznica vorbă a lui Voltaire : „Scrisorile adresate posterităţii rareori ajung la destinaţie“.

2.

Thyrsis primi de la Ethelynda Lewis un răspuns prin care era invitat a trece cît mai curînd pe la ea. Lewis locuia într-o casă luxoasă din Riverside Drive, unul din cele mai elegante cartiere ale oraşului. Subreta, o negresă, îl conduse pe Thyrsis într-un spaţios salon de primire, în care se găseau scaune îmbrăcate în mătase înfloratâ, cu picioarele aurite, neobişnuit de subţiri. Încăperea mai conţinea un pian cu coadă, din lemn de abanos şi o bibliotecă în care mai avu timp să observe operele lui Maupassant şi ale Mariei Corelli.

În clipa aceea intră domnişoara Lewis, îmbrăcată într-un halat cărămiziu, care-i scotea în evidenţă farmecele. De statură mică, era drăgălaşă, avea în obraji gropiţe seducătoare şi părea a fi ieşit tocmai dintr-o baie parfumată. Aşezat pe marginea scaunului său, Thyrsis o privea sfios şi nu prea se simţea în apele sale.

Actriţa se aşeză cu dezinvoltură pe canapeaua de mătase înfloratâ şi începu să vorbească.

— Piesa dumitale mă intersează grozav. E o operă unică. Şi dumneata eşti atît de tînăr, Doamne ! Pari încă un copil. Ştii, mi se pare că dumneata însuţi eşti un geniu.

Thyrsis murmură ceva, ca omul cînd e stînjenit.

— Numai că, urmă domnişoara Lewis, înainte de a putea fi reprezentată, vor trebui schimbate unele părţi.

— Care anume ? întrebă Thyrsis.

— În primul rînd povestea de iubire. În partea aceasta ai scăpat pur şi simplu toate ocaziile favorabile.

— Cum adică ?

— Vezi, eroul dumitale se poartă ca un caraghios. Toată lumea își dă seama că o iubește pe Helena... asta a fost și intenția dumitale, nu-i așa ? Și totuși, o părăsește și nu mai vrea să știe de ea ! Spectatorii vor fi dezamăgiți. E absolut imposibil, oricum ai întoarce lucrurile. Va trebui să-i lași pe cei doi să se căsătorească în ultimul act.

Thyrsis se lupta cu respirația.

— Eu voi interpreta pe Helena, continuă actrița. Eu sînt, așadar, vedeta piesei. Nu se cade, pur și simplu, să fiu părăsită și să rămîn așa... cu buzele umflate. Îmi trebuie cîteva scene de dragoste.

— Dar ceea ce-mi ceri dumneata, protestă poetul, nu este nici mai mult nici mai puțin decît să schimb tot sensul piesei mele.

— De ce ?

— Pentru că ceea ce arăt în piesa asta este un gen nou de dragoste, bolborosi el, un gen cu totul deosebit.

— Dar lumea nu va înțelege o dragoste ca a dumitale.

— Păi, tocmai de aceea am scris eu piesa, domnișoară. Vreau să silesc lumea s-o înțeleagă.

— Pe scenă nu poți face asemenea experiențe, spuse domnișoara Lewis. Oamenii nici nu vor veni să-ți vadă piesa.

Și se apucă să-i arate ce condiții prealabile trebuie să îndeplinească o piesă ca să cucerească simpatia publicului.

Thyrsis asculta, simțind o strînsoare ca de gheață în jurul inimii.

— Îmi pare rău, domnișoară, spuse, în sfîrșit, dar mi-e cu neputință să fac ceea ce vrei dumneata.

— Cu neputință ? ! exclamă actrița, uimită.

— E o contradicție cu ideile mele.

— Dar nu ții deloc ca piesa dumitale să fie reprezentată ?

— Piesa **mea,** da ! Dar dacă aș face ceea ce-mi ceri dumneata, n-ar mai fi piesa mea. Ar fi piesa altuia.

Stărui în refuzul lui. Actrița încercă să-l cîștige de partea ei, arătîndu-i ce șansă nemaipomenită pierdea, o șansă pe care un scriitor tînăr, necunoscut, n-o întîlnește de două ori în viață. Un mare manager și director de teatru era gata să încheie cu el un contract avantajos

și să deschidă cu piesa lui stagiunea de iarnă a unui teatru de pe Broadway ; o actriță răsfățată de public se străduia să obțină rolul principal. Ce putea dori mai mult ? Dintr-o lovitură, va deveni celebru și bogat. Thyrsis însă dădu numai din cap ; nu putea, și gata. Era aproape bolnav de dezamăgire, dar situația nu îngăduia nici un compromis : doar nu era să prefacă **Geniul** într-un roman de dragoste.

Domnișoara Lewis nemaiavînd nici ea nimic de spus, se născu între ei o tăcere penibilă.

— Așadar, renunțați definitiv la piesă ? întrebă Thyrsis cu voce slabă.

— Trebuie să mă mai gîndesc și să vorbesc cu managerul meu. Nu eram pregătită pentru o asemenea eventualitate.

Thyrsis se ridică și își luă rămas bun. A doua zi dimineață primi de la Robertson Jones o scrisoare prin care acesta îl ruga să treacă îndată pe la el.

3.

Robertson Jones, marele manager și director de teatru, era înalt și masiv, trandafiriu la față și hotărît în atitudini, tipul tăvălugului din lumea oamenilor de afaceri. De la prima vedere, Thyrsis și-a dat seama că fusese invitat aici ca să fie tăvălugit pînă se va supune.

— Domnișoara Lewis îmi spune că nu vă înțelegeți asupra piesei, începu domnul Jones.

— Exact, răspunse Thyrsis cu sfială.

Robertson Jones porni ofensiva. Declară lui Thyrsis ce avea de gînd să facă cu piesa lui. După părerea sa, domnișoara Lewis era menită să devină cea mai mare „stea" a țării și el era hotărît să-i dea concursul său nelimitat. Îi îngăduise să-și aleagă singură rolul și, în genere, îi făcea pe plac în toate.

Dramaturgi celebri se băteau pentru onoarea de a scrie o piesă special pentru ea ; actrița însă alesese **Geniul**.

— În ce mă privește personal, spuse domnul Jones, nu cred în succesul piesei și nici prin vis nu mi-ar fi trecut s-o reprezint. Cine are azi interes pentru asemenea lu-

crări ? Dar domnișoara Lewis susține că-i place ; l-a citit pe Ibsen și ar vrea să joace într-o „dramă de idei" sau așa ceva. Bine și așa... ea e în stare să ducă la succes și o asemenea piesă. Dar dumneata trebuie să-ți aduci contribuția, trebuie să-i dai un rol cum îi convine ei ; are nevoie de scene în care să-și poată manifesta tot farmecul personal. Altfel, firește, lucrul e imposibil.

Domnul Jones tăcu.

— Regret din toată inima, dar... vru să înceapă Thyrsis.

— Ce te face să refuzi ? îl întrerupse celălalt.

Thyrsis încercă să-i explice : scrisese piesa spre a da expresie unei anumite idei ; schimbările care i se cereau erau însă în contradicție directă cu teza expusă de el.

— S-a mai jucat cîndva vreo piesă a dumitale ? îl întrebă directorul în toiul discuției.

— Nu.

— Ai mai scris alte piese ?

— Nu.

— Prima dumitale încercare ! Ei bine, nu găsești că prea exagerezi, închipuindu-ți că chiar întîia dumitale piesă e perfectă ?

— Asta depinde de...

— De ce ești închipuit și încăpățînat ? Oamenii care au lucrat toată viața lor în domeniul acesta, care au asistat la succesul sau căderea a mii de piese, vor fi doar în stare să-ți dea unele sfaturi, nu ?

Și domnul Jones se apucă să-l lămurească asupra stărilor din domeniul teatral. Nicăieri concurența nu era mai aprigă și riscul mai mare decît în acest domeniu. Înscenarea **Geniului** va costa cel puțin zece mii de dolari ; și era oare drept ca aceia care riscau această sumă să n-aibă nici o vorbă de spus în privința piesei ? Nu era asta o absurditate ? La acest argument, pe care managerul începu să-l exploateze, Thyrsis ar fi vrut să se ridice și s-o ia la fugă. Cînd domnul Jones îți vorbea, ți se uita drept în ochi și te făcea să ai sentimentul că ești obraznic, ba chiar criminal, dacă îl contrazici. Lui Thyrsis îi era groază de acest soi de oameni ; cu bucurie le acordă tot ce-i cereau, numai ca să-l lase în pace. Dar niciodată nu încercase vreunul din ei să-i răpească un copil al visurilor sale !

Domnul Jones înteți atacul. Începu să vorbească despre cele ce avea de gînd să facă pentru piesă și despre foloasele care-l așteptau pe autor. Repetițiile vor începe imediat după semnarea contractului ; premiera ar putea să fie în seara de 1 februarie la un teatru de pe Broadway. Thyrsis va primi patru, șase, ba chiar opt la sută din încasări, ceea ce-i va produce cel puțin trei sute de dolari pe săptămînă. Cu Ethelynda Lewis în rolul principal, piesa va putea fi jucată fără întrerupere pînă în iunie. Și să nu uite de turneele în provincie și reprezentațiile din stagiunea viitoare.

Pe Thyrsis îl apucă ameteala cînd auzi toate acestea : ispita se asemăna, în toate privințele, cu alta, mai veche și mai cunoscută : „Diavolul îl sui, după aceea, pe un munte înalt și, arătîndu-i, într-o clipă, toate împărățiile lumii, îi zise : — Ție îți voi da toată puterea aceasta și strălucirea ei, căci mie îmi este dată și o dau cui voiesc. Deci, dacă tu te vei închina înaintea mea..."

— Mai este apoi și Anglia... se auzi vocea lui Robertson Jones.

— Nu, nu ! strigă Thyrsis cu violență. Nu !

— Dar de ce nu ? întrebă celălalt.

— Mi-e imposibil ! Nu pot s-o fac !

— Vrei să spui că n-ai fi în stare să faci dumneata modificările necesare ?

— Între altele, nici n-aș fi în stare.

— Lasă grija asta în seama mea. Îți voi căuta un colaborator. Stai, să vedem... Richard Haberton, de pildă. Ai auzit de el, nu ?

— Nu.

— El a scris **Diamantul Maharadjahului.** Piesa se joacă acum la cinci teatre deodată, în a treia stagiune. Pînă azi, i-am plătit vreo șaizeci de mii de dolari drepturi de autor. Îi dau lui piesa dumitale și el o prelucrează ; dumneata nu trebuie să miști nici măcar un deget.

Thyrsis sări în picioare.

— Te rog să nu-mi ceri asta, domnule Jones ! exclamă el. Mi-e imposibil și gata !

Cînd se gîndi mai tîrziu la scena aceasta, Thyrsis nu putu înțelege de ce marele Robertson Jones stătuse atîta la discuție cu autorul necunoscut al unei piese care nici măcar nu-i plăcea. Îl întărîtase oare împotrivirea întîmpinată ? Sau făgăduise, poate, Ethelyndei Lewis să-i sa-

tisfacă dorința și acum îi era rușine să-și mărturisească înfrîngerea ? Oricum ar fi fost, el nu-l slăbi pe Thyrsis ; dimpotrivă, începu să-l asalteze din ce în ce mai violent. Pe deasupra, se simțea ofensat de încăpățînarea băiatului și nu pregeta să-și manifeste supărarea. Afectat peste măsură de această întorsătură a lucrurilor, bietul Thyrsis nu știu ce să facă ; nu-i rămînea decît să declare cu multă umilință că nu asta fusese intenția lui ; își ceru de-a dreptul iertare pentru intransigența sa. Dar ce să facă, scrisese piesa aceasta de dragul unor anumite idei și-i era peste putință să renunțe la ele.

— Dar, pentru Dumnezeu, scrie alte piese în care să-ți expui ideile ! stărui managerul. Dacă ai avut o dată succes pe Broadway, poți să scrii orice vrei și să dictezi publicului condițiile dumitale.

Gîndul acesta îi trecuse prin cap și lui Thyrsis ; era singurul argument care fu cît p-aci să-i înfrîngă rezistența. Ar fi capitulat, probabil, dacă n-ar fi fost o piesă pe care abia o scrisese și care îi era nețărmurit de dragă ; nu trecuse încă destul timp ca să-i descopere defectele, cum fusese cazul cu primul său roman, și nici ca să piardă definitiv orice nădejde, ca în cazul **Descoperitorului adevărului.** Acest copil al imaginației sale nu fusese încă înțărcat ; cum să-l fi smuls de la pieptul său spre a-l arunca în brațele acestui măcelar ? Nu, era cu neputință !

4.

Își luă rămas bun de la domnul Jones și se duse acasă ca să petreacă două din cele mai grele zile ale vieții sale. Cu vitejie rostise al său „Apage, Satanas ! Piei, diavole !", întorcînd spatele împărățiilor acestei lumi. Cunoscut fiind că virtutea poartă răsplata în sine, ar fi fost de așteptat ca el să treacă acum printr-o stare de fericire. Cu totul altfel însă stăteau lucrurile. Thyrsis adînci problema și ajunse să-și pună următoarea întrebare : de ce tocmai diavolul să aibă împărății de dăruit ? El nici nu-și dorea o împărăție ; tot ce voia, era putința de a trăi la țară cu soția și copilul lui. De ce, ca să-și poată împlini această

modestă cerință, orice poet trebuia să se vîndă neapărat diavolului ?

În a treia dimineață după întrevederea aceea, Thyrsis primi de la Robertson Jones o scrisoare extrem de concisă, care avu asupra lui efectul unei lovituri de trăsnet.

„Domnișoara Ethelynda Lewis a luat hotărîrea să accepte piesa dumneavoastră în forma ei originală de azi. Alăturat, vă supun un contract în dublu exemplar cu rugămintea ca, în cazul cînd sînteți de acord cu condițiile specificate în el, să-mi retrimiteți unul din exemplare prevăzut cu semnătura dumneavoastră, reținînd pe celălalt".

Thyrsis citi, curînd după aceea, despre un tînăr dramaturg care murise în urma unui atac de inimă ; nu se miră deloc, dacă toți dramaturgii trebuiau să treacă prin asemenea emoții ! Nu-i venea să-și creadă ochilor și reciti scrisoarea cel puțin de trei ori ; citi și contractul care purta iscălitura sigură de sine a lui Robertson Jones. N-avea nici o experiență în materie de contracte teatrale, dar cel de față i se păru avantajos. Drepturile de autor urmau să-i fie plătite din cîștigul net, de îndată ce piesa va fi produs sumele cheltuite cu montarea ei. Thyrsis nădăjduise să poată lua un avans ; în contract însă nu se pomenea nimic despre așa ceva. În primul val al bucuriei sale, găsi că n-ar avea rost să caute a obține condiții mai bune ; semnă contractul și-l expedie îndată. În același timp, trimise lui Corydon o telegramă în care-i anunța glorioasa veste.

5.

Una din urmările acestui triumf fu că Thyrsis își cumpără o cravată și șase gulere, alta, că anturajul lui Corydon deveni mai împăciuitor și îngădui proaspătului autor dramatic să-și revadă soția și copilul.

Se întîlniră în parc. Revederea, după o despărțire de șase luni, îi făcu o adîncă impresie. Corydon era la fel de frumoasă ca mai înainte, doar ceva mai palidă ; plutea încă în jurul ei ceva din strălucirea maternității. Aproape că nu-i venea să creadă că e a lui ; i se părea ca un vis, ca o figură născută din muzică, seducătoare și

minunată, dar fragilă și imaterială. Tremurînd de fericire, ea se agăță de brațul lui, încredințîndu-i năzuințele și necazurile ei. Petrecură una din acele ore divine cînd adîncurile sufletelor lor erau inundate de duioșie și de conștiința marii lor iubiri.

Tot atît de emoționată fu și revederea cu copilul. Ce bucurie, să-l poți privi după placul inimii, să-i vorbești, să-l ții în brațe ! Era atît de frumos, cum dorise Thyrsis și acesta nu trebui să se rușineze de sentimentele sale de tată ; zîmbetele copilului ar fi putut stîrni invidia oricărui înger. Thyrsis împinse căruciorul pe aleile parcului, apoi se așezară pe o bancă și începură să-l privească, întrecîndu-se unul pe altul în descoperirea și enumerarea farmecelor sale.

Copilul începea să scoată sunete pătrunse de înțeles. Ultima lui performanță erau silabele „pumbil". La origine, desemnase în felul acesta doar jucăria lui preferată ; acum, întrebuința cuvîntul pentru toate lucrurile și ființele pe care le vedea și mare fu bucuria părinților cînd, la trecerea unui elegant automobil roșu, micuțul întinse degetul și exclamă încîntat : „pum-bil". Uimitor lucru, cît de puțin se cere spre a face fericiți doi părinți ! Privind chestiunea în mod pur abstract, ar fi greu de explicat de ce doi oameni, care împreună aveau aproximativ șaizeci și patru de dinți, au fost copleșiți de entuziasm cînd au descoperit că vlăstarul lor avea patru.

Dar, în curînd, Thyrsis își dădu seama că a fi tată nu era numai prilej de bucurii. Micile degete ale lui Cedric erau încolăcite în jurul inimii sale : îl iubea cu o intensitate de care, uneori, lui însuși îi era teamă. Cum se întîmpla ca ceva să nu fie în regulă, ca un cuțit i se înfigea în minte gîndul că ar putea într-o zi să-și piardă copilul. Te costa atîta muncă și atîtea chinuri un copil, îți răpea atîta putere și energie ; și rămînea, totuși, o ființă gingașă, expusă primejdiilor de tot felul și atîtor boli care pîndeau în întuneric, ca ucigașii. Corydon și Thyrsis erau cu totul lipsiți de experiență ; ei înșiși erau doar copii ; și cui să-i fi cerut un sfat ? Unui medic, firește ; dar medicii cereau atîția bani — și cîți sugari nu mureau în ciuda tuturor doctorilor din lume !

Thyrsis cunoscu îngrozitorul adevăr conținut în constatarea lui Bacon : trebuie să dai ostatici fericirii. Oricît

de mult își iubea copilul, artistul din el se ridica împotriva acestor noi cătușe. Unde era acum privirea aceea liberă și semeață, nepăsarea aceea, bucuria provenită din contemplarea spectacolului lumii, care constituia partea mai bună a artistului ? Dacă aveai soție și copil, nu mai puteai asista la tragedii : le trăiai și aceasta nu-ți dădea fericire ; te epuiza. Deveneai sfios, precaut, didactic, cum nu trebuie să fie artistul. Aflai că viața e un lucru real și grozav de serios.

Cedric fusese înțărcat. De atunci nu se mai dezvolta bine. Să fi fost ceva în legătură cu alimentarea sa ? Corydon vedea în ziare anunțuri mari despre alimente pentru copii, de curînd descoperite ; alături, puteau fi admirate chipurile trandafirii și sănătoase ale pruncilor despre care se pretindea că fuseseră hrăniți cu ele. Făcură și ei încercare cu aceste alimente, care nu erau tocmai ieftine. În cursul iernii, copilul răci. Probabil fusese prins de un curent, aceasta era părerea tuturor cunoscuților. Corydon îi puse nenumărate hăinuțe de lînă și-l acoperi, pînă cînd biata și micuța făptură se înroși și începu să ardă ca niște bucate gătite înăbușit, la capac. Totuși, misterioasele răceli nu erau de înlăturat. Thyrsis avea impresia că în toată creșterea copilului dăinuia o greșeală radicală, dar habar n-avea ce să facă. Era oare atît de greu să menții în viață o mică ființă umană ?

Apoi, mediul în care creștea copilul nu era cel mai prielnic. Trăia în prea strînsă atingere cu o seamă de oameni nervoși, pe care țipetele sale îi tulburau ; astfel, Corydon trebuia să facă sforțări ca să-l țină liniștit. Trebuia să-l ducă în brațe, să-l legene ca să adoarmă, trebuia să se joace cu el, să-l distreze și să-i dea tot ce cerea prin țipete. Uimitor de timpuriu învăță omușorul să exploateze puterea pe care o avea asupra mamei sale. Își făcuse obiceiul să doarmă toată ziua și să stea, în schimb, treaz noaptea ; în timpul acesta, distracția lui favorită era să țină mîna cuiva și să se joace cu ea. Corydon, care era nervoasă, bolnavă și se lupta cu melancolia, trebuia să stea trează ceasuri întregi și să se supună acestei torturi. Copilul inventase un nume pentru această distracție : „Hudalu mungi", ceea ce, în limbajul său special, era sinonim cu „dă-mi mîna, să mă joc cu ea". Pentru Corydon, silabele acestea erau ca o parolă secretă a unei

coaliții de diavoli, care o alesese pe ea ca victimă și o chinuia noapte cu noapte. Și chiar mai tîrziu în viață, de cîte ori auzea rostit acest cuvînt, fie și în glumă, nu-și putea opri o tresărire de groază.

6.

Pentru Thyrsis, perioada aceasta era bogată în nădejdi, dar lupta lui pentru existență era tot atît de aprigă ca și mai înainte. Căci pînă la premiera piesei sale, în februarie, trebuia să se întrețină tot prin roboteli pentru ziare. Pe deasupra, mai trebuia să facă și economii, căci, la terminarea repetițiilor, efectul piesei urma să fie încercat în cîteva localități mai mici, înainte de adevărata premieră din capitală. Avea, deci, nevoie de bani ca să poată călători și sta la hoteluri; ținea s-o ia și pe Corydon cu el, ceea ce, firește, dubla cheltuielile.

Repetițiile îi stîrniră mult interesul, căci datorită lor era introdus într-o lume nouă, necunoscută. Thyrsis era un om sfios, închis, care prefera s-o ia la fugă și să-și ascundă emoțiile; dar iată că aici erau oameni, actorii, a căror meserie era să-și trăiască emoțiile în văzul tuturor. Viața lor consta aproape numai din emoții. Sentimentele lor erau mai intense decît cele ale muritorului de rînd, dar mai schimbătoare. Erau ca niște copii mari, încăpățînați, vanitoși și sensibili. Capriciile și supărările lor nu trebuiau luate în serios. Dar pînă să-și dea seama de aceasta, Thyrsis nu-și putu lămuri cîteva întîmplări curioase. La fiecare dintre actori, interesul pentru piesă se mărginea la acele pasaje care erau rostite de el; pe autor, toți îl considerau drept un fel de despot mai mult sau mai puțin binevoitor, care avea în păstrarea lui fericirea întregii lumi. La una din repetiții, cînd Thyrsis trăia una din replicile doamnei Hartman, descoperi în spatele său pe doamna care interpreta rolul acela, zguduită de hohote de plîns.

La început, Thyrsis vizita deseori casa din Riverside Drive, domnișoara Lewis declarînd în repetate rînduri că ține foarte mult să se consulte cu el și să cunoască părerile sale despre rolul ei. Thyrsis descoperi însă curînd

că, ceea ce dorea de fapt actrița, era ca el să asculte părerile ei. Domnișoara Lewis era pe picior de război cu Helena pe care o zugrăvise Thyrsis; îi era, pur și simplu, peste putință să înțeleagă de ce un Lloyd nu i-ar face curte și de ce Helena să nu facă pe cocheta, după modelul pieselor romantice. De-a dreptul imposibil i se părea ca Lloyd să fie în stare a rezista Helenei aceleia delicioase, fermecătoare, seducătoare, pe care ea avea de gînd s-o creeze. Încerca să demonstreze mereu poetului absurditatea concepției sale și să-l convingă să-i modifice rolul în așa fel încît ea să poată dezvolta întreaga măsură a farmecului ei personal.

— Tinere, exclama ea, încep să cred că ești la fel de încăpățînat ca și eroul dumitale !

Domnișoara Lewis era numai cu doi ani mai mare decît „tînărul" acesta, dar îi plăcea să adopte față de el o atitudine părintească.

Robertson Jones propunînd pe un actor pentru rolul lui Lloyd, domnișoara Lewis declară cu indignare că nu-l acceptă ca partener, căci nu e destul de frumos.

— Dacă-i vorba că am ajuns eu să fac curte unui bărbat și el să mă respingă, atunci, cel puțin, trebuie să fie un bărbat de o frumusețe rară.

Cînd, în sfîrșit, alegerea căzu asupra altuia și acesta fu angajat, Thyrsis stătu de vorbă cu el și făcu trista constatare că domnișoara Lewis, concentrîndu-și toată atenția asupra înfățișării sale exterioare, scăpase cu totul din vedere calitatea substanței sale cerebrale. Poate că Thyrsis era încă prea lipsit de experiență ca să poată formula o judecată. De altfel, neplăcut îi era chiar numai gîndul că un actor va interpreta rolul care-i era lui atît de drag și care avea atîtea semnificații în legătură cu el, încît îl considera numai ca eul său.

Dar, de îndată ce începură repetițiile, sentimentul acesta pieri. Oricît de sensibil ar fi un poet, el ține totuși ca piesa lui să-și ajungă menirea : să fie jucată. Thyrsis se simțea ca un inventator care a visat mult timp la o mașină complicată și acum vede părțile ei apărînd în oțel și alamă, le vede îmbinîndu-se și începînd să funcționeze ca un tot perfect organizat.

Repetițiile se desfășurau într-o mică sală din East Side. Acolo se întrunea trupa, compusă din șase bărbați și trei femei. Nu se vedea încă nici urmă de decor

sau montare, actorii veneau în haine de stradă, spunîndu-și fiecare rolul cu manuscrisul în mînă. Dar, pentru că fuseseră aleși în urma asemănării lor cu caracterele din piesă, de fiecare dată cînd își citeau rolurile, redarea lor era pătrunsă de mai multă simțire, de mai multă căldură. Și astfel, vag la început, din ce în ce mai lămurit apoi, poetul începu să-i vadă ca o întrupare a viziunii sale. Personajele acestea erau creații ale închipuirii sale ; ele trăiseră în imaginația lui, el umblase și vorbise, rîsese și sfîrșise o dată cu ele. Să le știe acum proiectate în afara lui, să le audă cu urechile sale, să le vadă cu ochii săi, era una din cele mai pasionante întîmplări ale vieții sale, o experiență atît de ciudată, încît părea aproape neverosimilă. Era o nouă inspirație, de felul acelor sublime stări de transcendență care formau misterul firii sale ; dar era una la care și alții puteau lua parte. Corydon venea în fiecare zi la repetiții și timp de patru sau cinci ore stăteau fără întrerupere pe același loc, urmărind cu încordare fiecare cuvînt rostit pe scenă.

7.

Dar nu numai manuscrisul conținea surse de interes și încîntare. O figură reușită era, bunăoară, domnul Tapping, directorul de scenă. Thyrsis se simțea îndemnat să scrie o nouă piesă, doar ca să-l aibă pe domnul Tapping ca erou. Era un om de vîrstă înaintată și cu viața aproape consumată, chel și fără dinți ; piciorul stîng îi era paralizat de gută. Cu toate acestea, nimeni nu era mai activ decît el, șchiopăta sprinten pe scenă, vorbind repede și gesticulînd ; fără să vrei, te gîndeai la un spiriduș misterios ieșit din mărunțaiele pămîntului. Thyrsis era creatorul piesei, în ceea ce privește cuvintele ; omul acesta era creatorul ei pe scenă. Pentru aceasta se cerea un talent deosebit, își dădu seama Thyrsis.

Domnul Tapping discutase cu el, încă de la început, toate problemele în legătură cu piesa. Pînă la ora două noaptea stătuseră amîndoi într-un birou supraîncălzit și încărcat cu fumul a zece mii de țigări. Domnul Tapping vorbea repede, cu nerv, punînd mult zel întru promo-

varea ideilor sale. Lui Thyrsis îi făcea o impresie ciudată să audă gînduri născute în adîncul său cel mai tainic, traduse în limbajul de toate zilele. „Scripcarul dumitale e un tip în toată regula", se exprima domnul Tapping, „știe precis ce vrea. Puțin îi pasă dacă bâbalîcii ăia îl cred nebun sau dracu știe ce. Asta-i doar toată șmecheria, nu-i așa, domnule autor ?" Thyrsis răspunse nu tocmai entuziasmat că da, da, cam asta-i „șmecheria". Cuvîntul „șmecherie" ieșea din gura domnului Tapping de cîte ori o deschidea. Putea să însemne cam tot ce era în legătură cu piesa : personaje, dialoguri, acțiune, costume, muzică, decoruri. „Șmecheria, domnilor, șmecheria ! Nu uitați șmecheria !" așa se adresa actorilor ori de cîte ori lucrurile nu mergeau strună.

Domnișoara Lewis și domnul Tilford, partenerul ei, își jucau rolurile cu prestanță și demnitate. Regizorul le explicase o dată pentru totdeauna felul cum vedea el lucrurile ; mai departe, nu-i tulbura la repetiții și nu critica ceea ce făceau. În schimb, îi strunea pe toți ceilalți ca un diavol. Domnul Tapping întrunea în sine cinci personaje masculine și două feminine ; le juca rolurile, la rînd, cum venea. Minunat spectacol era să-l privești sărind din loc în loc, schimbîndu-și întreaga înfățișare cît ai clipi din ochi, cînd țipînd gîlcevitor în dialectul stricat al doamnei Hartman, cînd vorbind doctoral, cu tonul și gesturile profesorului von Arne, despre fenomenele de **psychopathia sexualis** manifestate la genii.

Nu cunoștea toate rolurile pe dinafară, firește ; dar nu-i păsa de acest lucru. Lua cîte o frază din gura unui interpret și o reda apoi în dialectul său vulgar. Dacă scena era de mare intensitate dramatică și replicile trebuiau date într-o rapidă succesiune, recurgea la cuvintele „etcetera, etcetera, etcetera". Putea exprima toată gama sentimentelor umane prin vorbele „etcetera, etcetera".

— Nu, nu-i bine așa ! se răstea la doamna Hartman. Cum sînt cuvintele ? „Fiule ingrat și nemernic, nu-ți pasă deloc de sentimentele părinților tăi ? Nu ne ești dator cu nimic pentru binele pe care ți l-am făcut ? Etcetera, etcetera, etcetera ?" Vocea domnului Tapping devine plîngăreață ; apoi, ca fulgerul, se întoarce spre Moses Rosen (obișnuia să-i numească pe actori după personajele pe care le interpretau). Acum e rîndul dumitale,

Rosen ! Te repezi în stînga-centru şi arunci braţele în aer... vezi, aşa... care-i şmecheria dumitale ? A, da : „Şapte mii de dolari m-a costat chestia asta ! M-ai distrus ! M-ai înşelat ! Etcetera, etcetera, etcetera !“ Aşa, acum te repezi la profesor. „Dumneata eşti de vină ! M-ai păcălit ! Etcetera, etcetera, etcetera !“

Zi cu zi creştea încordarea lui Thyrsis, pentru că, pe zi ce trecea, actorii îşi stăpîneau rolurile mai bine. Uriaşa maşinărie începea să funcţioneze, iar el începea să-i simtă puterea. Şi mereu se adăugau alte lucruri interesante. Veni compozitorul, care trebuia să scrie fragmentele muzicale, apoi, şeful de orchestră, care trebuia să dirijeze executarea lor ; veniră desenatorul costumelor, pictorul decorurilor ; se înfăţişă apoi şeful de presă, în sarcina căruia cădea publicitatea piesei şi care dorea să cunoască pitoreşti detalii din viaţa autorului. Corydon şi Thyrsis au fost rugaţi să-i ajute domnului Tilford la alegerea unei peruci şi să examineze în tovărăşia domnului Tapping munca meşteşugarilor, care, într-o mare hală din cartierul North River, erau ocupaţi cu construirea decorurilor. Cînd se întorceau acasă în fiecare seară, după o zi bogată în asemenea aventuri, cei doi trebuiau să se stăpînească mult ca să nu se îmbrăţişeze unul pe altul în plină stradă.

Pentru Thyrsis, totul avea o însemnătate sporită, prin faptul că era întîia oară cînd lumea de afară venea în sprijinul artei sale. Pînă mai deunăzi, fusese numai hărţuit şi luat în bătaie de joc. Acum, avea, în sfîrşit, parte să fie consacrat, ba chiar să aibă succes. Mijloace materiale erau puse în slujba imaginaţiei sale, oameni vii veneau în faţa lui cu umilinţă, ascultînd sfaturile lui, cerînd să contribuie la crearea operei de artă. Era ca un deţinut care a stat mulţi ani în temniţă grea şi acum dă cu ochii de verdele cîmpiei şi de albastrul cerului, simte mireasma florilor şi aude cîntatul păsărilor. Ah, cu asemenea forţe la dispoziţia lui, efectul artei sale ar fi înzecit ! Gîndul la această posibilitate îi stîrnea entuziasmul şi el şi Corydon îşi împărtăşiră sufletele cu noi speranţe.

Într-o asemenea stare de suflet, înmuguri în mintea lui o nouă viziune de artă. Chiar şi în zarva cea mai mare a repetiţiilor visa la ceea ce mai trebuia să creeze.

Cu puțin înainte de întîia reprezentare a **Geniului**, terminase de scris **Utopicii**, acel fragment de operă care avea la bază poate cea mai puternică idee din cîte avusese vreodată ; în orice caz, cea mai caracteristică.

8.

Ca de obicei, îndemnul de a scrie această lucrare se datora unei împrejurări destul de banale. De vină era, de fapt, interpreta lui principală. Domnișoara Lewis începuse a nutri o ciudată simpatie pentru Thyrsis. Acesta reprezenta pentru ea un tip cu totul nou și-i plăcea să-l studieze. „Doamne, cum ai reușit să-l faci să se însoare ?“ exclamă ea odată față de Corydon. „Mai curînd îmi închipui o statuie de marmură iubindu-mă, decît el !“ Vorbea tuturor prietenilor ei despre acest straniu poet care se împotrivise ca Richard Haberton să-i prelucreze piesa și care fusese cît p-aci să-i interzică lui Robertson Jones s-o reprezinte. Nu trecu mult timp și-l anunță pe Thyrsis că un prieten al ei ar dori să-l cunoască și-l invită la un supeu.

Thyrsis rămase uimit.

— Un supeu ! exclamă el. Nu pot.

— De ce nu ?

— N-am haine potrivite.

— Nimeni nu cere unui poet să aibă haine de seară, îi spuse domnișoara Lewis, rîzînd. Vino în costumul dumitale fantezist. Afară de asta, Barry e un adevărat boem.

Barry Creston, cel care dădea supeul, era fiul lui Dan Creston, celebrul proprietar de mine și „rege“ al căilor ferate, care de curînd fusese ales senator al unui stat din Vest ; alegerea lui dezlănțuise un mare scandal. „Bătrînul e un om fără scrupule, asta-i adevărat“, îl lămuri domnișoara Lewis pe Thyrsis. „Dar cele ce scriu ziarele despre Barry sînt numai inven ții“. Mai departe, îi povesti că Griswold, marele financiar din Wall Street, divorțase de soția sa, după ce o aruncase în brațele lui Barry. Dar aventura cea mai interesantă a tînărului milionar era următoarea : sora lui, măritată cu un arhiduce austriac, fiind maltratată de soțul ei, Barry îl

luase pe arhiduce și, **proprio manu**, îl aruncase pe fereastra unui hotel din Paris.

Supeul se desfășură la **Café de Bohème**, cel mai modern local al orașului. Cînd intră, Thyrsis își aminti de palatul din basme al lui Aladin. Fîntîni arteziene țîșneau din grele bazine de marmură, păsări fermecate cîntau pe crengile bogate în frunze ale unor arbori tropicali, în timp ce, pe o mică scenă, un bărbat în costum de apaș parizian spunea un cuplet de sălbatic cinism. După el, apăru un scamator japonez vestit pentru îndemînarea sa, apoi o nemțoaică grasă, în costum național, care execută cîteva cîntece populare, terminînd cu „O, du lieber Augustin !". Toată societatea intonă apoi în cor „Funiculi, funiculi" și „Gaudeamus igitur", căci se înțelege că cine venea la Café de Bohème trebuia să fie cosmopolit.

Cosmopolită era și societatea de la masa lui Barry Creston. La dreapta lui Thyrsis stătea domnișoara Lewis, la stînga lui, domnișoara Armand, o dansatoare care în ultimul timp cucerise New York-ul. Față în față cu ea erau de văzut Scarpi, celebrul bariton și Massey, un sculptor parizian. Mai participau la masă doamna Rita Seton din trupa „Husarilor Roșii" și o domnișoară Raymond, o făptură împopoțonată, care pozase lui Massey ca model pentru celebra lui statuie a „Aurorei".

Mai era, firește, Barry Creston, o figură neobișnuită, care te zăpăcea. Thyrsis se așteptase să vadă reprezentată așa-zisa **jeunesse dorée** și rămase plăcut surprins. Barry Creston era un bărbat de vreo treizeci de ani, la care o bogată cultură și maniere din cele mai alese dominau o fire de stăpînitor. N-avea nimic din egoismul brutal pe care Thyrsis îl găsise că e trăsătura principală a bogătașilor americani. Vorbea franțuzește cu mademoiselle Armand, italienește cu Scarpi și nemțește cu **Oberkellener-ul** care se învîrtea necontenit în jurul lui. Totuși, nu-ți făcea impresia că vrea să-și dea importanță ; de asemenea, atmosfera de bogăție care plutea în jurul lui nu părea nefirească, ci cu totul la locul ei. Trata oamenii ca și cum ar dispune și ei de imense averi, ca și cum toată lumea s-ar găsi în aceeași plăcută situație ca și el. Se vedea că la **Bohème** se simte ca acasă. Chelnerii zumzăiau în jurul lui ca albinele în jurul unui vas cu miere ; comenzile erau luate de augustul **Oberkellner** în persoană,

care, cu fața radiind de mulțumire, dădea din cap la alegerile lui Barry. Un adevărat șuvoi de costisitoare feluri de carne se revărsă asupra oaspeților, preparate și servite în modul cel mai fantastic ; cea mai mare parte din ele nu-i erau cunoscute lui Thyrsis nici după nume. Firește, nu lipseau nici vinurile cele mai alese. La sfîrșit, se servi înghețată, sub forma unui mare coș cu fructe. Fiecare fruct era cu meșteșugire sculptat în înghețată de culoarea lui naturală, iar totul se odihnea pe o lespede de gheață, care, la rîndul ei, era montată pe o tavă de argint.

Thyrsis rămase înmărmurit de risipa care domnea în acest local. Zeci de grupuri aruncau aici cu banii în același chip nepăsător. Toată lumea mînca și bea, rîdea și cînta. Din cînd în cînd, Thyrsis prindea cîte ceva din conversația gazdei sale, care vorbea despre toate capitalele Europei, pomenind curente de artă modernă a căror existență Thyrsis nici n-o bănuise măcar. Mademoiselle Armand, care desprindea tocmai, cu gest grațios, frunzele unei anghinare și le amesteca în maioneză, încercă să lege o conversație cu el, ciripind cu vocea ei de păsărică : „Mi se spune, **monsieur,** că aveți **du génie.** Oh, ar trebui să mergeți la Paris ! **Ici...** aici, nimeni nu apreciază **du génie !** Thyrsis căuta o explicație pentru faptul că neglijase pînă acum Parisul, cînd cineva din sală dădu cu ochii de Scarpi și toată lumea începu să-l strige ; conformîndu-se tradiției generoase a localului **Bohème,** baritonul se ridică, salutat cu frenetice aplauze, și cîntă una din ariile a căror interpretare îl făcuse celebru.

Astfel, petrecerea urmă înainte, în timp ce Thyrsis căuta să-și ascundă uimirea și dezaprobarea. Cum să se fi bucurat o dată cu ceilalți, cînd știa că banii cheltuiți în această singură seară i-ar fi ajuns lui pentru toată iarna ! Fără îndoială că ceea ce Barry dădea pe țigări ar fi scăpat din mizerie pe Thyrsis cu toată familia lui. Se întrebă dacă tînărului milionar i-ar păsa mult dacă ar auzi asta. Barry era un prinț de nouă orînduire ; și, uneori, prinții sînt oameni miloși, reflectă Thyrsis. Acesta, în orice caz, era fermecător de sociabil, părînd a nu avea altă ambiție decît să dea celor mai strălucițți artiști și celor mai frumoase demimondene impresia de perfect amfitrion și să se înfrupte din crema tuturor formelor de civilizație.

Mai tîrziu, conversația luînd altă întorsătură, Thyrsis avu prilejul să-l cunoască pe tînărul prinț sub alt aspect. În minele de cărbuni din vest se produseseră tulburări ; din întîmplare, cineva atinse acest subiect, și atunci, într-o clipă, Thyrsis văzu în fața lui fălcile strînse, pumnul încleștat și ochii cenușii ca oțelul ai lui Dan Creston. Citise undeva un articol despre acest senator, a cărui avere era evaluată la cincizeci de milioane dolari și de ordinele căruia ascultau guvernele a trei state federale americane. După cîte putu înțelege Thyrsis, Barry condusese timp de trei ani minele ; acolo își cîștigase galoanele. Zîmbetul mulțumit de sine cu care povesti cum nimicise atunci organizațiile muncitorești, aerul liniștit cu care preconiză acum cele mai drastice măsuri pentru înăbușirea tulburărilor, revelă lui Thyrsis pe un om al forței care, atunci cînd interesele sale erau atinse, nu se da înapoi de la nimic și n-avea scrupule ; nu-i păsa nici măcar de considerentul dreptății.

Pe la ora două din noapte supeul se sfîrși. Domnișoara Raymond, domnișoara aceea împopoțonată, era singura care se resimțea de pe urma vinului consumat. Thyrsis află, spre marea lui surprindere, că plăcuse amfitrionului și că acesta o rugase pe domnișoara Lewis să-l aducă pe tînărul poet la masă, la domeniul rural al familiei Creston. Acolo avea să aibă viziunea **Utopicilor.**

9.

Într-o sîmbătă dimineață, automobilul domnișoarei Lewis îl duse de-a lungul văii rîului Hudson. Însăși călătoria aceasta era pentru Thyrsis o experiență utopică : niciodată nu călătorise încă atîta timp cu unul din aceste vehicule magice. Limuzina gonea pe șoseaua înghețată, asemeni unei ființe însuflețite ; Thyrsis, cu capul dat pe spate, înfundat în pernele cele moi, închise ochii și asculta zgomotul înăbușit al motorului, încercînd să-și închipuie ce ar fi viața lui dacă, atunci cînd era epuizat de muncă, s-ar putea odihni în felul acesta. Ce grandioasă era panorama naturii, cu mărețiile sale desfășurate în fața ochilor lui într-o rapidă succesiune, acompa-

niate de zgomotul motorului, care părea o muzică slăvitoare de mari fapte eroice ! În răstimp, domnișoara Lewis vorbea fără întrerupere despre piesă și perspectivele ei, despre alte piese și perspectivele lor, despre cei care luaseră parte la supeul de la **Bohème** și dragostea și ura care domnea între ei.

În sfîrșit, ajunseră la castelul de piatră al familiei Creston, situat pe un vîrf de deal de unde ochii ți se puteau plimba în voie asupra văii „Rinului american". Priveliștea pe care o avu de acolo îi tăie lui Thyrsis respirația ; acest lucru i se mai întîmplă de cîteva ori în timp ce Barry îi conducea prin domeniul său. Căci castelul acesta era o triumfală îmbinare între arte și științe ; arhitecții, pictorii și sculptorii tuturor timpurilor și tuturor locurilor își dăduseră mîna ca să contribuie la o înfăptuire cît mai apropiată de perfecțiune. Pînă și garajele, grajdurile și cuștile de cîini erau realizări demne de admirație și studiu. Pe pereții vastelor săli atîrnau tablouri rare, în fața cărora Thyrsis cu drag ar fi zăbovit ceasuri nesfîrșite. O adevărată capodoperă era marele portic cu coloanele sale de marmură și cu minunata-i priveliște care îmbrățișa colinele acoperite cu zăpadă, sclipind în soare, și nobilul fluviu ce șerpuia la picioarele lor.

După prînz, Barry se așeză la orgă și începu să cînte. Domnișoara Lewis luă loc alături de el, astfel că Thyrsis fu liber să se plimbe prin castel după placul lui. Ieși în fața porticului ; acolo, în timp ce sunetele orgii veneau spre el cu vuiet maiestuos, grandoarea spectacolului îl copleși și sufletul i se avîntă spre culmi de falnică măreție. Se gîndi la mizerabila cămăruță în care își petrecea zilele și la viața lui umbrită de spectrul foamei și al nevoilor. Toată mînia geniului său umilit se trezi într-însul. În numele acestui geniu, care sfida efemerul acestei lumi, luă în stăpînire castelul în care se afla și tot ce conținea. Da, căci el era aici, de drept, domn și stăpîn, el era prințul căruia i se furase moștenirea. Doar în ora de transformare pe care o trăi acum se ascundea sensul, rațiunea de existență a fastului de aici ; doar pentru el lucraseră arhitecții și inventatorii, țesătorii de covoare și tîmplarii, pictorii și sculptorii tuturor timpurilor și tuturor locurilor ; doar într-un singur scop fusese construită orga cea uriașă, într-un singur scop compusese

marele muzician — ca el să poată întrezări, în această oră de revelație, cum va fi viața oamenilor în vremea aceea fericită, cînd toate mijloacele culturii și civilizației vor fi puse în slujba dezvoltării resurselor sufletului uman. Cînd acela care poartă în spiritul său imaginația vieții noi, artistul va fi iubit și nu urît, sărbătorit și nu trecut cu vederea, respectat și nu disprețuit. Cînd spre folosul lui se vor clădi palate, iar oamenii îi vor netezi calea, pregătindu-i o existență bogată în frumos și bucurie. Atunci, el le va vorbi cu nețărmurită dragoste și din belșugul vieții sale interioare le va aduce în dar comorile de neprețuit ale spiritului său descătușat.

Și astfel i se înfățișară lui Thyrsis **Utopicii**, oamenii viitorului, adoratori ai bucuriei. Cu ochii minții îi văzu vii în fața lui, frumoși și nobili, plini de grație și demnitate, oameni cum îi va cunoaște o dată pămîntul în caz de-i vrednic să poarte asemenea firi curate. Vor sta aici, în fața porticului, ascultînd muzică și admirînd priveliștea Rinului american. Își vor aminti oare atunci de visătorul răposat demult, cu care au stat aici și au vorbit, îmbrățișîndu-l cu dragoste și înțelegere ? Se vor gîndi oare la fiorul de încîntare care l-a străbătut atunci cînd l-au atins, la lacrimile care i-au curs pe obraji și la legămîntul pe care l-a făcut de a lua asupra sa și mai multe chinuri numai ca slava lor să pogoare pe pămînt ? Citi-vor oare cuvintele de foc cu care a vestit venirea lor, auzi-vor sunetul de trîmbiță cu care a încercat să trezească sufletele amorțite ale contemporanilor săi ? Thyrsis își dădu seama că trăiește clipa cea mai însemnată a vieții sale ; luptă ca un nebun ca s-o prelungească. Dar aceasta nu era să fie, muzica amuți și el auzi glasurile lui Barry Creston și domnișoarei Lewis, care tocmai intrau. Thyrsis reveni pe pămînt. Brațul lui Barry se odihnea pe umerii actriței, iar aceasta se sprijinea afectuos de el. Nu se sinchisiră nici la vederea lui Thyrsis și rămaseră astfel, zîmbind numai. Înțelese acum care era natura relațiilor lor. Utopicii iubesc altfel, se gîndi, privindu-i. Se întrebă dacă tînărul milionar se poartă cu femeile sale tot atît de poruncitor ca și cu robii din minele sale.

Automobilul aștepta în fața porții. Își luară rămas bun de la gazdă și porniră înapoi spre oraș. Ei, cum îl găsești ? întrebă domnișoara Lewis. Și pornită pe confidențe, con-

tinuă a-i povesti că acestui prinţ de nouă orînduire îşi datora şi ea marele noroc al vieţii sale. Căci Barry Creston făcuse din mica actriţă de revistă, care fusese ea pe vremuri, pe marea vedetă de teatru ; Barry Creston trezise într-însa interesul pentru „drama de idei“ şi-i inspirase noi ambiţii ; în sfîrşit, Barry Creston fusese acela care, într-o clipă de slăbiciune, făgăduise a da banii datorită cărora managerul, actorii, muzicienii, meşteşugarii, decoratorii şi agentul de presă lucrau cu atîta însufleţire la montarea **Geniului**.

10.

Poate era numai o coincidenţă, dar, din ceasul acela, Thyrsis nu mai credea cu convingere în succesul piesei sale. Să fie oare cu putinţă, se întreba el, a cumpăra arta cu bani, fie şi cu milioanele unui Barry Creston ? Să fie oare cu putinţă ca forţele puse în mişcare de aceşti bani să ducă lupta sa curată, să dea o expresie nealterată viziunii sale ? „Viaţa geniului în lumea aceasta dominată de spiritul comercial“, la această formulă lapidară putea fi redus sensul piesei sale ; nu corespundea ea tot atît de bine situaţiei sale ca şi aceleia a lui Lloyd ?

Ciudată întreprindere, teatrul ! O întreprindere avînd drept scop vînzarea de emoţii. Trebuia, într-adevăr, să fi avut anumite emoţii intense spre a le putea reda cu putere ; dar, în acelaşi timp, trebuia să le judeci cu ochii omului de afaceri şi să le socoteşti valoarea în bani ; nu era bine să ai emoţii care nu erau rentabile. Bine era să te făleşti cu sentimentele tale personale, să le aduci elogii, să le strigi calităţile deosebite în gura mare, ca în tîrg. Dacă lucrai la o anumită piesă, o considerai cea mai grozavă lucrare reprezentată vreodată pe Broadway ; cu timpul, ajungeai să crezi tu însuţi în ce spuneai. În orice caz, oamenii de a căror activitate depindeau marile succese erau dotaţi cu această putere hipnotică.

Astfel, de pildă, domnul Rosenberg, şeful de presă al companiei, era convins că **Geniul** este o piesă genială şi că însuşi Thyrsis este un geniu. Dacă însă piesa ar fi

fost jucată de altă companie teatrală, n-ar fi șovăit nici o clipă să declare că-i „cea mai mare neghiobie a anului". Pentru Thyrsis, domnul Rosenberg era o întruchipare vie a lui Moses Rosen din piesă. Thyrsis scrisese rolul acesta fără să fi cunoscut vreodată personal pe un șef de presă sau un agent de publicitate teatrală ; schițase caracterul lui Moses din elementele conștiinței sale interioare, din ideea unui agent de teatru, s-ar putea spune. Acum, rămase surprins văzînd ce bine nimerise omul. Se simțea aproape ca un astronom care mai întîi socoteste orbita unei planete noi și abia după aceea o descoperă cu telescopul.

Pregătirile se apropiau de sfîrșit. Lui Thyrsis îi plăcea din ce în ce mai puțin modul cum era concepută interpretarea piesei sale. Judecata lui despre actori era acum cu mult mai sigură ; jocul lor i se părea bazat pe efecte ieftine, pe exagerări care făceau din piesa lui o farsă. Vorbi cu domnul Tapping, dar acesta se arătă jignit. Se adresă domnului Jones ; acesta îl trimise la domnișoara Lewis. Dar cu domnișoara Lewis era și mai puțin de vorbit ; orice discuție se termina cu lamentarea ei că rolul nu-i dă destule prilejuri să-și arate tot farmecul. Biata Ethelynda nu se mai simțea nici ea în apele ei ; începuse să se întrebe dacă „drama de idei" era, într-adevăr, partea ei tare și dacă ideea acestei piese putea fi considerată ca atare. Se obișnui să-și aducă prietenii la repetiții și era totdeauna de părerea pe care o exprima ultimul dintre ei. Astfel, trupa semăna cu o corabie al cărei cîrmaci a pierdut orientarea.

Se apropia ziua premierei, care urma să fie într-un oraș industrial din Noua Anglie. Nervii tuturor membrilor companiei erau încordați la maximum ; și, în ciuda propriei sale oboseli și indispoziții, Thyrsis nu putea să n-o compătimească pe nefericita interpretă principală, care doar cu narcotice de tot felul se mai putea ține pe picioare.

Repetiția generală începu la ora șase, într-o duminică seara. De la început totul merse prost. Thyrsis nu știa că așa se întîmplă la orice repetiție generală. Neîndemînarea și stupiditatea actorilor îi pricinui adevărate chinuri sufletești. Domnul Tapping era furios ; șchiopăta pe scenă, tunînd și fulgerînd, blestemînd ba piciorul său bolnav de gută, ba pe vreun membru al trupei. Fiecare scenă fu

repetată de mai multe ori ; era miezul nopții cînd actorii ajunseseră la sfîrșitul actului întîi, la ora șase dimineața terminară actul al doilea, iar aproape de miezul zilei de luni nefericiții interpreți putură, în sfîrșit, să se ducă acasă să se culce.

Thyrsis preferase să plece mai devreme, întîi, pentru că nu putea să audă pînă la sfîrșit rezultatul catastrofal al atîtor săptămîni de muncă, al doilea, pentru că trebuia să-și pregătească un discurs pentru reprezentația de gală din aceeași seară. După-amiază se duse să-și ia un smoching cu chirie, ceea ce îl costă doi dolari din dolarii săi cîștigați cu greu. Pe Corydon trebuise s-o lase acasă cu inima frîntă, neavînd destui bani spre a-i plăti călătoria. El însuși locuia la cel mai prost hotel ; cel mai neînsemnat dintre actori stătea mai bine decît el. Cînd domnișoara Lewis și domnul Tapping voiau să-l ia la masă, trebuia să declare că nu-i este foame pentru ca, de îndată ce plecau, să se ducă la o băcănie și să mănînce tocmai atît cît să-l țină în viață.

Era ceasul premierei. Thyrsis se simțea ca un jucător care a pus toată averea lui pe o singură carte. Sta într-o lojă de unde putea urmări atît publicul, cît și scena. Sala era ticsită. După prima scenă, răsuflă ușurat ; toate temerile sale din noaptea precedentă fuseseră neîntemeiate : reprezentația decurse fără cel mai mic incident. Mai mult, spre nețărmurita lui încîntare, piesa părea „a prinde". Înainte de spectacol, cercetase rîndurile de onorabili cetățeni ai acestui prosper oraș industrial, întrebîndu-se cu îngrijorare cîtă înțelegere ar putea găsi la ei tragedia unui geniu. Dar, spre surprinderea lui, oamenii aceștia păreau a înțelege ; în orice caz, rîdeau și aplaudau acolo unde trebuia ; cînd Lloyd sparse vioara lui în capul lui von Arne și cortina căzu îndată după aceea, în sală se dezlănțui o adevărată furtună.

Thyrsis ieși în fața cortinei și își ținu discursul cu sfială, cucerind și el bogate aplauze. La ultimul act, femeile își scoaseră batistele la timpul potrivit. Domnul Rosenberg stătea în lojă în spatele lui Thyrsis și își freca mîinile de bucurie. Astfel, după spectacol, dramaturgul nostru trimise o telegramă lui Corydon, anunțînd-o că piesa era un categoric succes ; apoi se duse să se culce cu siguranță cel mai fericit om din cîți dormiseră vreodată în hotelul acela mizerabil.

Dar, vai, în dimineața următoare, cînd deschise ziarele locale, toate erau unanime în a aduce critica cea mai proastă piesei sale. Cronicile lor erau parcă scoase din însăși piesa lui ; erau ținute în același ton ca și recenziile despre concertul lui Lloyd citite de cei doi profesori în actul al doilea. Thyrsis avea impresia că autorii recenziilor se simțiseră ofensați de satira la adresa lor.

Apoi se duse la teatru. Prima persoană pe care o întîlni fu domnul Rosenberg, care-i făcu al doilea duș rece. „Premierele se bucură totdeauna de un public numeros", îi spuse domnul Rosenberg. „Aceasta nu înseamnă nimic. Astă seară vom vedea cum stăm".

Veni seara celui de-al doilea spectacol. În sală se găseau vreo două sute de persoane. Atmosfera era de gheață. Nici un nefericit partizan al „dramei de idei" nu mai avusese un sentiment atît de penibil ca acela care îngheță inima lui Thyrsis în seara aceea. Potrivit planului dinainte stabilit, trupa se mută în alt oraș industrial. Acolo premiera izbuti să adune un public de două sute cincizeci de persoane ; în sală domni, așadar, o atmosferă și mai rece.

11.

După reprezentație, la miezul nopții, se ținu la hotel o consfătuire la care luară parte Thyrsis, domnișoara Lewis, domnul Tapping și domnul Jones.

— Prost pe toată linia ! declară Jones.

— Absolut ! întări domnul Tapping.

— Exact cum am prevăzut eu ! strigă domnișoara Lewis.

— Dar dumneata ce spui ? se adresă managerul lui Thyrsis.

— În aceste două orașe n-am avut succes, răspunse autorul. Piesa trebuie jucată într-un oraș unde sînt mai mulți intelectuali. Mi-ai făgăduit să o reprezinți la New York.

— Prostii ! declară domnul Jones. La New York n-ar rezista mai mult de o seară. Și ar avea numai un succes de ilaritate...

— Absolut ! întări domnul Tapping.

— Păi, eu de cînd tot susţin asta, strigă domnişoara Lewis.

Discuţia continuă în felul acesta timp de zece minute. Apoi, Thyrsis întrebă, cu neliniște în glas :

— Ce facem acum ?

— Piesa trebuie modificată ! declară domnul Jones.

— Modificată ?

— Da, aşa cum a cerut domnişoara Lewis de la început.

Thyrsis sări în picioare.

— Nu se poate ! strigă el.

— E neapărată nevoie ! stărui domnul Jones.

— Absolut ! i se alătură domnul Tapping.

— Păi, n-am spus eu de la început ! strigă iar domnişoara Lewis.

— Dar eu nu voi îngădui asta ! exclamă Thyrsis, revoltat.

— E absolut necesar ! spuse domnul Jones cu tonul desăvîrşitului tăvălug.

— Dar nu vreau eu !

— Cum ai să te împotriveşti ?

— Am să te dau în judecată.

— E trecut în contract că nu putem aduce modificări piesei ? Putem face cu ea ce ne place.

— Cum ? se revoltă Thyrsis. Ştii doar care a fost înţelegerea noastră !

— Puţin îmi pasă ! Ai vreo dovadă ?

— Doar nu...

— Dar ce crezi dumneata, eu am bani de aruncat pe fereastră ?

Thyrsis se adresă, în deznădejdea lui, domnişoarei Lewis :

— Îl laşi să-şi bată joc de înţelegerea noastră ?

— Ce ne rămîne altceva de făcut ? fu răspunsul ei. Vezi doar că piesa a căzut. Şi nu uita în ce situaţie m-ai pus pe mine !

Thyrsis parcă era lovit în moalele capului. Privi pe unul, pe altul : nici o nădejde. Cazul lui era pierdut. Nu cunoştea pe nimeni care să-l ajute sau să-l sfătuiască, iar în buzunar avea mai puţin de unsprezece dolari.

— Ce ne facem acum ? întrebă un glas slab.

— I-am şi dat o telegramă lui Richard Haberton, răspunse domnul Jones. Va sosi aici şi va asista la următoarele două spectacole. Apoi vom întrerupe reprezentaţiile pînă va fi scos din piesă ceva utilizabil.

Şi astfel tăvălugul trecu peste Thyrsis. Cu inima frîntă, îşi luă rămas bun de la cei trei şi cu primul tren plecă spre New York.

Nu mai văzu niciodată pe vreunul din membrii trupei şi nici piesa „utilizabilă" pe care Richard Haberton o scosese din **Geniul.** Din cronicile ziarelor află cam ce se întîmplase. Celebrul autor al **Diamantului Maharadjahului** o lăsă pe Helena să cadă în braţele lui Lloyd la sfîrşitul actului al doilea şi să se mărite cu el, în chip fericit, la începutul celui de-al treilea. Mai introduse şi cîteva scene de dragoste pe placul domnişoarei Lewis şi, peste două săptămîni, piesa se bucură de o nouă premieră în alt oraş industrial din Noua Anglie, unde criticii, puşi la respect de numele distinsului dramaturg de pe afiş, se simţiră obligaţi la şubrede elogii. Dar, fie că Richard Haberton avea nevoie de mai mult de două săptămîni spre a putea confecţiona ceva utilizabil, fie din alt motiv, publicul nu manifestă nici o simpatie nici faţă de această nouă versiune. Piesa cea siluită mai trăi şase reprezentaţii, apoi muri în pace la porţile capitalei.

Astfel se sfîrşi cariera de autor dramatic a lui Thyrsis. Ca răsplată pentru munca şi agonia sa sufletească primi, după cîteva săptămîni, de la Robertson Jones o notă prin care era înştiinţat că bilanţul **Geniului** arăta un deficit total de şase mii şapte sute patruzeci şi doi dolari şi şaptesprezece cenţi, în virtutea cărui fapt, potrivit prevederilor contractului, autorului nu i se cuvenea nici un ban.

CARTEA A UNSPREZECEA

CAMERA DE TORTURĂ

1.

Thyrsis reveni în capitală mîhnit și deznădăjduit. Era foarte obosit și nu mai știa unde îi era capul de atîtea necazuri ; în același timp, noua dezamăgire îl făcea să simtă o adîncă amărăciune. Cu Corydon se văzu în parc, unde ea îi ascultă, îngrozită, povestirea. Își purtase cu stoicism durerea, rămăsese acasă cu copilul în timp ce el colinda provincia cu trupa — și iată rezultatul !

— Și ce ai de gînd să faci acum ? întrebă ea în șoaptă ; iar el îi răspunse :

— Nu știu. N-am idee.

Corydon observă starea lui de spirit și nu mai scoase nici un cuvînt despre propriul ei necaz. Își mușcă buzele și își opri lacrimile. „Asta e soarta mea", se gîndi ; „trebuie să sufăr, să sufăr... și atît !"

Nu-și puteau îngădui nici măcar să stea mai mult timp împreună și să discute ; chiar răgazul scurt în care se lăsau duși de deznădejde era pentru ei un lux. Thyrsis isprăvise banii și, afară de aceasta, mai avea și datorii. Deoarece viața neregulată pe care o ducea îi afectase iar stomacul, începuse nu demult să ia masa la o pensiune ținută de o rudă a sa. În virtutea perspectivelor pe care i le deschidea cariera de autor dramatic, ea îl păsuise cu plata prînzurilor, patru dolari pe săptămînă ; acum, în urma căderii piesei, pierdu acest credit. Trebui să se ducă la ea și să asculte noi reproșuri cu privire la prostia

pe care o făcea, refuzînd cu atîta încăpățînare să-și caute un post. Pînă la urmă, îl rugă totuși să vină și mai departe să mănînce ; Thyrsis se sfia, e drept, dar îi primi propunerea, pentru că altfel era amenințat să moară de foame.

Timpul trecea și tot nu se întrezărea nici o rază de speranță. În săptămînile acelea, trăi ore întunecate : atinse punctul cel mai de jos al vieții sale. Mușteriii acelei ieftine pensiuni erau mici funcționari din comerț. Încăperile casei erau murdare și urîte, iar oamenii întîlniți acolo i se păreau lui Thyrsis personificările rafinat alese ale tuturor acelor însușiri pe care le ura. Era, de exemplu, un tînăr funcționar la un misit, care vorbea numai despre speculații la bursă și despre averi cîștigate fără sforțări, datorită acestui joc. Sau contabilul cărunt al unui gigantic trust, care nici în calitate de președinte sau pricipal acționar al uriașei întreprinderi n-ar fi putut manifesta mai multă mîndrie pentru perfecțiunea acestui aparat de exploatare și mai mult dispreț pentru victimele lui. Un tînăr student în teologie, care nu-și lua ochii de la tava de cozonac și un vînzător de magazin, care purta cravate țipătoare și făcea pe craiul elegant seara, pe bulevarde. În sfîrșit, mai era un irlandez cu fața roșie, om care purta manșete și un diamant fals și care, în calitate de funcționar la biroul unui partid politic, nu mai contenea să vorbească despre „organizația“ lui.

Între acești oameni lua Thyrsis masa de trei ori pe zi, tăcut și chinuit, plătind un preț ridicat pentru fiecare îmbucătură de mîncare. Pentru că se simțea singuratic și era dornic de orice fel de relații cu lumea, făcu totuși cunoștință cu unul dintre tinerii aceștia. Distracția principală, care îi ajuta să suporte viața lor chinuită și mizeră, era jocul de cărți. Firește că putea fi vorba numai de sume mici. Ceasuri întregi, stăteau, cu toate simțurile încordate, concentrați, încercînd să cîștige unul de la altul o mică fracțiune a lefșoarei săptămînale din care erau siliți să-și ducă traiul. Practicau jocuri felurite ; cele mai frecvente erau însă partidele de 21. Odată, întîmplîndu-se ca unul din parteneri să lipsească, Thyrsis fu rugat să-i țină locul.

Astfel, pentru întîia oară în viața lui, Thyrsis află ce înseamnă să te dai, orbește, pe mîna zeiței norocului. De la ora opt seara pînă la două noaptea stătu într-o odaie îmbîcsită de fum de țigări, încercînd în zadar să recîștige

dolarul pe care-l pierduse ; era aprins la față, mîinile îi tremurau de agitație, iar în sinea lui simțea că începe să se urască pe el însuși cu o ură aprigă, chinuitoare. Astfel, își descoperi viciul ; descoperi că, de fapt, avea sufletul unui jucător de cărți.

Toată iarna avu de luptat cu această ispită. Istovit și cu sufletul bolnav, venea la masă, abia mînca, și era poftit să joace ; iar el, omul care se credea purtătorul unui mesaj către omenire, ceda și se așeza la masa de joc ! De trei ori, în cursul acelei ierni, îl birui ispita. De ziua lui Washington, se așeză la joc, dis de dimineață, și jucă pînă tîrziu după miezul nopții, abia luîndu-și răgazul să mănînce. Începînd din ziua aceea, pierdu mult din mîndria lui și deveni mai prietenos față de oameni ; pricepuse că nevoia îl duce pe om la înjosire și că, o dată furișată în om, orice patimă îi încătușează repede sufletul.

2.

Față de Corydon nu pomeni nimic despre acest lucru rușinos. Evită chiar s-o vadă, atît de mult îl chinuia gîndul că-i ascunde ceva. În sfîrșit, primi într-o zi o scrisoare lungă, neobișnuit de lungă. Așadar, și Corydon avea necazurile ei.

„Îți scriu în grabă", scria ea, „și voi expedia scrisoarea îndată, pînă nu mă răzgîndesc. De douăsprezece ori, cel puțin, m-am hotărît să-ți scriu sau să-ți spun cele ce vei afla acum, dar de fiecare dată mă răzgîndeam pînă la urmă. Acum însă am ajuns într-o stare cînd am neapărată nevoie de ajutorul rău.

Alăturat îți trimit și o lungă epistolă pe care ți-am scris-o cu ani în urmă, pe vremea cînd încă nu eram căsătoriți. Am dat de ea acum cîteva zile, cotrobăind, din întîmplare, prin niște hîrțoage vechi. De obicei rupeam scrisorile pe care nu ți le trimiteam ; dar ceva m-a făcut s-o păstrez tocmai pe aceasta ; am avut sentimentul că, într-o zi, va prezenta oarecare interes. Vezi, totdeauna caut să mă conving că voi trece peste toate greutățile și că mai tîrziu, aceleași probleme revin în viața mea sub o formă sau alta. Din cînd în cînd, ți-am vorbit despre

asta, dar mai bine citeşte scrisoarea alăturată şi mă vei înţelege".

Thyrsis se apucă, deci, să citească scrisoarea cea veche, o misivă izvorîtă din teamă şi teroare, al cărei început trăda inhibiţii şi şovăieli :

„În ceea ce mă priveşte pe mine, te implor să ai răbdare şi mă rog lui Dumnezeu să mă iubeşti şi de acum încolo, chiar şi după ce vei fi citit cele ce-ţi scriu. Mi-am adunat tot curajul a-ţi mărturisi ceva ce-i atît de josnic, copilăros şi stupid, încît în unele momente mi-a inspirat o groază de nedescris. Mi s-a părut în acele clipe că sînt un suflet menit pieirii şi că, dacă tu ai şti totul, ai crede că am mintea bolnavă. Te rog doar un lucru ; să citeşti cu răbdare tot ce-ţi voi scrie şi să nu uiţi o singură clipă că fiecare cuvînt mă costă o groaznică sforţare şi că a-ţi scrie toate acestea înseamnă pentru mine umilire şi caznă totodată. Am impresia că îmi disec cu sînge rece propriul meu suflet.

Sînt vreo opt ani de cînd, zăcînd bolnavă în pat şi fiind în delir, mi s-a înfipt deodată în minte gîndul că sub patul meu se află un sicriu. Gîndul acesta a pus stăpînire pe mine şi m-a cuprins ca o chingă, făcîndu-mă să mă zbat neputincioasă, scăldată în sudori. De atunci, nu m-am mai putut apropia de un pat fără ca acest gînd să-mi inspire aceeaşi groază.

Astfel, s-a creat în mine o stare de nervozitate, de continuă teamă, în faţa căreia eram cu totul neputincioasă. Nici nu-ţi pot spune cît de mult, cît de îngrozitor am suferit, cît de descurajată şi disperată eram. Nu pot să înţeleg cum poate un om să-şi creeze singur atîtea chinuri. Dar asta încă nu e totul, te rog să mai ai puţină răbdare ; acum trebuie să rîd eu însumi de mine.

În iarna cînd am împlinit şaisprezece ani, eram tare dezamăgită că nu mai puteam urma liceul şi aproape tot timpul mi-l petreceam meditînd asupra înclinării mele bolnăvicioase. Cu vremea, stările mele de teamă au luat forma unor adevărate spasme de care eram cuprinsă fără veste ; minţii mele ce se dezvolta, toate acestea i se păreau nespus de copilăroase, ridicole şi de-a dreptul nebuneşti. Nu găsesc cuvinte să-ţi descriu oroarea cu care îmi dădeam seama, în zilele de mai tîrziu, că un singur gînd mă poate chinui atît ; singur faptul că aşa ceva era cu putinţă nu-mi da pace. De mii de ori îmi repetam că

totul e o stupiditate și că eu sînt o proastă ; dar de fiecare dată cînd aveam criză cădeam într-o stare de deznădejde și melancolie, cum nu cred să existe una mai îngrozitoare pe pămînt.

Am continuat să mă chinuiesc cu gîndul acesta bolnăvicios ; mă crezi că mi-e aproape mai ușor să-mi pun capăt zilelor decît să-ți scriu aceasta ? Pe măsură ce anii treceau, sentimentul meu de groază scădea în intensitate, în schimb însă, creștea melancolia ; atît de mult creștea, încît uneori eram numai pe jumătate conștientă de cele ce-mi îngăduiam să fac. Ca și cum aș fi creat eu însumi în mine un mic spiriduș care ajunsese cu desăvîrșire stăpîn pe mine. Iarna trecută, am văzut o dată un cuvînt urît scris pe un gard ; nici nu-l observasem bine și m-am și înfiorat, dîndu-mi seama că vorba aceasta mă va urmări și mă va face să gîndesc la altele de același fel. Dacă gîndurile se pot încuiba atît de adînc în mine și să mă țină sub teroare, cum să scap vreodată de ele ?

O, și cît am luptat, încercînd să mă conving pe mine însămi că temerile mele sînt neîntemeiate, că sînt tot atît de normală ca orice altă făptură omenească ! Din cauza acestei stări sufletești, setea mea de frumos devenea din ce în ce mai impetuoasă, iar melancolia mea din ce în ce mai accentuată. Zvîrlită astfel dintr-o extremă în alta, îmi petreceam viața într-un iad pe care cuvintele nu-l pot descrie, îndurînd chinuri care mi se păreau cu atît mai inumane, cu cît eram conștientă de stupiditatea din care izvorau. Ele m-au urmărit și vara trecută, deși într-o formă mai blîndă ; te aveam pe tine în fața ochilor și tu ești atît de frumos și curat ; mi-era teamă că ai putea să afli ceva și să mă disprețuiești din pricină că mă las să cad pradă unor asemenea gînduri.

Poți să-ți închipui cum gîndul la un cuvînt de acest fel m-a putut înfiora ; doar ideea că aș fi în stare să mă gîndesc la ceva ce nu e frumos ! Cînd eu îmi doresc doar să fiu întruchiparea frumosului, uneori sînt frumoasă ! Arunc o privire în oglindă și găsesc în obrazul meu ceva ce mi se pare a fi promisiunea unei măreții viitoare... o lumină, ceva... îmi place mult să mă gîndesc la aceasta. Iar apoi, să mi se întîmple ca un gînd oarecare să mă arunce la pămînt, să mă facă să mă zvîrcolesc în chinuri sub povara lui, doar pentru că e josnic și urît ?

În ultimele două, trei zile mi-a mers foarte prost. Cînd nu eram ocupată cu învățatul, mă întrebam cu teamă ce-i de fapt cu mine și dacă nu mai există pentru mine vreo nădejde pe pămînt. Mi-era teamă să răspund la propria mea întrebare și încercam să rîd de toate astea. Am fugit la pian și, supărată pe zdrăngănitul meu, am uitat de cealaltă supărare ; dar, de îndată ce m-am oprit, am simțit iar o depresiune, ca și cum aș fi stat în lanțuri la închisoare. Am sărit în picioare, strigînd că nu mai pot îndura. Mă voi spovedi lui Thyrsis, mi-am spus ; dar nu, mai bine mor ! am adăugat îndată. Nu mă va mai putea suferi apoi, mă va crede bună de casa de nebuni. Vai, de ce îmi e hărăzit blestemul acesta ? Apoi, nu știu cum, mi-am închipuit că aș fi și vorbit cu tine și că tu mai întîi rîzi, apoi mă compătimești, că mă iei de mînă și-mi spui : «Vino, vei găsi frumusețea, vino, biată făptură nefericită și dragă !» Aveam impresia că toate acestea s-au petrecut în realitate și m-am simțit ușurată, ca și cum aș fi respirat aer curat.

O, sfinte Doamne, cînd mă gîndesc că m-am înjosit atît ! Capul mă doare și sînt amețită. Abia îmi vine să cred că am fost în stare să-ți scriu despre ceva de care mi-e atît de rușine, deși n-am nici o vină, încît abia îndrăznesc să țin capul sus. Cred că, în scurta mea viață, am ispășit păcatele multor suflete".

3.

La aceste rînduri scrise cu ani în urmă, Corydon adăugase acum următoarele :

„Te rog să mă crezi că nu ți-am trimis aceasta atunci, nu pentru că mi-era teamă s-o fac sau pentru că n-aș fi avut încredere în iubirea ta, ci numai din pricină că nădăjduiam să-mi pot birui singură morbida stare sufletească ; simțeam că ar fi laș din parte-mi să renunț la luptă înainte de a fi folosit toate armele mele. Pe de altă parte, dacă îți scriu acum, nu înseamnă că n-am izbutit să înving gîndurile acelea respingătoare sau că aș sta încă sub influența acelui obicei bolnăvicios. Sînt o femeie în toată firea și nu mă mai tem de cuvinte ; mi-am repe-

tat aceasta de sute de ori ; și acesta-i chiar adevărul, dar, într-un fel, parcă nu e chiar așa. Totul e atît de complicat ; nu ajung să mă lămuresc o dată definitiv. Nu mai mi-e teamă de nici un gînd urît, dar rămîne faptul că s-a întîmplat să mă tem ; deci, mă tem să nu-mi fie teamă. Apoi, deodată, mă simt copleșită de rușine ; cum poate un om să se teamă de teamă ?

Thyrsis, pe cînd îți scriu toate acestea, văd limpede ce stupidă și ireală e toată chestiunea ; din nou simt impulsul să rup această scrisoare și să alung din minte-mi ceața de spiriduși. Văd că tăinuirea și singurătatea îmi hrănesc frămîntările. Dacă aș fi fericită, dacă aș fi ocupată alături de tine, asemenea idei n-ar avea nici o putere asupră-mi. Dar gîndește-te cum e să fii singură și deznădăjduită ! Nu vreau să-ți împovărez inima, tu ai și așa destule necazuri, dar, vai, Thyrsis, e îngrozitor că trebuie mereu să aștepți, s-aștepți, s-aștepți ! Copilul mă trezește noaptea și stau ceasuri întregi fără să dorm ; în timpul acela trebuie cel mai mult să mă lupt cu gîndurile. De luni de zile n-am mai apucat să dorm patru ore în șir pe noapte !

Nu, nu sînt nebună, îmi spun ; nu sînt nebună ! Împrejurările sînt acelea care m-au aruncat în mizeria aceasta, în melancolia aceasta deznădăjduită. Viața mea așa a fost, de la începutul ei ; ce ființă veselă și curajoasă aș fi devenit dacă aș fi avut ceva mai mult noroc ! Asta o știu precis ; dar și tu trebuie să mi-o spui și să mă întărești în această credință".

Thyrsis citi scrisoarea aceasta cu mai puțină surprindere decît își închipuise Corydon ; de mult observase că o tulbură ceva. Rămase, totuși, impresionat de tonul dureros al scrisorii. Inima i se strînse de teamă ; să fie totuși ceva anormal la mijloc ? Își dădu seama îndată că n-avea voie să manifeste față de ea nici o temere în acest sens ; cea mai neînsemnată aluzie putea s-o ducă la disperare. Dimpotrivă, trebuia să micșoreze răul în ochii ei, trebuia s-o ajute să ia totul în rîs, după cum îl și rugase.

Se duse s-o întîlnească în parc și o găsi într-o stare de grozavă agitație. Nici nu pusese bine scrisoarea la cutie și-i și păru rău ; se temea că el va fi acum dezgustat de ea. Acum, cînd văzu că nu era cazul, că o iubea ca și mai înainte și avea încredere într-însa, fu în culmea fericirii și recunoștința ei nu mai cunoștea margini.

— Prostuţo ! îi spuse Thyrsis, nu e absurd să te ruşinezi doar din pricina unui gînd ? Din moment ce există lucruri urîte pe lume, nu trebuie să ştim de ele ? Şi de ce să ne speriem atunci cînd le descoperim undeva în mintea noastră ?

— Dar, Thyrsis, exclamă ea, sînt atît de respingătoare!

— Adevărat, spuse el, dar cu cît le urăşti mai mult, cu atît mai mult te chinuiesc.

— Da, tocmai asta e ! exclamă ea.

— Dar ce rău îţi pot face ele ? Au vreo înrîurire asupra caracterului tău ? Nu, hotărît că nu ! Trebuie să-ţi spui singură că totul e în legătură cu structura anumitor celule ale creierului tău şi atît. Nimic n-ar fi mai zadarnic decît să faci sforţări ca să uiţi. Tocmai aceste sforţări te fac să te gîndeşti la ceea ce vrei să uiţi !

În felul acesta, Thyrsis îi mai vorbi mult timp. O puse să-i promită că în viitor îi va povesti toate obsesiile ei, fără a se lăsa copleşită de teamă sau de ruşine. Astfel, de aici înainte, avu de ascultat lungi relatări asupra vieţii ei sufleteşti. Îi ajută, pe cît fu în stare, să alunge spiritele rele din cărările întortocheate ale creierului ei. De fiecare dată discutau chestiunea temeinic şi o credeau rezolvată definitiv ; dar mereu intervenea ceva nou şi trebuia s-o ia de la capăt. Thyrsis trebui să adauge la toate grijile sale şi pe aceea de psihiatru ; îşi reîmprospătă cunoştinţele de franceză, citi tratate savante asupra cercetărilor de la **Sapêtrière** şi se informă asupra teoriilor „Şcoalei de la Nancy".

4.

Trecu încă o lună fără ca norii să se risipească ; situaţia lor nu se îmbunătăţi cîtuşi de puţin. Părinţii reînnoiră lui Corydon interdicţia de a se vedea cu soţul ei, astfel că durerea ei sporea din zi în zi. În sfîrşit, trimise lui Thyrsis o nouă scrisoare, care trăda o extremă disperare. „Trebuie să se întîmple ceva, se gîndi el, căci dînsa e pe cale să-şi piardă minţile". Thyrsis nici nu şi-ar putea închipui cît de ruşinoasă e situaţia ei şi cîte umilinţe trebuie să înghită în fiecare zi. „Îţi spun că situaţia asta

e ca un fier roșu aplicat pe sufletul meu", scria ea. „Niciodată nu voi uita zilele acestea. Sînt mistuită de rușine ; am pierdut orice considerație de sine și orice bucurie de viață ; puterea mea de acțiune e nimicită și abia mai sînt în stare să cuget limpede. Vin la noi feluriți oameni, rude, cunoscuți, chiar și străini, și toți discută cazul meu și își vîră nasul în treburile mele. Îi aud cum stau alături, în salon, și coboară vocea tocmai atît ca eu să-i pot auzi. «El tot nu și-a găsit o slujbă ?», «Dar de ce nu termină o dată cu el, nu s-a săturat încă ?» Personalul de serviciu mă bîrfește necontenit, chiar fosta mea doică a ajuns să mă disprețuiască și să mă insulte, iar eu n-am curajul să-i răspund cum se cuvine ! Azi era cît p-aci să turbez de furie ; m-am repezit în odaia de baie, am încuiat ușa și m-am trîntit pe podea. Deodată, m-am pomenit mușcînd rogojina, de necaz ; acesta e purul adevăr. Iată unde am ajuns !

Trebuie să mă scoți de aici, trebuie să scăpăm din orașul acesta dușmănos. Hai, să plecăm împreună undeva departe, să trăim cum vom putea ; prefer să mor de foame decît să continui viața pe care o duc acum. Să plecăm la țară, Thyrsis. Tu vei putea cîștiga cîțiva dolari pe săptămînă, fie și ca lucrător cu ziua la o fermă, tot va fi de zece ori mai bine decît acum."

Misiva aceasta îl făcu pe Thyrsis să-și bată capul în căutarea unui nou plan. Pînă la urmă, hotărî să se adreseze lui Barry Creston. Îi trimise o scrisoare, povestindu-i truda zadarnică pe care o avusese cu piesa și înfățișîndu-i situația deznădăjduită în care se afla acum. Știa, spunea mai departe, că domnul Creston arătase interes pentru piesa lui și că era un om care avea înțelegere pentru artiști și nevoile lor. Ar putea să-i împrumute două sute de dolari, sumă care i-ar îngădui să creeze o nouă operă ?

O săptămînă întreagă așteptă un răspuns. Cînd sosi, în sfîrșit, o scrisoare, o deschise cu degetele tremurînd de înfrigurare. Spera că din plic va cădea un cec ; dar, vai, nu căzu nimic. „Am citit scrisoarea dumitale", îi scria tînărul prinț, „și am examinat cu atenție toate laturile chestiunii. Aș da urmare rugăminții dumitale, dacă n-aș nutri convingerea fermă că fapta mea va dăuna carierei dumitale de artist. Experiența trecutului arată în mod elocvent că marile opere de artă s-au născut toate sub presiunea nevoii. Sînt de părere că arta adevărată nu poate

fi sprijinită cu bani. Dumneata scrii pentru oameni ; trebuie să găsești, deci, calea de a-i sili să te asculte. Nu-mi vei fi recunoscător pentru rîndurile acestea acum, dar sînt sigur că va veni o zi cînd vei ști să le prețuiești mai bine".

După ce luă cunoștință de această comunicare, Thyrsis își munci creierii în căutarea unei persoane cu mai puține veleități de educator. Cu inima grea se așeză să-i scrie lui Robertson Jones. Îi arătă că ajunsese în această nefericită situație numai din pricină că închinase atîtea luni de muncă **Geniului.** Actorii fuseseră răsplătiți cel puțin pentru spectacolele în care jucaseră ; numai el, autorul, nu primise nici un ban. Îi cerea domnului Jones un împrumut personal, o sumă care să-l scoată din impasul de acum, și-i făgăduia să-i restituie banii cît mai curînd cu putință. Drept răspuns, domnul Jones îi trimise următoarele rînduri : „Deoarece căderea dumitale se datorește numai și numai încăpățînării dumitale, găsesc că greutățile pe care le întîmpini acum sînt cu totul la locul lor și menite să-ți vîre în cap, cu de-a sila, învățămintele pe care ai refuzat să le primești de bună voie".

5.

Dar, din fericire, existența unui scriitor independent cunoaște multe culmi și abisuri. O zi după primirea acestei scrisori, prima rază de soare străpunse norii deznădejdii lui Thyrsis. Era o scrisoare de la reprezentantul unui teatru popular dintr-un oraș din Germaniă. „Binevoiți a primi felicitările mele pentru piesa dumneavoastră. Nu cunosc în toată literatura americană o operă de aceeași valoare. Mi-ar face multă plăcere s-o traduc în germană spre a o face cunoscută în patria mea. Posibilitățile noastre nu ne permit să vă oferim decît o sumă modestă, dar sînt sigur că piesa dumneavoastră va găsi multe aprecieri favorabile".

Thyrsis răspunse pe un ton cordial, scriind că se bucură de orice retribuție, cît de mică și alăturînd scrisorii o copie de pe manuscrisul **Geniului.** Două zile mai tîrziu,

se petrecu al doilea eveniment, care avea pentru el şi mai multă însemnătate. Primi o scrisoare de la un editor, al treizeci şi şaptelea pe listă, căruia îi trimisese **Descoperitorul adevărului.** Necontenitele eşecuri întîmpinate cu această carte îl descurajaseră într-atît pe Thyrsis, încît acum o trimitea mai mult din obişnuinţă, fără să-şi mai facă vreo nădejde în legătură cu ea. Mare fu, de aceea, surprinderea lui cînd desfăcu scrisoarea şi citi că editorul acesta era dispus să-i publice cartea şi că-l ruga să vină la editură pentru stabilirea condiţiilor.

Thyrsis se duse fără întîrziere, întrebîndu-se tot drumul cam ce fel de făptură ciudată ar putea fi editorul acesta. Soluţia enigmei o găsi în faptul că editorul intrase abia de curînd în afaceri şi că încredinţase „partea literară" unui tînăr entuziast şi însufleţit de idealuri, care, la rîndul lui, deţinea acest post abia de o lună.

Editorul voia să publice cartea încă în aceeaşi primăvară. Era gata să plătească zece la sută drepturi de autor. Timidul scriitor îşi luă inima în dinţi şi ceru o sută de dolari avans ; cînd îi obţinu, bucuria-i fu adumbrită de regretul că nu ceruse o sută cincizeci.

În ziua următoare chiar, primi contractul şi banii. Thyrsis se minună de faptul că erau oameni care puteau semna un cec pentru o sută de dolari fără a clipi măcar din ochi. Plăti toate datoriile pe care le avea, precum şi o notă pe care i-o prezentase specialistul de nervi al lui Corydon. Ca urmare a unor dese dureri de cap şi de şale şi a altor obscure mizerii, Corydon îşi luase obiceiul să consulte mulţi asemenea specialişti. Domnii aceştia amabili îşi păsuiau clienţii cu plata consultaţiilor pînă se strîngea o notă mai mărişoară ; cum se întîmpla ca Thyrsis să cîştige ceva bani, datoriile de acest fel înghiţeau cea mai mare parte a lor.

Aveau acum o nouă nădejde care să-i amăgească ; alte corecturi de citit şi, la timpul potrivit, alte recenzii. Dar înainte de toamnă nu puteau conta pe nici un ban ; rămînea, deci, problema verii. Ca de obicei, Thyrsis urzea planuri peste planuri, muncindu-şi creierii şi încercînd sute de posibilităţi ; capul lui semăna cu un laborator fremătînd de activitate, din care oră de oră ţîşneau noi planuri, noi intenţii, noi încercări. În acest timp, undeva, în adîncul sufletului său, încolţea o nouă operă care în-

tr-o zi avea să iasă la suprafață și să pună stăpînire pe el, izgonind orice alt gînd din conștiința lui.

Oamenii continuau să-i repete formula lor searbădă : „Caută-ți o slujbă ! Caută-ți o slujbă !“ Thyrsis îi asculta și, cu răbdare de înger, se apuca să le explice pentru a mia oară rosturile inspirației. Nu era încăpățînare din partea lui, nici înfumurare, după cum nu era nici lenevie. În el sălășluia o putere ; n-o crease și n-o putea scoate de acolo ; o putere care punea stăpînire pe el fără a-l anunța și fără a-i cere voie ; o putere care-i cerea să săvîrșească anumite fapte și care-l rupea în bucăți dacă nu le săvîrșea. Era el de condamnat pentru că nu putea acționa ca ceilalți oameni, pentru că nu putea purta de grijă familiei sale ? N-avea el însuși cel mai mult de suferit de pe urma acestei forțe străine ? Avea el oare parte de vreunul din bunurile care făceau bucuria vieții umane ? Nu i se refuzaseră cele mai elementare drepturi, nu i se răpea și bruma de considerație de sine de care avea atîta nevoie ? Era de admis ca orice javră să-l adulmece și orice pungaș să-l insulte numai pentru că era sărac și căzuse în noroi ? Era oare cu putință ca în toată lumea aceasta civilizată, cu bogăția și puterea ei, cu știința, educația și cultura, cu arta și religiile ei, să nu se găsească un singur om, bărbat sau femeie, care să aibă pentru situația lui o fărîmă de înțelegere și un pic de considerație pentru el ?

6.

Thyrsis elaboră alt plan. Dacă ar găsi o editură care să-i publice piesa sub formă de carte, ar obține ceva bani și ar atrage și atenția vreunui actor sau director de teatru. Duse manuscrisul prietenului său, domnul Ardsley, care-i spusese că publicarea piesei n-ar fi deloc rentabilă pentru editură și care nu uită să-i facă și acum reproșuri pentru faptul că nu ar fi scris „practicul“ roman popular. De la el, Thyrsis se duse la editura al cărei lector principal era profesorul Osborne și astfel avu prilejul să mai stea o dată de vorbă cu acest reprezentant al criticii oficiale.

„Las că-i arăt eu într-o zi !“ își spusese Thyrsis după ultima lor convorbire. De astă dată ajunse, în sfîrșit, „să-i arate“. Publicarea piesei n-ar fi deloc rentabilă, îi declară și profesorul, de aceea n-ar putea-o recomanda editurii ; dar, din punctul de vedere strict literar, ar fi o lucrare de valoare, s-ar putea chiar spune că e o operă însemnată.

— De ce nu se poate afirma aceasta cu certitudine ? întrebă autorul.

— Pentru că nu sînt încă sigur dacă violonistul dumitale e, într-adevăr, un geniu sau pretinde numai că e ca atare.

Thyrsis cugetă o clipă.

— Dar tocmai aceasta este o premisă esențială a piesei.

— Da, e adevărat, recunoscu profesorul.

— Ar trebui să existe un mijloc de a hotărî într-o chestiune atît de însemnată.

— Da, ar trebui.

— Și nu este ?

— Nu... mă tem că nu. Știm pînă acum prea puțin despre firea geniului...

— Domnule profesor, îl întrerupse Thyrsis, dumneavoastră sînteți doar critic, scrieți cărți despre natura criticii. Aceasta e doar chestiunea fundamentală, la care trebuie să răspundă un critic.

— Știu, spuse profesorul Osborne.

— Și totuși, cînd vă aflați în fața unui caz concret, ezitați să pronunțați o judecată hotărîtă.

— Vezi dumneata, îți trebuie ani ca să poți spune cu certitudine dacă un artist e genial sau nu.

— Aveți dreptate. Dar, pînă atunci, artistul a murit de mult de foame.

Se născu o pauză.

— Ați cunoscut ceasuri de experiență poetică ? întrebă Thyrsis. Vreau să spun : ați trăit vreo oră de inspirație ?

— Nu, n-aș putea spune.

— Așadar, prejudecățile pe care le pronunțați nu provin niciodată din cunoașterea directă, proprie ?

Profesorul șovăi.

— Îți vorbesc acum deschis... începu el.

— Știu, îl întrerupse Thyrsis. Și apreciez acest fapt. Înțelegeți, desigur, că este pentru mine de mare impor-

tanță să lămuresc acest punct. Am avut mereu impresia aceasta despre dumneavoastră, am avut-o și la atîția alții care s-au apucat să mă critice. Și, totuși, trebuie să port stigmatul condamnării.

— Eu nu te-am condamnat niciodată ! interveni profesorul.

— Cum, nu m-ați condamnat ? exclamă Thyrsis. Dar nu mi-ați spus că dintre toți elevii cursului dumneavoastră eu sînt acela care se pricepe cel mai puțin la scris ? Și vorbeați ca profesor, ca autoritate în materie !

— Doamne, dar de unde să fi știut eu atunci...

— Înțeleg, înțeleg. Am încercat atunci să vă explic că vreau să creez literatură în adevăratul sens al cuvîntului, și dumneavoastră m-ați hrănit cu formule seci... m-ați pus să scriu despre „Datoria studentului de a practica atletismul !"

— Nu văd cum ar putea fi îndemnați elevii de școală să scrie opere de artă, să creeze literatură adevărată.

— Cel puțin n-ar trebui să folosiți o metodă care să împiedice de la scris pe cei care s-ar simți chemați.

— Găsești metoda mea chiar atît de greșită ? întrebă profesorul, oarecum tulburat.

— Cît se poate de greșită.

— Și ce ai propune dumneata ?

— Căutați să dați elevilor dumneavoastră prilejul de a simți o singură emoție mai adîncă în legătură cu viața, de a avea un singur gînd ce merită a fi gîndit. Atunci veți putea vedea care dintre ei sînt chemați să scrie și care nu.

7.

Thyrsis citea mereu în ziare despre oameni de bine. Ca și altădată, scrise cîtorva dintre ei, înfățișîndu-le situația lui deznădăjduită. Îi ruga să-l creadă că nu cere altceva decît modeste mijloace de trai pentru o bucată de timp. Le trimitea și cărți, articole și manuscrise, cu rugămintea de a le citi și de a-și da singuri seama dacă merită să fie ajutat sau nu. De astă dată, strădaniile sale avură un rezultat neașteptat : unul din acești filantropi îi răspunse. Îi scria că nu e de acord cu vederile lui Thyrsis,

dar că apreciază puterea scrisului său și crede că-l așteaptă un mare viitor. Thyrsis se grăbi să profite de acest prilej neașteptat și răspunse cu altă scrisoare, una din cele mai puternice și mai pătimașe pe care le scrisese vreodată.

Vorbi despre noua operă pe care o visa. De ani de zile studia istoria țării sale, simțindu-se cu deosebire atras de epopeea războiului civil ; acum avea de gînd să scrie o carte care să fixeze în eternitate acest război, care să cuprindă toate semnificațiile lui, așa cum un pahar de vin bun conține bogatele arome ale viței din care a fost făcut. Războiul civil îi apărea ca o titanică încleștare, ca frămîntarea din care s-a născut națiunea americană. Era de mirare că un asemenea eveniment inspirase atît de puține opere artistice. Se scriseseră vreo zece poezii despre el, dar nici un roman care să depășească nivelul literaturii pentru tineret.

Thyrsis plănuia o formă nouă pentru această carte : o serie de imagini scurte dar pline de viață, luminînd pînă în inima națiunii, descoperind toate aspectele iureșului de întîmplări. Pomeni cîteva dintre scenele care-l obsedau mai mult și pe care le și plăsmuise în minte. De pildă, noaptea de iarnă din șanțurile de la Marye's Heights, unde morții și muribunzi erau îngrămădiți unii peste alții, făcînd să suspine de deznădejde sufletul unui întreg popor. Noaptea de pe cîmpul de luptă de la Gettysburg : un tînăr soldat care zace pe moarte are, în delirul agoniei sale, viziunea oamenilor victorioși ai viitorului călcînd în șiruri nesfîrșite pe pămîntul sfințit de sîngele atîtor jertfiți. Apoi îngrozitoarele scene de la Andersonville, fuga, istovitorul marș de moarte, prin mii de primejdii ; asediul și capitularea orașului Petersburg și, în sfîrșit, priveliștea trupelor istovite trecînd timp de două zile pe străzile capitalei cucerite. Din asemenea scene, scrise Thyrsis, s-ar compune cartea lui, dacă lipsa a două sau trei sute de dolari nu l-ar sili să-și înăbușe viziunile.

Filantropul îi răspunse și la această scrisoare, invitîndu-l pe poet să-i facă o vizită ca să poată sta de vorbă ; alătura și costul unui bilet de tren pînă la Boston. Thyrsis nu se lăsă mult rugat și, astfel, avu prilejul să cunoască o lume cu totul nouă, mai bine zis un întreg sistem de lumi cu totul noi. Bostonul trecea drept Atena Americii, se credea centrul lumii, buricul universului. Aici toată lumea idolatriza cultura, trăia pentru artă, literatură și

metafizică. Şi spre a i se arăta că în acest oraş nu putea fi vorba de snobism, flămîndul poet fu invitat în mai multe rînduri la ceai şi i se deschiseră uşile celor mai artistocratice case.

Thyrsis se simţi foarte ciudat printre oamenii aceştia, care stăteau în genunchi în faţa altarului propriei lor istorii literare. Pretutindeni păşeai aici pe pămînt sacru ; chiar în casele acestea locuiseră poeţi nemuritori, formele lor pămînteşti se odihniseră pe aceste scaune şi aureola lor părea încă a dăinui în lumina tulbure a acestor saloane. Se aflau încă în viaţă bătrîni care se bucuraseră de fericirea de a-i cunoaşte personal. Povestirile acestora erau ascultate cu evlavie. În fiecare casă întîlneai cîte un om care scria biografii şi memorii despre ei, le edita scrisorile şi jurnalele, scria eseuri, aprecieri, critici şi adnotări sau alcătuiau cataloage şi bibliografii cu privire la operele lor. Spre a fi vrednic de a te împărtăşi de harul unor asemenea influenţe, trebuia să-ţi păstrezi mintea curată ca un templu, ca un lăcaş al tăcerii şi seninătăţii în care nu poate pătrunde nimic comun ; trebuia să rămîi cu sufletul închis pentru tot freamătul acestei lumi desfrînate şi egoiste şi, înainte de toate, trebuia să păstrezi o atitudine de neîncrezătoare nepăsare faţă de tot ce îndrăznea să se intituleze „literatură“ în epoca aceasta de degenerare.

Cunoştinţa cu această mîndră aristocraţie a spiritului făcea, poate, atît cît îl costaseră casa, masa şi cele cîteva gulere curate. Cu reflecţiile acestea se mîngîie Thyrsis cînd, după o săptămînă de aşteptare, ajunse să stea de vorbă cu filantropul său. Acesta îi arătă pe larg că mila n-are efect bun asupra caracterului, distrugînd în om acele însuşiri de tărie şi iniţiativă care fac mîndria bărbatului.

8.

Printr-o coincidenţă curioasă, după ce reveni de la brahmanii din Boston, Thyrsis cunoscu pe Henry Darrell.

Într-o seară ploioasă, nimeri din întîmplare în sala unui ateneu popular, unde de trei ori pe săptămînă se ţineau conferinţe cu subiecte politice, sociale şi literare.

Sala, în care se aflau vreo două sute de persoane, era prost luminată și prost aerisită, dar Thyrsis se gîndi că era mai bine să stea aici decît afară, în ploaie. Pe tribună, cineva făcea tocmai prezentarea conferențiarului serii. Thyrsis luă loc și atunci îl văzu pentru întîia oară pe Henry Darrell.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, înalt și slab, cu o față înspăimîntător de palidă ; impresia de paloare era încă sporită de o barbă neagră ca pana de corb. La prima vedere, îți dădeai seama că omul acesta a suferit mult în viață.

Nu era un orator bun, în sensul convențional al cuvîntului. Se oprea de multe ori în mijlocul frazei ca să caute o expresie potrivită gîndurilor sale și se repeta des ; cu toate acestea, Thyrsis îl asculta ca vrăjit de la primul cuvînt. Vocea aceasta îl pătrundea ca un sunet de clopot. Niciodată nu auzise un orator care să pună întreaga sa fire și accentele sale cele mai tainice în cuvintele pe care le rostea. Frazele sale dezvăluiau perspective gigantice, simțeai suflarea fierbinte a unor destine seculare aflate în curs de împlinire, a unor nădejdi ce îmbrățișau întregul univers, a unor tinere forțe luptînd să se descătușeze și să fie născute. „Un profeț care în sufletul lui poartă viitorul întregii rase", cugetă Thyrsis. Imaginile pline de viață pe care le folosea, accentele patetice la care recurgea din cînd în cînd, luminau ca fulgerul și scoteau la iveală forțe care zăcuseră în stare latentă în fundul conștiinței și pe care le priveai înspăimîntat ca de ceva străin.

„Declinul civilizației" era subiectul pe care-l dezvolta. Zugrăvi civilizația modernă așa cum trebuia să se prezinte ochilor omului de rînd : un moloh gigantic care se hrănea cu vieți omenești, un monstru de a cărui stăpînire nu puteai scăpa nici în părțile cele mai îndepărtate ale pămîntului. Vorbi despre accidente, boli, moarte, despre șomaj și foamete, despre munca femeilor, prostituție, război. Ca și cum toți săracii și dezmoșteniții acestui pămînt, toți oamenii angrenați cu trup și suflet în procesul întins cît lumea al economiei mondiale, ar fi căpătat un singur glas ; acest glas era el. Demonstră că mizeria acestei mari majorități trăgea la pămînt toată societatea ; lanțul care ținea pe rob era legat și de piciorul stăpînului. Din mizeria oamenilor de jos se trăgeau toate ulcerele și plăgile care supurau pe corpul societății. Marea și necruțătoarea mașină economică lucra fără răgaz ziua și

noaptea, hrănită de forţe imense şi inepuizabile. Din ce în ce mai adînc se afundau în mocirlă cei care — sus sau jos pe scara socială — munceau cu adevărat. Toţi făceau sforţări deznădăjduite ca să se salveze ; dar străduinţele lor erau sortite dinainte insuccesului, căci cangrena era prea adîncă şi prea mare ca să poată fi înlăturată fără o sforţare colectivă a tuturor oamenilor. Popoarele însă erau dezbinate şi duceau unele împotriva altora războaie de pe urma cărora omenirea nu putea decît să sufere. Astfel, încetul cu încetul, civilizaţia luneca înapoi în cazanul de topit din care abia fusese scoasă.

Thyrsis rămase atît de impresionat de cele auzite, încît, la sfîrşitul conferinţei, se urcă pe tribuna unde şedea Darrell, epuizat şi mai palid chiar decît adineauri ; în cîteva cuvinte şovăitoare îi ceru adresa ca să-i poată scrie. Încă în aceeaşi noapte îi trimise o scrisoare în care se prezenta ca tînăr scriitor care ar dori să cunoască ideile şi scrierile lui Darrell.

Drept răspuns, primi de la Darrell o invitaţie la masă ; bineînţeles că acceptă.

Din întîmplare, înainte de a se duce, pomeni de acest fapt în faţa mamei lui.

— Darrell ! exclamă ea, îngrozită. Te pomeneşti că e vorba de Henry Darrell !

— Da, de el, spuse Thyrsis. Dar de ce ?

— Şi vrei să iei masa cu omul acesta ?

— Da. Dar de ce nu ? întrebă el, uimit.

— N-ai citit nimic în ziare despre monstrul acesta ?

— Ce vrei să spui ?

— Un om care şi-a părăsit nevasta şi copiii, lăsîndu-i să moară de foame şi care a fugit cu o femeie bogată !

Thyrsis îşi aminti în mod vag cîteva titluri senzaţionale despre preotul şi profesorul universitar care săvîrşise aceste revoltătoare fapte ; ziarele îl atacau şi pentru faptul că pornise o mişcare împotriva corupţiei pe care el o vedea dominînd în viaţa politică şi economică a Statelor Unite şi că propovăduia diferite reforme sociale. Îşi aduse aminte şi de o femeie frumoasă şi elegant îmbrăcată, pe care, la conferinţă, o văzuse alături de Darrell.

Dar toate acestea nu-l tulburau deloc, căci demult ajunsese la concluzia că, în chestiunile sexuale, fiecare ar trebui lăsat să-şi găsească fericirea în felul şi după voia lui. Prima lui pornire fu chiar să admire pe un om

care avusese tăria să înfrunte lumea tocmai pe această temă. Dacă regreta ceva, era că vorbise față de mama lui, căci ea începu să plîngă cînd își dădu seama că el va da curs invitației. Era doar cea mai mare înfrîngere pe care o suferea ea în viață, ca fiul ei, pe care-l destinase unei cariere de înalt prestigiu, să stea la masă cu Henry Darrell și amanta lui.

9.

Darrell locuia cu soția sa la o pensiune. Thyrsis găsi că era o femeie de o rară frumusețe. Cînd coborîră toți trei în sala de mîncare, ochii tuturora se îndreptară asupra lor. Thyrsis avea sentimentul că săvîrșise o faptă extrem de cutezătoare. Și, cu toate acestea, nu-și putea închipui că omul din fața lui era capabil să facă vreun rău ; avea o voce blîndă, un zîmbet de om bun și o înfățișare extrem de atrăgătoare. Era îmbrăcat în negru și purta un fular de mătase neagră în jurul gîtului, astfel încît paloarea feței sale ieșea și mai mult în evidență. Thyrsis nu întîlnise niciodată un om cu care să se împrietenească atît de repede. Darrell avea ceva de copil, ceva care cerea afecțiune și simpatie.

Dar, în același timp, era un gînditor de seamă și un om de cultură în adevăratul sens al cuvîntului. Cercetase regiunile cerești ale gîndului cu un puternic telescop, călătorise mult, cunoștea limbile multor popoare și literatura și artele fiecăruia. Dar tot ce dobîndise de afară era impregnat de propriul său spirit, astfel încît a discuta cu el însemna a descoperi picioarele de lut ale multora dintre idolii în care credeai.

Vorbi despre Dante și Michelangelo pe care-i admira ; din cuvintele sale reieșea cît de nepieritoare îi erau orele pe care le petrecuse sub frescele titanice ale ultimului. Apoi vorbi despre Mazzini, a cărui însemnătate ca scriitor nu era încă îndeajuns de apreciată în lume și despre Wagner, a cărui muzică o prețuia mai puțin decît opera-i critică și polemică. Thyrsis află multe despre artiștii moderni din Europa care stîrniseră adevărate revoluții în domeniul artei și despre care el nu auzise încă nimic. Va

veni timpul, spuse Darrell, cînd americanii vor descoperi marile curente ale gîndirii și artei contemporane și se vor rușina de propriul lor provincialism. America e încă înapoiată în multe privințe. Revoluția n-a fost decît o răscoală a moșierilor și negustorilor. Nici despre războiul civil n-avea Darrell o părere mai bună ; dimpotrivă, îl socotea de-a dreptul o crimă împotriva națiunii americane.

Cînd Thyrsis plecă acasă, în seara aceea, ducea cu sine multe idei noi asupra cărora rămînea să mai mediteze. Darrell îi dăduse și o seamă de scrieri și predici ale sale, produsul a zece ani de luptă spre a da mai multă autoritate învățăturilor lui Christos în sînul Bisericii creștine. Thyrsis citi încă în aceeași noapte una din aceste scrieri, o cercetare a lumii din punctul de vedere al artistului, al creatorului cu gîndul. Rămase entuziasmat de măreția acestei lucrări, care i se părea un ecou venit din propriul său suflet. Înainte de a se culca, se așeză și-i scrise o scrisoare lui Darrell, povestindu-i luptele și înfrîngerile sale. „Nu vă rog să mă ajutați pe **mine**“, îi scrise, „vă rog numai să-mi citiți opera și să hotărîți apoi dacă merită să fie sprijinită. Oricît de penibil îmi este s-o spun, trebuie să mărturisesc că sînt la capătul forțelor mele și dacă nu se va ivi vreun ajutor de undeva, nu știu ce se va întîmpla cu mine“.

Thyrsis apelase pînă acum la tot felul de oameni mari din toate domeniile, redactori, editori, scriitori, profesori universitari, preoți, politicieni, mari financiari și filantropi. Acum se adresa pentru întîia oară unui reformator social și cultural și unui om la care descoperise mult suflet. Degetele îi tremurau cînd deschise scrisoarea de răspuns a lui Darrell. Dacă și acesta era ca toți ceilalți...

Dar, nu, era altfel ! „Scumpe confrate“, îi scria, „înțeleg situația dumitale și prețuiesc puterea cu care o înfrunți. Trimite-mi fără întîrziere manuscrisele dumitale. Pornesc mîine într-un turneu de conferințe și voi citi totul pe drum. Îndată după întoarcere îți voi da de știre. Deocamdată, mai trebuie să adaug că subvenționez două ziare și ajut pe mulți particulari ; afară de asta, resursele mele au fost în mod absurd exagerate de presă. Îți scriu toate acestea pentru ca închipuirea dumitale să nu exagereze măsura eventualului meu ajutor“.

10.

Thyrsis îi trimise manuscrisul piesei sale, un exemplar al primului său roman și corecturile **Descoperitorului adevărului.** Apoi petrecu două săptămîni de încordată așteptare. Nu-și putea închipui că un om ca Henry Darrell nu va avea înțelegere pentru opera lui ; dar după atîtea eșecuri și dezamăgiri, îi era greu să mai spere în ajutorul vreunui om.

În sfîrșit, sosi răspunsul lui Darrell, o scrisoare pătrunsă de căldură și în care îi arăta lui Thyrsis lipsurile operei sale, mai ales lipsa de maturitate, dar recunoștea cu francheţe meritele și puterea ei. Scrisoarea se încheia cu următoarea frază plină de însemnătate : „Sînt gata să te ajut în limita puterilor mele și aștept vizita dumitale ca să stăm de vorbă asupra acestei chestiuni".

Thyrsis se duse în grabă la el. Darrell îl primi în odaia sa de lucru și acolo îi povesti viața lui. De mic copil trebuise să-și cîștige pîinea pe stradă ; fusese mai întîi vînzător de ziare, apoi lustragiu. Odată, cînd fusese bolnav, farmacistul îi pusese din greșeală o substanță otrăvitoare în doctorie și de atunci cunoștea mai multe zile de boală decît de sănătate. Încă din tinereţe simțise vocația să devină preot ; neavînd bani, făcuse pe jos drumul pînă în orașul la a cărui universitate avea de gînd să studieze teologia ; ajunsese acolo istovit și cu picioarele umflate și cu ultimul cent cumpărase o carte poștală spre a-și vesti mama că era sănătos. Mai tîrziu, ca preot și profesor universitar, ajunsese să-și dea seama că, sub aspectul de civilizație al Americii se ascundeau multe rele sociale care nu puteau fi îndreptate din pricina corupției întinse peste tot. Atunci luase hotărîrea ca, în ciuda tuturor împotrivirilor și a oricărei prigoane, să lupte pentru instaurarea dreptății și cinstei în toate compartimentele, de sus pînă jos, ale vieții sociale americane.

— Cunosc încă prea puțin ideile dumitale, interveni Thyrsis, scrupulos ca întotdeauna. Am intenția să le studiez. Dar s-ar putea ca ele să nu mă convingă ; și n-aș vrea ca asupra ajutorului dumitale să planeze vreo prezumție greșită.

Darrell schiță un zîmbet fin.

— Mă aflu în slujba adevărului, răspunse el.

Discutară despre Thyrsis şi nevoile lui. Tînărul poet expuse în mod amănunţit situaţia sa materială. În toamnă va obţine cu siguranţă ceva bani pentru noua lui carte ; pînă atunci ar vrea să plece cu familia la ţară. Pentru întreţinere, i-ar ajunge treizeci de dolari pe lună. Ar fi, deci, vorba, în total, de vreo două sute cincizeci de dolari. Darrell spuse că-i va da suma aceasta, iar Thyrsis rămase locului, incapabil să-i mulţumească — astfel îi tremura vocea — şi cu ochii umeziţi de lacrimi.

Cînd îşi reveni puţin, povesti prietenului său despre opera pe care avea de gînd s-o scrie. Darrell se exprimase în sensul că războiul civil fusese o crimă împotriva naţiunii americane. Thyrsis nu putea înţelege aceasta.

— Eu cred în ţara mea ! spuse el. America a mai luptat pentru ţeluri înalte... şi le va atinge odată ! Sînt convins că oamenii trebuie numai scuturaţi bine ca să-şi dea seama în ce stare ruşinoasă au ajuns.

Darrell îi strînse braţul şi-i răspunse zîmbind :

— Să nu discutăm acum despre războiul civil. Dumneata scrie-ţi cartea aşa cum voiai.

Îndată după convorbire, Thyrsis se duse acasă la Corydon. Se simţea ca un sol care aduce mîntuirea unui oraş împresurat. Ce fericire pentru ei ! Recunoştinţa lor faţă de Darrell n-avea margini ; Thyrsis îi cîntă elogiul cu înflăcărare. În acelaşi timp, aduse lui Corydon invitaţia de a veni cu el, săptămîna viitoare, la o mică recepţie dată de binefăcătorul şi noul lor prieten. Darrell ar vrea s-o cunoască, spuse el ; Corydon nu era mai puţin dornică să-l cunoască pe Darrell.

Dar, din nefericire, întîlnirea aceasta nu dădu rezultatele scontate. Thyrsis înţelese acum la ce se referise soţia lui atunci cînd îi scrisese că suferinţele şi umilinţele pe care le îndura fără încetare îi afectau caracterul. Îi era cu neputinţă să stea în societate cu oameni de formaţie intelectuală. Oamenii despre care era vorba aici erau bărbaţi şi femei cu personalitate puternică, dotaţi cu mult simţ critic şi neîndurători faţă de orice fel de slăbiciune. Iar Corydon era conştientă de toate lipsurile pe care le avea şi sensibilitatea ei faţă de părerea altora despre ea atingea aproape morbidul. Trebuie să fi făcut, într-adevăr, o impresie ciudată stînd astfel printre oamenii aceştia ; într-o rochie neagră cu guler de dantelă, pe care şi-l împrumutase special pentru ocazia aceasta şi

cu fața ei tristă, în care ochii cei negri apăreau nefiresc de mari. Se vorbea tocmai despre politică ; și Corydon nu era deloc versată în acest domeniu. Putea numai sta într-un colț, ascultîndu-l pe Thyrsis și simțindu-se grozav de umilită.

Situația deveni și mai neplăcută mai tîrziu, în cursul serii, cînd își făcu apariția un „leu" literar, unul dintre puținii scriitori moderni ale cărui cărți Corydon le cunoștea și iubea. El îi fu prezentat, dar în clipa următoare nu-i mai dădu nici o atenție ; prefera să se întrețină cu o poetă din East Side, care știa să-și exprime părerile în mod curgător. Corydon se pomeni, deodată, într-un colț, în tovărășia unei doamne bătrîne pe care n-o cunoștea. Una din ciudățeniile lui Corydon era că nu putea suferi cucoanele bătrîne. Cea lîngă care stătea acum începu s-o chestioneze despre alimentarea sugarilor și, pînă la urmă, îi declară pe ton mustrător că nu era încă destul de matură pentru răspunderea de mamă.

În drum spre casă își vărsă amarul în fața lui Thyrsis.

— Sînt sigură că toți și-au spus că te-ai însurat cu o fată frumoasă, dar incultă.

— Tu nici nu le-ai dat prilejul să-și facă o părere mai bună despre tine.

— Dar ei nici nu vor să-și facă una mai bună ! exclamă Corydon. Părerea lor e fixată de mult : tu ești steaua, care se ridică și despre care lumea va mai avea de vorbit... iar eu sînt o prostie a ta din tinerețe. Trebuie să stau acasă și să am grijă de copil, iar pe tine toți te compătimesc.

— Ai prefera să te compătimească pe tine ?

— Aș vrea să mă lase toți în pace, atît ! Trebuie să plecăm de aici. Trebuie să am liniște ca să-mi recapăt considerația de sine.

Și astfel luară hotărîrea ca, peste cîteva săptămîni, la 1 aprilie, să scuture de pe picioare praful orașului. Trimiseră după cortul lor și celelalte lucruri pe care le aveau și începură să se intereseze de un loc pentru campament.

11.

Cîteva zile mai tîrziu, într-o dimineață de duminică, mama lui Thyrsis intră în odaia acestuia, fluturînd în mînă un exemplar din magazinul săptămînal al unui mare cotidian.

— Privește ! exclamă ea, agitată, de îndată ce trecu pragul.

Thyrsis luă ziarul și făcu ochii mari. Peste toată pagina întîi se întindea un articol, bogat ilustrat, purtînd în frunte două titluri cu litere de o șchioapă :

HENRY DARRELL ÎNTEMEIAZĂ O COLONIE A IUBIRII LIBERE !
FOSTUL PREOT ȘI PROFESOR UNIVERSITAR A CUMPĂRAT O FERMĂ, UNDE ÎNVĂȚĂTURILE SALE VOR FI PUSE ÎN APLICARE.

Darrell era înfățișat stînd pe o scară și lipind un afiș în care sfidează instituția căsătoriei. Alte fotografii arătau pe soția și copilul lui, precum și ferma pe care o cumpărase. Urma un lung reportaj asupra coloniei pe care avea de gînd s-o înființeze spre a putea propovădui și practica acolo teoriile sale asupra iubirii libere.

Lui Thyrsis îi veni amețeală.

— Nu cred nici un cuvînt, declară cu hotărîre, în timp ce mama lui își frîngea mîinile.

— Nu crezi ! exclamă ea. Uite, ziarul dă și prețul cu care a fost cumpărată ferma!

Thyrsis luă foaia și se duse acasă la Darrell ; acolo îl aștepta una din cele mai dureroase experiențe ale vieții sale.

Își găsi prietenul în starea unui om care a fost lovit de trăsnet. Chiar înfățișarea lui exterioară era schimbată; vocea îi tremura, iar ochii lui semănau cu ai unui smintit. Măsura camera cu pași mari ; privindu-l numai, te cutremurai.

Arăta cu degetul spre un maldăr de tăieturi de ziare puse pe o masă : primele comentarii de presă cu privire la ultima lui ispravă. O gazetă de seară, care avea un tiraj de aproape un milion de exemplare, îi dedica un articol de fond în care se putea citi, între altele, că „profesorul Darrell a adoptat morala maimuțelor superioare".

— Gîndeşte-te ! strigă el. Povestea aceasta va fi citită în toată America !

— Cum ? exclamă Thyrsis. Vasăzică, nu-i adevărat ?

— Adevărat ? strigă Darrell. Adevărat ? Cum poţi să mai întrebi ?

— Dar... colonia ! Ce-i ea de fapt ?

— Colonia nici nu există. Nici prin vis nu mi-a trecut să înfiinţez aşa ceva.

— Şi n-ai cumpărat nici o fermă ?

— Soţia mea a cumpărat una, acum un an şi mai bine ; era vorba să ne mutăm la ţară.

— Dar atunci, cum îndrăznesc oamenii aceştia...

— Cu mine îndrăznesc orice ! Orice ! strigă Darrell.

— Şi nu poţi să te aperi ?

— Să mă apăr ? În ce fel ?

Îi povesti lui Thyrsis cum se petrecuseră lucrurile. Soţia lui şi cu el veniseră la fermă ca să pregătească totul în vederea mutării lor. Deodată, apăruse în faţa lor o femeie care se prezentase ca autoarea unei serii de articole despre „reşedinţele rurale ale scriitorilor americani". Sub acest pretext, obţinuse de la ei o fotografie a casei, a lui Darrell, a soţiei lui şi a copilului său. Încercase să obţină şi o fotografie a bătrînei sale soacre. Aceasta, dînd bani pentru cumpărarea fermei, fu implicată şi ea în scandal, căci, la cîteva săptămîni după vizita acelei femei, apăru articolul în chestiune.

— Şi eu care credeam că ne vor lăsa, în sfîrşit, în pace ! şopti Darrell, tremurînd de indignare. Mă bucuram că totul s-a sfîrşit.

Se aşeză pe un scaun, ascunzîndu-şi obrazul între palme. Thyrsis îi puse mîna pe umăr. Darrell o cuprinse cu a lui.

— Ascultă, spuse el, dumneata poţi vedea lucrurile fără părtinire şi cunoşti şi lumea literară. Crezi că voi putea vreodată birui lovitura asta ? Nu vor fi zadarnice toate strădaniile mele ?

— Cum adică ? întrebă Thyrsis, nedumerit.

— Adică, vreau să spun... mai are vreun rost să continui a scrie ? Voi mai avea vreo înrîurire asupra publicului ?

Pe Thyrsis întrebarea aceasta îl atinse în mod ciudat. În genere, găsea că prietenul său ia lucrurile prea în tragic. Darrell era destul de bogat spre a putea duce o

viață independentă ; atunci, de ce era atît de impresionat de aceste atacuri ? Nefiind nevoit să trăiască din meseria lui, putea doar continua să scrie ce-i dorea inima.

— Prietene, spuse el, l-ai uitat pe Dante.

— Ce vrei să spui ?

— „Segui il tuo corso e lascia dir le gente !“ — cită Thyrsis ; apoi adăugă : Nu uita că e vorba doar de o campanie de presă. Nimeni nu crede asemenea născociri.

— O, toată lumea le crede ! Dumneata nu știi prin cîte am trecut eu ultima dată cînd am fost atacat ! Cei mai buni prieteni ai mei au început să mă ocolească. Preoți cunoscuți au refuzat să stea cu mine la masă. Asociațiile cărora le dedicasem zece ani de muncă s-au prăbușit toate. Am fost ostracizat, călcat în picioare... distrus !

— Prietene bun, nu înțeleg de ce te miră supărarea lumii, argumentă Thyrsis. Din moment ce te-ai apucat să propovăduiești învățături care oamenilor li se par absurde, cum vrei să eviți atacurile ? Sau n-ar fi trebuit să pornești la drum, sau trebuie să fii gata să iei asupră-ți orice pătimire. Gîndește-te, ai călcat doar legile cu privire la căsătorie.

— N-am călcat nici o lege ! exclamă Darrell.

— Cum, n-ai călcat ?

— N-am călcat nici una din convențiile sociale. Am făcuț totdeauna tot ce cere lumea.

Thyrsis nu mai știa ce să creadă.

— Cum... bine, dar... dumneata și... și doamna Darrell... doar nu sînteți căsătoriți ?

— Căsătoriți ? Cum să nu ! exclamă celălalt. Ne-am cununat aici, la New York, la biserică.

Thyrsis era mut de uimire.

— Eu... eh habar n-am avut ! bîigui el. Credeam...

— Vezi cum se înghit minciunile ? Chiar și dumneata le-ai înghițit !

Trecu cîtva timp pînă ce Thyrsis să se lămurească asupra noii situații. Pînă acum îl crezuse pe prietenul său un om care a sfidat cu îndrăzneală instituția convențională a căsătoriei — și iată că, în realitate, urgia dezlănțuită împotriva lui de opinia publică nu era cu nimic, absolut cu nimic justificată ! Dar, dacă așa stăteau lucrurile, Doamne, în ce josnică plasă de minciuni și calomnii fusese prins acest om !

12.

Puţin cîte puţin, Thyrsis află de la Darrell istoria căsniciei sale. Ca student tînăr şi sărac locuise în gazdă la o femeie cu mult mai în vîrstă decît el, care izbutise să-l facă s-o ia de soţie. „Nu cred ca ea să mă fi iubit cu adevărat măcar un ceas", spuse el. „Îşi băgase în cap că eu aş fi o partidă bună şi că într-o zi voi ajunge celebru. Pentru mine, totul a fost un vis urît ; de multe ori nu-mi venea să cred că lucrurile se petrec aievea. N-aş putea să-şi povestesc acum totul. A fost îngrozitor. Ea era mai în vîrstă decît mine şi o fire cu totul deosebită de a mea, era mai mult ca un bărbat. Douăzeci de ani m-a ţinut alături de dînsa ; trebuia să stau cu ea, mă aflam cu totul sub puterea ei".

Vocea lui Darrell scăzu şi se prefăcu în şoaptă, iar mîna lui o strînse spasmodic pe a lui Thyrsis. Ochii îi erau umeziţi de lacrimi. „Cînd mă gîndesc la toată povestea asta, îmi vine să plîng ca un copil. Femeia aceasta se dezinteresa de mine în toate privinţele, dar mai ales în cea sufletească. Toată ziua stăteam în odaia mea scriind predici, asta îmi era viaţa ! Timp de douăzeci de ani n-am făcut decît să trec prin vadul propriului meu sînge !".

Tăcu o clipă spre a-şi recăpăta stăpînirea de sine, apoi continuă :

— Printre enoriaşii mei se găsea şi mama soţiei mele actuale, o doamnă bogată care, pe vremuri, înainte de războiul civil, fusese de partea abolioniştilor ; acum, la bătrîneţe, devenise o partizană frecventă a convingerilor mele. Faptul acesta, firesc, n-a fost deloc pe placul familiei ei ; sînt oameni foarte înstăriţi, conducătorii unei mari societăţi de căi ferate, care cîrmuiesc de fapt statul în care trăiesc. Ziarele lor au pornit o serie de atacuri împotriva mea şi a universităţii la care eram profesor.

Apoi am făcut cunoştinţă cu fiica acelei doamne bătrîne, o fată care se pregătea să intre la universitate. Mă duceam des la ei acasă şi, cu timpul, ne-am împrietenit. Văzînd ce nefericit eram, ea încercă să deschidă ochii soţiei mele, străduindu-se s-o cîştige de partea mea. Fără nici un succes, firesc. Apoi, încetul cu încetul, ne-am dat seama că ne iubeam. Dumneata mă cunoşti, ştii că nu

sînt un nemernic sau măcar un om căruia să nu-i pese de ceilalţi ; mă crezi, aşadar, cînd îţi spun că între noi nu s-a întîmplat nimic, dar absolut nimic. Eram conştienţi de iubirea noastră, dar tot atît de bine ştiam că nu putem nutri nici o nădejde. Opt ani au mers lucrurile aşa ; vreme de opt ani n-am făcut decît să renunţ, luptînd cu toată puterea firii mele ca să prefac această renunţare în valori pure, spirituale. N-am izbutit. Era cu neputinţă. La sfîrşit, mi-am dat seama de ce. Renunţarea noastră nu era ceva frumos sau nobil, era curată nebunie, ceva mai primejdios decît moartea. A venit timpul cînd mi-am dat seama că această renunţare echivala cu o crimă împotriva noastră şi a sufletelor noastre. Înţelegi ce vreau să spun ?

— Da, răspunse Thyrsis, înţeleg foarte bine.

— Gîndeşte-te în ce situaţie mă aflam ! Eu, preot şi încă unul care propovăduia lumii o nouă cruciadă ! Eram ca o fiinţă închisă într-o cuşcă cu gratii de fier înroşit. De zeci de ori mă pregăteam să le scutur şi de zeci de ori mă dădeam înapoi în faţa lor, înspăimîntat. Dar tot trebuia să le zgîlţîi odată, nu exista altă ieşire.

— Înţeleg, spuse Thyrsis în şoaptă.

— Bineînţeles că lucrurile deveneau un scandal public ; lumea se simţea obligată să facă un scandal din toate, fie că purtarea noastră îndreptăţea aceasta sau nu. Era un scandal că veneam în casa unei femei care nu era soţia mea, un scandal că foloseam banii ei pentru răspîndirea ideilor mele. Copiii de pe stradă îşi băteau joc de copiii mei din pricina aceasta. Starea sănătăţii mele se înrăutăţea din zi în zi, eram surmenat ; doamna cea bătrînă, plecînd în străinătate, mă invită s-o însoţesc pe ea şi pe fiica ei. Bineînţeles că aceasta duse clevetirile la culme. Într-o zi, doamna cea bătrînă mi-a spus : „O iubeşti pe fiica mea şi lumea ţi-a aruncat-o de mult în braţe. Trebuie să divorţezi şi să te căsătoreşti cu ea".

— Şi atunci ai cerut divorţul ? întrebă Thyrsis.

— Nu... deşi se găseau destule motive de divorţ. Dar ar fi însemnat ca soţia mea să fie atacată în public şi nu voiam ca aceasta să se întîmple. Am părăsit-o pur şi simplu, oferindu-i astfel şi ei un motiv de divorţ.

— Probabil că şi gestul acesta a fost greşit interpretat ! spuse Thyrsis.

— Bineînţeles ! Ca tot ce făceam eu, de altfel ! Soţia mea actuală i-a dăruit fostei mele soţii partea ei de

moştenire. Eu am văzut în asta o dovadă de generozitate, o dovadă de iubire. Ziarele însă au prezentat lucrurile în aşa fel ca şi cum a doua mea soţie m-ar fi cumpărat de la cea dintîi !

— Şi în legătură cu a doua dumitale căsătorie au fost puse în circulaţie alte născociri ?

— O, un şir întreg de calomnii ! răspunse Darrell. Cîţiva prieteni de-ai noştri ne-au felicitat în public cu prilejul cununiei ; îndată s-a vorbit în ziare despre un nou gen de căsătorii, cu care s-ar urmări scopuri oculte. Iar acum, cînd ne-am cumpărat o fermă ca să putem trăi în linişte la ţară, cei care au interesul să mă discrediteze au născocit povestea cu „colonia iubirii libere".

13.

Plecînd de la această întrevedere, Thyrsis avu de meditat asupra cîtorva noi probleme. Cunoscuse şi mai înainte puterea ziarelor de a defăima şi chinui un om, dar niciodată nu şi-ar fi închipuit că lucrurile puteau merge atît de departe ; era ceva de necrezut, de-a dreptul criminal, monstruos. Vedea acum marile ziare americane ca pe nişte uriaşe maşini de asuprire, iresponsabile, nesăbuite, fătarnice, dezlănţuite împotriva societăţii cu scopul de a zbrobi şi extermina pe oricine nu era pe placul stăpînilor lor.

Îl luaseră pe acest nefericit Darrell şi-l otrăviseră şi chinuiseră în mii de chipuri. În ochii opiniei publice el nu mai era o fiinţă cu chip de om, ci o canalie, un monstru menit să sperie pe oricine îl privea. Nu exista pentru el nici o şansă de scăpare, era supus bunului lor plac, asemeni unui copil încăput pe mîna unor canibali. Şi de ce toate acestea ? Care era vina lui ?

Întrebarea aceasta îşi dădea singură răspunsul. Şi acest răspuns prefăcea sufletul lui Thyrsis într-o văpaie de indignare. Toată agitaţia asta mişcătoare pînă la lacrimi în jurul soţiei părăsite, care stă cu copiii şi plînge nu era decît şarlatanie, praf aruncat în ochii mulţimii. Şefii

acestei Inchiziții și calfele lor se bucurau diavolește ; în sfîrșit, au izbutit să lege de șcaunul de tortură, pe omul care, dezvăluind izvoarele puterii lor și arătînd fărădelegile săvîrșite de ei, îndrăznise să-i amenințe. În gîndul lor era că, dacă ar fi ca el să scape vreodată din camera lor de tortură, atunci să fie atît de ciuntit și diform, încît să nu poată ridica împotriva lor nici măcar un deget.

Thyrsis cunoștea destul de bine lumea gazetărească. Putea să și-i închipuie pe ziariștii părtași la prigoana împotriva lui Darrell : robi ai uriașelor fabrici de publicitate și senzație, trăind în veșnic zgomot și freamăt, într-o atmosferă înăbușitoare, în care toate însușirile bune ale sufletului erau otrăvite și nimicite peste noapte. Aproape toți se țineau pe picioare, consumînd mari cantități de alcool, tutun și cafea ; toți erau dezamăgiți de viață, disprețuitori, blazați și cinici. Singurii lor idoli în ceruri, pe pămînt și în apele de sub pămînt erau senzaționalul și tirajul. Două lucruri interesau pe asemenea oameni la o femeie : elementul erotic și banii. În cazul lui Henry Darrell găseau ambele motive într-o frumoasă îmbinare. Ce mai rămînea de discutat ? Lucrurile erau clare pentru ei.

Thyrsis și-i închipuia și pe stăpînii și directorii acestor ziare, cei care dezlănțuiseră și conduceau prigoana. Erau oameni bogați care înființaseră aceste organe de publicitate și senzație cu scopul de a-și servi propriile interese, de a strînge averi și de a cîștiga înrîurirea asupra opiniei publice. Și cum erau acești domni în viața lor particulară ? Unii din ei erau destrăbălați notorii ; alții, mai șireți, își ascundeau desfrîul sub un văl de ipocrizie, întocmai cum în editorialele lor se pricepeau să-și îmbrace interesele personale și de castă în veșmintele unor înalte principii și ale binelui public. Cît de ușor i-ar fi fost lui Darrell să facă tot ce voia — fără a-și pierde reputația — dacă ar fi consimțit numai să urmeze exemplul acestor onorabili cetățeni ! Thyrsis cunoștea pe editorul unui ziar, om respectat, care invitase o tînără fată în casa soției sale și acolo încercase s-o seducă. Cunoștea și pe propietarul altei gazete, care avea nostimul obicei să interpeleze cunoștințele sale feminine proaspăt căsătorite și să le propună ca, ținînd seamă de faptul că el e un supraom, iar bărbații lor niște slăbănogi, să-l lase pe el să devină în taină tatăl copiilor lor. Bărbații de seamă ai

istoriei, argumenta acest eugenist amator, fuseseră aproape toți bastarzi. Și, în ziarul lui, Thyrsis trebuia să citească fulminante editoriale în care Henry Darrell era denunțat ca inamicul nr. 1 al purității familiei americane !

În acest timp, cu cît se cufunda mai mult în cărțile și scrierile lui Darrell, cu atît mai nesăbuită îi apărea lui Thyrsis prigoana pornită împotriva acestui om. Se urmărea nimicirea unui spirit dintre cele mai rare ; căci omul acesta, găsi el, era autorul celei mai alese proze literare scrise în America de la moartea lui Emerson. Se duse din nou la o conferință a lui, în altă sală îmbîcsită și prost luminată, în fața unui public de mai puțin de o sută de persoane ; vederea acestor sforțări fără rost îl afectă peste măsură. După conferință, conducîndu-și prietenul acasă, căută să-l convingă să facă un pas hotărîtor.

— Stînd aici, îi spuse, te dai singur pe mîna dușmanilor. Îți pierzi vremea și talentul, ducînd cu ei o luptă fără rost, cînd numai conștiința că ei există ajunge să-ți otrăvească viața. În loc de asta, ai putea scăpa o dată pentru totdeauna, ai putea să te dedici operei tale adevărate, despre care lumea nu știe nimic. Nimeni nu te poate opri. Scriind cartea sufletului tău, îți vei țintui călăii, ca altădată Dante, de stîlpul infamiei ! Pleacă ! Pleacă din America ! Pleacă în Europa, unde te vei bucura de libertate !

Și astfel, nu mult după aceea, Thyrsis stătea pe un ponton de îmbarcare, luîndu-și rămas bun de la Henry Darrell și soția lui. Din cînd în cînd soseau din Europa scrisori, în care era vorba despre lupta deznădăjduită a lui Darrell împotriva bolii sale ; trebuia să lupte pentru zilele cînd starea sănătății i-ar îngădui să se dedice preocupării sale preferate, meditația. An cu an lucra cu migală la o mare operă în care Thyrsis punea cele mai mari nădejdi, știind că, dacă va fi terminată, va fi singura operă americană de acest gen care va găsi intrare în literatura universală. În acest timp, eminenți politicieni și moraliști, care se simțiseră amenințați de mișcarea de purificare a lui Darrell, continuau să evoce în fața opiniei publice fantoma cărturarului, altădată respectat, care își părăsise ca un nemernic soția și copiii, plecînd cu o bogată mesalină să întemeieze o „colonie a iubirii libere".

14.

La cîteva zile după plecarea lui Darrell, Thyrsis porni în căutarea unei reşedinţe de ţară. Ţinînd seama de noua lui carte, trebuia să fie în apropierea unei localităţi cu bibliotecă. Alese, de aceea, un oraş universitar nu departe de New York, se stabili acolo pentru o săptămînă la o pensiune studenţească şi de acolo cercetă împrejurimile în căutarea unui loc potrivit pentru adăpostirea cortului său.

După anul de luptă şi strînsă atingere cu lumea, atmosfera academică pe care o uitase aproape îi făcu o impresie foarte ciudată. Erau aici oameni care numărau în toată liniştea terminaţiile feminine ale versurilor lui Shakespeare sau alcătuiau lucrări documentare cu privire la originea legendelor spenceriene. În excursiile lui prin împrejurimi, îl însoţeau cîteodată unii dintre aceşti tineri şi discutau cu el, după maniera studenţească, toate problemele universului. Nu trebuia să te miri de un om care era pe cale să obţină doctoratul în litere şi care vorbea de Arthur Hugh Clough ca de un poet primejdios şi de T. H. Green ca de cel mai însemnat filozof al lumii ? Iată ce cultură putea fi dobîndită la cea mai aristocratică universitate a Americii, iată pentru ce fuseseră cheltuite milioane şi ridicate zeci de impunătoare clădiri !

La cîteva mile depărtare de oraş, Thyrsis găsi o fermă situată în mijlocul unor bogate păduri. Gospodarul îi îngădui să-şi aşeze acolo cortul. Se întoarse să cumpere nişte lemne de construcţie, încărcă proviziile şi cortul într-o căruţă şi scrise lui Corydon că va veni s-o ia a doua zi după amiază. Fiul gospodarului îl ajută să bătătorească pămîntul şi să ridice cortul. A doua zi, se sculă în zori şi se apucă să facă mese, rafturi şi alt mobilier. Cînd fu gata, închirie de la fermier o căruţă mai mare şi plecă să o aducă din oraş pe Corydon cu Cedric şi bagajele lor.

Era o minunată zi de primăvară ; pe cerul de un albastru sărbătoresc strălucea un soare luminos şi sclipitor. Spre seară, soarele în amurg inundă pădurile într-o licărire de stacojiu şi purpură, dînd şi treburilor cele mai comune, ca desfăcutul cearşafurilor şi orînduitul vaselor prin rafturi, strălucirea proprie doar îndeletnicirilor mai

sacre. În sfîrșit, erau liberi și își puteau orîndui viața după placul lor !

În rîsete și cînt lucrară pînă la asfințitul zilei, încurcați la fiecare pas de mititelul care se juca pe jos, încîntat peste măsură, pare-se, de noile „împrejurimi". Spre seară, mama îi dădu de mîncare și-l culcă ; apoi pregăti o cină delicioasă din pîine cu unt, lapte, ouă și fructe conservate. Amîndoi se așezară la întîia masă pe care o luau împreună după atîtea luni.

Erau amîndoi obosiți morți și hămesiți de foame, dar bucuria lor sufletească era mai puternică decît orice senzație fizică. Sprijiniți în coate, se priveau peste masă, citind fericire unul în ochii celuilalt.

— E un an de cînd am fost despărțiți ! spuse Corydon în șoaptă.

— Un an ! exclamă el. Mie mi se par zece !

— Îți aduci aminte, Thyrsis, cum ne-am rugat atunci ? Cum ne-am rugat pentru tăria de a ajunge în ceasul de față !

El îi luă mîinile într-ale lui. Schimbară vorbe bune, cuvinte de afecțiune, jurăminte de credință ; nădejdiile lor căpătară o nouă strălucire.

— De azi înainte, spuse el, viața noastră ne aparține. Putem face cu ea ce vrem. S-o facem cît mai frumoasă !

Și astfel făcură un legămînt. Nu vor mai pomeni nici un cuvînt de anul ce trecuse. A fost un vis rău, bine că s-a sfîrșit. Îl vor înlătura cu desăvîrșire din gîndurile lor și vor purcede să-și făurească viitorul potrivit dorințelor pe care le au.

CARTEA A DOUĂSPREZECEA

ROBIE GREA

1.

Cadrul noii lor aventuri casnice era un cort lung de cinci metri şi lat de patru ; pereţii fiind oblici, Thyrsis şi Corydon puteau sta drept în picioare doar în centrul lui, iar pe laturi îşi rînduiră avutul. La stînga, cum intrai în cort, vedeai o sobiţă cu petrol stînd pe o ladă de săpun, apoi un raft, făcut, de asemenea, dintr-o ladă, destinat să le adăpostească farfuriile, ustensilele de gătit şi modestele lor provizii alimentare ; în sfîrşit, tot pe stînga, mai stăteau un geamantan şi un pătuc de copil, pe care Thyrsis îl cumpărase cu un dolar de la fermier, ai cărui copii nu mai încăpeau în el. La peretele din fund se afla o masă pliantă, iar deasupra ei era fixată o scîndură de care Corydon îşi atîrna rochiile. La al treilea perete stătea patul ei de campanie, un raft cu cîteva cărţi, un mic lavabou şi încă un geamantan.

La oarecare depărtare, în pădure, Thyrsis ridicase al doilea cort numai pentru el, cort care acoperea o suprafaţă de cinci metri pătraţi, fiind, deci, de patru ori mai mic decît celălalt. Aici, unde urma să primească vizitele muzei sale, se găsea patul lui şi un scaun de campanie. Cu apă de băut îi alimenta un izvor din apropiere, iar apă de spălat luau dintr-un pîrîu ce curgea nu departe de cortul principal. În albia pîrîului, Thyrsis săpase o groapă unde puteau păstra un vas cu unt, o cană cu lapte

și un vas mai mare cu carne. Într-un loc unde pîrîul era mai adînc, Corydon obișnuia să se așeze pe mal și să spele rufele lui Cedric, spre mulțumirea ei sufletească și durerea spatelui ei.

Cortul fusese uzat cînd îl cumpărase Thyrsis ; cum el însuși îl folosea acum a treia vară, pînza era murdară și înnegrită de ani. Nu observară aceasta la început, în ziua cînd se instalară, căci era o zi însorită și copacii nu purtau încă podoaba întreagă a frunzișului lor. Dar de îndată ce veni prima zi ploioasă, găsiră că în cort se putea citi numai la lumina lămpii ; și, firește, în zilele cînd ploua n-aveau unde să stea decît înăuntru. Thyrsis nu bănuia ce înrîurire are asupra soției sale culoarea închisă a cortului ; abia mai tîrziu, cînd o văzu odată îmbolnăvindu-se dintr-o pricină asemănătoare (trebuia să stea într-o cameră zugrăvită galben-auriu), își dădu seama de însemnătatea pe care o avea pentru Corydon mediul ce o înconjura.

Pe vreme de ploaie, ajungea să atingă cu un deget acoperișul cortului pentru ca în locul respectiv să și picure apă. Cînd ploile deveniră mai dese, apa începu să se scurgă de-a lungul prăjinii din mijlocul cortului, formînd jos o mică băltoacă. Thyrsis trebui să sape o adîncitură pentru ca apa să nu moaie tot pămîntul din cort. Firește că nu mai rămase nimic uscat ; pădurea se prefăcu într-o singură mlaștină, ghetele ți se umpleau de noroi ; cum era în cort, își poate oricine închipui.

În acest loc trebuia să-și petreacă zilele un copilaș zburdalnic de un an și jumătate ! Între cer și pămînt, n-avea multe locuri unde să poată sta după placul lui. Pe pămîntul umed n-avea voie să se joace, acoperișul cortului nu trebuia să-l atingă. Thyrsis bătu cîte o scîndurică în cele patru colțuri ale pătucului său și le înconjură cu o frînghie ; astfel, se născu un fel de țarc din care copilul n-avea voie să iasă niciodată. I se dădea acolo morișca, păpușa de cauciuc și celelalte jucării ale lui ; după ce țipă și urlă îndeajuns ca să se convingă că nu există nici o șansă de scăpare, copilul se supuse tragicului său destin. Deseori, Corydon se simțea atît de indispusă, încît nu mai era în stare să miște un deget ; atunci Thyrsis își deschidea umbrela și-l lua pe Cedric în cortul său. Acolo trăgea cu creta o linie pe pămînt, împărțind cortul în

două jumătăți. Una era a lui ; acolo sta, citea și lucra ; în cealaltă jumătate, se juca Cedric. După un timp, mititelul se acomodă și cu această situație, dîndu-și seama că, în asemenea momente, tăticul nu-i dădea nici o atenție și că trecerea peste linia de cretă era pedepsită cu cîteva lovituri peste mîini.

Dar acestea nu erau singurele lor griji. La început sufereau de frig, căci era abia aprilie ; sobă n-aveau și nici nu era loc pentru sobă. Mai tîrziu, necontenitele ploi aduseră plaga țînțarilor ; Thyrsis trebui să facă o ușă triunghiulară și să acopere intrarea cortului cu o plasă. Cînd vremea se mai îndreptă, mai cumpără cîteva plase și construi o mică îngrăditură în care copilul se juca afară, în fața cortului. A mai fost nevoie de multe lovituri peste mîini ca micuțul să înțeleagă că n-avea voie să părăsească această misterioasă îngrăditură, nici să destrame plasele, să dea cu bățul în ele și, mai puțin încă, să umble pe la ele cu gura.

Se rugau pentru o zi frumoasă și cîteva raze de soare, dar zeii anotimpurilor erau neîndurători și părea că n-au altă dorință decît să-și bată joc de ei. Dimineața era frumos de tot ; întindeau o pătură în îngrăditura copilului și atîrnau afară hainele lor pătrunse de umezeală ca să se usuce la soare. Abia făceau aceasta și începea să plouă cu găleata. Copilul, pătura și hainele trebuiau duse în grabă în cort. Peste puțin timp, se însenina iar ; stăteau din nou afară, pregăteau masa și se așezau să mănînce. Abia îmbucau ceva, cînd începea să picure ; duceau deocamdată înapoi în cort copilul și hainele. Ploaia întețindu-se, duceau înăuntru și masa și bucatele. Cînd se uitau apoi afară, nu mai ploua. Și pentru că nu era deloc plăcut să mănînci la lumina lămpii într-un cort întunecos, unde mirosea a petrol și bucătărie, scoteau masa din nou afară, răbdători, pentru ca povestea să se repete de la început.

În primele șase săptămîni de la sosirea lor, n-au avut o singură zi fără ploaie ; uneori ploaia ținea însă cîte trei zile în șir. Cu timpul, tot ce aveau deveni umed și mucegăit : îmbrăcămintea, hrana, chiar și paturile. O adevărată nenorocire era că n-aveau unde să-și țină lucrurile. Nu le mai rămase altceva decît să vîre totul sub paturi : cine ar fi aruncat o privire acolo ar fi văzut, între altele : haine, rufe, manuscrise, cărți, un hamac, o umbrelă, pantofi,

o lădiță cu prune, un sac cu cartofi și o jumătate de jambon. Ușor de înțeles că le era greu să-și păstreze calmul cînd apa de afară pătrundea sub paturi, le muia toate lucrurile și se mai întîmpla ca și așternutul să cadă în băltoaca de jos.

2.

Înainte de a pleca din oraș, Corydon fusese cu Cedric la un celebru „specialist de copii", care în baza celebrității sale, lua cinci dolari de consultație. Acesta îi vestise groaznicul adevăr că Cedric înclina spre rahitism. Astfel, cu un mare plan de salvare în gînd pornise Corydon la țară.

„Subalimentare", declarase doctorul și indicase un întreg program alimentar. De șase ori pe zi trebuia hrănit nefericitul copil, și fiecare fel de mîncare necesita pregătiri speciale ; nimic n-avea voie să consume în stare naturală. Prima masă consta, de pildă, din ochiuri, pîine prăjită și un pahar de zeamă de portocale din care sîmburii erau îndepărtați cu grijă ; a doua, din supă de pasăre, un pesmet sau doi și prune care trebuiau să n-aibă pe ele nici urmă de coajă ; următoarea, din piftie de carne tocată, piure de cartofi și legume fierte ; următoarea, din supă dreasă cu făină de ovăz, smîntînă cu zahăr, iar prune — și așa mai departe, fără sfîrșit.

Firește că operațiile acestea îi luau lui Corydon cea mai mare parte din zi ; obosea într-atît, încît nu se mai putea ține pe picioare și atunci Thyrsis trebuia să-i ia locul. De altfel, unele din aceste îndeletniciri cădeau regulat în sarcina lui Thyrsis. De pildă, tocatul cărnii. Părțile grase și zgîrciurile trebuiau înlăturate cu grijă ; aveai nevoie, pentru aceasta, de un tocător curat și de un satîr care trebuiau apoi șterse și curățate. Dacă, din întîmplare, carnea stătea pe foc o clipă peste timpul necesar, astfel încît se întărea, atunci toată operația cea complicată trebuia luată de la început : era doar în joc viața copilului !

Putea să protesteze mult și bine atunci cînd Corydon se chinuia să îndepărteze o bucățică de coajă de pe pruna

fiartă. „Dragă", spunea el, „nici un copil din lume n-are intestinele atît de delicate, încît să-i strice bucăţica asta microscopică de coajă".

Pentru Corydon însă, intestinele unui copil erau un lucru misterios şi complicat ; doar un specialist se pricepea la ele şi lua cinci dolari de consultaţie. „Doctorul mi-a spus ce am de făcut", era răspunsul ei, „şi mă iau după indicaţiile lui".

De îndată ce mîncarea respectivă era gata, Corydon începea să îndoape copilul, linguriţă cu linguriţă. Micuţul putea avea gura plină pînă la sufocare, dar mama tot mai ţinea linguriţa în faţa lui, căutînd să-l îmbie prin mişcări ademenitoare şi felurite şiretlicuri să mai deschidă o dată guriţa şi să ia încă o lingură din preţioasa hrană. Copilul avea un cuvînt de proprie invenţie cu care desemna mîncărurile ce-i plăceau : „Hii, gubum-gubum !", striga cînd voia să-şi manifeste mulţumirea. Corydon îi ţinea linguriţa la gură, repetînd mereu „gubum-gubum", atunci cînd el se îneca şi da de înţeles în modul cel mai clar că nu mai e „gubum".

Specialistul le dăduse şi sfatul stăruitor de a dezvăţa copilul de obiceiul lui „hudalu-munci". Un copil trebuie să se culce şi să adoarmă liniştit fără a se mai juca mult cu degetele cuiva, declarase el în mod foarte autoritar. Deoarece trăiau acum în aer liber şi copilul putea să ţipe în voie, hotărîtă să facă o încercare. Aranjară pătuculcuşcă şi culcară băieţaşul pentru somnul lui de după-amiază, apoi îl lăsară singur. El avu mai întîi o privire plină de neplăcută surpriză, apoi începu să plîngă. Pînă să fi ajuns ei afară, copilul ţipa ca un posedat. Corydon şi Thyrsis se aşezară în faţa cortului, privindu-se unul pe altul cu inimile încordate. Cînd ea nu mai era în stare să se ţină, se depărtau de cort : dar scandalul nu se sfîrşea. Din cînd în cînd, se furişau înăuntru să arunce o privire asupra copilului care era acum roşu de plîns şi se lupta cu respiraţia ; se retrăgeau apoi din nou ca să discute situaţia. Ar fi dat mult ca specialistul să fie acum în apropiere şi să le dea un sfat. În sfîrşit, după ce ţipetele ţinuseră două ceasuri fără întrerupere, de o clipă, părinţii capitulaseră ; le era teamă că băieţaşul să nu fie cuprins de convulsii. Astfel, obiceiul lui „hudalu-mungi" mai rămase cîtva timp în fiinţă.

La început, „regimul de îndopare“ al lui Corydon prii copilului uimitor de bine; se făcu gras şi trandafiriu, şi inima mamei bătu mai tare de mîndră bucurie. În toiul verii, cînd începură marile călduri, veni reacţia. Mai întîi, micuţul se îmbolnăvi de spuzeală ; pudre şi alifii nu folosiră la nimic. Apoi, altă erupţie acoperi trupşorul cel scump, făcînd ca pielea lui să pară presărată cu boabe de piper. Spre a spori nenorocirea, soarta mai voi ca în familia unei femei care-i ajuta uneori lui Corydon la spălat să izbucnească pojarul ; Corydon prinse prea tîrziu de veste şi, astfel, pojarul deschise cortegiul lung al bolilor de copii.

Mai mult de o lună ţinură suferinţele copilului, o lună de coşmar. Trebuia ţinut într-un loc întunecos, altfel fiind ameninţat cu orbirea. Cînd temperatura depăşea normalul, cineva trebuia să stea lîngă el şi să-l răcorească. De dormit nu dormea deloc, se zvîrcolea numai şi gemea, cînd ţipînd de durere, cînd scîncind încet de tot, ca un căţeluş speriat, scoţînd sunete care-i sfîşiau inima lui Thyrsis. Ah, şi vederea micului trup de un roşu aprins, acoperit cu broboane de sudoare şi cu spuzeală ! Mama lui Corydon veni din oraş ca să-i ajute să treacă greaua încercare ; ceasuri fără şir stătea în acelaşi loc, legănînd în braţe copilul care gemea.

3.

Dar viaţa lor cîmpenească avea şi părţi frumoase. În unele zile nu prea calde, întreprindeau lungi excursii prin împrejurimi. Thyrsis îl lua pe Cedric în spinare şi astfel colindau cîmpiile şi dealurile, culegînd bănuţi şi frunze de trifoi din care Corydon împletea meşteşugite cununi. Odată Cedric se aşeză pe un bondar, ceea ce fu dureros atît pentru el, cît şi pentru insectă. De cele mai multe ori, micuţul nu mai putea de bucurie, în timpul acestor excursii. Florile îl fascinau de-a dreptul şi necontenit căuta prilejul să mănînce cîteva ; în timpul acestor încercări avea un zîmbet atît de strengăresc, încît era cu neputinţă să nu crezi că era lămurit asupra agitaţiei pe

care această anormală poftă o provoca părinților săi. Corydon era cuprinsă, în asemenea cazuri, de adevărate accese de afecțiune ; îl lua în brațe și-l strîngea, înăbușindu-l cu sărutările ei. Bineînțeles că mititelul își manifesta împotrivirea în modul cel mai viu, astfel că adesea asemenea scene aveau un sfîrșit tragic.

— Nici măcar cu copilul meu nu pot să mă bucur ! se plîngea tînăra mamă. Thyrsis trebuia atunci să liniștească copilul și s-o sfătuiască pe Corydon ca pe viitor să-și manifeste iubirea de mamă într-un mod mai puțin primejdios.

Cedric începea să facă încercări mai hotărîte de a vorbi și găsea pentru orice lucruri numiri din cele mai originale. Părinții lui adoptau aceste cuvinte în limbajul lor, care, în felul acesta, se depărtă repede de cel obișnuit. Dacă lucrurile mergeau așa înainte, copilul n-avea nici o șansă să învețe vreodată a vorbi cum trebuie. În privința aceasta, cele două bunici erau cu mult mai prevăzătoare ; ele își dădeau osteneala să facă copilul să înțeleagă că găinile, porumbeii și vrăbiile nu erau toate „gac-gac" și că trebuia să spună „pahar de lapte" și nu „paca-lac-lac", chiar dacă această din urmă expresie îi făcea fericiți pe nesocotiții săi părinți.

De două sau de trei ori pe săptămînă, gospodarul vecin le aducea poșta. O dată pe săptămînă, luau cu chirie o gloabă de cal și o căruță antediluviană și plecau în oraș să facă cumpărături. Uimitor, cît de mult consuma pe săptămînă o familie de trei capete, mai ales cînd un membru al ei era supus „regimului de îndopare". Thyrsis n-avea puțină bătaie de cap spre a putea s-o scoată la capăt cu treizeci de dolari pe lună. Din nefericire, Corydon nu se pricepea deloc să facă economii. Natura o blestemase cu dorințe cu totul imposibile ; avea, de pildă, o slăbiciune pentru lucruri atît de prisoselnice, ca rufăria curată și cafea cu lapte.. Acesta era alt aspect al deosebirii dintre temperamentul biblic și cel grec ; uneori, temperamentul biblic își pierdea răbdarea și atunci cel grec izbucnea în lacrimi. Situația era îngreunată de jalnica lor neștiință. Nu știau ce era necesar și ce era lux. De pildă, Thyrsis citise undeva că omul poate trăi și fără carne ; Corydon n-auzise însă niciodată de așa ceva și declară că ar fi o absurditate.

Oricum, sărăcia lor era de neocolit ; n-aveau niciodată mai mult de treizcei de dolari pe lună. **Descoperitorul adevărului** apăruse de peste șapte luni și editura nu izbutise să vîndă nici măcar o mie de exemplare ; era deci îndoielnic ca Thyrsis să mai primească ceva în contul drepturile de autor. Traducătorul german al **Geniului** îl înștiințase că era gata să-i plătească douăzeci și cinci de dolari pentru dreptul de a se prezenta piesa în Germania, dar suma aceasta princiară urma să-i fie achitată abia după premieră, în iarna următoare.

În răstimp, Thyrsis lucra în gînd la noua lui carte. Indeletnicirile casnice îi luau cea mai mare parte a dimineții ; dar după-amiază se ducea singur în pădure, iar seara, cînd familia dormea, lucra pînă tîrziu după miezul nopții. Aducea în cortul lui, de la biblioteca universității, coșuri întregi de cărți ; trăia altă viață printre acestea, luînd parte, prin mijlocirea lor, la uriașa încleștare a războiului civil. De scris, nu scria încă ; deocamdată aduna doar impresii. Uneori i se părea că sufletul îi e plin de aceste impresii, și atunci îl apuca o sete covîrșitoare de scris. Stăpînit de imaginile care se ridicau într-însul, umbla ca un posedat, nervos și neliniștit, cu spiritul absent cînd îi vorbeau alții. Dacă-l tulbura cineva din visările lui, se irita rău. Era greu pentru un om care toată noaptea asculta, înmărmurit, gemetele a mii de soldați muribunzi să se scoale dimineața voios și sprinten și, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, să joace rolul de îngrijitoare de copii.

Din nou recunoscu ce chin e căsnicia pentru un om care vrea să fie artist. Trebuia să trăiască două vieți, cînd una singură îl împovăra prea mult. Trebuia să fie mereu pregătit ca altcineva să întindă mîna după el și să-i rețină atenția. Corydon, firește, se interesa de tot ce făcea el ; sforțările ei de a citi și ea cărțile pe care le citea el i se păreau de-a dreptul eroice. Avea însă atîtea lucruri de făcut și atît de des o durea capul, iar cînd venea seara, era atît de obosită ! Astfel nu făcea decît sforțări. De multe ori, îl ruga să-i povestească despre viziunile sale ; dar nu era tocmai aceasta de nepovestit ? Ce altceva făcea el decît să caute ziua și noaptea cuvinte pentru ceva ce nu fusese încă exprimat ? El îi explica aceasta și ea își dădea

seama că are dreptate şi-l ruga să-şi vadă de lucru şi să nu-i pese de ea. Dar cînd încerca a trăi cîtva timp doar pentru preocupările sale, observa curînd că se simte iar nefericită.

4.

Problema aceasta era mereu prezentă în viaţa lor ; poate că acum era încă accentuată de faptul că trebuiau să-şi reprime viaţa sexuală. Discutaseră despre aceasta încă înainte de a pleca la ţară. Thyrsis, căruia îi plăcea să caute adevărul în orice chestiune, ajunsese la concluzia că singurul factor care dă sens şi demnitate vieţii conjugale este dorinţa sau, cel puţin, dispoziţia sufletească de a zămisli un copil. Corydon, în această privinţă, nu era chiar de aceeaşi părere cu el ; în ceea ce priveşte însă cazul lor special, era limpede că nu puteau risca nici cel mai neînsemnat accident : al doilea copil ar fi însemnat ruina lor sigură. Hotărîseră, de aceea, să reia viaţa de „frate şi soră" sub auspiciile căreia îşi începuseră căsnicia. Acesta era un lucru destul de simplu pentru Thyrsis, care era preocupat doar de cartea lui ; era însă mai puţin simplu pentru Corydon, deşi nici unul din ei, n-ar fi admis sau s-ar fi gîndit la aşa ceva. Ca întotdeauna, Corydon voia şi acum să fie aşa cum era el şi să simtă ceea ce simţea el. Thyrsis nici nu-şi dădea seama că în felul acesta suferea altă latură, tot atît de însemnată, a firii ei. Corydon trăia spre a iubi, era făcută pentru aceasta ; firea ei nu putea îndura ca omul pe care-l iubea să n-o iubească şi el, şi anume, în acelaşi fel şi aceeaşi măsură. Iar acum, situaţia cerea ca şi atunci cînd toată fiinţa ei îl dorea, să trebuiască să-şi înăbuşe sentimentele.

Cîteodată nu se mai putea stăpîni.

— Thyrsis ! exclamă ea. Nu mă săruţi azi înainte de culcare ?

— Dar abia te-am sărutat, dragă, răspundea el.

— O, dar era un sărut rece şi superficial, un sărut mecanic !

El se apropia de ea şi o îmbrăţişa. Dar chiar în timpul cînd o ţinea în braţe, ea simţea că dezmierdările lui îşi

pierdeau însufleţirea şi recunoştea după expresia ochilor săi că gîndul îi era departe, cu siguranţă pe vreun cîmp de luptă.

— Spune-mi, Thyrsis, exclamă ea, tu mă mai iubeşti ?

— Da, dragă, răspundea el, te iubesc.

— Mă iubeşti mult ?

El nu mai înţelegea aceasta. Auzi, întrebare !

Mai avea el acum răgazul şi energia să urce vechile culmi, să vorbească din nou limbajul acela greu ? Nu-i declarase de mii de ori cît de mult o iubea ? Putea să-l creadă acum !

— Dar de ce ţi-e atît de greu să mi-o spui ? se minună ea.

El îi răspundea că e nedemn de iubire să faci declaraţii şi promisiuni. Iubirea lui era firească şi definitivă ca o lege a naturii ; nu-i putea deveni necredincios ei, cum nu se putea trăda pe el însuşi.

— Aş vrea să ştii o dată pentru totdeauna, adăugă el, că de iubirea mea poţi fi atît de sigură, cum eşti sigură că soarele răsare în fiecare zi.

— Dar bine, Thyrsis, argumenta ea atunci cînd el folosea această comparaţie, nu se simt oamenii ispitiţi să privească uneori răsăritul soarelui ?

5.

Vara era pe sfîrşite ; Thyrsis nu scrisese încă nici un cuvînt. Nu stăpînea încă îndeajuns de bine uriaşul material şi nici împrejurările nu-i îngăduiau să se închidă în sine şi să riște marea bătălie hotărîtoare care-l aştepta. Se temea să purceadă la drum cît timp se aflau în situaţia aceasta nesigură. La iarnă nu vor putea locui în corturi ; şi unde să se mute ?

Thyrsis avea o dorinţă arzătoare : să-şi clădească o căsuţă de lemn în regiunea aceasta. Cutreierase împrejurimile fără a găsi o locuinţă potrivită ; afară de aceasta se săturase să tot plătească chirie ; îşi dorea o casă proprie, oricît de modestă. Nădăjduise la început că **Descoperitorul adevărului** îi va produce suma necesară împli-

nirii acestei dorinți ; de curînd însă, editura îl înștiințase că, în virtutea contractului și a numărului de exemplare vîndute, i se mai cuveneau în total unsprezece dolari.

Puse în aplicare alt plan. Redactă un rezumat al romanului pe care-l proiecta și-l trimise editurii cu întrebarea dacă e gata să încheie cu el un contract pe această bază. Cerea un avans de cinci sute de dolari, sumă cu care spera să-și poată clădi casa și să mai trăiască șase luni, pînă la apariția cărții. Editorul îl rugă să vină în oraș unde, după oarecari parlamentări, îi făcu următoarea propunere : el îi va da avansul cerut și va tipări cartea, plătindu-i zece la sută drepturi de autor ; în schimb, autorul să se oblige ca în următorii zece ani să-i cedeze lui toate scrierile, în aceleași condiții.

Thyrsis nu acceptă această ofertă. Era acum îndeajuns de versat în afaceri spre a ști că, o dată ce ar avea succes, ar putea conta pe cincisprezece, douăzeci, sau chiar douăzeci și cinci la sută drepturi de autor. Afară de aceasta, nu ținea deloc să se lege de acest editor, care era de tipul celor hrăpăreți. Se întoarse acasă ca să mai mediteze asupra chestiunii și hotărî să se adreseze lui Henry Darrell. Îi expuse în scris toată situația, arătîndu-i că era vorba de sume destul de mari pe care era păcat să le piardă, avînd în vedere că le putea da o întrebuințare folositoare. Totul depindea de hotărîrea pe care o va lua el, Darrell.

6.

După trei săptămîni, primi răspunsul acestuia, care-i scria că nu-i poate îndeplini dorința, deoarece are acum mai multe obligații și din diferite părți e asaltat cu cereri de bani. În urma acestui fapt, Thyrsis scrise editurii că acceptă condițiile și e gata să semneze contractul. După două zile, primi o scrisoare concisă din care reieșea că editorul își schimbase părerea și nu-și mai menținea oferta. Scăpase în acest răstimp de două zile, cum află Thyrsis mai tîrziu, de tînărul entuziast care-l ademenise să publice **Descoperitorul adevărului** ; poate fusese influențat

și de recenziile în care criticii literari își vărsaseră ironia asupra acestei cărți urmărite de ghinion.

Thyrsis nu văzu altă ieșire decît să se adreseze lui Darrell, pentru a doua oară. Îi trimise o scrisoare în care-i arăta că se află în momentul cel mai critic al vieții sale ; să fie silit a renunța acum, cînd ajunsese la punctul culminant al sforțărilor sale pentru crearea cărții, ar fi o calamitate la care îi era groază să se gîndească. Dacă i se dă putința să termine această operă, e salvat, căci e o carte care va zgudui oamenii ; un insucces ar fi de neconceput. Două sute de dolari i-ar ajunge. Își conjura prietenul să-l ajute cu orice preț și-l ruga să-i dea răspunsul pe cale telegrafică. După două săptămîni, cînd primi o telegramă în trei cuvinte — „De acord, Darrell — Thyrsis se simți ca un om care s-a trezit dintr-un vis urît și cunoaște o ușurare de nedescris.

Clădirea casei putea acum să înceapă. Era și timpul, căci spre sfîrșitul lui septembrie nopțile deveneau friguroase în regiunea aceea. Thyrsis angajă un dulgher care să-l ajute, apoi avu o convorbire cu gospodarul pe al cărui pămînt era instalat cortul său ; acesta consimți să-i arendeze o bucată de pămînt aproape de pădure. Locul era umbrit de un ulm uriaș și situat la destulă depărtare de orice așezare omenească spre a corespunde dorințelor oricărui sihastru literar.

De luni de zile, Corydon și cu el discutaseră în toate amănuntele planul viitoarei lor case ; fiecare centimetru pătrat formase subiectul unor pătimașe dezbateri. Stilul arhitectonic pentru care se hotărîseră, era un compromis între dorințele estetice ale lui Corydon și severa economie care le era impusă de împrejurări. Casa urma să fie lungă de șase metri și lată de cinci, înaltă de doi metri, pe margini, și de trei la mijloc. Urma să aibă și o streașină de jur-împrejur. În loc de șindrilă aveau să întrebuințeze mucava de acoperiș. Corydon află cu neplăcută stupoare că mucavaua aceasta va trebui înnegrită cu catran. Drept compensație, Thyrsis îi făgădui că va tencui casa într-o culoare naturală de îndată ce va fi terminată. În față, urma să fie clădită o verandă în miniatură, iar în dos o scară care să coboare spre un izvoraș.

Asupra metodei de încălzire a sălașului lor au fost duse discuții înfocate. Corydon, care observase obiceiurile vecinilor ei din această regiune de mici fermieri,

declară că viaţa acestor oameni era dominată de două trăsături principale : mai întîi nu se simţeau fericiţi pînă ce nu-şi scoteau toţi dinţii din gură şi-i înlocuiau cu dinţi falşi ; în al doilea rînd, de îndată ce se mutau într-o casă, aveau grijă să închidă căminul cu scînduri şi să tapiţeze pereţii. Cercetînd însă latura practică a lucrurilor, Thyrsis găsi că localnicii aveau dreptate, cel puţin în privinţa celui de-al doilea punct. Un cămin deschis consuma prea mult combustibil ; afară de aceasta, nu-şi puteau îngădui să angajeze un zidar pentru construirea lui. Corydon trebui să se mulţumească cu o sobă obişnuită, al cărei coş ieşea printr-o gaură făcută în zid.

Cu toate aceste deosebiri de vederi, vremea clăditului casei fu una din epocile cele mai fericite ale vieţii lor, pentru că era o operă constructivă la care amîndoi puteau lua parte. Thyrsis se scula şi începea să muncească dis-de-dimineaţă, înainte de venirea dulgherului ; în răstimpul dintre diferitele mese ale copilului, Corydon venea şi ea să ajute la lucru. Minunat era să vadă casa visurilor lor devenind realitate, fiecare părticică întocmai cum o plănuiseră. Şi ce construcţie grandioasă era, încăpătoare ca un palat ! Înăuntru, puteai să te mişti în voie, fără să te loveşti cu capul de tavan ; trecînd din cort în casă, aveai impresia că intri într-o catedrală.

Atît de arzătoare era dorinţa lor de a vedea casa terminată, încît Thyrsis lucra regulat pînă la căderea întunericului, iar uneori, la lumina lunii sau a unei lanterne. Şi ce mîndri erau cînd dulgherul venea a doua zi dimineaţă şi găsea toată mucavaua pusă sub duşumeaua aproape terminată ! Thyrsis învăţă abia acum tainele unor lucruri cum sînt jghiaburile, pervazurile, ca şi primejdiile legate de operaţia de cătrănire a unui acoperiş. Îşi dete seama cu uimire că, multe dintre cuceririle vieţii moderne sînt luate de oameni drept ceva de la sine înţeles. Şi cînd te gîndeşti bine, nu este oare un lucru remarcabil ca o uşă să oscileze în balamale şi să se potrivească exact în cadrul ei ? Iar dacă se întîmplă să se şi închidă cum trebuie, nu este oare drept ca inima constructorului să salte în piept de bucurie ?

Corydon lua parte cu cel mai mare interes la aceste descoperiri. În scurtă vreme, deveni meşteră în arta de a ţine scîndurile în timp ce soţul ei bătea cuie prin ele, de a desface şi măsura mucavaua de acoperiş şi de a se

sui pe scară spre a o fixa la locul cuvenit. Copilul fu apucat și el de această febră constructivă. Lua un ciocan și o scîndurică și nu-și lăsa în pace părinții pînă nu-i dădeau cîteva cuie ; apoi se așeza și bătea cu ciocanul cu entuziasm pînă vedea că toate cuiele au ieșit pe partea cealaltă a scîndurii. Peste puțin, învăță să și scoată cuie cu cleștele. Era extrem de interesant să-l privești pe acest Hercule de douăzeci și două de luni aplecat spre scîndura la care robotea. Pentru fixatul mucavalei, întrebuințau mici plăci circulare de cositor ; peste puțin, Cedric știa să umble și cu acestea. Noile sale îndeletniciri avură ca urmare o îmbogățire a vocabularului său. Se născu în epoca aceea folositorul cuvînt „bata-cu". Cu ani mai tîrziu, oricînd Thyrsis și Corydon voiau să discute ceva în liniște, ajungea să dea micuțului o scîndură, un ciocan și cîteva cuie, să rostească magica formulă „bata-cu" — și problema era rezolvată.

Din nefericire însă, munca de dulgher n-avea numai părți frumoase. Degetele strivite sau jupuite erau la ordinea zilei. Într-un ceas rău, Thyrsis dădu de un anunț în care era lăudat un nou și minunat gen de tapet, care putea fi lipit direct pe pereții de lemn, făcînd de prisos ipsosul. Comandă din acest material o cantitate în valoare de zece dolari, apoi Corydon și cu el petrecură o dimineață întreagă preparînd un amestec de cocă și clei care trebuia fiert într-un cazan de fier. Dar blestematul de tapet nu voia să se lipească cu nici un preț. Corydon se sătură curînd de osteneala fără rost și lăsă totul baltă ; dar Thyrsis, la care spiritul de economie luase o formă aproape bolnăvicioasă, nici nu se gîndi să se dea bătut și continuă să muncească, din ce în ce mai supărat pe Corydon, care-l îndemna să se lase păgubaș. O zi întreagă se luptă cu amestecul acela, al cărui miros respingător îi pricinuia dureri de cap. Pînă la urmă, vărsă totul, curăță cazanul și se apucă să fixeze tapetul cu cuie. Cum fîșiile de tapet nu corespundeau întocmai cu peretele, se întîmpla deseori să bată cuie în crăpăturile scîndurilor, operație capabilă să scoată din sărite pe orice om de litere. Cel mai neplăcut defect al acestei case rămase însă pentru totdeauna, șubrezenia tavanului, care, la cea mai ușoară zguduitură, era gata să se prăbușească în oricare dintre colțurile sale. În asemenea cazuri, trebuia să iei o scară, să te sui în partea respectivă și să

repari cu cîteva cuie șipcile rupte, în timp, bineînțeles, îți intra praf în ochi, te loveai cu ciocanul la degete și erai silit să scoți exclamații nu prea potrivite pentru urechile unui copil de doi ani.

7.

Cînd veranda și scările au fost gata, iar ușile și ferestrele puse, s-au apucat să-și facă singuri mobilele. Thyrsis era fericit ca mese, lavabouri, rafturi și etajere puteau fi construite într-o oră sau două, din materiale cumpărate cu treizeci, patruzeci de cenți. Încerca fără răgaz s-o convingă pe Corydon de frumusețea acestor mobile ; dar, vai, izbutea numai să-și strice sieși bucuria, fără a o spori pe a ei. Și mai tîrziu, ori de cîte ori încerca să-i impună părerea lui, se lovea de încăpățînarea ei ; abia după mulți ani ajunse să privească firea lui Corydon ca pe singurul punct fix al universului.

Două sute douăzeci și cinci de dolari — atît îi costă în total casa și mobilierul. În timp ce dulgherul făcea pretutindeni ultimele ajustări, Thyrsis mai investi treizeci de dolari în materiale de construcție și, la marginea pădurii din apropiere, își clădi un „cabinet de lucru", o colibă de trei metri lungime și doi metri lățime, prevăzută cu o ușă, o fereastră și o minusculă verandă. Înăuntru încăpeau : o masă cu un scaun, un dulăpior pentru cărți, un pat de campanie și o sobiță de dimensiuni infime. Soarta voise ca din vopseaua neagră folosită pentru acoperiș, să mai rămînă o cantitate ; spre groaza lui Corydon, Thyrsis hotărî să întrebuințeze prisosul pentru zugrăvitul „cabinetului" său. Era tare pe argumentul că e doar vorba de odaia sa ; totuși, fu destul de generos să consimtă a înviora cu puțină vopsea roșie cadrul ușii și al ferestrei, precum și colțurile odăii și marginea acoperișului. Atîta decor putea doar să satisfacă exigențele estetice ale celui mai autentic temperament grec !

Cea mai mare bucurie fu pentru amîndoi, mutatul. Aveau acum la îndemînă rafturi în care puteau pune oricîte lucruri voiau și cîrlige de care să atîrne tot ce era de atîrnat. Nu mai erau siliți să lase cărțile și manuscrisele

în geamantane, nici să le vîre grămadă sub pat. Tot ce în cort numai cu anevoie putuse fi adăpostit, găsea aici un loc potrivit și anume făcut.

În epoca aceea, erau frecvente în regiune vînzările la mezat. Thyrsis și Corydon înhămau și ei cunoscuta gloabă la căruța antediluviană și plecau la ferma respectivă, unde tot ce agonisise o familie în ultimii cincizeci de ani era expus pe iarbă vederii generale. Așteptau în frig și zăpadă pînă ce erau adjudecați caii, vacile și uneltele agricole și venea rîndul obiectelor de casă pe care ei puseseră ochii. Cumpărară în felul acesta un burlan pentru sobă, cîteva fotografii îngrozitoare (de dragul ramelor, firește), cîteva vase de bucătărie, o sapă și frînghii uzate din care să facă un leagăn pentru Cedric. Dobîndeau aceste obiecte cu cinci sau zece cenți bucata, iar pe deasupra, ca supliment gratuit, mai aveau și emoțiile licitației.

Odată, avură chiar o aventură în toată regula. Corydon observă o minunată pendulă, înaltă de vreo doi metri, și exclamă extaziată : „O, Thyrsis, aș fi fericită toată viața să am pendula asta !“ Față de această declarație spontană i se păru lui Thyrsis să ar fi meschin din parte-i să nu facă o jertfă ; își luă inima în dinți și spuse : „Pînă la cinci dolari oferim și noi“. În culmea agitației, tremurînd, așteptară să vină rîndul pendulei la licitație.

„N-o scăpa, chiar dacă ar trebui să dai șase dolari !“ mai apucă să-i șoptească Corydon ; în clipa aceea, pendula fu oferită la prima strigare cu douăzeci și cinci de dolari. Stătură locului, muți de uimire, pînă ce prețiosul obiect fu vîndut unui negustor din oraș cu prețul de optzeci și șapte de dolari ; apoi, se așezară în căruță și porniră spre casă, puși pe gînduri de această neașteptată manifestare a lumii înstărite din afara micului lor sălaș.

8.

Totuși, dezamăgirea aceasta nu-i tulbură mult timp ; noua lor viață le prilejuia destule bucurii. Puțină vreme după ce se mutară, se porni din cer un adevărat potop. Ce plăcere să auzi ploaia căzînd și să știi că ești ferit de ea ! Nu numai că aveau un acoperiș uscat deasupra capului,

dar puteau să se miște în voie prin casă, să ridice mîinile fără primejdie și să stea să citească fără lampa aprinsă.

Ținîndu-se cu brațele unul pe altul, stăteau la fereastră și priveau ploaia biciuind cîmpiile, curgînd șiroaie de pe coroana ulmului și formînd adevărate pîraie ce se scurgeau în dosul casei. Ascultau zgomotul de deasupra capetelor lor și se bucurau la vederea cantităților de apă ce cădeau de pe acoperiș. Se priveau unii pe alții, involuntar : erau uscați, cu desăvîrșire uscați ! Totul era uscat, începînd cu hainele și încălțămintea și terminînd cu cărțile ; noaptea, cînd se culcau, așternutul nu era nici măcar umed.

Trei zile ținu această ploaie. Pentru Corydon avea să rămînă o epocă memorială, căci coincise cu debutul ei ca poetă. Tîrziu, într-o noapte, o trezi, ca de obicei, strigătul de „hudalu-mugi" al lui Cedric. Fusese o zi deosebit de grea și Corydon se simțea fără puteri. Se ridică pentru o clipă în pat, auzi ploaia deasupra capului ei și încercă să se încordeze spre a scoate brațul în frigul din odaie. Dar numai gîndul acesta îi stîrni un fior prin tot trupul. Se simți copleșită deodată de o ură fără seamăn, ură împotriva copilului, a zgomotului pe care-l făcea și a necazurilor pe care i le pricinuia veșnic. Și mai înainte încercase uneori un sentiment nelămurit, rece, cîteodată chiar destul de intens împotriva copilului. De ce să se jertfească pentru această făptură nesățioasă, pe care nici măcar n-o iubea ? Ce o privea pe ea că alte mame își iubesc copiii ? Dorise totdeauna să-și trăiască viața, dar aceasta era viață ? În clipa aceea, strigătul de „hudalu-mungi" îi apăru ca un simbol al tuturor micilor necazuri și al marii nervozități care-i otrăveau existența.

Deodată, fără veste, îi fulgeră prin minte un gînd îndrăzneț. „Nu !" cugetă ea, încleștînd dinții, „îl las să țipe. Îl lecuiesc eu de această meteahnă. Și încă în noaptea asta !" Se întoarse spre Cedric și-i spuse să adoarmă ; dar nu-i dădu degetul. El izbucni îndată în țipete și plîns.

Corydon stătea culcată, cu ochii deschiși, în întuneric și cu toți nervii încordați. Era incapabilă să simtă sau să cugete ; părea că i-au fost luate toate simțurile, afară de cel al auzului ; înăuntrul ei și, în afara ei, domnea un zgomot intens, pătrunzător, care creștea din clipă în clipă, acoperind, pînă la urmă, chiar răpăitul ploii.

„Putea-voi să rezist ?“ se întrebă în gînd. „Numai să nu-şi rupă plămînii ! Dar trebuie, trebuie... nu mai merge în felul acesta !“ Încleştă pumnii sub plăpumă şi aşteptă. Dar ţipetele nu scădeau deloc ; zece, douăzeci, treizeci de minute trebuia să fi trecut, dar copilul părea numai a culege puteri noi din fiecare ţipăt.

Încetul cu încetul, Corydon începu să aibă impresia că a trecut o veşnicie de cînd tot sta aşa şi că altă veşnicie nu va mai avea voie să se mişte din loc. Se obişnuia din ce în ce mai mult cu starea ei şi încordarea muşchilor îi scăzu întrucîtva. Îi apăru deodată latura caraghioasă a situaţiei. „Vrea să mă biruie, micuţul !“ cugetă. „Putea-voi să rezist ? De-aş avea numai un lucru precis asupra căruia să-mi concentrez gîndurile“. Deodată îi veni o idee fericită. „Să încerc să fac o poezie !“

Despre ce ? Ploaia se înteţise în răstimp şi Corydon auzea clar răpăitul continuu al picăturilor. Rămase fascinată de ritmul acestui zgomot. Îşi concentră atenţia asupra lui şi începu :

„Sînt ploaia primăverii, sosită cu april...“

După cîtva timp se afla cu totul sub stăpînirea inspiraţiei ; era aprinsă, agitată şi, minunea minunilor, uitase cu desăvîrşire de copil ! Nu încercase pînă acum niciodată să scrie versuri ; acum însă nu i se păru deloc greu.

Poezia era simplă şi optimistă, luînd însuşirile binefăcătoare ale ploii, astfel cum le poate vedea un om care are un acoperiş uscat deasupra capului. Undeva, în conţinutul ei, se afla şi următoarea strofă :

Sînt ploaia cea de noapte, sosită-n fapt de seară,
Cînd somnul vă cufundă în vise şi fiori
Doar o fiinţă plînge şi numără în şoapte
Reci picături de ploaie ce cad pînă în zori...

Versurile acestea i se părură de mare efect şi se bucură de impresia pe care i-o vor face lui Thyrsis.

Poezia avea opt strofe. Cînd sfîrşi ultima, mijea de ziuă. Trecuseră cîteva ore de cînd începuse să mediteze. Copilul ţipa încă. Se întoarse spre el şi-l privi : pleoapele îi cădeau de oboseală, ţipetele veneau unul cîte unul, slabe şi nu prea convingătoare. Era vădit că nu va putea s-o mai

ducă mult așa ; Corydon simțea izbînda aproape, ba nu, și izbîndise ! Se culcă la loc, liniștită, pătrunsă de un sentiment de fericire — care din pricina poeziei sau datorită gîndului la mîntuirea ei și la nopțile de liniște care o așteptau ?

Cînd Thyrsis intră în odaie, peste un ceas sau două, o găsi pe dușumea, învelită în cearșafuri cu fața radioasă și părul despletit. Privelîștea era încîntătoare. Mai lucra cu rîvnă la poezia ei ; copilul dormea liniștit, doar din cînd în cînd trupul său mic era scuturat de un fior ; erau ariergardele oștilor sale bătute.

— Gîndește-te, Thyrsis, exclamă Corydon, la noapte va țipa numai jumătate cît azi, iar peste încă o noapte și mai puțin ! Încă vreo cîteva nopți și va adormi îndată, ca orice copil bine crescut. Iar eu, dragul meu, am de gînd să mă fac poetă ; astă-noapte am fost cu adevărat inspirată !

El aprinse în grabă focul, apoi se așeză lîngă dînsa și-i ascultă poezia. Cum ardea ea să-i cunoască judecata ! Ochii nu i se deslipeau de gura lui ! Și ce să facă un bărbat în asemenea caz ? Să se poarte ca un soț sau să facă pe criticul ?

Dar nici scurta lui ezitare nu-i scăpă.

— O, nu-ți place ! strigă ea. Crezi că nu face doi bani !

— Ba nu, Corydon, se împotrivi el. Să scrii poezii nu e chiar atît de ușor. Și sînt atîtea criterii ! O poezie poate fi bună și, în același timp, proastă. Culmile adevărate sînt atît de departe.

— Dar cum să ajung la ele, se văită Corydon, dacă nu mă încurajează nimeni ?

9.

Venise vremea ca Thyrsis să se apuce de munca lui. Nu mai era de scuzat nici o amînare. În mintea sa, cartea ajunsese la maturitate ; simțea că se apropie ceasul nașterii și că trebuie să se încingă pentru luptă. Cu Corydon vorbi despre aceasta cu multe menajamente. Stînd lîngă ea și ținîndu-i mîinile într-ale lui, îi explică ce însemnă-

tate avea această ultimă hotărîre pentru viitorul lor. Reînnoiră vechiul lor legămînt de a fi tari în vitejie și credință. Apoi, el se retrase în sihăstria lui.

În săptămînile ce urmară, era ca o stafie, slăbit, tăcut și cufundat în gînduri. Tot ce muncise vreodată în viața lui i se părea o copilărie în comparație cu noua sarcină pe care și-o luase. Altădată, înfățișase destinele individuale ale unor bărbați sau femei ; acum, trebuia să zugrăvească încleștarea de moarte a unei întregi națiuni ; inima lui trebuia să bată o dată cu pulsul a milioane de oameni în suferință. Sarcina era ca un dușman care-l urmărea chiar și noaptea, în timpul somnului, punînd stăpînire pe el și ducîndu-l să contemple privelişti de groază și nebunie. Nici o clipă nu era ferit de asemenea viziuni ; nu știa niciodată cînd îl vor asalta. Se întîmpla să fie ocupat cu spălatul vaselor sau reparatul conductei de apă, cînd era copleșit de inspirație ; lăsa atunci totul baltă și pleca în pădure să se așeze undeva, poate chiar în zăpadă și, tremurînd, să asculte zgomotul luptelor din sufletul său.

Trăia în vuiet de bătălii ; fum de pulbere i se urca în nări, detunături de arme și bubuit de tunuri îi umpleau urechile. Vedea cavaleria zburînd peste cîmpii, infanteria pîndind din spatele meterezelor ; auzea exclamațiile luptătorilor, țipetele răniților, gemetele muribunzilor. Trupuri sfîrtecate acopereau cîmpia, pămîntul era roșu și lunecos de sînge. Ceea ce trăia i se înfățișa mereu sub alte aspecte. Iar fiecare viziune venea în mijlocul unei furtuni de emoții, furtună cu care trebuia să lupte și s-o stăpînească. Aceasta cerea sforțări cum nu mai cunoscuse, o încordare a firii sale care putea ține ore și ore și care-l lăsa scăldat în sudori și istovit de moarte.

Dacă o scenă lua ființă în fața ochilor închipuirii sale, abandona totul și își concentra gîndurile asupra ei. Crea și observa în același timp ; lucrurile pe care le vedea îl copleșeau și, totuși, trebuia să le controleze ; mai mult, să și le fixeze în memorie. Se simțea ca Aladin în palat, încărcîndu-și buzunarele cu nestemate, abia mai putînd merge apoi și pierzînd pe drum cea mai mare parte din prețioasa-i povară. Abia luîndu-și răgazul să se odihnească, pornea din nou în căutare de comori ; privea în toate părțile și ridica diamante și rubine pe care el însuși

le pierduse. De multe ori însă, găsea locuri noi și noi comori.

Dacă revenea mereu, în închipuire, la o anumită scenă, n-o făcea spre a o făuri în mod conștient ; dimpotrivă, voia ca totul să ia formă de la sine și să i se fixeze în memorie. Oricît de intimă putea fi o scenă, el nu scria nici un cuvînt pe hîrtie. Erau descrieri de bătălii, lungi de treizeci sau patruzeci de pagini, pe care le știa toate pe dinafară, cum vor fi știut Demostene sau Daniel Webster cuvîntările lor. Numai cînd fiecare frază și fiecare cuvînt căpătau o formă definitivă, se hotăra să le scrie.

Anumite pasaje ale acestei cărți îi cereau o muncă neîntreruptă de două sau trei săptămîni ; nu exista clipă din zi sau din noapte cînd gîndurile să nu-i fie preocupate de lucrarea sa. În puținele ore cînd dormea, nu visa decît lupta aceasta. Înainte de a adormi, stătea treaz, gîndindu-se vreme îndelungată la vreo nouă bătălie, abia deschidea ochii, dimineața, și gîndurile săreau asupra lui ca niște animale de pradă. Dacă încerca să se odihnească măcar cîteva clipe, sau să se gîndească la altceva, nu se putea liniști ; era în el ceva ce-l împingea înainte și nu-i dădea răgaz. Dacă era întrerupt de la muncă, se simțea ca un brutar al cărui cuptor s-a răcit pe cînd pîinile nu sînt încă gata ; tristă sarcină să mai faci ceva din asemenea pîini !

10.

Și munca aceasta trebuia s-o săvîrșească un om însurat, tată de familie și capul unei gospodării. Thyrsis trăia cu un copil mic care-i ocupa mereu atenția și cu o soție care se simțea bolnavă, își mînca inima în cruntă singurătate și avea de luptat din greu cu crize de melancolie.

Nădăjduise că, o dată cu stabilirea în căsuța lor proprie, toate necazurile lor casnice se vor sfîrși. Dar iarna grea, care s-a abătut acum, le-a spulberat toate nădejdiile. Ei nu știuseră niciodată cum e o iarnă la țară. Acum, înțeleseră de ce fermierul din vecinătate îi sfătuise a nu-și clădi casa într-un loc atît de izolat. Erau multe zile cînd nu puteau ajunge, din pricina zăpezii, în oraș ; în unele,

nici chiar la vecinii lor. Conducta de apă îngheța mereu, necesitînd lungi și grele operații pînă să poată obține ceva apă.

Soarta le pusese gînd rău ; fu iarna cea mai aprigă din cîte rămăseseră în amintirea localnicilor ; fîntîna din curtea fermierului îngheță de trei ori, ceea ce nu se întîmplase încă niciodată. Ei erau cu totul nepregătiți pentru asemenea geruri ; n-aveau decît o sobă mică de tot, în care nu puteau lăsa focul peste noapte ; păturile ieftine pe care și le cumpăraseră erau din bumbac și nu-i apărau deloc împotriva frigului. Săptămîni de-a rîndul se culcau cu hainele pe ei, uneori punîndu-și chiar paltoanele. Deasupra păturilor îngrămădeau perdele și tot ce aveau. Dar nu le folosea la nimic. Pe la ora două, trei din noapte, se trezeau din somn, dîrdîind, pătrunși pînă la oase de frig.

În încăperea aceasta de gheață trebuiau să se scoale dimineață cu dimineață și să facă focul. Trecea vreo jumătate de oră pînă să se încălzească puțin în casă. Într-o asemenea epocă n-aveau nici unde să facă baie. Cu vremea, începură să se neglijeze. Corydon uita uneori să-și spele fața sau să se pieptene. Pe zi ce trecea, alunecau un pas mai jos. Thyrsis muncea pînă se simțea istovit, apoi venea în casă să mănînce. Corydon nu gătise încă nimic. Pînă să pregătească împreună masa, erau amîndoi atît de hămesiți de foame, încît se repezeau și înghițeau mîncarea ca doi adevărați sălbatici. Apoi, fiindcă mîncaseră prea mult, trebuiau să se odihnească înainte de a strînge masa. Dacă Thyrsis — preocupat de cartea lui — uita s-o facă, găsea seara vasele și resturile de mîncare în aceeași stare, pe masă, unde le lăsase. O grămadă de vase murdare : farfurii, crătiți, tigăi, îl aștepta totdeauna de cînd luase asupra sa spălatul vaselor. Munca aceasta îi apărea ca adevăratul motiv de inspirație al mitului despre Sisif.

Apoi, mai era lada cu gunoi, pe care trebuia s-o golească și lămpile, în care trebuia să toarne gaz ; rufele copilului trebuiau, de asemeni, spălate de cineva, iar afară domnea mereu un ger năpraznic, neîndurător, care-i închidea în casă. Iarna nevrînd să se sfîrșească, veni și

vremea cînd casa pe care o clădiseră cu atîtea jertfe și în care se mutaseră însufleţiţi de cele mai mîndre nădejdi, le apăru ca o peșteră respingătoare, în care două animale sălbatice căutau adăpost în faţa gerului.

11.

Încă o mare schimbare pricinui această iarnă în viaţa lor ; dărîmă barierele pe care le ridicaseră cu multă trudă între dînșii. Puteau să-și spună mult și bine că erau ca „frate și soră“ și că n-aveau voie să se gîndească la altceva, dar cînd termometrul începu să arate, noapte, după noapte, douăzeci de grade sub zero, vorbele nu le mai folosiră la nimic. La început, Thyrsis dădu lui Corydon cea mai mare parte a păturilor și perdelelor, căci era mai sensibilă decît el ; iar dînsul se duse singur în coliba lui, se vîrî într-un pat rece ca gheaţa și stătu toată noaptea fără a închide ochii. Pe urmă însă, gerul ţinînd o săptămînă și mai bine, rezistenţa lor fu înfrîntă : erau ca două animale care se vîră în aceeași vizuină spre a se feri unul pe altul de frig. Îngrămădiră totul pe un singur pat de campanie ; culcîndu-se astfel, își puteau ţine de cald unul altuia. Chiar și în situaţia aceasta mai încercară să menţină hotărîrea pe care o luaseră ; dar aceasta părea a fi peste puterea unor oameni din carne și oase ; astfel, factorul sexual deveni din nou o complicaţie a vieţii lor.

Pentru Thyrsis, latura aceasta a firi sale era ca o pasăre de pradă descriind cercuri pe cer, deasupra lui ; umbra ei îi inspira o teamă continuă, șuieratul aripilor sale în chinuia. Nu se putea simţi fericit niciodată ; era într-o veșnică revoltă lăuntrică împotriva sexului său. Intelectul lui se ridica împotriva pornirii sale ; pe de altă parte, o latură a firii lui era dornică de iubire și experienţă sexuală, și tocmai această latură era favorizată de toate împrejurările vieţii. N-avea nici un rost să cauţi a rezolva chestiunea la lumina raţiunii ; nici o lege morală sau estetică n-avea putere asupra soartei cele oarbe, care își pusese în gînd să-l silească a iubi.

Încercă să-și lămurească singur cauzele aversiunii sale împotriva acestui fel de viaţă. Raporturile sexuale din

obişnuinţă, iată ce-i părea atît de respingător. Spre a dobîndi sancţiunea intelectului şi a putea fi justificat în faţa conştiinţei, actul sexual trebuia să fie rezultatul unui impuls creator. Scopul acestui impuls era zămislirea unui nou suflet uman, şi actul nu era îngăduit decît în cazul cînd perechea răspunzătoare ar fi ajuns, după matură chibzuinţă, la concluzia că împrejurările vor asigura noului suflet o viaţă liberă, fericită şi frumoasă. Cîtă deosebire de obiceiurile frecvente printre oameni ! La cei mai mulţi, raporturile sexuale erau un obicei şi o slăbiciune, asemeni consumului de alcool sau bomboane... o chestiune a trupului şi numai a trupului, hotărîtă de apropierea fizică, de vederea şi atingerea cărnii, de împrejurarea îmbrăcatului şi dezbrăcatului în aceeaşi încăpere !

Aversiunea lui Thyrsis era sporită de mijloacele pe care trebuiau să le folosească pentru prevenirea concepţiunii, mijloace care nimiceau orice spontaneitate în raporturile lor şi scoteau lucrurile cele mai tainice la lumina rece a zilei. Apoi, teama continuă să nu li se întîmple ceva. Accidente de acest fel se întîmplau mereu, sau păreau a se şi fi întîmplat, sau ameninţau să se întîmple, astfel încît în fiecare lună aşteptau cu teamă şi încordare sorocul hotărîrii. Se simţeau ca nişte oameni care participă la o loterie cu lozuri de moarte, sau care mănîncă bucate printre care se află un fel otrăvit.

Dar ce folos, barierele căzuseră şi nu se mai lăsau înălţate. Thyrsis nici nu mai încercă s-o facă, deoarece descoperi o nouă latură a firii lui Corydon. Aceasta tînjea după ceva ce nu găsea în sinea ei şi care îi era oferit de viaţă doar cu zgîrcenie. Ea numea acest ceva „iubire". Dorinţa ei, în această privinţă, nu cunoştea nici margini, nici şovăiri. Pentru Thyrsis, „iubirea" aceasta era cu totul altceva ; vedea într-însa un fel de sprijin. A recurge la acest ajutor i se părea un semn de slăbiciune ; era doar slăbiciune dacă un om avea nevoie de o transfuzie de sînge spirituală spre a putea trăi. Era suprema lege a codului său de viaţă că fiecare suflet trebuie să stea pe propriile sale picioare şi să-şi urmeze propriul său drum ; a renunţa la această autonomie spirituală, i se părea un păcat de neiertat.

Dar dacă se gîndea mai bine, era ridicol să aplice asemenea criterii în situaţia în care se găseau. Ei nu erau

deloc suflete, n-aveau nici viaţă sufletească şi legile sufletului n-aveau nimic de a face cu dînşii. Erau doar două trupuri, două biete trupuri, îngheţate, bolnave şi chinuite, de care mai depindea şi al treilea trup, cu totul lipsit de ajutor ! Ce rost mai avea toată vorbăria pompoasă despre „suflet" ?

Thyrsis se supuse, deci, plin de batjocură şi amărăciunea soartei sale, jucînd mai departe rolul de soţ, tată şi cap al unei familii de trupuri. Acceptă jocul dragostei aşa cum îl dorea Corydon ; ceda dorinţelor ei, îi satisfăceă poftele, silindu-se să adopte punctul ei de vedere. Cîteodată însă, era copleşit de vechea şi semeaţa lui îndîrjire ; ştia că această stare sufletească este expresia adevărată a eului său. Spiritul său se răzvrătea şi pornea lupta împotriva stăpînirii trupului — „în depărtare auzea zgomotul bătăliei, ordinele comandanţilor şi zăngănitul armelor". Dacă renunţai la eul tău în favoarea trupului, dacă acceptai stăpînirea şi legile acestuia, ce şansă mai rămînea sufletului să se libereze vreodată ? Nu echivala această concesie cu condamnarea lui la închisoare pe viaţă ?

Din nou îşi dădea seama de sensul mai adînc al tragediei lor, căci ce era viaţa lor, în fond, dacă nu o cruntă tragedie ? Într-o zi, ştia, va evada din închisoarea în care era deţinut ! Într-o zi — era sigur de asta — se va regăsi pe el însuşi şi va începe să trăiască propria lui viaţă !

Cît de jalnice erau încercările lui Corydon de al dresa pentru nevoile ei şi de a se convinge pe ea însăşi că sforţările ei erau încununate de succes ! Se apuca să-i arate în mod amănunţit că făcuse mari progrese — ce deosebire ca de la cer la pămînt între soţul ei de acum şi omul acela fanatic, egoist şi imposibil pe care-l cunoscuse ea ! Cînd îi vorbea ea astfel, Thyrsis trebuia să facă mari sforţări ca să-şi stăpînească amărăciunea. Căci ştia că însuşirile pe care ea le ura atît erau numai spuma uriaşei vîltori din adîncul căreia îşi trăgea seva geniul său. Cît de mult ar fi dorit Corydon să facă dintr-însul o apă liniştită şi paşnică şi cum s-ar mai fi bucurat apoi să recunoască, în această oglindă frumoasă şi neaburită, propriile ei trăsături.

Cu ani mai tîrziu, discutînd despre această chestiune, se întrebară ce ar fi devenit ei și cum s-ar fi dezvoltat caracterele lor diferite dacă ar fi avut o șansă echitabilă de a trăi după placul lor. În loc de aceasta, erau înghesuiți într-un menaj strîmt în care aspectele cele mai neînsemnate și mai neplăcute ale cotidianului se impuneau în mod forțat atenției lor. Într-un fel sau altul, fiecare era pentru celălalt o continuă piedică, un veșnic chin, un mijloc folosit de soartă spre a stîmtora, prigoni și nimici pe celălalt. Ca totdeauna, în orele lor de deznădejde, nu le rămînea altceva decît să se așeze amîndoi și să discute totul în mod amănunțit, absolvindu-se unul pe altul de orice vină.

Thyrsis găsise o formulă care, după părerea lui, exprima în mod lapidar situația lor nefericită. Vorbea deseori cu Corydon despre această „presă economică", presă care, apăsînd asupra lui, amenința s-o strivească și pe ea. Tot ce voia să fie și nu putea fi, tot ce trebuia să fie fără a o dori, tot ce era dur și rece la el — nerăbdarea lui, iritabilitatea, pedanteria și amărăciunea — în toate acestea îi demonstra prezența unei forțe covîrșitoare, care amenința să-i nimicească pe amîndoi.

Nu era un rol pentru Thyrsis să fie în același timp legiuitorul, judecătorul și comandantul „presei economice". Într-o zi, se petrecu următorul episod semnificativ : Corydon se plîngea totdeauna de goliciunea și tristețea căsuței lor ; cînd se duceau împreună în oraș după cumpărături, descoperea mereu lucruri cu care ar fi vrut să-ți înfrumusețeze căminul. Într-o zi cu ghinion, se duse în oraș singură. Thyrsis citi în acest timp corespondența și dădu de scrisoarea unui director de revistă căruia îi trimisese un articol spre publicare și care-i reproșa acum îndărătnicie, egoism, didacticism și alte însușiri ce ar face proza lui de nepublicat. Terminase tocmai de citit, cînd sosi Corydon și începu să desfacă pachetele ; veselă și inocentă, îi povesti că tîrguise un chilipir extraordinar, o bucată de stofă roșie potrivită a forma fața de masă pe care o dorea atît și pe care o obținuse pe prețul de nimic, de treizeci de cenți !

Firește că, la această veste, Thyrsis fu cît p-aci să leșine. Treizeci de cenți ! O treime a sumei din care toți trei trebuiau să trăiască o zi întreagă ! Pentru o bucată de stofă idioată de care nici n-aveau nevoie ! Corydon se prăbuși în mijlocul odăii și începu să plîngă amar. Cînd se duse în oraș data următoare, trebui să dea înapoi la magazin bucata de stofă roșie ; cu coatele pe masa goală, Thyrsis îi furniză, în schimb, noi învățăminte asupra teoriei „presei economice".

Corydon asculta totdeauna cu răbdare și se arăta de acord cu totul. Cu rațiunea își dădea seama că el are dreptate și făcea sforțări să se supună acestei rațiuni. Dar, undeva, la fund, dincolo de orice rațiune, se ascundea latura pur primitivă și impulsivă a firii ei ; aceasta punea stăpînire pe ea de îndată ce intelectul își slăbea pentru o clipă frînele. Corydon se rușina de acest eu primitiv ; îl repudia, ar fi închis ochii ca să nu-l vadă. Nu exista pentru ea ofensă mai mare decît să i se arate că el forma firea ei adevărată.

Lupta mereu să fie la fel ca Thyrsis ; se disprețuia pe ea însăși, luîndu-și însușirile lui ca ideal. El era consecvent în toate ; știa ce vrea și cum să dobîndească ceea ce vrea ; nu depindea de nimeni și n-avea nevoie de aprobarea sau admirația nimănui ; era în stare să-și controleze emoțiile și să suprime pe acelea care-l incomodau. Corydon voia să fie și ea așa ; dar nu era așa ; cine putea fi atît de nedrept s-o conteste ? Dacă simțise, dorise, spusese sau făcuse vreodată altceva, la mijloc fusese o neînțelegere, o eroare sau o întîmplare cu ghinion. Respingea cu indignare orice asemenea reproșuri, proclamîndu-se o ființă cu desăvîrșire rațională, cum ar trebui să fie, de fapt, toată lumea.

Dar, apoi, se întîmpla ca ceva să-i strînească emoția — dragostea de frumusețe, dorința ei de bucurie — și într-o clipă naivitatea și spontaneitatea ei redobîndeau întîietatea. Încercările de a învăța pe Corydon să facă economii aminteau soțului ei de un joc care fusese popular în copilăria lui și care se numea „Porcii în trifoi". Cinci bile mici trebuiau trecute printr-o deschizătură foarte îngustă ; cînd tocmai te pregăteai să introduci cu băgare de seamă pe a cincea, cu siguranță că celelalte patru se rostogoleau afară. Era o muncă de cîteva ceasuri s-o convingi pe Corydon de un lucru care nu-i convenea ;

în ziua următoare, uita totul. Anumite înclinări și obiceiuri ale lui îi rămîneau ei cu desăvîrșire de neînțeles ; de pildă, preocuparea lui de a citi ziarele : orice ziar i se părea ei un simbol al tuturor lucrurilor urîte din lume. Pentru un om ca Thyrsis, frămîntările vremii erau o chestiune aproape personală. În fiecare zi, aștepta cu nerăbdare ziarul și, de îndată ce-l avea, se cufunda în cititul lui.

— Dragă, spunea înainte de a începe, te rog să nu mă tulburi acum. Vreau să-mi citesc ziarul.

— Bine, răspundea ea.

Cinci minute treceau în liniște. Apoi începea :

— Vrei cartofi la masa de seară, Thyrsis ?

— Da. Dar citesc acum.

— Bine.

Mai treceau cinci minute.

— Thyrsis, cine era Boadicea ?

— Acum citesc, dragă.

— A, da.

Alte cinci minute.

— Thyrsis, război se scrie cu s sau cu z ?

Enervat, Thyrsis lăsă ziarul.

— Ascultă, Corydon, nu se poate să mă lași nestingherit o jumătate de oră ?

Îndată, o expresie de durere umbrea fața ei.

— De ce-mi vorbești pe tonul acesta, Thyrsis ? N-ai putea să-mi spui frumos ?...

— Dar ți-am spus de trei ori pînă acum !

— Thyrsis ! Cum poți să spui așa ceva ?

— Cum, nu-i adevărat ?

— Sigur că nu.

Apoi, începea o lungă discuție. El îi amintea fiecare cuvînt cînd o rugase să nu-l tulbure. Ce neplăcută era procedura aceasta și cît de exasperantă pedanteria cu care o punea în aplicare !

13.

Altădată, Corydon ducîndu-se în oraș după tîrguieli, o rugă să-i aducă ziarul de seară. Se întîmplase tocmai un important eveniment politic și Thyrsis ardea de nerăb-

dare să afle ultimele veşti. Îi spuse aceasta şi-i repetă : orice ar uita, să nu uite gazeta de seară. Spre a primi mai repede ziarul, îi ieşi chiar înainte o bucată de drum ; cînd o întrebă de gazetă, ea tăcu şi făcu o mutră consternată.

Bineînţeles că el se supără.

— Nemaipomenit ! Îţi vine să înnebuneşti ! Asta le întrece pe toate !

Astfel vorbea numai cînd era deosebit de furios.

Ea cunoştea expresiile lui în asemenea cazuri şi nu le putea suferi.

— Aveam atîtea de tîrguit ! exclamă ea.

— Dar un singur lucru pentru mine, Corydon !

— Totul e doar pentru tine... tot atît de bine ca şi pentru mine ! Sînt atîtea şi atîtea... uită-te la pachetele astea ! N-am avut o clipă de răgaz...

— Parcă trebuie multe clipe ca să cumperi un ziar.

— Dar, Thyrsis...

— Şi de cîte ori ţi-am spus ! Trebuie să alerg în oraş pentru un nenorocit de ziar ?

— Mi-am dat toată silinţa să nu uit !

— Aşa ? A început să-ţi slăbească memoria ?

Cînd ajungeau aici, Corydon izbucnea în lacrimi.

— Eşti o brută ! striga ea. O canalie !

Sau, dacă se înfuria şi ea, începeau să se certe în mod serios.

— Eu am destule pe cap ! striga el. Sînt în drept să-ţi cer oarecare sprjin.

— Nu ştii ce vorbeşti ! răspunse ea. Eşti imposibil ! Ai putea împinge la nebunie pe o sfîntă !

— Se poate. În orice caz, pe tine nu sînt în stare să te împing nicăieri. M-am săturat să tot încerc.

— O, de n-ai vorbi atît ! Vorbeşti... vorbeşti... vorbeşti... asta-i tot ce ştii !

Şi cît sufereau amîndoi în timp ce se împroşcau în felul acesta ! Cît de adînci şi dureroase erau rănile lui Corydon, răni pe care Thyrsis trebuia apoi să le panseze cu băgare de seamă, să le dea îngrijire şi să le lecuiască ! Ce jale, ce ruşine să se murdărească în felul acesta, să degradeze iubirea lor, care trebuia să fie un templu al frumosului, pînă la certuri de mahala.

— Thyrsis, Thyrsis, striga Corydon, îndurerată, oare nu este îngrozitor să mă gîndesc că preţuiesc pentru tine mai puţin decît un ziar ?

— Dar ce-ți trece prin cap, dragă ? era răspunsul lui. Căuta să-i explice cît de mult însemna ziarul pentru el, ce nerăbdător fusese și că se lăsase biruit de mînie. Încercau să reconstituie scena ; se înfierbîntau din nou și înainte de a-și da seama, se aflau prinși într-o nouă și aprigă dispută.

Thrysis făcea sforțări disperate s-o facă să înțeleagă greutățile și părțile urîte ale vieții sale ; tocmai cînd desfășura cea mai teribilă elocvență, se nimerea ca ea să-l întrerupă.

— Thyrsis, stai o clipă, tu nu înțelegi...

— Eu vorbesc acum ! declara el.

— Dar...

— Eu vorbesc ! (Se supăra cînd era întrerupt din vorbă).

Dar venea și cîte o zi cînd se așezau să discute chestiunea în liniște. Ajungeau atunci întotdeauna la aceeași concluzie : cauza neînțelegerilor dintre ei era deosebirea fundamentală a caracterelor lor. Nici unul din ei nu era de vină, găseau amîndoi ; numai că se deosebeau din fire. „Închipuie-ți o căsnicie dintre un fluture și un hipopotam", spunea Thyrsis. „Fluturelui nu i se poate reproșa că nu coboară în apă și nu sforăie ; pe de altă parte, hipopotamul care ar încerca să desfacă aripile și să dea tîrcoale florilor s-ar compromite în mod iremediabil".

Erau timpuri cînd se punea cu totul în situația lui Corydon. Aceasta era frumoasă și bună ; în naivitatea și nevinovăția care o caracterizau consta o bună parte din farmecul ei ; cum să te aștepți de la ea să se gîndească la ziare sau să manifeste interes pentru prețul cărnii de vacă ? În ce-l privește pe el, Thyrsis era o făptură necioplită, stîngace și nesărată, un monstru spinos pe care ea îl pescuise din adîncurile oceanului. Corydon se ostenea să-i taie spinii dar aceștia creșteau îndată la loc ; ce putea ea face mai mult ?

Atunci însă, Corydon protesta.

— Nu e chiar așa de rău, Thyrsis. Tu ai doar munca ta !

— Da, firește ! Munca mea ! Sînt o mașină de gîndit și-atît ! De altceva nu sînt bun. Și un om ca mine se și însoară.

Era cu desăvîrșire convins de cele ce spunea și hotăra să acționeze în consecință. Bineînțeles, firea lui Corydon

era mai delicată decît a lui ; avea nevoie de libertate și fericire. Dar aici intervenea „presa economică". Oricît de urîte și de respingătoare erau însușirile sale, ele erau produsul unor condiții vitrege ; în viața lor trebuiau să rămînă preponderente tocmai aceste însușiri, dacă voiau să nu piară în apriga luptă pentru existență.

14.

Ca totdeauna, tragedia vieții lor era că, afară de suferință, nu împărtășeau nimic în comun. Munca lor zilnică era diferită ; cu muzica nu se mai ocupau ; dar ceea ce le lipsea cel mai mult era o credință comună. Thyrsis se străduia în zadar să împlinească această lipsă. N-avea o dogmă să-i ofere ; lui îi ajungea o credință simplă, primitivă, în muncă. Atunci cînd se gîndea la viața lor nefericită și era copleșit de milă, încerca să împartă această credință lui Corydon : poate că era și pentru ea un sprijin. Dar nu izbutea niciodată s-o însufleţească de-a binelea ; încercările lui se terminau regulat cu eșecuri și dezamăgiri. În parte, această lipsă de credință a ei se datora, poate, greșitei educații religioase pe care o primise în copilărie la o școală de duminică a episcopalienilor ; formalismul exagerat și stupidul bigotism, cu care aceștia înconjuraseră religia, o împiedicau să pătrundă conținutul mai adînc al creștinismului.

Altă cauză principală a dezacordului dintre ei era faptul că simțirea lui Corydon funcționa cu totul altfel decît a lui. La ea, orice emoție trebuia să fie ceva spontan, nu putea fi rezultatul unei convorbiri, de pildă, sau produsul unui act de voință. Dacă-i spunea cineva lui Corydon : „Hai, să încercăm emoția aceasta !", putea fi sigur că ea încerca toate sentimentele din lume afară de cel pomenit.

Thyrsis găsi că făcuse o mare greșeală, nimicind de la început spontaneitatea ei. Dar de unde să fi știut aceasta el, care nu cunoștea altă fire decît a lui și nu se pricepea să mînuiască decît uneltele sale. Procesul vieții sale sufletești consta în a-și reproșa toate păcatele și defectele, pînă începea să se urască pe el însuși. Ura aceasta îi dădea

putere să se îndrepte şi să se schimbe. Dar, în cazul lui Corydon, metoda aceasta nu ducea decît la deznădejde. Procesul vieţii ei sufleteşti era altul : trebuia să vină cineva şi să-i declare că e frumoasă şi strălucitoare — şi îndată devenea astfel. Dar pînă să vină un asemenea om, viaţa ei sufletească stătea pe loc, nemişcată.

Împrejurarea aceasta ieşea în evidenţă la fiecare neînţelegere dintre ei, la fiecare criză de melancolie sau acces de deznădejde. Thyrsis putea atunci s-o roage mult şi bine să înlăture gîndurile negre şi să le lase uitării — în zadar ; de-a dreptul dezolată era dacă el lăsa să se întrevadă măcar că s-ar putea ca ea însăşi să fie de vină şi că ar trebui să încerce să-şi schimbe atitudinea şi dispoziţia. Thyrsis lăsa să treacă zile întregi pînă a se hotărî să recurgă la singurul mijloc care era în stare s-o smulgă din ghearele melancoliei : trebuia s-o cuprindă în braţe şi să-i dea de înţeles că nu poate trăi fără dînsa, că îi este scumpă şi necesară, că o iubeşte cu patimă, o respectă ca pe nimeni altul şi are în ea o încredere absolută ; atunci şi numai atunci lumina vieţii reînvia în Corydon.

Şi de ce se hotăra atît de greu s-o facă ? De ce o lăsa să sufere zadarnic ? De ce trebuia să-şi smulgă părul din cap ca să se apropie de ea, cînd putea s-o ajute cu atîta uşurinţă ? Oare, de fapt n-o iubea ? Un glas lăuntric îi şoptea cu cinism aceasta, dar el ştia că nu este aşa. O iubea ; dar o iubea în felul lui, care nu era şi al ei. Ce explicaţie să dai acelei stranii porniri a omului care îl face cu neputinţă să fie vreodată mulţumit cu un lucru pămîntesc care — în ciuda frumuseţii, iubirii, bucuriei şi a celor mai de dorit lucruri din lume — îl ţinea în veşnic zbucium ?

Pornirea aceasta e vădit iraţională şi prin nimic justificată ; şi, totuşi, ea este aceea care mînă pe om înainte, astfel cum l-a mînat să distrugă statuile din templele Atenei şi să ardă în pieţele publice ale Veneţiei veşminte de mătase şi comori nepreţuite. Văzută sub aspectele ei cele mai extreme, aşa cum s-a manifestat la Sfîntul Simion, care s-a lăsat mîncat de viermi pe un stîlp, sau la Bernard Gui, cel cu uneltele sale de tortură şi cu „bastonul laic" care-l sprijinea, — ea poate apărea ca o culme a nebuniei şi ororii umane. Şi totuşi, acest impuls nu încetează o clipă să viеţuiască printre oameni ; iar acela

la care e dezvoltat mai puternic, nu se poate libera de el prin nici o putere o voinţei şi prin nici un şiretlic de subtilitate spirituală ; şi nici o forţă a dorinţei sau pasiunii nu este în stare să-l facă să iubească o femeie în măsura şi în felul în care femeia vrea să fie iubită.

15.

Thyrsis lucra la cartea lui pînă la completa epuizare. Cînd, moale ca o cîrpă stoarsă, se întorcea la căsuţa lui, trebuia să înfrunte, afară de necazuri exterioare, şi complicaţiile sufleteşti ale lui Corydon. Avea nevoie de odihnă, mîngîiere, de un om care să-l adoarmă şi să-i liniştească nervii ; şi, în loc să primească puteri noi, trebuia să mai dea din puterile lui. Cîteodată, se întreba în mod vag dacă n-ar fi putut să fie cu totul altfel ; nu ştia nimic despre femei, e adevărat, dar cu siguranţă că, undeva, în lume trebuia să se găsească şi o femeie care l-ar fi înţeles şi nu i-ar fi cerut nimic. E drept că îşi îngăduia asemenea gînduri foarte rar, pentru că ele i se păreau un fel de trădare faţă de Corydon ; doar nu era însurat cu o asemenea femeie ipotetică, era însurat cu Corydon, şi pe aceasta trebuia s-o ajute cînd era la strîmtoare.

De aceea, la răstimpuri, se întorcea la ea, lua paharul durerii ei în mîinile sale tremurătoare, îl ducea la gură şi-l golea pînă la fund. Se aşeza lîngă ea şi asculta povestea luptelor ei ; cu ultimele puteri, aţîţa scînteile emoţiilor sale epuizate într-un foc a cărui văpaie se putea încălzi şi ea. Iar cînd povara devenea prea grea pentru el, cînd valurile de durere şi deznădejde care porneau de la ea ameninţau să-l înghită şi pe dînsul, pornea singur în pădure, sau urca dealurile acoperite de zăpadă din împrejurimi, şi acolo chema din nou la luptă forţele sufletului său, proclamîndu-se pe el însuşi de neînvins. Strălucirea ţelului său îi apărea atunci în faţa ochilor şi simţea

puterea credinței de care era însuflețit ; cu sufletul întărit, se lega din nou să trăiască numai pentru țelul lui și, la nevoie, să moară pentru el.

Lumea încearca să-l zdrobească ; lumea se temea de spiritul lui, îl ura și voia să-l înăbușe în germene. Dar el jurase să-l păstreze teafăr. Mereu, mereu se îndemna la rezistență și vitejie și se arunca apoi în vîltoarea cea mai aprigă a luptei ; chema în ajutor acel nesecat izvor de forță pe care-l numea geniul său și care era veșnic viu într-însul. Oricîte forțe se înșirau împotriva lui, el le ținea piept. Puteau să-l doboare, să-l calce în picioare, să-l lase ca mort pe cîmpul de luptă, el tot se va ridica și va reîncepe bătălia ! Astfel își vorbea, se încuraja, își adresa singur apeluri la tărie, strigăte de mîndră sfidare și proclamații de bărbăție și rezistență. Chema înainte lui, în închipuire pe toți dușmanii săi, cîteodată în grupuri mari, cîteodată pe fiecare în parte, pe toți acei care-l batjocoriseră, amenințaseră sau certaseră vreodată. Pe toți îi amenința cu pumnii încleștați ; să nu-și mai facă iluzii — nu vor izbuti niciodată să-l biruie, oricîte forțe ar pune la bătaie. Se adresa și posterității ; ruga pe viitorii săi prieteni și adoratori să-l ajute în situația grea în care se află. Nu muncea oare și în folosul lor ? Oare nu lua asupra sa toată truda aceasta pentru ca, într-o zi, din roadele credinței sale, să le-o hrănească pe a lor și să-și întărească sufletul cu ea ?

Se gîndea, uneori, la **Cîntecul lui Roland**, la epica luptă pe care eroul o dusese timp de trei zile ; cînd citise această epopee, simțise o împunsătură în inimă de fiecare dată cînd Roland ridica brațul și sabia. Se gîndea la Samson cel bătrîn și orb, scuturînd cu brațe puternice coloanele templului filistin și îngropîndu-se pe el și pe dușmanii lui sub dărîmături. Își amintea de isprava lui Leonida și a celor 300 de spartani ai săi la Thermopylae și de asediul Haarlemului de către spanioli. Istoria cunoștea nenumărate exemple de oameni care pentru credința lor au primit să îndure cele mai groaznice suferinți. De ce să fie el cruțat ? De ce să se teamă de proba de foc ?

Ducea, aşadar, două lupte în acelaşi timp, una lăuntrică şi una exterioară ; încetul cu încetul, ele se contopiră în închipuirea lui. Concepuse o figură care să întruchipeze războiul civil ; această figură se dovedi a fi el însuşi.

Războiul despre care scria se abătuse pe neaşteptate asupra unui popor nebănuitor şi nepregătit ; oamenii nu-l căutaseră şi nu-l doriseră, nu-l iubeau şi nici măcar nu-l pricepeau. Dar unitatea naţiunii trebuia apărată, de aceea ridicaseră sabia. Erau bogaţi şi îşi dădură averile cu dărnicie ; credeau în cauza lor — armate întregi de tineri au răsărit ca din pămînt. S-au îmbrăcat în uniformă, au fost înarmaţi şi instruiţi ; unitate după unitate au pornit în marş, în zgomot de fanfare, cu steagurile desfăşurate şi inimile însufleţite de nădejde. Unitate după unitate s-au ciocnit cu duşmanul şi au fost măcinaţi în groaznice măceluri ; rămăşiţele oştirilor se întorceau bătute şi deznădăjduite. Aceasta se întîmpla atît de des, încît ţara întreagă fu apucată de groază ; bătăliile de la Bull Run, greaua campanie peninsulară ; un an întreg de zadarnice încleştări ; apoi, îngrozitorul măcel de la Fredericksburg, zăpăceala oarbă de la Chancellorsville şi amarnica decepţie de la Antietam.

Thyrsis voia să înfăţişeze toate acestea din punctul de vedere al soldatului de rînd, cel care n-avea parte de glorie, ci numai de suferinţi şi privaţiuni ; a cărui soartă era să facă marşuri înainte şi marşuri înapoi, să asude săpînd tranşee, să se lase înăbuşit de călduri, de ploi şi doborît de geruri ; să păşească prin vaduri de sînge şi groază, să fie rănit, capturat, închis, ademenit de mirajul victoriei, nimicit de înfrîngeri. În toată povestirea lui, turna esenţa filtrată a experienţelor sale. Căci nu erau multe suferinţi pe care să nu le fi îndurat el însuşi. Ştia ce înseamnă foamea şi frigul, ce înseamnă să fii ademenit de mirajul victoriei şi nimicit în înfrîngeri. Stătuse lîngă patul de moarte al celor mai scumpe visuri ale sale, ascultase gemetele a mii de nădejdi întemeiate. Aflase ce înseamnă să-ţi propui un ţel şi să-i rămîi credincios în ciuda tuturor ocărilor ; aflase ce înseamnă să te doară capul pînă la ameţeală şi să vezi toate lucrurile învîr-

tindu-se înaintea ta. Gustase și din amărăciunea vieții, cunoscuse toate nedreptele ei contraste ; în timp ce el jertfea totul, inclusiv viața lui, viitorul lui, alții nu se gîndeau decît la ei înșiși și la bunăstarea lor, se îmbogățeau pe socoteala lui și a semenilor lor, ducînd o viață de nesocotit lux și desfrîu.

Adîncind studiile asupra Războiului civil, Thyrsis descoperi un fapt ciudat și sinistru. Brutal vorbind, națiunea fusese împărțită în două : de o parte, cei care își puseseră credința în Uniune, care îi jertfeau totul, trăiau și mureau pentru ea și care se întorceau din război bolnavi, istoviți, infirmi de multe ori, în orice caz săraci ; de altă parte, cei cărora puțin le păsa de Uniune și care vedeau în război numai un prilej de îmbogățire și o trambulină spre putere. Aceștia vindeau guvernului pături făcute din cîrpe și bocanci cu tălpi de carton și făceau speculații cu bumbac, aur și alimente. Firește, erau și excepții ; dar dacă te apucai să cercetezi originea marilor averi pe care se baza corupția americană, constatai că ele datează de pe vremea Războiului civil.

Ce cruntă ironie a soartei ! Națiunea fusese salvată, dar ajunsese pe mîna zarafilor, care, acum, o stăpîneau cu desăvîrșire. În răstimp, se ridicase o nouă generație, care nu cunoștea geneza lucrurilor, ci numai zarafii și puterea lor. Cine să-i fi povestit de Războiul civil și să-i fi arătat însemnătatea lui ? Cine să fi reînviat în fața ochilor ei titanica încleștare ?

O dată cu cărțile de istorie, Thyrsis citea în fiecare zi și cotidienele, care ajungeau la el încărcate cu toate scandalurile orei. Tocmai pe atunci se abătuse un val de corupție asupra vieții economice și politice a Statelor Unite ; bărbați și femei, tineri și bătrîni, orașe, state, guverne, totul era corupt, cumpărat, mituit. Pretutindeni în țară, zeul Mamon ședea pe tron și oamenii se tîrau în genunchi în fața lor. Toată țara gemea și asuda sub apăsarea acestui nou stăpîn ; iar Thyrsis, care împărtășea suferința și cunoștea rădăcinile răului, își dorea o mie de glasuri ca să strige adevărul.

Cineva trebuia să pună țara față în față cu sufletul ei, cineva trebuia să-i amintească de înalta tradiție de

libertate pe care o reprezenta America în lume. Dar cine era s-o facă ? Cine avea măcar cheful să încerce ? Thyrsis văzuse statuile lui St. Gaudens ; omul acesta, cel puțin, cunoscuse visul patriei sale. Dar cine îl turna în poezie sau proză ca tinerii să-l poată citi ? Asemeni presei, scriitorii și poeții se vînduseră ; scriau texte de operetă și literatură de voiaj în folosul vagoanelor Pullmann. În răstimp, cultura Americii aluneca necontenit în jos, pas cu pas.

Iată, așadar, alt război care trebuia dus. Se cerea să înduri și să birui chinuri, mizerie, foame, frig, singurătate, deznădejde, să înfrunți chiar nebunia, prăbușirea tuturor forțelor sufletești și moartea. Armate întregi de oameni porniseră să moară și umpluseră tranșeele cu trupurile lor, vrînd să clădească un pod pentru generațiile viitoare ; dar prăpastia încă nu era plină pînă sus ; mai era nevoie de o jertfă.

Nu trebuia să se creadă prea bun pentru o asemenea jertfă. Fără îndoială că oamenii mai însemnați decît el pieriseră sfîrtecați de obuze, la Bloody Angle. Cîți visători îndrăzneți nu vor fi fost printre ei ; erau morți și visurile lor moarte. Nu trebuia să se lase abătut din cale nici de iubirea de soție și copil ; nenumărate femei suferiseră și muriseră în Războiul civil, iar copiii pieriseră cu zecile de mii. Și aceștia se născuseră în chinurile mamelor lor, fuseseră iubiți și mîngîiați ; și pentru ei se vărsaseră lacrimi și se rostiseră rugăciuni.

Astfel, glasuri din trecut îl chemau pe Thyrsis ; noaptea, singur în coliba lui, le auzea ca pe o uriașă simfonie a durerii. Muriseră în zadar, visurile lor de libertate și dreptate nu se realizau dacă țara era lăsată pradă pieirii. Aceasta este menirea poetului : generația tînără să afle ce au făcut înaintașii și de ce au făcut-o. Tinerețul Americii se va ridica plin de însuflețire, dacă va cunoaște faptele trecutului. Nu se poate ca tot poporul să fi căzut în egoism și necredință ; nenumărate suflete generoase așteaptă numai sunetul de trîmbiță care să trezească națiunea din amorțire și să-i vestească noua luptă pentru mîntuirea țării.

17.

Iarna nu se sfîrșea, devenind din ce în ce mai năpraznică. Thyrsis și Corydon erau parcă asediați de geruri și furtuni. O ninsoare care ținu aproape o săptămînă îngrămădi atîta zăpadă în jurul căsuței lor, încît timp de două zile nu putură merge nici măcar pînă la gospodăria învecinată ; de plimbat, nici vorbă. O potecă îngustă de la casă pînă la „cabinetul de lucru" al lui Thyrsis l-a costat pe acesta o muncă de o jumătate de zi. Corydon a contractat un guturai care a făcut înconjurul micii familii și n-a fost de natură să-i refacă moralul zdruncinat.

Zăpada părea simbolică, tăindu-le orice legătură cu lumea. „Nu vă așteptați la ajutor din afară !" părea că glăsuiește. Toată puterea de care aveau nevoie trebuiau să și-o stoarcă din propriile inimi. Abia acum înțelese Thyrsis adevărata semnificație a iernii ; o văzu așa cum o văzuseră oamenii primitivi, sub aspectul unui dușman crunt și neîndurător, un dușman care vine să aducă moarte și pustiire. Își aduse aminte de oda lui Thomas Campbell :

Arhanghele din ceruri, putere-a dezolării,
Ce scurmă în adîncuri și sufletul ne frînge,
Răspunde dac-a morții supremă invocare
Inima ta de piatră în treacăt o atinge.

Cu siguranță că nici un Odin care „își urla cîntul de vitejie în mijlocul furtunii" și nici un sălbatic lapon, zgribulit în igluul lui, nu așteptaseră vreodată cu mai mult dor mîntuitoarea primăvară decît acești doi îndrăgostiți în colibioara lor.

Evident că acest fel de viață nu putea decît să-i strice lui Corydon. Era din ce în ce mai nervoasă, iar durerile ei de cap și stările ei de istovire deveniră mai frecvente. Și vechea ei plagă, obiceiul de a se gîndi la anume lucruri, o chinuia din nou. Venea la Thyrsis cu lungi relatări asupra complicațiilor ei sufletești, și el descurca răbdător țițele încurcate. Uneori, cînd era tare obosit, lăsa poate să se vadă că ar prefera altă ocupație ; îndată observa o privire tulbure, îngrozită, furișîndu-se în ochii

lui Corydon. Vasăzică, gîndurile ei rele trebuiau luate în serios ; chiar și Thyrsis se temea de ele.

Într-o dimineață, trezindu-se și aruncînd o privire pe fereastra colibioarei sale, văzu că peste noapte căzuse iar multă zăpadă. Se îmbrăcă în grabă și își croi drum spre căsuța lor, unde o găsi pe Corydon în pat. Ea i se plînse de dureri de cap ; toată noaptea fusese scuturată de friguri, iar acum ochii ei trădau febră. Alarmat, Thyrsis, după ce îi puse totul la îndemînă, îmbrăcă copilul, îl luă pe umeri și ajunse cu mare greutate la casa vecinului său, fermierul. Lăsă copilul acolo și porni cu o sanie trasă de un cal spre oraș. Calul înainta încet, iar sania se răsturnă de cîteva ori, astfel că ajunse în oraș abia după două ore. Doctorul tocmai plecase să-și viziteze bolnavii ; Thyrsis trebui să-l aștepte alte două ore, spre a afla apoi, cînd veni, în sfîrșit, că nu-l putea însoți, fiind reținut în oraș de cîțiva pacienți în stare gravă, pe care nu-i putea părăsi.

El îl trimise pe Thyrsis la alt medic, dar acesta îi spuse același lucru. Thyrsis petrecu toată ziua umblînd prin oraș, de la un doctor la altul. Gîndul că, acasă, Corydon stă singură, bolnavă și fără ajutor, îl făcea să turbeze de mînia neputinței. Pretutindeni îl întîmpina același răspuns. Pare-se că vremea rea produsese o epidemie, pentru că nici un doctor nu putea cheltui trei sau patru ore dintr-un timp atît de prețios cu călătoria prin zăpadă.

Nu-i rămase altceva de făcut decît să se întoarcă. Nevasta gospodarului se oferi să aibă grijă de copil peste noapte, iar el se duse singur spre căsuța lor. Starea lui Corydon se înrăutățise mult. Thyrsis petrecu toată noaptea la căpătîiul ei, îngrijind-o cît putea de bine, umplîndu-i sticle cu apă caldă cînd tremura de frig și aducîndu-i gheață de afară cînd îi era prea cald. Îi făcu limonade răcoritoare și tot felul de bunătăți de mîncare, îmbiind-o cu vorbe dulci să mănînce ceva. Cu mîngîieri și alintări, izbuti într-un tîrziu s-o adoarmă puțin ; el rămase pe scaunul lui, tremurînd de frig ; de teamă să n-o trezească, nu se încumetă să pună un lemn pe foc.

În zori, Corydon se trezi ; Thyrsis fu cît p-aici să înnebunească de teamă și durere, căci ea delira, neștiind unde se află și nici ce face. Vorbea necontenit despre mititelul ei, care nici nu era acolo, și încă în limbajul lor special. Ascultînd frazele ei fără șir, Thyrsis fu pe punctul să izbucnească în lacrimi.

O lăsă așa, cum era, fugi la fermă, înhamă în grabă calul la sanie și plecă în alt oraș. N-avea importanță ce doctor aducea, numai doctor să fie : lui Thyrsis toți medicii îi apăreau la fel, deținători ai cheilor sănătății. Dar și acela pe care îl găsi era ocupat. Tot ce putea să-i spună era că se va strădui să vină în cursul nopții.

Thyrsis se întoarse din nou acasă. Corydon avea fața aprinsă, iar pe frunte îi străluceau broboane de sudoare. Din cînd în cînd, se ridica din pat, bolborosea cîteva fraze incoerente, apoi cădea din nou în perne. Toată noaptea, el îi ținu mîinile fierbinți rugîndu-se să vină doctorul.

Tîrziu, în după-amiaza zilei următoare, acesta sosi, în sfîrșit, aducînd oarecare ușurare lui Corydon și liberîndu-l pe Thyrsis de apăsarea lui. După ce măsură temperatura bolnavei și-i ascultă plămînii, puse diagnoza de gripă grea cu complicații de bronșită. Le lăsă cîteva fiole și sticluțe și făgădui să revină dacă Thyrsis va trimite după el.

Thyrsis rămase cu dubla sarcină de infirmieră și îngrijitoare de copil. Dădea lui Corydon doctoriile prescrise, îi aducea apă să-și spele obrajii, îi potrivea pernele, o întreținea cu vorba și-i pregătea ceva de mîncare, de îndată ce manifesta poftă. Îmbăia copilul și-l îmbrăca, gătea mîncărurile sale complicate și-l hrănea cu ele. Cînd vremea era mai frumoasă, îi punea șoșonii, paltonașul și scufița pe care i-o tricotase Corydon și-l ducea afară să se joace de-a „bata-cu" prin zăpadă. Firește că trebuia să gătească și propria lui mîncare, să spele vasele, să facă și să întrețină focul, să scoată cenușa din sobă, să umple lămpile și să măture pe jos. În răstimpul dintre aceste felurite îndeletniciri, în închipuirea lui se desfășurau formidabile lupte. Bătăliile de la Chickamauga și Bloody Angle dobîndiseră tocmai în epoca aceea forma lor definitivă.

18.

Două săptămîni trebui să poarte această povară ; abia după două săptămîni Corydon fu în stare să-și reia atribuțiile casnice. În răstimp, venise martie ; lapoviță și ploi luară locul ninsorilor iernii. În jurul sălașului lor se născuseră mlaștini în miniatură. Thyrsis trebuia să le

traverseze ca să ajungă la colinele bătute de vînt, unde jura împotrivire dușmanilor săi și de unde se întorcea ca să toarne noi nădejdi și noi hotărîri într-o peșteră fără fund.

Termina pe atunci descrierea bătăliei de la Gettysburg, o titanică încleștare de trei zile între două armate uriașe. Pe el îl costă trei săptămîni de muncă încordată. În mod obișnuit, bătălia de la Gettysburg era privită ca hotărîtoare pentru victorie ; în urma ei însă, se mai abătuseră asupra națiunii lunga campanie a lui Sterman în Sud, toată oroarea luptelor din regiunile pustii de la Mine Run și Cold Harbour și, în sfîrșit, asediul de groază al Petersburg-ului. Thyrsis ajunsese acum la această ultimă parte a războiului. Gîndurile îi erau stăpînite de o figură imaginară, un soldat care întruchipa furia deslănțuită a războiului și frenezia pătrunsă de fanatism a întregului popor. Soldatul acesta nu putea fi atins de dureri, foame, frig sau alte privațiuni. Chipul său slab apărea pe toate cîmpurile de luptă. Neobosit și nerăbdător, îndemna mereu la luptă și cunoștea un singur țel : sfîrșitul. Mărșăluia fără răgaz, ore întregi, zile întregi, asemeni unui automat cu gîndurile mereu îndreptate spre acele clipe care singure contau pentru el, spre vîltoarea și iureșul bătăliei. Vedea și auzea lucrurile cele mai înfricoșătoare, gemete și hohote de plîns îi umpleau urechile, o ceață de fum, de sînge și pulbere îi ustura ochii ; el însă mergea și îndemna mereu înainte, crunt și implacabil. Pămîntul răsuna și se cutremura sub picioarele lui ; în acest iureș nebunesc, părea numai a spune simplu și sublim : eu sînt Războiul !...

În răstimp, Corydon devenea din ce în ce mai palidă și mai slabă. Și pentru ea, iarna aceasta reprezentase un cîmp de luptă. În capul lui Thyrsis, se ciocneau oștiri și rezultatul nu putea fi niciodată știut dinainte ; Corydon, dimpotrivă, vedea în fața ei numai înfrîngeri, iar cîmpul pe care lupta era presărat cu cadavrele nădejdilor ei ucise. Noaptea, stătea trează ceasuri întregi, singură și tăcută, contemplînd prin geam întinderea de zăpadă asupra căreia cădea lumina necruțătoare a lunii.

Thyrsis ar fi preferat să doarmă în propria lui colibă, pentru că lucra pînă noaptea tîrziu ; dar Corydon îl rugă să doarmă în căsuţa lor comună ; nu i-ar păsa dacă ar trezi-o.

Într-o noapte, veni din coliba lui pe la ora două. Corydon părea cufundată în somn. Se culcă pe patul lui de campanie şi era tocmai pe cale să adoarmă cînd auzi un zgomot care îi sună ca un suspin înăbuşit.

Trase cu urechea. I se păru că ea plînge în somn. Dar apoi, sunetul devenind mai lămurit, se ridică şi privi spre patul ei. Razele lunii o luminau pe Corydon şi el văzu o licărire strălucitoare — oţel ! Fulgerător îi trecu prin cap amintirea revolverului pe care i-l dăduse ca să se simtă în siguranţă atunci cînd era singură. Sări din pat şi în doi paşi fu lîngă dînsa. Corydon îndreptase arma spre tîmplă. El i-o smulse din mînă şi o azvîrli departe. Corydon îi căzu în braţe cu un strigăt şi se încleştă de el.

— Thyrsis ! oftă ea. Scapă-mă ! Scapă-mă !

— Ce s-a întîmplat ? făcu el.

— Nu mai pot ! Nu mai pot ! Ea tremura din tot corpul şi scotea cuvintele cu greu. Am făcut atîtea încercări !

— Corydon ! Draga mea ! şopti Thyrsis, cutremurîndu-se.

— Nu mă lăsa s-o fac ! oftă ea — O, Thyrsis, trebuie să mă scapi.

El o strînse la piept, căutînd cu toată puterea s-o liniştească, dar era el însuşi atît de speriat, încît găsea cu greu cuvintele potrivite. Treptat-treptat, izbuti să afle de la ea cum se petrecuseră lucrurile. De trei zile luase hotărîrea să se împuşte şi alesese această noapte spre a-şi pune hotărîrea în aplicare.

— De un ceas, şopti ea, stau cu revolverul în mînă. N-am avut curajul să apăs pe trăgaci.

El se făcu alb ca varul şi o strînse cu şi mai multă putere.

— Apoi, te-am auzit venind pe tine, urmă ea. M-am întins, prefăcîndu-mă că dorm. Pe urmă, am încercat din nou ! Dar n-am putut ! Sînt o laşă !

— Corydon ! strigă el.

— Gîndul la copil mă oprea ! Tu te-ai fi descurcat şi fără mine...

— Nu spune asta, Corydon !

— Da, da. Sînt sigură că te-ai fi descurcat ! Eu îți sînt numai un obstacol în cale. Dar copilul ! Ah, îl iubesc atît de mult și n-am putut să-l las ! Se zgribuli la pieptul soțului ei, suspinînd — O, Thyrsis, gîndește-te ce ar fi însemnat să-l părăsesc. Ar fi rămas fără mamă toată viața lui ! Și dacă ți s-ar mai fi întîmplat și ție ceva, n-ar mai fi avut pe nimeni care să-l iubească !

— Dar cum ți-a trăsnit prin cap s-o faci ? întrebă el.

— Ah ! Thyrsis, am suferit atît ! Sînt istovită, bolnavă, m-am săturat. Nu mai pot să îndur, nu mai pot ! Și ce-mi rămîne de făcut ?

— Biata mea fetiță ! Biata mea fetiță ! șopti el, copleșit de milă, și o strînse la piept într-un paroxism de durere. O, tu, Corydon a mea ! Corydon a mea !

Deznădejdea și iubirea îl covîrșiră ; izbucni și el în plîns, într-un plîns fără lacrimi ; trupul îi fu scuturat de un șir de suspine seci, înfricoșătoare. Ce putea să facă pentru ea ? Cum s-o ajute ?

Dar o și ajutase. Nu de multe ori îl văzuse ea plîngînd și nu de multe ori avea prilejul să simtă că el nu se poate lipsi de ea.

— Thyrsis, ai într-adevăr nevoie de mine ? șopti ea. Mă iubești cu adevărat atît de mult ?

— Te iubesc ! Te iubesc ! oftă el.

— Atunci rămîn cu tine. Voi îndura orice dacă ai nevoie de mine, dacă pot să-ți fiu de folos !

19.

În sfîrșit, fu și el în stare să plîngă cu adevărat. Lacrimile lor se amestecară, așa era totdeauna : abia cînd treceau prin valea durerii descopereau adîncurile sufletelor lor. Cînd erau în impas, mînați de deznădejde, făceau o sforțare convulsivă și străpungeau crusta de apatie și trist cotidian care-i înăbușea, dînd curs liber covîrșitoarelor forțe ascunse în sufletele lor. În asemenea ore, o vedea pe Corydon în lumina ei adevărată : un spirit înflăcărat, un arhanghel țintuit de o putere vrăjmașă în temnița trupului. O, de ar fi găsit numai cheile la acele încăperi subterane, ca să aibă totdeauna acces la ele !

Dar, vai, era o singură cale care ducea la ele, şi anume drumul deznădejdii. Cînd se acumula într-înşii atîta disperare, încît n-o mai puteau îndura, ajungeau la neîncrederea reciprocă, apoi la explozii de mînie, blesteme şi, în sfîrşit, la hotărîri de tragică amploare. Abia cînd se simţeau serios ameninţaţi în felul acesta, îşi dădeau seama cît de mult preţuiau unul pentru celălalt. Astfel de întîmplări dădeau viaţă nouă iubirii lor şi în asemenea clipe firea bogată a lui Corydon lua alte înfăţişări, cu totul necunoscute lui. În noaptea aceea, de pildă, iat-o pe Corydon, mai întîi lipindu-se de pieptul soţului ei, cutremurată de groază, apoi, cîteva ceasuri mai tîrziu, la mijirea zorilor, stînd jos, învelită în chip pitoresc într-un cearşaf, luminată de razele reci ale lunii, azvîrlind în toate părţile părul ei rebel şi înscenînd o comedie cu revolverul cu care, puţin timp mai înainte, voise să se sinucidă. Toate întîmplările micului menaj, neplăcerile mici dar exasperante ale căsniciei, expresiile favorite ale soţului ei, toate acestea se vărsau din gura ei în cascadă, îndrăzneţ şi spiritual împletite. Se adresa posterităţii, chemînd-o să asiste la acest festival şi se bucura de plăcerea cu care spectatorii inexistenţi urmăreau tragicomedia ei. Cînd o apucau asemenea toane, nu se putea şti niciodată unde va ajunge ; în orice caz, erau de aşteptat cele mai fantastice trăsneli.

Puterile ei păreau fără margini. Obrajii i se aprinseră, ochii îi scînteiau, elocvenţa ei era nesecată ; vorbea cum vorbesc marii poeţi, pătimaş şi arzător, cu străfulgerări, profetice viziuni şi tumultuoase invocări. Thyrsis asculta şi se minuna. Ce spirit, Doamne, ascuţit ca o spadă, năvalnic ca iureşul ! Cîtă putere de pătrundere şi înţelegere la ea şi, mai presus de orice, cîte comori de limbă, ce vocabular bogat, ce metafore îndrăzneţe, ce scăpărări de ironie ! Ca actriţă, mai ales ca tragediană, ar fi zguduit sufletele oamenilor, însufleţindu-i de groază. Şi ce minunată cîntăreaţă de operă ar fi putut deveni, cu vocea ei bogată în modulaţii şi cu sublima-i alură de zeiţă detronată !

Din asemenea ore se hrăneau tot restul vieţii lor şi în asemenea ore se plămădea ideea lui Thyrsis despre femei. Considera femeia drept egală bărbatului ! aceasta nu era numai o mărturisire a buzelor sale, ci şi un crez după care acţiona. Mai tîrziu, cînd veni în mai strînsă atingere cu lumea, ajunse să cunoască şi acea părere ge-

nerală, potrivit căreia femeia nu este decît o grămăjoară de vanitate, micime și frivolitate. Dar Thyrsis nu se lăsă abătut de la credința lui. Părea că oamenii nici nu bănuiesc că undeva, în femeie, se ascunde o forță, astăzi încă neînțeleasă și nedesțelenită, care va ajunge odată să revoluționeze toate ideile și instituțiile umane. Tocmai la femei găsea credință, stăpînire, putere, într-o măsură uimitoare ; aceste forțe trebuiau numai descătușate, aduse la lumina conștiinței și puse în slujba vieții. Thyrsis plăcea multor femei, tocmai pentru că ele ghiceau în mod vag această atitudine a lui ; din aceeași pricină, unii bărbați îl urau. Bărbații aceștia, observă Thyrsis, erau îndeobște adevărați neguțători de sclavi. Considerau femeia drept sex slab și trăgeau foloase din această slăbiciune. E drept, erau și femei cărora le plăcea să fie stăpînite. Dar, cu acestea Thyrsis nu discuta niciodată asupra părerilor sale : era de-ajuns, judeca el, să trateze pe orice roabă ca pe o stăpînă și pe orice păpușă ca pe un om ; mai curînd sau mai tîrziu, ele vor trebui să-l înțeleagă și se vor răzvrăti împotriva soartei lor.

CARTEA A TREISPREZECEA

STĂPÎNII CAPCANEI

1.

În cursul acelei ierni lungi și triste, lumea de afară le trimise o singură rază de nădejde. **Geniul** fu reprezentat într-un oraș de provincie din Germania. Thyrsis primi cei douăzeci și cinci de dolari făgăduiți de traducător, precum și o scrisoare în care acesta din urmă îl anunța că piesa făcuse o impresie excelentă și că mai erau de așteptat și alte reprezentanții. După cîtva timp, Thyrsis avu surpriza să primească de la un birou de tăieturi de presă cîteva notițe de ziar, din care reieșea că piesa lui urma să fie reprezentată la unul din cele mai mari teatre ale Berlinului. Ceru lămuriri corespondentului său din Germania și află cu mîndrie că piesa fusese pur și simplu furată ; nefiind apărată de „copyright" în Germania, n-avea cum să se împotrivească. Trebui să se mulțumească — vorba traducătorului său — „cu răsunetul pe care-l vor avea aceste spectacole în rîndurile publicului teatral de pretutindeni".

Premiera a fost la Berlin, în februarie și a stîrnit o vîlvă considerabilă. Thyrsis citi lungi relatări și critici în presa germană ; mai multe ziare americane luară și ele cunoștință de eveniment. Oamenii începură să se întrebe cine ar putea fi acest autor necunoscut. Editura care publicase **Descoperitorul adevărului** se simți îndemnată să facă din nou publicitate cărții, în urma căruia fapt se mai vîndură o sută de exemplare. Thyrsis, la rîndul lui,

se simți îndemnat să mai cheltuiască bani cu șapirografiatul manuscrisului, încercînd să cîștige interesul vreunei agenții teatrale. Duse o lungă corespondență cu o companie dramatică, întemeiată de curînd, care avea intenții serioase în legătură cu piesa lui ; pînă la urmă însă, din toate acestea nu se alese nimic.

În răstimp, situația lor materială devenea din ce în ce mai proastă. Cu toate economiile, nu mai erau în stare s-o scoată la capăt cu treizeci de dolari pe lună. Bolile erau un lux costisitor. Numai copiatul la mașină al noului său manuscris, atît cît era gata, îl costă douăzeci de dolari. Apoi, mai erau o mulțime de cheltuieli neprevăzute care împovărau bugetul unei gospodării : dureri de dinți, telegrame, un încălzitor, o hulubă de la căruță care trebuia înlocuită și altele. Cu timpul, datoriile pe care le făceau la băcan, la măcelar și la doctor începeau să întreacă suma ceculuí lor lunar ; iar spre a pune vîrf la toate, Darrell îi înștiință printr-o scrisoare că viitoarele două cecuri vor fi, probabil, ultimele pe care le va putea trimite.

Thyrsis se văzu silit să mai facă o încercare de a străpunge pielea groasă a lumii. Făcu un rezumat al continuării noii sale cărți și, împreună cu partea pe care o terminase, trimise manuscrisul prietenului său, domnul Ardsley. Vreme de trei săptămîni, așteptă nerăbdător, cu teamă și nădejde ; apoi, primi o scrisoare prin care era invitat să treacă pe la editură.

Domnul Ardsley cunoștea tot ce scrisese Thyrsis pînă acum ; era la curent și cu succesul pe care-l repurtase **Geniul** în străinătate. Thyrsis își dădu seama de la prima vedere că noua carte îi plăcea.

— Cartea va fi un succes, îi spuse el, numai să fie continuată în felul cum a fost începută.

Thyrsis izbuti să-l convingă că va termina cartea ; de altfel, cine îl privea pe cînd vorbea despre acest subiect, cu ochii aprinși și suflarea tăiată de agitație, trebuia să-și dea seama că Thyrsis va prefera să moară decît să lase cartea neisprăvită.

În urma acestui fapt, fu invitat să discute cu însuși editorul. Își întinse marfa — comorile sufletului său — în fața negustorului, și negustorul îi cîntări valoarea cu ochii reci de critic. Dar Thyrsis dobîndise acum oarecare pricepere în materie de afaceri și urmărea efectul cuvintelor

sale asupra negustorului, fără ca acesta să observe. Cînd trebui să-şi formuleze pretenţiile, îşi luă inima în dinţi şi ceru cinci sute de dolari avans, în rate, precum şi cincisprezece la sută drepturi de autor. Spre marea lui mirare, negustorul fu îndată de acord, fără a mai încera să se tocmească ; pînă să iasă din biroul editorului, afacerea era încheiată, mai rămînînd numai contractele de redactat.

Părăsind clădirea editurii, Thyrsis se simţea asemeni unui orb care a început să vadă. I se părea, în clipa aceea, că a rezolvat ultima problemă a vieţii sale. Vesti telegrafic pe Corydon şi scrise lui Darrell să nu-i mai trimită nimic, pentru că a ajuns propriul său stăpîn şi drumul e liber, în sfîrşit, în faţa lui.

2.

Marele eveniment fu serbat în modul cuvenit : plătiră toate datoriile, Corydon primi o faţă de masă, iar copilul haine noi. Dar, ceea ce era mai important, îşi măriră căsuţa. În partea din dos a clădirii fu ridicată o aripă nouă, lungă de şase metri şi lată de trei, împărţită în două încăperi ; una urma să servească de bucătărie, iar a doua de odaie de servitori, pentru că aveau de gînd să-şi ia servitoare !

Luaseră această hotărîre după multe şovăieli şi multe discuţii ; căci de ea era legată o sporire a cheltuielilor lor cu vreo treizeci de dolari pe lună. Dar era singura cale pentru Corydon de a se odihni puţin şi de a-şi reveni de pe urma apăsătoarelor corvezi ale gospodăriei. Trecuse un an de la începutul aventurii lor casnice. Corydon făcu socoteala că, în timpul acesta, pregătise două mii de mese pentru copil ; două mii de linguri spălate şi tot atîtea farfurii strînsese de la masă de două mii de ori şi de două mii de ori măturase pe jos. Cu fiecare zi de acest fel, muzica, literatura şi îndeletnicirile ei de mai înainte se îndepărtau şi deveneau mai de neatins.

Thyrsis îşi amintea de nişte figuri ciudate pe care, în vremurile bune, le văzuse umblînd prin casa mamei sale în calitate de servitoare. Una fusese o suedeză ane-

mică și plăpîndă, care trăia cu ceai și zahăr și care se măritase apoi ca să nască nouă copii, încă mai anemici și plăpînzi decît dînsa ; alta fusese irlandeza cea grasă, care lăsase să cadă pe fereastră curcanul de Crăciun și nici nu-i trecuse prin gînd să mai arunce o privire după el ; își amintea și de o negresă bătrînă, care înnebunise subit și azvîrlise solnița în capul mamei lui. Thyrsis voia să evite asemenea incidente casnice ; spera să găsească o fată de țăran din Germania, imigrată de curînd, care să nu fi fost încă stricată de „civilizația" marelui oraș. „Un fel de Dorothea", îi spuse lui Corydon. Hotărîră să caute, cu sîrg o asemenea „treffliches Mädchen" * care să fie duioasă și demnă de încredere și să vorbească cu copilul în limba germană.

După mai multe zile de căutare, Thyrsis, găsi, în sfîrșit, într-un murdar birou de plasare din East Side, ceea ce căuta : o fată voinică și sănătoasă ; din toți porii ei țîșnea voie bună. Era abia de o săptămînă în America și cu desăvîrșire naivă și nevinovată. N-avea părul auriu ca Dorothea, ci, dimpotrivă, negru ca pana corbului, iar germana ei suna a ungară și era presărată cu o mulțime de expresii care nu erau de găsit nici la Goethe sau Freytag, nici în dicționar.

Thyrsis îi ajută să-și strîngă lucrurile și o luă cu el, la țară. În tren, își dădu silința să-i cîștige încrederea și, după puțin timp, cunoștea toate necazurile ei sentimentale. În satul ei de baștină din Ungaria, se îndrăgostise de fiul unui țăran cu stare, întocmai ca în **Herman și Dorothea** ; dar, din nefericire, în cazul de față nu se găsise nici o „gute, verständige Mutter" ** și nici un „würdiger Pfarrer" ***, ci numai o mamă vitregă plină de ură care silise „das treffliche Mädchen" să plece în America.

De îndată ce ajunseră acasă, fata se puse pe lucru. Spălă dușumelele, mătură pînza de păianjen de pe tavan, curăță sticlele lămpilor și făcu să strălucească tigăile. Ce plăcere pentru Corydon și Thyrsis să poată pleca la

*) N. ed. În limba germană, în original : „fată perfectă".
**) N. ed. În limba germană, în original : „bună, înțelegătoare mamă".
***) Idem, „pastor respectabil".

plimbare împreună, fără a mai fi nevoiți să lase copilul în grija vecinei ! Și ce priveliște încîntătoare s-o găsească, la întoarcere, pe Dorothea, ținînd copilul în poală și îndopîndu-l cu un sandvici cu șuncă.

Din păcate, cu timpul începu să iasă la iveală că idila dintre Herman și Dorothea din cauza caracterului pur idealist al acestei opere, n-avea nimic comun cu realitatea. „Das treffliche Mädchen" era prea veselă și sentimentală ; emoțiile ei erau prea ample pentru o casă atît de mică, iar ea, pe de altă parte, nu putea sau nu voia să-și restrîngă personalitatea. Pe cînd lucra, cînta fără odihnă cîntece de dragoste, ungurești ; zadarnic se gîndea Thyrsis la importanța folclorului, căci nu-l ajuta să le suporte mai ușor. Afară de aceasta, răspîndea prin casă un miros ciudat, în compunerea căruia intrau usturoiul, varza și sudoarea. După trei săptămîni, biata Dorothea trebui să fie concediată ; la plecare, neputînd să se împace cu o soartă atît de crudă, plînse în chip sfîșietor. Corydon și Thyrsis începură iar să-și spele singuri vasele ; plăteau cu bucurie acest preț pentru liniștea și singurătatea lor și jurară să nu mai țină niciodată servitoare.

3.

Venise primăvara ; nu atît primăvara poeților și a păsărilor cîntătoare, cît primăvara ploilor și a vîntului. Încetul cu încetul însă, soarele își birui dușmanii, unul cîte unul ; astfel, cu infinite precauțiuni, liberară și ei copilul, rînd pe rînd, de hăinuțele sale de lînă și lăsară să se joace de-a „bata-cu" în fața casei.

În răstimp, Thyrsis reluase lupta lui cu cartea. Crezuse că, acum cînd scăpase de veșnica teroare a grijilor financiare, va lucra cu mai multă ușurință ca mai înainte. Dar nu, se înșelase. Cu cît avea mai multă energie, cu atît mai departe tindea și cu atît mai grea devenea sarcina lui. La toate cărțile pe care le scrisese în viața lui, ultimul sfert îi cerea cele mai mari sforțări. Se simțea ca un alergător la o cursă de lungă distanță, care, înainte de sosire, își dă seama că rivalul îl urmează de aproape.

Termină cartea în mai și găsi că e bună. Trimise manuscrisul domnului Ardsley, care, la rîndul lui, se arătă mulțumit și-i trimise restul banilor. Thyrsis își îngădui un răgaz ca să răsuflé și să cîștige ceva în greutate. Progresul cărților sale putea fi urmărit la el cu cîntarul. Fiecare cinci mii de cuvinte îl costau cam tot atîta carne cîtă a cerut odată Shylock pentru banii săi.

Vara care urmă fu epoca cea mai fericită din cîte cunoscuseră pînă acum. Cartea trebuia să apară în septembrie ; trăind cu socoteală, puteau nădăjdui că banii pe care-i aveau le vor ajunge pînă atunci. Căsuța lor avea acum o înfățișare fermecătoare. Sădiră lalele și trandafiri și Thyrsis începu chiar să pună legume. Era tocmai vremea fragilor și se apropia cea a cireșelor ; nu trecură cu vederea nici faptul că trăiau în vecinătatea unei grădini de piersici. Acestea erau, poate, preocupări prozaice, adevărat, și nu de felul acelora pe care Thyrsis fusese obișnuit să le asocieze cu noțiunea de primăvară ; dar el nici nu observă deosebirea, atît de repede pusese la respect nevoile gospodăriei spiritul său trufaș !

Făcu o bancă în pădure, unde puteau să stea și să citească, iar în spatele casei puse o masă pe care să poată spăla vasele sub cerul liber. Elaboră un întreg sistem de șanțuri și diguri, mulțumită cărora ploile nu puteau duce din rîu proviziile lor de lapte și unt. Se purtă cîtva timp cu gîndul să clădească un coteț de găini, dar renunță la acest proiect atunci cînd auzi că făpturile acestea șirete au obiceiul de a oua tocmai în epocile cînd ouăle sînt și ieftine și nimănui nu-i pasă de ele ; odată, se apucă chiar să facă socoteala cît l-ar costa să țină o vacă ; dacă te pricepeai la muls, puteai să-ți scoți cheltuielile. Era atît de entuziasmat de aceste preocupări bucolice, încît scrise un articol pentru o revistă, articol în care sfătuia pe toți confrații săi întru poezie, lipsiți de mijloace, să se mute la țară și să trăiască într-o căsuță de lemn de proprie construcție.

Articolul era însoțit de o fotografie a casei și de una a copilului. Acesta se făcuse atît de mare și de voinic, încît constituia acum o bună reclamă pentru viața rurală. Dacă iarna îi priise bine, vara îi prii și mai bine. Thyrsis trebuia să zîmbească, amintindu-și de gîndurile sale pesimiste de altădată. Un membru al familiei, cel puțin,

era ferit de orice frămîntări de acest fel. Părinții puteau să se lase absorbiți de problemele lor sufletești și să uite ora mesei ; pofta de mîncare a copilului însă ar fi putut servi de îndreptar oricărui ceasornic. Între altele, natura îl prevăzuse cu o pereche de plămîni de o putere fenomenală ; și ori de cîte ori lucrurile luau o întorsătură care nu i se părea mulțumitoare, se apuca să scoată niște țipete de-ți venea s-o iei la fugă ; fața lui mică lua atunci înfățișarea unei bile roșii.

Dorul lui de aventuri nu cunoștea margini. Cît era ziua de mare, se juca pe afară, bătînd cuie în tot ce găsea. Locul de care dispunea era cu totul neîndestulător pentru el, astfel încît nu-și putea satisface setea de activitate decît întorcînd toate lucrurile pe dos. Părinții oftau de multe ori de soarta lor grea, dar, în genere, puneau mari nădejdi într-însul, considerîndu-l ca pe un fel de despăgubire vie pentru suferințele lor. Cel puțin, era o operă a lor ; ei îl făcuseră. Existența lui nu putea fi anulată, nici măcar pusă la îndoială ; în fața lui se destrăma orice scepticism, în preajma lui, nici **Weltschmerz**, nici **Karma** nu găsea nici o filozofie pesimistă.

Lui Thyrsis îi plăcea să-l observe la joacă și să dea, în același timp, curs liber gîndurilor sale. Copilul acesta era o expresie vie a acestei oarbe voințe de a trăi care-i apucase pe el și pe Corydon și-i silise să se unească. Cu mijloacele ei chimice secrete, Natura izbutise într-un fel oarecare, să reproducă în prunc toate elementele pe care ei le aduseseră la unirea aceea. Copilul avea un temperament vulcanic, întocmai cum fusese pornirea lor ; avea o fire cam exaltată și pretențioasă — și însușirile acestea îi erau cunoscute lui Thyrsis de mai înainte. Era interesant de observat cum Natura, o dată atins scopul ei, renunța la orice amăgiri și șiretlicuri. De aci înainte, ei nu mai trăiau decît cu scopul de a sluji acest copil, de a-l crește și a-l face fericit. Naturii nu-i mai păsa dacă ei știau aceasta sau nu, ea își îngăduia acum să-și bată joc de ei și să-i umilească. Și ei acceptau sentința, nici nu mai încercau măcar să se împotrivească. Existența copilului era o axiomă, care nu mai putea fi luată în discuție. Orice le-ar mai aduce viitorul, copilul trebuia să trăiască și să se dezvolte.

4.

În cursul acelei veri, în viața lui Corydon interveniră oameni noi. Cînd Thyrsis se întoarse într-o zi de la o plimbare mai lungă, ea îi povesti, agitată, că, în lipsa sa, o femeie tînără intrase în casă și ceruse un pahar de apă. Corydon o poftise pe străină să mai stea puțin ca să se odihnească și, astfel, intraseră în vorbă.

Cînd Thyrsis voia să cunoască pe cineva, trebuia să recurgă la o serie de complicate procese intelectuale ; abia după un cuprinzător schimb de idei, putea să-și facă o părere asupra omului cu care avea de-a face. Dacă persoana respectivă nu era sincèră și se pricepea să-și mascheze opiniile, Thyrsis nu ajungea niciodată să-i cunoască firea adevărată. Cu alte cuvinte, judeca oamenii după lustrul exterior al bagajului lor cultural și numai după lungi și dureroase experiențe ajungea să realizeze oarecari progrese de pătrundere în adîncime. Altfel stăteau lucrurile cu soția lui. Acum își dădea seama întîia oară de felul ei diferit de a lua atitudine față de oameni, dar și mai tîrziu avea să facă, în repetate rînduri, aceeași constatare.

Prima întîlnire cu un om era pentru Corydon totdeauna hotărîtoare. O intuiție sigură, o forță psihică tainică, pe care ei n-o înțelegea, îi trădau ei, din prima clipă, lucruri a căror descoperire i-ar fi cerut lui o viață întreagă.

Atitudinea pentru care se fixa de la început se putea exprima printr-o revărsare de pătimaș interes sau, dimpotrivă, de repulsie și teamă. Experiența unui lung șir de ani avea să-l învețe pe Thyrsis că era bine să țină seama de acest instinct al ei. Niciodată în viața ei nu dărui încredere sau afecțiune unui om care să n-o merite. Iar dacă el trecea vreodată peste antipatiile ei față de cineva, pînă la urmă, lucrurile se întorceau împotriva lui. În sala unui restaurant, un prieten le prezentă odată pe un domn plăcut la înfățișare, politicos și manierat ca un perfect gentleman ; totuși, la vederea lui, Corydon roși, abia mai putu să stea la masă și evită să-i dea mîna. Cu ani mai tîrziu, Thyrsis află că omul acela practica unele vicii foarte urîte.

De astă dată, Corydon era încîntată de noua ei cunoștință.

— E o ființă minunată ! exclamă dînsa. N-am întîlnit încă o femeie ca ea. Și ne-am înțeles din prima clipă ! Mi-a povestit totul despre ea. Cu siguranță că vom fi prietene bune.

— Cine e ? întrebă Thyrsis.

— A venit în vizită la domnul Harding, pastorul din Bellevue.

Bellevue era o localitate din apropiere, așezată într-o vale frumoasă, de cealată parte a micului oraș universitar. Domnul Harding, pe care-l întîlnise de cîteva ori în cursul plimbărilor sale prin împrejurimi, ocupa acolo postul de preot al bisericii presbiteriene. Doamna Gordon, despre care era vorba aici, nepoata unei rude bătrîne care locuia la el și-i conducea gospodăria, urma un curs de asistență socială și avea de gînd, de îndată ce-l va termina, să plece ca misionară în Africa.

— E dornică să te cunoască, continuă Corydon. Va veni mîine în vizită la noi împreună cu domnul Harding. Ah, am uitat să-ți spun că e exagerat de religioasă și ia totul în serios. N-are nimic împotrivă ca s-o lămuresc asupra vederilor noastre sociale, în schimb, și-a pus în gînd să reînvie în mine credința creștină.

— Așteaptă, o să descopere numai temperamentul tău senzual !

— Oh, Delia Gordon are o fire cel puțin atît de senzuală și pătimașă ca a mea. Îmi face impresia unei Jeanne d'Arc. Gîndește-te numai, e hotărîtă să-și părăsească pentru totdeauna familia și să trăiască pe malul fluviului Congo ! Mi-a zugrăvit stările de acolo ; populația trăiește în mare mizerie, femeile au o stare nenorocită. O dată s-a trezit în toiul nopții și o voce i-a porunctt să pornească la drum, indicîndu-i și numele localității. Ea nu mai auzise de acest nume niciodată și nici nu se gîndise să plece în Africa !

Thyrsis nu se arătă prea impresionat.

— Bagă de seamă, în curînd ai să auzi și tu voci interioare. Parcă te văd plimbîndu-te cu ea pe malul fluviului Congo. Spune, e frumoasă ?

Corydon cugetă o clipă.

— Tu n-o vei găsi frumoasă, răspunse. Nu, e... dar... cum să zic... e tare drăguță. Thyrsis, sînt ca și îndrăgostită de femeia asta !

— În orice caz, o dragoste care iese din comun ! Ciudate gusturi ai și tu ! O misionară presbiteriană !

— Mai rău decît atît, mărturisi Corydon. E adventistă.

— Sfinte Doamne ! Ce o mai fi și asta !

— Serbează sîmbăta în loc de duminică ; asta se numește la ei „sabat". Consideră ca un păcat orice evoluție și crede într-un fel de iad. Dar cum arată acest iad, asta nu știe să spună.

5.

Doamna Gordon veni în dimineața următoare, în tovărășia preotului Harding. Luară loc toți patru la umbra unui pîlc de copaci și în curînd se înfiripă între ei o discuție animată. Delia Gordon era numai cu vreo doi, trei ani mai în vîrstă decît Corydon, dar mult mai matură ; era mică de stat, dar bine făcută și părea o ființă cu bogate însușiri. Thyrsis descoperi îndată la ea idealismul și fanatica ardoare ce o cîștigaseră pe Corydon ; constată cu plăcută surprindere că, pe lîngă virtuți religioase, Domnul îi dăruise și mult simț al umorului. Pe scurt, era o persoană cu care era plăcut să stai de vorbă.

Din nefericire, Domnul fusese mai puțin darnic la înzestrarea cucernicului Său slujitor, reverendul domn Harding. Pastorul acesta avea vreo treizeci de ani ; cu trupul lui înalt, plăpînd și grațios și cu mustăcioara-i fină, aproape invizibilă, semăna mai mult cu o fată. Părea a avea o fire cam sentimentală, foarte sensibilă și, de altfel, plăcută ; cît privește simțul umorului, Thyrsis găsi că nu prea îl avea dezvoltat. Îl interesau problemele sociale și, în parohia lui, organizase un centru de cultură pentru tineretul muncitoresc, de care era foarte mîndru. Înainte de plecare, nu uită să-l invite și pe Thyrsis să țină acolo o conferință despre literatură.

Prietenia dintre cele două femei făcea progrese vizibile. Delia Gordon venea aproape în fiecare zi s-o vadă pe

Corydon, iar din cînd în cînd Corydon o vizita pe ea în oraș și lua masa acolo. Își povesteau una alteia tot ce aveau pe inimă ; seara, Corydon relata totul lui Thyrsis, care, în felul acesta, avea putința să dobîndească acea cunoaștere a firii umane atît de necesară romancierului. Delia nu fusese încă îndrăgostită ; singura ei pasiune păreau a fi triburile sălbatice de pe malul fluviului Congo. Domnul Harding, în schimb, fusese implicat, nu demult, într-o dramă sentimentală, de pe urma căreia, se spunea, era încă nemîngîiat. Și oricît de neverosimil ar părea, nu era îndrăgostit de Delia.

Firește că, în scurt timp, ajunseră să discute și probleme de teologie. Delia descoperi ceea ce nu se mai lăsa ascuns : temperamentul senzual al lui Corydon. Pătrunse și în adîncurile înfricoșătorului ocean de necredință, care se ascundea sub suprafața pașnică a lui Corydon. Dar — ciudat lucru — aceasta n-o indispuse deloc și nici nu i se micșoră prietenia. Thyrsis interpretă acest gest ca un semn de atitudine liberală, dar Corydon îl lămuri cu următoarea observație pătrunzătoare :

— E atît de sigură de propria ei credință, încît nu poate crede în existențe reală a alteia. E cît se poate de convinsă că, într-o zi, va reînsufleți în mine credința religioasă pe care am pierdut-o.

Minunat lucru era pentru Thyrsis să urmărească fericirea pe care o culegea soția lui din această prietenie. Era ca o floare care a început să se ofilească și deodată primește binecuvîntarea ploii. Tocmai aceasta era ceea ce îi dorise el pentru că simțise tot timpul că nefericirea ei se datora în mare parte izolării în care trăia. Își dădu acum silința să-și reprime părerile proprii, lăsînd pe cele două prietene să dezbată singure problemele ce le stîrneau interesul.

— O, Thyrsis, îi spuse Corydon într-o noapte, dacă s-ar putea s-o am totdeauna lîngă mine ! Nu m-aș mai simți nefericită niciodată !

— De ce n-o convingi să rămînă cu tine ? o întrebă Thyrsis.

— Ce-ți trece prin gînd ! N-ar face asta niciodată ! Nu-i pasă de nimic în lume, afară de negrii din Congo !

— Să încercăm totuși, opină el. Cînd se termină cursul ei ?

— Mai este pînă atunci. Cel mai curînd la iarnă.

— Ei, pînă atunci vom mai avea prilejul să discutăm cu ea și, eventual, s-o convingem. Și cartea va fi apărut atunci și vom putea să-i oferim o leafă ca lumea. Ar putea să te ajute prin casă și la copil.

6.

Thyrsis porni deci lupta pentru stăpînirea sufletului Deliei împotriva fanatismului ei religios și a negrilor din Congo. Mai întîi, căută să-i cîștige interesul pentru operele sale literare. Îi dădu să citească primul său roman, apoi **Descoperitorul adevărului** și, în sfîrșit, cartea lui despre „Războiul civil" ; această din urmă lucrare îi plăcu cel mai mult, entuziasmînd-o de-a dreptul. Apoi, începu să-i expună scopurile și vederile sale. Într-o după-amiază, cînd Corydon hotărî să se culce puțin din pricină că o durea capul, se duse cu Delia într-un loc liniștit din pădure și acolo își deschise sufletul în fața ei.

Îi vorbi despre munca lui, despre povara carierei de artist și despre singurătatea la care era condamnată Corydon ; îi zugrăvi conflictele care izbucniseră pînă acum între ei și îngrozitorul efect pe care-l avea fiecare întîmplare asupra vieții sufletești a soției sale. Era în puterea ei să le facă amîndurora viața mai suportabilă ; pentru că ea avea cheia fermecată — Thyrsis nu izbutise niciodată să intre în stăpînirea ei — cu care puteau fi deschise încăperile tainice, bogate în comori ale sufletului lui Corydon.

Dar Thyrsis observă îndată că sforțările sale erau zadarnice. Delia era impresionată de elocvența lui, adevărat, dar singurul rezultat era că se simțea îndemnată să-i țină o cuvîntare tot atît de convingătoare despre soarta nefericită a indigenilor din Congo. Era de mare însemnătate ca el să-și scrie cărțile ; cu mult mai însemnată însă era pentru ea acțiunea de ajutorare a bieților negri. Aceștia doar nici nu ajungeau să vadă vreodată o carte, erau cu totul în afara sferei lor de influență. Și cine să le aducă lumina, dacă nu ea ? Îi povesti lucruri

înfiorătoare despre femei bătute, schingiuite și trecute prin foc cu scopul de a fi goniți diavolii din trupurile lor.

Thyrsis răspunse la aceasta, căutînd să-i lărgească vederile asupra stărilor sociale ale epocii. Îi demonstră că razele inteligenței, pornind de sus, pătrund pînă în cele mai de jos straturi ale societății, schimbînd caracterul întregii activități umane și avînd înrîurire asupra oamenilor celor mai simpli. Angrenajul economiei mondiale atinge și pe indigenul din colțul cel mai îndepărtat al pămîntului, silindu-l să se adapteze unor anumite cerințe. Este un adevăr constatat și nu o poetică exagerare, că soarta băștinașilor din Congo e hotărîtă în Wall Street și la marile burse internaționale din Londra, Paris, Bruxelles și Berlin. Pentru companiile care se ocupă cu exploatarea cauciucului și fildeșului, fiecare indigen reprezintă o anumită valoare. Zadarnic te duci dumneata, Delia Gordon, și cauți să-i cultivi și să le alini suferințele ; vei fi redusă la neputință de acțiunea unor forțe covîrșitoare, ale căror interese sînt legate tocmai de exploatarea și nimicirea acestor indigeni. Soarta lor nu va fi îmbunătățită decît atunci cînd se va impune stăpînilor lor să-i considere și să-i trateze ca pe niște oameni și nu ca pe o marfă pe care o cumperi ieftin, o storci și apoi o arunci la fiare vechi.

Spre durerea lui, Thyrsis își dădu seama curînd, că aceste considerații n-aveau nici un efect real asupra Deliei. Ea le înțelegea, le aproba, dar nu trăgea consecințele. Credința ei izvora dintr-o parte a firii ei pe care el nu o putea pătrunde. Sălbaticii ei erau goi, flămînzi, neștiutori și în mizerie ; trebuiau hrăniți și îmbrăcați și, ceea ce era mai însemnat, trebuiau botezați pentru mîntuirea sufletelor lor. Sarcina aceasta o atrăgea cu atît mai mult, cu cît, după spusele lui Thyrsis, toate forțele civilizației se opuneau realizării ei. În sufletul Deliei ardeau rugurile martirilor. Cu bucurie se va arunca în prăpastie și cu cît mai adînc va fi abisul, cu cît mai colțuroase stîncile, cu atît mai mare va fi atracția, cu atît mai arzătoare dorința ei.

Spre seară, se întoarseră acasă. Cum Delia hotărî să rămînă la ei peste noapte și cum pe Corydon n-o mai durea capul, discuția fu continuată pînă noaptea tîrziu. Thyrsis nu luă acum parte la ea, lăsînd-o pe soția lui să-și pledeze singură cauza.

Corydon zugrăvi prietenei sale amara ei singurătate. Delia o cuprinse cu brațul și-i spuse :

— Vezi, toate acestea se datoresc lipsei tale de credință. Ai izgonit pe Dumnezeu din sufletul tău ; atunci cum să te ajut eu ? Dacă ai crede, nu te-ai simți singură nici dacă te-ai afla izolată în inima junglei.

Timp de cîteva ceasuri, Thyrsis stătu în tăcere, ascultînd numai cuvintele Deliei și gîndindu-se la deșertăciunea vieții pămîntești. Nu mai nădăjduia demult s-o convingă să stea cu ei. Îl impresiona numai drama acestui suflet nobil, sortit să fie încătușat și să rătăcească într-un labirint de întortocheate formule dogmatice. Veni și clipa cînd nu mai putu răbda ; o voință covîrșitoare, năvalnică se ridică într-însul și-l sili să se arunce asupra sufletului Deliei Gordon și să lupte cu el cum pînă atunci nu se mai luptase cu sufletul nici unui om, afară de cel al lui Corydon.

Adevărul era că lui Thyrsis îi plăceau oamenii credincioși ; printre asemenea oameni crescuse el, căile lor erau căile lui, fanatismul lor era și al său. În vremea din urmă, uita de multe ori aceasta, căci era hărțuit de nevoi și amărît. Cu toate acestea, felul în care uneori se ridica împotriva formalismului bisericii americane și al slujitorilor ei, amintea pe acela al tatălui care, din cînd în cînd găsește nimerit să tragă cîte o bătaie copilului său.

Thyrsis vorbi acum Deliei ca unul care era el însuși însuflețit de credință înfocată în Iisus. Cu multă putere de evocare, îi arătă că ceea ce vrea ea vrea și el, că durerile ei sînt și ale lui, că au același drum de urmat. Nenumărați oameni suferă în lume și lumea e dominată de puterile răului ; în acest timp, cei puțini, în a căror păstrare se află conștiința și credința lumii își pierd vremea cu dispute asupra unor formule moarte, a unor chestiuni de amănunt care n-au nici o legătură cu viața adevărată. Ce ne interesează sensul mai adînc al vechilor scrieri ebraice, care,

uneori, n-au nici un înțeles mai adînc ? Ce însemnătate are dacă Iona a înghițit balena sau balena l-a înghițit pe Iona ? Dacă Dumnezeu a terminat facerea lumii în ziua de vineri sau în ziua de sîmbătă ? Prin asemenea chestiuni de amănunt și prin acreditarea unor basme și legende din vremea copilăriei omenirii, oamenii cugetători sînt îndepărtați din rîndurile credincioșilor și însăși măreția acelei forțe care este credința este scoborîtă. Vorbind cu ardoare crescîndă, Thyrsis fu copleșit de cauza pe care o pleda ; i se păru că întreaga biserică creștină s-ar afla în fața lui și el ar conjura-o în numele și cu cuvintele lui Iisus. Pentru că se înfăptuia o nouă răstignire, răstignirea întregii omeniri. Thyrsis izbucni la cuvintele : „O, voi, zbîrciți în credință !“ Nu este oare cea mai mare hulă. supremul act de necredință, să pui spiritul religiei, care este una cu orice impuls de viață — cu puterea care face să răsară florile, să crească stejarul și pe nou-născut să ceară hrană — să pui acest spirit în stare de dependență față de vechi texte ebraice și de legende asiriene ? Delia vorbea mereu despre credință și religiozitate ; dar ce erau credința și religiozitatea ei în comparație cu ale lui, a cărui credință și religiozitate cuprindeau tot ce e viață ! Credința lui Thyrsis își trăgea seva din încrederea în sufletul omului și în rațiune, ca parte a sufletului omului, pe care Dumnezeu a pus-o în om pentru ca acesta să se folosească de ea și nu să se teamă de ea și s-o jignească.

Delia se apără cu îndîrjire. Contestă că credința ei ar depinde de texte și legende ; ea crede într-un Dumnezeu viu. Nu se teme de rațiune... nu o jignește...

— Ba da, ba da ! exclamă Thyrsis. Toată atitudinea dumitale e o jignire la adresa rațiunii ! Nu vorbești de știință decît ca de ceva rău. I-ai spus lui Corydon că evoluția e un păcat.

— Nu văd cum ar putea evoluția să mă ajute în credința mea...

— Păi, tocmai asta este ! se aruncă Thyrsis asupra ei. Acum te-ai trădat ! Nu te interesează adevărul în sine, nu-l cauți de dragul lui, pretinzi oricărui adevăr să se potrivească anumitor formule pe care le pui mai presus de orice și să nu se atingă de legendele dumitale. Și care este rezultatul ? Te-ai paralizat singură și ți-ai condamnat viața intelectuală la sterilitate ! Trăim în epoca științei ;

nu putem rezolva problemele timpului nostru decît prin metodele științei. Puterile răului se folosesc de știință în cel mai înalt grad ; dumneata deloc ; de aceea, ești neputincioasă față de ele. Nu există în lume rău căruia să nu i se poată veni de hac, fie că e vorba de boli sau sărăcie, de prostituție sau de munca femeilor și copiilor, de alcoolism, criminalitate sau războaie. Dar dumneata nu știi cum și nu vei ști niciodată, pentru că ai aruncat armele ascuțite ale intelectului și ți-ai umplut capul cu formule. Cum vrei să înțelegi problemele timpului nostru dacă n-ai nici o noțiune în domeniul economiei ? Ai respins ideea revoluției ; cum poți sprijini atunci dezvoltarea societății umane și îmbunătățirea stărilor sociale ? De unde să știi dumneata că toată civilizația noastră se află la o răscruce de epoci, că alunecă cu repeziciune spre marginea unei prăpăstii care te va înghiți și pe dumneata, cu toți negrii dumitale. Eu, care simt ceva din cele ce se întîmplă, trebuie să ies în lume și să lupt, pe cînd dumneata ai de gînd să te ascuzi în Africa și să te ocupi cu convertirea negrilor. Cred că poți să-ți închipui cît mă doare aceasta, mai ales cînd știu că spiritul care te animă, spirit plămădit din arzătoarea credință religioasă, din devotament, sete de dreptate și fanatică dorință de a propaga binele în lume, ar fi în stare să alunge răul pentru totdeauna de pe pămînt, dacă s-ar lăsa numai condus și îndreptat de normele inteligenței.

8.

Sforțările lui au fost zadarnice ; de fapt, nici nu se așteptase la altceva. Cînd isprăvi, Delia era tot acolo unde fusese la început, tot atît de neîncrezătoare în știință și tot atît de orbește încăpățînată în hotărîrea ei de a pleca să lege rănile sălbaticilor și să-i convingă ; îi spuse noapte bună și ieși în fața casei să se uite la stele.

După cîtva timp — trebuie să fi trecut cu mult de miezul nopții — Corydon veni lîngă dînsul. Văzu că avea obrajii aprinși și că tremura de agitație.

— Thyrsis, şopti ea, ai vorbit minunat !

El îi strînse mîna cu putere.

— Şi totul în zadar ! exclamă Corydon.

— Ţi-ai dat seama şi tu ?

— Mi-am dat seama de multe lucruri. Înţeleg acum de ce pui tu atîta preţ pe claritatea şi preciziunea gîndirii. Trebuie să desparţi esenţialul de amănunt.

— E la fel ca la o locomotivă, spuse Thyrsis. Oricît de încălzite ar fi cazanele, oricît de repede s-ar învîrti roţile, dacă macazul e aşezat greşit, n-ai să ajungi niciodată la destinaţie.

— Ajungi cel mult în prăpastie, adăugă Corydon. Impresia aceasta am avut-o şi eu astă-seară. Îţi lua fiecare argument şi-l făcea să alunece în prăpastie ; după aceea, nu-i mai pasă de el.

— În general, stările de fapt n-o interesează deloc. Şi, ai văzut, nici nu-i pasă dacă va avea succes sau nu. Opera ei e sortită eşecului, pentru că, vorba lui Nietzsche : porneşte de la morala sclavilor. Nici nu se gîndeşte să îndrepte ceva în lume. Lumea aparţine răului ; gîndul că ar putea fi smulsă din ghearele răului i se pare nelegiuit şi prezumţios. Chiar dacă ar fi în stare s-o facă, nu va încerca măcar, pornind de la ideea că lumea e păcătoasă prin esenţă şi nu trebuie mîntuită. Vrea numai să scape sufletele sălbaticilor ei, apoi să moară încununată de glorie.

— N-ar trebui să fie aşa ! strigă Corydon.

— Din păcate însă aşa este !

— Nu, nu ! Nu spune asta ! Ar însemna să renunţi la luptă şi nu trebuie să renunţi, Thyrsis. Voiam chiar să-ţi spun : trebuie să facem ceva, trebuie, Thyrsis ! Mi-e ruşine de propria-mi viaţă. Stau aici şi duc existenţa asta mizerabilă, cînd ar fi atîtea de făcut ! Nu simţisem niciodată, cum am simţit astă-seară, cîtă putere se ascunde în tine. Cîte n-ai putea face tu dacă ai fi numai liber, dacă nu ţi-aş sta eu în cale ! Ah, Thyrsis, hai să uităm greşelile trecutului, să pornim printre oameni şi să propovăduim ideile noastre !

— Prea uşor îţi închipui tu asta, draga mea, spuse Thyrsis. N-ai avea chef totdeauna s-o faci. Temperamentul tău...

— Temperamentul meu ! exclamă ea. M-am săturat de el, mi-e rușine de el. Vreau ca lumea să audă acest sunet de trîmbiță ! Vreau să-ți faci drum în biserici, vreau să arăți oamenilor că își bat joc de viață !

Se așeză mai aproape de el și-l strînse cu putere. El simți agitația ei pătrunzîndu-i ca un ușor curent electric.

Se minună de efectul pe care-l produseseră cuvintele lui asupra ei, dîndu-și seama, prin contrast cu Delia, cît de accesibilă era ea spiritului său.

— Dragă, îi spuse, voi trata aceste lucruri în cărțile mele. Tu trebuie să rămîi cu mine și să mă ajuți să le scriu.

9.

Delia Gordon plecă înapoi în oraș în ziua următoare, ca să urmeze mai departe cursul de asistență socială. Locul ei de tovarăș de discuții îl luă acum reverendul Harding, care, în cursul plimbărilor sale, venea deseori pe la ei. Thyrsis nu s-ar fi gîndit niciodată să intre cu el în relații mai strînse, dar Corydon găsi că „are el ceva" și-i plăcea să stea de vorbă cu dînsul. Pastorul, căruia asemenea lucru i se întîmpla, pare-se, pentru întîia oară în viață, era peste măsură de măgulit și începu să vină din ce în ce mai des ; curînd, Corydon și cu el erau prieteni buni. Ea îi povestea lui Thyrsis tot ce discutau și astfel, firește, acesta din urmă trebui să-și schimbe părerea despre reverend.

— Nu vezi ce fin și sensibil este ? îl întrebă Corydon odată.

— Ba da, văd, spuse Thyrsis. Dar nu găsești că e cam sfios ?

— Sfios ! Gîndește-te ce educație i s-a dat ! Cum poți tu să te compari cu el ?

— Da, ai dreptate, recunoscu Thyrsis. În comparație cu el, fac, probabil, impresia unui elefant brutal.

Discuția aceasta se produse în urma unui schimb de cuvinte pe care-l avusese cu domnul Harding și în cursul căruia Thyrsis spusese că civilizația modernă n-ar fi

decît „o nouă și continuă răstignire a lui Christos" ; pastorul rămăsese înmărmurit, iar Corydon se simțise foarte prost. Mai tîrziu, ea îi spuse lui Thyrsis :

— Lasă-mă să discut numai eu cu domnul Harding. Eu îl înțeleg și-i cunosc sentimentele mai bine decît tine.

— Mă rog, cu cea mai mare plăcere, consimți Thyrsis. Cînd îl văd că apare, mă fac nevăzut.

Dar aceasta nu folosi la nimic, pentru că domnul Harding era un om bine crescut. Cînd făcea undeva o vizită, voia să știe că e primit de stăpînul casei în persoană.

— Atunci, spuse Thyrsis, va trebui să stau cu voi și să fac pe dama de companie ?

— Da, să răspunzi numai la ce te voi întreba eu, îi recomandă Corydon cu insistență.

Prin intermediul domnului Harding, cîștigară și alte relații la Bellevue. Cunoscură pe doamna Jennings, soția tînărului director al unei școli superioare. Oamenii aceștia simpli și simpatici o îndrăgiră îndată pe Corydon și o rugară să vină mai des pe la ei. Corydon tînjea de dorul apropierii de oameni ; îl rugă pe Thyrsis s-o însoțească, el cedă de cîteva ori și trebui să se lase chinuit cu ping-pong, cricket și alte asemenea lucruri. Se răzbună, dezlănțuind în toiul celor mai interesante partide aprigi discuții asupra instituțiilor politice ale Americii sau asupra viitorului căminului și religiei.

Acolo cunoscură și pe Harry Stuart, un tînăr frumos și simpatic, care era profesor de desen la școala de sub direcția domnului Jennings. Corydon găsi și la el bogate însușiri sufletești ; ideea că interesul ei pentru el ar avea oarecare legătură cu ochii săi însuflețiți și părul său negru, frumos ondulat, fu respinsă de Corydon cu indignare.

10

Interesul lui Corydon pentru chestiunile sociale crescu și mai mult de cînd descoperi legătura lor cu problema feministă. Căzîndu-i în mînă un exemplar din cartea **Femeile și economia** de Charlotte Gilman, o citi pe nerăsuflate și o dădu apoi lui Thyrsis. Spre a adînci pro-

,blema, aceasta se apucă să citească **Sociologia** lui Lester Ward și cărțile lui Havelock Ellis. Putu să-și dea seama ,astfel, că nu totdeauna femeile s-au îndeletnicit cu treburile gospodăriei și cu cochetăria ; nădejdea că într-o zi vor avea poate interes și pentru alte lucruri decît modă, jocul dragostei și goana după bărbați nu era o simplă fantezie sau un vis utopic, ci își avea rădăcinile în anumite elemente vitale ale firii feminine.

La multe specii de animale, femela este egala masculului. Chiar și în istoria umană au fost epoci cînd femeia avea o situație egală cu aceea a bărbatului, cînd funcția de născătoare de copii nu dădea prilej pentru oprimarea femeii. Acesta a fost cazul cu strămoșii noștri rasiali, ai popoarelor anglo-saxone de azi, germanii. Tacit arată că femeile lor erau viguroase și libere, că luau parte la adunările bărbaților, și la nevoie, chiar și la război. Abia influența romanilor, întîlnirea cu o lume în care domnea sclavia și, în mod inerent, luxul stăpînilor, a dus la decăderea femeii teutone. Creștinismul a avut și el partea lui de contribuție, sau, mai bine-zis, dogmele în care un fanatic roman a îmbrăcat cu silnicie solia nemuritoare a lui Iisus.

Era interesant să urmărești, pas cu pas, legătura ce exista între robirea femeii și robirea muncii ; acestea două mergeau mînă în mînă. Cît timp oamenii duseseră o viață primitivă, femeia îndeplinea o funcție economică și juca același rol ca și tovarășul ei masculin. O dată cu robirea și exploatarea muncii, cu îngrămădirea de bogății și formarea unui strat de privilegiați nemuncitori, femeia a început să devină un apendice al bărbatului, un ornament al căminului, un obiect de proprietate. Nu-și mai putea asigura succese prin muncă, ci numai prin farmecul sexual și era astfel în interesul ei să se specializeze ca ființă sexuală. De generații și veacuri, bărbatul selecționase și cultivase într-însa acele însușiri care stimulau cel mai mult poftele sale și care măguleau simțul său de stăpîn ; de generații și veacuri, răspundea teoria că singura sferă prielnică activității feminine este căminul. Dacă se întîmpla ca el să fie împărat german, își exprima părerea asupra acestei chestiuni în formula spirituală : „Küche,

Kinder, Kirche“. * Femeia deveni din ce în ce mai plăpîndă și mai slabă fizicește, și singura cale care-i rămînea ca să ajungă ceva în viață, era ademenirea în mrejele ei a vreunui bărbat.

Aceasta era situația pînă în preajma vremii noastre. În secolul nostru, însă, progresul tehnic a avut drept urmare o sporire a muncii femeilor. Cu mintea trezită, femeia și-a descoperit cătușele ; le-a descoperit, dar le poartă încă. Va veni, poate, o vreme cînd femeia nu va mai trebui să-și vîndă funcțiunile senzuale, nici în cadrul căsătoriei, nici în cel a prostituției ; relațiile sexuale nu vor mai exista atunci în forma lor cea mai urîtă, ca astăzi, și nu vor mai infecta rasa cu impotență intelectuală și morală. Imensele forțe creatoare ce zac azi înțelenite în sufletul femeii se vor descătușa atunci, și viața umană își va schimba cursul sub impulsul unor emoții fundamentale și primare. Thyrsis își spunea că de două mari hotărîri depinde progresul omenirii : de emanciparea muncii și de emanciparea femeii. Găsi că viața lui n-ar avea nici un rost dacă n-ar pune-o în slujba acestor cauze.

11.

Nopțile începeau să devină friguroase. Se apropia toamna și perspectiva unei noi ierni în izolata căsuță de lemn nu prea era ademenitoare. Un prieten, care le făcuse odată o vizită, o botezase cu expresia nimerită de „cutie în deșert“. Thyrsis își dădu seama că nu putea fi vorba de muncă serioasă cît timp vor fi închiși în această cutie. Durerile de cap și stările de epuizare ale lui Corydon deveneau din ce în ce mai grave ; era de temut că, fără o schimbare a situației, să nu mai apuce sfîrșitul iernii. Cartea urmînd să apară în curînd, se puteau aștepta la o sumă mai mare de bani. Gîndul lor era să-și cumpere o fermă mică, dar cu o casă solidă. Vor putea ține un cal, o vacă și găini ; Thyrsis nu va mai trebui, cînd va simți nevoia de mișcare, să se plimbe fără rost prin împrejurimi,

x) N. ed. În limba germană, în original : „bucătărie, copii, biserică“.

ci va putea să-și cheltuiască energia muncind cu folos la fermă.

Cînd aveau timp liber, înhămau celebra gloabă la „trăsura" cea străveche și porneau să inspecteze toate fermele aflate pe o rază de cinci mile de la căsuța lor ; îndeletnicirea aceasta făcea să se manifeste deosebirile lor de temperament în mod mai puternic decît era bine pentru armonia căsniciei lor. Thyrsis întreba mai întîi de starea șoselei, de hambare, de pomi roditori, și — înainte de toate — de preț. Corydon visa lucruri mai frumoase. Nu îndrăznea niciodată să-și mărturisească măcar sieși conținutul acestor vise. Avea imagini vagi despre pitorești conacuri cu mari șemineuri deschise, zăbrele, scări impunătoare și terase spațioase ; peste toate acestea trebuiau să cadă ultimele raze ale soarelui. De fiecare dată cînd dădeau peste ceva ce-i amintea oarecum de visurile ei, inima îi sălta în piept de bucurie, spre a se prăbuși, zdrobită, cînd proprietarul pomenea un preț de zece sau cincisprezece mii de dolari.

Corydon nu era, așadar, omul cel mai nimerit pentru asemenea inspecții. Se uita la clădire și spunea : „Aici s-ar putea construi o terasă" ; apoi, arunca o privire asupra cîmpiilor din jur și exclama : „frumoasă priveliște, dacă n-ar fi copacii de acolo" și, cu un gest de regină, mătura toți copacii din fața ei. Firește că proprietarul, care se uita bine la ei, urca îndată prețul cu o mie de dolari.

Dacă se întîmpla însă ca Thyrsis, cu spiritul lui practic, să insiste ca să viziteze și cîte o proprietate mai dărăpănată și mai puțin ispititoare, se putea aștepta la îndîrjită rezistență din partea ei. Corydon trecea prin încăperile respective cu o mutră jalnică, ca și cum ar suferi de pe acum toate neplăcerile și toată groaza pe care ar fi suferit-o poate după ani de viețuire în această casă. Era în zadar s-o rogi să aibă o atitudine mai puțin tranșantă ; se purta cu casele întocmai cum se purta cu oamenii : le iubea sau ura de la prima vedere. De la asemenea vizite se întorcea mai epuizată decît de obicei și foarte nefericită ; Thyrsis trebuia să jure că nici măcar o clipă nu se va mai gîndi la cumpărarea oribilei proprietăți.

Cîteodată și Thyrsis, în ciuda lipsei sale de intuiție, simțea atmosfera grea și apăsătoare care plana asupra acestor case și ferme vechi. Trăind de un an și jumătate în

regiune și având parte de limbuția spălătoresei, a fetei vecinului și a unei fete care, din cînd în cînd, venea să facă curat, aflaseră multe despre viața vecinilor lor, în cea mai mare parte mici fermieri. Ceea ce Thyrsis abia de curînd recunoscuse în toată însemnătatea sa : marele rol pe care-l joacă în viață elementul economic era confirmat, în toate privințele de realitate. Singurele familii „cumsecade" din regiune erau, în total, două ! Stăpîneau suprafețe mai mari de 100 de pogoane. Cîteva ferme de 50 sau 60 de pogoane întindere erau ținute de arendași care le exploatau fără milă. Cea mai mare parte a proprietăților era compusă din terenuri mici, variind între unul și 20 de pogoane. Nespus de greu luptau acești mici fermieri pentru existența lor și, cu rare excepții, casele lor nu erau numai case ale mizeriei materiale, ci și ale degenerării morale și fizice. Peste drum de Thyrsis, locuia un idiot ; puțin mai încolo, un bătrîn bețivan, care avea un fiu nebun și altul tuberculos ; iar de cealaltă parte a pădurii, locuia familia Hodges, spaima regiunii. Tatăl lucra ca salahor în oraș o zi sau două pe săptămînă, cheltuia îndată micul său cîștig pe băuturi spirtoase din cele mai ordinare și otrăvitoare, iar apoi, pe jumătate dement, venea acasă să-și bată nevasta și copiii. Avea nu mai puțin de unsprezece copii ; numărul lor sporea în fiecare an cu cîte unul. Cei mari se îndeletniceau cu furtișaguri ; cei mici puteau fi văzuți în toiul ierni jucîndu-se, pe jumătate goi, în fața casei. Toți locuitorii pe o rază de zece mile se temeau de copiii Hodgesilor ; mijloacele pe care fiecare fermier le cheltuia spre a se apăra de ei ar fi ajuns ca să asigure întregii familii un trai confortabil pe toată viața.

Thyrsis călătorise îndeajuns prin toate statele federale spre a ști că regiunea lui nu constituia o excepție ; situația micilor fermieri era pretutindeni aceeași. Oamenii mai întreprinzători se mutaseră în regiunile din Vest ; cei rămași erau siliți să-și împartă avutul în bucăți din ce în ce mai mici și să se împovăreze cu ipoteci apăsătoare, afundîndu-se, astfel, tot mai mult în mizerie. Iată în ce consta situația „înfloritoare" a micilor fermieri independenți, a căror fericire era cîntată de toți exponenții economiei ortodoxe și care — dacă era să te iei după articolele de fond ale ziarelor — constituiau coloana vertebrală a civilizației americane !

12.

Ziua de apariție a cărții sosise, în sfîrșit. Thyrsis se bucură, văzînd publicitatea cu adevărat generoasă pe care i-o făcu marea casă editoare ; un început de succes, în sfîrșit ! Apoi veniră recenziile și acestea îl bucurară și mai mult. „O notă cu totul nouă în proza contemporană". Putere, pasiune, larg suflu epic, profundă inspirație poetică... Istoria americană n-a fost încă niciodată tratată în chip atît de serios ca obiect de creație artistică și niciodată încă marile idealuri naționale ale Americii nu și-au găsit o atît de viguroasă afirmare..." Elogiile acestea erau exprimate în revistele literare conducătoare. Thyrsis avea toate motivele să se bucure : părea a fi izbîndit, în sfîrșit !

Plecă îndată în capitală, ca să nu lase nefolosit acest triumf, mai precis ca să-l materializeze. Observase că momentul cel mai prielnic spre a te apropia de directorii de ziare era atunci cînd abia ai scos o carte. În acele zile erai o personalitate care nu cerea, ci-și impunea atenția. Se apropia luna alegerilor prezidențiale și campania electorală era în toi ; cum toate partidele promiteau alegătorilor marea și sarea, dar mai ales îmbunătățiri de ordin social, Thyrsis se gîndi că n-ar fi lipsit de interes pentru cititorii vreunu ziar sau magazin să afle cîte ceva despre problemele sociale ale Americii.

Spre bucuria lor, editorul marii publicații lunare **Macintyre's Monthly** primi sugestia lui cu ochi buni și-i ceru îndată un articol. Thyrsis se închise în camera lui de hotel și încă în aceeași noapte scrise un articol atît de bogat în miez, încît întregul corp redacțional rămăsese sincer entuziasmat și-i propuse să-l scrie și pe-al doilea. Thyrsis își luă atunci inima în dinți și — minunîndu-se singur de îndrăzneala lui — declară politicos dar cu hotărîre că articolele lui merită să fie plătite cu 5 cenți de cuvînt. Redactorul-șef se grăbi să-l asigure că găsește acest onorariu tocmai potrivit.

Două sute de dolari pentru un articol ! Primele roade ale proaspetei sale celebrități. Thyrsis plecă acasă și după o săptămînă se întoarse în oraș cu cel de-al doilea articol.

De data aceasta, chema la rampa opiniei publice pe unul dintre cei mai populari candidați prezidențiali și-i

punea cîteva întrebări cu tîlc. De o parte, scria, vedem capitalul țării care sporește mereu prin dobînzi și dobînzi la dobînzi și cere mereu dividende ; de cealaltă parte, poporul care muncește din greu ca să producă aceste dividende. Putea-va poporul să procure aceste cîștiguri totdeauna ? Și ce se va întîmpla cînd nu va mai fi în stare s-o facă ? Mai departe, vedem că anumite monopoluri și privilegii, obținute de anumiți indivizi pe căi lăturalnice și prin mituiri, produc posesorilor lor sute de milioane, și aceste milioane sporesc în mod automat. Vor fi lăsate aceste capitaluri dobîndite în mod fraudulos să producă veșnic dividende și dobînzi ? În ultima parte a articolului, demonstra în mod amănunțit următoarele : sporirea capitalului și progresul tehnic au dus la o creștere vertiginoasă a producției, care depășește cu mult nevoile pieței interne și externe ; producătorii își pun nădejdea în deschiderea unor noi debușeuri. Dar ce se va întîmpla atunci cînd Japonia, India, China vor dispune de industrii proprii și vor renunța la importul produselor americane ? Mari contingente de muncitori vor deveni șomeri ; unde domnește șomajul, se produc tulburări sociale. De pe acum, în Anglia, un sfert al populației trebuie să caute noi posibilități de muncă ; iar că acestea nu se găsesc ușor, știe toată lumea. Ce se va întîmpla cu oamenii cărora nu li se mai asigură existența, deci loc pe pămînt ? Iată care sînt problemele timpului nostru, încheia Thyrsis ; de ce nu preocupă ele pe politicienii americani ?

Articolul acesta fu citit și discutat cu multă aprindere în redacția revistei **Macintyre's Monthly.** Tînărul Bill Macintyre în persoană trimise să-l cheme pe Thyrsis.

— Strașnic articol ! declară el. Nu strică deloc ca cei 500.000 de abonați ai noștri să-și bată puțin capul cu problemele acestea. Dar și redactorii noștri ar trebui o dată scărmănați cum se cade. Dacă ai chef, vino, te rog, să iei masa cu noi vinerea viitoare ; îi vei găsi atunci adunați pe toți ca oile în țarc. Dar nu uita să le dai puțin la cap cu teoriile dumitale, că tot au capetele goale !

13.

Thyrsis urcă astfel încă o treaptă pe scara succesului. Macintyre junior locuia într-o casă mare și luxoasă din Riverside Drive, peste drum de reședința urbană a familiei lui Barry Creston. Tablouri minunate împodobeau pereții vastei săli de primire, care, cufundată, cum era, într-o lumină tulbure, impresionantă, te făcea să te simți ca într-o catedrală. Un lacheu tăcut luă cu solemnitate pălăria cam uzată a lui Thyrsis, apoi îl conduse pe o scară largă, acoperită cu covoare moi, spre apartamentele personale ale lui Bill, pe care valetul său îl ajuta tocmai să-și pună smochingul. Thyrsis, din păcate, n-avea nici valet, nici smoching ; cu toate acestea, se așeză într-un fotoliu comod și începu să „dea la cap" gazdei cu teoriile sale. Apoi coborîră împreună în sufragerie unde Thyrsis făcu cunoștință cu redactorii Morris și Hemingway, cu celebrul romancier Buddie Commings și cu nu mai puțin faimosul desenator Bob Desmond. Puțin mai tîrziu, sosi și Macintyre senior, despre care fiul său găsise că nu i-ar strica nici lui să afle cîte ceva despre „problemele timpului nostru".

Macintyre senior avea părul alb și obrajii trandafirii. Își începuse cariera ca băiat de prăvălie la o librărie. Încetul cu încetul, izbutise să ajungă asociat al patronului său și, cu economiile sale, întemeiase un mic birou de publicitate. Apoi, începu să editeze serii de cărți populare. Acum, după patruzeci de ani de muncă dîrză, Macintyre era șeful unuia dintre cele mai mari trusturi editoriale ale Americii.

Lui Thyrsis îi apăru ca unul dintre cei mai simpatici bătrîni pe care-i cunoscuse vreodată. Cum dădu cu ochii de Thyrsis, se duse la el și, fără alte formalități, îl luă de braț și-l duse într-un colț, lîngă fereastră.

— Cu dumneata am de vorbit, îi spuse. Dragul meu, continuă după ce se așezară amîndoi în fotolii, am citit articolul dumitale.

— Care ? Primul sau al doilea ? întrebă Thyrsis.

— Al doilea. Să știi că Billy nu mai are voie să publice asemenea lucruri în revista mea !

— Cum ? exclamă Thyrsis, alarmat.

— Nu vreau eu. Articolul nu va fi dat la tipar.

— Dar l-a şi acceptat.

— Ştiu. Ar fi trebuit să mă consulte şi pe mine.

— Dar... el mi-a dat însărcinarea să-l scriu. Şi mi-a făgăduit două sute...

— O, asta nu-i nimic, spuse bătrînul, zîmbind cu blîndeţe. Dumneata îţi vei primi banii, n-ai nici o grijă !

Thyrsis nu răspunse îndată.

— Dragă băiete, urmă celălalt, e un articol înfricoşător !

— Hm, făcu autorul, se prea poate.

— De ce scrii asemenea lucruri ?

— Pentru că sînt convins că sînt adevărate.

Macintyre senior cugetă o clipă.

— Ştii, spuse el apoi, eu te cred un băiat foarte deştept. În orice caz, ştii o mulţime de lucruri, mult mai multe decît mine. Ceea ce nu înţeleg însă este de ce nu preferi să scrii o carte despre teoriile dumitale.

— O carte ? întrebă Thyrsis, uimit.

— Da, o carte, îl lămuri celălalt, ca să-ţi faci rău cel mult dumitale însuţi. De ce ţii neapărat să le publici în revista mea şi să-mi alungi cei cinci sute de mii de abonaţi ?

Îndată după aceea trecură la masă, care fu servită cu tacîmuri de argint. Lumînările aruncau o lumină discretă asupra mesei şi a oaspeţilor ; şi, pe cînd chelnerii serveau tăcuţi, făcînd să apară şi să dispară mereu alte feluri de mîncare, Thyrsis începu să-şi îndeplinească misiunea : să „dea la cap", adică, celor prezenţi, cu ideile sale sociale.

Prea departe însă nu putu ajunge discuţia stîrnită de el. Macintyre senior se purta ca un băieţaş căruia i s-a luat jucăria. O gloată mînioasă în faţa clădirii edituriii sale cu greu l-ar fi putut speria mai mult. Declară cu cea mai mare solemnitate că nu pune nici un preţ pe asemenea dezbateri, Billy, care stătea între el şi Thyrsis, trebui să depună multe insistenţe ca să-l liniştească pe bătrîn.

Vederile lui Macintyre senior cu privire la chestiunile sociale erau simple şi uşor de priceput. Mă rog, ce putea fi rău într-o ţară care adusese atîţia oameni destoinici şi însemnaţi în fruntea treburilor sale ? Macintyre ştie ce

vorbește, pentru că a jucat golf cu toți și a fost deseori invitat pe iahturile lor. Fără îndoială că această convingere a lui era sinceră ; altfel, dacă ar fi fost cît de puțin fățarnic, și-ar fi ales exemplele cu mai multă precauțiune. Rosti cu candoare nume după nume, numai oameni ale căror delapidări și mituiri erau notorii în toată țara. Vocea lui era pătrunsă de dragoste și admirație, vorbea despre acești oameni ca despre binefăcători ai omenirii pe o scară mondială ; firește că stîrni rîsul tuturor celor prezenți.

Macintyre senior trebuia numai să deschidă gura și îndată toți ceilalți treceau de partea lui Thyrsis ; șase oameni porneau apoi la atac împotriva omului de afaceri rămas singur. Bătrînul începu să fie cam neliniștit ; fiul său și redactorii revistei sale se depărtau de el ; acest ciudat fenomen nu și-l puteau închipui.

CARTEA A PAISPREZECEA

PREȚUL DE RĂSCUMPĂRARE

1.

În oraș se răspîndi vestea că a apărut un nou „leu". Cîteva zile după supeul de la Macintyre, Thyrsis fu întrebat la telefon de Comings, celebrul romancier, dacă n-ar fi dispus să dejuneze cu el la clubul „Thistle". Thyrsis se artă dispus și se duse acolo. Comings îi povesti că doamna Parmy Patton a citit cartea lui și ar fi dornică să-l cunoască ; el își luase obligația să-l aducă acolo la ceai. Thyrsis fu destul de lipsit de tact ca să-i dea de înțeles că nu știe nimic despre această doamnă ; Comings, dimpotrivă, era înzestrat cu prea mult tact spre a manifesta vreo surprindere cu privire la această fenomenală ignoranță. Doamna Patton, îi explică el, e o figură proeminentă în societate. Cam toate firile intelectuale ale capitalei trec prin mîinile ei. O interesează problemele sociale și mișcarea feministă ; afară de aceasta, e o persoană fermecătoare, cu siguranță că Thyrsis nu va regreta timpul petrecut la ceaiul ei.

Pe cînd asculta entuziastul panegiric, Thyrsis își aminti că mai auzise ,totuși, de această doamnă Patton. Ea era în doliu după fratele ei. De curînd, Corydon îi arătase, la rubrica mondenă a ziarului lor, o notiță în care era vorba despre o superbă și unică **robe de deuil** * adusă de doamna Patton de la Paris.

* N. ed. În limba franceză, în original : „rochie de doliu".

Cu cîtva timp în urmă, Thyrsis s-ar fi ferit să accepte o asemenea invitație. Acum însă, cînd își făcuse o colecție de felurite specimene sociale, primi imediat. La cinci, se întîlni iar cu Comings, și amîndoi merseră agale pe Fifth Avenue pînă la impunătorul palat al familiei Patton. Thyrsis observă că, din considerație pentru el, Comings nu-și schimbase costumul, cum făcea, de obicei, după-amiaza ; îi fu recunoscător pentru această dovadă de bun simț.

Doamna Patton îi primi în ținută de doliu, un doliu fraged și diafan, atît de frumos, încît ar fi împăcat și pe Asrael, îngerul morții. Ea însăși era o făptură fragedă și diafană ; cu greu ți-ai fi putut închipui un mai încîntător fluture negru. Era foarte drăguță, amabilă și-l copleși pe Thyrsis cu meșteșugite complimente la adresa cărții sale ; apoi, începu să-i vorbească despre felurite probleme sociale, exprimîndu-și regretul că e atît de neștiutoare în domeniul acesta. Cîteva observații ale ei trădau o inteligență reală, spre surprinderea lui Thyrsis, care se aștepta la observații pătrunzătoare din partea ei tot atît de puțin ca din partea unui fluture adevărat. Nu-i pe jumătate atît de proastă cum credeam, conchise el, simțind chiar oarecare admirație pentru o femeie, care, din spatele unui zid înalt de zece milioane de dolari, trebuia să lupte ca să ajungă la o cît de mică atingere cu viața reală. Doamna Patton avea trei copii mici, iar soțul ei era unul din conducătorii lui Standard Oil ; ea se plînse lui Thyrsis că Permy — astfel își numea ea soțul — se simte terorizat de capriciile ei, care-i inspiră o adevărată groază.

Thyrsis constată cu uimire că, în America, și bogații sînt tot atît de puțin scutiți de temeri ca și săracii. Bogăția lor face dintr-înșii o țintă a ironiei publice ; ziarele înregistrează îndată cea mai mică abatere de la convențiile sociale pe care și-o îngăduie. Doamna Patton îi povesti că, într-o vară, se jucase cîteva minute cu copiii, în fața cazinoului din Newport ; a doua zi, toată țara află din ziare că doamna Patton s-ar gîndi să introducă jocul „de-a v-ați ascunselea“ la colonia de vară din Newport.

Mai veniră la ceai și alți musafiri, doamne și domni : Percy Ambler un domn elegant, care scria, din cînd în cînd, cîte o poezie ; Murray Symington, cronicarul li-

terar al săptămînalului **Knickerbocker's Weekly**, un om cu care trebuia să te pui bine ; Blanchard ,editorul tînăr și progresist al săptămînalului **Beau Monde**, care rivaliza, ca tiraj, cu revista condusă de Macintyre. Mai veni, apoi, un tînăr fandosit și cu monoclu, Macklin, nepotul doamnei Patton, care avea meteahna englezilor de a tărăgăna cuvintele. Macklin ajunsese la acest fel de pronunțare în modul cel mai cinstit și nevinovat, pentru că fusese crescut în Anglia. Thyrsis însă nu știa aceasta ; îl auzi pe junele snob vorbind, ba despre iahtul său particular, ba despre pasiunea sa pentru poezia lui Stéphane Mallarmé, și îndată își făcu despre el o părere nu prea bună. Thyrsis se afla în toiul unei discuții serioase cu doamna Patton și Symington și spunea tocmai că problema socială trebuie rezolvată în Statele Unite cît mai curînd, cînd, întorcîndu-se, din întîmplare, dădu cu ochii de tînărul Macklin care-l observa cu o mutră trufașă și-l întrebă cu accentul său englezesc :

— O, scuzați, vă rog, la ce vă referiți cînd vorbiți de problema socială ?

Thyrsis îi răspunse prompt :

— La dumneata mă refer !

Macklin era bătut. Thyrsis află mai tîrziu că această replică a lui făcu înconjurul saloanelor orașului, fiind considerată ca o vorbă de mare duh. Fu chiar consemnată în coloanele unui ziar, care dedica mult spațiu bîrfelilor din lumea mondenă. Nu o singură celebritate literară își întemeiase reputația pe un triumf mai ieftin decît acesta !

Thyrsis se putu lămuri din nou asupra felului cum se fabrică faima literară, atunci cînd cercetă numărul următor al lui **Knickerbocker's Weekly.** Murray Symington se ocupa de el și de cartea lui pe trei coloane. Articolul era scris într-un stil vioi, spiritual, caracteristic lui Murray și pătruns de multă căldură. Thyrsis constată cu uimire că era pomenită aici și cartea lui anterioară, **Descoperitorul adevărului,** în următorii termeni : „lucrarea aceea strălucită, adevărată comoară de idei îndrăznețe". Își aminti că, la apariția acelei cărți, numai cu doi ani în urmă, același critic vorbise despre ea, în aceeași revistă, ca despre o „scriere fără valoare". Să fi

fost, vasăzică, adevărat că o scriere, care era „fără valoare" cîtă vreme autorul ei murea de foame într-o odăiță de la mansardă, devenea o „lucrare strălucită" de îndată ce era primit în salonul doamnei Parmy Patton ?

2.

Thyrsis avea să pătrundă și mai adînc aceste taine literar-sociale ale New York-ului. Murray Symington îi transmise pe cale telefonică o invitație din partea doamnei Jesse Dyckman. Soțul ei era unul dintre cei mai apreciați colaboratori ai revistei **Beau Monde,** nuvelele sale cu subiecte din elita societății formînd deliciul unanim al tuturor cititorilor.

— Nu pot să mă duc la dineu, spre Thyrsis la telefon, pentru că n-am smoching.

Murray transmise această comunicare amfitrioanei și, peste cîteva minute, îl anunță pe Thyrsis că poate veni îmbrăcat cum vrea.

Doamna Jesse Dyckman ocupa o elegantă locuință-studio nu departe de Central Park. Luxul etalat aici îi aminti lui Thyrsis de casa familiei Macintyre. Sufrageria era în roșu închis, afară de mobilă, care era neagră ; candelabre, argintărie, cristaluri, bineînțeles că nu lipsea nimic din toate acestea. Thyrsis fu condus înăuntru de o doamnă de primire, autentică pariziană. Doamna Dyckman strălucea în lumina umerilor ei albi și a unui sclipitor colier de perle. Soțul ei arăta și mai bine hrănit și satisfăcut decît pe fotografiile care-l înfățișau, iar limba lui era încă mai spirituală și mai ascuțită decît în nuvelele sale. Mai erau de față doamna Partridge, compozitoare de operete și domnișoara Taylor, ale cărei poezii de mediocră calitate puteau fi citite în rubricile distractive ale tuturor revistelor.

Era, deci, adunată aici toată crema lumii literare ; Thyrsis asculta cu atenție tot ce se vorbea, vrînd să afle care e formula succeselor de public. Lîngă el, sta doamna Dyckman, care se pricepea la fel de bine să manevreze cu umerii ei sclipitori, ca și cu tot atît de sclipitoarea ei

cultură. Părea a-și fi petrecut tot timpul liber — adică, toată viața — culegînd tot felul de fraze despre cărți, tablouri, piese și compoziții spre a fi pregătită pentru o eventuală pomenire a lor la recepțiile ei. Părerile ei erau îndeajuns de „avansate" spre a epata și a da impresia de originalitate și, totuși, nu atît de „avansate" ca să iasă din cadrul convenționalismului social. Soțul ei scria nuvele în care citeai cum umblă eroul cu țigările sale și că eroina purta o rochie en princesse ; aflai numele băturilor ajunse la modă, amănunte tehnice despre automobile și, curînd, ajungeai să te pricepi atît de bine la cele mai complicate deosebiri de rang valabile în rîndurile aristocrației, încît începeai să crezi că tu însuți faci parte din ea.

Thyrsis putea să reconstituie în închipuire cariera amfitrionului. Urmase ani îndelungați la școala snobismului, studiase toate capriciile modei nu numai în materie de îmbrăcăminte și maniere, ci și cu privire la cărți și idei. Își începuse căsnicia în locuința aceasta luxoasă, cu tacîmuri de argint și personal de serviciu adus din Franța, dînd serate și recepții la care erau invitați numai oameni „ cu greutate", aleși pe sprînceană. În felul acesta, obținuse un strălucit angajament la **Beau Monde** ; scria cîte o povestire sau două pe lună și încasa cîte o mie de dolari pentru fiecare din ele.

Revista **Beau Monde** putea fi definită ca slujind la educarea bogătașilor de dată recentă. Parveniți existau, firește, în toate orașele țării ; chiar și în localitatea cea mai mică ei formau o societate aparte. Cînd veneau la New York, descindeau la hoteluri scumpe și se duceau la teatre, operă și restaurante de lux ca să-și completeze „educația" și să-i dea lustrul necesar ; în plus, mai aveau și acest îndreptar săptămînal, care le îngăduia să-și controleze progresele făcute. În paginile de publicitate ale revistei, aflau de unde se pot cumpăra ultimele noutăți în materie de cămăși, cravate, dulciuri, țigări și automobile. Partea consacrată textului conținea numai cronicile cercurilor selecte în care se mișcau și ale altor centre mondene care — ca Parisul și societatea engleză — dădeau tonul, din motive tradiționale. Tînărul primredactor Blanchard avea acces la cluburile cele mai intime ; cine se ținea de poala lui putea să aibă norocul să scape de ochiul vigilent al paznicilor și să se pome-

nească deodată la țelul visurilor sale, printre oameni de autentică noblețe.

Printre colaboratorii publicațiilor **Beau Monde** și **Macintyre's Monthly** erau vreo duzină de oameni care se ridicaseră în felul acesta. Unii dintre ei fuseseră scriitori adevărați la început, în orice caz, fuseseră dotați cu o anumită cantitate de vigoare. Acum, își petreceau serile la banchete și recepții ; ziua, stăteau la cîte o cafenea de lux, citind gazetele de după-amiază, bîrfind și dobîndind provizia necesară de cinism pentru povestirea lor următoare din societatea mondenă.

Această metodă de producție literară ar putea fi calificată drept una „de curte". Centrul în jurul căruia se învîrtea totul era prințul, adică acela care ținea băierile pungii ; iar „curtea" se compunea dintr-o categorie de literați la modă și doamne bogate ai căror bărbați erau prea ocupați la bursă ca să le poată da destulă atenție. Oamenii aceștia dădeau tonul și acordau favoruri ; dacă te bucurai de grațiile lor, erai ca și imun față de orice critică, oricît de strigătoare ți-ar fi fost mediocritatea. Nimeni nu putea fi atît de lipsit de bun simț, încît să scrie de rău despre un om cu care jucase golf cu prilejul ultimului week-end ; și cine ar fi nesocotit elementara regulă de politețe care oprea pe un bărbat galant să-și bată joc de opera unei tinere poete pe care o condusese la masă abia cu cîteva zile în urmă ?

3.

Thyrsis se uită bine la oamenii aceștia și făcu o paralelă între el însuși și dînșii. Nu era deloc orbit de vanitate cînd își spuse că nu i-ar fi trebuit nici o săptămînă ca să scrie o nuvelă de genul celor căutate de Macintyre, spirituală și distractivă, cu o brumă de simțire adevărată și cu doza de sinceritate îngăduită de direcția revistei. Ar fi putut cere pentru ea cinci sute de dolari ; Billy Macintyre i-ar fi trimis un cec. Și-ar fi luat o locuință frumoasă în oraș, și-ar fi comandat cîteva costume și apoi s-ar fi dus să facă o a doua vizită doamnei Parmy

Patton. Prietenul său, Commings, ar fi cerut apoi admiterea lui la clubul „Thistle", el ar fi făcut cunoștință acolo cu oamenii care dictau opinia literară a zilei și cariera lui ar fi fost asigurată.

N-ar fi trebuit, neapărat, să renunțe la convingerile sale. În societate găseai tot felul de oameni excentrici : yogi, spiritiști, teozofi, vegetarieni, nudiști și alții asemănători. S-ar fi găsit loc și pentru spleen-ul lui, mai ales că preocupările sociale erau la modă ; ar fi trebuit numai să-și prezinte opiniile într-o formă spirituală și distractivă și să se mărginească la aspectul lor literar.

Un singur punct întunecos avea acest portret trandafiriu al viitorului. Ar fi trebuit să-și țină în umbră soția și copilul. Corydon nu se potrivea pentru scopuri mondene. În fața unei femei ca doamna Jesse Dyckman, familiarizată cu toate subtilitățile intelectuale și neîndurătoare față de cei mai puțin bogați în duh decît dînsa, ar fi luat-o la fugă îngrozită. Thyrsis era în stare să stea în liniște lîngă doamna aceasta, să afișeze cea mai mare admirație pentru pompoasele pene de struț ale spiritului și culturii ei, dar, în același timp, s-o observe și s-o analizeze în modul cel mai amănunțit. Corydon n-ar fi izbutit niciodată să facă un asemenea lucru ; trăia viața cu prea multă intensitate și lua față de oameni o atitudine prea personală.

Dar ea l-ar fi lăsat să plece, dacă el i-ar fi spus că e mai bine așa. Atunci, de ce n-o făcea, de ce lăsa să-i scape un prilej atît de rar și pleca să se vîre înapoi în „cutia din deșert", unde-l aștepta numai lupta cu nevoile și cu singurătatea ? Motivul era că, fără îndoială, caracterul său era mai puțin elastic, mai puțin flexibil decît intelectul său. Thyrsis nu putea să aibă de-a face cu acești oameni, dacă nu era fățarnic ; numai faptul că sta și discuta cu ei, părea a fi o minciună de neîndurat. Ei erau doar dușmanii săi și pe ei îi combătea. Ei reprezentau pentru el întruchiparea a tot ce ura în lume, ura ideile lor, instituțiile și obiceiurile lor, virtuțile, tot atît de bine, ca și viciile lor.

Thyrsis coborîse el însuși prea adînc în iadul mizeriei, fusese prea răscolit de vederea suferințelor umane, spre a le mai putea uita. Cum să-l fi bucurat acum mătăsuri și bijuterii, mîncăruri fine și vinuri delicioase, cînd în urechi îi răsunau încă țipetele îndurerate ale milioanelor

de oameni pe care-i lăsase în urma lui, în clocotul prăpastiei ? Să-i fi trădat şi el, aşa cum îi trădează mulţi ? Să-şi fi făcut din nădejdile lor sugrumate o scară pe care să urce spre renume şi bogăţie ?

Poate că, dintre toţi oamenii în viaţă, el era singurul care, pe lîngă voinţă, avea şi vocea necesară spre a da semenilor săi putinţa să-i spună deznădejdea. Firește, şi alţii izbutiseră să scape cu viaţă din iadul acela ; dar cine din ei era artistul care să fie în stare a făuri din suferinţa îndurată o armă îndeajuns de puternică şi de ascuţită spre a străpunge pielea groasă a acestei lumi civilizate ? Un artist se formează în ani şi decenii de muncă grea, de autodisciplină şi autoeducaţie ; care din nefericiţii scăpaţi din infern mai aveau puterea să se supună unei atari încordări ?

Poate că el avea de spus lumii adevăruri pe care altfel nu le-ar afla. Văzuse, la el însuşi şi la cei pe care-i iubea mai mult, rezultatele sărăciei şi promiscuităţii, ale frigului şi foamei, ale singurătăţii ,bolilor şi deznădejdii ; dobîndise, astfel, o înţelegere personală, autentică, pentru cauzele şi efectele tuturor plăgilor societăţii moderne, pentru sinucideri, demenţă, alcoolism, vicii, crime şi pentru decăderea trupului, minţii şi a sufletului. Ceea ce văzuse cu ochii lui, nu putea fi disputat de nimeni. De aceea, trebuia să se pregătească de luptă, să enunţe lumii adevărurile pe care le aflase şi să facă în aşa fel ca nimeni să nu le mai uite ; trebuia să meargă înainte, mereu înainte, înfruntînd toate piedicile pe care puterile corupte ale civilizaţiei i le puteau pune în cale ; trebuia să trăiască pentru opera aceasta, să moară pentru ea, — pentru ea, în sfîrşit, conştiinţa lumii să se trezească din amorţire.

CARTEA A CINCISPREZECEA

ISTOVIRE

1.

Thyrsis se întoarse acasă, la țară, cu sentimentele împărțite între bucuria stîrnită de cei patru sute de dolari cîștigați cu atîta ușurință și necazul pricinuit de proasta desfacere a cărții sale. În rîndurile criticilor literari, cartea obținuse tot succesul dorit ; publicul însă se dezinteresa de ea. În trei săptămîni de la apariție, nu se vînduse mai mult de o mie de exemplare. Editorul însuși mărturisise că e dezamăgit, dar spusese că nu trebuie încă părăsită orice nădejde. Trebuie lăsat timp cărții ca să-și croiască drum, iar recenziilor, ca să-și facă efectul.

Thyrsis așteptă cîteva săptămîni, în care vreme nădejdea lui alterna cu disperarea. Pînă la urmă, trebui să-și dea seama că opera lui fusese încununată cu cea mai cruntă dintre ironii, cu un succes de stimă. Critica era unanimă în a recunoaște că scrisese o operă neobișnuită și de mare valoare, dar vai, opinia ei avea numai o însemnătate teoretică și nu putea da nici o valoare efectivă judecăților pe care le rostea. Succesul sau eșecul real al unei cărți depinde de toanele marelui public. Dacă, datorită unor împrejurări nelămurite, vînzarea unei cărți începea sub bune auspicii, atunci o publicitate subtilă, metodic și ingenios dirijată, avea grijă ca ea să nu mai cedeze pasul ; peste noapte, cartea devenea un succes, oricare ar fi fost părerea criticilor despre ea. O cronică

literară apare numai o dată, reclame, dimpotrivă, pot fi publicate de nenumărate ori și în toate ziarele simultan. I se vîra în cap publicului că **Inimi înflăcărate** de Dorothy Dimple e o capodoperă de zugrăvire a caracterului, scrisă într-un stil pătimaș. Publicul de rînd nu era îndeajuns de priceput ca să facă deosebirea între o recenzie literară și o reclamă subtil redactată și lua aceste opinii drept literă de evanghelie. Iar o dată ce o carte avea succes, și criticii se supuneau pînă la urmă ; cînd aveau de recenzat opera următoare a acestui „popular" scriitor, schimbau, cu știință sau fără, tonul.

Thyrsis avea de înfruntat, așadar, un trist adevăr ; cheltuise în zadar un an și jumătate de muncă intensă, de istovitoare răbdare. Visul lui la o viață independentă și lipsită de griji se îndepărtase, mai mult ca oricînd, de sfera posibilului. Trebuia să-și adune curajul și nervii pentru o nouă sforțare, iar Corydon trebuia să se obișnuiască cu gîndul că vor petrece încă o iarnă în „cutia din deșert".

De șase luni, Thyrsis nu mai scrisese decît articole de ziar. Era acum noiembrie. O neliniște ușor de înțeles îl îndemna la lucru. Dar viața strîmtorată pe care o duceau îl împiedicau să-și adune gîndurile. Într-o asemenea epocă, nu era desigur plăcut să trăiești în aceeași casă cu el.

— Îmi ceri să nu mă îndoiesc de iubirea ta, i se plînse Corydon odată, dar cum pot să n-o fac, cînd fiecare mutră a ta îți contrazice iubirea ?

Cum să-i fi explicat necazurile care-l frămîntau ? Îngrozitoarea „presă economică" era din nou la lucru, le zdrobea iubirea, izgonind orice frumusețe, bucurie și nădejde din inimile lor. Puteau să i se opună cu toată puterea, să cadă în genunchi și, cu lacrimi în ochi, să facă legămînt de nouă iubire, nouă răbdare ; neîndurătoarea presă lucra ziua și noaptea, săptămînă cu săptămînă, fără clipă de răgaz.

Aveau, de pildă, grija locuinței. Thyrsis era pe deplin mulțumit de căsuța lor ; totuși, nu putea fi fericit cu ea, deoarece Corydon nu-și găsea fericirea într-însa. Trebuia să facă mereu alte planuri și să-și bată capul cu găsirea mijloacelor de a intra în stăpînirea altei case ; nici nu putea măcar lua în considerație altă eventualitate, pentru că ar fi echivalat cu o trădare față de Corydon. Și de astă

dată trebuia să păşească pe un drum pe care, de fapt, n-ar fi vrut să-l urmeze şi care era potrivnic tuturor instinctelor sale. O iubea mult pe Corydon şi-i era ruşine de fiecare dată cînd egoismul său şi instinctele sale ieşeau la suprafaţă. Dar atunci cînd era singur şi se apuca de lucru, descoperea pagubele pe care i le aducea această autosiluire.

Încordarea atinse, pînă la urmă, punctul ei culminant. Thyrsis era mîncat de dorul de singurătate şi linişte.

— Ce te frămîntă atît ? îl întrebă Corydon într-o zi.

— Aş vrea să fiu undeva singur de tot şi să nu văd pe nimeni ! exclamă el. Aş vrea să stau singur într-un cort, cum am mai stat odată.

— Dar toamna e prea înaintată ca să mai pleci acum în regiunea Adirondacks, Thyrsis !

— Ştiu, răspunse el. Mai sînt însă şi alte locuri.

Se gîndea la unele regiuni sălbatice din Virginia, la acele pustiuri pe care le evocase cu atîta putere în romanul lui, deşi nu le văzuse niciodată.

— Nu ştii pe nimeni care să vină să-ţi ţină tovărăşie cît timp voi lipsi ? întrebă el.

— Nu ştiu pe nimeni, îi răspunse Corydon.

Printr-un capriciu al soartei însă, chiar în ziua următoare primiră o scrisoare de la Delia Gordon ; partea întîi a cursului ei se terminase şi fata era surmenată. Îi scriseră îndată să vină să se odihnească la ei ; cînd Delia Gordon acceptă invitaţia, Thyrsis răsuflă uşurat.

Peste cîteva zile, se şi instalase ca sihastru într-o colibă părăsită din apropierea cîmpului de luptă de la Spotsylvania. Un pat de campanie, un scaun pliant, o lampă, o masă de proprie fabricaţie şi un bidon cu petrol, iată tot mobilierul sălaşului său ; cîteva vase, nişte cearşafuri, cîteva cărţi şi caiete, precum şi provizia obişnuită de mazăre, şuncă, orez, făină şi prune uscate completau avutul său. Din nou era liber şi putea să trăiască după placul inimii sale.

Luase hotărîrea să se hrănească numai cu produsul propriului său vînat. În regiune se găseau însă numai curcani sălbatici, care se dovediră a fi nişte păsări foarte sfioase şi greu de vînat. În plus, n-aveau nici un fel de preocupări literare ; erau, deci, în mare avantaj faţă de Thyrsis, care, după o jumătate de oră de vînătoare, uita că ţine o puşcă în mînă.

2.

Thyrsis știa acum lămurit că nu mai are la ce să se aștepte din partea romanului său de război ; se vînduseră abia vreo două mii de exemplare, număr care nu acoperea nici măcar suma pe care o luase ca avans. Dar toate acestea erau acum o poveste veche ; Thyrsis se înstrăinase de romanul său de război — tranșeele și mormintele cîmpului de luptă nu erau mai uitate și mai acoperite cu viață nouă decît romanul acesta în mintea lui. Națiunea refuzase să-i acorde însușirea de cronicar al trecutului ei ; dar pe el nu-l mai preocupa acum trecutul, voia să înfățișeze națiunii realitatea prezentului.

Se împliniseră zece ani de cînd Thyrsis își începuse cariera de scriitor de profesie. Cunoștea acum toate regiunile lumii literare și văzuse îndeajuns spre a se convinge că era cu neputință să produci artă pură într-o societate ca a noastră. Oamenii moderni nici nu știau ce e arta, le lipsea noțiunea ei adevărată. Ceea ce ei numeau „artă" era, în realitate, înșelăciune și parazitism.

Căci esența artei e dezinteresul ; o emoție bogată țîșnește fără veste din sufletul tău și caută să se comunice și altora printr-o pornire de pură bucurie. Arta, în mod necesar, e de natură socială ; cele mai însemnate realizări de artă ale omenirii, ca, bunăoară, tragediile antice și catedralele gotice, au fost opera de creație a unei întregi colectivități. Cum să înțeleagă omul modern, acest singuratic lup de pradă, o asemenea stare de suflet ? Și ce se întîmplă cu un om care se dăruiește unei asemenea stări de suflet, într-o comunitate în care domnește legea codrului ?

O hotărîre aprigă luă naștere în mintea lui Thyrsis. Va înăbuși pe artist în sinea lui pentru cîtva timp, cu prețul oricăror chinuri sufletești. În loc de a risipi sămînța lui prețioasă pe pămînt sterp, va desțeleni mai întîi ogorul și-l va pregăti pentru primirea seminței.

Avea de gînd să creeze o nouă critică de artă, care să revoluționeze gîndirea contemporană și să răstoarne mulți idoli ai ei. Pentru aceasta, trebuia să meargă înapoi cu studiul pînă la rădăcina tuturor relelor artistice : trebuia să cerceteze bazele societății moderne, să înfățișeze felul

în care luaseră naștere tradițiile și instituțiile ei și să demonstreze că arta este un produs al lor. Va arăta ce este artistul modern, cum își agonisește traiul și cum pășește la realizarea operelor sale. Va studia și perioadele anterioare ale istoriei artelor spre a putea arăta fazele de dezvoltare ale artei și spre a cîștiga un punct de reper care să-i îngăduie a prevedea evoluția ei viitoare. Va fi prima încercare cinstită și serioasă de a aplica artei metodele științei.

Opera pe care o plănuia Thyrsis avea, așadar, un rost însemnat. Dar o asemenea muncă cerea studii de ani și ani de zile ; deocamdată, era încă o problemă de unde își va procura mijloacele necesare. Dar hotărîrea lui era de neclintit, chiar de ar fi să fie cea din urmă operă a vieții sale. Era ca și posedat de ideea aceasta ; nici o clipă nu se gîndea la altceva. Va fi o operă uriașă, epocală, încununarea sforțărilor și a vieții sale. Va ajuta la mîntuirea oamenilor care vin după el ; în aceasta vedea acum tot rostul vieții sale.

3.

Thyrsis se întoarse din „pustiul" său, cu iubirea reînnoită ; lipsise îndeajuns de mult spre a-și da seama cît de strîns era legat de Corydon. Ardea de dorința să-i povestească toate aventurile prin care trecuse și să-i dezvăluie minunatele planuri pe care le făurise.

De astă dată însă, Corydon era aceea care avea mai multe de povestit. Cum o văzu, își dădu seama că are ceva pe suflet. Nu trecu mult și ea găsi un prilej spre a-l conduce în odăița lui de lucru ; acolo, închise ușa în urma ei. El aținți focul în sobă, iar ea se așeză pe un scaun, în fața lui, și-l privi un timp în tăcere.

— Thyrsis, spuse, în sfîrșit, nici nu știu cum să încep.

Aceasta suna misterios.

— Despre ce e vorba, dragă ? întrebă el.

— Ah, e ceva îngrozitor ! șopti ea. Mă tem că vei fi foarte supărat.

— Ce este ? întrebă Thyrsis din nou, cam speriat.

— La început, eu singură am fost foarte necăjită, dar acum mi-a trecut. Te rog să nu-ți ieși din fire, Thyrsis.

— Bine, dragă. Mai departe ?

— Thyrsis, șopti Corydon, după o scurtă pauză, e vorba de Harry.

— Harry ?

— Harry Stuart, îl cunoști doar.

— Ah, Harry Stuart ! spuse el. Îl uitase aproape pe tînărul profesor de desen. — Ei, ce s-a întîmplat cu el ?

— Știi, Thyrsis, că mi-a fost totdeauna simpatic. Venea uneori pe aici, în lipsa ta... adică, destul de des. Eu n-am văzut nimic rău în asta ; îi plăcea mult și Deliei și ea stătea de obicei cu noi. Ar fi trebuit să-i interzic să mai vină ?

— Asta încă nu pot s-o spun.

— Poate că e o prostie din partea mea, continuă ea, șovăind, dar totdeauna îmi fac o părere prea bună despre oameni. Mi se părea că Harry are însușiri deosebite. Are ceva... nu știu cum să-ți spun...

— Țin minte că mi-ai spus că are ochi foarte însuflețiți.

— Tu iei totul în bătaie de joc, neapărat. Dar e mai tragic decît îți închipui. Vezi, el n-a întîlnit încă niciodată o femeie ca mine ?

— Tot ce se poate, dragă.

— Adică... o femeie căreia să-i treacă și gînduri serioase prin cap. Vroia să învețe multe de la mine. Am vorbit despre toate, firește și despre dragoste. Și... m-a întrebat dacă sînt fericită.

— Înțeleg, spuse Thyrsis, acru. Tu i-ai povestit îndată toate necazurile tale.

— Nu i-am spus multe. Am făcut doar unele aluzii. I-am spus că munca ta nu-ți lasă nici o clipă de răgaz și că eu n-am totdeauna puterea să fiu la înălțimea sarcinii mele. De altfel, că am suferit, vede oricine.

— Sigur. Mai departe ?

— Ei, bine, într-o zi... vinerea trecută... a venit să ne ia la pimbare cu trăsura. Delia pe care o durea capul, voia să se odihnească, astfel că Harry și cu mine am plecat singuri. Nu știu... poate n-ar fi trebuit să mă duc, dar atunci nu mi-a trecut prin cap. Era o zi minunată,

iar noi doi eram foarte bine dispuși... crede-mă, nu știu cînd am fost atît de fericită ca în după-amiaza aceea ! Ne-am oprit ca să culegem flori, apoi ne-am așezat pe malul unui rîuleț ; firește că vorbeam necontenit, și deodată ne-am pomenit că se lasă amurgul și sîntem departe de casă.

— Și ?

— Ne-am urcat în grabă în trăsură și am pornit. Mi-am amintit mai tîrziu... atunci nici n-am observat... că vocea lui Harry devenise nesigură și răgușită. Lăsase frîu liber cailor și ținea brațul pe speteaza locului meu. Eu nici nu observasem, dar apoi... apoi... închipuie-ți spaima mea...

— Ei ?

— Deodată... totul s-a petrecut atît de repede... (Corydon se bîlbîi și se făcu roșie ca focul), deodată simt că mă cuprinde cu brațul... mă întorc și mă uit la el ; fața lui era aproape de tot de a mea, iar ochii îi străluceau.

Corydon tăcu.

— Și ce-ai mai făcut ? întrebă Thyrsis.

— L-am privit în liniște și i-am spus : „Dar ce-ți trece prin gînd ?“ El și-a retras repede brațul și a stat țeapăn, cu o expresie de cruntă jignire pe față. „Te rog să mă ierți“, mi-a spus, „am fost nebun cîteva clipe“. Tot drumul spre casă, nici unul dintre noi n-a mai scos o vorbă. Cum am ajuns acasă, am sărit din trăsură fără să-i dau bună seara.

Corydon se uita la soțul ei cu ochi mari, speriați.

— Asta-i tot ? întrebă el.

— Azi am primit o scrisoare de la el. Îmi scrie că pleacă de aici pe timpul vacanței de Crăciun. Îi e tare rușine, dar speră că voi putea să-l iert. Asta-i tot.

Au stat cîtva timp în tăcere.

— Ești tare supărat ? a întrebat Corydon cu sfială.

— Nu sînt supărat deloc. Bineînțeles, plăcere nu-mi face. N-aș vrea să ți se mai întîmple asemenea lucruri.

— Știi, spuse Corydon, e ciudat, dar mînia mea s-a risipit foarte repede. El a fost grozav de ofensat, îmi închipui cît a suferit. Însă mai curios decît toate e faptul că m-am surprins chiar asupra gîndului că mi-ar place să-l revăd. Asta mi se pare de neînțeles. Ar trebui doar să fiu grozav de supărată. Auzi, să pună mîna pe mine ca pe orice vînzătoare !

Mai pierdură multe ceasuri discutînd această aventură ; trecură aproape două săptămîni pînă să fi lămurit toate aspectele ei. Thyrsis nădăjduia că experiența aceasta va folosi de învățătură lui Corydon și o va face să-și schimbe atitudinea optimistă față de tinerii cu ochi însuflețiți și părul cîrlionțat. Nu i-a fost deloc ușor s-o convingă de adevărul tezei sale asupra psihologiei speciale a bărbaților, deși îi demonstră că, în privința aceasta, el ar trebui să se priceapă mai bine decît ea și că observațiile sale ar fi valabile pentru profesorii de desen tot atît de bine ca și pentru celelalte arte și profesiuni.

Chestiunea cea mai însemnată, bineînțeles, era a atitudinii pe care s-o ia față de Harry Stuart la întoarcerea lui. Corydon îl iertase, era lămurit ; prea înduioșător fusese tonul scrisorii sale și, pe deasupra, el îi apărea acum în toată strălucirea celui care calcă pe drumul ispășirii. Ea era de părere că întîmplarea aceea nefericită ar trebui uitată și că prietenia lor ar putea reîncepe. Thyrsis protestă cu vigoare împotriva acestui punct de vedere, arătîndu-i că relațiile lor nu vor mai putea fi niciodată aceleași ca mai înainte și că, în consecință, n-ar mai avea nici un rost să se mai vadă și să înnoade firul rupt.

— Dar tu știi că vine pe la Jennings ! Nu pot să-l evit, așa, dintr-o dată !

— Ce crede Delia despre toată chestiunea asta ? întrebă el.

— Doamne ! Habar n-are de nimic ! Nu i-am spus nici un cuvînt !

— Nici un cuvînt ! De ce ?

— S-ar fi supărat foc pe el ! N-ar mai vorbi în viața ei cu Harry Stuart !

— Dar mie-mi ceri să vorbesc cu el ! Să mă port chiar drăguț ! Ai de gînd să continui flirtul tău sentimental...

— Thyrsis !

— Păi, asta înseamnă de fapt ! Și poți să-ți închipui cîtă liniște voi avea eu în timp ce lucrurile vor merge așa înainte.

Corydon oftă patetic.

— Iată ce se cheamă o femeie emancipată ! Nu-ți dai seama că joci rolul convențional al soțului gelos ?

Dar, mai tîrziu, cînd cercetă încă o dată chestiunea, singură, în gîndul ei, se minună mult de ea însăși. Îi era dor să-l vadă pe Harry Stuart. Își puse întrebarea : „Cum se poate ca eu, Corydon, să arăt interes pentrû alt bărbat decît soțul meu ?“ Îi fu peste putință să mărturisească acest adevăr în mod hotărît.

4.

Thyrsis făcea lungi plimbări, preocupat în gînd de noua lui carte. Așa cum se întîmpla totdeauna, i se părea și acum că nici o operă nu l-a stăpînit cu atîta putere ca aceasta. Mintea lui era într-o animație continuă, gîndurile lui cutreierau toată regiunea care trebuia cucerită. Pe zi ce trecea, pătrundea mai adînc în noua materie ; noaptea, stînd singur în coliba lui, sarcina cu care se împovărase îi apărea atît de gigantică, încît îi venea să urle de groază.

Asupra titlului cărții se fixase definitiv : **Arta și banii.** Încercase să studieze literatura din punctul de vedere economic. Într-o noapte, tîrziu, îi veni o idee asupra formei pe care s-o dea acestei „încercări“ : nu va expune numai filozofia sa despre artă, ci va scrie și o poveste a vieții sale, cuprinzînd toate frămîntările care i-au chinuit sufletul. Introducerea o și avea gata în minte : cîteva fraze care vor robi îndată atenția cititorilor. Disraeli a definit o dată pe critic ca pe un artist ratat ; această definiție va fi strigătul lui de luptă : „Cel care scrie această carte este un ratat : un artist ucis. Stă lîngă cadavrul imaginației sale moarte și își moaie penița în sîngele viselor sale sugrumate“. Astfel își va acuza dușmanii, vinovați de această crimă și apoi, de-a lungul întregii cărți, nu le va slăbi urma nici o clipă, va pătrunde după ei în cele mai tainice ascunzișuri și acolo îi va răpune cu spada-i ascuțită.

Delia trebui să se întoarcă în oraș, ca să-și termine cursul, și Corydon rămase singură. Spăla copilul, îl îmbrăca, îl hrănea și-i satisfăcea, pe cît îi era cu putință, nesăturata poftă de joacă. Thyrsis venea să-i dea ajutor

pe la treburile gospodăriei ; spălatul vaselor, de pildă, cădea, ca și mai înainte, în sarcina lui. Dar tovărășia sa nu mai avea pentru Corydon nimic îmbucurător, pentru că, sau era istovit de muncă, sau umbla pierdut în gînduri ; iar nervii lui erau în asemenea hal de iritare, încît nu mai suporta să i se facă nici un reproș. Cea mai mică plîngere îl scotea din sărite. Din cauza aceasta, Corydon se închise din ce în ce mai mult în sine, spovedindu-și amarul doar în scrisori și jurnalul ei intim.

„Pentru unii oameni", îi scria Deliei „viața este o continuă ispășire ; ei ispășesc nu numai păcatele săvîrșite cu bună știință, ci și o serie de păcate ereditare de care habar n-au. De multe ori, viața mea mi se pare o enigmă fără șanse de dezlegare. Sînt cu totul nepotrivită pentru rolul pe care mă străduiesc să-l joc, oare din pricină că mediul în care trăiesc mă depășește ? Sau, poate, pentru că stau deasupra lui ? Cu siguranță că trebuie să existe în lumea asta și alte îndeltniciri pentru o femeie decît creșterea copiilor. Îmi dau cea mai mare silință ca să-mi îndeplinesc datoria nu numai cu devotament, ci și cu dragoste, dar n-am nici o fărîmă de talent pentru îndeletnicirea de mamă. O oră petrecută cu căruciorul și jucăriile copilului, și mă simt ca un cadavru. Am fost lipsită de bucuriile maternității, acesta-i adevărul, izvorul din mine a fost otrăvit în mine chiar de la început".

„Să nu ți se pară exagerate jelaniile mele, dragă Delia", era conținutul altei scrisori. „Nu poți să-ți închipui cît sînt de singură ; cînd tu ești aici, totul e altfel. Ah, mă simt obosită, istovită de moarte. Altădată, nu eram așa. Dădeam fiecărei clipe de libertate o întrebuințare folositoare ; citeam mult, foarte mult ; eram harnică, setoasă, însuflețită de rîvnă. Acum, totul e parcă tocit în mine ; n-am nici măcar puterea să dau realizare propriilor mele inspirații. Ar fi atît de frumos dacă Thyrsis și cu mine am citi cîteodată împreună ! Mie îmi place să-mi citească cineva, dar pentru el e o povară, spune că citește de trei ori mai repede cînd e singur. Cînd sînt bolnavă, îmi face hatîrul, dar nici atunci nu-și poate stăpîni sau ascunde nervozitatea și, bineînțeles, eu observ aceasta. Suferim mult tocmai din cauză că fiecare din noi ghicește în mod intuitiv gîndurile celuilalt, astfel că nu putem ascunde unul altuia nimic.

Ah, Delia, a mai fost vreodată în lume ceva atît de trist ca iubirea noastră ? Mă întreb de multe ori dacă alţi doi oameni ar putea îndura atîtea ca noi pentru dragostea lor. Cîteodată, mi se pare că da, dacă iubirea lor ar fi altfel. Gîndul acesta îmi sfîşie inima. De ce nu poate fi dragostea noastră altfel ?

Azi am trăit iar una din zilele mele melancolice, fără motiv, de fapt. Vina este cu totul de partea mea, cred ; sînt prea sensibilă. Thyrsis are dorinţa instinctivă să mă stăpînească şi să mă biruie. Se dă bătut numai atunci cînd vede că sufăr cu adevărat ; atunci, îmi făgăduieşte tot ce vreau, se condamnă pe el însuşi pentru rigiditatea lui, îşi blestemă orbirea şi-mi citeşte din ochi orice dorinţă. Eu îmi spun de fiecare dată : acum se va schimba totul, acum s-au rezolvat, în sfîrşit, toate problemele noastre. Văd doar ce bun şi drăguţ e, ce caracter nobil are ; nu m-a dezamăgit încă în nici o chestiune mai însemnată.

Cred că domnul Harding îţi scrie despre noi. Azi după-amiază ne-a vizitat din nou. Se poartă foarte frumos şi delicat cu mine. Am vorbit despre credinţa lui. I-ai povestit multe despre mine ? Curios lucru, omul acesta înţelege totul fără să i se explice. Astăzi mi-am dat bine seama că, oricînd vorbim despre viaţa mea, e aşa ca şi cum ar şti totul despre mine. Găsesc că e frumos din partea lui că nu mă dăscăleşte. În genere, oamenii convenţionali sînt de părere că sînt egoistă şi că ar trebui să-mi iubesc copilul în loc de a mă ocupa cu frămîntările bietului meu suflet.

Noaptea trecută am scris o poezie, dragă Delia. Nu ţi se pare şi ţie curios că, atunci cînd mi-e lumea mai urîtă, îmi vine inspiraţia să scriu cîte o poezie ? Îţi redau mai jos cele două strofe (ţie ţi se vor părea, poate, prea triste) :

Îi va păsa cuiva de-un suflet
Ce-i zvîrcolit în neputinţă ?
Şi cui îi va păsa de-o minte
Ce tuturor pierdută pare,
De o durere ce-i prea mare
Ce chinuie a mea fiinţă,

Durerea unui dor ce-apasă
Ca o povară renăscută ?

De tot ce-i negativ în viaţă
Am suferit şi zi şi noapte,
Am suferit şi-am dus în suflet,
Prin multe chinuri, o părere :
Mi-am spus că dragostea-i mîhnire
Chiar cînd te-mbată cu-a ei şoapte,
Iar rostul vieţii niciodată
Nu-i altceva decît durere."

5.

În epoca aceea, se înmulţiră durerile de şale şi stările de istovire ale lui Corydon. Crizele se succedau la intervale aproape regulate, fără vreo cauză aparentă. De fiecare dată, Thyrsis trebuia să întrerupă munca lui şi să vină să aibă grijă de gospodărie şi copil. N-avea voie să manifeste nici cel mai uşor semn de nerăbdare, oricît de nerăbdător ar fi fost în sinea lui ; dacă se întîmpla să-i scape din gură o vorbă necugetată, Corydon cădea pradă deznădejdii. După două sau trei asemenea crize, Thyrsis îşi dădea seama că nu mai merge aşa ; trebuia găsită o ieşire din această situaţie.

Explorările întreprinse de ei în căutarea unei ferme nu rămăseseră fără rezultat ; căzuseră de acord asupra unei proprietăţi care reprezenta un compromis între cerinţele lor diferite şi în favoarea căreia pledau mai multe calităţi : era frumos situată ; avea o şură mare şi livadă : odăile erau încăpătoare şi luminoase, iar tapetele nu erau chiar urîte. Preţul cerut era de patru mii de dolari, sumă din care numai un sfert trebuia plătit la cumpărare, restul urmînd să greveze ca sarcină ipotecară asupra casei. Nădăjduiseră încă, pe atunci, că romanul de război le va produce mia de dolari necesară. Această nădejde risipindu-se, Thyrsis se adresase lui Darrell, dar acesta nu mai fusese în stare să-l ajute. Acum, se în-

tîmplă ca tocmai atunci cînd, din pricina deselor atacuri ale lui Corydon, era pe punctul să dispere, să primească o scrisoare din partea doctorului Hamilton, preotul care-i cununase pe vremuri. Omul acesta vrednic și bun urmărise cu atenție cariera artistică a lui Thyrsis, și era un frecvent cititor al tuturor cărților sale ; acum, îi scria ca să-i mulțumească pentru ultimul său roman. Primind scrisoarea, autorul nostru nu stătu mult pe gînduri, luă o valiză și plecă în capitală, cu toate forțele sale pregătite pentru atacul căruia trebuia să-i cadă victimă oropsitul preot.

Doctorul Hamilton se găsea în biroul său, palid și obosit, cu fața adînc brăzdată de griji. Mulți ani încă, Thyrsis avea să se gîndească la viața acestui om a cărui funcție părea să fie aceea a unei case de cliring pentru suferințele umane : nenorociți din toate straturile sociale veneau să-și verse amarul în fața lui și să-i ceară ajutor. La cîtva timp după aceea, surmenajul și supraîncordarea nervoasă ajunseră chiar să-l doboare. Thyrsis se întrebă, cu un sentiment de vină, cît va fi contribuit asaltul lui la acest tragic sfîrșit. Cu siguranță că nu de multe ori preotul fusese pus în situația de a asculta o poveste atît de chinuitoare ca a acestui „artist sugrumat".

Doctorul Hamilton îl ascultă cu atenție, apoi începu să parlamenteze ; asemeni filantropului din Boston, era frămîntat de teama că un ajutor material ar putea să slăbească forțele curate ale caracterului său. Ca preot cu vederi „înaintate", era familiarizat cu frazele curente ale științei moderne, iar în mintea lui sistemele filozofice cele mai felurite formau un amestec ciudat, în care, bunăoară, Herbert Spencer nu putea fi despărțit de Thomas à Kempis. Numai că Thyrsis se afla acum într-o stare care l-ar fi mișcat și pe severul Spencer. Corydon era singură acasă, bolnavă, din care pricină el arăta ca scos din minți. Nu pentru sine cere sprijin, explică preotului ; el ar mai scoate-o la capăt, într-un fel sau altul ; dar sentimentul acela îngrozitor că, de dragul cărților sale, își ucide soția ! Zi cu zi, o s-o vadă murind încetul cu încetul ! Povesti doctorului Hamilton despre încercarea de sinucidere a lui Corydon din ultima iarnă.

— Acum, se apropie o nouă iarnă şi ştiu că, dacă nu intervine ceva, soţia mea nu va mai apuca primăvara.

Pomenirea încercării de sinucidere făcu preotului o puternică impresie, mai mult, avu chiar un efect hotărîtor. Herbert Spencer fu redus la tăcere, iar Thomas à Kempis salvă situaţia. Doctorul Hamilton făgădui să facă o vizită unuia dintre enoriaşii săi mai bogaţi şi să-l convingă să preia a doua ipotecă asupra fermei. Thyrsis se întoarse acasă, purtător al minunatei solii despre reuşita întreprinderii sale.

Peste cîteva zile, sosi şi cecul făgăduit, Thyrsis şi fermierul se duseră la un notar public şi încheiară tranzacţia. Bătrînul fermier se rugă să mai fie lăsat să stea în casă pînă în primăvara viitoare, dar Thyrsis fu neîndurător ; îi dădu un termen de o săptămînă ca să se mute. În răstimp, Corydon şi cu el îşi strînseră şi ei avutul. Mai cumpărară la licitaţie cîteva obiecte trebuincioase gospodăriei, apoi Thyrsis încărcă micul său „cabinet de lucru" pe un camion, şi se mutară la ferma lor.

Minunată aventură fu mutatul ! Luau în stăpînire o casă în toată regula, cu două etaje, două scări, opt încăperi mari, o pivniţă, nenumărate firide, dependinţe şi cu tot ce inima unei tinere perechi îşi poate dori în materie de lux casnic. Copilul căpăta o odaie a lui, unde să poată sta cu jucăriile sale, păpuşi, bile şi cărţi cu poze, fără ca, din clipă în clipă, cineva să se poticnească de ele şi să sfîşie inima micului lor proprietar. În salon, se afla o sobă care merita acest nume, o măsuţă specială pentru o lampă de noapte, rafturi pentru cărţi. Acum nu mai erau siliţi să gătească, să mănînce şi să doarmă în aceeaşi încăpere. Spălătoreasa nu mai trebuia ridicată la rangul de prietenă intimă, căci nu mai auzea tot ce vorbeau. Ce plăcere să te plimbi pe cîmp, prin livadă, şi prin pădure şi să-ţi spui : toate acestea sînt ale noastre ; primăvara, cînd se va topi zăpada, totul va înflori aici ! Thyrsis ar fi vrut să poată uita, pentru o lună, de carte şi să se dedice numai bucuriei pe care i-o pricinuia noua lor proprietate.

Era tocmai Crăciunul, deci o vreme potrivită pentru serbări. Thyrsis se duse în pădure, în pădurea lui — şi aduse un brad care fu aşezat în sala de mîncare. Împo-

dobiră pomul cu toate darurile pe care bunicii de amîndouă părțile le trimiseseră copilului, a cărui a treia aniversare a nașterii coincidea atît cu Crăciunul, cît și cu ziua de inaugurare a casei. Prăznuiră întreitul eveniment cu o gîscă grasă, friptă în noua lor bucătărie, și cu niște costițe de porc și cîrnați de casă cu care fuseseră cinstiți de un vecin. Fu un Crăciun ca în carte: afară era viscol, vîntul urla în sobă, iar în toată casa plutea miros de cozonac.

6.

După aceste „orgii" casnice, Thyrsis se retrase din nou în odăița lui de lucru, ca să reia lupta cu îngerul său. Îi trebuiră cîteva săptămîni de strădanii ca să recîștige ceea ce pierduse, ca frazele care scînteiaseră să-și redobîndească stilul și conținutul. Petrecu multe ceasuri măsurînd odăița cu pașii, patru pași și jumătate înainte, patru pași și jumătate înapoi. Noaptea, sta în fața minusculei sobe, atît de cufundat în gînduri, încît nici nu observa că focul s-a stins demult, pînă ce vîntul înghețat, care bătea afară, intra pe sub ușă și prin crăpături și-l făcea să tremure de frig din tot trupul.

Alteori, croindu-și cu greu drumul prin zăpadă sau prin noroi, se ducea în oraș, petrecea ziua la biblioteca universității, iar seara ducea acasă un maldăr de cărți care să-i ajungă pentru noapte. Thyrsis citise, cu ani în urmă, toate operele însemnate din cele șase limbi pe care le cunoștea; acum, trebuia să studieze totul din nou — iată una din laturile plictisitoare ale întreprinderii sale. Abia cînd se apuca de cartea respectivă, își dădea seama ce răsturnare se produsese în mintea lui. Ce experiență ciudată, să recitească vechii clasici pe care îi învățase în tinerețe! Ce oceane de nimicnicii descoperi în operele lor, ce munți de trufie, acoperiți frumos cu păduri de epigoni! În orice direcție îndrepta Thyrsis lumina de far a noului său adevăr, vechile sale păreri se prăbușeau ca niște castele de carton.

Sarcina lui era îngreunată de faptul că trebuia să studieze nu numai literatura, ci și istoria, și încă o istorie cu totul aparte, care, de multe ori, nici nu era de găsit. De pildă, dacă voia să înfățișeze dramele lui Shakespeare ca pe un produs al unui ideal imperialist și aristocratic, aflat pe vremea aceea în gloria și beția tinereții sale, trebuia să studieze nu numai opera lui Shakespeare, ci și viața culturală și socială a lumii elisabetane. Și nu se putea încrede în cuvîntul nimănui ; se putea bizui doar pe propriile sale constatări. Elocvența și ardoarea nu-i lipseau ; dar nici ironia cea mai mișcătoare și nici disprețul cel mai crunt nu-i putea fi de nici un folos. Îi trebuiau fapte, fapte, și iar fapte.

Faptele acestea erau la îndemîna oricui, trebuia numai să te pricepi să le aduni. Era de neînțeles, cum de atîția oameni inteligenți și creatori lăsaseră unui singur om atîtea idei de descoperit. I se părea lui Thyrsis că împărăția literaturii e la cheremul său ; se simțea ca un vrăjitor, care a descoperit o magie nouă, mulțumită căreia își poate dobîndi toți rivalii. Știa că, dacă va izbuti să scrie pînă la sfîrșit această carte, critica literară își va schimba cu totul înfățișarea, astfel cum vederea oferită de un caleidoscop își schimbă înfățișarea la cea dintîi smucitură a aparatului.

Thyrsis se înșelase de multe ori, și multe planuri ale sale se năruiseră în mod lamentabil ; de astă dată însă, simțea mai mult decît oricînd că are succesul în mînă. Cunoștea acum piața literară, era stăpîn pe joc. Cartea aceasta va trezi pe artiști și îi va pune pe gînduri. Căci a izbutit, în sfîrșit, să pătrundă sub cuirasa dușmanului, îl simte sucindu-se și zvîrcolindu-se sub fiecare lovitură pe care i-o dă. Astfel lucra la opera lui, trăind cu săptămînile într-o stare de încordată agitație, ducînd, în închipuire, mari lupte cu dușmanii săi și dîndu-le aprigi lovituri. Reacția nu întîrzie să se producă. Se simțea istovit și cădea pradă deznădejdii, dîndu-și seama că victoriile sale erau imaginare și că nici una nu va avea preț, pînă nu va fi terminat toată opera. Pînă atunci, vor mai trece doi ani ! Doi ani !

De la asemenea mîndre isprăvi ale inspirației, Thyrsis se întorcea să lupte cu grijile casnice. Mereu se întîmplau alte incidente. Îngheța conducta de apă, sau se astupa cîte o țeavă, sau se stingea focul în sobă, iar cenușa se împrăștia pe jos pe cînd o curăța, sau întîrzia lăptarul din pricina viscolului, iar fata care ajuta pe la bucătărie uita să mai vină. Thyrsis întrerupea lucrul de la ora unu sau două din noapte, apoi își croia drumul prin ger și zăpadă spre casă, se vîra sub plapumă și nici nu apuca bine să adoarmă cînd era trezit de Corydon sau de copil.

Nu-i era îngăduit să doarmă singur. Corydon nu voia, nu putea să renunțe la acest suprem simbol al căsniciei și, curînd, el încetă să-i tot ceară aceasta. Părea un lucru neînsemnat ceea ce dorea ea de la dînsul, dar pentru el însemna atît de mult ! Odaia de culcare îi făcea impresia unei încăperi a groazei, se simțea ca un sclav condamnat la galeră, care, noaptea, e împins în beciul lui. În această încăpere, se înfăptuia o crimă în fiecare noapte ; erau risipite în mod nesocotit puterile de care el avea nevoie pentru munca lui, iar sufletul și trupul îi erau stoarse asemeni unui burete. Iată esența căsniciei : o robie în care singur se aruncase, orbește și cu mîinile legate ! În milioane de case una din părțile conjugale trăia — cu sancțiunea legii — din jaful asupra celeilalte !

În cazul lui Thyrsis, lucrurile erau cu atît mai complicate, cu cît una din laturile firii sale găsea o supremă satisfacție în această intimitate animalică. Astfel, zi cu zi, descopereau noi slăbiciuni și cedau unor noi vicii. Cea mai mare parte a timpului, Corydon era suferindă. Medicii o obișnuiseră să-i combată crizele care o asaltau, cu tot felul de doctorii. Pe noptiera ei era îngrămădită o întreagă farmacie, pilule, prafuri, sticluțe, borcănașe. Se învățase să se bizuie în totul pe aceste leacuri, să recurgă la ele la cea mai mică indispoziție. Thyrsis o vedea cedînd din ce în ce mai ușor acestei amenințătoare ispite. Căută s-o lămurească asupra primejdiei, vorbindu-i mai întîi cu binele ; neizbutind, schimbă tactica,

angajînd cu ea discuții înflăcărate asupra acestui subiect. Nu era de o mie de ori mai bine să înduri suferința cea mai cruntă decît să-ți prăpădești sănătatea cu leacuri înșelătoare ?

8.

Firește că, din cînd în cînd, trăiau din nou ceasuri de entuziastă însuflețire. Copilul, care trăia de un an și jumătate după prescripțiile alimentare ale specialistului, era cît se poate de voinic și avea obraji trandafirii și grăsulii. Imagine a sănătății, ar fi putut constitui o bună reclamă pentru orice produs tonic. Era bucuria părinților săi, singurul succes real pe care-l dobîndiseră după atîta amar de strădanii. Îi împovăra destul de mult, pentru că era cel mai zgomotos și neliniștit dintre copii. Ei se trudeau cu el și erau mîndri de el ; cîteodată, mulțumită lui, se simțeau cu adevărat fericiți. Poate că, în felul acesta, stîrniseră invidia zeilor. Căci se abătu asupra lor o nenorocire îngrozitoare, cea mai grea încercare din cîte le rezervase, pînă acum, viața. Cu atît mai grea și mai apăsătoare, cu cît li se părea că ei poartă toată vina.

Erau obișnuiți să atribuie orice boală unei cauze anumite ; dacă, de pildă, Corydon avea guturai, cu siguranță că fusese prinsă de un curent, iar dacă Thyrsis contracta o amigdalită, cu siguranță că de vină era faptul că se plimbase prin pădure cu capul gol. Pe Cedric obișnuiau să-l îmbrace bine și apoi să-l trimită afară să se joace. Într-o zi geroasă, copilul rămase prea multă vreme pe afară și răci. Noaptea, avu capul fierbinte și un somn agitat ; în dimineața următoare, refuză să-și bea laptele ; ochii îi luceau. Trimiseră în grabă după doctor ; acesta veni fără întîrziere și-l examină pe loc. Dădu din cap, îngrijorat și făcu o mutră serioasă. „Pneumonie !“ declară el. „Și încă un caz grav !“

Corydon și cu Thyrsis lăsară totul baltă și se dedicară exclusiv îngrijirii copilului. Din oră în oră trebuia să i se administreze o anumită doctorie ; trebuia ținut într-o încăpere bine încălzită, bine aerisită, dar în care, totuși, să

nu fie nici urmă de curent. După ce avură grijă de toate acestea, părinții se așezară pe marginea patului, privindu-și — muți de durere și teamă — copilul bolnav. Thyrsis luă asupră-și veghea de noapte. Cedric se zvîrcoli toată noaptea, gemînd și oftînd, pradă delirului și a febrei.

Thyrsis nu-și amintea să mai fi suferit vreodată atît. Cît de mult iubea pe acest copil, și cu cîtă patimă ! Orbește, deznădăjduit se agăța de viața lui ; gîndul că ar putea să-l piardă îi sfîșia inima în bucăți. Luă în mîinile sale mînuțele fierbinți, atinse precaut trupșorul cel fierbinte ; cît de drag îi era acest trupșor, care era atît de frumos, atît de fraged și alb ! De cîte ori nu-l îmbăiase, nu-l îmbrăcase, copleșindu-l cu dezmierdări ! Ascultă frazele incoerente, rostite în delir, care, dezvăluiau în chip mișcător sufletul micii făpturi, acest suflet drag, atît de senin și vesel, plin de minunate caraghioslîcuri și de precoce curiozitate, încălzit de ciudate impulsuri de afecțiune și luminat de străfulgerări de inteligență, care te uimeau și ți se întipăreau în memorie. Copilul acesta era tot ce aveau, tot ce izbutiseră să salveze din ruina vieții, din naufragiul iubirii lor. Cîte jertfe aduseseră de dragul lui, cîte suferințe, cîte griji luaseră asupra lor fără a sta pe gînduri ! Și acum, să nu-l mai vadă, poate, să nu-l mai atingă, să nu-i mai audă vocea niciodată !

Thyrsis își făcu amare reproșuri. Doamne, cu cîtă ușurință ar fi putut fi evitată această răceală, și cît de irevocabil era acum totul ! Începu să suspine încet, tot trupul îi era zguduit de un șir de convulsii reci. Ce blestem trist, ce rușine îngrozitoare ; nici de propriul lor copil n-avuseseră grijă ! Dar fiecare faptă e urmată de răsplată — și, vai, pedeapsa e atît de aspră, răzbunarea atît de cruntă !

9.

Doctorul veni în dimineața următoare, și constată o agravare în starea bolnavului.

— Se apropie criza, spuse el. Dacă micuțul rezistă pînă mîine dimineață...

Observă expresia de groază din ochii părinților și tăcu.

— Vom face tot ce ne va sta în putință, adăugă el. Să ne punem nădejdea în Dumnezeu.

Thyrsis petrecu și a doua noapte la căpătîiul lui Cedric. Corydon, care nu putea închide ochii, venea din clipă în clipă să asculte respirația copilului. Se luară de mînă și stătură așa ceasuri întregi, încremeniți de durere ; stafii păreau a umple încăperea, sporindu-le teama pînă la groază. Thyrsis se pomeni deodată gîndindu-se la balada aceea îngrozitoare **Der Erlkönig** *. Cu ani în urmă, cînd o auzise pentru întîia oară, cîntată, un fior îi înghețase spatele.

„Dem Vater grauset's, er reitet geschwind !" **

Toată noaptea cea lungă, îi răsună în urechi tropotul calului.

Copilul se ținu pînă dimineața, dar criza încă nu trecuse. Febra se menținea ; viață și moarte păreau a depinde de o clipire din ochi. Pînă în cea de-a treia noapte fără somn pe care Thyrsis o petrecu la căpătîiul bolnavului, spiritul său neliniștit își închipuise toate eventualitățile posibile ; chiar și cea mai îngrozitoare nu-l mai înspăimînta acum atît. Trebuie să ne stăpînim, își spuse ; trebuie să privim faptele în față. Dacă e scris să moară copilul...

Încercă să vorbească și cu Corydon despre aceasta, ca să-i redea tăria. Dar ea fu cît p-aci să înnebunească de mînie și durere la auzul cuvintelor sale.

— Să nu spui așa ceva ! strigă ea. Să nu te gîndești la așa ceva !

Se temea că asemenea gînduri ar putea influența asupra stării copilului. „Trebuie să ne spunem că va rămîne în viață ! Trebuie să știm că va rămîne în viață !" Nu era acum timpul să discute despre metafizică, dar Thyrsis rămase uimit de această categorică cerință a soției sale. Cum să te silești să știi ceva ce nu știi ?

Criza trecu și copilul rămase în viață. Dar boala mai ținu un șir întreg de săptămîni. Jalnică era acum înfățișarea băiatului, care, numai cu puțină vreme în urmă,

* N. ed. În limba germană, în original : „Craiul ielelor".

** Idem : „Părintele-n tremur se-ntrece gonind".

arătase atît de sănătos şi voinic. Nimeni nu l-ar fi recunoscut de palid şi slab ce era acum, el care fusese trandafiriu ca un purceluş. Cînd ieşi pentru întîia oară după boală, răci din nou, şi el şi părinţii lui avură de îndurat alte cîteva săptămîni de suferinţă. Dar chiar şi după aceea, Cedric rămase pentru multă vreme un copil plăpînd, ameninţat de boală la fiecare schimbare a vremii.

Thyrsis avea să sufere toată viaţa lui sub povara răspunderii pe care şi-o atribuia. Cîteodată, cînd era surmenat de muncă şi încordare serioasă, stătea treaz pînă în zori, cu gîndurile torturate de spectrul vinii sale. Îşi jertfise copilul, şi cui ? Artei sale ! Dar merita arta o asemenea jertfă ?

Cu greu şi-ar putea pune cineva o întrebare mai chinuitoare. Cu propria lui persoană putea face tot ce voia, se putea chiar ruina, dacă-i plăcea. Dar copilul ? N-avea copilul anumite drepturi ? Thyrsis cîntări drepturile copilului faţă de cele ale generaţiilor viitoare pentru care scria. Însemnătatea operei sale, dacă va izbuti s-o ducă la bun sfîrşit, o cunoştea. În ce măsură era îndreptăţit să jertfească opera lui însuşirilor încă necunoscute ale fiului său ? Căci fără jertfe nu se putea ; aceasta era hotărîrea implacabilă a „presei economice".

Thyrsis era din nou cîmpul de luptă pe care se desfăşurau bătălii între propriile sale porniri potrivnice. Blestemul vieţii sale era că nu era liber şi că nu putea fi ca ceilalţi oameni. Înţelese acum, din nou, de ce se ridicase atît împotriva căsniciei. Îşi aminti de versurile din cîntecul surghiunitului, pe care le citase lui Corydon, spre a o înspăimînta :

Cel necurat ce te-amăgeşte pe cîmpii
Mai bun tovarăş azi ţi-ar fi în lume !

CARTEA A ȘAISPREZECEA

SPRE LIBERTATE

1.

Îmbolnăvirea copilului a însemnat pentru el o grozavă secătuire a puterilor ; și Thyrsis înțelese că ajunseseră într-o situație pe care n-ar fi putut-o controla singuri. Ar fi fost nevoie de o fată-n casă : să-i fie de ajutor lui Corydon și să se ocupe de copil. Însă această hotărîre era greu de luat, atîta vreme cît banii erau pe terminate iar viitoarea carte părea să se scrie mai greu ca niciodată. Și totuși nu avea cum să ocolească această nevoie.

Vor angaja o familie, hotărîseră — bărbatul ar fi de ajutor la fermă. Așa că au dat un anunț într-un ziar de la oraș și au citit cu atenție nenumăratele răspunsuri cu greșeli de ortografie. După cuvenita corespondență și multe discuții, s-au decis asupra lui Patrick și Mary Flanagan ; Thyrsis a închiriat o trăsură de două locuri și a plecat să-i întîmpine la gară.

Totul a fost foarte amuzant ; ani buni după aceea, cînd norii necazurilor se risipiseră, încă mai rîdeau amintindu-și cele întîmplate. Thyrsis avusese servitori în vremea copilăriei sale, dar aceasta fusese înainte ca el să-și fi însușit ideile cu privire la înfrățirea omenirii și drepturile omului. Acum el ura simbolurile și simptomele stăpînirii. Evita orice fel de dispute cu persoane

dezagreabile — ar fi fost curtenitor şi solidar chiar cu un vagabond care ar fi venit să cerşească la uşa lui. Şi iată-i pe Patrick şi Mary, irlandezi pînă-n măduva oaselor, nemaipomenit de zdraveni, şi romano-catolici înfocaţi, care-şi petrecuseră viaţa îngrijind diverse proprietăţi de la ţară. Prin urmare aveau idei precise despre cum trebuie să arate o astfel de gospodărie, care sînt nevoile ei şi cum trebuie trataţi îngrijitorii de către stăpîni. Se înţelege de la sine că în această nouă situaţie ideile lor nu mai funcţionau. La fermă înzestrarea era neîndestulătoare, iar semne ale unei sărăcii umilitoare erau peste tot. Cît despre stăpîn şi stăpînă, — ei trebuie să fi fost cele mai uimitoare fenomene pentru Patrick şi Mary, care încercau să-şi facă o părere despre ei, — aveau atîtea calităţi nobile şi totuşi atîtea alte calităţi le lipseau.

Patrick era scrupulos şi migălos. Cerea să i se spună ce are de lucru, şi apoi făcea treaba fără să accepte ca altcineva să-şi bage nasul. Simţea o teamă îmbinată cu respect pentru Mary şi, astfel, i se părea normal ca şi noii stăpîni să simtă la fel. Mary a fost aceea care i-a anunţat că regimul alimentar pentru servitori nu e cel potrivit. Nu mai făcea cumpărăturile la Fletcher and Chittenden — ea ştia că aceia care muncesc trebuie să aibă carne la masă cel puţin de patru ori pe săptămînă. Tot Mary susţinea că, pentru nişte oameni zdraveni ca ei, camera pe care o căpătaseră nu era destul de încăpătoare. A aranjat în aşa fel încît Corydon şi Thyrsis să-şi pregătească singuri cina duminica — biserica romano-catolică era la cinci mile depărtare, ora slujbei tîrzie, iar calul de la trăsură foarte bătrîn şi încet.

Timp de două luni, Corydon şi Thyrsis au încercat să ţină piept unui misterios şi straşnic val de dezaprobare venit dinspre familia Flanagan. Şi, într-o zi, criza între Corydon şi Mary a izbucnit violent. Motivul a fost o discuţie despre efectul pe care îl are excesul de grăsimi din budinca de cartofi asupra digestiei. Corydon alergă înlăcrimată la soţul ei, care porni întins către bucătărie, intenţionînd să-i concedieze pe cei doi ; însă, spre mirarea lui, Corydon, cuprinsă de un val de energie, îl susţinu, păşind pe cîmpul de luptă şi spunîndu-i în faţă tot ceea ce pînă acum se reţinuse să spună. A fost un discurs într-un înalt stil tragic şi Mary Flanagan rămase aproape conster-

nată — avea deci în fața ei o adevărată „lady". Așa că, familia Flanagan și-a strîns catrafusele și a plecat în cel mai liniștit mod. Iar Corydon, întorcîndu-se spre soțul său cu ochii încă fulgerînd, remarcă : „Așa ar fi trebuit să-i vorbesc de la bun început".

2.

Apoi a venit un alt răspuns la anunț și un alt cuplu s-a ivit din pîntecul metropolei : „Henery and Bessie Dobbs", așa după cum se iscăliseră ei înșiși. „Henery" s-a dovedit a fi un golănaș din East-Side ajuns la stadiul de adult ; uscățiv și cinic, vorbind în argou plin de umor și duhnind a țigară. Avusese o slujbă de controlor de bilete la metrou și tocmai fusese pus pe liber. Așadar, nu cunoștea munca la o fermă mai mult decît Thyrsis. Dar înscenase cu istețime un „bluff" și își folosea mintea în așa fel încît era greu să-l prinzi cu cioara vopsită. Soția lui venea dintr-o fabrică de cartoane și avea tot atîta pricepere în gospodărie pe cît soțul ei în agricultură. Era plăpîndă și suferea de tuberculoză. Îi povestise lui Corydon sărmana ei viață și prin aceasta reușise, fără să vrea, să se impună mai serios decît o făcuse predecesoarea sa.

„Henery" se mișca încet la adunatul fînului și la cărătul bolovanilor, dar, cînd a venit sezonul, s-a dovedit genial la vînzarea fructelor ; totdeauna era în căutarea unui chilipir și totdeauna se întorcea cu lucruri pe care Thyrsis se vedea obligat să le cumpere. În scurt timp, vecinii i-au descoperit această slăbiciune. Veneau la el o mulțime de alți fermieri care ofereau ba o trăsurică la jumătate de preț, ba niște cai pe care-i sufla vîntul de costelivi ce erau, ba vaci fără lapte, ba o furcă pentru fîn și un putinei, sau o curățătoare de porumb — toate la prețuri mai mici. Aceasta îi arătau lui Thyrsis nimicnicia vecinilor și îi slăbeau încrederea în perfecțiunea umană.

Printre descoperirile lui Henery, se număra și o pereche de catîri numai piele și os de bătrîni ce erau. El însă a fost elocvent în a explica modul în care îi va

îngrășa și avantajele pe care le va avea în primăvară. Așa că Thyrsis a cumpărat catîrii și nutrețul pentru aceștia. Însă procesul îngrășării nu a avut efectul scontat — pentru simplul motiv că, așa cum descoperise într-un tîrziu Thyrsis, catîrii ar fi avut nevoie și de niște dinți noi. La vremea aratului, Henery și-a cheltuit mai întîi energia lovind acele creaturi cu biciușca, dar, mai apoi, și-a pus la lucru inventivitatea genială și a născocit un mod de a-i pune în mișcare fără ajutorul bătăii. După un timp și Thyrsis văzu schimbarea. Interesîndu-se, află cu consternare că ingeniosul de Henery fixase un cui la capătul bățului.

La acea oră din zi, de pe veranda casei se putea vedea pe cîmpul de arat o procesiune înaintînd de-a lungul brazdei. Primii mergeau catîrii, în urma lor plugul și apoi Henery ; în spatele lui Henery venea cîinele, însoțit de copil, acesta la rîndul lui fiind urmat de un alai de orătănii care scormoneau după viermi. Micul Cedric era fericit să străbată cîmpul înainte și înapoi, ore întregi, ceea ce pentru mult prea ocupații săi părinți părea o soluție comodă. S-a întîmplat însă ca, într-o zi cînd îl aveau în vizită pe domnul Harding, iar Thyrsis împreună cu preotul tocmai intrau în casă, să-l descopere pe copil încercînd să scoată un fotoliu pe o ușă prea strîmtă. Micuțul se lupta ca un titan, cu obrajii împurpurați de furie ; în acel moment strigă, reproducînd perfect vocea și accentul lui Henery : „Vino aici, fir-ai să fii, vino, aici !“

Pe lîngă plăcerile „vieții la țară“, se mai strecurau și astfel de neajunsuri. Cu un zîmbet amar, Thyrsis rememora experiențele care le distruseseră, lui și lui Corydon, iluziile asupra modurilor romantice de viață. Încercaseră, pe „Grub Street“, o mansardă numai potrivită unui poet și făcuseră literatură cu burta goală. Aventura aceasta a fost departe de a fi mulțumitoare. Adoptaseră apoi o viață nomadă. Se întorseseră „în sînul naturii“ — dar găsiseră o natură rece și împietrită. A urmat „dragostea de conac“, și visul scriitoricesc al extazului domestic. Acum întrețineau o altă iluzie — aceea a „fermierilor amatori“. După ce Thyrsis cumpărase deja jumătate din vechiturile acelea și văzuse cum catîrii începeau să șchioapete, iar vacile intrau în livada de peri și se „ghiftuiau“ nestînjenite, după ce cheltuise

bani gheață, cam vreo 200 de dolari, și energie de alți 2000 ca să scoată un profit de 100 de dolari la vînzarea legumelor și fructelor, a tras concluzia că o fermă e desigur un loc ideal pentru un literat, cu condiția ca acesta să se abțină de la administrarea ei.

3.

Rezultatul unor asemenea extravaganțe se văzu la începutul lui februarie : contul bancar al lui Thyrsis scăzuse pînă ce rămăsese mai nimic. Cu toate acestea, el era pregătit pentru o urgență de acest fel. Se gîndise la un scenariu, ideile și forma viitoarei cărți. Propunerea o trimitea editorului într-o scrisoare, în care amintea că nu dorește să modifice contractul sau suma de avans.

Apoi așteptă răspunsul cu sufletul la gură. Știa că această carte e de o semnificație vitală, că va face senzație, chiar dacă nu se va vinde ca un roman. Avea să fie, mai precis, o carte fundamentală, poate cea mai serioasă carte publicată vreodată în America ; pentru că, pe de altă parte, avea să discute problemele literare și filozofice cu care pînă și revistele respectabile și conservatoare își permiteau să cocheteze uneori. Thyrsis spera ca editorul să simtă valoarea viitoarei cărți și priza ei la public, așa că se hotărîse să-și încerce norocul. Și, cînd norocul îi surîse, nu-și putu reține un suspin de ușurare. Banii nu i-ar fi ajuns pînă spre mijlocul verii, și, la vremea aceea, cartea avea să fie scrisă mai mult de jumătate și chiar din fermă va mai scoate ceva bani.

Dar vai ! se pare că loviturile norocoase sînt urmate de nenorociri. Tocmai atunci indispozițiile fizice ale lui Corydon deveniră acute, iar crizele ei nervoase de nesuportat. După ce discutaseră îngrijorați acest subiect, Corydon s-a decis să consulte un specialist. Acesta era un unchi al preotului Harding, un om de un caracter impecabil, după cum susținea nepotul său. De altfel, preotul urma să meargă în oraș și, cu această ocazie, i-o va prezenta pe Corydon. După vreo două zile, Thyrsis a primit o scrisoare prin care i se transmitea că soției sale i se descoperise o tumoare abdominală și că o intervenție chirur-

gicală era absolut necesară. Costul era de vreo sută de dolari, iar cheltuielile de spitalizare s-ar ridica cel puțin la aceeași sumă. Ceea ce însemna că, de la bun început, prin plata acestor sume, banii lor se vor termina. Însă Thyrsis nu și-a pierdut timpul văicărindu-se, pentru că situația era inevitabilă. Veștile chiar îl bucuraseră, în măsura în care se aflase cauza suferințelor lui Corydon și exista un remediu. Amîndoi aveau o încredere nestăvilită în doctori și chirurgi, pentru că aceștia aveau ultimul cuvînt și reprezentau o autoritate în materie, care întrecea puterea de înțelegere a unei minți obișnuite. Operația nu va fi periculoasă, îi scria Corydon, ba chiar va face din ea un alt om :

„Aș fi fost pe deplin fericită să o am pe Delia Gordon alături. Gîndește-te, a plecat în Africa de o săptămînă. Sînt sigură că ar mai fi rămas acasă dacă ar fi știut despre mine.

Oricum, am să mă descurc. Domnul Harding va veni și el în oraș pentru mai bine de o săptămînă — la o conferință sau cam așa ceva — și mi-a promis că vine să mă vadă la spital. Cred că nu îi displac asemenea vizite, are cel mai curios aer profesional și te face să simți că te susține în numele Domnului. Este și foarte frumos și bun, cred că niciodată nu l-ai apreciat la adevărata lui valoare. Astăzi mă simt fericită, chiar bine dispusă. Mă simt ca și cum aș fi gata să scap dintr-o închisoare".

4.

Aceasta era starea de spirit cu care întîmpina Corydon ciudata experiență. Îi plăcea camera de spital, mică dar de o curățenie imaculată. Îi plăceau surorile, care îi păreau niște ființe superioare și exemplare. Se mișcau fără să producă cel mai mic zgomot și dovedeau siguranță în treburile pe care le aveau de făcut. Corydon dormise adînc, iar dimineața ele îi pieptănaseră și îi împletiseră părul, pregătind-o pentru ritualul operației. Sosise și un buchet de trandafiri cu un bilețel din partea preotului Harding. Acest gest atît de ales o făcu

fericită, așa că, la sosirea doctorului, ea merse aproape bucuroasă în sala de operație. Totul îi ațîța curiozitatea : albul imaculat al pereților și tavanului care străluceau de o curățenie nemaivăzută ; instrumentele medicale ce sclipeau aranjate cu grijă pe mese din sticlă ; fețele plăcute și pline de atenție ale surorilor, îmbrăcate și ele în alb și doctorul, în îmbrăcămintea sa, zîmbind liniștitor. În mijlocul sălii, era o masă lungă din sticlă, pe care ar fi încăput un trup culcat. Prin luminator soarele iradia plăcut în încăpere. „Cît e de frumos !" exclamase Corydon ; surorile se uitară una la alta, iar bătrînul doctor nu reuși să-și ascundă surprinderea.

— Mi-aș dori ca toți pacienții mei să simtă la fel. Acum, vă rog, întindeți-vă.

Corydon se conformă prompt și anestezistul se apropie de ea.

— Inspirați adînc, vă rog, îi spuse, în timp ce-i punea pe gură un obiect alb și de formă conică ce răspîndea un miros sufocant. Corydon — supunerea întruchipată — inspiră. Imediat își simți trupul parcă străin.

— Nu-mi place, spuse ea cu răsuflarea tăiată.

— Respirați adînc și numărați în gînd, veni o voce de deasupra ei.

— Opriți ! suspină Corydon. Oh, nu vreau, nu mai vreau !

Apoi începu să numere — sau, mai bine zis, un fel de voce stranie, care nu-i aparținea, părea să numere în locul ei. După ce senzația de amorțeală trecu, i se păru că se dizolvă, că devine o conștiință neîntreruptă care plutea într-un eter cețos. În acel moment — după cum îi povestise apoi lui Thyrsis, figura preotului Harding parcă apăru chiar deasupra ei, privind-o cu o expresie îndurerată și uimită. Era o figură atît de frumoasă, gîndise ea. Și atunci înțelese că tot ce simțea era imediat oglindit de spiritul preotului Harding. Erau două ființe legate prin afinități și suspendate în centrul universului. Inteligența sufletelor lor părea să fie singurul lucru rămas din lumea simțitoare după un cataclism. „Am știut dintotdeauna lucrul acesta despre noi", gîndi Corydon și simți că imaginea pe care o avea în față a înțeles, chiar dacă, în acel moment, începuse să se destrame. „Mă întreb de ce" — medită ea— „de ce ?" Și apoi acea sclipire dispăru.

Două ore mai tîrziu, doctorul era aplecat asupra ei și examina atent și îngrijorat fața ei nemișcată.

— Soră, adu, te rog, gheața, spuse el. Își revine încet, mult prea încet.

Și brusc îi atinse obrazul și fruntea cu vîrfurile degetelor. Ea însă nu reacționă. În adîncuri, într-o încăpere interioară misterioasă, aflată în spatele acelei fețe liniștite, se petrecea o dramă cumplită a spiritului. Sufletul lui Corydon făcea un efort uriaș să se reîntoarcă în trup. Corydon — doar o chinuită fărîmă a unei ființe — se simțea suspendată într-un gol imens și întunecat. „Trebuie să fie infernul", gîndi ea. „N-am nici mîini, nici picioare, nu pot lupta ; dar pot **să vreau** să mă întorc !" Acest efort era însă o nespusă agonie.

O agitație continuă și ciudată se petrecea în hăul deasupra căruia părea suspendată. Zgomotul avea un ritm metalic și, totuși, de o rezonanță ce ținea de omenesc. Se pornea de jos de undeva și urca semitonurile unei gigantice game, cu o acuratețe înnebunitoare. Fiecare sunet îi producea o durere cumplită ; urca într-un crescendo necruțător pînă la un punct, de unde se prăbușea în adîncuri, spre a-și înnoi suflul și a se ridica cu aceeași claritate asupritoare. De fiecare dată, cînd depășea acel prag, rezistența ei era forțată la maximum și simțea o durere tot mai ascuțită. „Ai să rămîi aici", vibra sunetul. „Nu, nu, am să merg mai departe", se lupta Corydon. „Nu mă vei ține aici, am să scap, am **să ies de aici**". Dar larma aceea informă și stranie continua neîndurătoare, pînă cînd spiritul se chircea în strînsoarea ei.

Într-un sfîrșit, Corydon se apropie de ceva, nu știa de ce anume. Întunecimea din jurul ei se condensă și deodată se pomeni în mijlocul unui lac, în care mîinile unor trupuri negre încercau să o tragă la fund. „Nu, nu", se împotrivi ea acelor forme, „nu o să puteți. Eu nu sînt de aici, eu sînt de sus, de sus !" Și se smuci într-un efort violent ce-i dădu senzația unei agonii paroxistice. Vibrațiile o prindeau în vîrtejul lor tot mai iute, distrugîndu-i ultimele pulsații ale conștiinței. „Cînd se sfîrșește ?" gîndi ea. „Aveți milă !" Și după ce repetă la nesfîrșit acestea, simți o lumină strălucitoare fixată pe ea și o apăsare dureroasă, ca și cum ar fi împovărat-o un munte întreg. O nouă și neobișnuită durere o cuprinse pe de-a-ntregul.

Da, era un fel de durere, deşi nu mai simţise niciodată ceva asemănător. Gemu, şi o prinse un spasm ce părea că o va face bucăţi.

Doctorul era lîngă ea.

— Mi-a dat ceva emoţii, spunea el. Aşa, asta e, soră. O să doarmă ca un copilaş în cîteva clipe.

Sora se apropie, şi Corydon simţi o înţepătură. Imediat după aceea, o plăcută toropeală puse stăpînire pe ea.

— Oh ! mulţumesc, doctore ! mai apucă să şoptească.

5.

Săptămîna care a urmat, Corydon a purtat o luptă sfidătoare cu o continuă suferinţă, simţindu-se oarecum trădată.

— Dacă mi-aţi fi spus măcar, i se plîngea doctorului. Mai bine n-aş fi acceptat operaţia.

Drept răspuns, doctorul o bătea uşor pe obraz şi o îndemna să adoarmă.

Zilele se scurgeau cu lentoare. În fiecare după-amiază, pentru cîteva ore, mama ei venea să-i citească ; după-amiezele mai venea şi pastorul Harding, se aşeza cu blîndeţe lîngă patul ei şi îi vorbea. Cîteodată nu zăbovea decît cîteva minute, dar de cele mai multe ori rămînea o oră şi mai bine, încercînd să risipească norii mohorîţi ai deznădejdii ce o înconjurau. Corydon îi povesti viziunea din timpul operaţiei şi ciudat fu că el îi mărturisi că ştiuse totul. Îi mai spuse că o ajutase să-şi croiască acea nouă cale spre viaţă.

Părea să-i ghicească fiecare dorinţă, şi prin aceasta reuşea să-i dea o senzaţie de siguranţă. Ce nu ghicise întru totul era faptul că el dobîndise în mintea ei o mare însemnătate, că ea începuse să-l placă şi să-i fie adînc recunoscătoare. În timpul zilei, ea se surprindea numărînd orele ce mai rămîneau pînă la vremea cînd promisese să vină. Şi cînd mult aşteptata bătaie în uşă răsuna, iar silueta lui apărea în încăpere, inima îi bătea deodată mai puternic şi sîngele îi îmbujora faţa. Buzele îi tremurau uşor, atunci cînd îi întindea mîna. Dacă se aşeza şi o privea, devenea conştientă de pulsaţia prea puternică a

inimii și aproape că se sufoca, iar obrajii i se înroșeau ca focul.

Se întreba dacă observase și el. Nu, el părea interesat doar de starea ei, și o întreba cum se mai simte. Nu părea să se simtă mai bine, și doctorul era îngrijorat. Temperatura nu mai scăzuse după operație și era neobișnuit că ea nu mai reacționa la dureri intense. Pentru Corydon, faptul era lipsit de importanță. Nu-și dorea decît să rămînă întinsă toată ziua, cu condiția ca ora vizitei să vine mai degrabă. Singurul motiv de îngrijorare era dat de neputința ei de a-și controla emoțiile. Cînd bătea ceasul fermecat, iar ușa speranței se deschidea, el apărea în prag în toată splendoarea bărbăției sale. Corydon realiză că nu mai întîlnise pînă atunci vreun bărbat care să emane atîta virilitate. Era splendid. Era ca un tînăr viking, aducînd cu el puritatea aerului din munții Nordului. Cînd o privea, în ochii lui apărea o expresie minunată, „aurită", căci așa o numise Corydon. Zi după zi, înfășura imaginea vikingului în tot mai lucitoare podoabe, țesute din firul celor mai ascunse dorințe și vise ale sale. Și întotdeauna, la vederea lui, inima îi bătea cu iuțeală, obrajii îi ardeau, pînă cînd așternutul se transforma în jăratec. Înțelese, în cele din urmă, că se îndrăgostise, da — iubea. Însă nu trebuia să-i dea de înțeles frumosului viking. Asta ar fi fost de neiertat, ar fi osîndit-o pentru totdeauna înaintea lui. Așa că suferea în taină. Somnul îi era tulburat de neodihnă, diminețile o găseau melancolică și palidă. Dar, cînd sosea el, era toată numai strălucire și însuflețire.

6.

În fiecare seară, doctorul îi privea termometrul cu o îngrijorare vădită. Faptul că febra nu mai scădea îi dădea o stare de neliniște, care se transferase și asupra părinților lui Corydon. Și, de la sine înțeles, știrea îl tulburase și pe Thyrsis. Mai ales pentru că asta însemna o ședere prelungită în spital, deci alți bani cheltuiți din resursele lor. Ca urmare, veni în oraș să se intereseze despre situație. Și Corydon își zise : „E foarte urît din

partea mea. Thyrsis e cel care ar trebui să mă preocupe, dragostea lui ar trebui s-o rîvnesc."

Rechemă dinaintea ei imaginea soţului, şi o găsi ireală şi mult prea vagă. Deocamdată, îşi amintea numai părţile lui cele mai neplăcute. Şi asta îi dădu un spasm. „El e bun şi nobil", îşi spunea. Se străduia să-şi amintească doar momentele lui de generozitate. Şi într-o zi a venit. Se simţi şi mai ruşinată. El muncise din greu, arăta palid şi tras la faţă. Amintirile plăcute o năpădiră : da, el fusese cu adevărat bun şi nobil.

Stătuse lîngă patul ei şi ea îi spusese despre operaţie, îşi descărcase sufletul înaintea lui. El rămase toată dimineaţa, plecă, dar se întoarse şi-şi petrecură împreună şi după-amiaza. Îi citise, o sărutase, o alinase — iar prezenţa lui i se păru binefăcătoare. După ce, seara tîrziu, el plecă, Corydon rămase gînditoare : „Încă îl mai iubesc !"

Cît de ciudat era că iubea doi bărbaţi în acelaşi timp ! Cu siguranţă că nu era bine. Nici că visase vreodată că ea, Corydon, ar putea face una ca asta. Se gîndi la Harry Stuart şi la fiorul necunoscut ce o încerca în prezenţa lui. „Şi acum mi se întîmplă la fel", cugetă ea, „doar că de data asta e mult mai grav. Ce s-o fi întîmplat cu mine ?"

Şi apoi îşi puse întrebarea. „Îl iubesc cu adevărat pe domnul Harding ? Oare nu cumva mi s-a părut ?" Dar şi numai gîndindu-se la el, inima ei îşi accelera ritmul. Şi aşa ezita în faţa acestui şir de gînduri. Îşi dorea totuşi să-şi iubească soţul.

Cînd acesta reveni a doua zi dimineaţa, Corydon realiză cît de fericită se simţea alături de el. Parcă şi febra era mai scăzută, iar ea gîndi : „Am să mă fac bine în curînd".

Dar, vai, ea nu ţinuse seama şi de Thyrsis. Şederea lui împreună cu ea îl solicita enorm, cu atît mai mult cu cît era cu totul nepregătit pentru aşa ceva. Corydon îl asigurase doar că operaţia va fi o nimica toată, că nu va fi nevoie de el. Şi tocmai terminase partea cea mai chinuitoare a lucrului la noua carte. Aşa că, a sta şi a fi martor zilnic la însănătoşirea ei, a-i satisface nevoia de afecţiune, a-i potoli disperarea şi a o ajuta să lupte cu boala — toate acestea îi storceau şi ultimii stropi de energie sufletească. Nu ştia ce o tulbură pe Corydon,

dar faptul că erau așa de apropiați îl ajuta să simtă că ea trece printr-un alt fel de suferință.

Înfruntă această încercare pe cît putea mai bine, dar trebui să cerșească un răgaz. Cedric rămăsese la fermă, în grija servitorilor. Așa că va merge să vadă dacă toate sînt în ordine și se va întoarce. Corydon zîmbise cu sfială și consimțise, — în acea dimineață sosise un bilețel din partea domnului Harding, cum că a doua zi avea să se afle în oraș și deci o va vizita.

Așa că, după plecarea lui Thyrsis, Corydon se gîndi din nou la situația ei. „Da, îmi iubesc soțul. Însă pentru el e un efort să mă iubească. Și oare de ce ? Pentru domnul Harding nu cred că ar însemna un mare efort".

Și se lasă iar în voia gîndurilor despre tînărul cleric. Și o cuprinse uimirea cînd își analiză simțămintele, emoțiile acelea copleșitoare. Inima o luă din nou razna și obrajii i se îmbujorară pe dată. Venea în oraș de data asta cu un scop. Cu siguranță că voia așa de mult să o revadă !

Noaptea aceea a fost cu deosebire o noapte grea pentru ea. Simțea că i se spărsese cochilia și că nu va mai putea îndura mult timp situația aceasta. Febra era mare și îi părea că se află în strînsoarea sufocantă a brațelor unui căpcăun. La un moment dat și camera devenise sufocantă și, cu o precipitată frenezie, se ridică într-un cot și-și zvîrli perna cît colo. Simți imediat o durere într-o parte. Durerea n-o mai părăsi, chiar dacă ea reușea din cînd în cînd să o ignore.

Era întru totul absorbită de venirea domnului Harding. În zori, se hotărîse deja că singura ușurare era să mărturisească. Va trebui să-i spună, să-și facă sentimentele cunoscute. Și el o va ierta desigur. Și atunci inima ei nu va mai bate nestăvilită la simpla lui apariție, febra ei va rămîne o părere și se va putea odihni.

Dar cînd el se așezase și începuse să-i vorbească, avea o frumusețe atît de stranie, care îi dădea fiori și făcea ca toate eforturile ei de a se mărturisi să fie în van. Reuși doar să-l întrebe :

— Ați citit poemul lui Heine care sună așa :

„Ein Jungling liebt ein Mädchen,
Die hat einen Andern erwählt ?" *

* N. ed. În limba germană, în original : „Un băiat iubește o fată / Ea însă pe altul a ales".

— O, desigur, răspunse el, după care se aşternu tăcerea între ei.

Corydon îşi luă inima în dinţi şi mai încercă o dată :

— Domnule Harding, spuse ea, vreţi să vă apropiaţi puţin. Am ceva deosebit de important să vă spun.

Şi, apoi, cu voce tremurătoare şi întretăiată, stingherită şi totuşi încurajată de simpatia pe care i-o arăta, se grăbi să-i împărtăşească întreaga poveste a suferinţei sale. Dar, cînd voi să explice cauza şi spuse cuvintele „fiindcă vă iubesc", ea închise ochii şi îşi pierdu răsuflarea, simţindu-şi spiritul eliberat. Cînd deschise ochii, el îşi ţinea faţa în palme şi nu mişca.

— Domnule Harding, şopti ea, mă veţi ierta, nu-i aşa ? Nu mă veţi urî pentru asta ?

El făcu un efort să-şi revină.

— Copila mea, spuse el, şi privind-o, ea simţi că nu mai văzuse atîta tristeţe şi nobleţe pe nici un chip — eu sînt acela care îţi cere iertare.

Se ridică, veni lîngă pat şi îi luă mîna într-ale sale.

— N-ar fi drept ca eu să-ţi spun ceea ce tu mi-ai spus. Să nu mai vorbim despre asta. Promite-mi lucrul ăsta şi mai promite-mi că te vei odihni şi te vei reface. Te vei face bine şi cît de fericit va fi soţul tău, şi noi toţi ceilalţi.

Îi strînse mîna şi apoi părăsi încăperea. Corydon se întoarse cu faţa la perete şi îşi şopti fericită ei înseşi :

— Da, mă iubeşte, mă iubeşte ! Acum mă voi putea odihni.

7.

Dormi un timp epuizată şi nu visă nici măcar umbra îngerului sorţii care tocmai îi însemna fruntea. Către dimineaţă, o trezi brusc acea durere, de data aceasta mai ascuţită. Dar se potoli curînd, şi Corydon putu să-şi reamintească fericită de după-amiaza zilei trecute. El va veni din nou, îl va vedea chiar azi .Ce mai contează durerea ? Acum cînd, în sfîrşit, era fericită. Dar zilele treceau şi ea devenea agitată. Febra nici că scădea, iar durerea era din ce în ce mai persistentă.

Și sora era neliniștită. Mama lui Corydon împărtăși și ea această neliniște. Numai Corydon se gîndea la domnul Harding. Va veni, va sosi dintr-o clipă în alta.

Se auzi o bătaie în ușă. Inima lui Corydon porni să bată cu repeziciune și șopti : „A venit !". Abia putut să spună „intră". Și, cînd ușa se deschise, văzu că era doctorul. Se înnegură și își închise pleoapele scîncind de durere. Cum se făcea că nu mai venise ? Se înșelase ea, chiar n-o iubea deloc ? Trebuia să-l vadă, trebuia ! Nu putea rezista incertitudinii ; nu putea să suporte să fie deranjată de toți ceilalți.

Doctorul veni și se așeză alături de ea.

— Să vedem care-i problema cu tine, spuse, de ce nu te însănătoșești, Corydon ?

Îi puse întrebări și apoi, cu o mină gravă, zise :

— Trebuie să te consult fără amînare.

Corydon îl prinse de mînecă și șopti :

— Nu, nu !

— Nu-ți fie teamă, nu o să doară, îi zise doctorul.

— Nu-i vorba de asta, zise ea și adăugă : Trebuie să-l văd neapărat pe domnul Harding !

O duseră în sala de operație, dar acum nu mai privea cu interes masa aceea netedă, pe care se înșirau instrumentele sclipitoare. Cînd o așezară pe masă, ea se tîngui :

— Oh, nu mai pot, nu mai pot !

— Haide, haide, fii curajoasă, zise doctorul. Nu vreau decît să vedem ce se întîmplă cu tine. Nu durează mult.

Și îi puseră din nou acel aparat conic pe gură. Ea se împotrivi și icni, dar nu mai folosea la nimic căci era prinsă iarăși în ghearele demonului și, de data asta, nu se mai simțea în extaz, nu o mai ajuta viziunea domnului Harding. Nu mai era decît o asfixiere dezgustătoare. Și coborî iar în cele mai negre străfunduri ale infernului. Încordarea voinței sale nu mai era pe măsura bătăliei pe care avea s-o dea.

Examenul chirurgical dezvălui o altă parte de țesut bolnav, de la care se întinsese încetul cu încetul infecția. Ceea ce se putea face era o nouă operație. Se consultară în grabă și o începură. Apoi, în virtutea unui efort susținut, cu trudă, dar avînd toate mijloacele la îndemînă, încă o dată au ațițat focul vieții din acea slabă scînteie a trupului acela palid-cenușiu de dinaintea lor. Dar cît de fără

viață era acea flacără ! Cînd pleoapele lui Corydon se mișcară, singurele semne de viață au fost o tînguire pe buze și o privire stupid de năucă. Dar de acum existența ei nu mai era în pericol, spuneau doctorii. Totuși, trimiseră o telegramă pe care Thyrsis o primi abia peste trei zile. Pe o ninsoare cumplită, acesta a luat calea celor cinci mile ce-l despărțeau de oraș.

În vremea asta, lupta înverșunată continua. Dimineața, Corydon și-a deschis ochii cu un chin arzător, cu nervii secătuiți și cu un puls rebel. Nu avea accese de durere, ci o agonie înceată și potolită îi măcina fiecare parte a corpului. Se miră cum suportase, cum de revenise la viață. Într-un fel inexplicabil, își dorise să trăiască. Nu știa de ce fusese jignită, părăsită de toți — ea, doar o biată particulă în centrul unui univers ostil. Și totuși își asmuțise voința împotriva tuturor, Dumnezeu, om și demon. Și avea să cîștige bătălia cu ei.

Așa că strîngea din dinți și lupta cu toată puterea. Ore întregi privea țintă peretele acela alb, inform și indiferent din fața ei. La venirea serii ,cînd medicii o simțeau extenuată, cineva venea și-i făcea o injecție, iar sufletul ei zbuciumat se liniștea pe timpul nopții, pentru ca să reînceapă, de dimineață, aceeași încrîncenare nemiloasă.

8.

Thyrsis primise alte două scrisori împreună cu telegrama. Luă primul tren către oraș. Se spune că un om care se scufundă vede înaintea ochilor, în cîteva clipe, panorama întregii sale vieți. Lui Thyrsis îi fuseseră date trei ore în care să-și reamintească toate întîmplările legate de dragostea lui pentru Corydon. Avea toate motivele să creadă că o va găsi pe moarte. Simți, ca niciodată, niște remușcări intense. Era într-un vagon aglomerat, nu putea să verse nici măcar o lacrimă. Ședea chircit în mulțime și privea fix înainte, tremurînd ușor din cauza unei adînci și grele mîhniri. Dumnezeule, cît de mult o iubise ! Ce spirit înflăcărat și pur fusese ea, o ființă dintr-o altă lume. Ce

martiriu fusese în stare să îndure pentru el şi cu cîtă cruzime era pedepsită pentru jertfa ei. Şi acum sfîrşitul, era în agonie, poate chiar murise. Ce viitor gol şi sterp îl aştepta, cum oare va putea trăi fără ea ?

Amintirile îl năpădeau chinuitoare. Îşi amintea gesturile ei, trăsăturile feţei ei, auzea inflexiunile vocii şi cîntecele pe care ea obişnuia să le cînte. Apoi i se tăia respiraţia şi i se crispau mîinile, ca unui alergător în ultimele clipe ale unei curse disperate. Şi-o amintea aşa cum fusese ultima oară cînd el plecase, nepăsător şi pripit. Cum putuse să fie atît de nesimţitor ! Cîte lucruri rămăseseră nespuse şi cu cîtă uşurinţă i le-ar fi putut spune. Dragostea neîmpărtăşită şi greşelile neiertate, devoţiunea şi dorurile ce-au rămas mute, toate îi veneau în minte acum. Oh, Doamne, ce tragedie a neputinţei şi eşecului fusese viaţa lor !

Şi fiecare măruntă amintire ce-i venea dinainte era un diavol cu bici de foc. Cîte cuvinte mînioase spusese, cîte nedreptăţi făptuise ! De cîte ori o făcuse să plîngă şi apoi nu mai încercase s-o aline ! Oh, cît de nebun fusese şi cît de fără noimă ! Şi de acum — dacă o va găsi moartă şi nu va putea să-i împărtăşească ruşinea şi părerile de rău ce-l încercau — va purta toate acele amintiri pînă la sfîrşitul vieţii lui, ca pe nişte cicatrici usturătoare pe suflet.

Şi totuşi ea era în viaţă. El respiră uşurat şi nu se mai gîndi decît la ceea ce trebuia să facă pentru ea. Trebuia să fie salvată şi cine altul ar fi putut-o face dacă nu el ? Cine să-i fi luat mîinile şi să-i fi şoptit cuvinte de îmbărbătare care s-o umple de o nouă speranţă ? Cine să o fi adus la viaţă ? Cine să-i fi întărit spiritul atît de slăbit, şi să o fi însoţit pe cărările acelei călătorii agonizante ?

Aşa, Corydon nu revenea singură din abisuri, îl avea mereu alături pe el. Şi cînd ultima bătălie a fost cîştigată, iar doctorii au declarat că era în afara oricărui pericol, Thyrsis se simţea la capătul puterilor. În aceeaşi după-amiază, se întoarse în camera de hotel, şi se întinse stors de orice vlagă. Întreaga noapte odihna îi fu tulburată de lupta cu demonii spaimei, pe care îi adusese cu el de lîngă patul bolnavei.

Iar cînd înțelese că era la limita prăbușirii, și că aceasta avea să-l coste, înțelese că trebuia să plece. Corydon era vegheată acum de mama ei, și cînd se va fi întremat într-atît, încît să se poată mișca, avea să fie dusă înapoi la fermă. Chiar îi spuse lui Corydon ce avea de gînd, iar ea îi răspunse că nu ar deranja-o. Urma să vină și domnul Harding, îi spuse ea. Preotul îi scrisese că va sosi în oraș și că va face tot ce-i stătea în putință să o ajute să treacă peste nemaipomenitele ei suferințe.

9.

Dinspre nord veni un vapor ce mergea în Florida. Și Thyrsis se îmbarcă. Se străduí să lase de o parte toate grijile, pe care le ascunse într-o încăpere a minții sale. Nu se va mai gîndi la Corydon sau la banii pe care ar fi trebuit să-i cîștige o dată întors acasă. Și chiar își scosese din minte cartea. Nu mai vru să-și frămînte gîndurile zi și noapte. În timpul călătoriei, se ținu cu înverșunare de aceste hotărîri.

Se plimba pe punte cîteva ore în fiecare zi. Privea valurile verzui și înspumate, pescărușii rotindu-se în înălțimi, soarele irizînd apa mării sau luna nouă țesîndu-și razele deasupra undelor. Aerul se încălzea tot mai mult, pînă cînd zăpada și gheața ajunseră să-i pară lui Thyrsis niște pedepse diavolești.

Descinse într-un ținut de miraj. Frumusețile de aici îl cuprindeau ca într-o îmbrățișare drăgăstoasă. Văzu păduri de pin și mlaștini în care se ascundeau aligatorii, și apoi stejari cu trunchiul acoperit cu mușchi. Era fascinat de pîlcurile de palmieri pitici — văzuse imagini ale acestor arbori de la tropice și nu l-ar fi mirat deloc să zărească la umbra lor o turmă de elefanți.

Află o plajă de strălucirea zăpezii și făcu o lungă plimbare. Adună cochilii ciudate și crabi. Urmări cu privirea păsările de pe țărm și procesiunile lenețe ale pelicanilor pescuind deasupra talazurilor. Zări spinarea neagră a unui cetaceu și crezu mai întîi că era un rechin brăzdînd apele. Încercă să pescuiască. Prinse puțin pește, însă voioșie și tihnă avu din belșug.

Apoi urcă o pantă, călcînd pe rămăşiţe de scoici şi întîlni crînguri de lămîi şi portocali ; grădini pline de roze şi magnolii, livezi de smochini şi duzi. Acesta era ţinutul descris de poet :

Unde-s privelişti prea încîntătoare
Şi numai omu-i josnic.

Thyrsis se instalase într-o pensiune modestă, dar în vecinătate se întindea o faimoasă staţiune a Coastei de Est. Putea să meargă acolo, să colinde holurile şi terasele luxoaselor hoteluri, şi să vadă cum se distrau cei bogaţi. Era o adunătură ciudată acolo — părea că drojdia societăţii din cincizeci şi cinci de state se strînsese în acel golf. Erau femei de lume, istovite de o viaţă desfrînată, oameni de finanţe şi agenţi de bursă care fugiseră de surmenajul de pe „Wall-Street", paraziţi de felurite specii care, neavînd nimic de făcut acasă — dacă aveau vreo casă — evadaseră în aceste ţinuturi toride spre a-şi prelungi orgiile. Se plimbau fie cu automobilele pe şosele şi pe plajă, fie cu bărci cu motor. Îşi schimbau toaletele de nenumărate ori într-o zi, comandau mîncăruri extravagante şi costisitoare, jucau la Cazino, bîrfeau, beau şi îşi pierdeau timpul. Privind toate acestea, Thyrsis abia îşi putea reprima manifestarea unui „apel la raţiune". Oh, dacă cei ce trudesc ar fi aduşi aici, să vadă ce s-a ales din bogăţiile pe care ei le produc !

Odată încheiat acest adevărat studiu asupra manierelor şi năravurilor, Thyrsis întîlni o cunoştinţă din colegiu, al cărui tată devenise bogat de pe urma exploatărilor miniere. Cunoscutul era într-o societate de prieteni şi veniseră cu un tren particular. Thyrsis fu plimbat în mai multe automobile şi chiar dus într-o excursie de mai multe mile pînă la un lac. Avu prilejul să ia un prînz la care se serveau delicatese, precum **paté de fois gras**, aspic de potîrniche şi şampanie. Apoi, tinerii plecară să hoinărească şi să se amuze, iar cei în vîrstă se aşezară la un „bridge", fără să le pese de natura încîntătoare a acelor locuri de basm.

Ce figură ciudată şi posomorîtă trebuie să li se fi părut lor Thyrsis, cu aerul lui meditativ şi hainele sale uzate. Se întoarse într-un automobil împreună cu vreo şase tineri şi tinere. Trecînd pe lîngă lacuri şi rîuri aurite

de lumina lunii, pe lîngă grădini în care se amestecau milioane de arome și culori, acești tineri nu făceau decît să rîdă zgomotos de glumele pe care le spuneau și să cînte.

Thyrsis stătea rezemat și îi privea studiindu-i. Muzica pe care o adorau se chema „rag-time". Și nu aveau altceva mai bun de făcut decît să învețe sute de melodii și versuri în care se vorbea despre capriciile și stările sufletești ale unei rase africane pe jumătate îmblînzite. Vanitate și impulsuri barbare, și peste toate acestea poftele lor desfrînate. Melodie după melodie păreau să fie toate închise în substanța unui vers pe care Thyrsis îl reținuse din întîmplare :

„Te iubesc, scumpa mea, da, te iubesc !"

I se păruse cel puțin frapant și curios stadiul la care ajunsese cultura acestei clase în regresul ei către sălbăticie.

10.

După trei săptămîni, Thyrsis se întoarse reîmprospătat și ars de soare, gata să reînceapă lupta. Se întoarse plin de iubire și simpatie, dornic s-o revadă pe Corydon, să-i povestească toate peripețiile, să împartă cu ea noile rezerve de speranță.

O găsi sprijinită de balustrada verandei. Mugurii lui april explodau pe ramuri, și miresmele primăverii pluteau în aer. Obrajii lui Corydon se îmbujoraseră de sănătate. Cît de frumoasă era, cît de blîndă mîngîierea ei și cîtă nostalgie și tandrețe în zîmbetul cu care-l întîmpinase ! Era și copilul acolo, vioi și zgomotos. Thyrsis îl luă pe genunchi, și, în vreme ce-l dezmierda și se juca cu el, îi povesti lui Corydon despre călătoria sa. Însă, în scurt timp, observă că ea era cu gîndul în altă parte. Chiar sfîrși prin a trimite copilul la joacă și începu :

— Am să-ți spun ceva.

— Da, iubito ?

— E ceva foarte important.

— Da ? repetă el.

— Nu știu de unde să încep, zise Corydon, sper că n-o să te înfurii.

— Cum o să mă înfurii tocmai acum, răspunse el.

Și, dintr-o dată, parcă recunoscînd introducerea aceasta, o întrebă zîmbind :

— Te-ai văzut cumva cu Harry Stuart ?

Corydon se încruntă :

— Lasă asta. Nu glumesc nicidecum.

El o văzu agitată și rămase tăcut.

— Mult timp am ezitat să-ți vorbesc, continuă ea. Acum însă trebuie să afli, și sînt sigură că fac bine spunîndu-ți.

— Sigur că da, iubito, răspunse el.

— E o poveste mai lungă. Va trebui să-ți vorbesc despre prima operație.

Și începu spunîndu-i cum, mai întîi, se surprinsese gîndindu-se la preotul Harding.

Îi povesti și vedenia pe care o avusese. Îi spuse despre emoția febrilă pe care o simțise, despre cum i se confesase lui Harding. Cînd termină, tremura toată, iar fața și gîtul i se împurpuraseră.

Thyrsis rămase un timp tăcut, cu o mină gravă.

— Înțeleg, spuse într-un tîrziu.

— Nu ești supărat pe mine ? întrebă ea.

— Nu, nu sînt, replică el.

— Spune-mi ce s-a mai petrecut de atunci ?

— Ei bine, domnul Harding a trecut să mă viziteze. Și-a dat seama că aveam nevoie de ajutor și nu putea să refuze să mi-l dea. Aproape se simțea dator să vină.

— Da, spune mai departe.

— Cred că el înțelege toată situația ca pe o plăsmuire a suferinței prin care am trecut. Și că, o dată refăcută, totul se va sfîrși.

— Și așa va fi, Corydon ?

Ea rămase cu privirile ațintite în gol și vocea i se transformă într-o șoaptă :

— Nu, spuse, nu va fi așa.

— El știe ? întrebă Thyrsis.

— Știe totul. Nu-i nevoie să-i mai spun nimic, știa parcă dinainte.

— Dar ai vorbit cu el despre acest lucru ?

— Puțin. Vezi, a trebuit să-i explic, să mă scuz pentru comportarea din spital. Am vrut să știe că nu i-aș fi spus toate acele lucruri, dacă n-aș fi fost atît de suferindă.

— Înțeleg, zise Thyrsis.

— Vreau să înțelegi și tu, adăugă iute Corydon, și să nu-l învinovățești. Fiindcă el este un suflet cinstit, Thyrsis. Și tot așa cum eu n-am putut ascunde ce simțeam, nici el n-a putut să facă așa ceva. Trebuie să înțelegi lucrul ăsta, dragul meu.

— Da, încerc.

— A fost așa de bun și de nobil. Se gîndește și la tine, Thyrsis, n-ar vrea să-ți facă vreun rău pentru nimic în lume și mi-a repetat des lucrul ăsta. Îi e teamă că unul din noi greșește. E atît de sensibil și ia totul în serios.

— Înțeleg, zise Thyrsis, și după o pauză, întrebă :

— Și ce-o să se întîmple ?

— Ce vrei să spui ?

— Ce veți face ?

— De ce crezi că trebuie să facem ceva, Thyrsis ? Și ce anume am putea face ?

— Bine, dar nu vei continua să-l iubești în taină la nesfîrșit.

— Dar nu pot să mă destăinui. Asta ar fi nedrept.

— Dar nu e bine nici pentru tine, zise el cu un zîmbet ușor.

— Nu e bine deloc. Domnul Harding spunea că nu trebuie să mai vorbim despre asta. Și cred că avea dreptate. Și mai spunea că viețile ne vor fi îmbogățite numai pentru că fiecare din noi a descoperit sufletul celuilalt. Și asta ne va ajuta să ducem o viață nobilă.

— Înțeleg, dar m-a cam zăpăcit situația. Îmi trebuie ceva timp să mă obișnuiesc.

— Domnul Harding e nerăbdător să te cunoască mai mult, remarcă Corydon, dar îi e oarecum teamă de tine. Ești așa de franc — ai trece la subiect prea brusc pentru el.

— Păi, da, spuse el, cred că e cam așa.

— Și mai simte că n-ai încredere în el fiindcă e ortodox, continuă ea. Nu e cum îl judeci tu. Credința în-

seamnă mult pentru el. Eu mi-aș dori să fiu măcar pe-atît de credincioasă ca el.

La care Thyrsis răspunse :

— Numai Dumnezeu știe, iubito, cît aș fi vrut ca tu să fii credincioasă !

11.

Tînărul preot veni în vizită chiar în după-amiaza următoare și toți trei stătură de vorbă pe peluză. Despre Florida și apoi despre socialism — era inevitabilă trecerea, după ce Thyrsis descrisese fauna ce popula hotelurile Coastei de Est. El se simțea nefiresc și tulburat — nu avea idee cum trebuie să se poarte un bărbat în prezența iubitului soției sale. Așa că, într-un tîrziu, încercă o scuză și plecă să hoinărească. Se întoarse la vremea cînd preotul pleca. Și îi păru că figura celuilalt oglindea durere și neputință. La cină simți că nici Corydon nu era în largul ei.

— Ceva e în neregulă ? întrebă el.

— Domnul Harding crede că n-ar trebui să mai vină, îi răspunse ea.

— N-ar trebui să mai vină ?

— Spune că de-acum nu mai am nevoie de el. Și mai spune că nu e cinstit din partea lui. Îi e chiar teamă să mai vină.

Și trecu o săptămînă fără ca preotul să le mai calce pragul. Thyrsis observă cum Corydon era tot mai tăcută. Iar dacă vorbea, vorbea despre „domnul Harding". Îl durea inima să o vadă așa de slabă și suferindă. Nu mai ieșea la plimbare și se plîngea că starea sufletească îi e zdruncinată de încercările grele la care fusese supusă. Se simțea obosită chiar cînd trebuia să gîndească. Uitase parcă tot ce știa. Erau subiecte pe care nu le mai putea cuprinde cu mintea.

Thyrsis renunțase să se mai preocupe de carte și își petrecea toată ziua cîntărind noua situație. Una din legile nescrise ale mariajului spunea că de cîte ori suferea ea și el trebuia să sufere. Nu încercase să verifice realitatea emoțiilor ei ; dacă ea le simțea drept reale, acesta

era singurul sens în care ele contau. El trebuia să privească aceste simțiri cu seriozitatea cu care le privea Corydon și trebuia să înțeleagă inevitabilitatea lor. Thyrsis putea să-și controleze sau să-și reprime emoțiile — abilitate ce-l caracteriza pe deplin. Corydon nu putea însă, iar el n-o putea face în locul ei. Acestea ar fi fost manifestări ale unui eu rece și rigid — manifestări ce-i produceau lui Corydon dezgust și chiar frică. Problema o întorsese pe toate fețele. Dar o vedea pe Corydon privind cu melancolie de-a lungul văii. Obrajii ei păreau brăzdați de lacrimi. Iar el, el ce putea face ? Trebuia oare s-o dojenească — oricît de blînd — și s-o îndemne să-și potolească jalea ? Să fi făcut toate astea însemna să o arunce într-un abis de mîhnire. Sau era mai bine ca el să încerce să și-o apropie din nou, dînd glas iubirii lui pentru ea ? Știa că acest lucru îi stătea în putință — elocvența și puterea lui sufletească ar fi șters din mintea ei, în cîteva zile, imaginea preotului. Dar, după ce ar fi făcut-o, ce s-ar fi ales de Corydon ? Ea avea nevoie, după cum îi mărturisea, de o dragoste care să nu fie doar un miraj, o înșelătorie, ci de o dragoste adevărată și nepieritoare. Avea nevoie de iubirea unui bărbat, nu a unui artist !

Doi tineri se iubeau. Și, după legile unui cod moral obișnuit trebuiau să fie pregătiți pentru orice fel de sacrificii. Thyrsis avea însă alte convingeri. Numai gîndindu-se că ar pierde-o pe Corydon, își dădea seama cu adevărat cît de mult o iubea. Toate făgăduințele îi veneau în minte. Tot mai credea despre ea că este cel mai ales suflet pe care l-ar fi putut întîlni. Dar, paradoxal, cu cît mai adîncă îi era dragostea pentru ea, cu atît mai mult se gîndea că o va pierde. Cît timp îi trebuise ca să recunoască, pentru sine, că el nu va putea s-o facă vreodată fericită, că nu el era omul potrivit să fie alături de o asemenea femeie ! Și acum venise vremea adevărului.

După o zi întreagă de adîncă nefericire, se hotărî pentru o soluție disperată. Noaptea, cînd totul împrejur era adormit, se așeză la masa de scris și, cu un stilou în mînă, invocă spiritul domnului Harding.

Am ajuns să vă scriu, începu el, *și veți găsi această scrisoare puțin neobișnuită și poate surprinzătoare. Nu-mi*

rămîne decît să vă mărturisesc că am scris-o după multe şovăieli şi că ea reprezintă gîndurile mele cele mai sincere şi mai evlavioase.

De cînd m-am întors, am aflat de relaţia dintre dv. şi soţia mea. Cum binele ei îmi este mai sfînt decît orice pe lume, m-am hotărît să vă descriu natura căsniciei noastre. Ar fi imposibil să o fi cunoscut dinainte, pentru că este cu totul neobişnuită.

Nu trebuie să insist asupra faptului că soţia mea nu e fericită. N-a fost nicicînd fericită, şi teamă mi-e că nici nu va fi vreodată. Prin natura ei, are o inimă fierbinte şi caută afecţiune şi companie. Însă eu sînt o fire mai interiorizată şi mai impersonală. Munca îmi cere să fac abstracţie de cele ce mi se întîmplă. Într-un anume fel, am observat aceste nepotriviri înaintea căsătoriei, dar nu îndeajuns de clar ca să pot salva ceva încă de pe atunci. Nenorocul lui Corydon a fost că o iubeam într-atît încît am vrut să încerc imposibilul. Uneori mă mai amăgesc cu gîndul că aş fi reuşit, dar în felul acesta nu fac decît să întreţin o iluzie pentru Corydon.

Un obicei al nostru este să discutăm deschis unul cu celălalt. Acesta cred că e şi începutul a ceea ce avea să degenereze într-o amară tragedie.

Fără îndoială că a fost o prostie din partea mea să nu iau în calcul posibilitatea ca ea să se îndrăgostească de un alt bărbat. Şi iată că inevitabilul s-a petrecut! Aşadar a trebuit să mă gîndesc la o rezolvare. Un bărbat care să merite afecţiunea lui Corydon ar fi cel mai potrivit într-o atare situaţie — pentru a o face fericită. Cînd ne-am căsătorit, am convenit ca această căsătorie să dureze atît timp cît va asigura fericirea amîndurora. Am respectat această înţelegere pînă acum, de ce n-aş respecta-o şi pe mai departe?

V-am scris mai ales ca să vă asigur că nu am pretenţia ca legătura dv. cu Corydon să fie desfăcută. Şi dacă în timp se va vedea că ea ar fi mai fericită ca soţie a dv., eu voi considera de datoria mea să mă retrag cît mai discret cu putinţă.

Spunîndu-vă toate acestea, cred că m-am achitat de o datorie de onoare. Vă las dv. judecata ce se impune şi închei asigurîndu-vă de încrederea mea în cinstea şi buna dv. credinţă.

După ce termină de scris, Thyrsis reciti scrisoarea și renunță imediat la ea. Însă dimineața, cînd se trezi, citind-o încă o dată, avu surpriza neașteptată de a o accepta. I se deschideau dintr-o dată alte orizonturi. Se vedea singur și amărît, dar, spiritual, ar fi însemnat un salt spre libertate și triumf. Dacă o va trimite, totul ar fi irevocabil. Și asta va însemna că urma s-o piardă pe Corydon. Dar oare era pregătit s-o piardă ? Cuvintele gîndite la mînie se ștergeau acum din mintea lui. Îl podideau lacrimile și se simțea ca atunci cînd o crezuse pe Corydon pe moarte. Și imediat un fior de exaltare punea stăpînire pe el. Leul captiv dintr-însul simțea aerul junglei și cu un răget își scutura lanțurile.

În timpul micului dejun, fu gînditor și nu se simți în largul lui. Cînd își luă rămas bun de la Corydon, aceasta fu surprinsă de efluviul lui de tandrețe. Merse pe jos pînă la Bellevue. Se opri pe la mijlocul drumului. Nu, nu putea s-o facă — era de-a dreptul o nebunie. Dar se porni din nou — trebuia să ducă treaba la bun sfîrșit. În fața oficiului poștal se pomeni umblînd înainte și înapoi, cu gîndul că va mai medita încă o zi la toate. Dar, după ce mersese mai bine de o jumătate de milă, se răzgîndi brusc și alergă iar spre poștă, unde aruncă scrisoarea în cutia poștală.

De-abia apoi realiză ceea ce făptuise. Tot drumul spre casă luptă cu impulsul de a se reîntoarce și a încerca să-l convingă pe funcționarul de serviciu să-i înapoieze scrisoarea.

12.

Thyrsis se gîndea că documentul fatal va ajunge în mîinile domnului Harding chiar în acea după-amiază.

Cuprins de griji, în dimineața următoare, merse pe jos preț de două mile ca să întîmpine poștașul. Și bineînțeles că răspunsul preotului sosise. Deschizînd plicul, aproape că-l rupse și începu să citească în grabă :

Am primit scrisoarea dv. și m-am grăbit să vă răspund. Nu am cuvinte să exprim frămîntarea pe care mi-a pricinuit-o. Cred că e vorba de niște grave neînțelegeri care sper să se mai poată lămuri. Vă rog să mă

credeţi pe cuvînt că între mine şi soţia dv. nu s-a petrecut nimic care să justifice o astfel de concluzie. Soţia dv. s-a aflat într-o grea încercare spirituală, iar vizitele mele nu au făcut decît să-i ofere ajutorul care înclin să cred că ţine exclusiv de datoria mea de preot. Aşadar, toate acţiunile mele au fost acelea ale unui om al bisericii, iar dv. le-aţi dat o interpretare greşită. Astfel riscaţi să o răniţi pe soţia dv., care este sufletul cel mai inocent şi blajin din cîte mi-a fost dat să întîlnesc. Vă este devotată întru totul şi mă îngrozesc la gîndul că aţi judecat greşit ajutorul pe care am încercat să i-l ofer.

Vă implor să înţelegeţi toate acestea şi să vă alungaţi din minte toate suspiciunile care vă chinuie acum. N-aş putea să trăiesc cu gîndul că eu am fost acela care v-a distrus mariajul şi odată cu el şi viaţa lui Corydon. Eu cred cu putere în caracterul sacru al instituţiei căsătoriei şi pentru nimic în lume n-aş gîndi măcar să-i încalc legile. Vă repet, cu toată seriozitatea de care mă ştiu capabil, că ideile dv. nu sînt întemeiate şi că cel mai potrivit lucru ar fi să le daţi uitării. De asemenea, puteţi să fiţi sigur că nu o voi mai vizita sub nici un pretext pe soţia dv. de acum încolo.

Thyrsis citi toate acestea şi apoi se încruntă. „Ce se întîmplă cu omul acesta ?“ se întrebă. Şi citi încă o dată scrisoarea, cîntărind bine fiecare frază. „Oare crede că sînt furios pe el ?“ Merse în birou, căută ciorna scrisorii sale şi o reciti şi pe aceasta, cumpănind asupra celor scrise. Şi trase concluzia că era imposibil ca domnul Harding să înţeleagă din tonul scrisorii cum că el ar fi supărat. „Asta nu-i decît un tertip pentru a se feri de răspundere !“ exclamă pentru sine. Şi imediat îl cuprinse îndoiala. Nu cumva celălalt avusese dreptate ? Nu cumva Corydon se înşelase asupra sentimentelor şi atitudinii preotului ? Sau cu adevărat acesta simţise ceva pentru ea şi nu recunoştea din cavalerism ?

Thyrsis cîntări problema pe toate feţele cîteva ore întregi. Apoi merse pe terasă unde o găsi pe Corydon citind. Se aşeză lîngă ea şi o întrebă :

— Ce mai ştii de domnul Harding ?

— Nimic nou.

— Dar ce crezi că intenţionează să facă ?

— Nu ştiu. Oricum nu cred că se va mai întoarce.

— De ce nu, draga mea ?

— Vezi tu, Thyrsis, îi e teamă să se încreadă în el însuși.

— Deci crezi că simte totuși ceva pentru tine ?

— Da, dragul meu.

— Ce te face să fii așa de sigură ?

Aici Corydon zîmbi :

— O femeie simte întotdeauna lucrurile astea.

— Mi-ar plăcea să știu prin ce mijloace, zise el.

Ea reflectă puțin, apoi scutură din cap :

— Poate într-o zi îți voi povesti, dar pentru azi e de ajuns. Nici n-ar fi cinstit față de el. Atîta vreme cît n-a mers mai departe, ce ți-am spus pînă acum e tot ce trebuia să afli.

— Crezi că se simte nefericit ? strecură el șiret întrebarea.

— Sînt sigură că e tare nefericit. Ia mereu lucrurile în serios.

Thyrsis tăcu pentru cîteva clipe, apoi întrebă :

— Ți-a spus vreodată deschis că te iubește ?

— Nu, nu-și putea îngădui una ca asta. Și n-ar fi fost bine s-o facă.

— Și atunci ce făcea ?

— Mă privea, răspunse ea.

— Și cînd a plecat știa ce simți tu pentru el ?

— Da, Thyrsis, dar de ce întrebi ?

— Mi-era teamă că-ți faci doar iluzii asupra lui.

Ea zîmbi din nou și îi răspunse :

— Dacă ar fi fost doar o iluzie, nu ți-aș fi spus toate lucrurile pe care ți le-am spus.

13.

Thyrsis plecă nu prea lămurit asupra a ceea ce voia să afle, și se așeză să scrie o nouă scrisoare către tînărul preot.

Dragul meu domn Harding,

Am primit răspunsul dumitale cu mare nedumerire. Am înțeles că nu m-am făcut îndeajuns de clar. Și probabil că v-a venit greu să înțelegeți că relația dintre mine și

soția mea se bazează pe o sinceritate deosebită. De la bun început, trebuie să vă spun că soția mea mi-a povestit tot ce s-a petrecut, drept care n-am fost chinuit de suspiciuni, ci de faptele ca atare. Și aș vrea ca și dv. să porniți cu judecata tot de la aceste realități ! Mie îmi vine greu să ghicesc la ce v-ați gîndit dv. Însă vreau să mă asigur că nu veți citi printre rîndurile acestei noi epistole. Vă rog să nu credeți că aș fi supărat, sau gelos, sau suspicios în vreun fel. Nu sînt mai nefericit decît aș putea îndura să fiu. Am avut parte, împreună cu Corydon, de destulă nefericire în viață.

Îmi explicați în scrisoare care au fost atitudinile dv. față de soția mea. Privind înapoi, ați constatat că sentimentele pe care le nutreați nu erau atît de adînci și de durabile ca să vă permită să continuați această relație. Firește că atîta vreme cît nu vă leagă vreo făgăduință, acesta este dreptul dumneavoastră. Considerînd aceasta, aș dori ca să vă analizați acele sentimente, și nu vreo datorie pe care vă imaginați că o aveți de îndeplinit față de mine. În această privință nu am nici o pretenție.

Dificultatea stă probobil în acea credință nestrămutată pe care o aveți în „caracterul sacru al instituției căsătoriei". Acesta este însă un subiect ce nu se poate epuiza într-o scrisoare. Adevărul este că și eu nutream, pînă nu demult, o astfel de credință, pe care însă am pierdut-o o dată ce am început să aprofundez această problemă. Acum văd căsătoria ca pe un produs al unei faze a dezvoltării economice a rasei umane. O fază care a trecut în desuetudine de mult timp. Tot ceea ce a rămas e numai răul acelei faze. Și discutînd despre căsătorie, mă văd nevoit să iau drept model instituția care există de drept și care este aceea a căsătoriei ca prostituare.

În actualul sistem economic, doar cîteva segmente privilegiate ale societății — cum ar fi capitaliștii, comercianții, oamenii legii și ai bisericii — au asigurate confortul, demnitatea, educația, sănătatea și virtutea. Celelalte clase — minerii, lucrătorii din fabrici și oțelării — sînt confruntate cu mizeria, sărăcia, ignoranța, bolile și viciul. În ceea ce privește femeile, raționamentul funcționează la fel de bine. Unora le e destinat un cămin confortabil în care domnesc frumusețea și liniștea. În timp ce altora nu le rămîne decît să se zbată într-o viață de

lipsuri și însingurare, prima categorie duce o viață de sclavie domestică și consimțită. Celor ce viețuiesc în mizerie le sînt accesibile numai ororile bordelului.

Cînd ajungi aici, înțelegi că toată diferența e dată de avantajele economice. Cei ce au drept atribute educația și aceste avantaje își pot croi o carieră în viață. Ceilalți n-au decît să-și vîndă forța de muncă pentru a-și cîștiga hrana zilnică. Și, din nou, la fel și cu femeile. Unele au înzestrarea materială și spirituală, farmecul și virtutea, și cînd vine vremea să-și dăruiască iubirea o fac printr-un contract pe viață pe care noi îl numim căsătorie. Însă fiicele mahalalelor nu au niciodată acces la acele farmece și virtuți, și deci nu li se oferă un asemenea contract social. Ele sînt nevoite să-și vîndă iubirea, pentru a supraviețui, și răsplata e doar un blid de mîncare și un acoperiș.

Această doctrină vi se va părea radicală, sînt sigur. Această impresie e pentru că dv. sînteți obișnuit să vedeți numai valoarea de suprafață a acestor instituții, dar nu și cît sînt de contrafăcute în esență. Dar să lăsăm toate acestea. Nu ne-am propus să analizăm dacă se impune sau nu vreo încălcare a legilor căsătoriei. Dacă ar fi să nu încălcăm convențiile sociale, eu ar trebui să mă simt jignit adînc de faptul că soția mea iubește un alt bărbat. N-ar trebui decît să-l dau în vileag pe acela și astfel să-mi umilsc soția. Și dacă eu nu vreau să dau curs acestor convenții ? Și dacă nu vreau să fiu un Othello de doi bani ? Cine poate să-mi impună să fac toate acestea ?

Știu că se spune că însoțirea dintre bărbat și femeie e ruptă din rai și că voința Domnului nu trebuie să fie încălcată de om. Mi-e greu să cred că un om inteligent al zilelor noastre mai crede balivernele acestea. Să presupunem că eu aș fi mort ; trebuie să recunoașteți că soția mea s-ar recăsători. Și așa s-ar întîmpla și dacă ar fi, de pildă, nebun incurabil sau un degenerat mintal. Sau dacă aș avea darul beției și aș maltrata-o — pretindeți că ea ar fi condamnată să mă suporte o viață întreagă ? Așa că veți recunoaște că există lipsuri fizice și psihice de multe feluri, în urma cărora o femeie ar fi mai mult decît nefericită, chiar ar simți că existența ei e stearpă și inutilă.

De dragul argumentației, să presupunem că am descris exact bazele relației în căsnicia noastră. Că există

acele diferențe fundamentale de caracter, peste care nu putem trece nici cu ajutorul respectului și admirației, nici prin iubire. Așadar n-am putea fi fericiți împreună. Să presupunem că soția mea ar întîlni pe altcineva care i-ar oferi această armonie, că l-ar iubi sincer pe acela și el la rîndul lui ar simți la fel. Că eu aș înțelege totul și aș consimți să o eliberez. Vă mențineți afirmația conform căreia toate aceste lucruri ar fi nefirești ? În acest caz, cine trebuie să suporte consecințele ! Ea — pentru că nu se putea vedea pe sine condamnată la o existență ratată ? Sau mai degrabă eu pentru că i-am înțeles alegerea — pentru că nu doresc să-mi irosesc puterile încercînd să mulțumesc o femeie pe care nu am cum să o mulțumesc ?

Trebuie să mai adaug că nu i-am spus lui Corydon că întreținem o corespondență. Ea nici nu bănuiește măcar acest lucru și ar fi îngrozită de-a dreptul dacă ar afla. Mi-am asumat această responsabilitate, fiindcă am înțeles că nu e altă cale de a lămuri situația. Aș avea și altele să vă spun, însă asta ar fi pierdere de timp. N-am putea să ne întîlnim zilele acestea și să discutăm mai pe larg problema ? Voi fi în oraș poimîine și dacă veți fi de acord, am să trec să vă văd în cursul dimineții.

14.

Thyrsis reciti de mai multe ori scrisoarea. Se abținu să aducă modificări expozeului asupra bazelor economice ale căsătoriei, și astfel duse scrisoarea în oraș și o expedie. Ziua următoare îl găsi așteptînd cu nerăbdare răspunsul. Dar acesta nu veni. Asta însemnă că preotul acceptase discuția.

În ziua fixată, fiind în oraș, trecu să-l vadă pe domnul Harding. Îi deschise menajera acestuia, care era tocmai mătușa Deliei Gordon.

— Domnul Harding este ? întrebă Thyrsis.

— A plecat în oraș, veni răspunsul.

— În oraș ? De cît timp a plecat ?

— Ceva mai de dimineață.

— A lăsat vorbă cînd se întoarce ?

— Nu știu să fi lăsat vreo vorbă și, de altfel, a plecat destul de precipitat.

— Înțeleg. Spuneți-i că l-am căutat, vă rog, mai adăugă Thyrsis.

Întors acasă, expedie un bilet domnului Harding, prin care îl ruga să fixeze el data întîlnirii. Nu veni însă nici un răspuns, deși Thyrsis așteptă vreo patru zile. Într-un tîrziu, se hotărî să o întrebe și pe Corydon.

— Mai știi ceva de domnul Harding ?

— Nu, iubitule, și nici nu cred că voi mai ști, răspunse ea. El observă că soția sa era oarecum nervoasă și distantă. Și văzu și interesul ei neobișnuit în sosirea scrisorilor, înțelegînd că și ea aștepta un eventual mesaj.

Cînd trebuia să se ascundă de Corydon, Thyrsis era prea puțin diplomat. Își spunea că asta sau cealaltă nu trebuia să i le spună încă. Secretul îi era însă o povară. Pornirea firească era să-i împărtășească lui Corydon totul, să meargă mînă în mînă cu ea, să înfrunte împreună cu ea toate greutățile vieții lor. Așa se întîmpla și acum. Într-o după-amiază o așeză într-un șezlong, șezu și el lîngă ea și luîndu-i mîna începu :

— Corydon, am să-ți spun ceva. Am corespondat în secret cu domnul Harding.

Ea tresări, îl privi fix și rosti pe nerăsuflate :

— Ce vrei să spui ?

— I-am scris două scrisori.

— Despre ce ?

— Doream să-i explic situația noastră, zise el.

Apoi îi spuse ce conținea prima scrisoare și îi citi scrisoarea de răspuns a lui Harding pe care o avea în buzunar.

— Ei, ce crezi ? întrebă el.

— Spune-mi care a fost răspunsul tău, spuse repede Corydon.

Așa că el îi descrise și conținutul celeilalte scrisori, dar nu ajunse cu explicațiile prea departe că ea îl întrerupse :

— În felul ăsta i-ai scris despre căsătorie ? exclamă ea.

— Da, draga mea.

— Dar, Thyrsis, nu înțelegi că asta îl va îngrozi de-a binelea !

— Așa crezi ?

— Cum să nu, nu înțelegi că el e preot !

— Știu că e preot, dar adevărul este...

— Nu știi nimic despre oameni, strigă ea, de ce nu înțelegi că el nu gîndește ca tine despre lucrurile acestea. Nu poți să i te adresezi în felul în care ai făcut-o !

— Păi, eu intenționam să...

— N-o să-l mai vedem în veci ! exclamă cu disperare Corydon.

— N-o să fie mai rău ca înainte de a-l întîlni.

— Spune-mi, îl grăbi ea agitată, i-ai spus că eu nu știam de scrisori ?

— Bineînțeles că i-am spus.

— Dar ai lăsat să se înțeleagă lucrul acesta destul de clar ?

— Așa am încercat, draga mea.

— Spune-mi ce i-ai mai scris. Spune-mi cum era restul scrisorii.

Și el încercă să-i redea cît mai amănunțit totul, în vreme ce Corydon asculta exasperată și ținîndu-și aproape răsuflarea.

— Cum ai putut să faci așa ceva ? izbucni ea.

Și apoi reciti chiar ea scrisoarea preotului.

— Era de-a dreptul uimit. Nu mai știa nici ce să creadă, nici ce să mai facă.

— O să treacă peste asta cu timpul, dar oricum trebuia să afle toate astea într-o bună zi.

— De ce să le afle, de ce nu putea să rămînă totul ca înainte ?

— Dar mi-ai spus că-l iubești, nu-i așa ?

— Asta nu înseamnă că voiam să te părăsesc sau să mă mărit cu el. Nu-l iubeam într-atît...

— Dar pe parcurs ți-ai fi dat seama cît de mult îl iubeai, replică el.

— Nu-ți dai seama că el ar fi trebuit să renunțe la cariera sa ? exclamă ea.

— Dar au făcut-o și alții, zise Thyrsis.

— Nu e cazul lui, gîndește-te ce scandal ar fi fost !

— Eu nu mă gîndesc deloc la scandal. Asta s-ar fi putut aranja.

— Dar legile noastre nu admit asemenea motive pentru un divorț.

— Legile astea sînt niște relicve feudale, care nu trebuie luate în serios.

— Și atunci cum ai fi reușit să forțezi legea ?

— Nu trebuia decît să le aduci motivele pe care le cer.

— Dar nu te gîndești ce ar fi însemnat asta pentru domnul Harding ?

— Draga mea, dacă știam că ai nevoie de divorțul acesta ca să-ți găsești fericirea, aș fi luat totul pe seama mea fără să șovăiesc cu gîndul la dizgrația în care aș fi căzut.

Corydon îl privi în ochi și zise :

— Așa de ușor ai fi renunțat la mine ?

— N-ar fi fost deloc ușor, draga mea. Ar fi trebuit să lupt din răsputeri.

— Dar erai hotărît că poți să faci lucrul ăsta ! exclamă ea.

I se părea un compliment josnic povestea cu fericirea. Cum ar fi putut s-o facă să înțeleagă toată frămîntarea lui ? Crezuse că va înțelege totul imediat. Oare, în toți acești ani, nu fusese capabil s-o convingă de dragostea lui ?

Asta era vechea lor poveste. Cînd i se cerea să-și deschidă sufletul, îi venea greu să o facă. Acum ea ar fi vrut poate să asculte istoria suferințelor și ezitărilor sale de a pune scrisoarea la poștă. Probabil că i-ar fi sorbit fiecare cuvînt, și cu cît ar fi fost mai convingător, cu atît ea și-ar fi dat seama cît de mult îl iubește.

Ea însă insista pe ideea că nu l-ar fi părăsit orice ar fi fost, că a-l părăsi era nebunie curată. Nu asta intenționa cînd se îndrăgostise. Cum putuse el să se poarte atît de nesăbuit, de brutal ? Era ca un fel de animal prostuț, care făcea boacăne prin grădina sentimentelor ei. O speriase pe ea și pe Harding. Iar ea rămăsese îngrozită de purtarea lui, de adevărul că toată această purtare izvorîse din niște convingeri ale lui, pe care nu avusese curajul să le exprime în fața ei.

15.

Thyrsis își dădu cuvîntul că nu-i va mai scrie nimic domnului Harding. Amîndoi mai așteptau încă un răspuns. După cîteva zile, în care nu venise nici o veste, Corydon era neliniștită. „Ce s-a întîmplat cu el ?“ se gîndea. Apoi îl convinse pe Thyrsis că trebuie să meargă la Bellevue cu orice preț. Așa că merseră împreună în oraș ca să dezlege acest mister.

Îl întîlniră pe domnul Jennings, directorul școlii.

— Bună dimineața ! Ce zi frumoasă, nu-i așa ? începu acesta. Apoi : Ați auzit vestea despre Harding ?

— Care veste ? întrebă Thyrsis.

— Nu știați că a plecat ?

— A plecat ?

— Da. A demisionat din postul de pastor de la noi.

Thyrsis făcu ochii mari de uimire. O simți pe Corydon tresărind.

— A demisionat ! rosti ca un ecou.

— Da, și nu demult.

— Dar de ce ?

— Nimeni n-are nici cea mai mică bănuială asupra motivului.

— Dar de unde ați aflat ?

— Sînt unul dintre epitropii parohiei, iar aseară a fost primită cererea de demisie.

Thyrsis nu-și mai găsea cuvintele și îl privea pe Jennings cu consternare.

— Ce spunea în acea cerere ? reuși Corydon să întrebe.

— Că nu mai era mulțumit de calitatea misiunii lui, că ar avea nevoie să reflecteze îndelung și să studieze de asemenea. Am fost surprinși și noi fiindcă nimeni nu avea ceva să-i reproșeze.

— Și ce va face acum ?

— Se pare că a și plecat în străinătate, pentru că a cerut ca scrisorile să-i fie trimise undeva in Elveția, veni răspunsul. Asta e tot ce pot să vă spun.

Urmară alte remarci despre activitatea spirituală a parohiei, după care importantul director plecă, lăsîndu-i pe Thyrsis și pe Corydon în mijlocul străzii. Pentru cîteva

clipe, amîndoi rămaseră ca în transă. Însă deodată Thyrsis izbucni într-un hohot sălbatic de rîs :

— Doamne ,a luat-o la fugă ! strigă el.

O prinse de braţ pe Corydon şi repetă :

— Şi-a luat picioarele la spinare !

— Thyrsis ! exclamă ea. Nu-i nimic de rîs !

— Cum să nu fie de rîs ! se sufocă el într-o nouă cascadă de ilaritate.

Corydon îl puse la punct :

— Opreşte-te, aici nu-i vorba de nici o glumă ! îi strigă ea.

Îl privea cu ochii lărgiţi de uimire şi disperare :

— Gîndeşte-te că şi-a părăsit slujba

— Aşa se pare.

— Dar e îngrozitor, cum a putut să facă una ca asta ?

El înţelegea cît de mult o afecta vestea şi încercă să se controleze :

— Pur şi simplu nu putea face faţă situaţiei, nu avea încredere în forţele lui şi atunci a ales calea cea mai uşoară — a fugit !

— Dar, Thyrsis, nu pot să cred ! A lăsat în urmă o carieră, rodul muncii de o viaţă !

— Parcă ar fi fuga lui Iosif, zise Thyrsis, şi, neputînd să-şi mai stăpînească un nou val de ilaritate, se porni iar pe hohotit.

Văzu că îl priveau trecătorii şi se grăbi să urce în trăsură şi să mîne pînă va ieşi din oraş, ca să poată rîde în voie. Îşi imaginâ perplexitatea nefericitului preot şi credinţele lui în sacralitatea căsătoriei, şi apoi se gîndi la figura lui Corydon bîntuindu-i visele şi reveria. Se gîndi cum încercase să facă faţă întîlnirii cu soţul lui Corydon, cu teribilul şi nonconvenţionalul soţ, ale cărui argumente erau imbatabile.

— N-a putut să mă înfrunte. A plecat chiar în ziua vizitei mele.

Şi rîse din nou. Ar fi rîs pînă cînd hohotul l-ar fi obosit şi ar fi trebuit să se rezeme de banchetă.

— Nu pot să cred ! exclamă el. Iubito, ăsta este cel mai hazliu eveniment de la facerea lumii încoace !

— Thyrsis, protestă ea, totul e din vina noastră. Sărmanul om e distrus.

— Prostii ! E cel mai nimerit lucru care i se putea întîmpla. Altfel ar fi ținut predici toată viața — acum are niște idei pe care să le întoarcă pe toate fețele. Va avea vreme să citească și să mediteze la toate cîte a aflat.

— Trebuie să sufere cumplit, spuse Corydon neputînd uita iubirea pe care o simțise chiar la auzul atîtor grosolănii.

— Avea nevoie de suferință, sări Thyrsis. Pe acolo s-ar putea să întîlnească niște radicali și să-și schimbe cu totul punctul de vedere.

Corydon scuturâ din cap :

— Nu-l cunoști, n-o să se schimbe așa ușor. Nu vom mai auzi de el.

Thyrsis o privi și zări lacrimile înecîndu-i ochii. Își puse o mînă pe ale ei.

— Noi mai avem de luptat cu ceva. Nu-i nimic, o scoatem noi la capăt cumva ! îi spuse.

16.

Pînă acasă nu mai discutară. Însă, în timpul cinei, acesta fusese subiectul cel mai arzător al discuției. Apoi, stînd în amurg pe terasa abia luminată, disecară fiecare amănunt.

— Corydon, nu cred că l-ai iubit cu adevărat, ci a fost doar o închipuire de a ta, nu-i așa ?

Ea privi în gol și nu răspunse.

— Ai fi continuat să-l iubești ? insistă el.

— Nu cred că cineva poate iubi la nesfîrșit o amintire.

— Deci într-un fel am făcut rău că l-am alungat.

— Asta încercam să te fac să înțelegi, zise ea.

— Și totuși va trebui să aflăm adevărul.

— Tu trebuie să-l afli. Eu nu mai am nevoie.

Thyrsis văzu un zîmbet printre lacrimile ei. Îi luă mîinile într-ale sale :

— Vom fi totdeauna împreună, iubita mea. Trebuie să așteptăm ca lumea asta să mai progreseze.

Simți un răspuns în strîngerea ei de mînă.

— Thyrsis, trebuie să-mi promiți că nu vei mai face niciodată asemenea greșeli. Trebuie să înțelegi că orice mi s-ar fi năzărit, nu era adevărat că iubeam pe altcineva. Nici un alt bărbat nu înseamnă pentru mine ceea ce însemni tu. Acum știu lucrul ăsta. Și nu te-aș fi părăsit — nici să nu-ți treacă vreodată prin minte așa ceva. Nu te-aș fi părăsit !

Pe Thyrsis îl învălui unul din momentele de tandrețe pe care ea le cunoștea atît de bine. O îmbrățișă și o sărută cu pasiune. Și, pe cînd îi vorbea și îi dădea dovezile de dragoste cele mai adevărate, înăuntrul lui se prăbușea ceva, ceva gemea a disperare. Prizonierul din el gemea și cădea în genunchi la gîndul că toată încercarea de a merge spre libertate însemna acum doar strîngerea lanțurilor.

SFÎRȘIT

CUPRINS

Volumul I

ÎN MREJELE IUBIRII

Cartea întîi : Victima 3
Cartea a doua : Capcana 39
Cartea a treia : Victima șovăie 64
Cartea a patra : Victima se apropie 108
Cartea a cincea : Momeala a prins 133
Cartea a șasea : Victima e încolțită 158
Cartea a șaptea : Victima e prinsă 198

Volumul II

IUBIREA E STĂPÎNĂ

Cartea a opta : În lanțuri 224
Cartea a noua : O ultimă speranță 254
Cartea a zecea : Dezamăgire 280
Cartea a unsprezecea : Camera de tortură 308
Cartea a douăsprezecea : Robie grea 341
Cartea a treisprezecea : Stăpînii capcanei 386
Cartea a paisprezecea : Prețul de răscumpărare . . 414
Cartea a cincisprezecea : Istovire 422
Cartea a șaisprezecea : Spre libertate 443

Dat la cules : 1 II 1993
Tiparul executat sub comanda nr. 20797
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
BUCUREȘTI
ROMÂNIA

Coperta : **DONE STAN**

Tehnoredactor : **V. ULIERU**

Ediția de față a avut drept bază traducerea cu același titlu a lui R. Donici, apărută, la Editura Cultura Românească, în două volume separate. La stabilirea textului, au fost comparate edițiile din 1926 și 1942, modernizîndu-se ortografia și corectîndu-se tacit inadvertențele lexicale și stilistice. Romanul a fost întregit cu ultimul capitol, lipsă din edițiile anterioare, în acord cu versiunea originală :

LOVE'S PILGRIMAGE (1911)

ISBN 973-95877-0-4

Producător asociat : D.P.P.T

Toate drepturile rezervate Editurii ATOS

Cartea în două volume, **Iubire,** cu care deschidem „Colecţia romanelor celebre", este o poveste de dragoste captivantă. Un cuplu memorabil înfruntă aventuros zbuciumul vieţii, în numele sentimentului posesiv şi copleşitor al iubirii. Romanul apare, pentru prima oară, într-o versiune românească integrală.

698 +
2 TL

Lei 700

I.S.B.N. 973-95877-0-4